KOŚAKALPATARU

OF

VIŚVANĀTHA

Sources of Indo-Aryan Lexicography

14-1

KOŚAKALPATARU

OF

VIŚVANĀTHA

Edited by

M. M. PATKAR

and

K. V. K. SARMA

DECCAN COLLEGE
SANSKRIT DICTIONARY DEPARTMENT
POONA 6

KOŚAKALPATARU

OF

VIŚVANĀTHA

Edited by

MADHUKAR MANGESH PATKAR, B.A., LL.B., Ph.D.
Secretary, Deccan College Sanskrit Dictionary Deptt. Poona.

and

K. V. KRISHMAMURTHY SARMA, *Vyākaraṇa-Vidvān,*
Shastri, Deccan College Sanskrit Dict. Deptt.
Poona.

FASCICULE 1

POONA

1957

CODE L. 14-1

First Edition, 750 Copies
December 1957

Price Rs. 20/-

[ALL RIGHTS RESERVED]

Printed by Laxmibai Narayan Chaudhari, at the Nirnaya Sagar Press, 26–28, Kolbhat Street, Bombay 2, and Published by Dr. H. D. Sankalia, for the Deccan College Post-Graduate and Research Institute, Poona 6 (India).

PREFATORY NOTE

The work of editing the *Kośakalpataru* of Viśvanātha, the first fascicule of which is now being published, was undertaken by me many years ago. However, owing to major preoccupations I could not devote my time to the editing of the work and consequently it was entrusted to Dr. M. M. PATKAR and Pandit K. V. Krishmurthy SARMA, two of my assistants in the Sanskrit Dictionary Department. Owing to various reasons the printing of the first fascicule, which was started as far back as 1948, was protracted from time to time and after a lapse of nine years we are now in a position to bring out only one fascicule of one of the most important and voluminous lexicons compiled in the Sanskrit language. Even in its partial publication the *Kośakalpataru* reveals its special features. It records a large number of words not so far recorded in some of the standard dictionaries of the Sanskrit language. The *Kośakalpataru* has, thus, a unique place in the Sanskrit lexicographical literature and I feel happy that the Sanskrit Dictionary Department has been responsible in bringing out at least a portion of this important lexicon. I have every hope that in course of time the Deccan College will be able to publish also the remaining portion of the *Kośakalpataru* before it is lost to scholars for ever by the destruction of the scanty manuscript material by ravages of time.

S. M. KATRE.

PREFACE

The work and its Manuscripts.

Among the important Sanskrit lexicons that were composed after A. D. 1500 special mention must be made of the *Kośakalpataru* ascribed to Viśvanātha. The present lexicon is one of the biggest of its kind and contains more than 5000 verses. It is both synonymous and homonymous. The synonymous part is modelled after the *Amarakośa* and is likewise divided and sub-divided into major and minor portions such as *kāṇḍas* and *vargas*. For the classification of synonyms it follows the *Amarakośa*, the homonymous portion being arranged according to the number of letters under different heads such as *ka-varga*, *ca-varga*, *ṭa-varga* and so on. Besides these two main divisions the lexicon also deals separately with (a) the gender of vocables and (b) the indeclinables.

So far only two manuscripts of the *Kośakalpataru* have been traced from the different Manuscript libraries in India of which one complete copy exists in the Bombay Government Collection of Manuscripts deposited at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.[1] It is this Ms. that is primarily utilized for the psesent edition of the work and is designated 'A'. The second Ms.[2], which belongs to the Anup Sanskrit Library at Bikaner, is fragmentary and ends with the first i. e. the *svarga-kāṇḍa*. From the readings recorded for the first *kāṇḍa* at the bottom of each page it will be seen how the two Mss. considerably differ from each other. In many places the Bikaner manuscript, styled 'B', either substitutes long passages or adds to the matter in Ms. A.

In addition to the two Mss. of the *Kośakalpataru* mentioned above, three more Mss. of the work were reported to be existing in the Sarasvati Bhandar at Udaipur. But in spite of our efforts independently and also through the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, the Mss. from the Udaipur

---

1. No. 99 of A. 1883-84. This is the only manuscript of the work recorded by Aufrecht in his *Catalogus Catalogorum*, i, 130. The Ms. was kindly made available for use through the good offices of the authorities of the Bhandarkar institute.

2. No. 65 of the Anup Sanskrit Library, Bikaner. The editors are grateful to the authorities of the Library for lending their Ms. of the *Kośakalpataru* for use.

Library could not be procured for utilization of the present edition. Consequently owing to the paucity of manuscripts of the work the present edition had to be based on a single complete Ms. that was available for use. Even this Ms. was found considerably defective and full of corrupt readings. In several places attempt has been made to construe correct readings with the help of other works and lexicons wherever it was possible to do so.

The Author [1]

Viśvanātha, the author of the present lexicon was the son of one Nārāyaṇa, who belonged to a family of physicians and lived at Devalapattana in the Vidarbha country. Dr. Gode has shown in his paper on Viśvanātha, that he was identical with his name-sake, who was the author of two other works viz. (i) *Śatruśalyacarita* and (ii) *Jagatprakāśakāvya.* Viśvanātha was patronized by Jam Sattarsal of Navanagar in whose praise he composed the *Śatruśalyacarita* in 22 cantos. Perhaps after the death of some other prince and after A. D. 1608 Viśvanātha sought the patronage of some other prince and after A. D. 1629 he found a patron in King Jagatsiṁha, son of Karṇasiṁha, of Udaipur (Mewar) and wrote another kāvya called the *Jagatprakāśakāvya* in honour of his patron between A. D. 1628 and 1644.[2] From the evidence that was available Dr. Gode is of the opinion that Viśvanātha must have composed his lexicon *Kośakalpataru* prior to A. D. 1649, when he was invited to lay down the foundation of a temple at Deolia and when he was known to be a man of great literary repute, well-versed in Nyāya, Mīmāṁsā, Tarka, Vyākaraṇa and other branches of Sanskrit learning.

It will thus be seen that Viśvanātha, who belonged to the Atri gotra and was the son of Nārāyaṇa belonged to a family of physicians (vaidyakulaja). He hailed from a place called Devālayapattana situated in Vidarbba i. e. the modern Berar. We reproduce below a few lines from the single Ms. of the *Kośakalpataru,* wherein we find some information about the author and the authorities quoted by him:

विद्यागर्भविदर्भदेशतिलके देवालये पत्तने
श्रौत्रार्हन्त्यसमर्हणीयवरणक्षोणीसुरग्रामणीः ।
आत्रेयः सुपवित्रचित्रचरितान्तर्वाणिचूडामणिः
(सद्) विद्यानिरवद्यवैद्यकुलजो नारायणोऽभूद्बुधः ॥ ६७ ।:

1. For a detailed account of the author see Dr. P. K. Gode's article published in the *Poona Orientalist,* 13.
2. *Ibid,* p. 3

वाग्वीथिभी(थीभि ?)रुपक्त[स्क ?]तावनितलो यः सोमपीथी चिरा-
दायुर्वेदमहोदधेस्तरिजुषां त्रायुः किलात्रामगः ।
धाम्ना यस्य गदान्त[* *]पटुना नाम्ना पुराम्नाप(य ?)वित् (?)
गर्वं सर्वजनीनमाशु जहितो दस्रो(स्रो ?) सदस्रौ न किम् ॥ ६८ ॥
वैदर्भीभृत······पद्यकठिता (?) माघद्भाम्भोतिथे
रुद्यन्ती मुहराशयत्सुखसुधां भूम्नि(म्ना ?) बुधान्यो भुविः ।
श्रीनारायणपण्डितस्य तनयस्तस्य प्रशस्ताभिधः
सद्वैद्यो भुवि विश्वनाथ उदभूत्सेवासनाथः पितुः ॥ ६९ ॥
संसार(रा)वर्तसारं सविनयमजयं भागुरीं शाश्वतं च
व्याडिं गौडं महेशं सरभसमरुणं मेदिनीं नन्दिनीं च ।
दुर्गं हैमं च वाचस्पतिममरमुण(णा)दिं च गोवर्धनीयं
रुद्रं चन्द्रं च मालां मतिजलधिकृतं चारु हारावलीं च ॥ ७० ॥
शब्दार्णवं चोत्पलिनीं सुभूतिं हलायुधं विक्रमभूपतिं च ।
कोशानशेषानदयत् विशेषीच्छेशास्य सारस्वतपूरपूतान् ॥ ७१ ॥
विभाव्य भूपः सुकविप्रयोगांस्तेभ्यः समुच्चीय च चारुशब्दाद्(न् ?)
सत्कोशकल्पद्रुम एष भूमौ कृतः कृती(ति ?)प्रीतिकृतेऽस्ति तेन ॥ ७२ ॥

Contents and Analysis of the Work

As already stated the work is represented by a single Ms. and is being edited for the first time. It would therefore be worth while to give here the contents and analysis of the work. The entire work which mainly consists of the synonymous and homonymous sections is arranged as follows:

I.	SVARGAKĀṆḌA :	Paramātmavarga	vv.	1– 57
		Svargavarga	,,	1–176
		Vyomavarga	,,	1–108
		Kālavarga	,,	1–115
		Dhīvarga	,,	1–117
		Nāṭyavarga	,,	1–207
		......	,,	1–116
II.	BHŪKĀṆḌA :	Pṛthvīvarga	,,	1– 73
		Suravarga	,,	1– 88
		Śailavarga	,,	1– 80
		Vanauṣadhivarga	,,	1– 65
		Siṁhavarga	,,	1–127
		Nṛvarga	,,	1–329
		Brahmavarga	,,	1–133
		Kṣatravarga	,,	1–277
		Vaiśyavarga	,,	1–225
		Śūdravarga	,,	1– 72

III. PĀTĀLAKĀṆḌA :	Pātālavarga	,,	1– 39
	Narakavarga	,,	1–103
	Viśeṣyanighnavarga	,,	1–277
	Prakīrṇakavarga	,,	1– 51
	Dhātuvarga	,,	1–565
LIṄGAVARGA :	Puṁliṅgādhikāra	,,	1– 26
	Strīliṅgādhikāra	,,	27– 78
	Napuṁsakaliṅgādhikāra		78–116
	Strīpuṁsaliṅgādhikāra	,,	117–131
	Puṁnapuṁsakaliṅgādhikāra	,,	131–175
	Strīnapuṁsakaliṅgādhikāra	,,	176–205
AVYAYASĀMĀNYASKANDHA :		vv.	1–133

The second part is divided according to letters as follows:

KA VARGA :	Words ending in ka	vv.	1– 75
	,, ,, ,, kha	,,	76– 89
	,, ,, ,, ga	,,	90–131
	,, ,, ,, gha	,,	132–138
CA VARGA :	,, ,, ,, ca	,,	1– 15
	,, ,, ,, cha	,,	16– 19
	,, ,, ,, ja	,,	20– 45
	,, ,, ,, jha	,,	46
	,, ,, ,, ña	,,	47– 48
ṬA VARGA :	,, ,, ,, ṭa	,,	1– 52
	,, ,, ,, ṭha	,,	52– 67
	,, ,, ,, ḍa	,,	68– 98
	,, ,, ,, ḍha	,,	93–100
	,, ,, ,, ṇa	,,	101–173
TA VARGA :	,, ,, ,, ta	,,	1–191
	,, ,, ,, tha	,,	192–217
	,, ,, ,, da	,,	217–249
	,, ,, ,, dha	,,	250–289
	,, ,, ,, na	,,	289–473
PA VARGA :	,, ,, ,, pa	,,	1– 24
	,, ,, ,, pha	,,	25
	,, ,, ,, ba	,,	26– 37
	,, ,, ,, bha	,,	38– 54
	,, ,, ,, ma	,,	55– 95

ANTAḤSTHA VARGA	,,	,,	,,	ya	,,	1– 93
	,,	,,	,,	ra	,,	94–345
	,,	,,	,,	la	,,	346–486
	,,	,,	,,	va	,,	487–541
ŪṢMĀNTA VARGA	,,	,,	,,	śa	,,	1– 33
	,,	,,	,,	ṣa	,,	34– 73
	,,	,,	,,	sa	,,	74–133
	,,	,,	,,	ha	,,	134–166

The analysis of the contents will acquaint the reader with the voluminous and diverse character of the lexicon composed by Viśvanātha. The work is composed in a variety of metres and occasionally consists of prose passages also. In the concluding portion of the work the author gives scanty information about himself and also mentions therein a few authorities which he seems to have consulted before writing his work. These authorities are:

Ajaya, Amara, Aruṇa, Uṇādi, Utpalinī, Govardhana, Gauḍa, Candra, Durga, Nandinī (?), Bhāguri, Maheśa, *Mālā*, Medinī, Rabhasa, Rudra, Vācaspati, Probably *Vikramādityakośa*, Vyāḍi, *Śabdārṇava*, Śāśvata, *Saṁsārāvarta*, Subhūti, Halāyudha, *Hārāvalī*, and *Haima*.

Before concluding the Preface, it is our pleasant duty to record our grateful thanks to several persons for the help we received from them in the preparation of this edition We are grateful to Dr. S. M. Katre, Director, Deccan College, Poona, and General Editor, Dictionary of Sanskrit on Historical Principles, for entrusting the work to us for being edited and published in the *Sources of Indo-Aryan Lexicography Series* of the Deccan College. We are also obliged to Dr. P. K. Gode, Curator, Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, as also to the authorities of the Anup Sanskrit Library, Bikaner, for the loan of the Manuscripts of the *Kośakalpataru* available in their libraries. The Manager, Nirnaya Sagar Press, Bombay, and his staff also deserve our gratitude for the efficient printing of the fascicule. We, however, apologize to the readers for the inordinate delay in bringing out the present fascicule owing to several causes over which we had no control.

M. M. Patkar
K. V. K. Sarma

[1b] ॥ श्रीमन्मङ्गलमूर्त्तिर्जयति ॥

॥ श्रीगुरवे नारायणाय श्रीरुक्मिणीजानये नमः ॥

कोषकल्पतरुः

श्रीपीताम्बरमालम्बे निरालम्बावलम्बदम् ।
अजिष्णुमतयः शब्दब्रह्मरूपं वदन्ति यम् ॥ १ ॥
श्रीनारायणनामानमानम्य पितरं चिरम् ।
कोषकल्पतरुं कुर्मः शर्मणे कविसंसदः ॥ २ ॥
रूपभेदात्साहचर्यात्समासाद्विघितस्तथा ।
समुल्लसल्लिङ्गभेदैः श्लेषादौ संशयच्छिदे ॥ ३ ॥
स्वरव्यञ्जनवैचित्र्यात्पृथक्पृथगुदाहृतैः ।
नामभिर्विलसद्वर्गशाखासर्गनिरर्गलः ॥ ५ ॥
अशेषकोषकृद्ग्रन्थशिष्टनामफलोचितः ।
कोषकल्पतरुस्तोषं कवीनामेष धास्यति ॥ ६ ॥
शास्त्रानुशिष्टकविभाषितदृष्टमृष्ट-
नानानवीनतरनामफलानि चिन्वन् ।
श्रीविश्वनाथकृतकोषसुकल्पवृक्षा-
न्न क्षोभमेति सुकविर्नवभव्यकाव्ये ॥ ७ ॥
रूढयौगिकमिश्रत्वैस्त्रिधा नामा[2a]नि निर्दिशेत् ।
अव्युत्पन्नानि रूढानि यथा स्याद्रोमतल्लिका ॥ ८ ॥
संबन्धगुणकर्माद्यैर्व्युत्पत्त्या यौगिकानि च ।
परिवृत्तिसहान्येतान्युर्व्वीशो भूपतिर्यथा ॥ ९ ॥
न सहन्ते परावृत्तिमिश्राणि न उदाहृतिः ।
प्राक्पदं वडवाग्न्यादौ वार्निध्यादौ तथोत्तरम् ॥ १० ॥
परिवृत्तिं न सहते गीर्वाणादौ पदद्वयम् ।
तस्मात्कविपथं ज्ञात्वा नामानि परिवर्त्तयेत् ॥ ११ ॥

---

1 °वलंवदम् for °वलम्ब°.

3 आनस्य corrected to आनम्य by scoring the understroke.

7 स्वरव्यं न.

9 Can also be read as लोत्थितः ।

17 यौगिकाति च corrected to °कानि च by scoring the understroke.

19 उदाहृतिः for °ति:

त्रितये त्रिषु सर्वस्मिन्निति लिङ्गत्रयात्मकम् ।
द्वि द्वंद्वशब्दोपादाने पुंस्त्रीलिङ्गं समुन्नयेत् ॥ १२ ॥
पुंलिङ्गमादि पुंशब्दैः स्त्रीलिङ्गं वनितार्थकैः ।
क्लीबं चरमषण्ढाद्यैः शिष्टं लिङ्गं निषेधनात् ॥ १३ ॥
काव्यादावप्रयोगेऽपि पुंस्त्वादेर्दैवतादिषु ।
वदन्ति तद्विना काव्यं साधुतेत्यनुशासनम् ॥ १४ ॥
परात्मा भगवान् हंसः पुरुषः स्यादजोऽव्ययः ।
स्यादौपनिषदस्तत्त्वं ब्रह्माऽद्वैतं तद[2b]क्षरम् ॥ १५ ॥
ओमव्ययं तथाथ स्यान्मायाऽजा प्रकृतिः प्रसूः ।
प्रधानं बीजमव्यक्तमीशोऽसौ मायया वृतः ॥ १६ ॥
अविद्यासंवृते स्वात्मा क्षेत्रज्ञः पुरुषोऽतसः ।
इन्द्रश्च चेतनोऽध्यात्मं त्वव्ययं क्लीबमत्र तु ॥ १७ ॥
भवे त्रिष्वाध्यात्मिकं स्यादात्मनीनं तु यद्धितम् ।
स्यादात्मनेऽथ क्षेत्रज्ञभिन्नोऽक्षेत्रज्ञ उच्यते ॥ १८ ॥
जीवजन्तुं प्राणिनोऽस्मिन्नंशुमान्सत्त्वमस्त्रियाम् ।
क्लीबे प्रकाशार्कसत्त्वं रजो ना रञ्जकं रजः ॥ १९ ॥
तमं तमः प्रमोहीति त्रयो मायोदिता गुणाः ।
निमित्तं कारणं बीजमुपादानं निबन्धनम् ॥ २० ॥
हेतुर्नाऽथ द्वयोर्योनिर्निदानं त्वादिकारणम् ।
जन्यं कार्यं जन्म-जनुर्-जननान्युद्भवो भवः ॥ २१ ॥

---

27 पुंस्त्वादे for पुं°
28 वर्वति for वदन्ति
31 ओमी ३ व्ययं; प्रकृत्तिः for °तिः
32 वीजं for बीजं; °व्यक्त १ मी°; ऽसौ १ मायया
33 क्षेत्रज्ञपुरुषाऽतसः; may be read as above or as °तसाः ।
34 ३ इंद्रश्च; चेतनो ५ ऽध्यात्मं १
35 आतानीनां for आत्मनीनं
37 प्राणिनौ अस्मिन्
38 प्रकाशर्कस-त्त्वं २ रजो
39 तमं for तमं; प्रमोही ३ ति
40 बिजं for बीजं
41 निदाना° for °नं
42 कार्यं १

जनितासंभवौ जन्यौ तस्योत्पत्तिः जनिर्जनी ।
आजन्ममव्ययं क्लीबे जन्माभिव्यापिनीह तु ॥ २२ ॥
आजन्मिकं भवेऽथान्तर्जन्मिकं मध्यजन्म[3a]जम् ।
संसारोऽस्त्री गर्भवासोद्भवः संसरणं तथा ॥ २३ ॥
पुंसि भूम्यसवो नित्यं प्राणा वातहृतौ पुनः ।
जीवो जिगत्नुः स्त्री जीवा जीवः प्राणनजीवने ॥ २४ ॥
श्वसितं श्वसनं श्वासस्सोऽन्तर्वेदन आहरः ।
अनोच्छ्वासौ बहिर्वक्त्रौ निःश्वासः पान एतनः ॥ २५ ॥
आयुः पुमानुकारान्तः सकारान्तं नपुंसकम् ।
पुंसि जीवितकालश्च पूर्णं तत्पूरुषायुषम् ॥ २६ ॥
आयुर्द्वयसमाहारे द्यायुषं त्र्यायुषं पुनः ।
आयुस्त्रयसमाहारेऽथायुष्यं तत्प्रयोजनम् ॥ २७ ॥
आयुर्वृद्धिकरो यज्ञ आयुष्टोमः प्रकीर्तितः ।
आयुष्मान् जीवथो जैवातृकः स्याच्चिरजीवनः ।
जीवनीयं जीवहितं प्राणदं च रसायनम् ।
जीव्यं त्रिष्वथ जीवातुरस्त्रियां जीवनौषधम् ॥ २८ ॥
जातिर्जातं च सामान्यं व्यक्तिः स्त्री पृथगात्मता ।
जीवात्मनो मनोग्राहिधर्माधर्मादयो गुणाः ॥ २९ ॥
चित्तेऽन्तः[3b]करणं मनोऽपि हृदयं हृच्चेतसी मानसम्
स्वान्तं गूढपथोच्चलेऽलिगु तथाऽतश्चान्तरस्थोऽव्यये ।

---

43 तस्मुत्पत्तिः.
44 आजन्म१म°; °पि पीहमु.
45 °का for °कं both places.
48 जिगतः for °त्नुः; जीवप्रा°
49 श्वसितश्व°; श्वास ३ स्सो°
51 सकारान्तो
52 °काल ३ श्च; पुर्णं°; पूरुषा२षम्हा
53 द्यायुषां १ आयुषं १.
54 °थायुर्ष्यं १.
55 °ष्टोमः १.
58 रस्त्रीयां जीवनौवधं
59 समान्यं ३; °त्मता ॥ २ ॥
61 वित्ते for चित्ते
62 तश्री for तथा; श्वांतरा १३ स्तोव्यये

संकल्पो नरि मानमानसकृती चित्तस्थिरत्वं समा-
धानं स्यादवधानवन्नरि मनस्कारो हृतं भोगवत् ॥ ३० ॥
प्रमादोऽनवधानत्वं पुंस्याधिः स्यान्मनोव्यथा ।
अभिप्रायाशयच्छन्दा आकूतच्छन्दसी मतम् ॥ ३१ ॥
छन्दसा निर्मितं यत्स्यात् तच्छन्दस्यं विशेष्यवत् ।
मनोवाचोः पुनर्द्वंद्वे प्रोक्तं वाङ्मनसे इति ॥ ३२ ॥
मोक्षः स्यादपुनर्भवोऽपि च महानन्दोऽपवर्गस्तथा
दुःखौघप्रलयो महोदयद्रहः स्त्री निर्वृतिः सिद्धिवत् ।
मुक्तिर्ब्रह्म नपुंसकेऽमृतशिवश्रेयांसि निःश्रेयसम्
निर्वाणं सुखमक्षरं च कथितं कैवल्यमुच्चैःपदम् ॥ ३३ ॥
मुमुक्षुः स्यान्मोक्षकामोऽपवृक्तस्तु स मुक्तिभाक् ।
वैरङ्गिको विरागार्हो योगो मोक्षस्य साधनम् ।
ब्रह्मभूयं ब्रह्मभावो ब्रह्मसायुज्यमित्यपि ॥ ३४ ॥
[4a] चतुर्वर्गो मोक्षधर्मकामार्थैस्तैस्त्वमोक्षकैः ।
त्रिवर्गोऽथ चतुर्भद्रं तुर्यमत्र बलं यदि ॥ ३५ ॥
श्रायसं श्रेयसि भवं विशेष्यवदुदीरितम् ।
श्रेयः पुण्ये सूनृतमं गोधर्मो न स्त्री पुंसि वृषः स्यात् ।
धर्म्यं धर्मादनपेतं यच्चरति तु धर्मं धार्मिकमाहुः ॥ ३५ ॥
मङ्गलधर्मा मङ्गलधर्मोपेतो धर्मी धर्मयुतः स्यात् ।
धार्मिणमन्त्ये धर्मिसमूहे धार्मिक्यं स्याद्धार्मिकतायाम् ॥ ३६ ॥

---

63 नरिमंनि मानसकृती ३
64 भोग ५ वत्
65 प्रमादो १; धिः १ स्यान.
66 मतम् ॥ ६ ॥ ३१ ॥
67 यस्यात्; छंदस्यं १
70 °द्रहस्त्री°
71 मुक्तिब्रह्म ऽनपुंत्यके
73 मुमुक्षः १; ऽपवृक्त१स्तु
74 योगो १
75 ब्रह्मसायुज्य ३ मित्यपि ।
76 चतुर्वर्गा
77 त्रिवर्गो१ऽथ चतुर्भद्रं१; यदिः ३५ ॥
78 श्रायसं १
79 सुनतमं; १ वृषः ५°
81 °धर्मा १मं; धर्मी१.
82 °समुहे

दुरितमशुभमंहः किल्बिषं पापमङ्घः
  कुकृत-कलुष-किण्वान्यत्र कृष्णैनसी स्तः ।
अपि वृजिनतमोघं कल्मषं न्यङ्ककण्वा-
  णकमपि मलपङ्कौ पातकं कल्कमस्त्री ॥ ३७ ॥
पाप्म यज्ञाङ्गकौपीनं नृशंसं शमलाचमे
तद्वति त्रिष्वप्यधर्म ।
अधर्मं यश्च चरति कथ्यतेऽसावधार्मिकः ॥ ३८ ॥
कुश्मलं कश्मलं पाप्मा
कष्टायमानो यः पापं कर्तुमुत्सहते स्वयम् ॥ ३९ ॥
कष्टायमानो गहनाय[4b]मानः सत्रायमाणो दुरितं चिकीर्षुः ।
कक्षायमाणश्च विशेष्यलिङ्गाः कृच्छ्रायमाणेन समार्थकाः स्युः ॥ ४० ॥
विधिर्विपाकोऽपि च तत्र चित्रा-
  टीरः स्त्रियां स्यात्रिपतिर्नृकर्म ।
अदृष्टदिष्टे अपि भागधेय-
  भाग्ये च दैवं भवितव्यता च ॥ ४१ ॥
दैवं भवाद्येषु फलं तु दैवं
  सांदृष्टिकं तत्क्षणजं प्रदिष्टम् ।
पुमानुदर्कः फलमुत्तरं स्याद्
  दिष्टं मतिर्यस्य स दैष्टिकः स्यात् ॥ ४१ ॥
व्युष्टिः फलं तदादौ तु सहसोपनते त्रिषु ।
भवेदजाकृपाणीयं काकतालीयमित्यपि ॥ ४२ ॥

---

84 कुत्तत°; कृकैस्नैनसी

86 मलयंकै; पातकं rubbed to पानकं; °त्रि.

88 स्तद्वति त्रिषुप्य°.

89 तरति

90 कुल्मलंक१मलं

93 कृच्छ्रायमाणेन ५; स्यूः

95 स्त्रियांत्थांत्रि°

97 °तव्यता च ११ ॥ ४१ ॥

98 दैवं १

101 १ स्यात् ॥

102 फलं २

103 °तालीय२मि°

ऋद्धिः संपत् संपदास्त्वाब्धिभूति-
भूतिर्लक्ष्मीर्वृद्धिसंपत्तिनन्दाः ।
पुंलिङ्गोऽयं स्याद्विधिर्यः शुभार्थो-
ऽथापत्तिः स्यादापदापद्विपत्तिः ॥ ४३ ॥

आनन्द आनन्दथु-हर्ष-तोषाः
आमोद-मोदौ प्रमद-प्रमोदौ ।
स्युः संमदाह्लादमनःप्रसादाः
मुत्प्रीतिवन्निर्वृतिरेवमेव ॥ ४४ ॥

रिष्टं हितं शर्म सुखं प्रियं च
जोषं च कं शं मतमन्ययाह्वम् ।
त्रिष्वानु[5a]कूल्येन सुखादिकारी
प्रियाकरोऽसौ च सुखाकरश्च ॥ ४५ ॥

सुखप्रियाद्यास्तद्वत्सु कथिता मेघलिङ्गकाः ।
सुखायमानो यः स्वस्य भवेत्सुखनिवेदकः ॥ ४६ ॥

क्षेमंकरः क्षेमकरः क्षेमकारः प्रियंकरः ।
प्रियकारो मद्रकारो मद्रंकर इमे त्रिषु ॥ ४७ ॥

क्लीबे दुःखमकं कलाकल अमानस्याऽऽमनस्ये तथा-
ऽऽमीलं स्याद्गहनं प्रगाधमुदितं कष्टं च कृच्छ्रं समम् ।
तृप्रः सूतिजकक्षसत्रमसुखं पुंस्याधिरर्त्तिः स्त्रियाम्
आबाधाऽपि च वेदना निगदिता पीडा च बाधा व्यथा ॥ ४८ ॥

प्रसूतिकालजा सा स्यादाविरावीः स्त्रियामुभे ।
दुःखादयोऽपि तद्वत्सु कथिता मेघलिङ्गकाः ॥ ५० ॥

---

104 संपद संपदा; °भूत्ति- ।
106 पुंलिंगोऽयं १
107 °द्विपत्तिः ॥ ३ ॥
111 °रेव १४ मेव ।
112 हितश°
117 °मानो १ यः
119 °कर ७ इमे.
120 °कलस्तमानस्याऽऽ°
121 प्रगादं
122 तृप्र° or नृप्र°.
123 °ऽपि व
124 प्रसुति°; °रावी २ स्त्रियां; उमे

कल्याणं कुशलं कल्याणं गोजागरिकं भाविकं च शुभम् ।
मद्रं भद्रं भन्दभन्दाके श्रेयो निःश्रेयसमपि भव्यम् ॥ ५१ ॥
कल्याणिनेयः कल्याण्यः अपत्ये भवति द्वयोः ।
सौनृतेयः सूनृताया भावे कल्याणको भ[5b]वेत् ॥ ५२ ॥
पङ्गलसाधुनि मङ्गल्यं स्यान्माङ्गल्यं च स्याच्चरमे भावे ।
सौवस्तिकमुक्तं स्वस्ति-हित-प्रभृतावर्थे लिङ्गत्रितये ॥ ५३ ॥
क्लीबे तु भद्रंकरणं कृतिर्भद्रस्य या भवेत् ॥ ५४ ॥
कम्बः कम्मः कंय-कन्ति-कन्तु-कन्ताः सकंयवः ॥ ५५ ॥
शुभं घुशं च शंयवः
सशं भशं तशं तवः ।
सशं यशं तयो ह्यमी
सुखिन्युदीरितास्त्रिषु ॥ ५६ ॥
प्रकाण्डमल्ली नरि तल्लजोघौ
मतल्लिका स्त्री च मचर्चिका च ।
एते समासान्तगताः प्रशस्ता-
वेकोऽपि चोद्यः सुदिनं वसु स्यात् ॥ ५७ ॥
॥ इति परमात्मवर्गः ॥ श्री ॥ ॥ श्री ॥

स्वर्गोगौस्तविषवरो हताविषोर्ध्व-
लोकाः स्युः सुरनिलयः सुपर्वलोकः ।
पुंसि स्याद्रमति भुतिर्युतोऽप्यृभुक्षो
नाकोऽस्त्री त्रिदिवयुतो दिवा सह द्यौः ॥ १ ॥
स्त्रीलिङ्गाऽथ दिवसुखत्रिविष्टपानि
क्लीबे स्वर्वदिह स्वरव्ययोऽस्ति ।
स्वर्ग्यं स्वः फलमथ तद्भवे च दिव्यम्
सौवर्गं भवति [6a] सौवमन्यलिङ्गम् ॥ २ ॥

---

126 गौजागरिकं. सुभं
128 °नेयः १ क°;
129 °वेयः१; ण of कल्याणको inserted in lower margin.
130 मंगल्यं १ स्यांन् for स्यान्°
133 कंवः.
134 घुश°व
135 °तवः १
142 °वर्गाः ॥   ॥
147 °ह्रयानि
148 स्वंर्वदेहवदिह ॥ पर० वान्ययोस्तिः ।

दिवं प्रति प्रतिदिवं समीपेऽनुदिवं तथा ।
यथादिवं दिवस्तुल्ये दिविष्ठः स्वर्गसंस्थितः ॥ ३ ॥
देवा निर्जरसः सुराः सुमनसोऽस्वप्ना अमर्त्या बुधाः
गीर्वाणा मरुतोऽमरा मखभुजः स्वाहाभुजो नाकिनः ।
आदित्या द्युषदस्तथा दिविषदो लेखाश्च बर्हिर्मुखाः
स्पुर्वृन्दारकपूजितावपि सुपर्वा–⌣––भेवः ॥ ४ ॥
त्रिदशादितेयविबुधान्धसः
सदिवोकसो मरभिदो दिवौकसः ।
नरि दैवतं क्वचन देवता स्त्रियाम्
आधिदैवजे परवदाधिदैविकम् ॥ ५ ॥
देवापत्ये दैवदैव्यौ देव्या दैवी स्त्रियामुभे ।
भवेत्सुमनसो गोत्रापत्ये सौमनसायनिः ॥ ६ ॥
सौपर्वं देवकीयं स्यादिदमर्थे सुपर्वणाम् ।
वृन्दिष्ठश्चापि वृन्दीया नाधिक्ये वाच्यलिङ्गता ॥ ७ ॥
वृन्दारकाणां भावे तु वृन्दिमा स्यान्नृलिङ्गकः ।
देवासुरं देवदैत्यविरोधे स्यान्नपुंसकम् ॥ ८ ॥
देववर्गीय[6b]वद्देववर्गीणो देववर्ग्यकः ।
देवान्देवेषु चेत्यर्थे देवत्रादिकमव्ययम् ॥
एवं बहुत्राऽशेषा स्त्री निर्माल्यं स्याद्दिविस्पृशाम् ॥ ९ ॥
पिता तार्क्ष्यः कश्यपश्च मारीचिरदितीपतिः ।
बहुदन्त्यदितिश्च स्याद्विकुण्ठा च तथादिती ॥ १० ॥

---

151 प्रतिदीवं १ ॥
152 °दिवष्टः १ दि°; °संस्थीतः
155 द्युषद
156 स्पृर्त्रिदारकपूजिलावपि सूपर्वभूतेर्त्रियर्भवः ॥ ४ ॥
159 नं देवता ३२ ।
162 गौत्रा°
164 वृंदिष्ट° °दीया २
165 वृंदारकाणी; °लिंगकाः
166 °सुर° यदेव...°
168 °वदेव°
169 बहुत्ता १ शेषा १; °स्याद्दिमि°
170 मारिचि° °पतिः ४
171 °दिती: ४

सूर्या विश्वे वसवस्तुषिता आभास्वरा हरा मरुतः ।
स-महाराजिकसाध्या गणदेवाः साधिकारकथिताः ॥ ११ ॥
विद्याधराः किंपुरुषाः पिशाचा
रक्षांसि यक्षाः सुरगाथकाश्च ।
कद्रूसुता गुह्यकसिद्धभूताः
कान्ता दिवो दैवतयोनयः स्युः ॥ १२ ॥

विष्णौ कृष्ण-जनार्दनाऽच्युत-हरि-श्रीवत्सलक्ष्माऽजित-
श्रीवत्स-क्रतुपूरुषाऽसुररिपु-श्रीश-स्वभू-माधवाः ।
वैकुण्ठः पुरुषोत्तमो मुरभिदो विश्वंभरः श्रीधरो
गोविन्दो गरुडध्वजो गिरिधरः पीताम्बरः केशवः ॥ १३ ॥
विष्वक्सेन-पुराणपूरुष-जगन्नाथाऽजयेन्द्रानुजो-
पेन्द्राऽधोक्षज-नन्दनन्दन-हृषीकेशा [7a] मरुः केशिहृत् ।
षड्बिन्दुः शतबिन्दु-मैन्ददमनौ शार्ङ्गी बलिध्वंसनश्
चक्री कौस्तुभभूषणो नरकभित् कंसान्तकः साल्वहृत् ॥ १४ ॥
गदाग्रज-गदाधराऽज-विधुपुण्डरीकेक्षणा
नरायण-चतुर्भुजाम्बुनिधिशायि-नारायणाः ।
त्रिविक्रम-सनातनौ सरक्रुदेधनू विट्ठलो
मुकुन्द-वनमालिनौ कमलनाभ-दामोदरौ ॥ १५ ॥
पृश्निगर्भ-शतधाम-बभ्रवो
दैवकेय-यदुनाथ-वेधसः ।
वासुदेव-जलशायि-वासवः
कैटभारि-मधुवैरि-जिष्णवः ॥ १६ ॥
पाञ्चजन्यधर-विष्टरश्रवो-
विश्वरूप-यमलार्जुनान्तकः ।
राहुभेदि-शिशुपालहृद्धय-
ग्रीवहृच्छकटहृद्धलानुजाः ॥ १७ ॥

172 सूर्या १२ विश्वे १३ वसव ८ स्तुषिता ३६ आभास्वरा ६४ हरा ११ महता ४९
173 °राजिक २२ साध्या २२
174 विद्याधराः १ किंपुरुषाः १ पिशाचा १
175 रक्षांसि १ पक्षाः १ सुरगाथका १ श्च
176 °सूता १ गुह्यक १ सिद्ध १ भुताः १
177 °दिवो १; °योनयः १
182 विद्यकेन न पु°; °जगेन्द्रा°
184 षड्विंदुः; शाङ्गी
186 गदाग्रज-
187 °निवि°
193 कैटभादि°-

शम्भु-वृषाकपि-शौरि-व्रजनाथाः पूतनारि-दाशार्हौ ।
पाण्डवपाता-पोता भूत्वा बाणान्तकः शतावर्त्तः ॥ १८ ॥
कुमोदकः स्वर्णविन्दुः सोमसिन्धुः पुनर्वसुः ।
जह्नुर्भूमिधरो धेनुकारिश्चाणूरमर्दनः ॥ १९ ॥
अपराजितगोपेन्द्रमायकोकाम्बुजेशयाः ।
कालीयदमनस्तद्वन्मुञ्जकेशी सु[7b]यामुनः ॥ २० ॥
वसुदेवोऽस्य जनको दुन्दुरानकदुन्दुभिः ।
भूकश्यपोऽथ देवक्या वैकुण्ठा दैवकीत्यपि ॥ २१ ॥
स्यमन्तको हस्तमणिः कौस्तुभोऽस्योरसि स्थितः ।
आपादलम्बिनी माला वनमाला गले स्थिता ॥ २२ ॥
चक्रं सुदर्शनोऽस्त्री स्यान्नन्दयन्तस्तु नन्दकः ।
अस्यासिरथ शारङ्गं शार्ङ्गं च धनुरीरितम् ॥ २३ ॥
शङ्खो हरेः पाञ्चजन्यो गदा कौमोदकी तथा ।
श्रीवत्सोऽङ्को भृगुपदं पुरं वैकुण्ठमुच्यते ॥ २४ ॥
सौपर्णेय-सुपर्ण-सर्पभुगहिद्विट्-तार्क्ष्य-वज्रानन-
स्वर्गङ्गामृतहारि-काश्यपि-गरुत्मत्-सूरसूतानुजाः ॥ २५ ॥
तद्वच्छाल्मलि-वज्रजेतृगरुडा वीन्द्रः शिलौका विराट्
कामायुर्हरिवाह उन्नतिपतिः स्याद्वैनतेयस्तथा ॥ २६ ॥
हरिप्रियाऽम्भोनिधिजा....श्रीः
लक्ष्मीन्दिरा पङ्कजमन्दिरा श्रीः ।
लक्ष्मीश्च लक्षी तरला रमानाम्
आलोकमाता कमलाह्वया सा ॥ २७ ॥
इन्द्री वृषाकपायी ई श्रायं [8a] श्रीदैवते त्रिषु ।
वैदर्भी रुक्मिणी कृष्णभार्या प्रद्युम्नसूरपि ॥ २८ ॥
सत्या तु सत्यभामाऽन्या मुरली तु पुरंदरा ॥ २९ ॥

---

199 वाणांतकः
203 धुयामुनः ॥ २०१ ॥ with देवनागरी ० scored out
204=Kalpadru. 3.2.26. दुन्दरानकदुसिः ।
205 दैवकी ३ त्यपि
207 ओदंलं...
209 शार्ङ्गं २ च
210 पाचजन्यो १; कौमोदकी १
211 °पदं २
213 गरुअ
214 °वींद्रा°
215 °हरी°; वाहनुन्नतिपत्तिः,
219 कमलावया सा.
220 ई २१
222 °दरा २

कन्दर्प-दर्पक-रतीश्वर-शूर्पकारि-
प्रद्युम्न-मन्मथ-मनोज-खरु-स्वजा इः ।
पञ्चेषु-पुष्पशर-हृच्छय-शम्बरारि-
मीनाङ्क-मार-मकरध्वज-रौक्मिणेयाः ॥ ३० ॥
मधुसारथि-र्मधुसखो मधुदीपो
मदनः स्मरो मनसिजः कमनश्च ।
विषमाशुगः कुसुमकेतन-कन्तू-
रमकश्च काम-कमलासुत-गृत्साः ॥ ३१ ॥
इध्मः संकल्पजोऽनङ्गो-रागरज्जुरनन्यजः ।
कलाकेलिर्जराभीर्वङ्गजौ शृङ्गारजो गवः ॥ ३२ ॥
उन्मादनः शोषणश्च तापनः स्तम्भनस्तथा ।
संमोहनश्च कामस्य पञ्च बाणाः प्रकीर्तिताः ॥ ३३ ॥
केलिर्नीचरतिः प्रीतिरेव स्यात्सम्बरो रिपुः ।
शूर्पकः सूर्पकश्चान्यो नन्दनो रिश्यकेतनः ॥ ३४ ॥
ऋष्यकेतु-र्विश्वकेतुरनिरुद्ध उषापतिः ।
आयायनो ब्रह्मसूः स्यादूषा तूषा च [8b] बाणजा ॥ ३५ ॥
मत्स्यादयस्तु हर्य्यंशा आदिमीनस्तु शङ्खहृत् ।
वेदोद्धारकरश्चैव परिवर्त्तस्तु कूर्मराट् ॥ ३६ ॥
स्थिरदंष्ट्रो हिरण्याक्षच्छेदी श्वेतवराहकः ।
हिरण्यकशिपुच्छेदी प्रह्लादाह्लादकारकः ॥ ३७ ॥
नरसिंहः स्तम्भजन्मा वामनो बलिराज्यहृत् ।
उरुक्रमो भार्गवे तु रैणुकेयकुठारिणौ ॥ ३८ ॥
जामदग्न्यः क्षत्रकालः शम्भुशिष्योऽर्जुनान्तकः ।
तक्षः परशुरामश्च रामः स्यात्पर्शुरामवत् ॥ ३९ ॥
कौसल्यासुत-रामचन्द्र-रघुपाऽहिल्याघहृन्मैथिली-
नाथा दाशरथिर्दशास्यदमनो वाल्यन्तको राघवः ।

---

224 -खरुखजाइः
225 शंवरारि°; हृच्छय°
228 स्परो or स्यरो for स्मरो
230 रमकर्च; गृन्साः for गृत्साः
233 शोषण१श्च तापन । स्तंभन१स्तथा
234 पंचवाणाः
235 केलिनीच्र°; रेवा; सम्बरो १
236 सूर्पक २ श्चान्यो; रिंश्य°
238 ब्रह्मसू १; वाणजा ३ ॥ ३५ ॥
239 हर्य्यंशा १.
240 °कर ३ श्चै४; °राट्ट ॥ २६ ॥
242 °कारकाः । ३७ ।
243 °जन्मा ४
244 °क्रमो ३

रक्षोरिर्भरताग्रजोऽथ भरतः स्यात्केकयीनन्दनः
सौमित्रिस्त्विह लक्ष्मणो निगदितस्त्रैमातुरो लक्षणः ॥ ४० ॥

शत्रुघ्नो लवणारिः स्याच्चत्वारश्चारवा अमी ।
तातो दशरथः पङ्क्तिरथ इन्दुमतीसुतः ॥ ४१ ॥

कौशल्या रामजननी कैकेयी केकयी तथा ।
[9a]पार्थिवा पार्थिवी सीता शीता जनकनन्दिनी ।
वैदेही मैथिला च स्यादस्याः पुत्रः कुशो लवः ॥ ४२ ॥

कुशीलवावेकदोक्त्या तावथोत्तरकोशला ।
अयोध्या रामनगरी साकेतं च नपुंसके ॥ ४३ ॥

बलि-बल-बलभद्र-कामपाल-
प्रियमधु-सात्वत-राम-रेवतीशाः ।
मधुमथन-पुरोज-नीलवासो-
मुसलि-हलायुध-सीरपाण्यनन्ताः ॥ ४४ ॥

तालाङ्क-संकर्षण-रौहिणेयाः
सौनन्दि-रुक्मिघ्न-कदम्बराश्च ।
प्रलम्बनाशी यमुनीविभेदी
सितासितैकश्रुतिभूषणौ च ॥ ४५ ॥

मुसलं त्वस्य सौनन्दं हलं संवर्त्तकं स्मृतम् ।
बुद्धोऽर्हन् सुगतोऽर्हन्तो मारजिल्लोकजिज्जिनः ॥ ४६ ॥

बोधिसत्त्वो महाबोधिर्धर्मराजस्त्रिकालवित् ।
पञ्चज्ञानो दशबलः षडभिज्ञस्तथागतः ॥ ४७ ॥

समन्तभद्रः शास्तार्य्यो दशार्हो दशभूमिगः ।
चतुस्त्रिंशज्जातकज्ञो दशमादमिताननः ॥ ४८ ॥

द्वादशाक्षो दयाकूर्चस्त्रिकायः श्रीघनाकयौ ।
मुनिर्मुनीन्द्रः संगुप्तो धर्मधातुर्विनायकः ॥ ४९ ॥

---

249 °ग्रजो ११ ऽथ; °नंदनः ३
250 त्रैमातुरोल्मणः
251 °स्या २; °चारवा १ अपी
252 पाक्ति°; °सुतः ३.
253 °जनमी ३.; तथा ४१
255 मैथिला ७; कुशो १
256 °कद्योत्त्या तावथौ°
257 साकेतं ४
258 षलि
262 संकर्षणा°
266 सौनंदं १; °र्त्तकं १
267 °ज्जनः
270 °दर्दिशभूमिगः

अद्वै[9b]तवादी भगवान् खजिद्विज्ञानमातृकः ।
तायी गुणाकरो विश्वबोधः स्यात्कलिशासनः ॥ ५० ॥

जितारिश्चार्कबन्धुस्तु शाक्यसिंहोऽपि धीप्रजः ।
शौद्धोदनिः शाक्यमुनिः शाक्यो राहुलसूरपि ॥ ५१ ॥

मायासुतो देवदत्तो गोतमान्वयसंभवः ।
सर्वार्थसिद्धो वन्द्यस्तु श्रमणो भिक्षुरुच्यते ॥ ५२ ॥

साधन्तश्च भदन्तश्च भग्नाटश्च दिगम्बरः ।
आजीवो मलधारी च निर्ग्रन्थः क्षपणस्तथा ॥ ५३ ॥

स एव जीवको जैनः श्रामणेयस्तु चेलुकः ।
खिङ्खरः स स्वनामघ्नीः पैशुन्यं भैक्षजीविका ॥ ५४ ॥

स्यादार्हतो वादवादी शून्यवादी तु सौगतः ।
बार्हस्पत्यः पुनर्लौकायतिको वेदनिन्दकः ॥ ५५ ॥

चार्वाको नास्तिकः पञ्चगुप्तं तद्दर्शनं भवेत् ।
अर्हतो भाव आर्हत्यमार्हन्ती तु स्त्रियां भवेत् ॥
कुण्डकीटस्तु चार्वाकवचनाभीज्ञपूरुषः ।
कल्की यवनसंहर्तेत्यवतारा हरेर्दश ॥ ५६ ॥

ब्रह्माब्जात्त-सरोजसंभव-सुरज्येष्ठात्मभू-नाभिजाः
शुभ्रि-स्रष्टृ-हिरण्यगर्भ[10a]विधिकाः शम्भू-स्वयंभू-भुवः ।
लोकेशश्चतुराननः शतधृति-र्धाता-विधाता कविश्
चित्राटीर-विरञ्चि-हंसगमनाः सत्वाज-पद्मासनाः ॥ ५६ ॥

कमनः स्थविरः पितामहो
द्रुहिणोऽष्टश्रवणः पुराणगः ।
द्रुघणो भवहृद्विरञ्चनः
स विरिञ्चः श्रुतिगर्भ-वेधसौ ॥ ५७ ॥

---

274 अद्वैदवादी
276 जितारि ४० श्चा°
279 °सिद्धो ११
281 निर्ग्रंथक्षपण°
282 जैनः १३; चेळकः । २ ।
283 पैशुन्यं १ भैक्ष्वजीविकः
284 °वादी २; सौगतः ३
286 °गुप्तं १
287 अहतो; आर्हत्य १ मार्हतिस्तु
288 कुण्डलीट°
289 कक्री; संहर्त्ते २
290 ब्रह्माब्जातंज
293 तंसगमनत्सत्वाजपजासना:
295 द्रुहिणो अष्ट

परमेष्ठि-शतानन्द-विश्वसृड्विश्वरेतसः ।
सात्विको लाभभूरिष्णुर्धरुणः प्रपितामहः ॥ ५८ ॥
प्रजापतिर्जगत्कर्त्ता धिषणश्चिषुणः सनात् ।
अजातौ त्वथ कुब्रह्मा कुब्रह्मः कुत्सिते त्रिधौ ॥ ५९ ॥
महाब्रह्मो महाब्रह्मा देशनाम पुनर्यदि ।
सुराष्ट्रब्रह्मसौवीरब्रह्मौ स्यातां तदेति दिक् ॥ ६० ॥
कायं कदेवताकं स्यात्प्राजापत्यं भवादिषु ।
स्वायंभुवं च दक्षस्तु मारिषेयश्च वैधसः ॥ ६१ ॥
मनोवती समाधातुः स्त्री सावित्री सरस्वती ।
सनत्कुमारस्तु सनात्कुमारश्च विधातृजः ॥ ६२ ॥
कृते स्तो ब्रह्मरुद्राभ्यां नाम्नि ब्राह्मक-रौद्रके ।
अजगोत्रापत्यमाज्यो द्वयोराजं भवेत्त्रिषु ॥ ६३ ॥
[10b] शंभुः शूली भगाली गिरिश-पशुपति-स्थाणु-सर्वज्ञ-सर्व-
श्रीकण्ठ-श्यामकण्ठ-स्मरहर-मखभिद्-भर्ग-भालेक्षणेशाः ।
कण्ठेकालः कपर्द्दि-त्रिपुरहर-हरेशान- शर्वाम्बिकेशा
भूतेश-व्योमकेशान्धकरिपु-शमिर-त्र्यक्ष-गङ्गाधराह्वः ॥ ६४ ॥
पञ्चास्येश्वर-शंकर-प्रमथपा-भालाङ्क-उड्डीश्वरो-
ऽप्युग्रो धूर्जटिरिन्दुशेखर-जटाटीरौ कपाली मृडः ।
रुद्र-त्र्यम्बक-वामदेव-शिपिविष्टा अष्टमूर्त्तिर्महा-
देवो दिग्वसनः श्मशानसदनो भीमो गिरीशः शिवः ॥ ६५ ॥
मृत्युंजयः पिङ्गजटोऽट्टहासी
कैलासवासी च तथास्थिधन्वा ।
कालान्तकः स्याद्भुजगेन्द्रभूषो
महामहाभैरव उर्वृषाङ्कः ॥ ६६ ॥

---

298 परमेष्ठि
299 सात्विकोलाभू॰ष्णु ऊ धरुणत्र॰
300 विषणाश्चिषुणा सनात् अ ॥
301 कुब्रह्मः २
302 महाब्रह्मो महाब्रह्मा
303 °ब्रह्म १; °ब्रह्मौ
304 कायं १; °पत्यं १
305 °भुवं २; वैधसः ३
306 मनोवनी १ (Cf. मनोन्मनी); सावीत्री सरस्वती २
307 सनात्कुमारश्च २
308 °रुद्राभां; ब्राह्मक १°
309 °माज्यो १; °राजं १
314 उड्डीश्वरो
316 रुद्र°

हिण्डीश-खट्वाङ्गधरोर्ध्वलिङ्गाः
पिङ्गाक्ष-पूषारि-विषान्तकाः स्युः ।
विरूपदृग्घोरहिरण्यरेतः-
कृशानुरेतः-प्रियताण्डवाश्च ॥ ६७ ॥
भवः संभवः कृत्तिवासाः पिनाकी
महाकाल-कालंजरौ वाहिबुध्न्यौ ।
पुरारि-र्गजाराति-र्भीष्मैकपादः
कटाटङ्कवद्-रेरिहा-[11a]णोऽस्थिभूषः ॥ ६८ ॥
महानरो महाव्रती गणेशनीललोहितौ ।
पयोदवाहनो वृषाकपिश्च खण्डपर्शुवत् ॥ ६९ ॥
शैवं पाशुपतं रौद्रं तद्भवादौ विशेष्यवत् ।
शतं रुद्रा देवन्तीति तस्य तच्छतरुद्रियम् ॥ ७० ॥
शतरुद्रीयमप्यस्य धनुष्यजगवं विदुः ।
अजकावं चाजगवं तथाजकवमीरितम् ॥ ७२ ॥
अजीतकं च युग्यं च पिनाको न स्त्रियां भवेत् ।
कपर्दस्तु जटाजूटः खट्वाङ्गोऽस्त्री सुखं गुणाः ॥ ७३ ॥
शूलं तु त्रिशिखं पारिषद्याः स्युः प्रमथा गणाः ।
कुष्माण्डकः केलिकिलो नन्दितं.... ॥ ७४ ॥
भृङ्गी भृङ्गिरीटि-भृङ्गरीटी नाडी शरीरकः ।
अस्थिकायोऽथ कैलासः सिताद्री रजताचलः ॥ ७५ ॥
वाराणसी वारणसी वाणारस्यपि काशिका ।
अविमुक्तं शिवपुरं दिवोदासपुरं च तत् ॥ ७७ ॥
महाश्मशानमानन्दवनं वाराणसेयवत् ।
त्रिषु शैवपुरं तत्र ब्राह्म्याद्या [:] सप्तमातरः ॥ ७८ ॥
ऐश्वर्यं भगमस्त्री स्याद्विभूतिरणिमादिका ।
लिङ्गं तु तस्य मूर्त्तिर्या पा[11b]षाणादिविनिर्मिता ॥ ८० ॥

---

322 खट्वीग- or खट्वीग-
323 विखांतकाः
326 पिनाको
334 °रुद्रीय २ म°
337 जराजूटः २; गुणाः ३ ॥ ७३ ॥
338 °गणाः । २ ।
339 °कलो २ नंदितं हूनुनंदीनीं ॥ ३ ॥ ७४ ॥
341 °चलः ३
345 °मातरः । १ ॥ ७८ ॥
346 एश्वर्यं; विभूति ३ र°
347 मूर्त्तियां; °र्मित्ता

गौर्यामार्याम्बिकोमा-महिषविमथनी स्याद्भवानी मृडानी
रुद्राणी मातृमाता भवति भगवती विष्णुमाया शिवा च ।
दुर्गा शर्वाण्यपर्णा गणपतिजननी चण्डिका सिंहयाना
मेनापुत्रीश्वरी चाऽसुररिपुभगिनी पार्वतीशेश्वरा च ॥ ८१ ॥

शिवशक्तिर्हैमवती मैनाकभगिनी सती ।
काली काला शिवा शैली दाक्षी कालजरा तथा ॥ ८२ ॥
दाक्षायणी हरिवृषा महादेवी कुमारिका ।
हिण्डी वृषाकपायी स्यान्मङ्गला सर्वमङ्गला ॥ ८३ ॥

कात्यायनी शुम्भहन्त्री शक्तिः कुण्डलिनी च सा ।
कूष्माण्डी भूतनाथा च त्र्यम्बका च जयन्त्यपि ॥ ८४ ॥

अस्याः सिंहो मनस्तालः सख्यौ तु विजयाजये ।
चामुण्डा चर्चिका चर्ममुण्डा मार्जारकर्णिका ।
कर्णमोटी महामुण्डा भैरवी तु कपालिनी ॥ ८६ ॥

हेरम्ब-लम्बोदर-पर्शुपाणि-
द्वैमातुरेभानन-विघ्नराजाः ।
शैवैकदन्ताखुग-वक्रशुण्ड-
चण्डीसुताः पुत्र-विनायकश्च ॥ ८७ ॥

मङ्गलमूर्त्ति-[12a]र्गणराट् सिद्धीशो बुद्धिदाता च ।
अङ्कुशधारी धूम्रध्वज-ढुण्ढीशौ सदादानः ॥ ८८ ॥
यद्दैवतं गणपतिस्तत्र गाणपतं त्रिषु ।
गाणपत्यं तु तत्स्वार्थे एवं क्षैत्रपतादयः ॥ ८९ ॥

स्कन्द-द्वादशदृग्-विशाख-शिवज-क्रौञ्चारि-षाण्मातुराः
स्वामी षाँ-षडाननौ शरभवः सेनापतिः शक्तिभृत् ।
सेनानी [:] शिखिवाहनः शिखिभवः स्यात्कार्त्तिकेयो महा-
सेनस्तारकजित्कुमार-गिरिजाभू-बाहुलेया गुहः ॥ ९० ॥

---

348 मृदुनी
349 भवती; विष्णुमाये शिवी च
350 गणपती-°
355 त्रृषाकया स्युंडी
356 °कुंडिलिनी
357 अंबका
358 °स्तालः १; °जयौ (sic)
360 महामुडा ६ भैरवै ॥ २८६ ॥
364 °सुतासुत्र°
365 सिद्धीशौ
366 धूम्रधज-ढुंढीश्रौ सदादानः ॥ २० ॥
367 गाणपतं १ त्रिषु
368 °तादर्य
369 द्वादशदग-; षणमातुराः

महातेजा ब्रह्मचारी गाङ्गेयः क्रौञ्चदारणः।
सैनापत्यं तु तद्भावे [स्कान्दः] स्कन्दसमेऽन्यवत् ॥ ९२ ॥

इन्द्रे शक्र-शचीश-देवऋषभ-स्वाराट्-स्वराधीश्वरा
जम्भाराति-पुलोमजिन्-नमुचिभित्-सुत्राम-गोत्रारयः।
सुत्रामा बलभित् सहस्रनयनो वास्तोष्पतिर्वासवः
स्युर्मेघंकर-मेघवाहन-हरि-प्राचीश-संक्रन्दनाः ॥ ९३ ॥

ऋजीको वृषा वृत्रहा स्यात्तुराषाण्-
मरुत्वान्-ऋभुक्षा विडौजा बिडौजाः।
सुनासीर-जिष्णू शुनाशीर-वि[12b]ष्णत्र-
ग्रजौ वज्रभृत्स्यात्तपस्तक्षकश्च ॥ ९४ ॥

मघवा मघवान्पुरंदरः
पृतनाषाट्-पुरुहूत-कौशिकाः।
विजयन्तक-पाकशासनौ
सह वृद्धश्रवसा दिवस्पतिश्च ॥ ९५ ॥

पुरुदंसा शतमन्युः शतमख-पूतक्रतू च दुश्च्यवनः।
प्राचीनबर्हिराखण्डल-पर्जन्याश्च बाहुदन्तेयः ॥ ९६ ॥

वरक्रतुश्चोग्रधन्वा हर्यश्वो हरिवानपि।
विभ्राट् स्त्री वल्मिरैन्द्रं तु सुनासीरीयमित्यपि ॥ ९७ ॥

सुनासीर्यं मरुत्वत्यं वास्तोष्पत्यं च तादृशम्।
मरुत्वतीयं वास्तोष्पतीयं सौत्रामणं तथा ॥ ९८ ॥

महेन्द्रदेवताके स्यान्माहेन्द्रं च महेन्द्रियम्।
महेन्द्रीयं माघवतं तथा माघवनं विदुः ॥ ९९ ॥

---

373 B करवारकः for क्रौञ्चदारणः.–After line 373, B adds वैजयंतो बाळचर्यः सिद्धसेनो दिगंबरः।

374 A B °पत्यं १ तु; A स्कंधः १ समे°

375 B सुरेशोप्सरो– for स्वराधीश्वरा

376 B -राड्जंभारि- for -जम्भाराति-

377 A सूत्रामा

382 B बल्यहिघ्नौ for वज्रभृत्स्यात्; A °कश्च ॥ ८४ ॥

386 After line 386, B adds:—गौरावस्कंदी जयौ शयी चिनेरीशयौ मिहिरः। विजितः खिदिरो वहयाः किणाल्यतोयामनोमिबंदिकौ ॥ २४ ॥

388 After line 388, B adds:—असन्महात्रिंशपतिर्दक्षिणो देवदुंदुभिः।

390 A वल्मि। ६० रैंद्रं तु

392 A तथा ८ ॥ ९८ ॥

394 A महेंद्रीयं ३

वार्त्रघ्नं स्याद्वार्त्रहणं वृत्रहा यस्य देवता ।
देवराजकृते दैवराजकं नाम चेद्भवेत् ॥ १०० ॥
अर्थेषु शैषिके तु स्यात्रितये दैवराजिकः ।
स्याद्दैवराजिका दैवराजिकीति स्त्रियां द्वयम् ॥ १०१ ॥
पूतक्रतायी त्विह चारुधारे-
न्द्राणी शची स्याज्जयवाहिनी च ।
पुलोमजा सैव [13a] शतावरी स्याद्
अस्यात्मजः स्याज्जयदन्त ऐन्द्रिः ॥ १०२ ॥
पुमाञ्जयन्तश्च सुतानुताविषी
स्याद्देवसेना तविषी जयन्ती ।
कसोदरैरावण-मल्लनागास्
तथाऽभ्रनागोऽभ्रमुवल्लभश्च ॥ १०३ ॥
चतुर्दन्तः श्वेतगजः सुदामैरावतः पुमान् ।
प्रासादो वैजयन्तः स्याज्जम्भाद्यास्तपविद्विषः ॥ १०४ ॥
अश्वोरसं सप्तमुखो बिल उच्चैःश्रवा हयः ।
सारथिर्मातलिर्ग्रीष्महासो वंशकफो ध्वजः ।
मरुध्वजश्चेन्द्रतूलं जर्जरं वृद्धसूत्रकम् ॥ १०५ ॥
इन्द्रायुधं मणिधनुर्दल्मिस्तत्त्वृजुरोहितम् ।
दीर्घिकैरावतं पूस्तु पूषभासाऽमरावती ॥ १०६ ॥

---

395 A B वार्तघ्नं; B वार्तहणं.—ᵇ) B दैवतं for देवता.

398 B स्त्रीदैव° for स्याद्दैव°; A °राजिकी २ ति. B °राजिकी २ तस्य तु प्रिया.

399 For lines 399–407, B subst.:
इंद्राणी तु महेंद्राणी शक्राणी जयवाहनी ॥ ३१ ॥
पूतक्रतायी पौलोमी चारुरावा शतावरी ।
शची सची तथा पूर्णसहस्रशशिवत्य२२पि ॥ ३२ ॥
जयैंद्री मल्लसंताना जयंतो जयदत्तवत् ।
जयंती देवसेना स्यात्तविषी ताविषींद्रजा ३ ॥ ३३ ॥
ऐरावतोऽब्ध्यभ्रनागचतुर्दंतार्कसोदरा ।
ऐरावणो हस्तिमल्लः सदादानोभ्रमुप्रियः ॥ ३४ ॥
सितद्विपो भद्रवेणु सुदामा च वदांवरः १४ ॥

401 A शतावरी ६

402 A ऐंद्रिः । २ ॥

404 A जयंती ४

406 A तथाभ्र ३ नागो; °वल्लभश्च ॥ ३ ॥

408 A प्रसादौ, B प्रसादो.ᵇ) A °विद्विषः ॥ ४ ॥. B वृषणश्वस्तु तद्वयः

409 A B अश्वौरसं; B °श्रवाश्च सः

410 A मातलिः । १ यि(इ)प्रत्ययान्तत्वा-त्त्रियां ॥; ग्रीष्मिहासो for ग्रीष्म°.– For lines 410–419, B subst.:
हयंकषो मातलिः २ द्वैजयंतस्तु तद्ध्वजः ॥ ३६ ॥
जर्जरं २ चेंद्रचापे तु दल्मिस्त्रिदशायुधम् ।
मणिधन्व २ ऋजुत्वे तद्रोहितं चर्जुरोहितम् ॥ ३७ ॥
दीर्घज्वैरावतं १ न स्त्री वज्रं कुलिशमस्त्रियौ ।
गोवज्राशयनो युज्यृभुक्षः पविर्भिदुः ॥ ३८ ॥
शंबदंभोळिजसुरि भ्याधामस्वरुषः स्वरुः ।
शतकोटिः शंबशतधारौ च सितिधारवत् ॥ ३९ ॥
भिदिर्भेदी ह्रादिनी स्त्रियेषिभिंदुरमद्रके २४ ॥
कुलिशेन तु निर्वृत्ते परवत्कौलिशायनिः १ ॥ ४० ॥

413 A पूस्त्वराभासा

सरो नन्दीसरस्तस्य देवनन्दी तु वेत्रभृत् ।
न स्त्रियां वज्रकुलिशौ वज्राशन्यशनी द्वयोः ॥ १०७ ॥
भेदिर्भिदिश्च जसुरि-शम्ब-दम्भोलयः पविः ।
स्तः स्वरु-स्वरुषौ लम्ब-व्याधाम-शतकोटयः ॥ १०८ ॥
भिदुरं चरमे भिद्रं गौः पेषिर्ह्लादिनी च सा ।
भिदुर्ना कुलिशेन स्यान्निवृत्ते कौलिशायनिः ॥ १०९ ॥
वाज्रे[13b]यश्चाथ कुलिशतुल्ये कौलिशिकं त्रिषु ।
स्फूर्जथुर्वज्रनिष्पेषो वज्रार्चिरतिभीः स्त्रियाम् ॥ ११० ॥
विमानोऽस्त्री व्योमयानं तत्र देवरथो भवेत् ।
चरन्ति ये विमानेन त्रिषु वैमानिका अमी ॥ १११ ॥
देवद्रोणी देवयात्रा वैभ्राजं नन्दनं वनम् ॥ ११२ ॥
मन्दाकिनी सोमधारा स्वर्णदी सुरदीर्घिका ।
रन्तुः कपिलधारा जूः सीतासीता च सा मता ॥ ११३ ॥
पेयूषोऽस्त्री च पीयूषममृतं स्यात्सुधा बुधा ।
विश्वकर्मा सुकर्माऽथ त्वष्टा च सुरवर्द्धकिः ॥ ११४ ॥
महीमस्तको रत्नसानुः सुराद्रिः
सुवर्णाचलः कर्णिकाभूधरश्च ।
द्युशैलः सुमेरुस्तथैवात्र मेरुः
सुधर्मा मघा चेन्द्रसंसत्प्रदिष्टा ॥ ११५ ॥
मेरोः कदम्बो भद्रः स्याज्जम्ब्वां द्वंद्वे सुदर्शनः ।
मेरौ जम्बूनदी प्रोक्ता देवालंकारफेनसूः ॥ ११६ ॥
देवब्रह्मा नारदः स्यात्पिशुनः कलहप्रियः ।
देवलो वैष्णवश्रेष्ठो नारदाद्याः सुरर्षयः ॥ ११७ ॥

---

419 A भिदुर्नो २१
421 A फूर्त्जथु १; अतिमीः १
422 A °रथो ३
423 A °निका३–. After line 423, B adds:—
त्रये सुदर्शनोऽभासामरावत्यमरा ४ पुरी ।
नंदीसरः केलिसरो २ देवनंद्य १ स्य वेत्रभृत् ॥४३॥
424 A °यात्रा १
426 A B रन्तूः ; B शीताशीता
427 A बुधा ५.—After line 427, B adds:—
समुद्रनवनीतं च देवताहार इत्यपि ।
428 B देवकृत्स for सुकर्माथ ; A °र्धकिः ४
431 A मेरु ८ ; B च मेरुः स्त्रियां तु for तथैवा°
432 A corrupt
434 B मेरोः for मेरौ ; A °सूः । २ ॥
436 A देवालः ; A °श्रेष्ठो ६ ।; A °र्षयः । १

स्वर्वैद्यावश्विनौ दस्रावाश्विनेयौ समुद्रजौ ।
नासत्यौ वडवापुत्रौ ना[14a]सिक्यौ रविजौ यमौ ।। ।। ११८ ।।

कल्पवृक्षश्च संतानो मन्दारः पारिजातकः ।
हरिचन्दनमस्त्री स्यात्पञ्चैते सुरपादपाः ।। ११९ ।।

स्त्री कामधुक्कामदुघा स्वर्गव्युत्तानचारिणी ।
हुहूर्हूर्हूर्हहाहाहाहाहहःप्रभृतयस्तथा ।। १२० ।।

तुम्बर्वाद्याश्च गन्धर्वा गान्धर्वाः सुरगाथकाः ।
गातवश्चाथ बहुषु प्रायशोऽप्सरसः स्त्रियाम् ।। १२१ ।।

वह्निर्वैश्वानरो* ज्वलन-हुतभुजौ वीतिहोत्रोऽप्सुयोनिः
शोचिष्केशः शिखावान्पवि-पचन-शुचि-ज्वाल-जिह्वानलाः स्युः ।
सप्तार्चिः शुन्ध्यु-शुक्राग्नि-वनि-दहनोदर्चिरर्चिष्मदग्नि-
स्वाहानाथाश्रयाशानिलसख-शिखिनश्चित्रभानुः कृशानुः ।। १२३ ।।

विश्वप्सा नरि पावको हुतवहो हव्याशनो हव्यवाट्
स्युः पीतूशिशुषर्बुधा दमुनसा तुल्यो दमूना भुजिः ।
बर्हिःशुष्मणि बर्हिरुत्थ-धुवनौ ज्योतिश्च बर्हिः पुमान्
शुष्मा धूमपताक-तुत्थ-तिमिरघ्नाः कृष्णवर्त्मोषपः ।। १२४ ।।

आशुशुक्षणि-हिरण्यरेतसौ
स्युर्जिगृघ्न-वसु-जातवेदसः ।
छुक्षि-घासि बहुलास्त[14b]नूनपाजू-
जागृविश्छगलगस्तनूनपाः ।। १२५ ।।

इषिरस्तिथशुष्णौ च राजन्यो जुहुराणवत् ।
वाशिर्दक्षिणपूर्वेशः शमीगर्भो धनंजयः ।। १२६ ।।

कृपीटयोनि-र्विश्वप्सू रोहिताश्वो विरोचनः ।
विभावसु-बृहद्भानु-मन्त्रजिह्वा वृषाकपिः ।। १२७ ।।

---

438 After line 438, B adds:— गदान्तकौ यज्ञवाहौ तथा प्रवरवाहनौ ।

440 A °पादपाः ।१

444 After line 444, B adds:— स्वर्वेश्याः सुरकामिन्यः स्युश्च ता उर्वशी-मुखाः ।

451 A ज्योतिःसमो बर्हिषः

452 B शुष्मपताक for धूम°

453 B शुशुक्षणि-

456 A °नपात्.—After line 456, B adds:—
दीप्रः समंतभुक्प्रष्ठ आश्रयाशघृतार्चिषौ ।
कर्परीको नाचिकेतो बर्हिर्ज्योतिर्हविर्भुजौ ।। ५८ ।।
अंचतिर्वंचतिः पुंजिः स्वनिः पवनवाहनः ।
आशिरो हयनः पीयो भरथः सप्तजिह्ववत् ।। ५९ ।।

458 A °गार्भो

शुष्माप्पित्ते वाडवौर्वौ सिन्ध्वग्नि-र्वडवामुखः ।
संवर्त्तकोऽथ दव्हः स्याद्दवो दावो च संगिलः ॥ १२८ ॥
कर्षू-छागण-कारीषा मेघज्योतिरिरंमदः ।
स्कन्धाग्निः स्थूलकाष्ठाग्निः कुकूलोऽस्त्री तुषानलः ॥ १२९ ॥
मुर्म्मुरः स्यादथालातोल्मुके अङ्गारमस्त्रियाम् ।
त्रिषु स्फुलिङ्गश्च कणः संकरोऽग्निचटध्वनिः ॥ १३० ॥
शिखा-हेत्यर्चयो ज्वालकीलौ द्वंद्वेऽर्चिरादियुक् ।
झाला झलक्का चण्डार्चिरुल्काऽलातभवेर्चिषि ॥ १३१ ॥
तेजोवती सभा वह्नेस्तर्कुः पुंस्यग्निभाजनम् ।
हिरण्या कनका रक्ता सुप्रभा वा च कृष्णिका ॥ १३२ ॥
बहुरूपातिरक्तेति जिह्वाः सप्त हविर्भुजः ।
स्वाहा स्त्रियामव्ययं चाप्यग्नायी वह्निवल्लभा ॥ १३३ ॥
संतापः[15a]संज्वरो दाहो पुंस्यूष्मा बाष्पमस्त्रियाम् ।
धूमोऽम्भःसूर्वायुवाहोऽग्निवाहोऽग्निध्वजः स्तरीः ॥ १३४ ॥
खतमालोऽब्दवाही च धूम्या स्त्री धूमसंहतिः ।
रक्षा भूतिश्च भसितं पर्वटं भस्म चार्वटम् ।
गृहधूमो धुन्धुमारस्त्रिष्वाग्नेयं भवादिषु ॥ १३५ ॥
अग्नौ स्थितः स्यादग्निस्थो बर्हिष्ठो बर्हिषि स्थितः ॥ १३६ ॥
अग्नेः सोमस्य च द्वंद्वेऽग्नीषोमौ परिकीर्त्तितौ ।
तथाग्नीवरुणावग्नाविष्णू अग्नामरुत्समौ ॥ १३७ ॥

---

461 A B °रपित्ते
462 A संगिलः —For line 462, B reads:—
संवर्तकोऽपि पाताळं षंढेथ विपिनानळः ॥ ६२
दवो दावः संगिलश्च दहोथ छगणानळो ।
463 A °कारिषा ३; A °मदः । २ ।
464 A °ष्टाग्नि २ कु°
465 A मुर्म्मुर २ स्स्था; अंगार ३ म°
466 A °ध्वनिः ॥ ३० ॥
468 A °कारवंडा°; °रुल्का १ लातभवेर्चिषि ॥ २१ ॥
469 A °वती १; वह्नः स्तर्कुः । १; B तर्कः
470 A हिरण्या १ कनका १ रक्ता १ सुप्रभावा १ च कृष्णिका ॥ १ ॥ ३२ ॥
472 A °वल्लभात् ३
473 A दाहो ३ यूज्यूष्मा बाष्पमस्त्रियाः B °प्युष्मं युज्यूष्मा बा°
474 B °र्वारिवाहोग्निवाहो हव्यकेतनः
475 B करमालो for खत° ; B °वाही स्त्री तरी ८ धूम्या १ तु [त]द्रणे
478 —°) B वर्हिष्ठश्च समार्थकः.—After line 478, B reads line 485 followed by:
भास्सनं भस्मविकृतौ तथा भस्ममयं भवेत् ।
बाष्पायमाण ऊष्मायमाणो बाष्पादि यो भवेत् ।
480 A °वरुणा १; °विष्णू १; B °मरुत्सखौ.—After line 480, B adds: निष्टापोग्नेः सकृत्स्पर्शोथाभ्युत्पात उपाहितः omitting lines 481-484 and 486-488.

आग्नावैष्णवमेवं स्यादग्नीषोमीयमित्यपि ।
अग्नीषोम्यं तद्वदग्नीवारुणं दैवतादिषु ॥ १३८ ॥
अग्नामरुद्देवताकमाग्निमारुतमुच्यते ।
कृशानुशब्दवत्सूक्तं स्यात्कृशानवकं तथा ॥ १३९ ॥
धौमीयं धूमनिर्वृत्तं धूमदेशो तु धौम्यकम् ।
पुमपत्ये द्वयोर्धौम्यः स्त्रियां धौमी तथा त्रिषु ॥ १४१ ॥
भास्वनो पुंस्यपत्ये स्यात्भासावयन्यथा भवेत् ।
भास्वायना बहुत्वे स्युरभ्युत्पाद उपाहितम् ॥ १४२ ॥
कीनाशः शमनो यमः पितृपतिः कालः कृतान्तोऽन्तकः
धूमोर्णारम[15b]णो विशीर्णचरणो वैवस्वतो धर्मराट् ।
कालिन्दीसहजो दिनेशतनुजो मृत्युर्हरिः प्रेतराट्
स्यात्सांज्ञायनिरन्तकश्च समवर्त्ती दक्षिणाशापतिः ॥ १४३ ॥
श्राद्धदेवो दण्डधरो धर्मश्च महिषध्वजः ।
यमराट् जीवितेशश्च दण्डधारोऽपि कीर्त्तितः ॥ १४४ ॥
धूमोर्णा स्त्री संयमनी पूर्द्वाःस्थो वेधकोऽस्य च ।
दासौ चण्डमहाचण्डौ कायस्थश्चित्रगुप्तकः ॥ १४५ ॥
जातुधानो यातुधानो राक्षसो नरविष्वणः ।
हनूषः कौणपश्चातुर्दशोऽन्स्ये यातुरक्षसी ।
कापिशेयः पीडकः स्याद्याम्या यमभवा त्रिषु ॥ १४६ ॥
क्रव्यात्कर्बुर-कर्बरौ कुणपभुग्रात्रिचरो रात्र्यटो
दर्वो रात्रिमटोऽस्रपोऽश्रप इह स्यादाशिरश्चाशरः ।
शङ्कुः पुण्यजनो नृचक्षसि मतौ क्रव्याद-कर्बूरकौ
प्रोक्ता नैर्ऋत-नैकषेय-रघुपद्वेष्या भवेदूर्दरः (?) ॥ १४७ ॥

---

482 A अग्नीषोम्यं २ ; °दग्निवारुणं १

485 A धायकम् for धौमकम्

486 A धौम्य १ धौमी १

487 A भास्वनो १ पूज्य°; A भासाप°

494 —°) B महासत्योर्कजाग्रजः. – After line 494, B adds:—कालकूटः पुराणांतः ३२ काणावी १ विचारभूः ॥

495 A धूमोर्णा १; संयमनी १; वेधको १; B वैधको

496 A चण्ड १ महाचण्डौ १ कायस्थाश्चित्र°.

497 B reads lines 497–8, after addl. lines (cf. line 503).

498 B कोणप°

500 B कर्बुरकर्वराम्बुरुधिरा रात्रि°

503 B °षेयविधुराः कीनाशसंध्यावलौ.— After line 503, B adds:—
ख खासु सुतो रात्रिचरः पलादो
रात्र्यूर्जितो रक्तगळोर्दरौ च ।
स्यात्स्तब्धसंभार इह त्रिमूर्द्धा
प्रवाहिकः स्याच्छमितिपदश्च ॥ ८० ॥,
followed by lines 497–8.

पौलस्त्यो दशकन्धरो दशमुखो लङ्केश्वरो रावणो
रक्षोराडनरण्यजिद् रघुपतिद्वेषी जटाय्वन्तकः ॥ १४८ ॥
लङ्का तस्य पुरी सुवर्णनगरी [16a] मन्दोदरी सुन्दरी
पुत्रे रावणि-लक्ष्मणारि-बलभिज्जिन्-मेघनादा अपि ॥ १४९ ॥
माताऽस्य केकसी कुम्भकर्णस्तस्य सहोदरः ।
राक्षसासुरयोर्वैरे क्लीबे रक्षोसुरं भवेत् ॥ १५० ॥
यादःपति-र्वारिपतिः प्रचेताः
पाश्यम्बुकान्तार-परंजनाः स्युः ।
प्रत्यक्पतिर्वो वरुणोऽर्णवौका
आभोग एतस्य तथातपत्रम् ॥ १५१ ॥
भार्यास्य वरुणानी स्यात्सभा कृष्णाञ्जना मता ।
पाशोऽस्य नागपाशः स्यात्पुरी श्रद्धावती सुखा ॥ १५२ ॥
मरुन्-मरुत-मारुत-श्वसन-गन्धवाहानिलाः
समीर-समिराशुग-क्षिपणवोऽङ्कतीश्वाश्वतिः ।
समीरण-सदागती वहति-शुक्षि-वाताहतिर्
नभस्वति महाबलः पवन-धूक-वीकाभृमिः ॥ १५३ ॥
गन्धवहः पवमानः पृषदश्व-वहन्त-मातरिश्वानः ।
वायु-प्रभञ्जन-जगत्प्राण-नभःश्वास-सर्पकान्त-सृकाः ॥ १५४ ॥
सृदाकुराध्यश्च शुनश्चलः शारो धवाणकः ।
प्रकम्पनः कम्पलक्ष्मा स्पर्शनो दैत्यनिर्जरः ॥ १५५ ॥
लघट् क्षित्वा-जगच्चा[16b]थ झञ्झासौ चण्डवृष्टिकः ।
स्यात्करीषंकषा वात्या पवाका व्राजिरित्यपि ॥ १५६ ॥
वायोरिदं वायवीयं वायव्यं वायुदैवतम् ॥ १५८ ॥

---

506 A लंका १; °नगरी २
507 A °नादा ४ अपि
508 B माता तस्य
512 A °पतिर्वा; °वौकाः १
513 For line 513, B subst.:
उद्दामकः संभृतमेघनादो ॥ ८४ ॥
दुंदुभि १४ स्तस्य तु छत्रं भवेदाभोग १ नामकम् ॥
519 After line 519, B adds:
मेघारिर्लोलघटो ध्वजप्रहरणो वहोंबुकांतारः ।
संभृतशीतळरुचयः शुषिलः सृमरो रजोध्वज
श्चात्र ॥ ८८ ॥
521 A B तृकाः for सृकाः
522 B –राधश्च
524 B लघ्यद्द क्षित्वा जन्नंबुभूषा ५८ झंझा॰
षवृष्टिकः
525 After line 525, B adds:—
ग्रीष्महासो वंशकफो वायुकेत्विद्रतूळकौ ।
वृत्रसूत्रं ५ च वायव्यं १ पुनः स्याद्वायुदैवतम् ।
526 —[b]) B भेद्यलिङ्गाविमावुभौ

प्राणापान-समानोदान-व्यानाः शरीरगा मरुतः ।
हृदये पायौ नाभौ कण्ठे सर्वे च विष्ठिताः क्रमशः ॥ १५९ ॥
जिगलुः प्राणवायुः स्यान्मर्कः सर्वशरीरगः ।
भूवायुरावहः प्रोक्तो बहिर्द्वादशयोजनैः ॥ १६० ॥
संचरन्नयमम्भोदविद्युदाधारको मतः ।
तदूर्ध्वं प्रवहस्तत्र नक्षत्रग्रहसंस्थितिः ॥ १६१ ॥
तदूर्ध्वमुद्वहस्तस्मात्संवहः सुवहस्ततः ।
तस्मात्परिवहोऽत्रैव सुरस्रोतस्विनीस्थितिः ॥ १६२ ॥
परावहस्ततोऽप्यूर्ध्वं सप्तवाह्याः समीरणाः ।
तुरो जवो रयो वेगः प्रसरः स्यद-वाजवत् ॥ १६३ ॥
क्लीबे तु रंहस्तरसी अथ शीघ्रं लघु द्रुतम् ।
त्वरितं सत्वरमरं तूर्णमाश्वविलम्बितम् ॥ १६४ ॥
पुलाकश्चपलं क्षिप्रं झम्पासंपातपाटवम् ।
अजस्रं नित्यमनिशमश्रान्तं सततं तथा ॥ १६५ ॥
संसक्त-सततासक्ताविरतानारतानि च ।
तथा[17a]ऽनवरतं क्लीबेऽथात्यर्थे स्याद्भृशं दृढम् ॥ १६६ ॥
अतिमर्यादमुद्गाढं गाढं बाढं च निर्भरम् ।
नितान्तैकान्ततीव्राणि निःसीममतिमात्रवत् ॥ १६७ ॥
प्रकाममतिकामं च निकामं चातिवेलवत् ।
अतिरेकभरोत्कर्षातिशया अतिशायने ॥ १६८ ॥
क्षेपिष्ठः क्षेपीयान् क्षिप्रोत्कर्षे विशेष्यलिङ्गः स्यात् ।
साधिष्ठः साधीयान् बाढोत्कर्षेऽथ साधिमा भावे ॥
श्रीदो वैश्रवणो धनेश-धनदाविच्छावसुर्यक्षराट्
पौलस्त्यस्त्रिशिराः कुहो हरसखो यक्षोऽवलक्षोदरः ।
रक्षोराण्-नरवाहनो निधिपतिः कैलासगः किंनर-
स्वामिन्यैलबिलः पिशाचकि-बक-श्रेष्ठैकपिङ्गा अपि ॥ १६९ ॥

528 B सर्वत्वचि स्थिताः for सर्वे च वि°
530 B °योजने
534 °वह्रो १ यत्र for °वहोऽत्रैव
539 For lines 539–40, B subst.:—
संपातपाटवं क्षिप्रे चपळं ना पुलाककः ।
झंपा द्वयोरथाजस्रा श्रांतनित्यानिशानि च ।
542 For line 542, B subst.:—
स्तः संततानवरते अत्यर्थे तु भृशं दृढम् ।
544 B °तीव्रातिवेलान्यप्यति°
545 B om.
548 After line 548, B adds (cf. line 545 of the text):—
कामप्रकामपर्याप्तं निकामेष्टे यथेप्सितम् ।

रत्नकरो नरधर्मा नाडीजङ्घश्च गुह्यकाधीशः ।
गदितश्च राजराजः किं च कुबेरस्तथोत्तराशेशः ॥ १७० ॥
पुष्पकमस्य विमानं तनयौ जलकूबरो मणिग्रीवः ।
केलिवनं चैत्ररथं धानपतं तद्भवेऽन्यस्मिन् ॥ १७१ ॥
पुरी वस्वौकसाराऽस्य तस्यामेवालका प्रभा ।
यक्षो बकः [17b] पुण्यजनः पिशाचो भूतमस्त्रियाम् ।
...............गुह्यकस्तु वटान[श्र]यः ॥ १७२ ॥
विद्याधरः कामरूपः कटप्रूः स्थिरयौवनः ॥ १७३ ॥
स्यात्किंनरः किंपुरुषो हयास्यो
मयुश्च किंनार इहोपदिष्टः ।
क्लीबे निधानं नरि शेवधिः स्यान्
निधिः कुनाभिश्च नवास्य भेदाः ॥ १७४ ॥
महापद्मश्च पद्मश्च शङ्खो मकर-कच्छपौ ।
मुकुन्द-कुन्द-नीलाश्च खर्वश्च निधयो नव ॥ १७५ ॥

इति स्वर्गवर्गः ॥ १ ॥

व्योमाम्बरं पुष्करमन्तरिक्ष-
मत्रान्तरिक्षे सरकोऽस्त्रियां खम् ।
अनन्तमाष्ट्रं गगनं वियच्च
नभो नभाकं नभसो नभश्च ॥ १ ॥

---

554 A °शेशः । २० ।; B धनकेलिराजराजौ. —After line 554, B adds :-
निधानाक्षो महासत्त्वः प्रसन्नः सत्यसंगरः ।
प्रमोदितो रत्नगर्भः परविद्धोऽलकापतिः ।

555 A पुष्पक १; B मणिकूबरो for जल°; A कूबरो १; °ग्रीवः १

556 A धानपतं १; B °रथं वसुप्रभा त्वस्य पूः प्रोक्ता

557 B तथा for पुरी; स्याद्वसुसारालका प्रभा; A प्रभा ३

558 After prior half, B adds:—
राजावटगगुह्यकौ ।
बिंबाधर हयवपुः,
followed by post. half.

559 B om. line 559; A °नयः २

562 A किंनार ५

563 For 563-4, B reads: निधिः कुनाभिश्च विधानमंत्ये
स्याच्छेवधिः ४ स्त्री न नवास्य भेदाः ॥११॥

565 A महापद्म १; पद्म १; °च्छपौ १

566 A मुकुन्द १; °निला १; खर्व १; B चर्चेश्च for खर्वश्च
colophon: B इति हृदयकल्पतरौ स्वर्गवर्गः ॥

567 For lines 567-76, B subst. :-
आकाशो नरि घणि [?] चेदशं विहायश्
छायाध्व-जलदपथो मरुत्पथो द्युः ।
देवाध्वाप्युडुपथ-तोयदाश्रयौ खं
व्योमाभ्रं सरकमनङ्कं दिवश्च ।

अवपुर्वृजनं दिवं सुरा-
रिपदं देवपथो घनाश्रयः ।
भपथो ग्रुरिसाव्ययं [?] भुवर्
नरि चाकाशविहायसी उभे ॥ २ ॥

मातृ[ता]शब्दगुणः क्लीबं चौदिवौ स्त्रियौ ।
त्रिषु तारकितं व्योम यदि संतततारकम् ॥ ३ ॥

देवपथप्रतिकृतौ [?] पुंसि देवपथो भवेत् ।
यदभ्रमिव तत्राभ्यमभ्रियं त्वभ्रसंभवम् ॥ ४ ॥

उद्वाह्-बलाहक-मेघ-घन-
स्तनयि[18a]लु-सरण्यु-नभःकरिणः ॥
नुदनुर्मुदिरो वनजो गगन-
ध्वज-वारिध्वजाम्बुद-वारिमुचः ॥ ५ ॥

जीमूतोऽभ्रचरो गडेर-सरटौ धाराधरः कंधरो
नभ्राडभ्र-तमाल-सानुग-नभो-धूमाश्च धूमोद्भवः ।
पर्जन्यो गडयन्तकः सलिलभृत्तद्वत्तडित्वान्मरुद्-
दारुः पुंसि पयोधसाभ्रमयुगे स्त्रीपुंसयोर्वामसि[:] ॥ ६ ॥ ७ ॥

घनाघनो वर्षुकोऽसावुदमेघोऽथ[?]मेघ्यं मेघभवे ।
कादम्बिनी मेघमाला स्यात्काली कालिका च सा ॥ ८ ॥

पुष्करावर्त्त-शङ्खाङ्क-कालकान्ति-जलप्लवाः ।
ताडित्वनं मुचां वंशे मेघध्वान्ते तु दुर्दिनम् ॥ ९ ॥

वार्द्दलं च द्वयोर्गर्जः परिघोषो घनध्वनिः ।
स्तनितं रसितं क्लीबे समे गर्जितगर्जने ॥ १० ॥

---

575 A स्त्रियौ ॥ ३१
576 A °किलं १
578 A तत्राभ्य १ मभ्रियं २
582 B धूमभवा° for वारिध्वजा°
585 For lines 585-6, B subst.:
पर्जन्यो गडयिलुवच्च गदयित्नवभोभृतौ वायुदा-
वंभोवाहन-वार्मसी च गडयंतः स्यात्तडित्वान्क्षरः।,
followed by पयोधाः शत्रि[द्वि]रत्रं च कंदो
२९ स्त्री स तु वर्षुकः (corrupt).
586 A वामसि ॥ २२
587 A मेघ्यं १; For line 587, B subst.:-
घनाघनोभ्रंलिहाभ्रंकषौ तूच्चतदादिषु ।
उदमेघो घनानिभ [?] मेघ्यं तु मेघजम् ।
589 A °वर्वे १ शङ्खाङ्क १; °कान्ति १; °प्लवाः १
590 B चतुर्धांबु-for ताडित्वनं; वंशो for वंशे
591 B गर्जा for गर्जः; गर्जिः पुंसि for परिघोषो
592 A °गर्जने ७

शम्पा सम्पा विद्युदम्भोदवल्ली
सौदाम्नी सौदामिनी ह्लादिनी च
सौदामन्याकालिकाकालिकी स्यात्
सर्जूर्वीणा च छटाभा तडिच्च ॥ ११ ॥
क्षणप्रभा च क्षणिका चञ्चला च शतह्रदा ।
ऐरावत्यशनिर्द्वेद्वे वृष्टिः स्त्री वर्षमस्त्रि[18b]याम् ॥ १२ ॥
वर्षप्रमाणे सति गोःपदादि–
पूर्त्योऽव्ययं गोःपदपूरमत्र ।
स्याद्गोःपदप्रं च तडागपूरं
तथा तडागप्रमनव्ययं च ॥ १३ ॥
………………नल्लः पुंसि तदन्तरम् ।
रंहसा प्रोच्चलद्वारिनिःस्वने घर्घरो नरि ॥
आसारो घनधारः स्याद्वर्षो वर्षोपले पुनः ।
पयोघनो रोधरङ्कुस्तोयडिम्भो घनोपलः ॥ १४ ॥
मेघास्थि बीजोऽब्धिकफः करका स्यात्रिलिङ्गका ।
पृष्वा तु स्यात्स्त्रियां धाराङ्कुर-शीकर-सीकराः ।
वातास्तमप्यथावर्षेऽवग्राहोऽवग्रहमथ ।
अन्तर्द्धिर्व्यवधिः पुंसि त्वयन्तर्धा व्यवधाऽपिधा ॥ १५ ॥
अपिधानं पिधानोऽस्त्री तिरोधानापवारणे ।
स्थगनं व्यवधानं च छादनं स्त्री तिरोहितिः ॥ १६ ॥
स्त्री दिग्दिशा ककुप्काष्ठा हरिदाशाथ सा यदि ।
तत्क्षणं रविणा मुक्ता भवेदङ्गारिणी तदा ॥ १७ ॥
आसन्नगमना भानोः सा भवेच्च प्रधूमिता ।
रविणाधिष्ठिता दग्धा दिश्यं तु त्रिषु दिग्भवे ॥

---

598 A °शनि २०; वर्षम २; For line 598, B subst.:
ऐरावती चला शम्बा चपला जळवाळिका ॥ १२ ॥
कांस्यप्रियाशनिर्वृष्ट्यां त्वस्त्री वर्षोपि वर्षणम् ॥
धारासंपात आसारो धाराशब्दस्तु घर्घरः ।
601 A °पदप्रं २
603 A नल्लः १; For lines 603–5, B subst. only:
इरांबरं वायुफळं वर्षाबीजं च बीजकम् ।
605 A °धारः २
607 A बीजो १; B पुंजो for बीजो.–[b]) B वर्षाश्मा कारका त्रिषु ।
608 B पृष्वा स्त्री न स्त्रियां धारांकुरः शी°
609 A वातास्र ५; B °ग्रहस्तथा; A °ग्रह २
614 A °रिणी १
615 A °मिता १; B °पिता
616 A दग्धा १ दिश्यं १.–After line 616, A adds: धरतिसातसिवर्णसित्प-तिर्नुक्चधर्णोसिंहेवधायमित्यादौ वर्णसिर्लोकपाल इति वेदभाष्यं पारामणं च (corrupt)

दिशोऽपत्ये[19a]तु दैशेयोऽन्यदाशान्या भवेत्ककुप् ।
क्लीबाव्ययं त्वपदिशं विदिक्प्रदिग्गिमे समे ।
अन्तरालं विचालं च स्त्रियामभ्यन्तरान्तरे ।
त्रिषु मध्ये चक्रवालं मण्डलं च त्रिलिङ्गकम् ॥ २० ॥
इन्द्रानल-यम-नैर्ऋत-वरुण-मरुद्वित्तपेशानाः ।
धर्णसि-भरथ-दृशाना दिक्पतयो लोकपालाश्च ॥ २१ ॥
ऐन्द्री प्राची पूर्वा दक्षिणपूर्वा तथाग्नेयी ।
याम्या त्वगस्तिपूताऽपाची स्याद्दक्षिणाऽवाची ॥ २२ ॥
स्यान्नैर्ऋती दक्षिणपश्चिमाह्वा
स्यात्पश्चिमा या वारुणी शिहयेत् [?] प्रतीची ।
सामीरणी तूत्तरपश्चिमा स्यात्
कौबेर्युदीची च तथोत्तरा स्यात् ॥ २३ ॥
प्रागुत्तरा दिगैशानी प्राच्यं प्राग्दिग्भवं त्रिषु ।
अपाच्यं दाक्षिणात्यं स्यात्प्रतीच्यं पाश्चिमं समम् ॥ २४ ॥
उदीच्यं स्यादुदग्भवं प्राचिका प्राग्दिगर्विका [?] ।
ऊर्ध्वाधरे दिशौ क्वापि ब्रह्मविष्ण्वधिदैवते ॥ २५ ॥
पीलुमूलेनैकदिग्यात्राव्ययं पीलुमूलतः ।
ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमु[19b]दोऽञ्जनः ।
पुष्पदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः ॥ २६ ॥

---

617 A दैशेयो१ऽन्यदाशा १
618 A प्रदि ३; B स्त्रियौ for समे
620 B क्लीबे मध्यं
621 A इन्द्रा १ नल १ यम १ नैर्ऋत १ वरुण १ मरु १ द्वित्तपे १
623 A पूर्वा ३; B परेतरा स्यात् for दक्षिणपूर्वा; A °ग्नेयी २
624 B दक्षिणपूर्वा याम्या त्वगस्तिपूता च दक्षिणापाची; A °वाची । ५ ।
625 A °श्चिमा२; For lines 625–32, B subst.:

अप्युत्तरेतरायो दक्षिणपश्चिमकनैर्ऋत्यौ ।
पूर्वेतरा प्रतीची पाश्चिद्दरित्पश्चिमा च स्यात् ॥२५॥
दिक्पश्चिमोत्तरा वायोरुत्तरा दक्षिणेतरा ।
उदीची स्याद्धनदद्दिगैशी प्रागुत्तरा मता ॥ २६ ॥
प्राच्यां दिशि भवाद्यर्थे प्राचीनं प्राच्यमन्यवत् ।
अपाचीनमपाच्यं च दाक्षिणात्यमपाग्भवम् ॥२७॥
प्रतीचीनं प्रतीच्यं स्यादुदीचीनमुदीच्यवत् ।
प्राचीका प्रतिमा प्राच्याः स्वभावादेव योषिति ॥२८॥

626 A वारुणी १; प्रतीची २
627 A °पश्चिमा २
628 A °त्तरा ३
629 A प्राच्यं १
630 A °णात्यं २; पाश्चिम २
631 A प्राचिका १
632 A ऊर्ध्वा १ धरे १; ब्रह्म १ विष्ण्व १
633 After line 633, B adds:
ऊर्ध्वाधरे दिशौ क्वापि ब्रह्मविष्ण्वधिदैवते ॥ २९ ॥
634 A ऐरावतः १; वामनः १
635 A °दन्तः १ सार्वभौमः १

अभ्रमुः कपिला तद्वदङ्गदा पिङ्गला क्रमात् ।
तथाऽञ्जनावती ताम्रकर्णी स्याच्छुभ्रदन्तिका ।
तथैवानुपमा प्रोक्ता क्रमाद्दिग्गजयोषितः ॥
रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः ।
बुधो बृहस्पतिश्चेति क्रमादेते दिशां ग्रहाः ॥ २७ ॥
सूर्यः स्यादरुणः सहस्रकिरणो भास्वान्विवस्वान्रविर्
भानुर्भानु-दिवाकरौ दिनमणिः प्रद्योतनो भास्करः ।
आदित्यः सविताऽर्यमा यमपिता पीतुः पतंगः खगः
पारुः पेरुरिनो हरिश्च तपनोऽर्कस्तापनः स्वर्मणिः ॥ २८ ॥
सप्ताश्वो मिहिरश्च शूर-महिरौ पीथो द्युवा दर्शतः
भासन्तः सहुरिर्भुवन्यु-तपुषौ पूषा च दोषान्तकृत् ।
हंसो हेलिरहर्पतिर्ग्रहपतिः स्याद्भापतिर्गोपतिः
स्यूनोऽन्नः किरणोंऽशुमान्कमलिनीकान्तो भगोऽहस्करः ॥ २९ ॥
ब्रध्नोंऽशुर्दिवसप्रणीश्च तरणिर्मार्तण्ड-चण्डद्युती
मार्ताण्डोऽरुण[20a]सारथिर्दिनकरो मित्रो रथाङ्गप्रियः ।
अज्ञिष्ठोऽव्यथिषः-सरोरुहसुहृत्पूष्वस्त्रयीमूर्त्तिमान्
ज्योतिर्वत्सरमूर्तिरम्बुजकरः सूरोऽप्यरूषः शुचिः ॥ ३० ॥
स्युर्द्वादशात्मनि विकर्तन-चित्रभानु-
त्वष्टृ-प्रभाकर-विभाकर-पर्प्परीकाः ।
सीरो विभावसु-विरोचन-कर्मसाक्षि-
वास्यन्धकाररिपवो यमुनापिता च ॥ ३१ ॥
नासत्यतात-हरिदश्व-सहस्रपादः

---

636 A अभ्रमुः १; °ङ्गदा १
638 B अष्टौ for क्रमात्
639 A रविः १; °सूनु १ स्वर्भानु १ भानुजो १ विधुः १
640 A बुधो १; °स्पति १
641 B भास्वरुणः for स्याद°
645 B सदाग-for च शूर-
646 B om. तपुषौ
647 B शूरस्तथा गोपतिः for स्याद्भा°
649 B खरकरो for च तरणिर्
650 B मार्तण्डारुण°; प्रद्दपुषो for दिनकरो
657 For lines 657–66, B subst:–
दिनकर-दिनबन्धु-स्वर्द्धवाः [?] पद्मपाणिर्
दिवसकर-दशानोष्णांशवश्चांशुहस्तः ।
खतिलक-बहुरूप-ब्रह्म-भानेमि-वाजि-
त्रिदशवृत-सहस्राङ्काः कपिर्लोकबंधुः ॥ ३८ ॥
वेदोदयः पुष्कर-भानुकेसरः
पुष्टकज्जारखळान्यखध्वजाः (corrupt) ।
पपीर्जगत्साक्षि-गभस्ति-कालभृत्-
संवत्सरस्यन्दन-लोकदीपकाः ॥ ३९ ॥
सहस्रपात्कर्णपिता कुषाकुश्
छायेश-संज्ञेश-हरि-तुरंगाः ।
स्यान्मुर्मुराश्वो भुवनप्रकाशी
मंदेहवैरी सुरवैद्यतातः ॥ ४० ॥
मनुकृच्चरति[?]जिष्णू तरणिर्द्वद्वे प्रभाताण्डम् ।
लोकेक्षणं च सूर्या त्वस्य स्त्री देवतेतरा सूरी ॥४१॥

संज्ञेश-कर्णजनकौ कराः कुषाकुः ।
किं चैकचक्ररथ-वासरवान्धवौ तत्
छायापसूर्मुरहयावपि लोकनेत्रम् ॥ ३२ ॥
पर्पीर्जिष्णुर्जगत्साक्षी गभस्तिर्गगनध्वजः ।
मन्देहारिर्दशान[?]श्च कञ्जारो गगनाध्वगः ॥ ३३ ॥
प्रत्यूषाण्डः खतिलको जगद्दीपोऽम्बुतस्करः ।
वेदोदयः सहस्राङ्को रात्रिहृत्त्रिदशावृतः ॥
संवत्सररथः कालभृत्स्वा लोकप्रकाशनः ।
सूर्यस्य स्त्री देवता चेत्सूर्या सूरीतरा भवेत् ।
त्रिष्वतः सूर्यदेवत्यादित्या सौरी च ऋङ्मुखा ॥ ३४ ॥
ब्राध्नापत्यो ब्रध्नगोत्रापत्ये ब्राध्नायना[20b]जसि ।
आर्कायनिस्तु निर्वृत्ते भानवीयं तु तस्य यत् ।
स्यान्माठर्यो माठरोऽथ दण्ड-पिङ्गल-माठराः ॥ ३७ ॥
स्युः पारिपार्श्वका भानोः संज्ञा छाया च तत्स्त्रियौ ॥
परिवेषस्तु परिधिः परिवेशश्च मण्डलम् ॥ ३८ ॥
उपसूर्यकमप्यन्त्ये रेवन्तस्त्वर्कनन्दनः ।
प्लवगो हयवाहः स्यादरुणस्त्वर्कसारथिः ॥ ३९ ॥
काश्यपिः प्लवगो वैनतेयो गरुडपूर्वजः ।
हम्रो[?]नूरुश्च सूर्येन्द्वोर्ग्रासे स्वर्भानुकेतुतः ॥ ४० ॥
उपप्लवो ग्रहश्चोपरागो ग्रहणमित्यपि ।
उत्पातस्तूपसर्गोपद्रवाविति स्त्रियां न तु ॥ ४१ ॥

---

662 A °ध्वगः ११
666 A सूर्या १ सूरी १
667 A सौरी २; B ऋगादिका for च ऋङ्मुखा
668 A °पत्यो १; °यना १; B transp. lines 668 and 669
669 A भानवीयं १
670 A दण्ड १ पिङ्गल १; For lines 670–6, B subst.:
इन्द्राद्या एव दंडादिसंज्ञास्तत्परिपार्श्विकाः ।
स्याद्दण्डनायको दण्डः समौ माठर्यमाठरौ ।
पिङ्गलो वामनस्तुल्यौ राजश्रोथा[?]दयः परे ॥४४॥
रेवंतः प्लवगो वाजिवाहनः सूर्यवीर्यजः ।
अरुणो विपुलस्कन्धः काश्यपिर्गरुडाग्रजः ॥ ४५ ॥
अनूरुराश्मनो रुम्रः सूरसूतश्च काश्यपिः ।
वैनतेयो महासूतो मंडलं तूपसूर्यकम् ॥ ४६ ॥
परिधिः परिवेशश्च परिवेष इमे समाः ।
ग्रहसनो [ग्रसने?] राहुकेतुभ्यामिंदुभास्करबिंबयोः ॥ ४७ ॥

671 A °र्श्वका १; संज्ञा १ छाया १
674 A °वाहः ४
677 A ग्रहण ४
678 B °द्रवावीतिः परे स्त्रियः

अजन्यमुपलिङ्गं चारिष्टमौत्पातिकं भवेत् ।
पुष्पवन्तौ पुष्पदन्तौ पुष्पदन्ताभिधावपि ॥ ४२ ॥

एकयोक्त्या मतावत्र सूर्याचन्द्रमसावुभौ ।
सूर्यादौ संमुखे तीव्रे स्याल्ललाटंतपोऽन्यवत् ॥ ४३ ॥

कर-किरण-मयूखाभीषु-रश्म्यंशु-गावः
शुचि-वसु-घृणि-घृष्णि-प्रग्रहोस्रा गभस्तिः ।
उपधृतिरपि रोकः स्यूम-पादौ च पृश्निः
*****मरीचिर्दीधितिः स्त्री पदं च ॥ [21a] ४४ ॥

छवि-द्युति-द्युद्रुचि-रुक्-त्विषि-त्विट्
प्रभा-विभा-भायुजि दीप्तिरेव ।
ज्योतिर्विषो [?] धाम-महो-महार्चिर्-
वर्चांसि रोचिश्चरमे च शोचिः ॥ ४५ ॥

उद्यो[द्द्यो]तः प्रद्योतः प्रकाश आलोक आतपो घर्मः ।
भर्गस्तेजो द्योत्रं छाया स्यादातपाभावः ॥ ४६ ॥

स्याच्छारदः शारदिक आतपो यः शरद्भवः ।
तिग्मं तीक्ष्णं रौद्र-तीव्रे चण्डमुष्णद्रवाङ्कः [?] ॥ ४७ ॥

उष्णंकरणमुष्णस्य करणे स्यान्नपुंसकम् ।
कोष्णं कवोष्णं मन्दोष्णं कदुष्णं च बहूष्णवत् ॥ ४८ ॥

उष्णकल्पं चोष्णदेश्यमुष्णदेशीयमित्यपि ।
तिग्मादि त्रिषु तद्वत्सु मृगतृष्णा मरीचिका ॥ ४० ॥

शुक्रः सितो दैत्यगुरुर्मघाभूः
काव्यः कविः स्यादुशनाश्च धिष्ण्यः ।
स्यात्षोडशार्चिर्भृगु-भार्गवौ च
तथाऽऽस्फुजिच्छुक्रभवं तु शौक्रि ॥ ४७ ॥

---

679 A °रिष्ट ७ मौत्पातिकं; After 679, B adds:
स्याद्योमशब्दो निर्घातो व्योममुद्गर इत्यपि ।
680 –ᵇ) B पुष्पवन्ता°; A °भिधा ३
682 A °तपो १
686 B युगुल इह for *****; A स्त्री ३१
688 B वायुजि for भायुजि
689 B ज्योतिर्नना
690 B रोचिश्च विरोचिशोचिः ।; A शोचिः २१
692 B गर्भस् (for भर्गस्, metathesis?); A छाया १; After 692, B adds:
झल्लिर्झोळा तपोर्मिश्च वर्करादो नवार्कभाः ।
693 A शारादिक २
694 B °मुष्णं खरं पटु
702 A °स्फुजि १२

शुक्रायास्तु स्त्र्यपत्ये स्याच्छौक्रेयी पुरुषे पुनः ।
शौक्रेयोऽथ द्वयोः शौक्रिर्यून्यपत्ये हि शुक्रजे ॥ ४८ ॥

आषाढीयो मङ्गलो लोहिताङ्गो
भौमो वक्रोऽङ्गारकः स्यान्नवार्चिः ।
आरो[21b]ऽषाढः पिप्पलादस्तुतश्च
क्रूराक्षः स्याल्लोहितः सोल्मुकश्च ॥ ५० ॥

राहौ स्युर्ग्रहकल्लोल-सैंहिकेय-विधुंतुदाः ।
अगु-स्वर्भानु-भरण-भारणाश्रपिशाचकाः ॥ ५१ ॥
छायाङ्गोऽपि तमो मुण्डः कृष्णवर्त्मा तमोऽस्त्रियाम् ।
केतुः शिखी च विशिरा उत्प्लवो विकचोऽहिकः ॥ ५२ ॥
अश्लेषाभूः कबन्धः स्यादार्द्रालुब्धक अङ्घ्रिजः ।
छायापथो देवपथोऽपत्ये दैवपथायनिः ॥ ५३ ॥
मन्दश्-छायातनयः पातंगि-क्रूरदृक्-शनयः ।
असित-शनैश्चर-नीलाम्बर-यम-सप्तार्चिषः कोणः ॥ ५४ ॥
रेवतः स्याद्रैवतिकः पङ्गुः क्रोडश्च कोलवत् ।
श्रुतश्रवोनुजो गृध्ररथः केकरलोचनः ॥ ५५ ॥

चन्द्रश्चन्दश्चन्दिरश्चद्रमाः स
इन्दुः सिन्धूत्थः सुधांशुः सुधासूः ।
तारापीडस्तारकेशो द्विजेशः
राजा सोमः पक्षजन्मा परिज्मा ॥ ५६ ॥
क्लेदा स्नेहात्रेयकोऽब्ज्यक्षिजो ग्लौः
तुङ्गीशः सोमैणलक्ष्मा शशाङ्कः ।
श्वेताश्वोऽब्जः पर्वकृच्छर्वरीकृत्
विक्रसश्च कौमुदीशो विकुस्रः ॥ ५७ ॥
सुधानिधि-कलानिधी [22a] सवन ओषधीशो विधुः
वलक्षगु-निशामणी तपस-रोहिणीवल्लभौ ।

---

703 A शौक्रेयो १; शौक्रि १
704 B त्विह for पुनः
707 B स्यात्कुजश्चैकगात्रः for पिप्पलादस्तुतश्च
711 B °वर्त्मौपरागकः; A °स्त्रियाम् ॥ ४ ॥ —After 711, B adds:
उपप्लवो देवताडस्तमोऽभ्यूर्ध्वकचः पुनः ।
713 B कदंबश्चांघ्रिजार्द्रा लुब्धकावपि ।
714 A देवपथो १२; °यनिः । १
718 B °नुजो वक्रो गृध्रगः केकरेक्षणः; A °लोचनः ९;—After 718, B adds:
स्थिरो ब्रह्मण्य-यमक-शतकर्म-महाग्रहाः ॥ ६८ ॥
720 B [अ]मृतांशुः for सुधांशुः

हिमद्युति-तमोनुदौ कुमुदिनीपतिः पारदो
हरिः कुमुदबान्धवो दशहयश्च जैवातृकः ॥ ५८ ॥
छायाङ्क-रत्नकर-दर्शविपच्छुभाङ्ग-
लक्ष्मीसगर्भ्य-खिदिरामति-सारसोर्णाः ।
राकापतिर्ग्रहपतिस्तिजिलश्च सूप्रो
गौरो नभश्चमस एणविशेषकश्च ॥ ५९ ॥
तिथिप्रणीश्च पाथोऽब्धिनवनीतमिहामृतम् ।
प्रतिपच्चन्द्रमा मासप्रमितः परिकीर्तितः ॥ ६० ॥
सौमी स्यात्सोमदेवत्या सौम्या सोमीयमन्यवत् ।
चन्द्रातपश्चन्द्रगोली चन्द्रिका कौमुदी तथा ।
ज्योत्स्ना च षोडशोऽस्यांशः कलाऽसौ षोडशी ध्रुवा ॥ ६१ ॥
अमा महाकला बिम्बस्त्वस्त्री स्यान्मण्डलं त्रिषु ।
नेमो ना खण्ड-शकल-खण्डलानि न योषिति ॥
अर्द्धस्त्रिषु समेंऽशेऽर्द्धं भित्तं शल्कं दलं समम् ।
स्त्री फालिरर्द्धा तज्जादावथार्द्धपरिमाणके ।
अर्द्धिकः स्त्री त्वार्द्धिकास्या भवेच्चान्द्रार्द्धिकाहि च ॥ ६३ ॥
भवेच्चन्द्रार्कं कुर्द्धकं सूर्यार्द्धकं तारार्द्धकं त[22b]था ।
पूर्वार्द्धं पूर्वमर्द्धं स्यात्पश्चार्द्धं त्वपरं हि तत् ।
पौर्वार्द्धिकं च पू[पौ?]र्वार्द्धं भवेत्पूर्वार्द्धसंभवम् ॥ ६५ ॥
पौर्वार्द्धिकस्तु पौर्वार्द्धो भवेद्ग्रामैकदेशके ।
त्रिषु देशैकदेशेऽपि स्त्रियां पौर्वार्द्धिकी भवेत् ॥ ६६ ॥
अंशः स्याद्वण्टको भागः पादस्तु स तुरीयकः ।
लक्षणं लक्ष्मणं लक्ष्म लाञ्छनं केतनोऽस्त्रियाम् ॥ ६५ ॥

---

730 After line 730, B adds:
स्यंदः पर्वरिन्चिः खसिंधुरपि च क्लेदु-क्लिद-ग्लेहवो
यह्लेशौषधिगर्भ-नेमि-यजता जर्णः श्रविष्ठापतिः ।
राकोत्थो बहुळाभवश्च शयतो दाक्षायणीनायको
राड्राजश्च तिथिप्रणीरपि तपोराजश्चकोरोत्सवः॥७२

731 B शुभांशु-for शुभाङ्ग-

732 B °सारसाश्च

735 For lines 735–6, B subst.:
समुद्रनवनीतं च स मासप्रमितो नवः

737 A सौमी १;–[b]) A सौम्या १; B सोम्या सौम्या च तत्समा for the post. half

738 B चंद्रिका चंद्रिमा चंद्रगोली ज्योत्स्ना च कौमुदी

739 A ज्योत्स्ना ५; कला १; B चंद्रातपः षोडशोस्यांशः कला षोडशी ध्रुवा

740 A °कला ४; मण्डलं २

743 A फालिरर्द्धा १; B फालिरर्द्धं

744 A आर्द्धिकः १; B सार्द्धिकी स्याद्

745 B om. line 745; A कुर्द्धकं १ सूर्यार्द्धकं १ तारार्द्धकं १

746 A पूर्वार्द्धं १; °मर्धं १; पश्चार्द्धं १

747 B °संभवे

अभिज्ञानं चिह्नमङ्कः कलङ्कोऽथ प्रसन्नता ।
प्रसत्तिः स्त्री प्रसादो नाऽथो शोभा लवणा छविः ॥ ६६ ॥
आभाऽभिख्या विभूषा श्री-र्लक्ष्मी-कान्ति-द्युति-त्विषः ।
राढा छाया विभ्रमो ना सुषमा परमा छविः ॥ ६७ ॥
वश्यायः स्यादवश्यायो नीहारोऽस्त्री तुषारकः ।
वियद्बाष्पेन्द्राग्निधूमौ निशास्वेद-निशाद्रवौ ॥ ६८ ॥
अवश्या मिहिका च स्त्री प्रालेयं तुहिनं हिमम् ।
**न स्त्री हिमानी तु धूमिका तु कुहेलिका ॥ ६९ ॥
धूमरी धूममहिषी कुहरिर्दिग्वगुण्ठनम् ।
शिशिरं शीतलं शीतं सुशीतमहिमास्त्रियाम् ॥
तुषारं च जडं क्लीबे गुणे तद्वति मेद्यवत् ।
अस्ति यत्र[23a]हिमं तत्र हिमं हिम्यं भवेत्रिषु ॥ ७१ ॥
च्व्यर्थे क्त्वान्तकृञो योगे स्याच्छीतंकृत्य तत्र च ।
शीतंकृत्वाऽप्यन्व्यये द्वे पद्धिमं पादयोर्हिमम् ॥ ७२ ॥
ध्रुव औत्तानपादिः स्याद्ब्रह्माधारः सुनीतिजः ।
ज्योतीरथ्योऽप्यथागस्त्योऽगस्तिर्वातापिसूदनः ॥ ७२ ॥
आग्निमारुत आग्नेय और्वशेयो घटोद्भवः ।
भवेदुदयनो मैत्रावरुणिः सिन्धुपो मुनिः ॥ ७३ ॥
द्वयोरगस्तयोऽगस्त्यगोत्रापत्येषु कीर्त्तिताः ।
निवृत्तेऽगस्तिनाऽऽगस्त्यमागस्तीयास्तु तस्य ये ॥ ७४ ॥
लोपामुद्रा तु वरदा सा स्त्री कौपा[शा ?]तकी मता ।
मरीचिरङ्गिरा अत्रिः पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः ॥ ७५ ॥

---

748 B °देशकः
750 A भागः ३
752 B चिह्नांकसी अभिज्ञानं कलंकांकौ प्रसत्तिवत्
753 A प्रसादौ ३; B प्रसन्नता for प्रसत्तिः स्त्री
755 A विभ्रचो १४; मुषमा १
758 A हिमं ॥ २४ ॥
759 A हिमानी २; B न स्त्री हिमानी तु महत् for prior half; B कहेलिका (?)
760 A °ण्ठनं १६
761 B सुशीमं for शिशिरं; –ᵇ) B चंडं च हिममस्त्रियाम्
762 ᵃ) B यद्वत्तुषारशिशिरे
763 B reads this line after line 765 ; A हिम्यं २
765 A पद्धिमं १
767 B ज्योतिरथो
770 For line 770, B subst.:
विंध्यकूटो दक्षिणाशारतिश्च कलशीसुतः ।
सत्याग्निर्वारुणिः काणि[थि ?]र्गोत्रापत्यान्यगस्तयः ।
771 A °गस्तिया १
772 A °तकी ३ मता २; B वरदागस्ती; च सा for मता
773 A मरीचि १ रङ्गिरा १ अत्रिः १ पुलस्त्यः १; क्रतुः १

वसिष्ठ एते स्युः सप्तर्षयश्चित्रशिखण्डिनः ॥ ७६ ॥
वसिष्ठो गोभिनन्दी स्यादक्षमाला त्वरुन्धती ॥ ७७ ॥
भं नक्षत्रं धिष्ण्यमृक्षं तारावत्तारका त्रिषु ।
न पुंस्युडु ग्रहोऽथ स्यात्तज्जे नाक्षत्रभे त्रिषु ॥ ७८–७९ ॥
दाक्षायण्यश्चन्द्रकान्तास्तारा अश्वयुगादयः ।
अश्विन्यश्वकिनी दास्री वालिनी अश्वयुक्[23b]समाः ॥ ८० ॥
त्रिषु जाते प्रत्ययान्ता वक्ष्यमाणास्तथा लुकि ।
अथाऽश्वयुक्चाश्वयुजोऽश्विनीजातस्तथाश्विनः ।
याम्या तु भरणी त्रय्यां तज्जे भरण-भारणौ ॥ ८१ ॥
कृत्तिका बहुला भूम्नि तज्जे बहुल-कार्त्तिकौ ।
ब्राह्मा[ह्मी] तु रोहिणी तत्र जाते रौहिण-रोहिणौ ॥ ८२ ॥
रोहिणी त्वत्र जातायां सौम्यं तु मृगशीर्षकम् ।
न पुंसि स्यान्मृगशिरः स्त्रियां स्यादाग्रहायणी ॥ ८३ ॥
मृगो मार्गोऽथैतदूर्ध्वं ताराः सौम्येन्वकेल्वलाः ।
जातेऽत्र मार्गशिरसस्तथा मृगशिरा अपि ॥ ८४ ॥
आर्द्रा स्यात्कालिनी रौद्री तज्ज आर्द्रक उच्यते ।
पुनर्वसौ यामकौ च सौरौ जातः पुनर्वसुः ॥ ८५ ॥
द्वयोः पुष्यस्तिष्यसिद्धौ[ध्यौ] बार्हस्पत्योऽप्यथात्रजे ।
तिष्यः पौषोऽथ तिष्यस्य पुनर्वस्वोश्च भूम्न्यपि ॥ ८६ ॥
इतरेतरयोगे स्यान्नित्यं द्विवचनान्तता ।
द्वंद्वे पुनः स्यादश्लेषा सार्थोऽश्लेषस्तु तज्जनिः ॥ ८७ ॥
मघा पित्र्या भूम्नि जाते माघः स्यान्मघ इत्यपि ।
फल्गुनी भगदेवत्या पूर्वा तज्जस्तु फल्गुनः ॥ ८८ ॥

---

774 A वसिष्ठ १
775 A नंदी ३
776—b) B न त्रियामुडु पुंसि न [?]
777 For line 777, B subst.: त्रिषु तारा तारके द्वे ग्रहो भं त्रिषु भोद्भवं.
778 A °कांता २
779 A अश्वयुक् ५
782 A भरणी २; B नान for त्रय्यां
783 —b) A °कार्त्तिकौ २; B आग्नेयी बहुलो भवे
784 A रोहिणी २; रोहिणौ ॥ २ ।; B-रोहणौ
785 A रोहिणी १
786 B त्रितये for न पुंसि
787 A मार्गो ६; °केल्वलाः ॥ २ ॥
789 A रौद्री ३
791 A °स्पत्यो ४
794 A ऽश्लेष १
795 B पित्रा मघा
796 A °देवत्या २; फल्गुनः ॥ १ ।; B भग्लुनी (corrupt) for फल्गुनी

तत्र जा[24a]ता यदि स्त्री स्यात्फल्गुनी सा निगद्यते ।
उत्तरा स्यादार्यमणी तज्जाते त्वौत्तरोत्तरौ ॥ ८९ ॥

रविर्देवो द्वयोर्हस्तस्तज्जे हस्तोऽथ नृस्त्रियोः ।
चित्रा त्वाष्ट्र्यथ तज्जा स्त्री चित्रा चैत्रो परो द्वयोः ॥ ९० ॥

स्वातिः स्वाती वायवी च सौवातः स्वातिरत्रजः ।
राधे विशाखे ऐन्द्राग्न्यौ विशाखस्तज्ज ईरितः ॥ ९१ ॥

मैत्री स्यादनुराधायामनुराधस्तु तज्जनिः ।
ऐन्द्री ज्येष्ठाऽथ तज्जातो ज्यैष्ठो ज्येष्ठश्च गद्यते ॥ ९२ ॥

कर्णीसुतो मूलदेवो मूलभद्रः कलाङ्कुरः ।
आश्रयो मूलमस्त्री स्यान्नैर्ऋत्यं मूलकोऽत्रजः ।
पूर्वाषाढाम्बुदेवत्या स्यादषाढाऽत्रजाङ्गना ॥ ९३ ॥

आषाढीयोऽपरोऽषाढो वैश्वदेवी मतोत्तरा ।
अभिजिद्विधिदेवत्यस्तज्ज आभिजितोऽभिजित् ॥ ९४ ॥

अभिजिद्देवता यस्य स्यात्स आभिजितश्चरुः ।
भवेदाभिजितस्तद्वन्मुहूर्त्तोऽभिजिता युतः ॥ ९५ ॥

स उत्तराया अन्त्योऽङ्घ्रिः श्रवणस्यादिमोऽभिजित् ।
स्त्रीपुंसयोर्ऋक्षभेदे श्रवणं श्रुति[24b]कर्णयोः ॥ इति रभसः ।
* * * श्रवणो द्वंद्वः श्रवणः श्रावणोऽत्रजः ॥ ९५ ॥

श्रविष्ठा वसुदेवत्या धनिष्ठा वात्रजः पुनः ।
श्राविष्ठीयः श्रविष्ठश्च धानिष्ठोऽपि धनिष्ठवत् ॥ ९६ ॥

---

798 A °मणी ३
799 A °र्हस्त २; हस्तो १
800 A त्वाष्ट्र्य १; चित्रा १ चै १
801 A वायवी २; स्वाति २
802 A ऍंद्राग्न्यौ ३
803 A °राधाया २ मनुराध १; B °नुराधानुराधा तज्जोनुराधकः
804 A ज्येष्ठा २; ज्येष्ठ २
805 B कुलांगरः (corrupt) for कलाङ्कुरः
806 A नैर्ऋत्यं ७
807 A °देवत्या २; °षाढा १; B भवेदापी for म्बुदेवत्या
808 A ऽपरोषाढौ २ वैश्वदेवो १ मतोत्तरा ॥ २।
809 A °देवत्य २; °भिजित् ॥ २ ।
810 B om. lines 810–11
813 B om. line 813.
814 A द्वंद्वः २; श्रावणो २; B वैष्णवः श्रवण द्वंद्वे for the prior half
815 A धनिष्ठा ३
816 A धनिष्ठवत् ॥ ४ ॥

स्याद्वारुणी शतभिषक्तस्यां शतभिषा शतः ।
अथो शतभिषग्जातः स स शातभिषो भवेत् ।
तथा शतभिषक्तस्मिन्स्याच्छातभिषजोऽपि सः ॥ ९७ ॥
पूर्वोत्तरा भद्रपदा द्वय्यः प्रोष्ठपदा इमाः ।
अजैकपादहिर्बुध्नदेवतास्तत्रजः पुनः ॥ ९८ ॥
भवेद्भाद्रपदः प्रौष्ठपादः प्रौष्ठपदोऽपि च ।
रेवती पूषदेवी भनेमिस्तज्जा तु रेवती ॥ ९९ ॥
ध्रुवाणि भानि रोहिणी तथोत्तरात्रयं जगुः ।
मृदूनि रेवती मृगः स मैत्रचित्रया युतः ॥ १०० ॥
क्षिप्राणि तान्यश्विकिनी च हस्तः
पुष्योऽभिजिद्याथ मघा त्रिपूर्वा ।
याम्या तथोग्राप्यथ मूलमार्द्रा
ज्येष्ठा हि दैवी च सुदारुणानि ॥ १०१ ॥
स्वातिः श्रविष्ठा श्रवणः पुनर्वसू
यादःपतेर्भं च चराणि निर्दिशेत् ।
मिश्राणि राधा बहुलेति सप्तधा
भेदा उडूनां कथिता बु[25a]धोत्तमैः ॥ १०२ ॥
श्राविष्ठीय इलेशो ज्ञो रौहिणेयः प्रहर्षणः ।
पञ्चार्चिर्बुध एकाङ्गश्चान्द्रिश्चान्द्रमसायनिः ॥ १०३ ॥
वाचस्पतिः सुरगुरुर्गुरुरङ्गिरोजो
जीवो बृहस्पतिरुतथ्यकनिष्ठ इज्यः ।
स द्वादशार्चिरपि चित्रशिखण्डिजन्मा
स्याद्दीदिविर्धिषण-गीर्पति-फल्गुनीजाः ॥ १०४ ॥
प्र[च ?]क्षाः प्रचक्षा वाग्वाग्मी [गी]रथश्च महामतिः । ----

817 B शतं for शतः
818 A भवेत्।४।;-For lines 818-9, B subst.:
तज्जः शातभिषः शातभिषजः शततोभिषक् ।
819 A °भिषजो ३
820 A पूर्वोत्तरा १; °पदा ३
821 For lines 821-3, B subst.:
अजाहिर्बुध्नदेवाश्च तज्जातः प्रौष्ठपादवत् ॥ १४ ॥
भाद्रपादो भाद्रपदो भवेत्प्रौष्ठपदोपि सः ।
पौष्णं न भमि-रेवत्यावत्र जाता च रेवती ॥ १५ ॥
822 A °पदोपि
823 A भनेमि ३
824 A ध्रुवाणि १
827 B °भिजिच्चाथ
829 A °दारुणानि १
832 A मिश्राणि १
835 B च बुधः श्यामः for बुध एकाङ्गः —[b]) A °मसायनिः १०
840—[b]) B महाधीर्गौरगीरथे—After line 840, B adds:
कचस्तु तस्य पुत्रः स्यात्तारा पत्नी समीरिता ।

रविरिन्दुः कुजः सौम्यो वागीश उशनाः शनिः ।
राहुः केतुश्चेति नव ग्रहाः खेटाश्च कीर्त्तिताः ॥ २ ॥
मेषादयो द्वादश राशयो भ-
क्षेत्राभिधाना उदयस्तु तेषाम् ।
लग्नोऽस्त्रियामर्द्धकमस्य होरा
द्रेक्काणको लग्नतृतीयभागः ॥ ३ ॥
मेषः क्रियोऽथ वृषभस्तावुरिनामाथ जितुमकं मिथुनम् ।
कर्क-कुलीरौ लेयः सिंहः कन्या तु पार्थो[थो]नः ।
जूकस्तुलाथ कौर्पी वृश्चिकनामाऽश्वितौ क्षिकौ धनुषि ।
आक्रोकेरो मकरो मृगोऽथ हृद्रुग्घटोऽथ मीनोऽन्त्यः ॥२ ॥ ५ ॥
मेषः कर्कटकस्तुला च मकरश्चत्वार एते चलाः
गौः सिंहो [25b]लिघटौ स्थिराश्च मिथुनं कन्या धनुर्मीनकाः ।
एते स्युर्विनिसर्गका अथ पुमानोको हि राशिस्थलं
संक्रान्तिर्भवति स्त्रियां रविगता चेदस्त्रियां संक्रमः ॥ ६१ ॥
स्थिरभे विष्णुपदी स्यात्षडशीतिमुखं द्विशीलेषु ।
मेषे तुलासु विषुवद्विषुवं त्वस्त्री पुमांस्तु विषुणोत्र ॥ ७ ॥
कर्के दक्षिणमयनं मकरे तूत्तरमथांशकैः प्राक्चेत् ।
संक्रमणं तरणेः स्याच्चलसंक्रम ईरितस्तर्हि ॥ ८ ॥
संक्रान्तिध्रुवतारकेषु गदिता मन्दाथ मन्दाकिनी
मृद्वीषूड्डु राक्षसी तु कथिता क्रूरेषु घोराः पुनः ।
स्यादुग्रेषु महोदरीषु चरभे ध्वाङ्क्षी त्वसौ क्षिप्रभे
मिश्रेषूड्डषु मिश्रितेषु गदितास्ताः सप्तभेदा बुधैः ॥ ८ ॥

इति व्योमवर्गः ।

---

844 A °भिधाना २
845 A लग्नो १; होरा १
846 A द्रेक्काणको १
847 A क्रियो २; मिथुनम् ॥ २
848 A पार्थोनः । २ ।
849 A °नामा २; धनुषि २
850 A मृगो ३; °ग्घटोरथ मीनोऽन्त्यः २
851 A चला १
852 A स्थिरा १ श्च
853 A °सर्गका १; °नोको १
854 B वेष्वस्त्रियां for चेद°;–After line 854, B reads lines 859–62
855 A विष्णुपदी १; °मुखं १
856 B विषुवं विषुवच्चास्त्री पुमांश्च
857 A °मयनं १; तूत्तर १; B मकरेकेतूत्तर°
858 A चलसंक्रम १
859 A मंदा १ थ
861 A महोदरी १; ध्वांक्षी १ त्वसौ क्षि १; B महोदरी तु
862 B मिश्रिते विगदि°
colophon: B इति हृदयकल्पतरौ व्योमवर्गः

कालोऽमतिश्चायतिरप्यनेहा
स वत्सरात्मा समयो भवन्तः ।
पारुश्च पीयुर्जहकोऽपि जिव्रि-
र्यातुश्च दिष्टो लग्नः सर्वमुट्ट च ॥ १ ॥
स्यात्कालकालः किल नित्य एष
ईशात्मकोऽसाविति कालविज्ञाः ।
यावत्परार्द्धं स निमेष[26a]तोऽन्य-
स्तं वानुमिन्वन्ति दिनेशगत्या ॥ २ ॥
भूतो व्यतीतः स इहाव्ययं प्राक्
पुमान्भवन्तिः स च वर्त्तमानः ।
तत्कालके त्वेकपदं तदात्वं
भावी च भूष्णुर्गदिताऽयतिः स्त्री ॥ ३ ॥
तात्कालिका तु तत्कालजाता तात्कालिकी त्रिषु ।
समयाकरणं कालयापनं न नरीरितम् ।
स्यात्कालिकं सामयिकं भवादौ
काल्यं प्रकृष्टे त्विह कालिकं स्यात् ।
काल्यं तथा सामयिकं च तद्वत्
संप्राप्तकाले त्रिषु कालिकादि ॥ ४ ॥
स्याद्द्वादशारं किल कालचक्र-
माधारषट्कं त्ववसर्पिणी स्त्री ।
उत्सर्पिणी स्यात्षडरा परे च
बौद्धादिशास्त्रेष्वनयोः प्रचारः ॥ ५ ॥

---

863 For lines 863–6, B subst.: कालो दिष्टोऽनेहा
जहको जिव्रिर्भवन्नवर्षाङ्गौश्च ।
अमतिर्यातुः पीयुः
सर्वमुडामतिरिहास्त्रियां समयः ॥ १ ॥

866 A सर्वमुट्ट च ॥ १४ ॥

868 A °विज्ञाः ॥ ४

871 A प्राक् ३

872 A भवंतिः १

873 A तदात्वं २

874 A °ताऽऽयति ॥ऽ ३ स्त्री; B स्त्रियां भवेदायतिरे व्यतीहा.

875 B transp. तात्कालिका and तात्कालिकी; A तात्कालिकी ३

876 A °यापनं २; °रितं ॥ ४ ।; B °करणं तु स्यात्कालेयं कालयापनं; After line 876, B adds:
स्यात्पाकयज्ञिकः कालः पाकयज्ञस्य यो भवेत् ।
नवयज्ञस्य यः कालः स भवेन्नावयज्ञिकः ॥ ५ ॥
खले यवं लूयमानयवमित्यादि चाव्ययम् ।
तत्तत्कालविशेषे स्याल्लूयमानबुसं तथा ॥ ६ ॥

878 A काल्यं ३; कालिकं १

879 A °यिकं २

881 A °चक्रं १

882 A °सर्पिणी १

883 A उत्सर्पिणी १

लघ्वक्षरोच्चारणतुल्यमात्रः
कालो निमेषो निमिषोऽपि पुंसि ।
द्वयोस्त्रुटिस्तौ दशभिस्तु ताभिः
प्राणोऽथ षड्भिः किल तैर्विनाडी ॥ ६ ॥
पलं च न स्त्री गुरुवर्णषष्ट्या
षष्ट्या पलैः स्याद्घटिकात्र नाडी ।
साधारणी स्त्री तु न दण्डमाहुर्
मुहूर्तमेतद्द्वितयेन न स्त्री ॥ ७ ॥
पुंसि क्षणोऽश्वत्थ इह स्त्रि[26b]यां न
सूर्यादिकानां भणितं मुनीनाम् ।
काष्ठाः किलाष्टादशकैर्निमेषैस्
तत्त्रिंशतः स्त्री गदिता कला* ॥ ८ ॥
त्रिंशत्कलाकः कथितः क्षणो ना
ते षट् घटीत्युक्तिरहो परेषाम् ।
स्याद् घाटिकं नाडिकमन्त्यलिङ्गं
यन्त्रं घटाज्ञानकरं भवेद्यत् ॥ ९ ॥
घटिंधमस्त्रिषु भवेद्घटिकायन्त्रवादकः ।
अहोरात्रः पुंसि भवेद् द्युनिशं तु नपुंसके ।
अहोरात्रो मुहूर्तानां त्रिंशता परिकीर्त्तितः ॥ १० ॥
रौद्राभ्युदयिकौ श्वेतसर्पौ मित्राह्वमैत्रकौ ।
पितृचारभटौ भानुवसू तौयाह्वविश्वकौ ॥ ११ ॥

---

887 A द्वयोर्निमेषौस्तुटि १ स्तौ
888 A प्राणा १ थ
889 A पलं २
890 B om. (hapl.) षष्ट्या
891 A दण्ड ४
893 A °णोऽश्वत्थ ३
895 B काष्ठाष्टभिः स्याद्दशभिर्निमेषैः
896 A कला १३;—For lines 896–903, B subst.:
ताभ्यां लवस्ते तु दशापि यश्च ।
काळाकलायास्तु युगेन लेश-
स्ते तु क्षणो यश्च दशापि च स्यात् ॥
षड्भिर्घटी तैरथ घाटिकं तद्
यन्त्रं घटीघ्नस्तु घटिंधमः स्यात् ॥ १२ ॥
त्रिंशन्मुहूर्ते द्युनिशं च रात्रि-
दिवं च नक्तंदिवमन्त्यलिङ्गम् ।
वार्षण्यहोरात्र इहोर्ध्वमौहू-
र्तिक भवेदूर्ध्वमुहूर्तजं यत् ॥
रात्रिंदिवं चोर्ध्वमुहूर्तजे तु
स्यादूर्ध्वमौहूर्तिकमन्यगामि ॥ १३ ॥
897 A क्षणो १
898 A घटी १
899 A नाडिक २
901 A घटिंधम १
902 A द्युनिशं २
904 A °यिकौ २; °सर्पौ ३; °मैत्रकौ २; B °यिको; °सर्पो
905 A °भटौ २; °वसू २; °विश्वकौ २

गान्धर्ववैश्वदेवौ च वेधाः कुतपमस्त्रियाम् ।
रौहिणो विधिरैन्द्रस्तु तिलको विभवः पुनः ॥ १२ ॥
ऐन्द्राग्नो निर्ऋतिर्नक्तंचरी वरुणसम्बरौ ।
अर्यमा विजयो योनिर्भग एते दिने क्षणाः ॥ १३ ॥
शांकरश्चाजपादश्च तथाऽहिर्बुध्नमैत्रकौ ।
आश्विनो याम्य आग्नेयो वैधात्रश्चान्द्र एव च ॥ १४ ॥
आदितेयोऽथ जैवश्च वैष्णवः सौर एव च ।
[27a]ब्राह्मो नाभस्वतश्चेति मुहूर्त्ताः क्रमशो निशि ॥ १५ ॥
द्युर्वासकः [रः ?] प्रतिदिवा नरि दण्डयाम-
सूर्याङ्क-घस्र-घसरा अपि वास्र-वारौ ।
* * * * * * * * * * * * * *
* * * रोऽपि दिवसोऽह्नि दिवाऽव्यये स्तः ॥ १६ ॥
ओजस्यमोजसीनं च यदोजोयुगहर्भवेत् ॥ १६ ॥
अध्युष्ण्य(?)हर्दिवं क्लीबे पुण्याहं पुण्यवद्दिनम् ।
सुदिनाहं प्रशस्तं तत्पुंस्येकाहोऽहरेककः ॥ १७ ॥
द्वयोरह्नोः समाहारे द्व्यह एवं त्र्यहादयः ।
द्वयोरह्नोर्भवो द्व्यह्नो द्व्यह्ना स्त्रीति विशेष्यवत् ॥ १८ ॥
द्व्यहीनो द्व्यहनिवृत्तो द्वैयह्निक इह त्रिषु ।

---

906 A °देवौ २; कुत २ प; B गंधर्ववैश्वौ च श्राद्धकालोक्षी कुतपोभिजित्

907 A विधि २; तिलको २

908 A ऐंद्राग्नो २; °चरी २; °संबरौ २; B °संवरौ

909 A विजयो २; भग २; B-विजयां

910 A शांकर १; °पादश्च १; °बुध्न १ मैत्रकौ १

911 A आश्विनो १ याम्य १ आग्नेयो १ वैधात्र १ श्चांद्र १

912 A °तेयो १; जैव १ श्च वैष्णव १ स्सौर १

913 A व्राह्मो १; °स्वत १

914 For lines 914–7, B subst.:
चित्रकेत्वादयः संज्ञास्तैत्तिरीयश्रुतौ स्थिताः ॥१९॥
घस्रो वास्रो घसरो द्युः प्रतिदिवदंड्यामसूर्याङ्काः ।
क्लीबे रतद्वि(र्द्धि)कमह्नो वासरदिवसौ दिनं चास्त्री २०
दिवाह्नि दिनमित्येतत्त्रयमव्ययमीरितम् ।

918 A °सीनं ३; B °सानं for °सीनं; –[b]) B तदोजोयुग्विशेष्यवत्—After line 918, B adds:
क्लीबेऽव्ययं प्रत्यये स्यादन्वहं तद्दिनं तथा ।

919 A °र्दिवं १; पुण्याहं १; —[a]) B अहर्दिनं च न स्त्री स्यात्

920 A °नाहं १; °काहो १; B °रेककं

921 A द्वाह १ त्र्यह १; —After line 921, B reads line 924 followed by:
शोभनश्वोयुतं सुश्वं सुदिवं सुदिवायुतम् ।,
followed by lines 927–8, 922–3 and 930, omitting lines 925–6 and 929

922 B °र्भवा द्व्यहाथ निवृत्ते द्व्यहेन च ।

923 A द्वैयह्निक १; B द्वैयह्निकद्विहीनौ द्वौ द्व्यहाद्यभेद्यलिङ्गकाः ॥ २६

सर्वाह्नः सर्वदिवसः संख्याताह्नो मितं दिनम् ॥ १९ ॥
नक्तंदिवं तथा रात्रिंदिवं क्लीबे रतद्वि(द्धि)कम् ।
अहश्च दिनं तु न स्त्री स्याद्वासरे समार्थकम् ॥ २० ॥
सुप्रातं सुप्रभातेऽह्नि निवृत्तेऽह्नाऽह्निकं त्रिषु ।
आह्नं क्लीबेऽहर्गणः स्यादहोरूपं वरं दिनम् ॥ २१ ॥
क्लीबेऽव्ययं प्रत्यहं स्यादन्वहं तद्दिनं तथा ।
त्रिषु प्रात्यहिकं दैनंदिनं चात्रसमुद्भवम् ।
रवीन्दु-मङ्गल-बुध-गुरु-भार्गव-सौरयः ॥ २२ ॥
सप्त वाराधिपास्तेषां नाम्ना रव्यादिवा[27b]सराः ।
स्याद्भवे संधिवेलायां सांधिवेलं त्रिलिङ्गकम् ।
प्रत्यूष-गोस-गोसर्गाः कल्यं काल्यमहर्मुखम् ॥ २३ ॥
उषः-प्रत्युषसी व्युष्टं प्रभातं च विभातवत् ।
प्रगं क्लीबेऽव्ययं प्रातः प्रगे प्राभातिकं त्रिषु ॥ २४ ॥
प्रातस्तनं चौषसिकं काल्यिकं च प्रगेतनम् ।
उषस्यं स्यादुषोदैव्यं वैयुष्टं व्युष्टदानकम् ।
प्रातस्तन्म(?)श्वतस्तः स्याद्धटिका अरुणोदयः ॥ २५ ॥
संध्या संधा च संधिर्ना सैव प्रोक्ता पितृप्रसूः ।
पुंसि प्राह्णश्च पूर्वाह्णो दिवामध्यं नपुंसके ॥ २६ ॥
माध्यंदिनावर्तने च मध्याह्नो अपराह्णकः ।
सायो विकालः सायाह्नमुत्सूरः सबलिस्तथा ॥ २७ ॥
सायमव्ययमस्मिंस्तु भवे सायंतनं त्रिषु ।
आद्यन्तरं तेष्वह्नो वा त्रिसंध्या ह्युपवैणवम् ॥ २८ ॥

---

924 A °दिवसः १ संख्याताह्ना १; B °ताह्नो for °ताह्नो
925 B om. lines 925-6.
927 A सुप्रातं १; B °दिकं त्रिषु
929 A तद्दिनं ३; B om. line 929
930 A दैनंदिनं ३; B प्रत्यहिकं दैनंदिनमान्वहिकं च तत्
933 For lines 933-4, B subst.:
कुलिकः काळवेळा स्याद्यमघण्टश्च कण्टकः ॥ २८ ॥
वाराद्विघ्ने क्रमान्मन्दे बुधे जीवे कुजेक्षणाः ।
गोसःगोसौ प्रत्यूषो न स्त्री स्त्रीक्लीबपौरुषः ॥२९॥
934 A गोसर्गा १३
935 B अहर्मुखं प्रग– for उषःप्रत्युषसी
936 A प्रगे १४; For line 936, B subst.:
कल्यं काल्यं प्रत्युषोंव्ये प्रातः प्राह्णे प्रगेऽव्ययम्॥३०॥
938 A दैव्यं १; B दैवं for दैव्यं
939 A दारिका (corrupt) for घटिका.
940 For lines 940-7, B subst.:
प्राह्णः पूर्वाह्णकुन्मित्रदेवत्यः संगवः समौ ।
मध्याह्नस्तु दिवामध्यावर्तने दिनगर्भकम् ।
माध्यंदिनं चापराह्णः सायोऽस्त्री सबळिः पुमान् ३२
विकाळोत्सूरसायाह्नदिनांताः सायमव्ययम् ।
941 A पूर्वाह्णो २

पूर्वाह्णतः संगवः स्यान्मुहूर्तत्रितयात्मकः ।
स एव मित्रदेवत्य इति श्रुतिविदो बुधाः ॥ २९ ॥
पूर्वाह्णिकं तु पूर्वाह्णेतनं प्राह्णेतनं भवे ।
प्राह्णः सोढो यस्य भवेत्स्यात्प्राह्णेतन एव सः ॥ ३० ॥
पू[28a]र्वाह्णो यस्य सोढोऽस्ति स पूर्वाह्णतनस्त्रिषु ।
पूर्वाह्णकस्तत्र जातेऽथापराह्णेतनं तथा ॥ ३१ ॥
आपराह्णिकमेतद्भु जातार्थे त्वपराह्णकम् ।
अश्विन्यादियुते कालविशेषे सति मेयगः ॥ ३२ ॥
आश्विनो दिवसो रात्रिस्त्वाश्विनी दिनमाश्विनम् ।
अथ कालाविशेषे स्यादधा(?)श्विन्यावम् त्रये ॥ ३३ ॥
अश्विन्यादि द्वंद्वभाजि विशेषे सति वाऽसति ।
अश्विनीभरणीयं स्यात्कृत्तिकारोहिणीयवत् ॥ ३४ ॥
राजनी(?) स्यात्तिष्यपुनर्वसवीयं न्यु(?)दाहृतिः ।
गताहः कल्यमन्त्ये ह्यः पूर्वेद्युर्मतमव्ययम् ॥ ३५ ॥
तद्भु ह्यस्त्यं ह्यस्तनं च श्वस्त्वस्तरे(?)द्युसमेऽव्ययम् ।
शौवस्तिकं श्वस्तनवं श्वस्त्यं चैतद्भवे त्रिषु ॥ ३६ ॥
अपरस्मिन्नहि भवेदपरेद्युरथाधरे ।
दिनेऽधरेद्युरन्यस्मिन्नन्येद्युरितरं दिनम् ॥ ३७ ॥
इतरेद्युश्चाऽन्यतरेद्युस्तदन्यतरद्भवेत् ।
उभयद्युस्तूभयेद्युरपरं तच्च परेद्यवि ॥ ३८ ॥

---

946 A साय ७; °तनं १
947 A °देवत्य २
948 A प्राह्णेतनं ३
949 A °तन १; –For lines 949–52, B subst.:
प्राह्णेतनश्च पूर्वाह्णे तन्म (?) पूर्वाह्णसोढके ।
अपराह्णकपूर्वाह्णकादि स्यात्तत्र जन्मनि ॥ ३५ ॥
अपराह्णेतनं चापराह्णिकं च त(दु)द्भवे ।
सायंतनं तथा सायंप्रातिकं स्यात्तदुद्भवे ॥ ३६ ॥
संधिवेलाभवं सांधिवेलं संधिः पितृप्रसूः ।
संध्या संध्यात्रिसंध्यं तु क्लीबे स्यादुपवैणवम् ॥३७॥
950 A °तन१त्रिषु
952 A °ह्णिक२मे°; °ह्णकं १
953 B °षेन्यग आश्विनः
954 A रात्रि १ स्त्वाश्विनी १; °श्विनम् १.; B om. lines 954–5.
955 A °श्विन्या१व°
956 B °षे तत्र चासति
957 A °णीयं १; °णीय १
958 B रजनी; –[b]) A °वीयं १; B °वीयेत्युदा°
959 A पूर्वेद्यु३र्म°
960 B श्वस्तरेद्युस्तथाव्यये
961 A श्वस्त्यं३; B श्वस्तनश्च for °नवं; B च श्वो भवेन्यवत् for चैत°; –After line 961, B reads line 967.
962 A °रेद्यु १
963 A °रेद्यु १; °न्येद्यु १; B °रितरद्दिनं
964 A °रेद्यु २; °रेद्यु १

पूर्वेद्युः स्यात्पूर्वदिनमुत्तरेद्युस्तदुत्तरम् ।
अस्मिन्दिनेऽद्याव्ययं स्यात्तद्भवेऽद्यतनं त्रिषु ॥
[28b]निशीथिनी निषद्वरी विभावरी च *र्वरी ।
तमस्विनी च यामिनी स तन्यतुस्तमा तमी ॥ ३९ ॥
निशान्धिका च सर्वरी तमीश्च शर्वरीनिशौ ।
उषा क्षपा च वाशुरा हिमांशुकामिनी तथा ॥ ४० ॥
श्यामा त्रियामा क्षणदा च रात्रिः
स्याद्वासतेयी वसतिश्च तुङ्गी ।
उषा च दोषा रजनी च भौती
नक्तं तु दोषाऽव्ययमत्र रात्रौ ॥ ४१ ॥
ज्यौत्स्नी ज्योतिष्मती च स्याद्रात्रिश्चन्द्रिकया युता ।
तामसी तु तमिस्रा सायं धं(?)तमसंयुता ॥ ४२ ॥
यक्षरात्रिस्तु दीपाली रत्नाली दीपशृङ्खला ।
मृगनेत्रा पुष्यनेत्रा या मृगादिभनेत्रका ॥ ४३ ॥
पक्षिणी स्त्री वर्तमाना ** हर्मध्यगा निशा ।
रात्रिद्वयस्य मध्यस्थं दिनमुक्तं च पक्षिणी ।
गणरात्रं निशावृन्दं गर्भकं रजनीद्वयम् ॥ ४४ ॥
रात्रकं पञ्चरात्रं स्यात्त्रिरात्रं रजनीत्रयम् ।
हिडिः स्त्रियां रजन्यां यत्क्रियते रक्षणं शिशोः ।
प्रदोषो रजनीवक्त्रं निशीथस्त्वर्धरात्रकः ।
स्यात्सर्वावसरः पुंसि स्त्रियामत्र महानिशा ॥ ४५ ॥

966 B om. line 966.
967 B reads line 967 after 961
968 B कर्वरी for *र्वरी
969 A सर्वतन्यतु°
975 For lines 975-7, B subst.:
शर्या निशिथ्यादिनकन्यका च ॥ ४६ ॥
घोरा घृतार्चि क्षणिनी तथोत्तमा
शताक्षरान्दास्य(?)पि तामसी च
पैशाचिका चक्रविभेदिनी च
स्याच्छार्वरी पुंसि न चात्र नक्ता ॥ ४७ ॥
दोषा रात्रावुषा नक्ता (क्त?) मव्ययं च प्रकीर्तितम् । ज्यौत्स्नी सा चन्द्रिका पूर्णा निदमिश्रा तु तामसी । कालरात्री भीमरथी मोहरात्रिस्तु जन्मनिद्
977 A तमिस्रा २
978 A °शृंखला ४
979 A पुष्यनेत्रा १;–°) निण् for या
980 For lines 980–8, B subst.:
पक्षिणी निडयुताहोभ्यां निड्भ्यां पक्षिदिनं तथा ५०
द्वे निशे गर्भकं बह्वयो गणरात्रं न योषिति ।
रात्रकं पञ्चरात्रे स्या हिण्डिर्बालावनक्रिया ॥ ५१ ॥
दिनात्ययः प्रदोषः स्याद्रजनीमुखमित्यपि ।
निशीथसर्वापसरनिःसंतापार्द्धरात्रकाः ॥ ५२ ॥
सुप्तलोको महारात्रिरुच्चन्द्रोपररात्रवत् ।
त्रिषु दोषातनं नैशं नैशिकं च निशाभवम् ॥ ५३ ॥
981 A पक्षिणी १
982 A °रात्रं १; गर्भकं १
983 A °रात्रं १; त्रिरात्रं १
985 A °वक्त्रं १
986 A °निशा ४

उच्चन्द्रोऽपररात्रः[29a] स्यादथ त्रिषु निशा भवेत् ।
स्यान्नैशिकं तथा नैशं तत्र दोषातनं भवेत् ॥ ४६ ॥
प्रादोषिकं तु प्रादोषं जाते त्वस्मिन्प्रदोषकम् ॥ ४७ ॥
सायंप्रातिकमुद्दिष्टं सायंप्रातःसमुद्भवम् ।
द्वैरात्रिक-द्विरात्रीणौ निवृत्तौ यौ द्विरात्रतः ॥ ४८ ॥
त्रैरात्रिकस्त्रिरात्रीणः सरात्रिस्तुल्यरात्रिकः ।
कल्याणीपञ्चमा रात्र्यः कल्याणी यासु पञ्चमी ॥ ४९ ॥
द्वौ याम-प्रहरौ पुंसि यामिकं तद्भवे त्रिषु ॥ ४९ ॥
द्वयोस्तिथिः कर्मवाटी तैथ्यं तु तिथिजे त्रिषु ।
उदयादौदयं शुद्धा षष्टिनाडीमिता तिथीः (थिः ?) ।
विद्धा सायोदये पूर्वतिथ्या षड्ढण्डमानया ॥ ५० ॥
संयुतास्तमये तद्वत्परतिथ्या युताऽथ वा ।
सायाह्नव्यापिनी या स्यात्संमुखा सा निगद्यते ॥ ५१ ॥
नवाहः पुंसि वृद्धिः स्त्री प्रतिपत्पक्षतिर्भवेत् ।
वत्सरादिश्चैत्रशुक्ला साऽथ कार्त्तिकशुक्लगा ।
असौ बलिदिनं नावरात्रिकी त्विषशुक्लगा ।
सुमङ्गलपदा ब्राह्मी द्वितीया युग्मनामिका ॥ ५२ ॥
बला तृ[29b]तीया गौरी च चतुर्थी तु खलागणः ।
पञ्चमी नागदेवी स्यात्तस्यां लक्ष्मीवती स्त्रियाम् ॥ ५४ ॥
स्कान्दी षष्ठी चातियशा मित्रा सौरी च सप्तमी ।
अष्टमी स्याच्च माहेशी भवेत्सासुर्महाबला ॥ ५५ ॥
नभःकृष्णाष्टमी * * * * कृष्णदिनं च सा ।

---

988 A दोषातनं ३
989 A प्रादोषं २; A ह्यस्मिन् for त्व°
990 B om. line 990
991 A °त्रीणौ २
993 A °पंचमा १
994 A यामिकं १; B ऽन्यवत् for त्रिषु
995 A °वाटी १
996 A शुद्धा १
997 A विद्धा १
999 A संमुखा १
1000 A नैवाहः;–For lines 1000–2, B subst.:
नवाहः प्रतिपद्वृद्धिः पक्षतिश्चैत्रगा तु सा । सिता
संवत्सरादिः स्याद्बल्यहः कार्त्तिका छगा ॥ ५९ ॥
1002 A °दिनं १; °रात्रिकी १
1004 A गौरी ३; गणः ३
1005 A °वती ३;–For lines 1005–7, B subst.:
पञ्चमी श्रीमती सार्थी षष्ठी स्कांचंतिकीर्तिका ।
सप्तम्या कचमैत्रे त्वष्टमी सुमहाबळा ॥ ६१ ॥
1006 A °यशा ३; सप्तमी ३
1007 A °बला ३
1008 B कृष्णाष्टमी for ****

रोहिणीसंयुता त्वेषा जयन्तीति निगद्यते ।
महाष्टमीत्याश्विनस्य शुक्लपक्षगताष्टमी ॥ ५६ ॥
उग्रकर्मा तु नवमी दौर्गी च दशमी पुनः ।
धर्मिणी यमदेवत्या वैश्वी त्वेकादशी हरः ।
क्लीबे हरिदिनं नन्दा दशम्याः साऽरुणोदये ॥ ५७ ॥
सूर्योदये वा संयुक्ता विद्धा शुद्धाऽन्यथा भवेत् ॥ ५८ ॥
बोधिन्यूर्जस्य शुक्ले सा शयन्याषाढशुक्लगा ।
वृद्धौ यशोवती द्वादशी स्यात्तस्यां हरितिथिर्मता ॥ ५९ ॥
एकादश्या त्रयोदश्या त्रिस्पृशा त्रिस्पृगन्विता ।
नन्दा परदिने वृद्धा भवेदुन्मीलिनीति सा ॥ ६० ॥
वृद्धौ वञ्जुलिनी पक्षवर्द्धिनी पर्ववृद्धियुक् ।
पुष्ययुक्ता ज[30a]याऽथ स्याद्विजया श्रवणान्विता ॥ ६१ ॥
रोहिणीयुक् तु पापघ्नी जयन्ती स पुनर्वसुः ।
एकादशी द्वादशी च वैष्णवश्चापि तत्र चेत् ।
तद्विष्णुशृङ्खलं चाथ जयाऽऽनङ्गी त्रयोदशी ॥ ६२ ॥
उग्रा चतुर्दशी शैवी भौत्यमाश्च पूर्णिमा ।
पक्षान्तौ पञ्चदशौ तु स्त्रियौ सोमाधिदैवते ॥ ६३ ॥

1009 A जयंती १

1010 A महाष्टमी १; °शता° for °गता°

1011 A दौर्गी ३;—For lines 1011—14, B subst.:
दौर्मु(र्ग्यु?)ग्रकर्मा नवमी धर्मिणी दशमी च सा ॥ ६३ ॥
वैश्वित्त्वेकादशी नन्दा हरदेवा च हर्य्यहः ।
विद्धारुणस्य भानोर्वा सोदये दशमीयुता ॥ ६४ ॥

1012 A °देवत्या ३

1013 A नंदा ५

1014 A विद्धा १ शुद्धा १

1015 A शयन्या १

1016 A हरितिथिः ३; B यशस्वती for यशोवती

1017 A त्रिस्पृग्वश्न्विता

1019 A वंजुलिनी १; °युक् २; B पक्ष° for पर्व°

1020 A जया १; विजया १

1021 A पापघ्नी १ जयंती १

1022 –°) A corrupt; B श्रवणः for वैष्णवः

1023 A °दशी ३

1024 A भौत्यमा ४;-For lines 1024-41, B subst.:
उग्रा चतुर्दशी भौति श्वनिसा शंसिवेतरा ।
यज्ञकालौ तु पक्षान्तौ सौम्यौ पञ्चदशीद्वयम् ।
पर्वमूलं तु भूतेष्टा पंचदश्योर्यदंतरम् ॥ ७० ॥
प्रतिपत्पञ्चदश्योस्तत्संधिर्ना पर्वसंधिवत् ।
पर्व दर्शस्तु सूर्येंदुसंगमोऽमाप्यमामसी ॥ ७१ ॥
अमावस्याप्यमावास्यामावासी स्यादमावसी ।
अमामासी च नष्टेंदुकला त्वेषा कुहुः कुहूः ॥ ७२ ॥
सिनीवाली दृष्टचंद्रा पौर्णमासी तु पूर्णिमा ।
अश्वत्थः सानुराकेंद्रौ पूर्णेंदुमतिरूनके ॥ ७३ ॥
गुडापूपान्नबहुला सा गुडापूपिका भवेत् ।
तत्तत्प्रभूता कौल्माषी तथा वटकिनी मृषक् ॥ ७४ ॥
अथोपपौर्णमासोप पौर्णमास्यन्ययं च षण् ।
उपाग्रहायणं तद्वन्मतं चोपाग्रहायणि ॥ ७५ ॥
अमावास्योप्यमावास्यो भवेमावास्यकोत्र च ।
अमावस्योप्यमावस्यो स्यादमावास्यकोन्यवत्॥७६॥

यज्ञकालौ पर्वणी तु क्लीबे अथ यदन्तरम् ।
चतुर्दशीपञ्चदश्योः पर्वमूलं तदस्त्रियाम् ॥ ६४ ॥
संधिः पर्व च पक्षत्या पञ्चदश्योः समागमः ।
अमावसी त्वमावासी स्यादमाऽमामसी तथा ॥ ६५ ॥
अमात्रा(मा)स्यप्यमावास्याऽमावस्या दर्श आदिमे ।
सूर्येन्दुसंगमोऽप्यस्मिन्सा नष्टेन्दुकला कुहूः ॥ ६६ ॥
कुहुरिन्दुरिपुश्चोक्ता सिनीवाली तु सेन्दुका ।
अश्वत्था पूर्णिमा पूर्णमासा राका तु सा विधौ ॥ ६७ ॥
संपूर्णेऽथ कलाहीने भवेदनुमतिः स्त्रियाम् ।
अथोपपौर्णमासं स्यात्तद्वच्चोपाग्रहायणम् ॥
तथोपपौ[30b]र्णमासि स्यात्क्लीबे चोपाग्रहायणि ।
गुडापूपात्रादिमती सा गुडापूपिका भवेत् ।
कुल्माषाऽत्र तु कौल्माषी तथा वटकिनी भवेत् ।
अमावास्योऽप्यमावस्यस्तथामावास्यकस्त्रिषु ॥ ६८ ॥
अमावस्यक एवं स्यादमाव(म)स्योऽप्यमाजनिः ।
अमावस्यश्च तत्रोक्त अमावास्या स्त्रियां भवेत् ॥ ६९ ॥
चित्रायुक्ता पौर्णमासी चैत्री ज्यैष्ठ्येवमादयः ॥ ७० ॥
श्रावणी श्रवणा च स्याद्दण्डपाता तु फाल्गुनी ।
हुताशन्युत्सवः पुंसि होलाका तु हुताशनी ।
स्याद्वसन्तोत्सवश्चैत्री कौमुदी कार्त्तिकी मता ॥ ७१ ॥
अश्वयुज्यामुप्तधान्ये स्यादाश्वयुजकं त्रिषु ।
प्रतिपत्प्रभृतीनां स्यात्तिथीनां पञ्चके क्रमात् ।
नन्दा भद्रा जया रिक्ता पूर्णाग्रेऽप्येवमुन्नयेत् ॥ ७२ ॥
नेष्टामध्येष्टदास्तिस्रस्तिथयः शुक्लपक्षगाः ।
प्रतिपत्प्रमुखा इष्टमध्यनेष्टाश्च कृष्णगाः ॥ ७३ ॥

1026 A क्लीबे ५
1032 A °दुरिपु ३; °वाली १
1033 A °मासा ३ राका १
1034 A °मतिः १
1035 A °यणम् १
1038 A कौल्माषी १
1041 A °वास्या १
1042 A चैत्री १; ज्येष्ठी १ for ज्यैष्ठी
1043 A श्रवणा २; फाल्गुनी २
1045 A चैत्री १; कार्त्तिकी २
1046 B om. line 1046
1048 A रिक्ता १ पूर्णा १
1049 A नेष्टा १ मध्ये १ ष्टदा १
1050 A इष्ट १ मध्यनेष्टा १; B इष्टा मेध्या for इष्टमध्य–

युग्मास्ताः पक्षरन्ध्रः स्याद्द्वितीयां दशमीं विना ।
स्युर्विष्कंभादयो [31a] योगास्तिथ्यर्द्धं करणं भवेत् ॥ ७४ ॥
विष्टिस्तु भद्रा कल्याणी पञ्चाङ्गं धर्मलोचनम् ।
तिथि-वासर-नक्षत्र-योग-तिथ्यर्द्धपञ्चके ॥ ७५ ॥
अहोरात्राः पञ्चदश पक्षः पक्षो(क्षं ?) नपुंसकम् ।
सुद्यव्ययं सिते पक्षे कृष्णे तु बहुलो वदि ॥ ७६ ॥
मासोऽस्त्री नरि माः श्रामो वर्षांशः स्यादहर्गणः ।
दर्शावधिः स चान्द्रः स्यात्सौरः स्यात्संक्रमावधिः ॥ ७७ ॥
त्रिंशद्दिनः सावनः स्यान्नाक्षत्रो भगणक्रमात् ।
असंक्रमोऽधिमासोऽसौ पापः षण्ढो मलिम्लुचः ॥ ७८ ॥
संसर्पः क्षयमासाद्यः प्राच्यः संक्रान्तिवर्जितः ।
क्षयमासो द्विसंक्रान्तिमासोऽहस्पतिरप्यसौ ॥ ७९ ॥
कार्त्तिकादित्रये स स्यात्तत्राब्दे द्वौ मलिम्लुचे ।
मासस्य पूरणे मासतमः स्याद्व्रेद्यलिङ्गकः ।
अर्धमासतमश्चैव संवत्सरतमस्तथा ।
माघ्यादयो यत्र भवन्ति पूर्णिमा
  माघादिमासाः क्रमशः स्मृता अमी ।
माघ्ये तपा अस्त्यथ फाल्गुनः स्यात्
  स फल्गुनः फाल्गुनिकस्तपस्यः ॥ ८० ॥
[31b]फाल्गुनाडश्व(श्वि)त्रिकस्तु चैत्रः पुष्पाकरो मधुः ।
राधमाधववैशाखा ज्यैष्ठामूलीयकः पुनः ॥ ८१ ॥
ज्यैष्ठः शुक्रोऽप्यथ शुचिः पुंस्यषाढक इत्यपि ।
आषाढेऽथ श्रावणिकः श्रावणोऽत्र नभाः पुमान् ॥ ८२ ॥

1051 A °रंध्र १
1052 A योगा १
1053 A कल्याणी ३; लोचनम् २
1056 A सुद्य १
1057 For lines 1057–8, B subst.:
मासोस्त्री वर्षकोषश्च वर्षांशो मा अहर्गणः ।
श्रामो॰ संक्रमं सौरो सावमावधिरैंदवः ॥ ८४ ॥
1058 A चांद्रः १; सौर १
1059 A सावनः १
1060 A °म्लुचः ५
1061 B संसर्प्यः
1062 A °स्पति २
1064 B om. line 1064.
1065 A °तम १ श्चैव; °तन १ स्तथा;—For line 1065, B subst.:
अर्धमासतमोमासतमाद्याः पूरणे पृथक् ।
1068 B माघस्तपाः स्त्री म च फाल्गुनस्तथा
1069 B तपस्यवत्
1071 For lines 1071–1110, B subst.:
स्यात्फाल्गुनालोप्यथ फाल्गुनानु-
  जन्मा मधुर्मोहनकश्च चैत्रः ।
स्याच्चैत्रिकः कामसुहृच्च पुष्पा-
  करोऽथ राधोच्छ्रमाधवाश्च ॥ ८८ ॥

स्यान्नभस्यः प्रौष्ठपदो भाद्रो भाद्रपदः समः ।
स्यादिषोऽश्वयुजोऽप्याश्वयुजोऽप्याश्विन इत्यपि ॥ ८३ ॥
स्यात्कार्त्तिकः कार्त्तिकिकः कौमुदो बाहुलोर्जकौ ।
सहः सहा मार्गशीर्षो मार्गः स्यादाग्रहायणः ॥ ८४ ॥
आग्रहायणिकश्चाथ तैषः पौषः सहस्यवत् ।
ऋतुस्तु प्रुष्वो मासाभ्यामृतव्यमृतुदैवतम् ।
वसन्तश्चैत्रराधाभ्यामित्याद्या ऋतवोऽपरे ॥ ८५ ॥
उत्तरस्यां गतौ भानोस्त्रिभिस्तैः शिशिरादिभिः ।
उत्तरायणमादानं दक्षिणा तु रवेर्गतिः ॥ ८६ ॥
वर्गादिभिस्त्रिभिः पुंसि विसर्गो दक्षिणायनम् ।
कुसुमसम * * * कामबन्धुः क्षिपण्युः
सुरभिरिह वसन्तो * ष्मपुष्पाकरौ च ।
ऋतुपतिरबलाङ्गः स्यात्तु वास[32a]न्तमेतद्-
भवमिह पुनरुक्तं तच्च वासन्तकं च ॥ ८८ ॥
एवं स्यात्पूर्ववासन्तं तत्पूर्वावयवोद्भवम् ।
भवेत्तु पौर्ववासन्तं यद्धि पूर्ववसन्तजम् ॥ ८९ ॥

वैशाखकोपि ज्यैष्ठस्तु शुक्रोष्ठी खरकोमळः ।
ज्येष्ठामूळीय आषाढः शुची पुनरषाढकः ॥ ८९ ॥
स्याच्छ्रावणः श्रावणिको नभो भाद्रपदः पुनः ।
नभस्यः स्यात्प्रोष्ठपदो भाद्रोश्वयुज आश्विनः ॥ ९० ॥
ईष आश्वयुजोथोर्जः सैरः (रिः) कौमुदकार्त्तिकौ ।
बाहुळः स्यात्कार्त्ति*को मार्गः स्यान्मार्गशीर्षवत् ९२
आग्रहायणिको वत्सरादिः पुंसि सहः सहौ ।
पौषस्तैषः सहस्यश्च ऋतुर्ना प्रुष्व इत्यपि ॥ ९३ ॥
उत्तरायणमादानं शिशिरादिऋतुत्रिकात् ।
वर्षादित्रिकतस्तु स्याद्विसर्गो दक्षिणायनम् ॥ ९४ ॥
वसन्त इष्यश्च न योषिदीष्मे-
ष्मौ पुष्यसाधारणपुष्यकाळौ ।
ऋतुप्रभुः स्यात्सुरभिर्बळांगः
फल्गु क्षिपण्युः पिकबांधवश्च ॥ ९५ ॥
ग्रीष्म ऊष्मा च दीर्घाहा उष्ण ऊष्मागमस्तपः ।
ऊष्मकार(वो?)रपद्माश्च घर्म उष्णागमोपि सः॥९६॥
न स्त्री निदाघो वर्षास्तु वरिषा भूम्नि योषिति ।
प्रावृट् तु प्रावृषा मेघकाळो मेघागमः क्षरी ॥ ९७ ॥
अंभः प्लवस्तपांतश्च प्रावृषेण्यं तु तद्भवम् ।
समां प्रावृषिजं प्रावृषिकं साध्विह वार्षिकम् ॥ ९८ ॥

शरच्छरदया तुल्या हंसबंधुर्धनात्ययः ।
हेमंतः प्रशलो हेमा हिमांगो * * इत्यपि ॥ ९९ ॥
हैमंतं हैमनं शैषतपसौ शिशिरोस्त्रियाम् ।
संवत्सरो वत्सरश्च काळग्रंथिर्युगांशकः ॥ १०० ॥
ऋतुवृत्तिर्मासमळसर्वर्तुपरवाणयः ।
संवद्वत्सः शारदश्च शरयामा शरत्स्त्रियाम् ॥ १०१ ॥
भूम्नि स्त्रियां समा अब्दवर्षहायनमस्त्रियाम् ।

1071 A °वैशाखा ३
1072 A शुक्रो ३
1073 A आषाढे ३
1074 A नभस्य १
1075 A °प्याश्वि४न
1076 A °लोर्जको ५
1078 A अग्रहायणिक ६; सहस्य३वत्
1079 A °मृतव्य १
1083 A दक्षिगायनं २
1086 A °बलांगः १०; वासंत १
1087 A °न्तकं२
1088 A °वासंतं १
1089 A °वासंतं १

वसन्ताधिकृतग्रन्थाध्येता वासन्तिकस्त्रिषु ।
हैमन्तिकः शैशिरिक एवं शारदिकोऽपि च ॥ ८९ ॥
ग्रीष्मो निदाघो दीर्घाहा ऊष्मा स्यादूष्म ऊष्मकः ।
उष्णोपगम उष्णश्च घर्मा पुंसि तपश्च सः ॥ ८९ ॥
त्रिषु ग्रैष्मं ग्रीष्मभवे तत्रोप्ते ग्रैष्मकं तथा ।
कदम्बपुष्पी दीर्घाह्री प्रावृट् स्त्री प्रावृषा तथा ॥ ९० ॥
वर्षा च वरिषा भूम्नि प्रावृषेण्यस्तु तद्भवे ॥ ९१ ॥
प्रावृड्जातं प्रावृषिकं साधु वर्षासु वार्षिकम् ।
कादम्बपुष्पिकं मैघागमिकं मैघकालिकम् ।
पुंसि मेघात्ययः स्त्री तु शरदा शरदा सह ॥ ९२ ॥
शरद्युप्ताः पच्यमानाः पुष्यन्तो वापि शारदाः ।
स्याच्छारदः शारदिको यः शरत्कालजो गदः ॥ ९३ ॥
तज्जमन्यच्छारदं स्यात्प्रावृषेण्यादयस्त्रिषु ।
भवेच्छारदिकं श्राद्धं य[32b]च्छरत्कालसंभवम् ॥ ९४ ॥
हेमन्तः प्रसलो हेमा रौद्रोऽथैतद्भवे त्रिषु ।
स्याद्धैमनं च हैमन्तमुप्तेऽप्येवं द्विरूपता ॥ ९५ ॥
शिशिरः स्यात्तपाः पुंसि शैषः शैशिरमत्रजम् ॥ ९६ ॥
संवत्सरो वत्सर-काल-पर्व-
युगांशकाः शारदमासमासौ ।
अब्दोऽत्र वर्षं च न हायनः स्त्री
समाः स्त्रियां भूम्नि च वा शरदः स्त्री ॥ ९७ ॥
संवद०्ययमस्मिंस्तु पूर्वे पूर्वतरे य(स)ति ।
परुत्परार्यैषमः स्युः परुत्नं तद्भवे त्रिषु ।
परारित्नं चैषमस्त्यमैषमस्तनमित्यपि ॥ ९८ ॥
पञ्चषष्ट्युत्तरशतत्रया३६५हैः सौरवत्सरः ।
एकषष्ट्युत्तरशतत्रयाहै३६१रेष घे(धै)षणः ॥ ९९ ॥

1090 A °न्तिक१स्त्रिषु
1091 A °न्तिकः १; शारदिको १
1092 A ऊष्मकः १
1094 A ग्रैष्मं१; ग्रैष्मकं २
1096 A वरिषा ११; °ण्य१स्तु
1097 A °षिकं१; वार्षिकं १
1099 A शरदा३सह
1102 A °च्छारदं १
1103 A °दिकं १
1104 A रौद्रो ४
1105 A हैमंत२
1106 A शैशिर १
1113 A परारित्नं १; °स्तन ३
1114 B om. lines 1114-9.

शतत्रयात्षष्ठ्यधिकाद्दिनानामेष सावनः ।
चतुःपञ्चाशदधिकत्रिशत्याह्नां स ऐन्दवः ॥ ९९ ॥

नाक्षर(त्र?)स्तु चतुर्विंशत्यधिकाहशतत्रयात् ।
चान्द्रास्तु वत्सराः षष्टिः प्रभवादिकनामभिः ॥ १०० ॥

चान्द्राणां प्रभवादीनां पञ्चके पञ्चके युगे ।
संपरीदान्विदित्येतच्छब्दपूर्वा हि वत्स[33a]राः ॥ १०१ ॥

अनुवत्सरतुल्यार्थ इन्दुवत्सर उच्यते ।
त्रिषु द्विसंवत्सरेणानिर्वृत्ताद्यर्थपञ्चके ॥ १०२ ॥

स्याद्द्विसंवत्सरीणो* द्विसांवत्सरिकस्तथा ।
एवं त्रिसंवत्सरीणस्त्रिसांवत्सरिकादयः ॥ १०३ ॥

द्विवार्षिक-द्विवर्षीण-द्विवर्षाः स्युरचेतने ।
चेतने तु विशेष्ये स्याद्द्विवर्षो बालकादिकः ॥ १०४ ॥

समामभीष्टे भूते वा भूते भाविनि वा भवेत् ।
समीनो द्विसमीनस्तु स्याद्द्वैसमिक इत्यपि ॥ १०५ ॥

द्विषाष्टिकस्तु द्वे षष्टी भूते भाविनि वा भवेत् ।
द्विसाप्ततिक एवं स्याद्द्विपञ्चाशत्क इत्यपि ॥ १०६ ॥

एवं द्विचात्वारिंशत्को भवेद् द्व्याशितिकस्तथा ।
शुक्लपक्षो नृणां पैत्री रात्री कृष्णस्तु तद्दिनम् ।
स्याद्दक्षिणायनं दैवी तद्दिनं तूत्तरायणम् ॥ १०७ ॥

सत्यं कृतयुगं दिव्यवत्सराणां भवेदिदम् ।
चतुःसहस्राणि चतुःशत्या संध्यास्य संमता ॥ १०८ ॥

तावानेव च संध्यांश इतरेषु त्रिषु क्रमात् ।
एकापायेन वर्तन्ते सहस्राणि शतानि च ॥ १०९ ॥

1122 A इन्दुवत्सर १
1124 B भवेत for स्यात्
1125 A °रिका२दयः
1126 A द्विवर्षाः ३
1127 A द्विवर्षो १
1129 A समीनो १; °मिक ३
1130 A °ष्टिक१स्तु
1131 A °तिक १; °शत्क १.—For lines 1131–2, B subst.:
नृणां मासादहोरात्रः पैत्रो वर्षात्तु दैवतः ॥ १०९ ॥
1133 A पैत्री १
1134 A °यनं १ दैवी १ तद्दिनं १
1136 A संध्या१स्य
1137 A संध्यांका १

[33b]त्रेता स्त्री द्वापरः पुंसि कलिस्तिष्यश्चतुर्युगी ।
मनुष्याणां सुराणां तु तयैकं युगमुच्यते ॥ ११० ॥
दैवे युगसहस्रे द्वे ब्राह्मोऽहोरात्र इष्यते ।
स्थितिकालो ब्रह्मदिनं कल्पः पुंसि च संमतः ॥ १११ ॥
कल्पान्त-प्रलय-जगद्विनाश-कल्पाः
संहार-क्षय-समसुप्तयो जिहानः ।
संवर्त्तोऽपि च परिवर्त्तको युगान्तः
स्त्रीलिङ्गा भवति महानिशाकरात्रिः ॥ ११२ ॥
दिव्यैकसप्ततियुगैः स्यान्मन्वन्तरमन्तिमे ।
तैश्चतुर्दशभिः काहस्तावद्भिर्ब्रह्मणो निशाः ॥ ११३ ॥
दैवज्ञो गणकस्तथा समयविन्मौहूर्त्त-मौहूर्त्तिकौ
ज्ञानी ज्यौतिषिको निमित्तविदसौ सांवत्सरो हौरिकः ।
स्तः कार्त्तान्तिक-पिण्डिलावथ भवेद्वैप्रश्निकः प्रश्नविद्
आदेश्यैक्षणिको भवेत्पुनरयं सैद्धान्तिकस्तान्त्रिकः ॥ ११४ ॥
त्रयीलोचनं ज्योतिषं ज्यौतिषं स्यात्
त्रिकस्कन्धशास्त्रं भवेद्धर्मदीपः ।
मतं जातकं जन्मकालप्रवृत्तम्
अवस्था स्त्रियां कालिकः स्याद्विशेषः ॥ ११५ ॥
[34a] ॥ इति कालवर्गः ॥
बुद्धिः श्रद्धा प्रतिपदपि चिच्चेतना चोपलब्धिर्
ज्ञप्तिः प्रज्ञा भवति धिषणा शेमुषी धीर्मनीषा ।

1139 A द्वापरः १; °स्तिष्य २. B द्वापरस्तिष्य-कली झर्झरको स्त्रियाम्.—After line 1139, B adds:
इयं च(तु)र्युगी नृणां तयैकं दैवतं युगम् ॥ ११३ ॥
मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः । (cf. line 1147), followed by line 1148
1140 B om. line 1140.
1141 A ब्राह्मो १ होरात्र १
1142 For lines 1142-8, B subst.:
स्थितिकालश्च कल्पश्च तथा ब्रह्मदिनं मतम् ॥ ११५ ॥
संवर्तः परिवर्तः कल्पः कल्पान्तसंहारौ ।
प्रलयः क्षयो जिहानः समसुप्तिः स्याद्युगान्तश्च ११६
1146 A °रात्रिः १२
1147 A °तर १
1152 A °क्षणिको ४; °न्त्रिकः २
1154 A °द्धर्मदीपः ५. B तंत्रमंत्रः for धर्मदीपः
1155 A जातकं १; B जन्मकाल्यं स्थितिस्तु
1156 B व्यवस्था दशा for अवस्था स्त्रियां.—After line 1156, B adds:
कल्को विशोधितांके शून्यांके गुणनिकाथ पाशांके ।
स्यात्केवल्येथ गणिते श्रोढिः शकुनं तु भाविसंसूचि ॥ ११९ ॥
1157 For lines 1157-60, B subst.:
धीर्बुद्धिर्धिषणा धीदा धरा श्रद्धा मतिर्विदा ।
चिच्चेतना शेमुषी दृक्प्रज्ञाज्ञप्त्युपलब्धयः ॥ १ ॥
प्रतिपद्वेदना देवदत्तासंवित्तिसंविदः ।
प्रेक्षा मनीषानुष्टुब्वित्प्रज्ञानं च विषाव्ययम् ॥ २ ॥

प्रेक्षा दृष्टिर्मतिरपि धरा वेदना विच्च संवित्
प्रज्ञानं तु स्फुरति चरमेऽथाऽव्ययं स्याद्विषा च ॥ १ ॥
कुशाग्रीयातितीक्ष्णा सा मेधा स्याद्धारणावती ।
तत्त्वाभ्यासभवा पण्डा प्रतिभा स्फूर्तिशालिनी ॥ २ ॥
धर्मचर्चा पुंस्युपाधिर्वितर्कः पुनरुन्नयः ।
विद्या ज्ञानं मतं मोक्षे विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः ।
मतस्य साधनं मत्यं मेद्यलिङ्गमुदीरयेत् ।
परामर्षो विमर्षः स्याद्विचारोऽपि विचारणम् ॥ ३ ॥
संख्यानं च स्त्रियो गुञ्जा-चर्चा-संख्या-विचारणाः ।
उत्प्रेक्षा स्त्री पुमानूहस्तर्कोऽध्याहार ऊहनम् ।
संवेदानुभवौ तस्मिन्नुपलम्भश्च भेदना ॥ ४ ॥
उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्याद्वासना-भावने स्त्रियौ ।
अनुभूताविस्मृतिः स्यात्संस्कारो नाथ निर्णयः ॥ ५ ॥
निश्चयो नरि निर्द्धारो नीकाशः संप्रधारणा ।
ना[34b]द्ये समर्थनाऽथ स्यात्परभागो गुणावधिः ॥ ६ ॥
विचिकित्सा द्वापरोऽस्त्री रेक-संदेह-संशयाः ।
विकल्पो विशयः शङ्का वितर्को युतर्कं नयुक् ॥ ७ ॥
संशयालुः सांशयिकस्तथा संशयितान्यवत् ।
विवेचनं विवेकोऽथ भ्रान्तिर्मिथ्यामतिर्भ्रमः ॥ ८ ॥
मिथ्यादृष्टिर्नास्तिकताऽथाऽविद्याऽहंमतिः स्त्रियाम् ।
अज्ञानं चाथ ममता ममबुद्धिः सुतादिषु ॥ ९ ॥

1160 A विषा २१
1161 A °ग्रीया १
1162 A पंडा १ प्रतिभा १
1163 A °स्युपाधि२; उन्नयः १; B om. line 1163
1164 A विज्ञानं १; B मोक्षो for मोक्षे
1165 A मत्यं १; B om. lines 1165-6
1167 B संख्यानं तु विचारः स्याच्चिंता संख्या वि°
1168 For lines 1168-9, B subst.:
विभावना च गुञ्जा च चर्चा स्त्री पुंसलिङ्गभाक् ।
उपाधिर्ना धर्मचिंतायुज्युहा तर्कमस्त्रियाम् ॥ ५ ॥
अध्याहारो वितर्कः स्यादुन्नयश्च विमर्शवत् ।
परामर्शोऽर्थसंवेदोऽनुभवश्चोपलम्भवत् ॥ ६ ॥
संभोगः स्यात्सुखादीनामिज्ञस्तु ज्ञानमद्भुतम् ।
1170 A उपज्ञा १ ज्ञानमाद्यं २
1171 B स्यात्तु for नाथ
1172 B ऽन्तश्च for नरि
1173 A °र्थना ५; °वधिः २—After line 1173, B adds:
पक्षांतरं विभाषान्यतरस्यां वा वायंद्वयम् (?) ।
1175 [a]) B विशयश्च विकल्पश्च -[b]) A युतर्कं १०; B तथा for नयुक्
1176 A सांशयिक १.—For 1176-9, B subst.:
भ्रमो भ्रांतिश्च मिथ्याधीरज्ञानं स्यादहंमतिः ।
अविद्यानास्तिकत्वं तु मिथ्यादृष्टिरनस्तिधीः ॥ ११ ॥
1177 A विवेको २; भ्रमः ३
1178 A नास्तिकता २
1179 A अज्ञानं ३

वितण्डा पक्षहीना धीर्व्यापादो द्रोहचिन्तनम् ।
विमतिः प्रतिकूला धीरनुकूला तु संमतिः ॥
विमतित्वं तु वैमत्यं वैमतं च नपुंसके ।
स्त्रियां विमतिता भावे पुमान्विमतिमा मतः ॥
एवं पञ्चैव रूपाणि संमतेर्भाव ईरयेत् ।
अङ्गीकारः संश्रवः स्यादस्तुंकारः प्रतिश्रवः ॥ १० ॥
आश्रवश्चाभ्युपगमोऽभ्युपायो नियमोऽपि सः ।
संगरो ना प्रतिज्ञाऽऽगूः संवित्संधा-तुरः (गुवः ?) स्त्रियः ॥ ११ ॥
शुश्रूषा स्त्री श्रवणं क्लीबे ग्रहणं धारणमूहोऽपोहः ।
अर्थज्ञानं सत्त्वज्ञानं बुद्धेरन्ते गदिता हि गुणाः ।
धीमा[35a]न्धीरो मनीषी बुध-विबुध-सुधी-सद्-विदद्-वादि-वेदि-
प्रज्ञ-प्राज्ञ-प्रबुद्धाः कवितृ-कवयितृ-प्राप्तरूपाभिरूपाः ।
ज्ञो मेधावी सुमेधाः कवि-कृतिविदथ व्यक्त-दोषज्ञ-विद्वत्-
संख्यावल्लब्धवर्णाः सुधिषण-मतिमत्-सूरिणः कृष्टि-सूरी ॥ ११ ॥
दूरदर्शी दीर्घदर्शी विचक्षण-विपश्चितौ ।
बुधानः कोविदो वृद्धः पण्डितः स्याद्विशारदः ॥ १४ ॥
भावे विशारदत्वं स्याद्वैशारद्यं नपुंसके ।
स्याद्विशारदिमा पुंसि स्याद्विशारदता स्त्रियाम् ॥
त्रिषु पण्डितमानी स्यात्पण्डितंमन्य इत्यपि ।
अन्तर्वाणिः शास्त्रवित्स न्यायवेत्ता तु तार्किकः ॥
आन्वीक्षिकाऽक्षपादौ च भवेन्नैयायिकोऽपि सः ॥ १५ ॥
वैशेषिकः स्यादौलूक्यः कापिले सांख्यतात्त्विकौ ।
यौगः पातञ्जलोऽथ स्याद्भाट्टो मीमांसकोऽपि च ॥ १६ ॥

1180 A वितंडा १; व्यापादो १
1182 [b]) B तद्भावे वैमतं तथा
1183 A विमतिमा ५.—For lines 1183-4, B subst.:
बुद्धिसंपन्निष्क्रमः स्याद्विवेकस्तु विवेचनम् ॥ १३ ॥
संवित्संधागूरावागुरा स्यान्नियमसंगरौ ।
1185 B °कारोभ्युपगमोस्तुंकाराश्रवसंश्रवाः
1186 For lines 1186-7, B subst.:
प्रतिश्रवोभ्युपायश्च प्रतिज्ञामौ तथाव्ययम् ।
1188 A श्रवणं २; धारण २ मूहो १ ऽपोहः १
1189 [a]) A अर्थज्ञानं १; B तत्व° for सत्व° –[b]) B एते for अन्ते
1194 For lines 1194-7, B subst.:
वृद्धो विपश्चित्प्रबुधो बुधानः पण्डितस्तथा ॥ १७ ॥
विशारदः कोविदोथ भावे वैशारदाद्यतः ।
1198 A °मन्य १
1199 A शास्त्रवित् २
1200 A नैयायिको ५
1201 A औलूक्यः २; °तात्विकौ ३; B तात्विके
1202 A पातंजलो २; मीमांसको २

वेदान्ती ब्रह्मवादी स्यात्पाणिनीयस्तु शाब्दिकः ।
(अ?)ब्दकस्त्रैमुनश्चायं स्याद्वैयाकरणस्तथा ॥ १७ ॥
वैयाकरणरू[35b]पः स्यात्प्रशस्तः शाब्दिको हि यः ।
पाणिनीयखसूचिस्तु यः पृष्टोऽप्रभुरुत्तरे ।
भवेच्छाब्दिकपाशोऽसौ निन्द्यः शाब्दिककश्च सः ।
वार्त्तिको वृत्तिवित्प्रोक्त न्यासिको न्यासवित्तथा ।
पौराणिकः पुराणज्ञस्तद्वत्स्यादैतिहासिकः ॥ १८ ॥
एवं वासवदत्ताविद्भवेद्वासवदत्तिकः ।
यावक्रीतिक एवं स्यान्माहावार्त्तिक इत्यपि ॥ १९ ॥
तार्क्किकाद्यास्तदध्येतर्यपि धीमन्मुखास्त्रिषु ॥ २० ॥
अष्टका पाणिनीयैव जानीयात्स्त्रीविशेषणे ।
मेधायै हितमर्हं च मेध्यं त्रिषु समुन्नयेत् ॥ २१ ॥
भावे पाण्डित्यमन्त्ये स्याचस्मिन्पण्डितिमा पुमान् ।
मैधावकं तु मेधाविभावे प्रोक्तं नपुंसके ॥ २२ ॥
कविः सरससंदर्भकरो वाणीप्रजापतिः ।
परच्छायापहारी स भवेद्वर्णविलोडकः ॥ २३ ॥
इन्द्रियमक्षं करणं विषयि स्रोतो हृषीक-देवे खम् ।
स्युर्गोचरास्तु विषयास्तथेन्द्रियार्था अमी तु रूपाद्याः ॥ २३ ॥
ऐन्द्रियकं वैषयिकं त्रि[36a]तये प्रत्यक्षमध्यक्षम् ।
साक्षादव्ययमस्मिन्नतीन्द्रियं स्यात्परोक्षं च ॥ २४ ॥
चित्तं नेत्रं रसना श्रोत्रं त्वग्गन्धज्ञाधीन्द्रियं चैतत् ।
पाणिः पादः पायुरुपस्थो वागिति कर्मेन्द्रियगण उक्तः ॥ २५ ॥

1203 A °वादी २
1204 A वैयाकरण ५
1205 B om. line 1205
1206 A °खसूचि १
1207 A शाब्दिकक २
1208 A वृत्तिवित् २
1209 A पुराणज्ञ २; ऐतिहासिकः १
1210 A °दत्तिकः १
1211 A °क्रीतिक १; °वार्तिक १
1214 A मेध्यं १—For lines 1214-6, B subst.: मेध्यं मेधाहितं त्र्यां भावे मेधावकं द्विमुक् ।
1215 A पंडितिमा ३
1216 A °वकं १
1220 B om. lines 1220-1
1222 A साक्षा ५ द°; परोक्षं २
1223 A चित्तं १ नेत्र १ सरसना १ श्रोत्रं १ त्वक् १ गंधज्ञा १ धींद्रिय १ चेतत्; B om. च
1224 A पाणिः १ पादः १ पायु १ रुपस्थो १; °गण १

रूपे चाक्षुषमञ्ज इत्यनुभवेर्वेर्योपि(?) वर्णो स्त्रियां
श्वेतादित्रिषु तद्युतेष्वथ सितः शुक्लोऽवदातः शुचिः ।
श्येनः शुभ्र-वलक्ष-शुद्ध-धवलाः श्वेतश्च गौरोऽर्जुनः
स्यादस्मिन्खरु-पाण्डरौ च विशदः शौक्लं तु भावेऽन्तिमे ॥ २६ ॥

शुक्लत्वमपि तत्र स्त्री शुक्लता शुक्लिमा पुमान् ।
वर्णार्थेभ्यो विजानीयादेवंरूपं चतुष्टयम् ।
संमता हरिण-पाण्डु-पाण्डुराः
केतकीकुसुमधूलिवर्णके ।
धूसरो बकुलपुष्पसंनिभः
स्यात्कपोतसदृशः कपोतकः ॥ २७ ॥

पीत-पीतल-सितानुरञ्जना
गौर एष कलरूक्य(?)ईरितः ।
पिञ्जरो भवति पीतलोहितः
संमतः स च कुसुम्भसंनिभः ॥ २९ ॥

पालाशो हरित-हरित्-पलाश-पीत-
नीलाः स्युः स च हरितालसंनिभोऽपि ।
श्या[36b]म-श्यामल-शिति-काल-कृष्ण-रामाः
नीलोऽस्त्री त्वसित इहास्ति मेचकोऽपि ॥ ३० ॥

मयूरकण्ठसंनिभं वदन्ति मेचकं परे
स कृष्णनीलवर्णवानुमाप्रसूनसंनिभः ॥ ३१ ॥
लोहितो रोहितो रक्तो माञ्जिष्ठोऽसौ तु पाटलः ।
श्वेतसंवलितो रक्तः शोणः कोकनदोपमः ॥ ३२ ॥

1225–6 A om. from वेर्वेर्यो up to तद्युतेष्व
1228 A विशदः १५; B तद्वत्स्याद्विशदः खरुश्च सितिमा for स्याद°–विशदः
1229 For lines 1229–46, B subst.:
पाण्डरो हरिणः पाण्डुः पाण्डुरः केतकीप्रभः ।
धूसरस्तु सितः पीतलेशवान्वकुळच्छविः ॥ ३१ ॥
कापोतस्तु कपोताभः पीतस्तु सितरञ्जनः ।
हारिद्रः पीतळो गौरो रुक्मकः पिञ्जरः पुनः ॥ ३२ ॥
पीतताम्रः कुसुम्भाभः पालाशस्तु पलाशवत् ।
हरिच्च हरितः पीतनीलस्तालकसंनिभः ॥ ३३ ॥
श्यामो सितशितीरामः शामाळः श्यामलोपि च ।
काळश्च कृष्णो नीळोऽस्त्री मेचकः शिखिकण्ठ-
वत ॥ ३४ ॥
रक्तस्तु ताम्रो माञ्जिष्ठो रोहितो लोहितोपि सः ।
शोणः कोकनदच्छायः श्वेतरक्तस्तु पाटळः ॥ ३५ ॥
1233 A धूसरो १
1236 A कलरूक्य ५
1237 A पिञ्जरो १
1240 A °संनिभो ७
1242 A मेचको ३
1243 A मेचकं १
1245 A मांजिष्ठो ४; पाटलः १

लोहितीयल्लोहितायमानश्च्यर्थे विशेष्यवत् ।
लोहिनीयँल्लोहिनीयमानः स्याल्लोहिनीपदात् ॥ ३२ ॥
अरुणो बालसंध्याभो भवेदसितलोहितः ।
श्यावस्तु कृष्णपीतः स्यात्कपिशोऽपि निगद्यते ॥ ३३ ॥
धूमल-धूम्रौ श्यामलके तृणवह्निरुचिर्भवति कडारः ।
कपिवर्णसमो लोहितपीतः कपिलो गोभूषणनामायम् ॥ ३४ ॥
हरित्पीतरक्तैर्युतः स्यात्पिशङ्गो
भवेदेष गोरोचनातुल्यवर्णः ।
कद्रुः कद्रु-बभ्रू हरिः पिङ्गलः स्यात्
प्रदीपार्चिषा तुल्यवर्णश्च पिङ्गः ॥ ३५ ॥
कडारः कपिलः पिङ्गः पिशङ्ग-कद्रु-कद्रवः ।
बभ्रुर्हरिः[37a]पिङ्गलश्च तुल्यार्था इति केचन ॥ ३६ ॥
चित्रल एतः शबलः कर्बुर-किर्मीर-कल्माषाः ।
स्यात्सारङ्गश्चित्रः शार-करम्बौ तथा कबरः ॥ ३९ ॥
श्येता श्येनी हरिणी हरिता
कपिला तुलिता भवति पिशङ्गी ।
एता त्वेनी शबली चित्रा
सा कल्माषी किल सारङ्गी ॥ ४० ॥
काली स्यादसिताऽन्या तु कालानील्यौषधौ गवि ।
ध्वंसवल्लोहितगुणयुक्ते लोहितको रुषा ॥ ४१ ॥
स्त्रियां लोहितका लोहिनिका चण्डी मुखच्छविः ।
तथा लोहिनिका लोहितका शाटी हि लाक्षिकी ॥ ४२ ॥
अनित्यकालिमोपेते कालकं चितयाननम् (?) ।
नील्यादिकालरक्तः स्यात्पटादिः कालकस्त्रिषु ॥ ४३ ॥

1247 For lines 1247–8, B subst.:
लोहिनीयो लौहिनीयमानश्च्यर्थे विशेष्यवत् ।
1249 A °लोहितः ३
1250 A कपिशो ३
1251 For lines 1251–6, B subst.:
धूम्रस्तु धूमलो रक्तश्यामोथ स्यात्तृणाग्निभः ॥३७॥
रक्तपीतहरिच्छ्वेतैः कडारः कपिलः पुनः ।
कपिलो गोविभूषश्च रक्तहारिद्रवर्णवान् ॥ ३८ ॥
अधिके हरिते तत्र पिशङ्गः पद्मधूलिभः ।
श्यामोधिकेऽत्र पिङ्गः स्याद्दीपाभः पिङ्गलः पुनः॥३९॥
पीते समधिके तत्र रोचना रुचिरच्छविः ।
1260 B स्याच्छारः शारङ्गश्चित्रः कर्मीर एकार्थाः
1261 A श्येनी २; हरिता २
1265 A °दसिता २; °नील्यौ२षधौ
1267 A °निका २
1268 A °तका २; B लाक्षिणी
1269 A कालकं १; B चिंतया°
1270 B om. lines 1270–4 A कालक-
१त्रिषु

त्रिषु स्युस्तेन रक्तार्थे काषायी लाक्षिकी तथा ।
स्याच्छाकली शाकलिकी नीली रौचनिकी भवेत् ॥ ४४ ॥
स्यात्कार्द्दमी कार्द्दमिकी हारिद्री पीतका तथा ।
स्यान्माहारजनीत्येवं जानीयात्स्त्रीविशेषणे ॥ ४५ ॥
न स्त्री रसः पुंसि तु रासनः[37b]स्या-
दास्वादसंज्ञोऽथ मनाक्तथान्ते ।
स्फुटोऽस्फुटश्चानुरसः प्रदिष्टः
षोढा मतोऽसौ मधुरादिभेदात् ॥ ४६ ॥
स्वादुर्गुल्यो मधुरो मधु(धू)ल-कोमलवद्रसज्येष्ठः ।
अम्लोम्ब्लो दन्तशठोऽक्षिभ्रुवकोचीच(?)पाचनाह्वः स्यात् ॥ ४७ ॥
लवणः स्यात्सर्वरसः ✻ ✻ पटुरथास्य मृट् (?) ।
कटूषण-कटोलाश्च मुखभेदी तु तिक्तकः ।
तीक्ष्णः क्षारश्च सकटु लवणात्मक उच्यते ।
तुबरस्तूबरश्चास्त्री कषायस्तद्वति त्रिषु ॥ ४९ ॥
स्वादुंकृत्येत्येतदर्थे स्वादुंकारमिहाव्ययम् ।
स्वादुंकृत्वाव्ययं स्वादुंकृत्या ह्वये(प्ये?)कार्थ ईरितम् ॥ ५० ॥
स्वादिमा ना स्वादुता स्त्री स्वादुत्वं तु नपुंसके ।
मधुरत्वं च माधुर्यं भावे मधुरिमा नरि ॥ ५१ ॥
अव्ययं लवणंकारं क्त्वार्थे तद्वत्समुन्नयेत् ।
लवणस्यंस्त्रिषु भवेल्लवणे लालसायुते ॥ ५२ ॥
लालसा लवणस्य स्याल्लवणस्या स्त्रियामियम् ।
स्त्रीविशेष्ये तु लवणी यवागूरिति निर्दिशेत् ॥ ५३ ॥
स्वाद्वी स्वादुः[38a]कटुः कट्वी पटुः पट्वीति संग्रहः ।
लावण्यं पाटवं क्लीबे पटिमा स्यान्नृलिङ्गकः ॥ ५४ ॥

1271 A काषायी १ लाक्षिकी १
1272 A °लिकी २ नीली १ रौचनिकी १
1273 A हारिद्री १
1274 A °जनी १ त्येवं
1276 A -दास्वाद ३
1277 A °नुरसः १
1279 A °ज्येष्ठः ६; B मधुरमधुलकगुल्यामृष्ट-रसाम्यौ (प्यौ) न योषिति स्वादुः
1280 A पाचनाह्वः ५
1281 A पटु ४; B सरः for ✻✻
1282 A कटूषणकलो for the whole line.
1283 A °त्मक ३
1284 A कषाय ४; B न स्त्री कषायतुबरतूबरास्त°
1285 A °कार १; B °त्येतदर्थे
1286 [b]) B कृत्वा चिवक्त्वार्थ ई°
1287 B om. lines 1287–8
1288 A मधुरिमा ६
1290 A लवणस्यं १ त्रिषु; B om. lines 1290–1
1291 A लवणस्या १
1293 A कट्वी २; पट्वी २

ब्राह्मी भाषा ब्राह्मणी गौर्गिरा गीर्
वाणी वाचा वाक्सरस्वत्यपीडा ।
भारत्युक्ता शारदा शब्ददेवी
मेधाधीनं वाङ्मयं तद्विकारे ॥ ५५ ॥
वाचोयुक्तिः स्त्रियां सम्यग्गिरां गुम्फनमीरितम् ।
व्याहारो लपितं वचोऽपि वचनं स्यादीरितं भाषितं
स्त्री तूक्तिर्गदिताथ साऽऽगम ॥ ॥ सिद्धान्तराद्धान्तकौ ।
शब्दस्तु श्रुतिशास्त्रसाधुरितरो म्लेच्छोऽपशब्दो भवेत्
सोऽपभ्रंश उदीर्यतेऽयमभिधावृत्त्यार्थसूर्वाचकः ॥ ५६ ॥
लाक्षणिको लक्षणया गमकोऽर्थः स्यादथ के ॥ प्यार्याः ।
आहुर्व्यञ्जकसंज्ञं व्यञ्जनया कथकमर्थस्य ॥ ५७ ॥
शब्दव्यापृतिरुक्ता वृत्तिः ॥ ॥ थ विग्रहः ।
वृत्त्यर्थबोधकं वाक्यं वणु(?)पुल्लिङ्गं प्रकीर्तितम् ।
पदमन्ते ॥ सुप्तिङ्युक्तं तत्तु समर्थं रहिताकाङ्क्षम् ।
वाक्यं तादृक्पदसंघातः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ५८ ॥
पदं प्रसिद्धं रूढं स्या[38b]द्योग्यं यौगिकमीरितम् ।
शक्तं समर्थं क्लिष्टं तु बह्वर्थप्रतिपादकम् ॥ ५९ ॥
महावाक्यं तत्त्वमसीत्यादि मोक्षैकसाधनम् ।
अर्थोऽभिधेयः स त्रेधा वाच्यो वाचकबोधितः ॥ ५९ ॥

1295 For lines 1295–1309, B subst.:
ब्राह्मी तु ब्राह्मणी भाषा भारतीडा सरस्वती ।
श्रुतदेवी गिरा गीर्गीर्वाणी वाचा च वाक्कथा ॥५३॥
उक्तिर्वचोऽपि वचनं भाषितं लपितोदिते ।
अभिधानोक्तियामुक्तं भगि(णि)तं गदितेरिते ॥ ५४ ॥
व्याहारो वाङ्मयं तु स्याद्वाग्विकारे विशेष्यवत् ।
गालोडितं वाग्विमर्शो वाचोयुक्तिः शुभं वचः ॥ ५५ ॥
आप्तोक्तिः समयः पुंसि सिद्धांतश्च कृतांतवत् ।
राद्धांतोप्यथ शब्दः स्याच्छब्दशास्त्रादिसंस्कृतः ॥ ५६
अपभ्रंशोपशब्दोन्योभिधाद्याः शब्दवृत्तयः ।
सुप्तिङन्तं पदं वाक्यं तत्समूहोथ वैकतिङ् ॥ ५७ ॥
1297 A शब्ददेवी १४
1298 A वाङ्मयं १
1301 A तूक्ति ५; °राद्धांतकौ ३
1302 A शब्द १ स्तु
1303 A °भ्रंश ३; वाचकः १
1304 A लाक्षणिको १
1305 A व्यंजक १
1306 A वृत्तिः १
1307 A पुल्लिंगं १
1309 A वाक्यं १
1310 A यौगिक२मी°; B उच्यते for ईरितं
1311 A समर्थं २; B श्लिष्टं for क्लिष्टं;–[b])A °वादकम् for °पादकम्
1312 A महावाक्यं १. For lines 1312–25, B subst.:
स्यात्प्रातिपदिकं नामाथाख्यातं दश लः स्मृताः ।
स समास्तत्पुरुषस्त्वंशी स्यादथ बोधितः ॥ ५९ ॥
शब्देनार्थोऽभिधेयश्चाथाक्षरं वर्णमस्त्रियाम् ।
मातृका वर्णसंघातोभिनिष्टानो विसर्गवत् ॥ ६० ॥
विसर्जनीयश्चार्थ्यं तु सार्थमार्थिकमित्यपि ।
वर्ण्याक्षर्ये तद्विकारे स्युरर्थ्यप्रमुखास्त्रिषु ॥ ६१ ॥
1313 A वाच्यो २

लक्ष्यो लक्षणया गम्यो व्यङ्ग्यो व्यञ्जनया स्फुटः ॥ ६० ॥
त्रिष्वार्थिकं तथार्थ्यं च भवेदर्थान्वितं हि यत् ।
* * * * * * * * वर्णोऽस्त्र्यक्षरमन्तिमे ॥
अचः स्वरा व्यञ्जनं हल् वर्गाः स्पर्शास्तथोहितः ॥ ६१ ॥
यणन्तःस्थः शलूष्मा स्यान्मातृका वर्णसंहृतिः ।
न(ञ)मः स्युरानुनासिक्या अथ ᳵक ᳵपौ विसर्गयुक् ॥ ६२ ॥
अयोगवाहा एते स्युरनुनासिकसंयुताः ।
त्रिष्टा(ष्वा?)क्षर्यं च वर्श्यं च विकारे स्वर्यमित्यपि ॥ ६३ ॥
अभिनिष्टानविसर्गौ विसर्जनीयस्य(श्च?) पुंसि स्युः ।
सौपस्तैरः(ङः) कार्तः सूत्रकृद्व्याख्यानके त्रितये ॥ ६४ ॥
वैसर्गिको विसर्गाय प्रभवे मेघलिङ्गकः ।
सर्गाय प्रभवत्यर्थे सार्गिकोऽप्येवमीरितः ॥ ६५ ॥
ओंकारो वेदादिः प्रणवो वेदस्त्वृषिर्निगमः ।
आम्नाय-स्वाध्यायागमाः श्रुतिः[39a]छन्दः ॥ ६७ ॥
ऋगृचाव(?)स्त्रियौ क्लीबे यजुः साम तु निर्ऋथः ।
त्रयी स्त्रियां त्रिवेदीरि(?)त्रय्युद्धारस्त्वथर्वणि ॥ ६५ ॥
विधानमृग्यजुःसाम्नां त्रयीधर्मोऽस्त्रियां भवेत् ।
क्रियासु विनियुक्तो यो वेदो मन्त्रः स उच्यते ॥ ६३ ॥
वशीकरणमन्त्रो यः स हृद्य इति कीर्त्तितः ।
ऋचोर्द्वयोः प्रगथने प्रगाथो नरि कीर्त्तितः ।
आयुर्वेदो धनुर्वेदो गान्धर्वश्चोपवेदकाः ।
शाखा स्त्री चरणस्त्वस्त्री सूक्तं स्यादेकदेवतम् ।

1314 A व्यंगयो १
1317 A स्वराः २; हल् २
1318 A शलूष्मा २; मातृका १
1319 A °सिक्या १
1323 A सौप १ स्तैङः कार्त १
1326 A प्रणवो ३; B वेदस्त्वनुश्रवो for वेद-स्त्वृषिर्
1327 B °यागमर्षयः स्त्रीश्रुतिर्वाणिः
1328 A ऋगृचा २; निर्ऋथः २. For lines 1328–36, B subst.:
छन्दः प्रवचनं ब्रह्म न स्त्रियामृगृचौ स्त्रियौ ।
यजुः क्लीबे समयुत(?)निर्ऋथः पूर्वलिङ्गभाक् ॥६३॥
इति त्रयी त्रिवेदीयमथर्वा तु तदुद्धृतिः ।
त्रयीधर्मो वेदविधिर्मन्त्रोत्र विधिवेदवान् ॥ ६४ ॥
सुश्चन्द्रश्चन्द्रपदवान्हृद्यः सवशताकरः ।
एकदेवा त्वृचा सूक्तं प्रगाथो *थनं द्वयोः ॥ ६५ ॥
आयुर्धनुर्गीतविद्याः क्रमात्त्र्युपवेदकाः ।
शाखा चरणमस्त्री स्याद्वंगस्त्वृग्भेदनं भवे(त्) ॥६६॥
1329 A त्रिवेदी २; °र्वणि २
1330 A °धर्मो १
1331 A मंत्रः १
1333 A प्रगाथो १
1335 A चरण २; सूक्तं १

साम्नः षट्प्रणवा न्यूङ्खौ भङ्गस्त्वृग्भेदनं मतः ।
अध्यायश्चानुवाकश्च ऋग्यजुःसंग्रहे मतौ ।
पदप्रकृतिका तु स्यात्संहिताऽथ पदं भवेत् ॥ ६४ ॥
सुप्तिङन्तपृथक्कारो विच्छेदः स्यादवग्रहः ।
मे(?)गवत्पदसंघाटः पदसंघात इत्यपि ।
पदसंहतिकृच्चद्वद्वर्णसंघाट ईरितः ।
प्रागग्रिमपदत्यागग्रहापाठे क्रमो नरि ॥ ६५ ॥
जटादयः पदावृत्तिभेदा अन्तः पुनः श्रुतेः ।
स्त्रियामुपनिषद्वेदो रहस्यं तत्र चान्तिमे [39b] ॥ ६६ ॥
सामभागविशेषः स्यादुक्थमुद्गीथ आदिमे ।
पृष्ठं स्तोत्रविशेषः स्याद्विरिब्धस्तु स्वरः स्मृतः ।
निघातस्त्वनुदात्तः स्यात्समाहारः समश्रुतिः ॥ ६७ ॥
तत्तद्द्वंद्वे तु ऋक्सामे तद्वदृग्यजुषं भवेत् ।
अर्द्धर्चोऽस्त्री स्यादृचोऽर्द्धं बह्वृचोऽध्येतरि त्रिषु ॥ ६८ ॥
अनूचस्तु नऋक्पाठीतरद्वह्वृगनृग्भवेत् ।
प्रतिसामं भवेत्सामाभिमुखं क्लीबमव्ययम् ॥ ६९ ॥
साम्नोऽन्तिकेऽनुसामं स्यादवसामं त्वसामनि ।

1337 B क्रमात् for मतौ

1338 A संहिता १ थ पदं १; B पदच्छिदि for पदं भवेत्. For lines 1338-58, B subst:

साम्नः षट्प्रणवा न्यूङ्खस्तत्त्वप्रतिरथं विदुः ॥ ६७ ॥
यथात्रामङ्गलं तद्वि (?) तूक्थ उद्गीथ आदिमे ।
पदप्रकृतिका तु स्यात्संहिताथ पदच्छिदि ॥ ६८ ॥
(=l. 1338)
अवग्रहो वर्णसंघाटस्तु वर्णौघकारिणौ ।
अन्यवत्पदसंघाटः पदसंहितिकारिणि ॥ ६९ ॥
पादं पादमृचः पाठे पच्छ इत्यव्ययं भवेत् ।
(=l. 1355)
पादयोः प्रागुत्तरयोः क्रमात्त्यागे ग्रहे क्रमः ॥ ७० ॥
वेदान्तः स्यादुपनिषत्स्त्री रहस्यं न युग्मयोः ।
पृष्ठं स्तोत्रविशेषः स्याद्विरिब्धस्तु स्वरः स्मृतः ॥७१॥
(=l. 1346)
अनुदात्तनिघातौ द्वावर्धर्चोस्त्री ऋगर्धकम् ।
तत्तद्द्वंद्वे तु ऋक्सामे तद्वदृग्यजुषं भवेत् ॥ ७२ ॥
(=l. 1348)
बह्वृक्पाठी बह्वृचः स्यादनूचस्त्वृगपाठकः ।
सामहीनोवसामः स्यात्सामन्यं साम्नि साधु यत्॥७३॥
ऋगेकपदसंयुक्ता भवेदेकपदा हि सा । (=l. 1353)
वामदेव्यं चौशनसं दृष्टं यत्तेन साम चेत् ॥ ७४ ॥
यज्ञायज्ञीयमेवं तद्यज्ञायज्ञपदाङ्कितम् ।
स्यात्कुशानवकं सूक्तमच्छावाकीयमीदृशम् ॥ ७५ ॥

1339 A °क्कारो १; °ग्रहः १

1340 A °संघात १

1342 A क्रमो १

1344 A °निष १; रहस्यं १

1345 A °दुक्थ १ मुद्गीथ १

1346 A पृष्ठं १; स्मृतः १

1349 A अर्धर्चो १; °तरि १

1350 A अनूच १ स्तु; °द्वह्वृग १ नृग् १

1351 A प्रतिसामं १

1352 A °दवसामं १

ऋगेकपदसंयुक्ता भवेदेकपदा हि सा ॥ ७० ॥
द्विपदा त्रिपदेत्यादि विशेष्यायां भवेदृचि ।
पादं पादमृचः पाठे पच्छ इत्यव्ययं भवेत् ॥ ७१ ॥
स्यात्सामन्यः साम्नि साधुराथर्वणस्त्वथर्वणि ।
स्यात्साम यज्ञायज्ञा(ज्ञि ?)यं यज्ञायज्ञपदाङ्कितम् ॥ ७२ ॥
भवेद्वाशिष्ठकोऽध्यायो भवो व्याख्यानमस्य यत् ।
स्याद्दीर्घजीवतो दीर्घजीवतीयोऽनुवाच(क ?)कः ॥ ७३ ॥
इषेत्वको गोषदक इषेत्वादि[40a]पदान्वितः ।
एतायामोपि च तौ यामीयोऽध्यायस्तथा मतः ।
औक्तः प्रोक्तः प्रगाथः स्यादुक्तादिच्छन्द आदिमः ॥ ७४ ॥
अथ क्लीबे समूहे स्याच्छान्दोग्याथर्वणादयः ॥ ७५ ॥
बाह्वृच्यं तद्वदौक्थिक्यं तद्धर्माम्नाययोरपि ।
पृष्ठ्यं पृष्ठसमूहे स्याद्भवे मात्रं तथा व्रजे ॥ ७२ ॥
त्रिषु तत्र भवे तस्य व्याख्याने वैदिकार्चिकौ ।
स्यात्पुरोडाशिकः पौरोडाशिकश्च समार्थकः ।
सौवरस्तु स्वरव्याख्यामधिकृत्य कृतो हि यः ।
ऐष्टिकं पाशुकं च स्यात्पौरश्चरणिकं तथा ।
छन्दस्यश्छान्दसः पादव्याख्यानः क्रामिकादयः ॥ ७३ ॥
एवमार्गयनब्राह्मणिकान्समुदी (र) येत् ।
स्यादौपनिषदीस्तद्वदथ जीवति यस्तया ।
भवेदौपनिषत्कोसावसाध्येतरि तद्विन्दा(?) ॥ ७४ ॥

1353 A °देकपदा १
1354 A द्विपदा १ त्रिपदे १ त्या°
1355 A पच्छ १
1356 A सामन्यः १
1357 A °यज्ञियं १; °कितम् १
1358 For line 1358 in B see below
1359 A °जीवतो १
1360 A इषेत्वको १ गोषदक १.–[b]) B वैमुक्तश्च तथा पृथक्.—After line 1360, B adds:
एतायामीय इत्याद्याः स्युरेवं तत्पदाङ्किताः ।, followed by line 1358.
1361 B om. lines 1361–6.
1362 A प्रोक्तः १
1364 A °दौक्थिक्यं १
1365 A पृष्ठ्यं १
1366 A वैदिका १ र्चिकौ १
1367 A °शिक २ श्च.–[b]) B सौवरस्त्वपि for च समार्थकः.
1368 B om. lines 1368–9.
1369 A ऐष्टिकं १ पाशुकं १; °णिकं १
1370 A °व्याख्यानः १ क्रामिका १ दयः· B छन्दस्यश्छन्दसस्तुल्यौ वैदिकः क्रमिकः पृथक्
1371 B °णिकसौपादयोपरे
1372 For lines 1372–6, B subst.:
जीवन्तौपनिषत्कः स्यात्तंयौपनिषदोपरः ॥ ७९ ॥
तत्पाठितद्विदोस्तुल्यौ श्रोत्रियश्छान्दसावुभौ ।
श्रोत्रं श्रोत्रियकं भावे श्रोत्रियस्य न युग्मभाक् ॥८०॥
1373 A °त्कौ १ सावसाध्ये

छान्दस-श्रोत्रियौ तुल्यौ तद्भावे श्रौत्रमन्तिमे ।
श्रोत्रियत्वं श्रोत्रियता स्याच्छ्रोत्रियकमन्तिमे ॥ ७५ ॥
तस्मिंश्छान्दसकं च [40b] स्यादथ सांहितिको भवेत् ।
पादिकः पदिकस्तुल्यो क्रामि(क)क्रमकौ समौ ।
पदकक्रमकं क्लीबे द्वंद्वे बह्वृचयाजुषम् ।
बह्वृचार्यो याजुषः स्यात्सामकः सामगः समौ ॥ ७६ ॥
स्यादाथर्वणिकोऽथ स्याद् द्विवेदोऽथ त्रिवेदवत् ।
सार्ववैद्यः सर्ववेदश्चातुर्वैद्यश्च तादृशः ॥ ७७ ॥
सार्ववेदी सर्ववेदा चातुर्वेदी द्विजावली ।
स्यादाथर्वणिको विप्रः स्त्री त्वाथर्वणिकी भवेत् ॥ ७८ ॥
शतपथिकः शतपथिकी स्त्री चेत्षष्टिपथिकस्तु तद्वत्स्यात् ।
उक्थग्रन्थमधीते वेत्ति च यो वा स औक्थिको ज्ञेयः ॥ ७९ ॥
ब्राह्मणोऽनुब्राह्मणी स्यादनुब्राह्मणिनी द्विजा ।
एवं भवेदैतरेयी काश्यपी कौशिकी तथा ।
भवेद्वाजसनेयीति याज्ञवल्क्यसमार्थकः ।
एवमाश्मरथाद्याः स्युस्तत्कल्पाध्येतृवेदिनोः ॥ ८१ ॥
शिक्षा कल्पश्छन्दो व्याकरणं ज्योतिषं निरुक्तं च ।
[41a] वेदाङ्गान्यथ शिक्षां पठन्विदन्भवति शिक्षकस्त्रितये ॥ ८२ ॥
त्रिषु तदधीते वेदेत्यर्थे त्रैविद्य-धार्मविद्याद्याः ।
सांग्रहसूत्रिक-पाराशरकल्पिक-काल्पसूत्राश्च ॥ ८३ ॥

1374 A °श्रोत्रियौ २
1375 A श्रोत्रियता ३
1376 A °सकं ५; सांहितिको १
1377 A °क्रमकौ २. B पदकस्तुल्यौ
1379 A °चार्यौ १; सामगः २.–For lines 1379–1424, B subst.:
सामकः सामगस्तुल्यावार्चः सांहितिकः पृथक् ।
द्विवेद आथर्वणिकोन्येपि सांहितिकादयः ॥ ८२ ॥
सार्ववैद्यः सर्ववेदश्चातुर्वैद्यादयोपरे ।
एवं काश्यप्यैतरेयी सह वाजसनेयिना ॥ ८३ ॥
स्युः कल्पाध्येतृविदोरेवमाश्मरथादयः ।
वसंताधिकृतग्रन्थाध्येत्री वासंतिकीति दिक् ॥ ८४ ॥
प्रगाथ औक्ता उक्तादिछंदो यस्यादिमं भवेत् ।
बहृचाद्या विना भावप्रत्ययान्ता विशेष्यगाः ॥ ८५ ॥
क्लीबे समूहे छांदोग्यं बाह्वृच्यं तद्वदौक्थिकम् ।
शिक्षादिषट्कं वेदाङ्गं शिक्षा वर्णविवेचनम् ॥ ८६ ॥
कल्पः क्रियासिद्धरूपप्रयोगप्रतिबोधकः ।
छन्दोवृत्तं न स्त्री प्रस्तारः स्यात्कलान्यासः ॥ ८७ ॥
ओजो ना विषमं स्यात्स्थलं यतिः स्त्री पदच्छेदः ।
क्रमः पदादिसंयोगो गाथा छन्दस्यनीरिता ॥ ८८ ॥
नाम्नि विष्टारपंक्त्याद्या उक्ताद्याश्छन्दसां भिदः ।
प्रकृतिप्रत्ययाद्यैस्तु पदान्वाख्यानकारि यत् ॥ ८९ ॥
तत्स्याद्व्याकरणं शब्दानुशासनमिदं पुनः ।
भवेदापिशलं काशकृत्स्नं प्रोक्तं हि तेन यत् ॥ ९० ॥
पाणिन्युपज्ञं क्लीबे स्यात्पाणिनीयं तथाष्टकम् ।
क्लीबेऽव्ययं त्रिमुन्येतत्कृतं शब्दानुशासनम् ॥ ९१ ॥
शालातुरीयो दांभेयो दाक्षीपुत्रश्च पाणिनिः ।
कातीयं वार्तिकं सूत्रोक्तानुक्तार्थस्य पूरकम् ॥ ९२ ॥
1380 A °णिको १; द्विवेदो १ थ त्रिवेद १ वत्
1381 A °वेद २ श्चातुर्वैद्य १ श्च
1382 A °वैदा २
1383 A °णिकी १

कल्पः प्रोक्तस्तनयः स्यादैतरेयी सभाल्लवी ।
पैंगीशाद्यायती शौनकीयः कातीय इत्यपि ॥ ८४ ॥
आरभ्यैकाक्षरं पादमेकैकाक्षरवर्धनात् ।
आषड्विंशत्यक्षरं स्युरुक्ताद्याश्छन्दसां भिदः ।
गायत्राद्या यद्विशेषास्तद्विष्टारमुदीरितम् ॥ ८५ ॥
उक्ता स्त्री क्लीबमौक्तं स्यादत्युक्तात्युक्तमन्तिमे ।
मध्या माध्यं प्रतिष्ठा तु प्रातिष्ठं च नपुंसके ॥ ८६ ॥
सौप्रतिष्ठं सुप्रतिष्ठा भवेद्गायत्रमन्तिमे ।
गायत्री स्त्री भवेत्तूष्णि[गुष्णि]कं च नपुंसके ॥ ८७ ॥
आनुष्टुभमनुष्टुप् स्त्री बृहती बार्हतं मतम् ।
पङ्क्तिः पाङ्क्तं च तुल्यार्थं त्रिष्टुप् स्त्री त्रैष्टुभं तथा ॥ ८८ ॥
जगती जागतमतिजगती त्वातिजाग[41b]तम् ।
शक्वरी शाक्वरं चातिशक्वरी त्वातिशाक्वरम् ॥ ८९ ॥
अष्टतिस्त्वाष्टतं क्लीबेऽथाष्टिराष्टं धृतिः पुनः ।
धार्तं भवेत्त्वतिधृतिः क्लीबे त्वातिधृतं मतम् ॥ ९० ॥
कार्तं कृतिः प्राकृतं तु प्रकृतिः स्यादथाकृतिः ।
आकृतं वैकृतं तु स्या द्वि[कृतिः संकृ]तौ पुनः ॥ ९१ ॥
सांकृतं स्यादातिकृतमतिकृत्यामथौत्कृतम् ।
उत्कृतिश्चाथ षड्विंशत्यक्षराधिकपादकाः ॥ ९२ ॥
स्त्रीलिङ्गो ना दण्डकाः स्युः स्त्रियो गाथा इतोऽपराः ।
क्रमः पदादिसंयोगः पदविच्छेदनं यतिः ॥ ९३ ॥

1384 A °थिकः १; °थिकी १; °थिक १ स्तु
1385 A औक्थिको १
1386 A °ह्मणी १; °णिनी १
1387 A काश्यपी १ कौशिकी १
1388 A °नेयी १ ति
1389 A °रथा १ द्याः
1390 A शिक्षा १ कल्प १ श्छंदो १ व्याकरणं १ ज्यौतिषं १ निरुक्तं १
1391 A वेदांगा १; शिक्षक १
1393 A °सूत्रिक १; कल्पिक १; °सूत्रा १ श्च
1394 A °रेयी १ सभाल्वी १
1395 A °यती १; °कीयः १ कातीय १
1398 A °तद्विष्टार १ मु°
1399 A औक्त १; °त्युक्त १
1400 A प्रातिष्ठं २
1401 A °तिष्ठा २
1402 A गायत्री २; °कं २
1403 A °ष्टुप् २; बार्हतं २
1404 A त्रैष्टुभं २
1405 A जागत २; °जागतं १
1406 A त्वातिशाक्वरं २
1407 A °स्त्वाष्टतं २; °राष्टं २
1408 A धार्तं १; °धृतं २
1409 A कृतिः २; प्रकृतिः २
1410 A आकृतं १
1411 A सांकृतं १; °कृत्या २
1412 A उत्कृति २
1413 A दंडकाः १; गाथा १

ओजं स्याद्विषमं स्थानं युक्समं समुदीर्यते ।
प्रस्तारः स्यात्कलान्यासः छन्दो वृत्तं नपुंसके ॥ ९४ ॥
शब्दशास्त्रं व्याकरणं तदैन्द्रादिभिदाष्टधा ।
सूत्रं स्तवनकृत्क्लीबेऽथ प्रोक्ते तेन मेद्यवत् ॥ ९५ ॥
भवेदापिशलं काशकृत्स्नमित्येवमादिकम् ।
माहेश्वराणि तानि स्युर्यान्याद्यानि चतुर्दश ॥ ९६ ॥
※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ पाणिनीयं तथाष्टकम् ।
[42a] त्रिमुन्येतद्व्याकरणं दाक्षीपुत्रस्तु पाणिनिः ।
शालातुरीयो दाक्षेयोऽप्यथोक्तानुक्तपूरकम् ॥ ९७ ॥
वार्त्तिकं तत्र कातीयं कात्योक्तेऽथ पुनर्वसुः ।
कात्यः कात्यायनो मेधाजित्स्याद्वररुचिश्च सः ॥ ९८ ॥
चूर्णिः स्त्रियां भवेद्भाष्यं सूत्राभिप्रायवर्णकम् ।
शारीरकीयं तच्छारीरकं शंकरभाषितम् ।
पातञ्जलं फाणिपतं तत्पतञ्जलिभाषितम् ॥ ९९ ॥
आवान्तरप्रकरणे विश्रामे शीघ्रपाठतः ।
तदेकाहविनिर्वृत्तविचारं मतमाह्निकम् ॥ १०० ॥
यत्र व्याकरणस्य स्यात्फलाफलविचारणम् ।
तत्राह्निके पस्पशा स्त्री गोनर्दीयः पतञ्जलिः ॥ १ ॥
भवेद्वाक्यपदीयं तु भाष्यव्याख्यानसंयुतम् ।
षष्टिश्रावी भर्तृहरिर्वृत्तिः सूत्रार्थबोधिका ॥ २ ॥
सा काशिका काशिभवा कारिका त्वर्थभूयसी ।
भवेत्कक्षपुरः पुंसि निबन्धे सारसंग्रहे ।
नपुंसि टिप्पणं टीका क्लीबे विवरणं मतम् [42b] ॥ ३ ॥

1415 A ओजं १; युक्समं २
1416 A °न्यासः २
1417 A व्याकरणं २
1419 A °शलं १
1420 A °राणि १
1421 A तथाष्टकं २
1422 A त्रिमुन्यै १ त°
1424 A वार्तिकं १
1425 A °रुचि ४ श्च
कौ० क० ९
1426 B reads पुनर्वसुश्च चूर्णी स्याद्भाष्यं सूत्रार्थवर्णकं
1427 A °रकं १
1428 A फाणिपतं २; B फाणिपत्यं
1429 B अवान्तर-
1430 A °माह्निकं १
1431 B °विचारणा
1432 A पस्पशा १, पतंजलिः २. B अथ for स्त्री
1434 A °हरि २ र्वृत्तिः १
1437 B om. lines 1437^b—1439^a.

स्यात्पात्वणत्विकस्तस्य व्याख्यानभवयोस्त्रिषु ।
पदव्युत्पादनग्रन्थो निरुक्तं न द्वयोर्भवेत् ॥
पदभङ्गः पञ्जिका स्त्री न्यासस्तस्या भवेत्पुमान् ॥ ४ ॥
अस्त्री कोषो निघण्टुः स्यात्सर्वविद्या कलिन्दिका ।
प्रस्तावः स्यात्प्रकरणं संग्रहस्तु समाहृतिः ॥ ५ ॥
शास्त्रे दर्शनमप्यथाधिकरणं न्यायो नयः संमतो
मीमांसा तु विचारणा विधिरिहाप्राप्तार्थसंप्रापणम् ।
आन्वीक्षिक्युदितात्र तार्किकनयः सर्गादिभिः पञ्चभिः
संयुक्तं किल पञ्चलक्षणमिति प्रोक्तं पुराणं च तत् ॥ ६ ॥
धर्मशास्त्रं स्मृतिर्धर्मसंहिता च स्त्रियावु(मु)भौ ।
पञ्चाङ्गवाक्यं ग्रन्थः स्याच्छम्बुर्ना ग्रन्थविस्तरम् ।
काव्यं कावा(?)च कविता रसवत्पदबन्धनम् ॥ १० ॥
तदुत्तमं ध्वनिः पुंसि भवेद्यङ्गे(ङ्ग्ये)तिशायिनि ।
गुणीभूते मध्यममं स्याच्चित्रं स्याद्यङ्गवर्जितम् ॥ ११ ॥
तद्दृश्यमभिनेयं यच्छ्रव्यं तु श्रवणार्थकम् ।
वृत्तबन्धः पद्यमन्त्ये श्लोकः पुंस्यत्र[43a]संमतः ॥ १२ ॥

1438 A °णत्विक १. B om. line 1438
1439 A निरुक्तं १. B तु पदार्थकृत् for न द्वयो°
1440 A न्यास २. B स्यात् for स्त्री, and पञ्चिकान्यास इत्यपि for the latter half
1441 A निघंटुः २, कलींदिका २. B कडान्दिका
1442 A प्रकरणं २; समाहृतिः २.–For lines 1442–8, B subst.:
आन्वि[क्षि]की तर्कविद्या शास्त्रं स्याद्दर्शनं नयः ॥९९॥
अर्थशास्त्रं दण्डनीतिर्न्यायविद्या तु गौतमी ।
विचारणा तु मीमांसाथाप्राप्तप्रापको विधिः ॥१००॥
भवेत्तथाधिकरणमेकन्यायोपपादनम् ।
पक्षद्वयं विकल्पः स्याद्विभाषा स्त्री तथाव्ययम् ॥१०१
सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च ।
भूम्यादेश्चैव संस्थानं पुराणं पञ्चलक्षणम् ॥ १०२ ॥
धर्मशास्त्रं स्मृतिर्धर्मसंहिताथांगषट्कयुक् ।
वेदश्चतुर्धा मीमांसान्वीक्षिकी च पुराणयुक् ॥१०३॥
स्मृतिश्चतुर्दशैवं स्युर्विद्या ग्रन्थः प्रबंधवत् ।
निबन्धश्च स पञ्चाङ्गः पञ्चाङ्गी विषयादिका ॥ १०४ ॥
आचारादिद्वादशाङ्गी गणिपेटकनामिका ।
ग्रन्थग्रन्थिर्ग्रन्थकूटं शंबुर्ना ग्रन्थविस्तरः ॥ १०५ ॥
उद्घात उक्तः प्रास्तारः प्रसंगोवसरः क्षणः ।
प्रक्रमः समयो वारो वेळा चांतरमस्त्रियाम् ॥१०६॥
इतिहासः सत्यपूर्ववृत्तमाख्यायिका पुनः ।
कथा कथानिका ना न चाख्यानं नव्यकल्पितम्॥१०७
आभाणस्तु प्रस्तुतेऽर्थे लौकिकार्थनिदर्शनम् ।
1443 A दर्शन २; नयः ३
1444 A °रणा २ विधि १
1445 A °नयः २
1446 A पुराणं २
1447 A च २
1448 A शंबु १ र्ना
1450 A ध्वनिः २
1451 A मध्यमं १; चित्रं १
1452 A तद्दृश्य १
1453 A श्लोकः ३.–For lines 1453–9, B subst.:
एकद्वीतूर्यं(?)श्लोकार्थमुक्तं युगमं कलापकम् ॥११०॥
विशेषकं त्रिभिः श्लोकैर्बद्धं संदानितं च तत् ।
परतः कुळकं काव्ये त्वधिकृत्य विनिर्मिते ॥ १११ ॥
तत्किरातार्जुनीयं स्याच्छिशुपाळवधीयवत् ।
श्लोकः पद्यं च गद्यं च फक्किकाचूर्णिके समे ॥११२॥
सगद्यपद्या चम्पूः* सर्गोध्यायसमार्थकौ ।

मुक्तकमेकश्लोकं द्विश्लोकं युग्मकं गदितम् ।
संदानितं विशेषकमुदिते त्रिश्लोकसंबन्धम् ॥ १३ ॥
श्लोकचतुष्टयकलितं कलापकं पञ्चतः कुलकम् ।
काव्ये त्वधिकृत्य कृते तदिति किरातार्जुनीयमित्यादि ॥ १४ ॥
फक्किका चूर्णिका गद्यं चम्पूः स्त्री तद्विमिश्रिता ॥ १५ ॥
अवान्तरकथापूर्तौ सर्गोऽध्यायः समार्थकौ ।
आख्यानसंज्ञकास्ते स्युर्महाकाव्यगता यदि ॥ १६ ॥
प्राकृतैर्निर्मिते काव्ये सर्गा आश्वाससंज्ञकाः ।
अपभ्रंशनिबद्धे तु सर्गाः काण्डवकाभिधाः ॥ १७ ॥
सर्गबन्धो महाकाव्यं संध्यङ्गादिसमन्वितम् ।
खण्डकाव्यं भवेत्काव्यमेकदेशानुसारि यत् ॥ १८ ॥
प्रवह्लिका प्रहेलिकानुयोगदूतिका तथा ।
विपादिका च सा भवेद्दुरूहकानुयोजनम् ॥ १९ ॥
समासार्था समस्या स्यात्कविशक्तिपरीक्षिणी ।
पदसंघटना रीतिर्वैदर्भी मधुराक्षरा ॥ २० ॥
ओ[43b]जःप्रकाशिवर्णाढ्या गौडी साडम्बरा भवेत् ।
तत्संकीर्णा तु पाञ्चाली लाटी सार्थविशेषणा ॥ २१ ॥
उत्साहवर्धनं त्वोजो माधुर्यं मानसद्रवः ।
काव्यात्मा तु प्रसादः स्याच्छ्रुत्यैवार्थप्रकाशकः ॥ २२ ॥
अन्त्यमक्षरमादाय प्रतिश्लोकं क्रमेण यः ।
यथान्यः पठ्यते श्लोकः प्रतिमालेति सा मता ॥ २३ ॥
जनश्रुतिः किंवदन्ती निन्द्या त्वेषाभिशंसनम् ।
लोकापवादः कौलीनं विगानं वचनीयता ॥ २४ ॥
वार्ता प्रवृत्तिर्वृत्तान्त उदन्तः स पुरातनम् ।

1454 A मुक्तक १; युग्मकं २
1455 A °षक १ मुदिते
1457 A °नीय १
1458 A गद्यं ३ चम्पूः १
1459 A °र्गोध्यायः २
1460 A °संज्ञका १
1461 A आश्वास १
1463 A °काव्ये २
1464 A °काव्यं १
1467 A °क्षिणी ३
1468 A रीति २
1469 A गौडी १
1470 A पाञ्चाली १ लाटी १
1474 B तां विदुः for सा मता
1475 A किंवदन्ती २
1476 A वचनीयता ४. B जन्यमन्त्रियां for वचनीयता
1477 A उदंतः ४. B पुरातनः

इति हाव्ययमैतिह्यं वर्णांकोऽस्त्री तु पुस्तकम् ॥
उत्थानं पुस्तमस्त्रीयाथादर्शः प्रतिपुस्तकम् ॥ २५ ॥
लेखकोऽक्षरचणोऽक्षरचञ्चुर्वार्णिको * * * * क्षरजीवः ।
गान्धिको लिपिकरो लिपिशिल्पी स्यादसौ लिपिकरो लिपिवृत्तिः ॥ २६ ॥
लिपिर्लिबिः स्त्रियौ लेखे यवनानी पुनर्भवेत् ।
लिपिर्या यवनानां स्यादथ वाचिकहारकः ।
वर्णदूतः स्वस्तिमु[44a]खश्चीरकोऽधिक्रिया युतः ।
अभिलाषयुतो यूनोरसौ कामार्त्तिवेदकः ॥ २७ ॥
अनङ्गलेखोऽथ मसी निशिश्च मिथुनमसि(?) ।
मलिनाम्बुः काञ्चनिका मेला धातुपलः पुमान् ॥ २८ ॥
क्लीबे पत्राञ्जनं च स्यान्मेलान्धुर्मषिकूपिका ।
स्याद्वार्गनं चाथ मेलानन्दो मसिमणिर्द्वयोः ॥ २९ ॥
कलमो लेखनी वर्णतूलिका वर्ण(र्णि?)का स्त्रियः ।
तूलिका कूचिका चित्रलेखनी च स्त्रियो मताः ।
चरमे चित्रमालेख्यं लिपिः स्त्री चित्रलेखनम् ।
लेखीलको लेखहारो चित्रयन्त्रेषु संचकः ।
लेखबर्हं लेखपत्रं वाचनं तु प्रहेलनम् ॥ ३१ ॥
आख्याभिक्षा(ख्या?)भिधा संज्ञाह्वा गोत्रं नाम चास्त्रियाम् ।
शर्माह्वया नामधेयमभिधानं च न स्त्रियाम् ॥ ३२ ॥
संबोधनमामन्त्रणमाह्वानं त्वभिमन्त्रणं गदितम् ।
आकारणा तु हूतिः संहूतिः सा कृता बहुभिः ॥ ३२ ॥
व्यवहारस्तु विवादः स्थेयं तु स्थानमेतस्य ।
वाङ्मुखमत्यादानं(?)स्यादुद्वा[44b]हो स्वप(?)न्यासः ॥ ३३ ॥

1478 B इतिहास्यय°.–[b]) B पुस्तोस्त्री पुस्तकं त्रिषु
1479 For lines 1479–98, B subst.:
वर्णांक उत्थानमथादर्शः स्यात्प्रतिपुस्तकम् ।
स्यादाह्वयोभिधा संज्ञाभिख्याख्याका च शर्म
च ॥ १२३ ॥
नामधेयं गोत्रमभिधानं नामत्व(?)मस्त्रियौ ।
संबोधनामन्त्रणे द्वे आह्वानाकारणे पुनः ॥ १२४ ॥
1481 A °वृत्तिः ११
1482 A लेखे २
1486 A °लेखो १
1489 A स्याद्वार्गनं ३
1490 A वर्णका ४
1491 A °लेखनी ३
1492 A °मालेख्यं २
1493 A °हारो २
1494 A °पत्रं २ वाचनं १
1496 A °धानं ११
1497 A °मन्त्रण २; °मन्त्रणं २
1498 A हूतिः २ संहूतिः १
1499 A विवादः २ स्थेयं १
1500 B अभ्यादनं.—[b]) A स्वपन्यासः ४; B ह्युपन्यासः

उपोद्घात उदाहारः प्रक्रुतौपयिकं वचः ।
समयः शपथः पुंसि शपनं तु नपुंसके ।। ३४ ।।
कथंकथिकता पृच्छा ज्ञीप्सा प्रश्नोऽनुयोगवत् ।
तत्रोपालम्भसहिते भवेत्पर्यनुयोजनम् ।। ३६ ।।
विना तु पात्रं यः प्रश्नो नभोदर्शनपूर्वकम् ।
आकाशभाषितं तत्स्याद्दैवप्रश्न उपश्रुतिः ।
उत्तरं प्रतिवचः प्रतिवाक्यमस्त्रियां तु चटुलं चटु चाटु ।
चाटुकं च हृदयंगमहृद्ये सूनृतं त्रिषु त(भ)वेत्प्रियसत्ये ।। ३८ ।।
मिथ्याभियोगस्तु मृषाविवादोऽभ्याख्यानमन्त्येऽथ मृषाभिशस्तिः ।
मनोभिशापोऽथ भवेत्प्रणादः शब्देऽनुरागप्रभवेऽत्र पुंसि ।। ३९ ।।
श्लोको वर्णो ना यशोऽन्ते समाज्ञा-
भिक्षा (ख्या) कीर्तिः सा समज्ञा प्रशस्तिः ।
श्लाघा कीडा स्त्री स्तुतिः स्यान्नुतिश्च
स्तोत्रं नूतिः स्त्री स्तवश्चार्थवादः ।। ४० ।।
विकल्प(त्थ?)नं मृषाश्लाघा निन्दा कुत्सा च धिकृतिः ।
जुगुप्सा गर्ह[45a]णा क्षेपोऽपवादोऽवर्ण इत्यपि ।। ४१ ।।
निर्वादश्च परीवाद उपक्रोशोऽथ भर्त्सनम् ।
अपकारवचोऽथ स्यात्पारुष्यं दुष्टभाषणम् ।। ४२ ।।
शाप आक्रोश आक्षेपोऽभिषङ्गः क्षारणा त्वसौ ।
आक्षारणा दूषणा च क्षारणं मैथुनं प्रति ।। ४३ ।।
आक्रोशे स्यादकरणिः स्त्रियामजननिस्तथा ।
हू(?)त्कारस्तारशब्दः स्यात्त्राणार्थो महतां पुरः ।। ४४ ।।
पृष्ठमांसादनं क्लीबे परोक्षे दोषकीर्तनम् ।

1501 A उदाहारः २.—[b]) B समयः शपथः शपः
1502 A शपनं २. B om. line 1502.
1507 A प्रतिवाक्य ३
1508 A °हृद्ये ६ सूनृतं १
1509 A °भियोग १; °भ्याख्यान ३.–For lines 1509-14, B subst.:
मिथ्याभियोगोभ्याख्यानं मिथ्यारोपोभिशापवत् ।
प्रणादः शीत्कृतः शब्दो योऽनुरागसमुद्भवः ।।१३०।।
यशःश्लोकवर्णौ समाज्ञा समज्ञा
समाख्या प्रशस्तिस्तथा कीर्त्यभिख्यैः ।
स्तवस्त्वर्थवादो नुतिर्नूतिरीडा
सह श्लाघया नूस्तुविस्तोत्रमत्रा ।। १३१ ।।
1510 A प्रणादः १
1515 [a]) A विकल्पनं १. B विकत्थना त्वसच्छ्लाघा
1517 A उपक्रोशो ११
1518 A °वचो २; पारुष्यं १
1519 A °षङ्गः ४
1520 B चाक्षारणं
1521 A अकरणि १. B transp. अकरणिः and अजननिः
1522 B transp. lines 1522 and 1523
1523 A °सादनं १. B यत्तत् for क्लीबे

मन्मनं मन्दवचनं दंपत्योः केलिकालजम् ॥ ४५ ॥
उच्चैर्घुष्टं घोषणाम्रेडितं तु
द्विस्त्रिः प्रोक्तं काकु वाक्ये न पुंसि ।
उल्लापने स्याद्गह्वरो पुष्टशब्दो
वारं वारं भाषणे चानुलापः ॥ ४५ ॥
व्यलीकाविष्कृतिरुपालम्भः स तु सगर्हणः ।
परिभाषणमालापस्त्वापृच्छाऽऽभाषणं तथा ॥ ४६ ॥
आशीः स्त्री मङ्गलाशंसानिष्टाशंसा तु गालिका ।
नमोवाको नमःशब्दः संनतिस्तत्र च स्त्रियाम् ॥ ४७ ॥
वचोऽनर्थकं स्यात्प्रलापो विरुद्धं
त्विदं विप्रलापः [45b] शुभं सुप्रलापः ।
वचः सोपहासं भवेच्चर्चरी स्त्री
तथा चर्भटी चर्चरं चर्चरीकम् ॥ ४८ ॥
स्याद्विलापो विलपनं न नरः परिदेवनम् ।
संलापः संकथा स्त्री स्यादन्योन्यपरिभाषणम् ॥ ४९ ॥
विभाषा तु स्त्रियामुक्ता विकल्पत्रस(च ?)नार्थकाः ।
अपलापो निह्नवः स्यात्संदेशोक्तिस्तु वाचिकम् ।
प्रसिद्धिशब्दे टंकारो म्लेच्छितं पारभाषिके ॥ ५० ॥
चित्रोक्तिः पुष्पशकटी ब्रह्मवादः श्रुतिध्वनिः ।
काकुर्द्वयोः शिरःकम्पपूर्वा या विकृतिध्वनिः ।
अहेतुर्व्योमशब्दः स्यान्निर्घाते व्योममुद्गरः ।

1524 B कोकिलालजं for केलिकालजम्
1525 A घोषणा २ म्रेडितं १
1527 A गह्वरो १. उल्लापः for °पने
1530 A ऽऽभाषणं ३
1531 A °शंसा २
1532 B om. line 1532
1533 A प्रलापो १
1534 A सुप्रलापः १
1535 B प्रियं for भवेत्
1536 A °रीकं ४
1537 A °देवनं ३
1538 A °भाषणं ३
1539 B om. line 1539
1540 A निह्नवः २; वाचिकं २

1541 A टंकारो १ म्लेच्छितं १. B शब्दः प्रसिद्धः for प्रसिद्धिशब्दे.–[b]) B तडंकोस्त्रीपरिष्कृतः
1542 A °शकटी २.–[b]) B म्लेछितं परभाषितं (cf. line 1541)
1543 For lines 1543–61, B subst.:
लटः प्रामादिकं द्वाप्यो (?) कार्यप्रेषणोदितम् ।
प्रतिशासनमंत्यो ना काकुः स्याद्ध्वनिविक्रिया ॥१४३॥
संबोधनोक्तिर्हैवाको नमोवाकस्तु संनतिः ।
कल्पा कल्या शुभा वाणी रुशंती तूषती खरा ॥१४४॥
वचः सान्त्वं सुमधुरं संगतं हृदयंगमम् ।
सत्यं तथ्यमृतं तच्च यथार्थं स्याद्यथास्थितम् ॥ १४५ ॥
भूतं सम्यक्समीचीनं यथातथमिदं समम् ।
अलीकमनृतासत्यवितथानि विशेष्यवत् ॥ १४६ ॥

स्त्रियामुद्धूतकलिका भवेदुत्कण्ठवाचिकम् ॥ ५१ ॥
विशेष्यलिङ्गास्तु परे शुभा वाक्-
कल्पा च कल्या रुशती त्वभव्या ।
तथा रुशन्ती मधुरं तु भूयः
सान्त्वं वचोऽवाच्यमनक्षरं स्यात् ॥ ५१ ॥
विक्रुष्टं किल निष्ठुरं च परुषं रूक्षं तथाश्लीलकं
ग्राम्यं ग्रस्तमिदं विलुप्तपदकं श्लिष्टं पुनश्चास्फुटम् ।
क्षिप्रोक्तं तु निरस्तमाहतमिदं मिथ्यार्थकं स्यादथा-
वध्य(द्धं?)व्यर्थ[46a]मबद्धकं तु विफलं चोच्चावचं तद्भवेत् ॥ ५२ ॥
परस्परपराहतं भवति संकुलं क्लिष्टकं
व्यलीकमनृतप्रियं तुमुलमाकुलं संमतम् ।
अलीकमनृतं तथा वितथमत्र मिथ्या मृषा
मृषोद्यमयथातथं न विकृतयथास्त्रियां(?) टट्टरी ॥ ५३ ॥
अयाथातथ्यमायाथातथ्यं भावे नपुंसके ।
अम्बूकृतं सनिष्ठीवं गद्गदं श्लिष्टवर्णकम् ॥ ५४ ॥
सत्यं तथ्यं भूतं सम्यगृतं स्यात्समीचीनम् ।
सदथान्ययं यथार्थं यथातथं स्याद्यथास्थितं च मतम् ॥ ५५ ॥
शब्दो निनादो निनदो नदोऽपि
नादो ध्वनि-ध्वान-रवारवाः स्युः ।
आराव-संराव-विराव-घोष-
निर्घोष-निःस्वान-रण-स्तनाश्च ॥ ५६ ॥
ह्लादः स्वरो निःस्वनवत्क्रुतः स्यान्

स्त्री टट्टरी मृषामिथ्याव्यये स्त्री तु न विप्रिये ।
व्यलीकमयथातथ्यमायथातथ्यमित्यपि ॥ १४७ ॥
विक्रुष्टं परुषं रूक्षं निष्ठुरं श्लिष्टमस्फुटम् ।
लुप्तवर्णपदं ग्रस्तमश्लीलं ग्राम्यनामकम् ॥ १४८ ॥
भवे(त्) श्लिष्टं संकुलं च परस्परपराहतम् ।
उच्चावचमसंबद्धमाहतं तु मृषार्थकम् ॥ १४९ ॥
तुमुलं व्याकुलं व्यर्थमबद्धं स्यादबंध्यवत् ।
अम्बूकृतं सथूत्कारं निरस्तं त्वरितोदितम् ॥ १५० ॥
अंतःकंठं गद्गदं स्यात्कल्याद्यास्त्रिष्वबाधिताः ।

1545 A °कलिका १
1547 A कल्या २
1548 A रुशंती ३
1549 A °नक्षरं २
1550 A रूक्षं ४
1551 A ग्राम्यं २; °पदकं १; °श्चास्फुटं ३
1552 A °र्थकं २
1553 A व्यर्थ २
1554 A क्लिष्टकं ३
1555 A °प्रियं २; °माकुलं २
1558 A °तथ्यं २
1559 A °अंबूकृतं १; गद्गदं १
1561 A °स्थितं १०
1563 °रवा.
1566 For lines 1566–91, B subst.:
मायुर्ह्लादश्च निर्ह्लादः स्वनः स्वानोऽपि निःस्वनः १५१
स्वरो रावोऽस्त्रियां रुत्स्त्री डिंबकोलाहलो स्त्रियौ (?)।
पुमान्कलकलो वीणेतरवाद्योद्भवस्तु सः ।

निह्रादि-मायू अपि रुत्पुनः स्त्री ।
सीत्कार एष प्रमदाजनस्य
दन्तक्षताद्यैरुदितः प्रदिष्टः ॥ ५७ ॥
रतिभवो रणितं मणितं समे
वसनपर्णभवः स च मर्मरः ।
पिकभवः स कुहू रुतमन्तिमे
पतगजे त्विह कूजि[46b]तकूजने ॥ ५८ ॥
भूषणजन्मनि शिञ्जितमन्त्ये
शिञ्जा गुञ्जा गुञ्जितमलिजे ।
वाशित-विरुते स्तश्च तिरश्चां
क्रन्दनक्वणिते पीडाभाजाम् ॥ ५९ ॥
शर्द्धनं पर्द्दनं पायुजे कर्द्दनं
कुक्षिजे सूतिजे कुन्थनं कुन्थितम् ।
क्ष्वीजनं वेणुजे भेरिजे दर्दुरो
दर्दुरोत्थे रवो हंभ-रंभे गवाम् ॥ ६० ॥
रेषा रेषणमेष वृकोत्थः
कुक्कुरजे स्तो बुक्क[न]भषणे ।
विस्फारः स्याद्धनुषो नादो
मौर्वीनिनदष्टंकारः स्यात् ॥
समरेषु पराक्रम्य शूराणां हर्षजे ध्वनौ ।
घु(बु)क्कारः सिंहनादः स्यात्क्ष्वेडा क्ष्वेडितमन्तिमे ॥ ६१ ॥
मर्द्दलशब्दो गुन्दल उक्तः
प्रकाणस्तु प्रकद(ण) उदितः ।
संकाणः॥संकणयुक्तो
वीणाशब्देऽन्येऽपि तथेह ॥ ६२ ॥

1568 A सीत्कार १
1570 A मणितं २
1572 A °रुत१म°
1575 A शिञ्जा २; °तम२लिजे
1576 A °विरुते २
1578 A पर्दनं २; कर्दनं १
1579 A कुन्थितम् २
1580 A क्षीजनं १; दर्दुरो १
1581 A रवो १ हंभरंभे १
1582 A रेषण२मेष
1583 A भषणे २
1587 A क्ष्वेडित ४
1588 A गुंदल १

कणः क्वाणो निकणश्च निक्वाणः क्वणनं तथा ।
वीणान्यवाद्यजे शब्दे प्रतिश्रुत्स्त्री प्रतिध्वनिः ।
समन्ततस्तु संरावे क्लीबे सांराविणं भवेत् ।
कोलाहलः कलकलोऽत्र च डिम्बमस्त्री
भेरी[47a]सहस्रशतके पटहायुते च ।
अभ्याहते युगपदारव एष कोणा-
घातः पुमान्विशिखपक्षरवस्त्रिसूत्कः (?) ॥ १६४ ॥
स्पार्शनः स्पर्शनः स्पर्शस्त्वव्ययः स चतुर्विधः ।
उष्णः शीतः कठोरश्च मृदुस्तद्वत्त्वमी त्रिषु ॥ १६५ ॥
क्रूरः खरः कठोरः कर्कशमस्त्री कठो जरठः ।
कक्खट-खक्खट-परुषा निष्ठुर-कठिनौ च कर्करोऽप्यत्र ॥ १६६ ॥
मृदु मृदुलं सुकुमारं कोमल-सोमाल-पेलवान्याहुः ।
म्रदिमा पुंसि मृदुत्वं मार्दवमन्त्ये स्त्रियां तु मृदुता स्यात् ॥ १६७ ॥
स्याद्विकाशो व्यजस्तालवृन्तं व्यजनमाम्बरम् ।
आलावर्तं तज्जलार्द्रं जलार्द्रा सा तु वारिमुक् ॥ १६८ ॥
ऊर्ध्वाधो मत उत्क्षेपो विस्तृतो वीजने ततः ॥ १६९ ॥
धुवित्रं च धवित्रं च व्यजनं मृगचर्मणः ।
मयूरपिच्छजं बार्हं व्यजने वीजनं न ना ॥ १७० ॥

1592 A क्वणनं ५; B निःक्वणश्च निक्वणः for निक्वणश्च निक्वाणः

1593 A प्रतिध्वानः २ For lines 1593–8 B subst.:

प्रक्वाणः प्रक्वणो वीणाभवः संक्वाणसंक्वणौ ॥ १५४ ॥
भेरीजन्मा दर्दुरोसौ गुंद्रलस्तु मृदङ्गजः ।
भेरीशतसहस्राणि ढक्काशतशतानि च ॥ १५५ ॥
युगपद्यत्र हन्यन्ते कोणाघातः स उच्यते ।
समंत(त)स्तु संरावे क्लीबे सांराविणं भवेत् ॥१५६॥
(=line 1594)
हंभारंभाश्च धेनूनां तिरश्चां वाशितं रुतम् ।
कूजितं स विहंगानां पैकस्तु स्त्री कुहुः कुहूः ॥ १५७॥
अळिनां मिथुने गुञ्जा सूतिजन्मातु कुन्थनम् ।
रवो भैको वृकोत्थस्तु रेषा रेषणमित्यपि ॥ १५८ ॥
बुक्कणं भा (भ)षणं श्वोत्थः क्रंदनं क्वणितं रुजः ।
कुक्षिजः कर्दनं गुद्यः पुनः शर्धनपर्दने ॥ १५९ ॥
भूषणानां सिंजितं स रणितं मणितं रवेः ।
को० क० १०
मर्मरः शुष्कपर्णादेः क्षीजनं वैणवो ध्वनिः ॥ १६० ॥
प्रतिशब्दस्त्वनुस्वानः प्रतिश्रुत्स्त्री प्रतिश्रुतिः ।

1594 A साराविणं १

1599 A त्वव्ययः ४; B त्वाचः for त्वव्ययः

1600 A उष्णः १ शीतः १ कठोर १ श्च मृदु १

1601 A खरः १; B दृढो for कठो

1602 B जरठः for ऽप्यत्र

1603 A पेलवा ६. For lines 1603–4, B subst.:

मृदुलः सुकुमारः स्यात्सोमालः कोमलो मृदुः ।

1604 A मृदुता ४

1605 A व्यजन ४

1606 A °वर्तं १; जलार्द्रा १

1607 A विस्तृतो १; B विजने for वी°

1608 A धवित्रं २

1609 A बार्हं १

गन्धस्तु स्यान्नासाबन्धुरथायं मनोहरा(रो ?)जगतः ।
समर्द्दस्तु परिमलः स बकुलसुमनः[47b]समान इत्यन्ये ॥ १७१ ॥
गच्छति दूरं किल यो गन्धः
स समाकर्षी नरि निर्हारी ।
आमोदः स्यादतिनिर्हारी
कस्तूरीवत्किल यो गन्धः ॥ १७२ ॥
कर्पूरस्य समानः स्यादामोदी मुखवासनः ।
इष्टगन्धः सुगन्धिः स्यात्सुरभिर्घ्राणतर्पणः ॥ १७३ ॥
दुर्गन्धः पूतिगन्धिः स्यात्पूतिरप्यत्र संमतः ।
आमगन्धि भवेद्विस्रं दन्तोष्ठयाद्यपि संमतम् ॥ १७४ ॥
गन्धेनोद्गतमुद्गन्धि त्रये सुरभिगन्ध्यपि ।
उपमाने पद्मगन्धि स्तोकार्थे घृतगन्धि च ॥ १७५ ॥
सौगन्ध्यं सौरभ्यं सौरभमपि तस्य भावेऽन्त्ये ।
गन्धद्रव्यक्रेतरि गान्धिक-सौगन्धिकौ त्रितये ॥ १७६ ॥
उशीरिको नलदिकस्तद्वत्किसरिको मतः ।
तत्क्रेता स्त्री तथा चेदुशीरिक्यादिका हि सा ॥ १७७ ॥

॥ इति धीवर्गः ॥

नाट्यं तौर्यत्रिकं तच्च गीतवादित्रनर्तनैः ।
संगीतं प्रेक्षणीयं तच्छास्त्रोक्तं नाट्यधर्मिका(कैः ?) ॥ १ ॥
गीतिर्गीतं गानं गेयं गान्धर्वमप्यस्मिन् ।
अग्रस्थिततन्त्रीकं गेयपदं शुष्क[48a]गानं यत् ॥ २ ॥

1610 A नासाबन्धु २–For lines 1610–6, B subst.:
गन्धो जनमनोहारी निर्हारी घ्राणतर्पणः ॥ १६६ ॥
समाकर्षी च सुरभिः पुनः स्याच्चम्पकोपमः ।
कस्तूरीकावदामोदः सोऽतिदूरप्रसत्वरः ॥ १६७ ॥
कर्पूरवीटिकातुल्य आमोदी मुखवासनः ।
रतोपमर्दविकसद्देहसंगादिसौरभः ॥ १६८ ॥
भवेत्परिमलः प्रोक्तो बकुलाभः स कैश्चन ।
1611 A परिमलः १
1613 A निर्हारि २
1614 A आमोद १
1617 A °तर्पणः ४. B एवे स्युस्त्रिषुतद्वति for the latter half.
1618 A पूति ३
1619 A °द्यपि १
1620 A उद्गंधि १; °गंध्य२पि. B तथा for त्रये
1621 A पद्मगंधि १
1623 A °गांधिकौ २
1624 A नलदिक १; किसरिको १; B केस° for किस°
1625 A °दिका १

इति धीवर्गः

1626 A °त्रिकं २
1627 A °णीयं १
1628 A गीती गातर्गायनं; गांधर्वं ५
1629 A गेयपदं १

प्राकृतसंस्कृतयुक्तं कामाद्युत्तापनैर्गीतम् ।
स्थितपाठ्यं तदवाद्यं विज्ञैरासीननामकं गदितम् ॥ ३ ॥
स्यात्पुष्पगण्डिका स्त्री स्त्रीपुंसव्यत्ययाद्भुतं गानम् ।
प्रच्छन्दस्त्वपराधे पत्युः सासूयमङ्गनागीतिः ॥ ४ ॥
श्रष्टनिकेतः प्राकृतवाण्या व्यक्तं गायति वीणायुक्तः ।
यत्तत्सैन्धवमुदितं रसवद्भावसमेतं चोत्तमसंज्ञम् ॥ ६ ॥
रसवत्पदसंदर्भश्लोकबन्धं सहावकम् ।
विलासान्वितगीतार्थमुक्तप्रत्युक्त उच्यते ॥ ७ ॥
त्रिगूढकं तु तद्भवेन्द्रकुंसगीतिमञ्जुलं
द्विगूढमेतदीरितं चतुःस्वरैः पदैर्युतम् ॥ ८ ॥
पारापती स्त्रियां गोधुगीतिर्गातरि गाथकः ।
कर्णाटो गायनो गेष्णुर्गान्धर्वो गातुरित्यपि ॥ ९ ॥
हारिकण्ठस्त्रिषु भवेत्स्वरो यस्य मनोहरः ।
वीणाकण्ठोत्थिताः सप्त स्वराः षड्जादयो नरि ।
षड्जो मयूरशब्दाभ ऋषभो वृषशब्दवत् ॥ १० ॥
गान्धारोऽजाविशब्दाभो मध्यमः क्रौञ्चशब्दवत् ।
पञ्चमः पिकशब्दाभो धैवतोऽश्वध्व[48b]निप्रभः ।
निषादो निषदोऽपि स्याद्गजशब्दितसंनिभः ।
कलः स मधुराव्यक्तेस्त्रिषु सूक्ष्मस्तु काकलिः ॥ ११ ॥
काकली च स्त्रियौ मंज्रो(द्रो?) गम्भीरोऽसावुरोभवः ।
उच्चैस्तरः स तारः स्याच्छिरोभूर्द्वाविमौ त्रिषु ॥ १२ ॥
ग्रामः स्यात्स्वरसंदोह आरोहस्त्ववरोहणम् ।

1631 A °पाठ्यं १; °रासीन १
1632 A °गंडिका १
1633 A प्रछंद १
1635 A संज्ञं १
1637 A °प्रत्युक्त १
1638 A त्रिगूढकं १
1639 A द्विगूढ १
1640 A पारापती १
1642 A °कंठा १. –For line 1642, B subst.:
हारिकण्ठो मनोहारी (रि?) स्वरवानष्टमेयवत् ।
1643 A स्वराः १
1644 A षड्जो १
1645 A गांधारो १
1646 A पंचमः १; धैवतो १
1648 A फलः १.–For lines 1648–50, B subst.:
मन्द्रो मद्र उरोजन्मा मध्यमः कण्ठजः स्वरः ।
तारः शिरोभूरत्युच्चैः कलस्तु मधुरास्फुटः ॥ १२ ॥
त्रिष्वम्य(ष्वप्य?)थ कले सूक्ष्मे काकलिः काकली स्त्रियौ ।
1651 A ग्रामः १.–[b]) B [अ] थारोहश्चावरोहणं

क्रमात्स्वराणां सप्तानां मूर्छना प्रोच्यते बुधैः ॥ १३ ॥
तानः स्यान्मूर्छनाभेदे रागः कामगुणः समौ ।
रागालापनमालप्तिर्गमकः स्वरकम्पनम् ॥ १४ ॥
प्लुतमाना प्लाविता स्यान्नमितो नमितस्वरः ।
ध्रुवाद्यो द्वयो गीति भघः(?)पाटो वाद्योद्भवो ध्वनिः ॥ १५ ॥
एकतालो गीतवाद्यनृत्यसाम्यसमन्वितः ।
वाद्यं वादित्रमातोद्यं कटम्बश्च स्वरध्वजः ॥ १३ ॥
दर्दरीकं तुरत्यूर्यः(?)धूमलाभ्ये(?)स्त्रियां तथा ।
वीणादिकं ततमथो मुरजप्रकार-
मानद्धमेतदवनद्धमपि प्रदिष्टम् ।
वंश्यादिकं तु सुषिरं सुशिरं च कांस्य-
तालादिकं घनमितीह चतुर्विधं तत् ॥ १४ ॥
वीणा भवेद्घोषवती च वल्लकी
स्त्रियां विपञ्ची किल कं[49a]ठकूणिका ।
सा सप्ततन्त्रीः परिवादिनी तथा
नालम्बिका सा गदिता पिनाकिनः ॥ १५ ॥
सरस्वत्याः कच्छपी सा महती नारदस्य च ।
प्रभावती गणानां स्यात्तुम्बरोस्तु कलावती ॥ १६ ॥
विश्वावसोः स्याद्बृहती सूत्रवीणा तु लावुकी ।
चाण्डालानां तु कण्डोलवीणा चाण्डालिका च सा ॥ १७ ॥
ततभेदाः कैंनदी(री) स्याच्चित्राथालापिनीमुखाः ।

1652 A मूर्छना १-For lines 1652-9, B subst.:
क्रमात्तेषां मूर्छनाथ तानः स्यान्मूर्छनाभिदि ।
रागः कामगुणस्तुल्योयौडवः पञ्चभिः स्वरैः ॥ १४ ॥
षड्भिरेतैः षाडवोथ गमकः स्वरकम्पनम् ।
निषादः काकलीसंज्ञो द्विःश्रुत्युत्कर्षणाद्भवेत् ।
प्लुतमाना प्लाविता स्यान्नामितोन्नमितस्वरा ॥ १५ ॥
गीतिभेदो ध्रुवा द्वन्द्वे पाटो वाद्योद्भवो ध्वनिः ।
वाद्यं वादित्रमातोद्यं दर्दरीकं च तूरवत् ॥ १६ ॥
कदम्बस्तूर्यमल्ली स्यात्तथैव मदनध्वजः ॥ १७ ॥
1653 A तानः १; °गुणः २
1654 A °मालप्ति १ गमकः १
1655 [a]) A corrupt. -[b]) A नमितो १
1656 A ध्रुवाद्यो १; पाटो १
1657 A °तालो १
1660 A तत १
1661 A °दवनद्ध १
1662 A सुशिरं २
1663 A घन १
1665 A °कूणिका ५
1667 A नालंबिका १
1668 A कच्छपी १; महती १
1669 A प्रभावती १
1670 A °द्बृहती १; लावकी १
1671 A °लिका३.-For lines 1671-2, B subst.:
चाण्डालानां काण्डवीणा कुवीणा किंनरी तथा ।
कटोलवीणा कण्डोलवीणा चाण्डालिकी च सा ।
1672 A कैंनदी १

वीणायास्तु गुणस्तन्त्रीः स्त्रियां कोलम्बकस्तु ना ॥ १८ ॥
कायो स्यात् शारिका कोणोऽस्त्रियां वीणादिवादनम् ।
न स्त्री प्रवालो दण्डोऽस्या उपनाहो निबन्धनम् ॥ १९ ॥
प्रसेवकः स्यात्ककुभो मूले वंशशलाकिका ।
कलिका कूणिका चाथ मृदङ्गो मुरजः समौ ॥ २० ॥
हरीतक्याकृतिः सोऽङ्क्यो यवमध्यस्तथोर्द्धकः ।
अर्धका[भो]गिकालिङ्ग्या आनकः पटहोऽस्त्रियौ ॥ २१ ॥
ढक्का कुहकगुञ्जा च यशःपटह इत्यपि ।
क्रोशध्वनिश्च निःस्वानो लम्पापटह इत्यपि ।
प्रतिप[49b]त्पटहः क्रोकाना(?) लोटगुञ्जा तु सोल्पकः ।
आनको दुन्दुभिः पुंसि भेरिर्भम्भाश्चहावुभौ ॥ २३ ॥
काहला काहलं शब्दमाला दीर्घरवाथ सा ।
क्रीडनार्थं पत्रकृता बालाद्यैश्चण्डकाहला ।
पिच्छला स्यादथ द्वंद्वे हुडुक्कस्तालमर्द्दलः ॥ २५ ॥
सूत्रकोणो डमरुको मड्डुः पणीय(?)वाद्यकम् ।
डिण्डिमः क्षुद्रपटहो गोमुखो गोमुखाकृतिः ॥ २६ ॥
पणवो मध्यतन्त्रीको झर्झरोऽस्त्री च झल्लरी ।

1673 A तंत्रीः१; कोलंबक१. B वपुः for तुना
1674 A °वादनं३. B खुंखुणी for कायो स्यात् and द्वयोः for स्त्रियां
1675 A प्रवालो १
1676 B [अ]स्त्री for स्यात्
1677 A कूणिका३· B कालिका for कलिका
1678 A सोक्थो १
1679 A भोगिका ३; पटहो २
1680 For lines 1680-95, B subst.:

स्याद्यशःपटहो ढक्का भंभा स्त्री जयमर्द्दलः ।
क्रोशध्वनिः क्रोशताळो निःसाणो दुन्दुभिर्नरि ॥२६॥
प्रतिपत्पटहो लंपापटहो डिंडिमश्च सः ।
गुंजा स्यादल्पपटहो डक्का कुहकगुंजिका ॥ २७ ॥
सूत्रकोणो डमरुको मड्ड(ड्डु)स्तु समहस्तरः ।
दर्दुरः कलशीवक्त्रः समौ पणवकिंकिणौ ॥ २८ ॥
गोमुखो मध्यतंत्रीको हुडुकस्तु स्त्रियामपि ।
स्यात्ताळमर्द्दळोऽथ स्याद्भेरी भंभा च भेरिवत् ॥२९॥
आनको दुंदुभिर्ना स्याच्चण्डकोलाहला पुनः ।
कहाळा शब्दमाळा च काहळा न नृलिङ्गभाक् ॥३०॥
बाळ(क)क्रीडनार्था सा पिछला पत्रकाहळा ।
शृङ्गवाद्यं शृङ्गसुखं झर्झरोऽस्त्री च झल्लरी ॥ ३१ ॥
पाविका स्यान्मधुकरी वंशी च मुरली तथा ।
मुखघंटा कुळकुटी वाद्ये तु स्वप्नबोधके ॥ ३२ ॥
द्रगडो द्रकडस्तूर्यगंडश्चेति समार्थकाः ।
देवपूजनवाद्ये तु धूमळोस्त्री वळिर्द्वयोः ॥ ३३ ॥
महाजितूर्ये त्वस्त्रीकौ पटहाडम्बरावुभौ ।
रणोद्यमे त्वर्द्धतूरो मंगळे प्रियवादिका ॥ ३४ ॥
क्षुल्लकं मृतयात्रायां वाद्यभेदास्तु तूणवः ।
लुंबिका टट्टरी वेध्या तिमिरा किरिकिञ्चिका ॥ ३५ ॥
कलापूरादयोऽन्ये च वाद्यवक्त्रं तु पुष्करम् ।
त्रिषूपगायन्वल्लक्या स भवेदुपवीणयन् ।

1683 A भंभा ३
1686 A पिच्छला२; °मर्द्दलः २
1687 A डमरुको२; °वाद्यकं २
1688 A °पटहो २
1689 A °तंत्रीको१; झल्लरी २

मुखघण्टा कुलकुटी किङ्किणी क्षुद्रघण्टिका ॥
किङ्किणीका प्रतिसरा घर्घरीका तु पादगा ॥ २७ ॥
पाठिका स्यान्मधुकरी पाठो वंशश्च कीर्त्यते ।
द्रगण(ड)स्तूर्यगण्डः स्याद्वंशी तु मुरली स्त्रियौ ।
स्यात्पुष्करं वाद्यमुखं टट्टरी पटहध्वनि ।
वीणया तूपगायेद्यस्त्रिष्वसावुपवीणयन् ।
वीणावादो वैणिकः स्यान्नाडिध्व(?)स्ताडवादकः ॥ २८ ॥
वेणुध्मः स्याद्वैणविको भेरिको भेरिवादकः ।
मार्दङ्गिको मौरजिकस्तद्वत्पाणविकादयः ॥ २९ ॥
पाणिंधमः पाणिघः स्या[50a]त्पाणिवादसमार्थकः ।
मुष्टिंधमो मुष्टिवादोऽथो माड्डुकिक-माड्डुकौ ॥ ३० ॥
स्याज्झार्झरो झार्झरिकस्त्रिषु स्युर्वैणिकादयः ।
कालस्य क्रियया मानं तालोऽथ करनिर्मितः ॥ ३१ ॥
करताली करर्द्धिः स्त्री तालमध्ये तु कुक्कुटी ।
स्त्रियां गुणनिका च स्यात्ताण्डवं तु न योषिति ।
नृत्यं नृत्तं नर्तनं च नाट्यं नटनं लास्ययुक् ॥ ३२ ॥
नारीणां मण्डली नृत्यं क्लीबं हल्लीस(श?)कं मतम् ।
ग्रामीणतोषकं नृत्यं तरामञ्जी भवेत्स्त्रियाम् ॥ ३३ ॥
पानगोष्ठ्यां तूच्चतालं रणे वीरजयन्तिका ।
नर्तको लासको लिष्वो लष्वोऽपि स्यान्नृतूरपि ॥ ३४ ॥
लीलावसर एकोऽसौ नर्तकी लासिकाङ्गना ।

1690 A °कुटी २
1691 A प्रतिसरा४; तु १
1693 A °गण्डः २
1694 A °मुखं ३
1696 A वैणिकः२; °वादकः २.–[b]) B ताडघः for नाडिध्वः
1697 A °विको२; °वादकः२. –[b]) B भैरिको
1698 A मौरजिक२; °विका १ दयः
1699 A °वाद ३
1700 A °वादो२; °माड्डुकौ २
1701 A °रिक २
1702 A तालो१. B चच्चत्पुटादिकः for ऽथ कर°
1703 A करर्द्दि२; कुकुटीः १. –For lines 1703–8, B subst.:
साम्यं लयो द्रुतं त्वोघस्तत्तत्त्विह विलम्बितम्॥४०॥
मध्यं घनं चानुगतमेकताळः समत्वभाक् ।
स्यात्कुक्कुटी गुणनिका करर्द्धिः करताळिका ॥ ४१ ॥
नाट्यं तु नटनं नृत्यं नृत्यं लास्यं तु नर्तनम् ।
तांडवोऽस्त्री तरामञ्जी पुनर्ग्रामिणनर्तनम् ॥ ४२ ॥
मण्डळेन तु यन्नृत्यं स्त्रीणां हल्लीसकोऽस्त्रियाम् ।
स्थानं नाट्यस्य रङ्गः स्यात्पूर्वरङ्ग उपक्रमः ॥ ४३ ॥
1704 A गुणनिका २
1705 A लास्ययुक् ९
1706 A °सकं १
1708 A °तालं१; °न्तिका १
1709 A °न्नृतू ५
1710 A °सिका २

स्त्रीनर्तकः प्राकषिकोऽथासौ स्त्रीवेषधारकः ॥ ३५ ॥
भ्रकुंसश्च भ्रुकुंसश्च भ्र(भ्रू)कुंसश्च भ्रूकुंसवत् ।
सूत्रधारः सूचकः स्यात्स्थापकोऽप्ययमुच्यते ॥ ३६ ॥
पारिपार्श्विक उद्दिष्टः सूत्रधारस्य पार्श्वगः ।
नन्दी[50b]नान्दीकरो नान्दिवादी नान्दीकरी वधूः ॥ ३७ ॥
अस्त्री नटः कृशाश्वी शैलाली सर्ववेशि-रसिकौ च ।
भरतोघः(?)शैलूषो रङ्गाजीवोऽङ्गनाजीवी ॥ ३८ ॥
धर्मीसुतो भौमिकः स्याद्भ*तोऽथ महानटः ।
कटप्रूः पुंस्यथ स्तोत्रकारे चारण-वर्णकौ ॥ ३९ ॥
कुशीलवोऽथ वेश्यानामाचार्यः पीठमर्दकः ।
नर्मदः केलिसचिवः पीठमर्दोऽपि संमतः ।
　वासन्तिकः केलिकलो विदूषको
　　वैहासिकः प्रतिबुधः प्रहासः ।
　भवेद्विटः पल्लविकोऽपि षिद्ग-
　　कोष्ठ(?)क्षुद्रा नटी तत्र च कारिका स्यात् ॥ ४० ॥
नेपथ्यं रङ्गभूमिः स्यादानर्तो वेषधारणम् ।
भूमिका वर्णका द्वंद्वे पात्राण्यत्राधिकारिणः ॥ ४१ ॥
　नाट्योक्तिषु स्याद्बहुधा प्रकाशं
　　श्रव्यं वचोऽथ स्वगतं तदन्यत् ।
　रहस्यमाप्ते परिवृत्य मन्यां
　　यदुच्यते स्यादपवारितं तत् ॥ ४२ ॥

1711 A प्राकषिको २
1713 A स्थापको ३. B बीजदर्शकः for ऽप्यय°
1715 A नंदा for नन्दी; °वादि २
1717 B बहुरूपः for भरतोघः
1718 A °द्भ*तो १३.—For lines 1718–27, B subst.:

रङ्गावतारको धर्मीसुतो भरतपुत्रकः ।
भरतो भौमिकश्चाथ कटप्रूः स्यान्महानटः ।
कुशीलवः स्तोत्रकारश्चारणो वर्णकश्च सः ॥ ४९ ॥
वेश्याचार्यः पीठमर्दो केल्यमात्यस्तु नर्मदः ।
वासन्तिकः केलिकिळः प्रहासी च विदूषकः ॥ ५० ॥
वैहासिकः प्रीतिदोऽथ विटोऽस्त्री षिङ्गपल्लवौ ।
भण्डस्तु स्यादेकलटो दंभूः कथिक इत्यपि ॥ ५२ ॥
क्षुद्रा नटी कारिका च पात्राण्यत्राधिकारिणः ।
नेपथ्यं रङ्गभूमिः स्याद्भूमिका वर्णका द्वयोः ॥ ५३ ॥

1719 A कटप्रूः २
1720 A कुशीलवो ४
1721 A °मदो ३
1723 A प्रहासः ६
1725 A कोष्ठ ३
1727 A पात्राण्य १
1728 A प्रकाशं १
1729 A स्वगतं १
1731 A °रितं १

मध्ये कथापवार्यान्यांस्त्रिपताकेन पाणिना ।
क्लीबे जनान्तिकं तत्स्यान्निःशलाकोऽस्त्रियामपि ॥ ४३ ॥
तत्रभ[51a]वत्तत्र भवन्भगवन्नेवं च संबोध्याः ।
तत्तन्नाम्नश्च परैः पादाद्यैर्यजनीया ये ॥ ४४ ॥
राजा भट्टारको देवः स स्वामी मन्त्रिभाषिते ।
अधमोक्तौ स भट्टः स्यादथ वैहासिकोक्तिषु ॥ ४५ ॥
संबोधनं वयस्येति भूपे भावेति पण्डिते ।
देवी कृताभिषेकान्या भट्टिनी भोगिनी च सा ॥ ४६ ॥
युवराजो राजपुत्रः कुमारो भर्तृदारकः ।
राज्ञः श्यालो राष्ट्रियः स्यात्तत्सुता भर्तृदारिका ॥ ४७ ॥
सौम्यो भद्रमुखश्च स्मा(स्या ?)दधमोक्तौ नृपात्मजः ॥ ४७ ॥
विदूषकोक्तौ राजी(?)च भवति गदितोऽस्त्रियाम् ।
द्विजभार्या भट्टिनी स्यादार्या गोस्वामिनी च सा ।
आर्यपुत्रस्तथार्यः स्यात्स्त्रीणामामन्त्रणे पतिः ॥ ४५ ॥
आवुकः स्यात्पितावुत्तो भावुको भगिनीपतिः ।
ज्यायानार्यः प्रसूरम्बाथान्तिका चान्तिका स्वसा ॥ ५० ॥
बाला वासूः स्त्रियां शिष्टे त्वार्य-मारिष-मार्षकाः ।
अज्जुकानुचरैर्वेश्या वाच्या राज्ञानुनामतः ॥ ५१ ॥
सेनान्तं नाम[51b]वेश्यानां दत्तान्तं वणिजामिदम् ।
हण्डे हञ्जे अव्यये द्वे नीचां चेटीं प्रति क्रमात् ॥ ५२ ॥
वृद्धस्तातोऽथ वत्सः स्यात्पुत्रकश्च कनीयसि ।
आयुष्मन्निति संबोध्यो रथी सूतेन सर्वदा ॥ ५३ ॥

1732 B कथामध्येप°
1733 For line 1733, B reads:
अन्योन्यामंत्रणं यत्स्याज्जनान्ते तज्जनांतिकम् ।
1735 —^{b}) B पदाद्यैः पूज°
1736 A देवः ३
1737 A भट्टः १
1738 A संबोधनं
1739 A देवी १. –After line 1739, B adds:
भवतीति च संभाष्या राजपत्नी विदूषकैः ।
1740 °दारकः ४. B च कुमारकः for भर्तृदा°
1741 A राष्ट्रियः १; °दारिकाः १.–B transp. lines 1741 and 1742
1743 B om. line 1743.
1744 A गोस्वामिनी ३
1746 A आवुके; भावुको २
1747 A °नार्यः १ प्रसूरम्बा१; चांतिका २
1748 A °मार्षकाः ४
1749 A अज्जुका १
1751 A हण्डे १
1752 A पुत्रक २

सखीसंबोधने तु स्याद्धला स्त्री च हलाव्ययम् ।
अवध्य इति फूत्कृत्य शब्देऽब्रह्मण्यमन्तिमे ॥ ५४ ॥
सुगृहीतं क्लीबमामेत्यव्ययं स्वीकृतौ भवेत् ।
असूचितप्रवेशो स्यादपटीक्षेप इत्यपि ॥ ५५ ॥

दृश्यं तु काव्यं किल रूपकं स्यान्
नाकेतर(?)स्तत्तु दशप्रकारम् ।
अष्टादशोक्तान्युपरूपकाणि
स्युः प्रायशो नाटकलक्षणानि ॥ ५६ ॥

दिव्यादिव्यनृपर्षिनायकवरप्रख्यातवृत्तान्वितं
पञ्चाद्यादशनिर्मिताङ्करचनं शृङ्गारवीराधिकम् ।
निष्ठोक्ताद्भुतपञ्चसंधिसरसं गोपुच्छतुल्याङ्ककं
भूयो भूतिगुणौचितीप्रचुरितं दृश्योत्तमं नाटकम् ॥ ५७ ॥

एतदेव यदा सर्वैः पताकास्थानकैर्युतम् ।
अङ्कैश्च दशभिर्भव्यं महानाटकमुच्यते ॥ ५८ ॥

धीरप्रशान्तसु[52a]कृतादिमतिद्विजाति–
सन्मन्त्रवाणिजनवीनकथाविधानम् ।
शृङ्गारमुख्यमिह नाटकलक्ष्मशालि
तद्वर्णितं प्रकरणं शरणं रसानाम् ॥ ५८ ॥

आकाशोक्त्या वर्णितामन्त्रणोक्ति-
प्रत्युक्त्याढ्यो भारतीवृत्तिशाली ।
एकाङ्कः स्याद्वीरशृङ्गारभाजा
भाणो युक्तो नायकेनैककेन ॥ ५९ ॥

नेता धीरोद्धतक्ष्मापतिरपि दिविजो हास्यशृङ्गारशान्ता
यत्र स्युर्नाङ्गिनोऽमी सुबहुतरनरः स्वल्पनारीजनश्च ।
एकेनाङ्केन युक्तो विरहितसुदतीहेतुयुद्धप्रयोगो
व्यायोगोऽयं विमर्शं न कलयति तथा कैशिकीं गर्भसंधिम् ॥६०॥

वीरो यत्र प्रधानं सुरदितिजगतं वृत्तमङ्कत्रयं स्यात्
आद्येऽङ्के द्वौ च संधी पृथगितरकयोर्निर्विमर्शः स एकः ।

1754 A स्याद्धला १
1756 A °मामेत्य १
1767 A °नाटक १
1771 A प्रकरणं १
1775 A युक्तौ १. B न स्त्री for युक्तो
1779 A व्यायोगो १

नेतारो द्वादश स्युर्विविधनिजफला नात्र बिन्दुप्रवेशो
कैशिक्यो नोद्यतार्थो भवति समवकाराह्वयोऽनल्परूपः ॥ ६१ ॥

इन्द्रजालरणरोषमायिकोद्भ्रान्तचेष्टितबहूपरागकः ।
रौद्रमुख्यचतुरङ्कसं[52b]युतः कैशिकीप्रभृतिवर्जितो डिमः ॥ ६२ ॥

एकोऽङ्कश्चतुरङ्कको भवति वा धीरोद्धतो नायको
मुख्यः स्यात्करुणो रसः क्वचिदहो शृङ्गार आभासतः ।
यस्मिन्निर्वहणं मुखं प्रतिमुखं मिश्रं च वृत्तं भवेत्
स्यादीहामृग एष केऽपि विबुधा उत्सृष्टिकाङ्कं विदुः ॥ ६३ ।

आकाशभाषिताद्यैरुक्तिप्रत्युक्तिभिश्चित्रा ।
वीथ्येकनायकाङ्का साङ्गा शृङ्गारभूयिष्ठा ॥ ६४ ॥

यद्बाणवद्रचितसंधि तदङ्गशोभं
हास्यप्रधानमपि लास्यविराजदङ्गम् ।
विष्कम्भकादिरहितं कविकल्पवृन्दं
तत्प्रोच्यते प्रहसनं बहुनायकं च ॥ ६५ ॥

नाटिका तु कविक्लृप्तचरित्रा सानुरागनृपवंश्यनायिका ।
किं च धीरललितोत्तमनेत्री ज्यायसी वशगतद्वययोगा ॥ ६६ ॥

सप्ताष्टनवपञ्चाङ्कं दिव्यमानुषसंश्रयम् ।
त्रोटकं भूरिशृङ्गारं प्रत्यङ्कं सविदूषकम् ॥ ६७ ॥

शृङ्गारहासबहुला किल कैशिकीयुग्
गर्भावमर्शरहिताप्यनुदात्तवृत्ता ।
[53a]यस्यां नराश्च दश वा नव वा स्त्रियः स्युः
षट् पञ्च वा विलसदङ्कवरा च गोष्ठी ॥ ६८ ॥

नाटिकालक्षणोपेतं प्राकृतप्रायमद्भुतम् ।
निर्विष्कम्भं जवनिकानामाङ्कं षट्टकं भवेत् ॥ ६९ ॥

एकाङ्कके हास्यरसप्रधाने
यस्मिन्नुदात्तः खलु नायकः स्यात् ।

1783 A °कारा १
1785 A डिमः १
1789 A °ष्टिकाङ्कं २
1791 A वीथ्ये १
1794 B °रचितं कविक्लृप्तवृत्तं
1795 A प्रहसनं १
1796 A नाटिका १
1799 A त्रोटकं १
1800 B °हास्य° for °हास°
1805 A षट्टकं १

स्यान्नायिका वासकसज्जिका च
तन्नाट्यवासं प्रवदन्ति सन्तः ॥ ७० ॥
प्रस्थानमङ्कद्वयसंयुतं स्यात्
नेतात्र दासो रमणी च दासी ।
स्यात्कैशिकी यत्र विलासभूमा
स्यात्संहृतोऽर्थोऽत्र सुरादिपानात् ॥ ७१ ॥
शृङ्गारहासकरुणग्रथितार्थवृत्तं
दिव्याश्रयं बहुरणं सदुदात्तवीरम् ।
शिल्पाङ्गगीतिमसवर्णवधूचतुष्क-
मुल्लाप्यमेतदुदितं त्रिभिरङ्ककैः स्यात् ॥ ७२ ॥
त्रिसंध्यारभटीहीनमेकाङ्कं हास्यसंकुलम् ।
उदात्तनायिकाशालि काव्यं स्याद्भग्नतालकम् ॥ ७३ ॥
गर्भावमर्शरहितमेकाङ्कं हीननायकम् ।
असूत्रधारविष्कम्भं प्रेङ्खणं सर्ववृत्तियुक् ॥ ७४ ॥
[53b]भाषाविभाषायुतमेककाङ्क-
मसूत्रधारं हृतवीथिरीति ।
संश्लिष्टनान्दीसहितं कलायुक्
स्याद्वा(द्रा?)सकं मन्दमतिप्रधानम् ॥ ७५ ॥
पाखण्डनायकं यत्त्रिभिश्चतुर्भिर्युतं चाङ्कैः ।
शृङ्गारशोकरहितं छलभूयिष्ठं च संलापम् ॥ ७६ ॥
श्रीगदितं तदुदितं प्रख्यातोदात्तवृत्तं यत् ।
युक्तं गर्भविमर्शैः श्रीशब्दाढ्यं सभारतीवृत्ति ॥ ७७ ॥
चतुरङ्कं चतुर्वृत्ति हास्यशान्तविवर्जितम् ।
सप्तविंशत्यङ्गयुतं विप्रनेतृ च शिल्पकम् ॥ ७८ ॥
शृङ्गारबहुलैकाङ्का हीना गर्भविमर्शतः ।
हीननेत्री सनृत्याङ्गा स्वल्पवृत्ता विलासिका ॥ ७९ ॥

1809 A °वासं १
1810 A प्रस्थान १
1814 B °हास्य° for °हास°
1816 B °गीति च विवर्ण°
1819 A काव्यं १
1821 A प्रेङ्खणं १
1825 A °सकं १
1827 B संलापः
1828 A श्रीगदितं १
1831 A शिल्पकं १
1833 A विलासिका १; B विलासिकी

तिस्रः पञ्च तथा च षड्दशवरा नाडीर्दधानैः क्रमाद्
वेदाङ्कैः सहिता विटादिललिता सद्भारती कैशिकी ।
गर्भं नैव दधाति नागरयुता न्यूनेन नेत्रा युता
शृङ्गारप्रचुरैर्युताखिलरसैर्दुर्मल्लिका सा मता ॥ ८१ ॥
नाटिकैव प्रकरणी सार्थवाहादिनायका ।
कैशिकीभारतीवृत्तियुतैकाङ्का सु[54a]नायका ॥ ८२ ॥
भाणिका श्लक्ष्णनेपथ्यतुल्यवंशोत्थनायिका ।
हल्लीशः पुनरेकाङ्कः सप्ताद्विस्त्रीजनैर्युतः ॥ ८३ ॥
उदात्तनायकः संधिद्वययुक्कैशिकीयुतः ।
बहुतानलयस्थानं शृङ्गारैकप्रधानकः ॥ ८४ ॥
अष्टौ द्वादश षोडश क्वचन वा चत्वारि वा प्रायशो
बिभ्राणा सुपदानि चन्द्रकमलक्षेमाभिधाभाञ्जि या ।
विघ्नौघक्षतिकृद्विवक्षितकथासंसूचिकाशीर्नति-
प्राया स्यादिह पूर्वरङ्ग उदितो नान्दी च नान्दिः स्त्रियाम् ॥ ८५ ॥
श्लेषादिभिः प्रस्तुतार्थसूचनं मुखमुच्यते ।
प्रस्तुतेष्वभिनेयेषु प्रशंसा स्यात्प्ररोचना ॥ ८६ ॥
स्याद्यत्र सूत्रधारादेः संलापः प्रकृतोचितः ।
प्रस्तावना चामुखं च सा पुनः पञ्चधोदिता ॥ ८७ ॥
पदानि त्वगतार्थानि तदर्थगतये नराः ।
योजयन्ति पदैरन्यैः स उद्धात्यक उच्यते ॥ ८८ ॥
सूत्रधारस्य वाक्यं वा वाक्यार्थो वापि कारणम् ।
भवेत्पात्रप्रवेशस्य कथोद्धातः स उच्यते[54b] ॥ ८९ ॥
यदि प्रयोग एकस्मिन्प्रयोगोऽन्यः प्रयुज्यते ।
तेन पात्रप्रवेशश्चेत्प्रयोगातिशयो हि सः ॥ ९० ॥
कालप्रवृत्तिमाश्रित्य सूत्रधृग्यत्र वर्तयेत् ।
तदाश्रयस्य कार्यस्य प्रवेशः स प्रवर्तकः ॥ ९१ ॥

1837 A दुर्मल्लिका १
1838 A प्रकरणी १
1840 A भाणिका १
1841 A हल्लीशः १
1847 B स्त्रियां संधिला for च नान्दिः स्त्रियाम्
1848 A मुख १
1849 A प्ररोचना १
1850 A संजापः(?)
1851 A चामुखं २
1853 A उद्धात्यक १
1854 B omits lines 1854–5
1855 A कथोद्धातः १
1859 A प्रवर्तकः १

यत्रैकत्र समावेशात्कार्यमन्यत्प्रसाध्यते ।
प्रयोगे खलु तज्ज्ञेयं नाम्नावलगितं बुधैः ॥ ९२ ॥
आवर्षे व्यहतो निबद्धचरितः संलग्नबिन्दुः क्वचित्
नातिश्लोकयुतो रसादिबहुलश्चासन्नसन्नायकः ।
अन्ते निर्गतपात्रकस्त्रिचतुरैः पात्रैर्युतो बीजवान्
साक्षाद्युद्धवधादिभिर्विरहितः स्पष्टोक्तिरङ्को मतः ॥ ९३ ॥
अङ्कोदरप्रविष्टो यो रङ्गद्वारा मुखादिमान् ।
अङ्कोऽपरः स गर्भाङ्कः स बीजः फलवानपि ॥ ९४ ॥
वृत्तवर्तिष्यमाणानां कथांशानां निदर्शकः ।
संक्षिप्तार्थश्च विष्कम्भः स भवेदङ्कपूर्वगः ॥ ९५ ॥
मध्येन मध्यमाभ्यां वा पात्राभ्यां स प्रयोजितः ।
शुद्धः स्यात्स तु संकीर्णो नीचमध्यमकल्पितः ॥ ९६ ॥
अङ्कद्वयस्य मध्यस्थो विष्क[55a]म्भोदितलक्षणः ।
अनुदात्तोदितैर्नीचपात्रैर्युक्तः प्रवेशकः ॥ ९७ ॥
अन्तर्जवनिकासंस्थैः सूचनार्थस्य चूलिका ।
अङ्कान्ते सूचितः पात्रैस्तदङ्कस्याविभागतः ॥ ९८ ॥
यत्राङ्कोऽवतरत्येषोऽङ्कावतार इति स्मृतः ।
यत्र स्यादङ्क एकस्मिन्नङ्कानां सूचनाखिला ॥ ९९ ॥
बीजार्थख्यापनं तत्स्यात्तथाङ्कमुखमित्यपि ।
विष्कम्भप्रमुखाः पञ्च ह्यर्थोपक्षेपकाभिधाः ॥ १०० ॥
यथार्थे चिन्तितेऽन्यस्मिंस्तल्लिङ्गोऽन्यः प्रयुज्यते ।
आगन्तुकेन भावेन पताका साभिधीयते ॥ १ ॥
वृत्तं वस्तु प्रसङ्गस्थं तन्नेतुः प्रकरी स्त्रियाम् ।
अपेक्षितं तु साध्यं तन्निष्पन्नं कार्यमुच्यते ॥ २ ॥
एकप्रयोजनो येन कथांशानामवान्तरे ।
प्रयोजनैर्भवेद्योगः स संधिः परिकीर्तितः ॥ ३ ॥

1861 A °लगितं १
1867 A गर्भांकः १
1869 A विष्कंभः १
1871 A शुद्धः १; संकीर्णे १
1873 A प्रवेशकः १
1874 A चूलिका १
1876 A °वतार १
1878 A °ङ्कमुख २
1881 A पताका १
1882 A प्रकरी३. B भवेत् for स्त्रियाम्
1883 A साध्यं१; कार्यं १
1885 A संधिः १

यत्र बीजसमुत्पत्तिर्नानार्थरससंभवा ।
प्रारम्भेण समायुक्ता मुखसंघिः स उच्यते ॥ ४ ॥
फलप्रधानोपायस्य मुखसंधिनिवेशिनः ।
लक्ष्यालक्ष्य इवोद्भेदो यत्र प्रतिमुखं मतम् ॥ ५ ॥
[55b]प्रागुद्भिन्नस्य यः किंचित्समुद्भेदो हि गर्भकः ।
यत्र मुख्यफलापाय उद्भिन्नो गर्भतोऽधिकः ॥ ६ ॥
शापाद्यैः सान्तरायः स्यात्स विमर्श इति स्मृतः ।
बीजवन्तो मुखाद्यर्था विप्रकीर्णा यथायथम् ॥ ७ ॥
ऐकार्थ्यमुपनीयन्ते निष्ठा निर्वहणं च तत् ।
समापनं च संहारोऽथोपक्षेपोऽर्थसंभवः ॥ ८ ॥
समुत्पन्नार्थबाहुल्यं भवेत्परिकरः पुमान् ।
परिन्यासोऽर्थनिष्कारो गुणाख्यानं विलोभनम् ॥ ९ ॥
या श्लक्ष्णनेपथ्यविशेषचित्रा
स्त्रीसंकुला प्रोज्ज्वलगीतनृत्या ।
शृङ्गारसारा प्रचुरोपचारा
स्यात्कैशिकी चारुविलासयुक्ता ॥ १० ॥
शौर्यदयार्जवयुक्ता बहुसत्त्वा स्तोकशृङ्गारा ।
हृतशोका धृतहर्षाद्भुतयुक्ता सात्वती वृत्तिः ॥ ११ ॥
वधबन्धादिनिबद्धा क्रोधोद्भ्रान्तादिचेष्टिता या च ।
उद्धतवर्णनिबन्धा प्रचण्डवीरा मतारभटी ॥ १२ ॥
बन्धुरसंस्कृतयुक्ता मधुरसुधाधौ[त]वर्णार्था ।
औचित्यचातुरीणां पात्रं सर्वत्र भारती वृत्तिः ॥ १३ ॥
संस्कृता सौर[56a]सेनी च पैशाची मागधी तथा ।
राक्षसी दैशिकी चेति भाषाभेदाः षडीरिताः ॥ १४ ॥
अङ्गहारोऽङ्गविक्षेपोऽङ्गाहारिस्तु स्त्रियां भवेत् ।
प्रसह्योर्ध्वीकृतः पादो दण्डपादोऽभिधीयते ॥ १५ ॥

1887 A मुखसंधिः १
1892 A विमर्श १
1895 A संहारो ४; °क्षेपो १
1897 A °निष्कारो २; गुणख्यानं विलोभनं २
1898 B om. शेष
1901 A कैशिकी १
1903 A सात्वती १ वृत्तिः १
1905 A °रभटी १
1906 A °मुक्ता for °युक्ता
1907 A भारती १
1908 A संस्कृता १ सौरसेनी २ च पैशाची ३ मागधी ४
1909 A राक्षसी ५ दैशिकी ६
1910 A °हारि ३
1911 A दण्डपादो १

व्यञ्जकः स्यादभिनयो वाङ्निर्वृत्तः स वाचिकः ।
आङ्गिकस्त्वङ्गनिर्वृत्तः सत्त्वोत्थः सात्त्विको भवेत् ॥ १६ ॥
आरोप्यः पुनराहार्यो वाचिकाद्या विशेष्यगाः ।
प्रसारिताग्राः सहिता यस्याङ्गुल्यो भवन्ति हि ॥ १७ ॥
कुञ्चितश्च तथाङ्गुष्ठः स पताक इति स्मृतः ।
अयं तु त्रिपताकः स्याद्वक्रितानामिकाङ्गुलिः ॥ १८ ॥
पताकस्य यदाङ्गुष्ठो भवेदुच्चैः स्वदेशजः ।
अर्द्धचन्द्राकृतिर्यस्मादर्धचन्द्रः स कथ्यते ॥ १९ ॥
त्रिपताकस्य हस्तस्य मध्यमा दृष्टदेशगा ।
तर्जनी स्यात्तदा हस्तः कर्तरीमुख उच्यते ॥ २० ॥
तर्जन्यादिष्वङ्गुलीषु प्राच्याः प्राच्याः पराः पराः ।
दूरस्था वा मनावे(ग्व?)क्रा धनुर्वक्रा तु तर्जनी ॥ २१ ॥
तन्मूले कुञ्चिताङ्गुष्ठो यत्राराळः स उच्यते ।
तलमध्य[56b]स्थितानि स्युरङ्गुल्यग्राणि यत्र च ॥ २२ ॥
निःपीड्य तिष्ठत्यङ्गुष्ठो मध्यमां मुष्टिकाभिधः ।
अयमूर्ध्वीकृताङ्गुष्ठः शिखरो जायते करः ॥ २३ ॥
यदाङ्गुलाग्रलग्नाग्रा तर्जनी स कपित्थकः ।
यद्यनामाकनीयस्यावुत्क्षिप्ते कुटिलीकृते ॥ २४ ॥
विरली च कपित्थस्य स भवेत्कटकामुकः ।
यदा त्वरालहस्तस्य वक्रे तर्जन्यनामिके ॥ २५ ॥
शुकतुण्डस्तदा हस्तो जायते शुकतुण्डवत् ।
एवमन्येऽपि भेदाश्च ज्ञेयाः सूचीमुखादयः ॥ २६ ॥
विभावो रसहेतुः स्यादनुभावस्तु तद्भवः ॥ २७ ॥
रसोत्पत्तौ सहाया ये भावास्ते व्यभिचारिणः ।
काव्ये नाट्ये विभावाद्यैर्व्यक्तः स्थायी रसः स्मृतः ॥ २८ ॥

1912 A °नयो २; वाचिकः १
1913 A आङ्गिक १
1914 A °राहार्यो २
1916 A पताक १
1917 A त्रिपताकः १
1918 B स्वदेशतः
1919 A °दर्धचंद्रः १
1921 A °मुख १
1924 A यत्राराळः १
1926 A मुष्टिका १
1928 A कपित्थकः १
1932 A °तुंड १ स्तदा; °तुंडवत् १
1933 A reads मुखादयः ॥ २६ ॥ in marg.
1934 A विभावो १; °भाव १ स्तु
1936 B रसोत्थियां

रत्यादयः स्थायिनः स्यू रसास्वादस्तु चर्वणा ।
शृङ्गोऽस्त्रीमन्मथोद्भेदो रतिस्त्वनुरतिः स्त्रियौ ॥ १८ ॥
अनुरागोऽपि रागोऽथ भावो मानसविक्रिया ।
ईषद्व्यक्ता रतिर्हावो हेला व्यक्ततरा रतिः ॥ १९ ॥
शृङ्गार-हास्य-करुणा भयानको रौद्र-वीर-बीभत्साः ।
शान्ता[57a]द्भुताविति रसा दशमो वात्सल्यनामापि ॥ २० ॥
शृङ्गारोऽस्त्री रसज्यायाञ्शुचिरुज्ज्वल इत्यपि ।
समौ संयोग-संभोगौ यूनोः पूर्णे मनोरथे ॥ २१ ॥
विप्रलम्भो विप्रयोगो वियोगो विरहस्तथा ।
हासो हसो हासिका स्त्री हसनं हास्यघर्घरे ॥ २२ ॥
स्मितं त्वदृष्टदन्तं तत्तु वक्रोष्ठिकं नरि ।
दृश्यदन्तं तु हसितं मध्यं विहसितं भवेत् ॥ २३ ॥
स्यादाच्छुरितकं चावच्छुरितं पररोषकृत् ।
अट्टहासो महाहासोऽतिहासस्तु समं ततः ॥ २४ ॥
अपहासोऽकारणजः स्मेरस्तच्छीलवांस्त्रिषु ।
मिथोहासो व्यावहासी स्त्रियां विनिमयाद्धसेः ॥ २५ ॥
हासिका क्रमतो हासः शोक-खेदौ च शोचनम् ।
शुक् स्त्रियामथ दैन्यं स्यात्कार्पण्यं दीनता स्विदा ॥ २६ ॥
कृपानुकम्पा करुणा घृणा च दयया सह ।
शूकोऽस्त्री ना ऽन्वनुक्रोशः कारुण्यं च दरस्त्रिषु ॥ २७ ॥

1937 रत्याद ३ यः
1938 A °थोन्नेदो २
1939 A रागो ४; भावो १
1940 A हावो १
1941 A °करुणा १ भयानको १ रौद्र १ वीर १ बीभशा: १
1942 A repeats शान्ता; °द्भुता १ विविरसा १; वात्सल्य १.—After line 1942, B adds:
विना वीरे न स्त्रियोमी वात्सल्यमपि नस्त्रियाम् ॥१४२
1943 A शुचिरुज्ज्वल ४. B शृङ्गारस्तु for °रोऽस्त्री
1944 A °संभोगौ २
1945 After line 1945, B adds:
तापे त्विष्टवियोगोत्थे तङ्कातङ्कौ न योषिति ।
1946 A °घर्घरे ६
1947 A स्मितं १; वक्रोष्टिके १. B न तु for तत्तु
1948 A हसितं १; विहसितं १
1950 A महाहासो २
1951 A स्मेर १. B ऽकारणतस्
1952 A व्यावहासी २.—[b]) B हसनं स्फुरदोष्ठकं
1953 A हासिका १; शौचनं for शोचनम्
1954 A शुक् ४
1955 B मायादयापि च for च दयया सह
1956 B शुकोऽस्त्री नर्यनु°.—[b]) B दरोऽस्त्रियां

आतङ्कोऽस्त्री पुमांस्त्रासो भयं साध्वसमन्तिमे ।
आशङ्का-भी-भीति-भियाः[57b]स्त्रियोऽथाग्न्यादिजन्म तत् ॥ २८ ॥
अदृष्टमथ दृष्टं स्याद्भयं स्वपरचक्रजम् ।
भूभृतां स्यादहिभयं स्वपक्षप्रभवं भयम् ॥ २९ ॥
अत्याहितं महाभीतिरथ पुंसि रसार्थकाः ।
भीषणो भैरवो भीमो भीष्मो घोरो भयंकरः ॥ ३० ॥
भयानकः प्रतिभयो दारुणश्च भयावहः ।
आभीरश्चाथ रौद्रः स्यादुग्रस्तद्वत्त्वमी त्रिषु ॥ ३१ ॥
उग्रा रौद्री भैरवीति विशेष्यं यदि कामिनी ।
रोषामर्ष-क्रोध-कोप-प्रतिघाः क्रुध्-क्रुधा-रुषाः ॥ ३२ ॥
रुट् स्त्री मन्युर्भाम-खष्पौ वीरस्तूत्साहवर्धनः ।
उत्साह ऊर्ज उद्योग उद्यमश्चाभियोगवत् ॥ ३३ ॥
सर्गोर्थ(था ?)ध्यवसायः स्यात्सूत्रतन्तुः प्रगल्भता ।
समर्थता शूरता च प्रौढिः स्त्री कियदेतिका ॥ ३४ ॥
न पुंसि वीर्यं शौण्डीर्यमवज्ञा चातिशक्तिता ।
बीभत्सो विकृतः पुंसि वैकृतस्त्रिष्वथार्त्तनम् ॥ ३५ ॥
घृणा जुगुप्सा वीज्या स्याद्दतीया च हृणीयमा(?) ।
ऋतिर्हृणीयाथ शमः शमथोपशमावपि ॥
तृष्णा[58a]क्षयः स्त्रियां शीतिर्विस्मयश्चित्रमद्भुतम् ॥ ३६ ॥
चौद्यमाश्चर्य-वीक्षे च चित्राद्या मेयलिङ्गगाः ।
ऋतिंकरस्त्रिषु भवेज्जुगुप्साकृत्समार्थकाः ।

1957 B आतङ्कश्च; इत्यपि for अन्तिमे
1958 B om. भी
1959 A अदृष्ट १
1960 A °दहिभयं १
1961 A अत्याहितं १
1964 A आभीर ११.–For lines 1964–70, B subst.:
भासुराभीरडमराः रौद्रस्तूग्रोन्यगस्त्रिषु ।
गुणः प्रतिचिकीर्षात्माऽमर्ष आमर्षवत्क्रुधः ॥ १५४ ॥
रोषः पुनः क्रोध-कोप-भाव-प्रति[घ]मन्यवः ।
खष्पः क्रुधा रुषा रुट् क्रुध्वीरस्तूत्साहवर्धनः ॥ १५५ ॥
उत्साहोऽध्यवसायः स्यादूर्जः सर्गोभियोगवत् ।
न स्त्रियामुद्यमोद्योगौ प्रौढिश्च कियदेतिका ।

1965 A भैरवी ३
1967 A °वर्धनः २
1971 A °शक्तिता ४; B °शक्तिवत्
1972 A वैकृत ३.—For line 1972, B subst.:
रसे विभत्सविकृतौ वैकृतस्तद्वति त्रिषु ॥ १५७ ॥
1973 B हृणीयया
1974 A हृणीया ७
1975 A शीति ५.—For lines 1975–7, B subst.:
शांतिर्गर्वेक्षतिर्मोहो विस्मयो वीक्षफुल्लके ।
अद्भुतं चित्रमाश्चर्यं चोद्यं त्रिषु चतुष्टयम् ॥ १५९ ॥
1976 A °माश्चर्य ५

डम्बरः स्याच्चमत्कारः प्रश्रयः प्रेम न स्त्रियाम् ॥ ३७ ॥
प्रियता प्रणयः स्नेहो विद्वेषस्तु विरोधवत् ।
वैरं चाथ भवेद्वाम्यं प्रातिकूल्यं प्रतीपता ॥ ३८ ॥
उपनाहो वैरबन्धः कातिर्वक्त्रानुकूलता ।
आनुकूल्यं तु दाक्षिण्यमथ विप्रतिसारवत् ।
विप्रतीसार उद्दिष्टोऽनुतापानुशयौ तथा ॥ ३९ ॥
पश्चात्तापोऽप्यथावज्ञा रीढा लीढावमानना ॥ ४० ॥
हेला त्रिष्ववहेलं स्यादसूक्षणमसूक्षणम् ।
अनादरोऽथाभिभव-परिभाव-पराभवाः ॥ ४१ ॥
तिरस्कारः परिभवो न्यक्कारश्च निकारवत् ।
अत्याकारोऽपि धिक्कारः प्रतिध्वंसोऽवधीरणम् ॥ ४२ ॥
पुंसि मर्षः क्षमा क्षान्तिस्तितिक्षा च सहिष्णुता ।
सहनं चाप्यभिध्यानमभिध्यान्यस्वदुःस्पृहा ॥ ४३ ॥
असूयाभ्यवसूया च मत्सरो दोषरोपणम् ।
ई[58b]र्ष्या त्वीर्क्ष्या तथेरस्या परोत्कर्षासहिष्णुता ।
स्पर्धा स्त्री पुंसि संघर्षो द्रोहस्तु स्यादपक्रिया ॥ ४४ ॥
निकारो विप्रकारः स्यात्खलीकारोऽपि संमतः ।
दर्पोऽवलेपोऽहंकारोऽभिमानो गर्व-गर्वरौ ।
अहंता ममता मानोऽस्त्री स्मयो मानसोन्नतिः ।
मानग्रन्थिर्भवेन्मन्तुः स स्थिरस्तु ग्रहो मतः ।
अहं पूर्वमहं पूर्वमित्यहंपूर्विका स्त्रियाम् ।
अहोपुरुषिका दर्पाद्या स्यात्संभावनात्मनि ॥ ४६ ॥
अहमहमिका तु गर्वो मिथोऽथ विद्यापदीष्यादेः(?) ।

1978 A चमत्कारः२.–[b]) B प्रेम स्नेहश्च न स्त्रियौ
1979 A स्नेहो ५. B प्रणयः प्रियता हार्दं for prior half
1980 A वैरं ३; प्रतीपता ३
1981 A उपनाहो१. –[b]) B कातिः स्त्र्यास्यानुकूलता
1982 A दाक्षिण्य २
1984 A पश्चात्तापो ५
1986 A अनादरो ९
1990 A सहनं ६; °दुःस्पृहा ३
1992 A तथैरस्या ३
1993 [a]) B स्पर्धा संहर्षसंघर्षौ. —[b]) A अपक्रिया २
1994 [a]) B उपमर्दो विप्रकारः.—[b]) A खलीकारो ३ पि संमतः ३
1995 For lines 1995–6, B subst.:
दर्पः स्मयोऽवलेपोऽहंकारो गर्वरोऽभिमानश्च ।
ममताहंता चित्तोन्नतिरस्त्री मानवद्गर्वः ॥ १६८ ॥
1997 [b]) B स्थिरस्त्वेष for स स्थिरस्तु
1999 A अहोपुरुषिका १
2000 A अहमहमिका १

अवहेलनमात्मीयं निर्वेदो निर्विदा खेदः ॥ ४७ ॥
क्लमथस्तु क्लमो ग्लानिः क्लमि(?)र्म्लानिर्बलक्षतिः ।
शङ्कानिष्टोन्नयोऽथ स्यान्मदो मुन्मोहसंगमः ॥ ४८ ॥
श्रमः परिश्रमः क्लेशः खेद आदीनवास्त्रवौ ।
व्यायामश्च प्रयासः स्यादायासः स्त्यानमन्तिमे ॥ ४९ ॥
कौसीद्यं मिद्धमालस्यं चिन्तश्चिन्ता च चिन्तिया ।
स्त्रियां स्मृतिः पंसनं(?)स्याद्ध्यानं [न] नरि चिन्तना ॥ ५० ॥
आध्यानं तूत्कण्ठापूर्वकचिन्ता द्वये तु चो[59a]त्कण्ठा ।
उत्कलिका रतिरायल्लकं तथा पुंसि रणरणक उक्तः ॥ ५१ ॥
औत्सुक्यं हृल्लेखो रुहिरुहिका मुण्मूसो(?)धिकस्तथा शूका ।
मोहो मूर्च्छा कश्मलमौढ्ये च शेश्च मूर्च्छायः ॥ ५२ ॥
तोषस्तु धैर्यं स्वास्थ्यं च स्वस्थता च धृतिश्चतुष्रा(?) ।
हृदयं लिखति कर्मण यग् हृदयस्य हृल्लेखेति हृत् ।
द्वयोर्व्रीडस्त्रपा लज्जा ह्री ह्रीका ह्रीकया युता ।
नटाम्बि(न्ति)का च मन्दाक्षं तदन्यस्मादपत्रपा ॥ ५३ ॥
चापलं त्वनवस्थानं हर्षश्चेतःप्रसन्नता ।
संवेगः संभ्रमावेगावाटोपो रभसस्तथा ।
संरम्भोऽपि स्त्रियां तूर्त्ति-तूस्त्वरा-त्वरि-तूर्णयः ॥ ५४ ॥
जडता जडिम-स्तम्भौ मौर्ख्यं स्त्री तु विषादिता ।
विषादः खेद-सादौ चावसादोऽप्यथ संलयः ॥ ५५ ॥

2001 A खेदः ३
2002 B क्लमथुः for क्लमथः. -ं) A स्तानि स्तांति (corrupt) for क्लमिर्ग्लानिः; A बलक्षतिः ६
2003 A अनिष्टोन्नयो३; B अनिष्टोभयो. B मादो for ऽथ स्यात्, A मदो१; °संगमः २
2005 For lines 2005–15, B subst.:
प्रयासायासव्यायामास्तन्द्रा तु स्त्यानमित्यपि १७३
कौसीद्यं मिद्धमालस्यचिन्ता द्वंद्वे स्मृतिः स्त्रियाम् ।
चिन्तिया पंसनं(?)ध्यानमाध्यानं स्मरणं स्मृतिः ।
उत्कण्ठितस्तु द्वंद्वे रणरणकः पुंसि हृल्लेखः ।
उत्कलिका रतिरायल्लकमौत्सुक्यं समानार्थाः ॥१७५॥
अधिको रुहिरुहिका शुका मूर्छाऽमुद्गस्त्रीप्रूः(?) ।
मोहः शेर्मूर्छायः कश्मलमौढ्ये भामी मिथुने ।
धृतिस्तु स्वस्थता स्वास्थ्यं धैर्यं संतोष इत्यपि ।
द्वयोर्व्रीडो हृणीया ह्रीर्ह्रीका ह्रीका नटाम्बिका॥१७७॥
त्रपा लज्जा च मन्दाक्षं तदन्यस्मादपत्रपा ।
2006 A °मालस्यं ४
2007 A चिन्तना ७
2008 A आध्यानं १
2010 A शूका २
2014 A युता १
2015 A मन्दाक्षं८; अपत्रपा १
2016 A °वस्थानं३; °प्रसन्नता २
2017 For lines 2017–8, B subst.:
संवेगसंभ्रमावेगास्तूस्त्वरात्वरितूर्णयः ।
पौर्वापर्याविचारेण संवेगे रभसो द्वयोः ॥ १७९ ॥
2018 A °तूर्णयः १७
2019 A मौर्ख्यं ४. B जडिमा जाड्यं for जडिमस्तम्भौ and विषण्णता for विषादिता
2020 A चावसादो ५

संवेशः स्याच्छयः स्वप्नः स्वापः शयनमस्त्रियाम् ।
निद्रा सुप्तिरथावेशोऽपस्मारः सहसा भयम् ॥ ५६ ॥
कालेशयनमाख्यातमासीनप्रचलायितम् ।
तन्द्रिर्नन्दीमुखी तन्द्रा श्वासहेतिः प्रमीलिका ।
चक्रावर्तो भ्रमो भ्रान्ति[59b]र्भ्रमिर्घूर्णिश्च घूर्णनम् ।
साधिका स्त्री सुषुप्तिः स्यात्सुप्तं स्वप्नेऽपि या मतिः ॥ ५७ ॥
बोधः प्रबोधो जागर्या जागरो न नपुंसके ॥ ५८ ॥
अमार्षोऽभिनिवेशोऽथाकारगुप्तिश्च संविधा ।
अवहित्थं न पुंसि स्यादत्युग्रत्वं तु चण्डता ॥ ५९ ॥
भ्रूभङ्गोऽचक्षुरन्त्ये स्याद्भ्रुकुटिर्भ्रुकुटिः कुटक् ।
भ्रूकुटिर्भृकुटी स्त्री स्याददृष्टिरपदृष्टिवत् ॥ ६० ॥
आधिः पुंसि मनस्तापोऽथोन्मादश्चित्तविभ्रमः ।
मरणं चेतनानाशो मूर्च्छाभेदो बुधैर्मतः ॥ ६१ ॥
निर्वेदाद्यास्त्रयस्त्रिंशदुद्दिष्टा व्यभिचारिणः ।
कटाक्षाद्यास्तु शृङ्गारस्यानुभावाः शरीरजाः ॥ ६२ ॥
निर्वर्णनं स्यान्निध्यानं दर्शनं च निभालनम् ।
निशामनं निशमनं वीक्षणं च निरूपणम् ॥ ६३ ॥
आलोकनं द्योतनं च दृष्टिदर्क(र्दृंकच?) स्त्रियामुभे ।
काक्षः कटाक्षोऽपाङ्गेक्षा वर्करारटोऽक्षिकूणितम् ॥ ६४ ॥
उन्मीलनं स्यादुन्मेषो निमेषस्तु निमीलनम् ।

2021 For lines 2021–34, B subst.:
संवेशः स्याच्छयः स्वप्नः स्वापो निद्रा तु तामसी ।
शयनं च प्रमीला तु तंद्रा तंद्री च तंद्रिवत् ॥१८१॥
नन्दीमुखी श्वासहेतिः सुषुप्तिः सुखसुप्तिका ।
सुष्वापः स्यात्सुप्तमपि या निद्रातिशयान्विता १८२
काले शयनमाख्यातमासीनप्रचलायितम् । (=line 2023)
प्रबोधस्तु विनिद्रत्वमवहित्थस्तु पुंसि न ॥ १८३ ॥
संविद्या चावकटिका तथैव च कुटारिका ।
गृहजाल्याकृतिच्छादोऽथात्युग्रत्वं प्रचण्डता॥१८४॥
मनस्तापः पुनर्व्याधिरुन्मादश्चित्तविभ्रमः ।
मरणं मृतकल्पत्वमेते स्युर्व्यभिचारिणः ॥ १८५ ॥
2022 A सुप्ति ८; भयं ३
2023 A °लायितं १
2025 A घूर्णनं ६
2026 A सुप्तं ३
2027 A जागरो ४
2028 A °निवेशो २
2029 A अवहित्थं३; चण्डता २
2032 A मनस्तापो२; °विभ्रमः २
2033 A °नाशो २
2036 For lines 2036–47, B subst.
सकोपभ्रूविकारे तु भ्रुकुटिर्भ्रकुटिस्तथा ॥ १८६ ॥
भ्रूकुटिर्भ्रुकुटिः स्त्रीत्वे निक्षणं चुंबनं समे ।
परिरंभः परिष्वंगः संश्लेष उपगूहवत् ॥ १८७ ॥
क्रोडीकृतिश्चांकपाली भवेदालिङ्गनं न ना ।,
followed by lines 2054–5
2038 A दृष्टिदर्क १२.
2039 A °कूणितं ५
2040 A °दुन्मेषो ३ निमेष १ स्तु निमेलनं १

आघूर्णमानमध्या या क्षामान्ताञ्चिततारका ।
दृष्टिर्विकसितापाङ्गा [60a]मदिरा साभिधीयते ।
निक्षणं चुम्बनं चुम्बो मेलके सङ्ग-संगमौ ॥ ६६ ॥

श्लेषः परिष्वङ्गरहोपगूहोऽ—
प्यमी परीरम्भयुताः पुमांसः ।
क्रोडीकृतिस्तत्सद(ह ?)गङ्कपाली
मा(आ ?)लिङ्गनं नार्युपगूहनं च ॥ ६७ ॥

यद्योषितः संमुखमागतायाः
परापदेशाद्व्रजतो नरस्य ।
गात्रेण गात्रं घटते तदेनद्
आलिङ्गनं स्पृष्टकमाहुरार्याः ॥

बाहुभ्यां कण्ठमालिङ्ग्य कामिनी कान्त उत्थिते ।
अङ्कमारोहते यच्च वृक्षारूढं तदुच्यते ॥ ६९ ॥
उपविष्टं प्रियं कान्ता सुप्ता वेष्टयते यदि ।
तलतावेष्टितं ज्ञेयं कामानुभववेदिभिः ।
अर्धेन्दुस्तु नखाङ्कश्चोत्पलपत्रं नखक्षतम् ।
तत्स्त्रीकुचे बर्कराटः शृङ्गारप्रणवोऽधरे ।
मणिमाला च खण्डाभ्रं नारीणां दशनक्षतम् ।
अथ स्याद्दशनोच्छिष्टं यूनोरधरचुम्बने ।

स्याद्ग्राम्यधर्मो मदनोत्सवश्च
[60b]व्यवाय-संभोगक-संप्रयोगाः ।
कुरीर-संवेशन-मोहनानि
महासुखं स्यात्सुरतं रतं च ॥ ६९ ॥

2042 A मदिरा १
2043 A चुंबो २; °संगमौ ३
2048 B transp. lines 2048–51 and 2052–3
2049 B जनस्य for नरस्य
2050 B यदेनत्
2051 After line 2051, A adds:
आलिंगनं उपगूहनं च नरि न तेन आलिङ्गना उपगूहना इत्यपि । सलीलमालिंगनयोपपीडमिति श्रीहर्ष ४ ।
2053 B कक्षा° for वृक्षा°
2054 For lines 2054–5, B subst.:
तथोपगूहनं सुप्तो तूपविष्टं प्रियं यदि ॥ १८८ ॥
यदा चेष्टयते तत्स्याल्लतावेष्टितमामकम् ।,
which is found after the substitution in line 2036.
2055 A °वेष्टितं १
2056 A नखक्षतं ४
2057 A प्रणवौ १
2058 A °क्षतं २

निधुवनं च रहो रहमन्तिमे
निगदिते च कुटारक-मैथुने ।
मदनकेलि-रती च पशुक्रिया-
थ विपरीतरते पुरुषायितम् ॥ ७० ॥
रजन्यां यद्रतं गोप्यं तत्खञ्जनरतं भवेत् ।
निर्वेश-प्रगमौ भाटिभीटिः कीला रताहतिः ।
अङ्गजाः स्युरलंकाराः स्त्रीणां भावादयस्त्रयः ॥ ७१ ॥
शोभा कान्तिश्च दीप्तिश्च माधुर्यं च प्रगल्भता ।
औदार्यं धैर्यमित्यासामलंकाराः प्रयत्नजाः ॥ ७२ ॥
लीला विलासो विच्छित्तिर्बिब्बोकः किलकिञ्चितम् ।
मोट्टायितं कुट्टमितं विभ्रमो ललितं मदः ॥ ७३ ॥
विकृतं तपनं मौग्ध्यं विक्षेपश्च कुतूहलम् ।
चकितं हसितं केलिरित्यष्टादश शीलजाः ॥ ७४ ॥
स्नानं वसनं तिलको लेपो हारोऽञ्जनं काञ्ची ।
नासामौक्तिककुण्डलनूपुरकुचकञ्चुकीमालाः ॥ ७५ ॥
कबरीबन्धो वलयं ताम्बूलं चातुरी चेति ।
[61a]षोडश योषाभूषा औपाधिक्यो बुधैः कथिताः ॥ ७६ ॥
रूपयौवनलालित्यैः शोभा स्यादङ्गभूषणम् ।
रूपं क्लीबे च लावण्यं सौन्दर्यं च समं त्रयम् ।
कामेनाप्यायिता कान्तिः सैव दीप्तिस्ततोऽधिका ॥ ७७ ॥

2064 For lines 2064–9, B subst.:
कुटारं स्यान्निधुवनं मैथुनं पशुकर्म च ।
क्रीडारत्नं कामकेली रतिः स्त्री च रहोंति*[मे?]१९४॥
स्यात्खञ्जनरतं गोप्यं रजन्यां परयोषिति ।
विपरीतं तु पुरुषायितं कीळा रता हतिः ॥ १९५॥

2066 A पशुक्रिया १९

2067 A °ष्मायितं १

2068 A °नरतं १

2069 A भीट्टिः ४ कीला १

2070 A अंगजाः१; B आंगजाः

2071 A दीप्ति१श्च माधुर्यं१; प्रगल्भता १

2072 A औदार्यं १ धैर्यं १. B अलजाः for प्रयत्नजाः

2073 A लीला १ विलासो १ विच्छित्ति १ र्बिब्बोकः १ किलकिंचितं १

2074 A मोट्टायितं १ कुट्टमितं१; मदः १

2075 A विकृतं १ तपनं १ मौग्ध्यं १

2076 A चकितं१; केलि १

2077 A स्नानं १ वसनं १ तिलको १ लेपो १ हारों १ जनं १ कांची १

2078 A °मौक्तिक १ कुंडल १ नूपुर १ कुचकंचुकी १ मालाः १

2079 A °बंधो १ वलयं१; चातुरी १

2080 A भूषा १६ औपाधिक्यो १

2081 A सौभा १

2082 A वसन– for च समं

2083 A कांतिः १; दीप्ति १

सर्वावस्थासु सौन्दर्यं माधुर्यं परिकीर्तितम् ।
केलिकर्मणि वैयात्यं प्रागल्भ्यं समुदीरितम् ॥ ७८ ॥
सापराधेऽपि कान्ते स्यादौदार्यं विनयः सदा ।
धैर्यं स्थैर्यं मनोवृत्तेरथ श्लिष्टोक्तिचेष्टितैः ॥ ७९ ॥
प्रियस्यानुकृतिर्लीला क्रीडा खेला च खेलनम् ।
देवनं नर्मकेलिस्तु द्वयोः पुंसि तु बर्करः ॥ ८० ॥
परिहासः परीहासो द्रवश्च सदृशार्थकाः ।
विलासो वल्लभालोके सात्त्विकानां समुद्भवः ॥ ८१ ॥
स्तोकाप्याकल्परचना विच्छित्तिः कान्तिपोषकृत् ।
बिब्बोकस्त्वतिगर्वेण वस्तुनीष्टेऽप्यनादरः ॥ ८२ ॥
हर्षाद्रुदितगीतादिव्यामिश्रं किलकिञ्चितम् ।
क्रन्दितं रुदितं क्रुष्टं परिदेवनमित्यपि ॥ ८३ ॥
आक्रन्दश्चाथ तं धावन्भवेदाक्रन्दिकस्त्रिषु ।
[61b]स्त्री विशेष्या यदि भवेदसावाक्रन्दिकी मता ।
तद्भावभाविते चित्ते वल्लभस्य कथादिषु ।
जृम्भणं कर्णकण्डूयेत्यादि मोट्टायितं भवेत् ॥ ८४ ॥
पुंसि वक्त्रविकासः स्याज्जृम्भस्तु त्रिषु जृम्भणम् ।
केशस्तनाधरादीनां ग्रहे हर्षेऽपि संभ्रमात् ॥ ८५ ॥
नेति नेति शिरःपाणिधूतिः कुट्टमितं मतम् ।
त्वरया हर्षरागादेर्दयितागमनादिषु ॥ ८६ ॥
अस्थाने भूषणादीनां विन्यासो विभ्रमो भवेत् ।
सुकुमारतयाङ्गानां विन्यासो ललितं मतम् ॥ ८७ ॥
मादो मदो विकारो यो यौवनाद्यवलेपजः ।

2084 A माधुर्यं १
2085 A प्रागलपं १; B प्रागल्भं
2086 A °दौदार्यं १
2087 A धैर्यं १
2088 —ᵇ) B क्रीडापि च सुखोत्सवः
2089 For lines 2089–90, B subst.:
किलो विनोदः स्याद्रागरसोपि परिहासवत् ।
द्रवोपि बर्करो नर्म देवनं ललनं चरत् ॥ २०५ ॥
2090 A द्रवश्च ११
2091 A विलासो १
2092 A विच्छित्तिः १. B भंगिरित्यपि for कान्तिपोषकृत्
2093 A विब्बोक १
2094 A °किंचितं १
2096 A आकंद५; °कंदिक १
2097 A °क्रंदिकी १. B om line 2097.
2100 A जंभणं ३
2101 A हर्षं वि- for हर्षेऽपि
2102 A कुट्टमितं १
2105 A ललितं १
2106 A मदो ३. B om. line 2106

वक्तव्यकालेऽप्यवचो लीलया विकृतं भवेत् ॥ ८८ ॥
नयनं प्रियविश्लेषे स्मरावेगोत्थचेष्टितम् ।
अज्ञानादिव या पृच्छा प्रतीतस्यापि वस्तुनः ॥ ८९ ॥
वल्लभस्य पुरः प्रोक्तं मौग्ध्यं तत्तत्त्वदर्शिभिः ।
भूषाणामर्धरचना वृथा विष्वगवेक्षणम् ॥ ९० ॥
रहस्याख्यानमीषच्च विक्षेपो दयितान्तिके ।
सा कर्णाकर्णिका प्रोक्ता रहस्योक्तिर्मिथःश्रुतौ ॥ ९१ ॥
रम्यवस्तुसमालोके लोलता स्यात्कुतूहलम् ।
कौतूहलं कौतुकं च कुतुकं च विनोदकः ॥ ९२ ॥
हसितं तु[62a]वृथाहासो यौवनोद्भेदसंभवः ।
विलासे सह कान्तेन क्रीडायां केलिरुच्यते ॥ ९३ ॥
देवनं कूर्दनं खेला खेलो विहृतिरित्यपि ।
क्रीडा च ललनं चाथ तस्यां प्रहरणं यदा ।
दण्डा हि(दि?)स्यात्तदा दाण्डा मौष्टा याष्टैवमुन्नयेत् ।
आवीनकं तर्णकानां स्थालीषु क्रीडनं मतम् ।
रासो रासे रसो गो(?)धुग्जनस्य क्रीडनं मतम् ।
विप्रलम्भो विसंवादोऽभ्युपपत्तिरनुग्रहः ॥ ९५ ॥
पुंस्याचारश्चरित्रं स्याच्चारित्रं चरणं तथा ।
चरितं वृत्तमस्त्री तत्रिष्वा(?)शीलोऽस्त्रियां शुचि ॥ ९५ ॥

2107 A विकृतं १
2108 A नयनं १
2110 A मौग्ध्यं१; B मौग्धं
2113 A °कर्णिका १
2115 A विनोदकः ५
2117 A केलि १.—For lines 2117–20, B subst.:
केलिखेले द्वयोः क्रीडा कूर्दनं ललनं तथा ।
विहारश्चाथ दांडा सा *दंडहरणान्विता ॥ २१८ ॥
2120 A दांडा१; योष्टै १ व°
2121 A आवीनकं १.—°) B स्थाली क्रीडाथ गोदुहां
2122 For lines 2122–51, B subst.:
रासो रासे रसो धर्मभावशीळास्तु न स्त्रियाम् ॥२१९॥
सर्गो निसर्ग आत्मा च सहजस्वस्वभावकाः ।
संसिद्धिः प्रकृति याभि(?)रनूकं च स्वलक्षणम्॥२२०॥
आजानं रूपतत्त्वं च सतत्त्वं च स्वरूपकम् ।
माया कुसृतिर्निकृतिः शठता स्याच्छांबरी शली(?)द्वंद्वे
छद्म छलं च कुहकं कैतवं दांडाजिनं संश्रि(श्र)त् ॥
उपधाधिका न योषित्कपटं कूटं न पुंसि जाली च ।
उपधिर्दंभोऽथ मिषं लक्ष्यं लक्षं निभं चाक्षी॥२२२॥
अपदेशो व्यपदेशो व्याजो गुप्तौ स्वरूपस्य ।
कुहना कुर्कुटीरुक्ता दंभाद्यैर्या मृषाचर्या ॥ २२३ ॥
चिंता बांछा स्मरणं प्रशंसनं प्रलाप उद्वेगः ।
व्याधिर्जडतोन्मादो मरणमिति रागिणां दशावस्थाः ॥
न स्त्री दोहदकामौ वशोभिलाषो मनोरथस्तर्षः ।
स्यात्कमनी च काङ्क्षा वाञ्छाशेच्छा स्पृहाशंसा ॥२२५
कांतिस्तृट् च धनाया मनोगवीप्सा रुचिर्लिप्सा ।
ईहा द्वयोरप्यधने लोभो गर्द्धा द्वयोर्धनाया च ॥२२६
तृष्णापि धनपिशाची गर्द्धिः स्याद्गर्धना गार्ध्यम् ।
स्याल्लालसाधिका सा द्वंद्वे स्वेच्छा यदृच्छा स्यात्॥२२७
पुत्रस्येच्छा तु पुत्रीया पुत्रकाम्या पुपुत्रिया ।
2123 A विसंवादो३; °ग्रहः २
2125 A वृत्त६; °शीलो२

भावः स्वभावः सहजो धर्मोऽस्त्री स्वो निसर्गकः ।
आजानलक्षणानुकरूपतत्त्वानि शीलकम् ।
संसिद्धि-प्रकृती रीतिः शीलीयं शीलजे त्रिषु ॥ ९६ ॥
माया स्त्री कुसृतिस्तथा च निकृतिर्व्याजोऽपदेशोपधी
दम्भः कैतवपक्ष(त्र ?)शाठ्यकुहकं दण्डाजिनं स्यान्मिषम् ।
❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊
छद्म स्याच्छलमस्त्रियां तु कपटं कूटं च संश्वन्निभम् ॥ ९७ ॥
वञ्चनमतिसंधानं प्रतारणा स्त्री व्यलीकमस्त्री न(?) ।
माया तु शाम्बरी[62b]स्यात्कुसृतिर्जालं तथा कुहकम् ॥ ९८ ॥
चिन्ताभिलाष[:]स्मरणं प्रशंसा
प्रलाप उद्वेजनमामयश्च ।
जडत्वमुन्मादयुगन्तकालो-
ऽवस्था दशैता विरहातुराणाम् ॥ ९९ ॥
तर्षोऽभिलाषोऽपि मनोरथोऽस्त्री
कामो वशः स्त्री तु तृषा तृडाशा ।
काङ्क्षा स्पृहेहापि च कान्तिरिच्छा-
ऽऽशंसा च वाञ्छा कविरन्न(?)लिप्सा ॥ २०० ॥
प्रेप्सा च तृष्णापि च दोहदोऽस्त्री
स्याल्लालसात्यर्थमसौ न षण्डे ।
लोभस्तु गर्द्धामिथुना(?) धनाया-
ऽथोद्वेग उक्तो विषयेष्वनिच्छा ॥ १ ॥
इच्छान्नस्याशनाया स्त्री जिघत्सा क्षुत्क्षुधा रुचिः ।
उदन्या स्त्री पिपासा च तृषा-तृष्णा-तृषोऽम्बुन[:] ॥ २ ॥
रोचको अथ तर्षः स्याद्दित्सा स्त्री चोपलासिका(?) ।
एवं स्त्रियस्तत्तदिच्छासूक्ताः पिपठिषादयः ।
यदृच्छा स्वैरिता स्वेच्छा तथा स्वाधीनता स्त्रियः ॥ ४ ॥
स्तम्भः स्वेदः स्वरभ्रंशो रोमाञ्चोऽपि विवर्णता ।
बाष्पश्च कम्पः प्रलय इत्यष्टौ सात्त्विका मताः ॥ २ ॥

2128 A शीलीयं १
2132 A व्यलीक ४
2140 A तृडाशा १
2143 A दोहृदो १
2144 A °ल्लालसा १
2148 A तृषों ७ बुन
2151 A स्वाधीनता ४
2152 A स्तंभः १; °भ्रंसो १
2153 A सात्विका १

विष्टम्भः प्रतिबन्धो नरि प्रतिष्टम्भ ईरितो जडिमा ।
स्वेदः सिप्रोऽङ्गरसो निदाघ-घर्मौ स्वजोपि घर्मान्त्ये[63a] ॥ ३ ॥
स्वरभेदः स्वरसादो स्वरभङ्गः स्यात्स्वरध्वंसः ।
कण्टक-पुलकावल्ली रोमाञ्चो रोमहर्षश्च ॥ ४ ॥
रोमविकारो रोमाङ्कुरं रोमोद्भेद ईरितोऽपि पुलः ।
उद्धर्षणमुल्लसनं त्वक्पुष्पं च त्वदङ्कुरोऽस्त्री स्यात् ॥ ५ ॥
विवर्णता तु कालिका दृगम्बुबाष्पमस्त्रियाम् ।
तथैव लोतमस्तु चाश्रु मुस्रमश्र-रोदने ॥ ६ ॥
कम्पो वेपथुरत्र कम्पनमथो दर्दूः स शीताधिका
मूर्छा स्त्री प्रलयो विचेष्टनमथोद्धर्षोद्धवौ च क्षणः ।
पुंसि स्यान्मह उत्सवोऽथ चरमे सान्तं महः संमतं
प्रोक्तः खण्डरसश्च चित्ररसयुक्सर्वेऽपि यस्मिन्रसाः ॥ २०७ ॥

इति नाट्यवर्गः ।

स्त्रियामापो वारो बहुषु सलिलं वारि सरिलं
जलं पाथः पीथं दकमुदकमम्भोऽम्बु च पयः ।
कबन्धं कं पाथं घृतममृतमर्णो जनहितं
कूपीटं पानीयं जलदकुसुमं पावन-वने ॥ १ ॥
सम्बर-शम्बर-कीलालान्न-प्राणद-पुष्कर-नीरापांसि ।

2154 A जडिमा४.–For lines 2154–65, B subst.:
स्तंभो जाद्यं(?)स्त्वङ्गरसः स्यात्स्वजो घर्मः ।
सिप्रनिदाघौ घर्मः स्वरभेदस्त्वस्फुटस्वरता॥२३०॥
रोमोद्गम उद्धुष(द्धर्ष)णं त्वक्पुष्पं चोल्लसनकं च ।
रोमविकारस्तु पुलो रोमांचो रोमहर्षश्च ॥ २३१ ॥
रोमांकुरत्वदंकुरकंटकपुलका नयोषिद्वाः ।
विवर्णता तु कालिका तु मुस्रमश्रमस्रवत् ।
दृगंबुलोतरोदनाश्रुवच्च बाष्पमस्त्रियाम् ॥ २३२ ॥
प्रलयस्त्वचेतनत्वं कंपो वेपथुरुदर्द उच्छित ॥२३३
उद्वेगस्तूद्भ्रांतिरुन्मादश्चित्तविभ्रांतिः ।
अंगीकृता विधाने स विसंवादोपि विप्रलंभः स्यात्॥
क्षण उद्धव उद्धर्षोत्सवौ महोन्त्ये महं तु न स्त्री स्यात्।
खण्डरसश्चित्ररसः शबलीभावो रसानां चेत् ॥२३५॥
2156 A स्वरध्वंसः ४
2159 A उद्मुर्षण; त्वदंकुरो ११
2160 A काल्किा २
2162 A कंपनम३थो दर्दूः १
2163 A विचेष्टन ३
2165 A चित्ररस २

इति नाट्यवर्गः ।

2168 B दिव्यं for पाथं. A जिनहितं
2170 For lines 2170–79, B subst.:
कीलालं कुशनीरनारगववारापांसि वेषं शरं
तोयं पिप्पलसर्वतोमुखदृगापोंपांसि च प्राणदम् ।
सेव्यं षड्रसपुष्करे ऋतऋणे अश्वत्थवच्छंबरं
स्यात्पातालमलीमसं सशरेस्त्वः सर्वगंतामरम् ॥ २ ॥
कुलीनसंजीवनजीवनीयपवित्रपूतांकुरकर्बुराणि ।
कृल्लं मधुस्यन्दनकंबलानि क्षरं तथोड्ड क्षणदं तथैव॥३
क्षीरं भुवनं कमलं यादो वासः स्त्रियां न चत्वारः ।
रसघनरसविषकांडा वर्णस्त्रिरुणाविराव्ययं कं च ॥ ४
अच्छं कारिममंधं कलुषं शालूकसंज्ञं तु ।
शैलालगंधि यत्स्यात्किट्टिममंभो भवेत्क्षारम् ॥ ५॥
गोपीयं स्यात्तीर्थमस्त्री तद्भवेन्मुनिसेवितम् ।

पिप्पल-वैष्प(?)-कुलीनस-नारं शरमृत[63b]मूषः(?)सर्वग-तोयम् ॥ २ ॥
वार्जीवनं जीवनीयं दगर्णे(?) सर्वतोमुखम् ।
गवं(?)सरः कर्बुरं च पवित्रं पूतमङ्कुरः ।
कम्बलं तामरं कृत्स्नं क्षणदं स्यन्दनं मधु ।
क्षरं कंत्वलिगं ❊ ❊ न स्त्री कोडं(?)रसं विषम् ॥ ३ ॥
कमलं क्षीरं भुवनोस्वीस्यं(?)घनरसं कुशम् ।
यादो वासो(?)वर्णसिर्ना नोड्डः पुंसि स्त्रियां त्विरा ॥ ४ ॥
तीर्थं त्वदेवज्जलं(?)काजलं स्यात्काम्भः कोदकमित्यपि ।
❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ त्वर्थं त्रिष्वत्र देयके ।
अपां विकार आप्यं स्यादापमप्सव्यमम्मयम् ॥ ५ ॥
स्त्रियामाप्याम्मयी चापि स्यादापोविकृतौ पुनः ।
आपोमयं चापसं च स्त्रियामापोमयीति दिक् ॥ ६ ॥
अभिवृष्टं नवं दृष्टं तद्दिव्यं स्याद्दिवश्च्युतम् ।
धारं धाराप्रवृष्टं यत्कारं स्यात्करकोद्भवम् ॥ ७ ॥
तुषारजं तु तौषारं हैमं स्याद्धिमसंभवम् ।
गाङ्गं गङ्गाप्रवाहोत्थं सामुद्रं तु समुद्रियम् ॥ ८ ॥
दिवा सूर्यकरैस्तप्तं रात्र्यां चन्द्रकरैर्हिमम् ।
अगस्त्योदयनिर्दोषं हंसोदकमिति स्मृतम् ॥ ९ ॥
भौमं भूमिभवं चौण्ट्यं स्व[64a]यंशीर्णशिलाभवम् ।
औद्भिदं भूमिमुद्भिद्य जातं कौपं तु कूपजम् ॥ १० ॥
नादेयं स्यान्नदीजन्म ताडागाद्येवमुन्नयेत् ।
उदकार्हे उदक्यः स्यात्तद्वानुदकलो भवेत् ॥ ११ ॥
भवेदुदकिलश्चाथ पयसी देशनामनि ।
अतलस्पृशि रन्ध्रे स्यादगाधं चाप्यगाधकम् ॥ १२ ॥

2177 A त्विराट्ट ५
2178 A तीर्थं १; कोदक २
2179 A त्वर्थं १
2180 B त्रिष्वब्विकार for अपां विकार
2181 B om. lines 2181–2
2182 A °मयी १ ति
2183 A अभिवृष्टं १; तद्दिव्यं १
2184 A धारं १. B कारको°
2185 A तुषारजं १; हैमं १
2186 A गांगं १; समुद्रियं २
2187 B सूर्यफळैस्. A B रात्रि for रात्र्यां
2188 A हंसोदक १
2189 A भौमं १; चौट्यं १
2190 A औद्भिदं १; कौपं १
2192 A उदक्यं २
2193 A पयसी १
2194 For lines 2194–5, B subst.: अस्थायास्थागमस्ताद्य मगाधं चातलस्पृषि ॥१२॥

भवेदस्थाघमस्थागमस्ताघं च समार्थकम् ।
निम्नं गभीरं गम्भीरमुत्तानं तु ततोऽन्यथा ॥ १३ ॥
प्रसन्नमच्छं विमलं कलुषेऽनच्छमाविलम् ।
पिच्छिलं स्याद्विजयिनं द्राग्भृतं तत्क्षणोद्धृतम् ।
ऋक्षरं वारिधारा स्याद्घर्घरो वारिनिःस्वनः ।
देशं विनाद्भिरन्वीतमन्वीपं मेद्यलिङ्गगम् ।
पारावारः समुद्रो जलनिधिरुदधिर्वीचिमाली समीचः
पारापारश्च पारीस्तिमिरपि पुरणः स्यात्सरस्वानुदन्वान् ।
गङ्गानाथो नदीनोदरथि-कधि-महाकच्छ-शीतांशुताता-
कूपारावारपारा भुविरविष-पयो एगप्से(?)पांपतिश्च ॥ १५ ॥
रत्नाकरः सिन्धु-महासरौ[64b]च तरन्त-मीरौ मकरालयश्च ।
महाशय-श्रीगुरु-सागराश्च मितद्रु-दभ्रार्णव-पाथिषः स्युः ॥ १६ ॥
स्रोतःपतिस्तविष-ताविष-धेन-यादः-
पत्यूर्मिताल-वरुणालय-मीनकोषाः ।
वार्धिः कूपीटमणि-कुस्तुभकाविरावान्
क्लीबेऽत्र शैलशिबिरं च महासरश्च ॥ १७ ॥
लवणोदः क्षीरोदो दध्युद आज्योद-मद्योदौ ।
इक्षूदो मधुरोदः सप्त विभेदाः समुद्रस्य ॥ १८ ॥
तरङ्ग-भङ्गौ नरि पुंसि चोर्मिर्वीचिर्लहर्युत्कलिकाम्बुवल्ली ।

2196 A उत्तानं १

2197 A विमलं १; °माविलं ३

2198 A पिच्छिलं १ स्याद्विजेविनं २ द्राग्मृतं १. —B om. lines 2198-9.

2199 A वारिधारा १; घर्घरो १

2200 A देशान्यदद्भि° for देशं विनाद्भि°.—[b]) B अन्वीतं for °पं; °लिंगगाः

2201 For lines 2201-10, B subst.:
सिंधुर्द्वंद्वैकदम्बुस्तिमिरुदधिरकूपारपाथोनिधिस्तः (?)
पारापारश्च पारी पुरणकुवलयोर्वंगधेताः प्रशत्वा ।
पारावारः सरस्वान्भुविरविषपयोराशि गङ्गेशमीरा
कूवारोदन्वदुर्विह्रवतविषमहाकच्छरत्नाकराश्च ॥१५
स्रोतःपतिर्जळपतिर्वरुणालयोम्
प्रावारकुस्तुभमहाशयमीनकोषाः ।
यादःपतिश्च सरिदिश्वर ऊर्मिमाली
लक्ष्मीगुरुः शशिपिता मकराळयश्च ॥ १६ ॥
मितद्रु दभ्रपाथिषस्तरंततायिषांकधिः ।
समीच सागराविरावतायुतश्च मंदरः ॥ १७ ॥
दारदकूपीटमणिकावुदरास्थिरद्यालयः प्रेत्वा ।
नदपतिरवारपारार्णवोर्मिता ता महासरः क्लीबे॥१८

2211 A लवणोदः १ क्षीरोदो १ दध्युद १ आज्योद १ मद्योदौ १

2212 A इक्षूदो १ मधुरोदः १

2213 For lines 2213-47, B subst.:
क्षीरोदो विष्णुपदं तरंगभंगौ द्वयोरूर्मिः ।
उत्कलिका तोयलता वीचीर्महती तु सा लहरी॥२०
उल्लोलः कल्लोथावर्तः स्याद्भ्रमो वाराम् ।
जळगुल्मसलिलरुण्डौ तालूरो वोलकश्चासौ ॥ २१ ॥
स्थासकबुद्बुदवारिस्फोटा उक्ताः फणार्द्धं च ।
फेणो हिण्डीरडिंडीरौ मत्वं कोधिकको द्विजः ।
समुद्रफेनो द्विमलोथान्यगौ फेनिफेनिलौ ॥ २२ ॥

कल्लोल उल्लोल इमासु तुङ्गास्त्वावर्तकोऽम्भोभ्रम-वारिगुल्मौ ॥ १९ ॥
जलरुण्डो जलावर्तस्तालूरो वोलकोऽप्यसौ ।
जलस्फोटो बुद्बुदः स्यात्स्थासकौगंतु(?)इत्यपि ॥ २० ॥
अथ फेनायमानः स्यात्फेनमुद्वमति त्रिषु ।
फेनिलः फेनलः फेनी फेनवांस्तद्युतो भवेत् ।
पुमांसौ बिन्दु-पृषतौ विप्रुट् स्त्री तद्वयोः पृषत् ॥ २१ ॥
चक्रमस्त्री चक्रमन्त्ये पुटभेदो नरीरितः ।
ऊर्ध्वं निःसरणेऽधस्तोऽपांभ्रमो जल[65a]निर्गमः ॥ २२ ॥
जलाञ्चलं तु मन्दाकं स्रोतं स्रोतोऽपि चान्तिमे ।
उत्सः स्रवः प्रस्रवणं निर्झरस्तु झरो नरि ॥ २३ ॥
झरा झरिर्झरी स्त्रीत्वे प्रवाहो वाहसो रयः ।
ओघो धारा-वेणि-वेण्यः पूरोऽक्षवर्धनं प्लवः ॥ २४ ॥
समुद्रपूरे वेला स्यात्सा मर्यादापि वारिधेः ।
वेलावनं समुद्रस्य समीपस्थितकाननम् ॥ २५ ॥
कूलदेशस्तु मर्यादा प्रपातो रोध आदिमे ।
कूलं तीरं प्रतीरं च कच्छं रोधस्तु यत्रिषु ॥ २६ ॥
पारं परमवासान्तं(?)क्लीबे स्यादवारं च स्त्रियौ(?) ।

फेनळश्चाथ फेनायमानः स्यात्फेनमुद्वमन् ।
बिंदुर्ना पृषता भूम्नि विप्रुद् स्त्रीपृषदन्तिमे ॥ २३ ॥
पुटभेदोऽस्त्रियां चक्रं वक्रं न नरयोषितोः ।
ऊर्ध्वं निःसारणे नालो नाभ्रमो जळनिर्गमः ॥२४॥
जळोच्छ्वासः परीवाहः प्रवृद्धजळवर्त्म यत् ।
जळांचलं तु मन्दाक-स्रोतसी स्रोतमस्त्रियाम् ॥२५॥
स्वतोंबुसृत्यामुत्सोस्त्री स्रवः प्रस्रवणं समम् ।
स्तूनिर्झरो झराद्वन्द्वे झरि सरिमरुभे स्त्रियौ ॥२६॥
वेणिर्धारारयश्चौघः प्रवाहो वाहसोत्र च ।
ऋक्षरं वाः परिवृद्धौ तु प्लवः पूरोथ सोंबुधेः ॥२७॥
वेळाथ तीरभूर्वेळा मर्यादा च पयोनिधेः ।
कच्छमस्त्री कूळतीरं प्रतीरं रोधरोधसी ॥ २८ ॥
तटं त्रिषु प्रपातोऽथ पारं न स्त्री परं तटम् ।
अपारमस्त्रियामन्यत्प्राक्कारं पूर्वतीरवत् ॥ २९ ॥
दक्षिणं तरवात्कारमुदक्कारं तदुत्तरम् ।
प्रत्यक्कारं प्रतीचीनं पारीणं पारसंभवम् ॥ ३० ॥
अवारपारीणमवारीणमेवं पृथक्त्रिषु ।
पारगस्तत्तरीकः स्यात्पारीगोवारगः पुनः ॥ ३१ ॥
अवारीणोप्येवमूह्याः पारावारीणकादयः ।
पात्रं तु त्रिषु भाण्डं स्यान्मध्यं यत्कूळयोर्द्वयोः ॥३२॥
वक्रेत्र सरितां न स्त्री पंकोथान्तर्जळे तटे ।
अंतरीपं द्वीपमस्त्री परीपं परितोंबु यत् ॥ ३३ ॥
अन्वद्धि द्वीपजे द्वैप्यं पुलिनो ह्यंबुमुक्तटम् ।
सैकतं सिकतानां तत्पादचत्वर इत्यपि ॥ ३४ ॥
वा भूम्नि सिकताः शद्रिवालुका शर्करोपमाः ।
वेधिन्यस्ताः पदोः पद्यास्तथा दृश्यपदा अपि॥३५॥
शर्कराभिनिवृत्ते शर्करा स्त्री परे त्रिषु ।

2214 A उल्लोल १
2215 A वोलको ७
2217 A फेनायमानः १
2220 A पुटभेदो ३
2222 A सोतो४पि
2223 A प्रस्रवरणं ३
2225 A वेणिवेण्यः ६; प्लवः ३
2226 A वेला १
2228 A मर्यादा २
2229 A रोधस्तु ८
2230 A पारं १; °दवारं १

प्राक्कारं पूर्वतीरं स्यादवाक्कारं तु दक्षिणम् ॥ २७ ॥
प्रत्यक्कारं प्रतीचीनमुदक्कारं तदुत्तरम् ।
पारीणः स्यात्पारभवोऽवारीणोऽवारसंभवः ॥ २८ ॥
भवेदवारपारीणोऽवारपारभवो हि यः ।
भवेदवारपारीणोऽवारपारं हि गामिनि ॥ २९ ॥
पारीणश्चाप्यवारीणः पारावारीण इत्यपि ।
पारगस्तर्तरीकश्च पारीणाद्या विशेष्यगाः ॥ ३० ॥
स्यात्पारावारयोर्मध्ये पात्रं भाण्डं समार्थकम् ।
नदी पा[65b]त्रे भङ्गुरे स्याद्भङ्कः पुंसि नपुंसके ।
द्वीपोऽस्त्रियामन्तरीपं तटं पानीयमध्यगम् ॥ ३१ ॥
त्रिषु द्वैप्यं यदन्वम्भोनिधिद्वीपसमुद्भवम् ।
स्त्रियां द्वैप्या द्वैपमन्यदान्तरीपं तु तद्भवम् ॥ ३२ ॥
पुलीनोऽस्त्री तोयभवं सैकतं सिकतामयम् ।
स्यात्पादचत्वरः शुद्रिवालुका शर्करोपमा ॥ ३२ ॥
सिकता[ः]प्रायशो भूम्नि स्त्रियां ता यदि पादयोः ।
वेधिन्यः स्युस्तदा पद्यास्तथा दृश्यपदा अपि ॥ ३३ ॥
शर्कराभिस्तु निर्वृत्ति शर्करा स्त्री परे त्रिषु ।
शर्करीयं शार्करिकं स्तः शर्करिक-शार्करे ॥ ३४ ॥
भवेच्छार्करकं वाथ देशे तद्वति योषितौ ।
शर्करा-सिकते शर्करिलः सिकतिलस्त्रिषु ॥ ३५ ॥
देशे तद्वत्यदेशे तु शर्करालोऽपि शार्करः ।
दूर्वाञ्चिततटी भूमिः पांशुचामर उच्यते ॥ ३६ ॥
पङ्काम्बुकल्कौ न स्त्रीत्वे जम्बालः कृमिवल्लभः ।
निषद्वरः कर्दमश्च शादश्चावकि[की]लो दमः ॥ ३७ ॥

2231 A पूर्वतीरं २; °क्कारं १
2232 A प्रत्यक्कारं १; °मुदक्कारं १
2233 A पारीणः १
2234 A °पारीणो १
2235 A °पारीणो १
2236 A °वारीणः १ पारावारीण १
2237 A पारीणाद्या २
2238 A भांडं २
2242 A द्वैप्या१; °रीपं १
2243 A पुलीनो१; °तामयं २
2244 A °चत्वरः३; °रोण्येला for °रोपमा
2246 A पद्या १
2250 A °तिल ४
2251 A शार्करः २
2252 A °चामर १
2253 B °म्बुपंकजं वाळा न स्त्रियः कृमि°
2254 A °श्चेवकिलो; B °श्चेचकिलो for °श्चाव-किलो

अकालजलकेशः स्यात्पङ्कारो जलनीलिका ।
हठपर्णी च कावारं जलशूक-जलाञ्चलम् ॥ ३८ ॥
शैवालमस्त्री शेवालं शैवलः शीवलं [66a] समम् ।
जलज्वरोऽस्त्री शेपालं जलचामरमीरितम् ।
परिवाहः परीवाहो जलोच्छ्वासो जलाशयः ॥ ३९ ॥
परिधायो जलाधारो द्रहोऽगाधजलो ह्रदः ।
अविदासी ह्रदः स स्याज्जलं यत्र न शुष्यति ।
अन्धुः पुंस्यास्यवीनाही कारेलुश्च प्रहिर्द्रुहिः ॥ ४० ॥
उदपानं पुंसि वा स्याद्द्वे कूपो जलाम्बिका ।
सप्रप्यान(?)स्तथापीनो मेघवद्वृद्धिमान्यदि ।
कोट्टारश्चारघट्टश्च महाकूपोऽथ कूपकः ॥ ४१ ॥
उत्सो विदारकश्चुण्डि-चुर्यौ विवर-चूतकौ ।
अन्धकूपः खटः पुंसि स तृणादिभिरावृतः ।
कूपो दैर्घवरत्रः स्यान्निर्वृत्तो दीर्घवर्ध्रेय(?) ॥ ४२ ॥
निवृत्तो दत्तगुप्ताभ्यां दात्तो गौप्तः क्रमान्मतः ।
आहावः स्यान्निपानं च पूपान्तिकजलस्थलम् ॥ ॥ ४३ ॥
नेमिस्त्रिका दारुयन्त्रमथास्य मुखबन्धनम् ।
नान्दीमुखो नन्दिमुखः स्यान्नान्दीपट इत्यपि ॥ ४४ ॥
वीनाहः स्यान्नन्दिपटो विनाहोऽप्यत्र कीर्तितः ।
उद्घाटनं घटीयन्त्रं पादावर्तोऽरघट्टकः ॥ ४५ ॥
महत्तरो ग्रामकूपो वापी वा[66b]पिश्च दीर्घिका ।

2255 For lines 2255-9, B subst.:
चिरखल्लोल जळनीळी तु हटपर्णी जळज्वरः ।
पंकारोऽकाळवाकेशः कावारं जळचामरम् ॥ ४० ॥
न स्त्री सेवाळ शेपाळ शैवाळानि च शीवळम् ।
शैवळं जळशूकं च सलिलां चळमित्यपि ॥ ४१ ॥

2257 A शीवलं १०

2259 A जलोच्छ्वासो ३

2260 [a]) B परिधारो. A जलाधारो ३. -[b]) B ह्रदो for द्रहो. A ह्रदः ३

2261 A अविदासी १

2264 A °पीनो२. -After lines 2264, B adds:
कूपखः कूपखनकः खनन्वापीं च वापिखः ।

2265 A महाकूपो ३

2267 B अन्धः कूपः. A खटः २

2268 A दैर्घवरत्रः १; B दीर्घ°

2269 A गौप्तः १. -After line 2269, B repeats the line inserted after line 2264

2270 A निपानंस्त्र; B निपानोस्त्री

2271 A °स्त्रिका २

2272 For lines 2272-3, B subst.:
नान्दीमुखो नान्दिपटो वीनाहोस्त्री विनाहवत् ॥४८॥

2273 विनाहो ७

2274 A घटीयंत्रं २

2275 A महत्तरो १

चवोलः(?) प्रतिकूपस्तु जलाष्ठीलाम्बुकूपिका ॥ ४६ ॥
स्त्रियां पुष्करिणी तल्लो विलं खातं तल्लोऽस्त्रियाम् ।
कुण्डं देवजलाधारे न स्त्री स्याद्देवखातकः ॥ ४७ ॥
अखातश्च तडागोऽस्त्री तटाकः कूलमन्तिमे ।
पद्माकरश्चाथ पुंसि कासारः स्यात्तुलाङ्गकः ॥ ४८ ॥
सरं सरश्च क्लीबे द्वे सरसी तु महत्सरः ।
वेशन्त-पल्वलावस्त्री तल्लः स्वल्पसरोर्थकः ॥ ४९ ॥
जातौ मण्डूकसरसं नाम्नाम्बुसरसं मतम् ।
परिखा खातिका खेयं खातं यत्परितः पुरम् ।
पारिखेयी तु परिखा हिता भूम्यादिका त्रिषु ॥ ५० ॥
तोयेन सहिते शैलविलटङ्को(?)नृषण्डयोः ।
आधारोऽम्भो बन्धनं स्यात्त्वालिः पालिश्च पिण्डिलः ।
पुंसि सेतुर्वरण्डः स्यात्समुद्रारुश्च संवरः ॥ ५१ ॥
आवालमालवालोऽस्त्री पुंसि त्वावाप उच्यते ।
द्वयोः प्रणाल्यम्बुपथो घट्टः स्यात्तीर्थमस्त्रियाम् ॥ ५२ ॥
सिन्धुः स्त्री ह्रदिनी धुनी च तटिनी जम्बालिनी वाहिनी
कर्षूर्निर्झरिणी समुद्रगृहिणी शैवालिनी वार्वहा ।
स्रो[67a]तस्वत्यपगा नदी जलधिगा स्यान्निम्नगाप्यापगा ।
कुल्या द्वीपवती सरिद्गिरिभवा धेना च कूलंकषा ॥ ५३ ॥
तरङ्गिणी स्वर्णवर्णा रोधोवक्रा सरस्वती ।

2276 A चवोल ४. –[b]) B जलनील° for जलाष्ठील°
2277 B तलं च तत् तल्लोऽस्त्रियाम्
2278 For lines 2278–82, B subst.:
देवद्वाराम्ब्वाशयेस्त्री देवखातमखातवत् ।
कुंडं च न स्त्रियः पद्माकरः कूळंपरे स्त्रियः ॥ ५१ ॥
तडागश्च तडाकः स्यात्तटाकोथ सरो न ना ।
रसं तुळांगः कासारमस्त्री तत्सरसी महत् ॥ ५२ ॥
वेशन्ततल्लो पुंस्यल्पो तस्मिन्पल्वलमस्त्रियाम् ।
2280 A पद्माकर ६
2281 A सर ४ श्च
2282 A तल्ल ३
2283 A °सरसं १. –[b]) B नाम्रज्ज (corrupt). A °सरसं १
2284 A खेयं ३. –[b]) B पारिखेयी तदर्हभूः
2285 A पारिखेयी १. –For lines 2285–89, B subst.:
त्रितयेद्रिबिळे तु स्याट्टंकोस्त्री तोयसंयुते ॥ ५४ ॥
आधारस्त्वंभसां बन्धोथावापो जळपिंडिलः ।
अलवालोऽप्यालवालमावालो न स्त्रियां त्रयः ॥५५॥
2286 A विलट्टंको १
2287 A आधारों १ भोबंधनं २
2289 A त्वावाप ३
2290 B त्रिषु for द्वयोः. A °पथो२; °त्तीर्थ २
2294 A कल्या
2295 For lines 2295–6, B subst.:
हिरण्यवर्णोर्मिमली रोधोवक्रा सरस्वती ।
स्रवंती च तलोदा स्याद्द्रहा स्रोतो वहिस्यपि ॥ ५७ ॥

स्रवन्ती च तलोदा स्याद्ध्रहा स्रोतस्तु न स्त्रियाम् ॥ ५४ ॥
गिरेर्नदी गिरिणदी तथा गिरिनदी मता ।
क्लीबाव्ययं चोपनदं तथोपनदि च स्मृतम् ।
सप्तगोदावरं सप्तगङ्गं द्वियमुनं तथा ।
देशे तून्मत्तगङ्गं स्यात्तथा लोहितगङ्गकम् ।
पारेगङ्गं तु गङ्गायाः पारे पूर्ववदीरितम् ।
वहो नदो मिद्य उद्ध्यः सरस्वत्सम(प्त?)सिन्धवः ।
हिरण्यबाहुः शोणः स्यात्स्वर्णवाहोऽप्यसौ भवेत् ॥ ५५ ॥
शणीरः पुंसि शोणस्य मध्यस्थं पुलिनं भवेत् ।
गङ्गा विष्णुपदी तथा सुरनदी सिद्धापगा स्वर्णदी
स्वर्वापी सुरदीर्घिका मकरगा नद्युत्तमा जाह्नवी ।
त्रिस्रोता हरशेखरा त्रिपथगा भागीरथी भीष्मसूः
प्रोक्ता हैमवती कुमारजननी धर्मद्रवा स्यात्सिता ॥ ५६ ॥
मन्दाकिनी शंतनुकामिनी च व्योमापगा सा गदितर्षिकुल्या ।
[67b]शोणोदकान्तःसलिला तथैव सरस्वती धातृसुता मता सा ॥ ५७ ॥
कालिन्दी रवितनया यमुना च यमस्वसाप्यसिता ।
तिसृणामासां सङ्गे त्रिवेणिरुक्ता मुनिप्रवरैः ॥ ५८ ॥
तीर्थराजः प्रयागोऽथ श्यामोऽक्षय्यो वटोऽत्रगः ।
पूर्वगङ्गेन्दुजा रेवा नर्मदा मेकलाद्रिजा ॥ ५९ ॥
गोदा गोदावरी गोला गौतमी चाभिधीयते ।
तपना तपती तापी सैत्या(षा?) स्यात्तपनात्मजा ॥ ६० ॥
पूर्णा पयोष्णी शिप्रा तु क्षिप्रा मालवमालिनी ।
शतद्रुर्ना शुतुद्रिश्च विपाशा तु विपाट् स्त्रियाम् ।

2296 A स्रोत ३१ स्तु
2297 A गिरिनदी २
2298 A तथोपनदि २
2299 A °गंगं१ द्वियमुनं १
2300 A °गंगं१; °गंगकं १
2301 A पारेगंगं १
2302 A नदेः for नदो. A °सिंधवः ७
2303 A °नाहो ३
2304 A शणीर १; कोणस्य for शोणस्य
2308 B जह्नुजा for स्यात्सिता
2309 B °काल्पा for °कुल्या
2310 A धातृसुता१; B धातृसुधा
2311 A °प्यसिता६; B सिता च यमी
2312 A त्रिवेणि१. B मुनिवरैः
2313 A प्रयागो२; °क्षय्यो २
2314 A मेकला जा ५
2315 A गौतमी ४
2316 A °नात्मजा ४
2317 A पयोष्णी२. –[b]) B सुप्राच तत्समा for मालवमालिनी
2318 B स्त्री for ना. A शुतुद्रि २

वैपाशायन्य-वैपाशौ वैपाशेयो विपाट्सुत(:) ॥ ६१ ॥
करतोया सदानीरा वितस्ता स्त्री वितस्तिका ।
चान्द्रभागी चान्द्रभागा चन्द्रभागा च चन्द्रिका ॥ ६२ ॥
सरयूः सरयुश्च स्त्री सारवं तद्भवे त्रिषु ।
दाविकं देविकाजातं कावेरी त्वर्द्धजाह्नवी ॥ ६३ ॥
बाहुदा बाहुदी च स्यादार्जुनी सैतवाहिनी ।
मौक्तिकाम्बा ताम्रपर्णी विष्णुखानिस्तु गण्डकी ॥ ६४ ॥
स्यात्कौशिकी [68a] मालिनी च वाशिष्ठी गोमती भवेत् ।
चर्मण्वती वेत्रवती वेणिका देविका मही ॥ ६५ ॥
भीमा कृष्णा तुङ्गभद्रा दुग्धिनी च शरावती ।
इरावती कर्मनाशा प्रणीताद्याश्च निम्नगाः ॥ ६६ ॥
अल्पा नदी सारणी स्यात्कुल्यानीका प्रजालिका ।
समौ संभेद-संवेधौ सरितोः संगमे मिथः ॥ ६७ ॥
आदायः संनिपातः स्यात्ताम्रपर्णीसमुद्रयोः ।
जानुदघ्नी जानुमात्री स्याज्जानुद्वयसी तथा ॥ ६८ ॥
जान्वादिकप्रमाणायां नद्यामन्यत्र मेद्यवत् ।
नाव्यं तु त्रिषु नौतार्ये नाव्या स्यात्स्त्री विकोषणे ॥ ६९ ॥

तरीस्तरन्ती तरणिस्तरी नौर्
वेडा च मङ्गिन्यपि तारणिश्च ।
न स्त्री तरण्डोऽप्युडुपश्च पादा-
लिन्दी स्त्रियां पुंसि तु कोल-भेलौ ॥ ७० ॥

2320 A सदानीरा२. –[b]) B तु for स्त्री. A वितस्तिका २
2321 A चान्द्रिका ४
2322 A सरयु २ श्च; सारवं १
2323 A दाविकं १; °जाह्नवी २
2324 A °वाहिनी ४
2325 A °पर्णी२; गंडकी २
2326 A मालिनी च २. —After line 2326, B adds:
मुरंदला तु मुरला मुरवेला सुनन्दिनी ।
2327 A चर्मण्वती १ वेत्रवती १ वेणिका १ देविका १ मही१. B रंतिनदी for वेत्रवती
2328 A भीमा १ कृष्णा १ तुंगभद्रा १ दुग्धिनी १ च शरावती १
2329 A इरावती १ कर्मनाशा १
2330 B साल्पापानं for अल्पा नदी. –[b]) A प्रजालिका ४
2332 A आदायः १
2333 A °द्वयसी३.–For lines 2333–44, B subst.:
नावा तु तार्या नाव्या सा कथिता स्वविशेष्यवत् ७५
सांयात्रिकः पोतवणिक् नौस्तरंती तरिस्तरीः ।
तरणिस्तारणीर्वेडा मंगिनी च द्रुणिः पुनः ॥ ७६ ॥
द्रोणी च काष्ठाम्बुवहा मंगस्तु स्त्री न नौशिरः ।
नौकादंडः क्षिपणिः स्त्री क्षेपणिः कूपकः पुनः ॥ ७७ ॥
गुणवृक्षो यत्र काष्ठे रज्जुभिर्बध्यते तरीः ।
पोलिंदा मध्यदण्डाः स्युः पादालिंदाश्च संकिलाः ॥
2335 A नाव्यं १; नाव्या १

अम्भोरथेऽसौ प्लव आलु चान्तिमे
द्रोणिर्द्रुणिः काष्ठकृताम्बुवाहिनी ।
स्यात्क्षेपणिः स्त्री क्षिपणिश्च मङ्गिनी-
दण्डोऽथ मङ्गस्तरिमस्तकोऽस्त्रियाम् ॥ ७१ ॥
पोलिन्दा मध्यदण्डाः स्युः कूपको[68b]गुणवृक्षकः ।
कर्ण-नौरथ-केपाता अरित्रं कोटिपात्रकम् ॥ ७२ ॥
काष्ठकुद्दालकोऽभ्रिः स्त्री वारुण्डो स्त्री च सेचनम् ।
सेकपात्रमथावाप आतरोऽनुतरं तथा ॥ ७३ ॥
तरपण्यं तारकस्तु कर्णधारश्च नाविकः ।
* * * * * * * * वोहित्थं वहनं तथा ।
तस्मिन्प्रवहणं तर्त्तरीकमप्यन्तिमे मतम् ।
पोतवाहः पोतवहो नियामश्च नियामकः ॥ ७५ ॥
अर्धनावं त्वर्धनावी नावार्धे न नृलिङ्गके ।
द्विनावं च त्रिनावं च पञ्चनावं समाहृतौ ॥ ७६ ॥
त्रिष्वतीतनु यन्नावमतिक्रान्तं भवेदिह ।
द्विनावरूप्यो यो द्वाभ्यां नौभ्यामभ्यागतो भवेत् ॥ ७७ ॥
नावा तरन्नाविकः स्यान्नाविका स्त्री च तादृशी ।
बाहुका घटिकश्चैवं मता गौपुच्छिकादयः ॥ ७८ ॥
स्त्री गौपुच्छिक्यौडुपिकी तथा माङ्गिनिकीति च ।
तरिषस्तु तरीता स्यात्तरकश्च तरश्च सः ।

2340 आलु ८
2341 A द्रुणिः २
2343 A दंडो ३ थ; °मस्तको २
2344 A पा!लिंदा १; °वृक्षकः २
2345 B transp. lines 2345 and 2346. B °केपातावरित्रं
2346 A °कोभ्रिः २; नारुंडो २
2347 For lines 2347–50, B subst.:
यानपात्रं प्रवहणं वहनं तर्त्तरीत(क)वत् ।
बोहित्थं च वह(हि)त्रं च वहितं पोत इत्यपि ॥८०॥
पादालिन्दी स्त्रियां कोळभेळावंभोरथः प्लवः ।
उडुपोऽस्त्री तरंडोऽपि न स्यांदालु(?)नरस्त्रियोः ॥८१
तरपण्यं त्वनुतरमावापश्चातरो नरि ।
न नार्द्धनावी नावोऽर्द्धद्विनावादिसमाहृतौ ॥ ८२ ॥
त्रिषु द्विनावरूप्योऽथो नौभ्यामभ्यागतो भवेत् ।
(cf. l. 2355).
अतिनु स्याददतितरि ताभिः क्रीतं च पंचनु ॥८३॥
2348 A तरपण्यं४; नाविकः ३
2350 A °रीक ११
2352 A °नावी १. –For lines 2352–60, B subst.:
नाविकः कर्णधारोऽथ तरोषस्तरकस्तरः ॥ ८४ ॥
तरीताथ तरंतो ये तेन गोपुच्छकादयः ।
2353 A त्रिनावं १
2355 A °रूप्ये १
2356 A °न्नाविकः १
2357 A वाहुका १ घटिक १
2358 A °क्यौ१डुपिकी१; °निकी १ ति

पञ्चनौः पञ्चभिर्नौभिः क्रीतः क्लीबे तु पञ्चनु ॥ ७९ ॥
कैवर्तो जालिकश्छोटी धीवरो दाश-दाशकौ ।
न पुंसि जाली त्वानायः [69a] शणसूत्रं पवित्रकम् ।
संकोचोऽस्त्री मत्स्यबन्धः कुवेणी मत्स्यतूलिका ।
मत्स्याधानी मत्स्यपात्री तथा मत्स्यकरण्डिका ॥ ८१ ॥
बडिशं बलिशं क्लीबेऽथाल्पेऽस्मिन्बडिशी स्त्रियाम् ।
पलावः पञ्जरः खेटो मात्स्यिको मैनिकस्त्रिषु ॥ ८२ ॥
मत्स्यो मच्छो झषो मीनोऽण्डज आम्भसिकस्तिमिः ॥ ८० ॥
विसारः शकली शल्की पृथुरोमाप्सुजेल्वलौ ।
वैसारिणः संघचारी कण्टकी स्वकुल*[क्ष]यः ॥ ८१ ॥
स्थिरजिह्वश्चानिमिष आत्माश्यप्सुचरस्तथा ।
स्याद्दण्डपालः शकुलः गडकः शकुलार्भकः ॥ ८३ ॥
रोहितो मत्स्यराजः स्यान्मद्गुरो राजशृङ्गकः ।
शृङ्गी तस्य प्रियोऽथ स्यात्पाठीनश्चित्रलोचनः ॥ ८४ ॥
सहस्रदण्डो बादालस्तथा रूप्योदरः स्मृतः ।
उलूपी पुंसि शिशुकः प्रोष्ट(ष्ठ?)स्तु शफरो द्वयोः ॥ ८५ ॥
स्याच्छ्वेतकोलकश्चाथ नडमीनश्चिलीचिमः ।
चिलीचिमीर्बृहन्मीनोऽम्भोधिजस्तिमिरित्यपि ॥ ८६ ॥
तिमिंगिलस्त[69b]द्गिलः स्यात्तिमिंगिलगिलस्तथा ।

2361 A दासदोशकौ ६.–For line 2361, B subst.:
कैवर्तो धीवरो दासो दाशोऽथानाय आदिमे ॥८५॥
2362 A त्वानायः २. B नपुंसि जाळं शाणं तत for prior half.–[b]) A पवित्रकं २
2363 A मत्स्यबन्धः २; B स्यान्मीनबंधः for ऽस्त्रीमत्स्यबन्धः
2364 A °करंडिका ५. –For 2364, B subst.:
मत्स्या*नी च छोटी च सैव स्यान्मत्स्यबंधनी ।
2365 B नाये for क्लिबे. –[b]) A बडिशी १. B मत्स्यवेधनमित्यपि.
2366 A खेटो ३; B नस्त्री. B मत्स्यादेर्बंधनस्थळं for post. half.
2367 B मत्स्यो for मच्छो
2371 For line 2371, B subst.:
कुंभिलः शम्बरो रोमपक्षः शैवो वुपिथिकः (?) ९०
मत्सी स्त्री दंडपालु(ल)स्तु शकुलः कलकः समाः ।
गडकः शकुलापत्यं चापतुंडस्तु चंचलः ॥ ९१ ॥
2372 A मत्स्यराजः२; °श्रृङ्गकः २. B om. स्यान्
2373 A शृंगी१. B प्रिया for प्रियो. –[b]) B पाठिनश्चित्रवल्लिकः.
2374 A रूप्योदरः५. –For line 2374, B subst.:
मृदुपीठोऽथ वादाळो वदालो जाळवालकः ।
सहस्रदंष्ट्रोऽप्यजन(?) प्रोष्टनदा तु सैरिणी ॥ ९३ ॥
2375 B उलुपी. A शिशुकः २
2376 A °कोलक१. B नीलिचामश्चीळिचिमः for post. half
2377 B नडमीनोरुणोक्षणः for post. half
2378 A तिमिंगिल१; °गिल१. –For line 2378, B subst.:

राघवः स्यान्महामीनो राजी राजीव इत्यपि ॥ ८७ ॥
शालः शालो महामत्स्या नन्द्यावर्तादयः परे ।
क्षुद्राण्डमत्स्यवृन्दं तु पोताधानं जलाण्डकम् ॥ ८८ ॥
क्रूरं जलचरं सत्त्वं यादोऽन्स्ये मालवः पुमान् ।
यादोज्वरस्त्विन्द्रमदः शुण्डा तु जलहस्तिनी ।
कुम्भी कुम्भीर आलास्यो नक्रः स्याज्जलशूकरः ।
महामुखो गोमुखश्च शङ्कास्यस्तालुजिह्वकः ॥ ८८ ॥
शिशुमारो जलकपिः पलाङ्गश्चासिपुच्छकः ।
महावसोष्णवीर्यौ च स्यादुद्रोऽम्बुबिडालकः ॥ ९० ॥
जलप्लवोऽम्बुनकुलो नीराखुश्च वसी पुमान् ।
अवहारो नक्रराजो ग्राहो जलविराटकः ॥ ९१ ॥
जलाटकस्तन्तुनागो नाग-तन्तुणकावपि ।
पञ्चग्राहर्ष्य-मकर-यादोभेदास्तु भूरिशः ॥ ९२ ॥
कर्कटो जलबिल्वः स्यात्पिङ्गचक्षुर्द्विधागतिः ।
तिर्यग्यानः कुलीरश्च कुरुचिल्लोऽपि शेगवः ॥ ९३ ॥
षोडशाङ्घ्रिश्चाथ कूर्मः क्रोड[70a]पादश्चतुर्गतिः ।
पञ्चाङ्गगुप्तो दौलेयो गुह्यः पारीरणस्तथा ॥ ९४ ॥
कमको(ठो ?)ऽस्त्री कच्छपः स्याद्वालाङ्गो नरि जीवयः (?) ।
दुलिर्दुली कच्छपी च कर्कटी माघमा भवेत् ॥ ९५ ॥
गण्डूपदः किंचुलको गर्गः कुसूर्महीलता ।
गण्डूपदी शिली चाथ निहाका गोधिकापि च ॥ ९६

तिमिंगिलस्तुतिभुक् (?) तिमिंगिलगिलेऽपरः ॥९५॥
2379 A °मीनो२; राजीव २
2380 B सालः सालो. –[b]) B चिरलिप्रमुखाः परे
2381 A जलांडकं २
2382 A मालवः २
2383 A °मदः१ शुंडा १
2386 A °श्चापि for °श्चासि-
2387 B °सोल्पवीर्यौ
2388 A वसी६. B च सः for पुमान्
2389 B नक्रूरजो for नक्रराजो
2390 A °नागो ६
2391 B पंक- for पञ्च–A मकर ३
2392 For lines 2392-4, B subst.:
कुलीरोऽस्त्री पिंगचक्षुस्तिर्यग्यानो बहिश्चरः ।
द्विधागः शेगवस्तात भक्षपार्श्वोदरप्रियः । ?
कुरचिल्लः षोडशांघ्रिः कर्कटो [जल] बिल्ववत् ॥१०३
माघमा कर्कटी चाथ कूर्मे कमठकच्छपौ ।
चतुर्गतिः क्रोडपादः दमुहो हारजीवथाः(?) ॥१०४॥
2394 A षोडशाङ्घ्रि ९
2395 B दोलेयो; B च सः for तथा
2396 B om. line 2396
2397 A कच्छपी३. B च कमठी for कच्छपी च. —) B ब्राह्मी पंकगलाभिधा
2398 B transp. गर्गः and कुसूः
2399 A शिली२. B त्रियां for अपि च

लत्तिकापि स्त्रियां नित्यं प्रायो भूम्नि जलौकसः ।
जलायुका जलौका च जलुका च जलाटनी ॥ ९७ ॥
रक्तपाम्भःसर्पिणी स्याज्जलक्रात्रणवेधिनी ।
मुक्तास्फोटोऽब्धिमण्डूकी शुक्तिरब्जोऽम्बुपोदरः ॥ ९८ ॥
त्रिरेखः षोडशावर्तः शङ्ख-कम्बू तु ना(नृ?)स्त्रियौ ।
दक्षिणावर्तशङ्खोऽस्त्री तस्मिन्वार्द्दरमन्तिमे ॥ ९९ ॥
क्षुद्रशङ्खः शङ्खनको नरि स्यात्क्षुल्लकोऽप्यसौ ।
शम्बूका शम्बुका द्वंद्वे जलडिम्बश्च वण्ठरः ॥ १०० ॥
जलशुक्तिर्घोङ्घपङ्कमण्डकौ श्वेतकस्तु ना ।
कपर्दश्च हिरण्यः स्यात्पणास्थिक-वराटकौ ॥ १ ॥
वराटिका वटी [70b] सोऽल्पः काकिणी ताश्च विंशतिः ।
दुर्नामा दीर्घकोशी स्यात्पङ्कशुक्तिः सितालिका ।
चिकिटः स्यान्महाशल्क इम्बिका जलवृश्चिकः ॥ २ ॥
वर्षाभूः पुंसि मण्डूको हरिर्भेकः प्लवंगमः ।
प्लव-शालूर-सालूराजिह्व-प्लवग-दर्दुराः ॥ ३ ॥
व्यङ्गको नर्दकश्चाथ वर्षाभूः प्लवगी प्लवी ।
वर्षाभ्वी वाथ मण्डूकापत्ये माण्डूकिरीरितः ॥ ४ ॥
माण्डूकेयश्च माण्डूको मण्डूकापत्यमङ्गना ।
माण्डूकायन्युच्यते सा स्थलजास्तु नरादयः ॥ ५ ॥
ते जले जलपूर्वाः स्युर्मत्स्याः संमूर्छनोद्भवाः ॥ ६ ॥

2400 A लत्तिका ३. B लत्तिकाथ द्वयोः स्त्रीत्वे for prior half
2401 B जलालोका for °युका; जळातटी for जलाटनी
2402 B च for स्यात्.–[b]) B जलसूची जलायुका
2403 A शूक्ति३ for शुक्तिर्. B चाथ for अब्जो
2404 B स्त्रियः शंखोऽब्जकं वरः for post. half
2405 A वार्द्दर २
2406 A क्षुल्लको ३
2407 For lines 2407–10, B subst.:
जलशुक्तिर्घोंक्यपंकमंडकौ वण्ठरश्च सः ॥ ११० ॥
जलडिंबश्च शंबूकशंबुकौ न नपुंसके ।
वराटश्च कपर्दोयुत्रबुतचूर्णिः पणास्थिकः ॥ १११ ॥
हिरण्यं च त्रिषु त्वल्पे वटीद्वंद्वे वराटिका ।
2408 A °भंडकौ ३
2410 A वटी २
2411 A सितालिका ४
2412 A °वृश्चिकः २
2414 B–मालूर– for–सालूरा–
2415 A नर्दक१३. B शालूः for चाथ
2416 A वर्षाभ्वी४. B याथ for वाथ
2417 A मांडूको ३
2418 A °कायन्यु १
2419 B om. र्छनो

पुटकिनी नलिनी च मृणालिनी
भवति पङ्कजिनी वसुपर्णिका ।
बिसवती बिसनाभिरिमाः स्त्रियः
कुमुदिनी कथिता च कुमुद्वती ॥ ७ ॥
राजीवं कमलं नलं शतदलं पङ्केरुहं पङ्कजं
पाथोजं सरसीरुहं सरसिजं नालीकमम्भोरुहम् ।
अम्भोजन्म कुशेशयं च जलजं कंजं करुट् पुष्करं
श्रीपर्णं च सहस्रपत्रम[71a]रविन्दाह्वं कचारं तथा ॥ ८ ॥
स्त्री नोत्पलं तामरसं च सारसं
बिसप्रसूनं सरसीरुहं च ।
प्रोक्तं तु पद्मं नलिनं च न स्त्रियां
श्रीवासमत्राम्बुजमस्त्रियां च ॥ ९ ॥
स्त्री नोत्पलं कुवलयं कुवलं कुवं च
श्वेतं तु कैरवमिदं [कुमुदं] कुमुच्च ।
स्याद्गन्धकान्तमपि गर्दभ-गन्धसोमे
इन्दीवरं त्वसितमुत्पलमामनन्ति ॥ १० ॥
सौगन्धिक-कह्लारे हल्लकमपि रक्तसंध्यकं तुल्यम् ।
स्त्री कर्णिका न तु पुमान्नाजा(न्नब्ज ?)नालं सरोजस्य ॥ ११ ॥

2420 For lines 2420–46, B subst.:
मृणालिनी कमलिनी नलिनी पुटकिन्यपि ।
बिसनाभिः कैरविणीकुमुदिन्यौ कुमुद्वती ॥ ११७ ॥
कुशेशयं तामरसं सहस्र-
पत्रं कचारं च बिसप्रसूनम् ।
श्रीपर्णराजीववीसप्रसून-
श्रीवासवार्जन्ममहोत्पलानि ॥ ११८ ॥
सरसीरुहं सरसिजं च सरोजं
शतपत्रपंकजकजानि सरोरुट् ।
अरविन्दवारिरुहसारसपंके-
रुहपंकरुट्सलिलरुहिनळं च ॥ ११९ ॥
स्यात्पुष्करं च नलिनं त्रिपु पद्ममस्त्री
नालीकवत्कमलमम्बुजमेवमेव ।
रक्तोत्पलं भवति कोकनदं च रक्ते
तस्मिन्सिते त्वतितरामपि पुण्डरीकम् १२०
उत्पलकुवले न स्त्री कुवलयमन्ये कुवं कुवेलं च ।
श्वेते कैरवकुमुवी गर्दभसंज्ञं च गन्धसोमं च ॥ १२१
कन्दोद(ट)गन्धकांते निशाह्वं स्त्री न कुमुदं च ।
नीले त्वस्मिन्निन्दीवरमिन्दीवरनीलाब्जे ॥ १२२ ॥
कह्लारं सौगंधिकमथ हल्लकरक्तसंध्यकेतुतुल्ये (?) ।
स्त्री कर्णिकाम्बुजानां वराटको बीजकोषश्च ॥१२३॥
विसं बिसं तंतुलमब्जजालं
त्रय्यां मृणालं च नभोऽस्य सूत्रम् ।
न ह्यम्बुजायालिषु शंडषंडौ
संवर्तिकाब्जादि दलं नवं यत् ॥१२४॥
करहाटकर्क(र्द)टौ द्वौ कंदो न स्त्री शिफाब्जानाम् ।
शालूकमुत्पलानां केसरकिञ्जल्ककेस(श)रा न स्त्री ॥
नालानाल्यौ त्रये *ह्रूमं दंडेऽस्त्री ऋषभो ज्वरः । (?)
2422 A बिसनाभि ७
2423 A कुमुद्वती २
2431 A °मत्रांबुज २०
2432 A कुवं च ४
2436 A–कह्लारे२; °संध्यक २
2437 A नाल २

त्र्य्यां मृणालं बिस-तन्तुले नभः
क्लीबे लिशं चाथ गणेम्बुजादिनः ।
षण्डश्च शण्डो गदितौ किलास्त्रियां
कन्दः शिफा स्त्री करहाट-कर्दटौ ॥ १२ ॥
अट्टो(?)निशाहसोऽप्यत्र शालूकं तूत्पलादिनः ।
निर्वृत्तादौ कौमुदिकं तथा कुमुदिकं त्रिषु ।
सूक्ष्मकन्दः कन्दलः स्यात्रिलिङ्ग्यां समुदीरितः ॥
वराटको बीजकोशः कर्णिका केसरः पुनः ।
न स्त्री केशर-किञ्जल्कौ दलं संवर्तिका नवम् ।
पद्माक्षं पद्मबीजं स्यात्का[71b]लोड्यं(?) पद्मकर्कटी ॥
जलालुकं पद्ममूलं शृङ्गाटं जलकण्टकः ॥ १३ ॥
पद्मचारिण्यतिचरा पद्मा पद्मावती च सा ।
चारटी गन्धमूला च लक्ष्मीः श्रेष्ठा सुपुष्कला ॥ १३ ॥
त्रिकस्त्रिकोणस्त्रिकटो वारिपर्णी तु कुम्भिका ।
वृकधूमो ढण्ठणश्च हठः पानीयपादपः ।
वारासनं वाःसदनं पर्णसिर्जलमन्दिरम् ।
समुद्रगृहमित्याहुर्जलयन्त्रनिकेतनम् ॥ १४ ॥
धारायन्त्रं प्रणालीभिर्यत्र वारि प्रणीयते ।
करपत्रं जलक्रीडा व्यात्युक्षी करपत्रिका ॥ १५ ॥
इत्थं परात्म-स्वर्व्योम-काल-धी-नाट्य-वारिभिः ।
वर्गैः सप्तभिराम्नातः स्वःकाण्डः साङ्ग आदिमः ॥ १६ ॥

इति श्रीविश्वनाथविरचिते कोषकल्पतरौ स्वर्गकाण्डः
प्रथमः समाप्तः ॥ १ ॥ श्री ॥

2439 A लिशं ५
2446 A–किंजल्कौ ३
2447 A °कर्कटी ४
2448 A °मूलं२.–For lines 2448–53, B subst.:
जलालुकं पद्मलुकं पद्ममूळं स्थलपद्मं तु मानकः ।
त्रिकस्त्रिकोणस्त्रिकटः शृंगाटोऽस्त्ययंबुकंटकः ॥१२७॥
कुंभीको वारिणीयुक् टंढको वृकधूमकः ।
हठः पानीयवृक्षोऽथ पद्मा पद्मावती वरा ।
चारटी गंधमूळा श्रीः पुष्कला ब्रह्मचारिणी ।
2449 A सा २
2450 A सुपुष्कला ९
2451 A त्रिकटो ५
2453 A °मंदिरं ४
2454 A °गृह १
2456 After line 2456, B reads
इति जळवर्गः
2457 For lines 2457–8 and the colophon, B subst.:
श्रीविश्वनाथरचिते कोषकल्पताविह ।
वर्गैः सप्तभिराम्नातः स्वःकांडः सांग आदिमः ॥१॥
विद्वन्मंडलमंडनायितभिषग्वंशावतंसोल्लस-
च्छ्रीकश्रीकविविश्वनाथरचिते सत्कोषकल्पद्रुमे ।
स्वःस्कंधः सुधियां मुदे बत परात्मस्वर्वियत्काळधी
नाट्यांभोधृतनामकैर्निगदितो वर्गैः शुभैः सप्तभिः ॥
इति स्वःकांडः ।१। श्रीः

श्रीमन्मङ्गलमूर्तिर्जयति ।

महीं महीयसी यस्य सर्वबीजा तनुस्तनुः ।
शंभोर्नमांस्यहं[तस्मै] कुर्वे सर्वैनसां छिदे ॥ १ ॥

पृथ्वी-पुर-धरारण्यौषधि-सिंह-नर-द्विजैः ।
क्षत्र-विड्-वृषलैः साङ्गैर्वर्गैर्भूकाण्ड उच्यते ॥ २ ॥

भूः पृथ्वी पृथिवी रसा च पृथवी धात्री धरित्री धरा
भूमिर्भूर्णिरिला भुरिग्वसुमती क्षोणी क्षितिः क्ष्मा क्षमा ।
गौर्गोत्रा जगती स्थिरा कुरवनिर्विश्वाथ विश्वंभरा-
ऽनन्ता ज्या च वसुंधरा च वसुधा सर्वंसहा मेदिनी ॥ ३ ॥

उर्वीराम्बुधिमेखला च विपुला स्याद्रत्नगर्भाचला
मह्यम्भोनिधिनेमिरब्धिवसना रत्नप्रसूर्बीजसूः ।
गन्धाम्बा धरयित्रिका च धरणिः स्याद्भूतधात्री धरा-
धारा तत्र च काश्यपी च बलजा दक्षा न ना रोदसी ॥ ४ ॥

भरिमा सहुरिश्च स्त्री रोदसी भूरिहाव्ययम् ।
द्यावापृथिव्यौ रोदस्यौ द्यावाभूमी च रोदसी ॥ ४ ॥

दिवस्पृ[2a]थिव्यौ स्तो द्यावाक्षमे क्लीबे तु रोदसी ।
उर्वरा सर्वसस्योर्वी सोन्नता माल्यमन्तिमे ॥ ५ ॥

प्रवणः क्रमनिम्ना भूर्निपत्या सातिपिच्छला ।
पट्टस्तु शासनं राजदत्ता भौमं तु भूभवे ॥ ६ ॥

मृन्मृत्तिका विकारेऽस्या मार्त्तिको मेघलिङ्गकः ।
मृत्सा मृत्स्ना प्रशस्ता सा क्षारा तूषा द्वयोरुषः ॥ ७ ॥

उषवानूषवांस्त्रय्यामूषरश्चोषरेरिणौ ।
स्थलं स्थला कृत्रिमं तत्स्थली तु स्यादकृत्रिमम् ॥ ८ ॥

कृष्णभूमः पाण्डुभूम उदग्भूमो द्विभूमकः ।
कृष्णादिभूमिके देशे कृष्णभूमादयस्त्रिषु ॥ ९ ॥

☞ The readings given below are from the only MS. designated A, as MS. B ends with the first Kāṇḍa.

2472 वलजा
2473 भू ५६ रिहाव्ययं १
2475 रोदसी ७
2476 उर्वरा१. माल १ मंतिमे
2477 निपत्या १
2478 पदस्तु शासनं २; तौमं १ for भौमं
2479 मृन्मृत्तिका २; मार्तिको १
2480 मृत्स्ना २; द्वयोरुषाः २
2481 °रेरिणौ ४
2482 स्थलं १ स्थला१; स्थली १
2483 पांडुभूम १ उदग्भूमो १ द्विभूमकः १

मरुर्धन्वा जाङ्गलोऽथ जगती वैष्टकं जगत् ।
भुवनं विष्टपं चास्त्री पिष्टपं विश्वमन्तिमे ॥ १० ॥
लोकोऽथ लोकधातुः स्याज्जम्बूद्वीपं तु न स्त्रियाम् ।
इलावृतं तु फलभूमर्तो भूर्लोक उच्यते ॥ ११ ॥
भुवर्लोकः स्व(सुव)र्लोको महर्लोकादयोऽपरे ।
[2b] लोकोऽयं भारतं वर्षमस्त्रियां वर्समित्यपि ॥ १२ ॥
पुंसि स्याद्विषयो देशो निर्गश्चक्रं च मण्डलम् ।
उपवर्तनमन्त्येऽथ नीवृत्स्त्री राष्ट्रमस्त्रियाम् ॥ १३ ॥
पुमाञ्जनपदश्चाथ वृत्तिर्जानपदी भवेत् ।
जाता जनपदे याथ नदीं यावच्छरावतीम् ॥ १४ ॥
देशः प्राग्दक्षिणः प्राच्यः स्यादथोदीच्यपश्चिमः ।
उदीच्यः स्यादथ म्लेच्छदेशः प्रत्यन्त उच्यते ॥ १५ ॥
हिमवद्विन्ध्ययोर्मध्यं यत्प्राग्विनशनादपि ।
प्रत्यगेव प्रयागाच्च मध्यदेशः स मध्यमः ॥ १६ ॥
राष्ट्रियस्त्रिषु राष्ट्रे यः कृतक्रीतादिको भवेत् ।
दैशिकः स्याद्वैषयिको देश्य–माण्डलिकावपि ॥ १७ ॥
षष्ट्यादियोजनोन्मानो देशो देशान्तरं भवेत् ।
आर्यावर्तः पुण्यभूमिर्जन्मभूमिश्च सा भवेत् ॥ १८ ॥
आचारवेदिरप्युक्ता मध्यं विन्ध्यहि[3a]मागयोः ।
गङ्गायमुनयोर्मध्यमन्तर्वेदिः समस्थली ॥ १९ ॥
ब्रह्मावर्तः सरस्वत्या दृषद्वत्याश्च मध्यतः ।
धर्मक्षेत्रं कुरुक्षेत्रं पञ्चरामहृदान्तरम् ॥ २० ॥
क्लीबे विनशनं तस्मिन्ब्रह्मवेदिः स्त्रियां भवेत् ।
त्रिषु शैबः शिबीनां यो देशोऽस्त्यत्यन्तशीलितः ॥ २१ ॥

2485 जांगलो ३
2488 फलभू २
2489 भुवर्लोकः १ स्वर्लोको १ महर्लोका १ द°
2490 वर्से २ मि°
2492 उपवर्तन ६
2493 °पद३; जानपदी १
2495 प्राच्य १ स्याद°
2496 उदीच्यः १; प्रत्यंत २
2497 For lines 2497–8, cf. manu 2. 21
2498 मध्यमः २
2499 राष्ट्रिय १
2500 वैषयिको २
2501 देशांतरं १
2503 °वेदि४र°
2504 समस्थली २
2505 ब्रह्मावर्तः १
2507 ब्रह्मवेदिः ५
2508 शैबः १

राजन(न्य)कस्तु राजन्यदेशो वैराटकीस्तथा ।
एवं शैलूषको दैवयाजकः पौत्रकोऽपि च ॥ २२ ॥
स्याद्भौरिकिविधं भौलिकिविधं च नपुंसके ।
स्यादैषुकारिभक्तं * * * * * * * * * ।
* * * * * * * * * * * * पि नड्वलः ॥ २४ ॥
एवं वेतसकीयः स्याद्वेतस्वान्बहुवेतसः ।
कुमुद्वान्कुमुदावासो महिष्मान्महिषाश्रयः ॥ २५ ॥
शाद्वलः शादहरितः पङ्किलः पङ्कसंयुतः ।
उत्करीयस्तूत्करवान्पलाशीयः पलाशवान् ॥ २६ ॥
तृणादिभिस्तु निर्वृत्तस्तृणशः पर्णशस्त[3b]था ।
अश्मरस्त्वश्मवान्देशो गुडरः खण्डरस्तथा ॥ २७ ॥
कुम्बायाः कुम्बकीयोऽसौ तक्षणः स्यात्तक्षकीच[य]कः ।
औदुम्बरो बाल्बजश्च पार्वतस्तत्तदन्वितः ॥ २८ ॥
प्रागद्यः स प्रगदिनी कौविदार्यस्तु तद्युतः ।
स्यान्नदीमातृको देशो यः स्यान्नद्यम्बुपालितः ॥ २९ ॥
वृष्ट्यम्बुपालितो देशः प्रोच्यते देवमातृकः ।
मधुमान्मधुसंपन्न आसन्दीवांस्तु तद्युतः ॥ ३० ॥
सौराज्ययुक्तु राजन्वान्राजवांस्तु ततोऽपरः ॥ ३१ ॥
प्राग्ज्योतिषाः कामरूपा अङ्गाश्चेयो(श्चम्पो)पलक्षिताः ।
वङ्गाः स्युर्हरिकेलीयास्त्रैपुरा डाहलाः स्मृताः ॥ ३२ ॥
डाहालाश्च डहालास्ते कौङ्कणाः कुङ्कणा अपि ।
आङ्गका वाङ्गकाश्च स्युस्त्रिषु तद्भक्तयो हि ये ॥ ३३ ॥
अवन्तयो मालवाः स्युर्मागधाः कीकटाभिधाः ।
आवन्त्यः स्यादवन्तीशस्त्रि[4a]ष्ववन्ती तदीश्वराः ॥ ३४ ॥

2510 शैलूषको १ दैवयाजकः १ पौत्रको १
2511 भौलिकिविधं २
2513 नड्वलः ३
2514 °वेतसः ३
2515 °वासो२; °श्रयः २
2516 °हरितः१; °संयुतः १
2517 °रवान्२; °शवान् २
2518 तृणसः १ पर्णस १
2519 °श्मवान्दे२ शो गुडरः १
2520 °कीचकः १
2521 औदुंबरो १ बाल्बज १ श्च पार्वत १
2522 प्रागद्यः१; °दार्य १ स्तु
2523 °मातृको १
2524 °मातृकः १
2525 मधुमा१; °न्दीवां १ स्तु
2526 राजन्वान् १ राजवां १ स्तु
2527 कामरूपाः २
2528 °केलीया २
2529 डहाला४स्ते; कुंकणा २
2530 आंगका १ वांगका १
2531 स्यूसगिधाः for स्युर्मागधाः
2532 आवंत्यः१; °ष्ववंती १

देशाश्चैद्याश्चेदयः स्युर्मरवस्तु दशेरुकाः ।
साल्वाः स्युः कारकुक्षीयाः साल्वकस्तद्भवो नरः ॥ ३५ ॥
पदातिस्त्वेष साल्वः स्याद्यवागूर्गौश्च साल्वका ।
साल्वि[स्तु ?] साल्वराजः स्याद्बहुत्वे साल्वयो मताः ॥ ३६ ॥
जालंधरास्त्रिगर्ताः स्युस्तद्भूस्त्रैगर्तकस्त्रिषु ।
कश्मीराः स्युर्माधुमतास्ताजीकास्ताजिकाभिधाः ॥ ३७ ॥
वाह्लीका वाह्लिकाः सारस्वतास्तु स्युर्विकर्णिकाः ।
वाहीका ढ(ट)कसंज्ञाः स्युः कारूषाः स्युर्बृहद्गृहाः ॥ ३८ ॥
खशास्तुरुष्का हूणाः स्यू रोमकाः साखयश्च ते ।
वनायवः पारसीका अरब्बाश्च समार्थकाः ॥ ३९ ॥
प्रोक्ता मुरण्डा लम्पाकाः सौवीराः स्युः कुसालकाः ।
आनर्तास्तु सुराष्ट्राः स्युस्तीरभुक्तिस्तु निच्छविः ॥ ४० ॥
प्रभासं सोमतीर्थं स्याद्दशार्हाः सा[4b]त्वताश्च ते ।
यदवः कुकराः प्रोक्ता दशार्णा अपि तत्समाः ॥ ४१ ॥
उशीनराः क्षीरपाणा राढाः सूला(सुह्माः)प्रकीर्तिताः ।
स्यात्सौह्मनागरः सुह्मनगरे त्रितये भवः ।
पञ्चापाः स्युः पञ्चनदाः सिन्धवः सिन्धुलक्षिताः ॥ ४२ ॥
सिन्धुकः सैन्धवश्च स्यात्सिन्धुजन्मादिषु(त्रिषु) ॥
प्रत्यग्रथास्त्वहिच्छत्राः केरलौड्रोत्कलाः समाः ॥ ४३ ॥
कुन्तला उपहाराः स्युरान्ध्रास्तैलङ्गनामकाः ।
देशभेदास्तु पञ्चाला मत्स्या मद्राश्च गुर्जराः ॥ ४४ ॥
काम्बोजा दरदाश्चोलाः शकाश्चीनाश्च पुण्ड्रकाः ।
कर्णाटा द्रविडा लाटाः कुरु-कोशल-काशयः ॥ ४५ ॥

2533 °श्चेदयः२; दशेरुकाः २
2534 °कुक्षीया २ स्साल्वक १
2535 साल्वका १
2536 साल्वि १; मताः १
2537 °गर्ताः२; °र्तक १
2538 माधुमता२; °जिका २ भिधाः
2539 °कर्णिकाः २
2540 °द्गृहाः २
2541 साखय ५ श्च
2543 लंपाकाः २
2544 सुराष्ट्राः२; निच्छविः ३
2545 °ता२श्च
2546 दशार्णा ३
2547 क्षीरपाणा२; सूला २
2549 °नदा२; °क्षिताः २
2550 सैंधव २ श्च
2551 °च्छत्राः २; °त्कला ३
2552 °हाराः२; तैलंग २
2553 पंचाला१; मद्रा १ श्च गुर्जराः २
2554 कांबोजा १ दरदा १ श्चोला १ रशका १ श्चीना १ श्च पुंड्रकाः १
2555 करार्गटा १ द्रविडा १ लाटाः १ कुरु १ कोशलकाशयः १

दशार्णाश्च महाराष्ट्रा विदर्भाद्या अपीतरे ।
काम्बोजराजः कम्बोजः पञ्चालाद्यास्तदीश्वराः ॥ ४६ ॥
कौरव्यः कुरुदेशेशः कुरूः स्त्री चेत्तदीश्वरा ।
नैषध्यो नि[5a]षधेशः स्यान्नैषध्योऽन्यः प्रकीर्तितः ॥ ४७ ॥
स्यात्सुपाञ्चालकस्तद्भूः सर्वपाञ्चालकोऽपि च ।
अर्धपाञ्चालकस्तद्वत्पौर्वमद्र इमे त्रिषु ॥ ४८ ॥
कुरुपाञ्चालसंभूतः कौरुपाञ्चाल ईरितः ।
कुरुजङ्गलजे कौरुजाङ्गलः कुरुजङ्गलः ।
कच्छोऽस्त्री सजले तस्मिंस्त्रिष्वनूपं च लञ्जकः ॥ ४९ ॥
आनूपं काच्छकं तज्जे विशेष्यवदुदीरितम् ।
कटः परिसरः पुंसि तस्मिन्पर्यन्तभूमिका ॥ ५० ॥
कर्मान्तः कर्मभूमिः स्याद्यज्ञवाटस्तु यज्ञकः ।
वास्तुरस्त्री वेश्मभूमिर्गोष्ठं गोस्थानमीरितम् ॥ ५१ ॥
गोगोष्ठं चाथ तद्भूतपूर्वं गौष्ठीनमन्तिमे ।
त्रिष्वाशितंगवीनं तद्भावो यत्राशिताः पुरा ॥ ५२ ॥
गोस्थानजः स्याद्गोस्थानो गोशालोऽप्येवमन्यवत् ।
वम्रीकूटं शक्रमूर्धं कृमिपर्वतवाचकः ॥ ५३ ॥
स्यमीकः स्यमिको वामलू[5b]रो वल्मीकमस्त्रियाम् ।
पार्णिघमोऽन्यवत्पन्था योऽन्धकारादिसंवृतः ॥ ५४ ॥
पन्थाः पत्सल-चारौ निगमो मार्गः पथोध्व-पद्धाजाः ।
पद्या-पद्धति-पदवी-सृति-वर्तन्येकपद्यश्च ॥ ५५ ॥
सरणिर्वर्त्मनि-वीथ्यौ शरणिः स्त्री चायनं वर्त्म ।
अतिपन्थाश्च सुपन्थाः सत्पथ एते पुमांसः स्युः ॥ ५६ ॥

2556 दशार्णा१; °राष्ट्रा १ विदर्भाद्या १
2557 कंबोजः १ पंचाला १ द्या°
2558 कौरव्यः १ कुरुदेशेशः २ करूः १
2559 नैषध्यो १ न्यः
2560 °लक १ स्तद्भूः; °को १ पि च
2561 °लक १; °मद्र १
2562 °पांचाल १
2563 °जंगलः २
2564 लंजकः ३
2565 काच्छकं २
2566 °भूमिका ३
2567 °भूमिः२; यज्ञकः २
2568 °भूमि २
2569 गोष्ठीन १
2570 °गवीनं १
2571 गोस्थानो १ गोशालो १
2577 वर्त्म २१
2578 सत्पथ ३

प्राध्वः स्यात्प्रहतः पन्थाः कान्तारोऽस्त्री स दुर्गमः ।
प्रान्तरं दूरशून्योऽन्त्येऽथा[पन्था] अपथं भवेत् ॥ ५७ ॥
कदध्वा तु दुरध्वो व्यध्वोऽस्त्री विपथ-कापथौ ।
आरण्यकस्तु स भवेत्पन्था योऽरण्यसंभवः ॥ ५८ ॥
स्यात्प्रातिपथिकी प्रातिपथिकापैति तत्स्मृतिः ।
सुरङ्गा सन्धिला गूढमार्गो यः स्याद्भुवोऽन्तरे ॥ ५९ ॥
द्विपथं स्याच्चारपथस्त्रिपथं त्रिकमित्यपि ।
शृङ्गाटकं स्यात्संस्थानं चतुष्कं [च] चतुष्पथम् ॥ ६० ॥
चत्वरं च द्विपाध्वा तु मार्गो यः स्यादसंकुलः ।
घण्टापथो राजमार्गः श्रीपथश्चोप[6a]निष्क्रमः ॥ ६१ ॥
महापथः संसरणं तत्पुरस्योपनिष्करम् ।
चतुर्विंशत्यङ्गुलः स्याद्धस्तः किष्कुर्द्वयोर्भवेत् ॥ ६२ ॥
दण्डोऽस्त्रियां चतुर्हस्तो धनुरत्र न योषिति ।
हस्तषोडशकोन्माने दण्डे काण्डं न योषिति ।
धनुषां तु सहस्रे द्वे क्रोशः क्रोशद्वयं पुनः ॥ ६३ ॥
गव्यूतं गोकृतं गव्या गव्यूतिर्मिथुने तथा ।
योजनं मार्गधेनुः स्त्री भवेत्क्रोशचतुष्टयम् ॥ ६४ ॥
नल्वोऽस्त्रियां किष्कुचतुःशती हस्तशती च सः ।
पुंस्येकाहगमोऽध्वा स्याद्य एकाहेन गम्यते ॥ ६५ ॥
त्रिष्वाश्वीनो हयस्यासौ पथ्यं नापेतमध्वनः ।
तत्स्यादौत्तरपथिकं यदुत्तरपथाहृतम् ॥ ६६ ॥
यौजनीको योजनगो यौजनशतिकस्तु तच्छतं गच्छन् ।
गच्छेत्क्रोशशतं यः स क्रौशशतिक उदीर्यते सद्भिः ।

2579 कांतारो १
2580 प्रांततं १; अपथं २
2582 °व्यक १
2583 °थिका २
2584 संधिला २
2585 °पथ २ त्रिपथं त्रिक २
2587 चत्वरं५; द्विपाध्वा १
2589 °निष्करम् १
2590 किष्कु २
2591 धनु २ रत्र
2592 कांडं १
2593 क्रोशः १
2594 गव्यूति ५
2595 °धेनुः २
2596 नल्वो १
2597 °गमो १
2598 पथ्यं १
2599 °पथिकं १
2600 °नीको१; °शतिक १ स्तु
2601 °शतिक १

पान्थोऽध्वगोऽत्कः पथिकोऽध्वनीनो-
ऽध्वन्यः प्रवासागमथश्च गन्तुः ।
स्याद्देशिकोऽयं पथि[6b]लोऽपि गातुर्
गोतुश्च पान्था पथिकी तथा स्त्री ॥ ६८ ॥
दूरेत्य आगतो दूरादौत्तराहस्तथोत्तरात् ।
हारिः स्त्रियां पान्थराजिः पाथेयं शम्बलोऽस्त्रियाम् ॥ ६९ ॥
त्रिषु सर्वपथव्यापी भवेत्सर्वपथीनकः ।
पथिकः स्यात्पथिबुद्धिः पथिका योषिदीदृशी ॥ ७० ॥
पन्थकः पथि जातो यः पथिका तादृगङ्गना ।
अत्यन्तीनोऽत्यन्तगामी मन्दगामी तु मन्थरः ॥ ७१ ॥
जाङ्घिको जवनो जङ्घाकरिको धावको जवी ।
जङ्घालस्त्वरितो वेगी तरस्वी जव इत्यपि ॥ ७२ ॥
स्यात्संदेशहरो दूतो दूत्यं तद्भाव-कर्मणोः ।
दूतः सौघ्नः सुघ्नगामी पन्था वा यदि तादृशः ॥ ७३ ॥

॥ इति पृथ्वीवर्गः ॥

पुरं त्रिलिङ्गयां नगरी न पुंसि
द्रङ्गो नृलिङ्गो निगमः स्त्रियां पूः ।
निवेशनं पत्तन-पट्टने च
स्थानीयमुक्तं पुटभेदनं च ॥ १ ॥
मात्रंशमथ यन्मूलनगरोपान्तगं पुरम् ।
तदभिष्यन्दिर[7a]मणं शाखानगरमित्यपि ॥ २ ॥
भवेदुपपुरं गृह्या नौभिर्गम्यं च पत्तनम् ।
नौभिर्गम्यं पट्टनं स्यात्खेटोऽर्धपुरमस्त्रियाम् ॥ ३ ॥
अतिपूः शोभनपुरं पुरतुल्यं यथापुरम् ।
आयथापुरमेतस्य भावेऽयाथापुरं तथा ॥ ४ ॥

2605 °गोंतु १३ श्च; पथिकी २
2606 दूरेत्य १; °राह १ स्त°
2607 शंबलो २
2608 °पथितकः १
2609 पथिका १
2610 पन्थकः १; पथिका १
2611 °गामी २; मन्थरः २
2612 धातुको for धावको. जवी १
2613 जव १०
2614 दूतो १
2615 सौघ्रः १
2620 मात्रंश ११
2622 गृह्या ४
2623 पुरम २
2624 शोभनपुरं २; यथापुर १ म्

द्विजानां पूर्द्विजपुरं वेशो वेशाजनाश्रयः ।
कोट्टो दुर्गं राजधानी स्कन्धावारश्च सा भवेत् ॥ ५ ॥
मथुरा स्यान्मधूपघ्नी मधुरा द्वारका पुनः ।
कुशस्थली द्वारवती भवेद्विष्णुपदी च सा ॥ ६ ॥
विशालावन्त्युज्जयिनी सेयं पुष्पकरण्डिनी ।
एतस्या निकटोद्यानं भवेत्पुष्पकरण्डकम् ॥ ७ ॥
माया तु स्याद्धरिद्वारं कान्तिः काञ्चिरुभे स्त्रियौ ।
विदेहा मिथिला चाथ गजाह्वं हस्तिनापुरम् ॥ ८ ॥
हास्तिनं च गया तु स्त्री गयपूरथ पुंसि ना ।
कन्याकुब्जं कन्यकुब्जं कौशं द्वंद्वे महोदयम् ॥ ९ ॥
कुशस्थलं गाधिपुरं [7b] कौशाम्बी वत्सपत्तनम् ।
चम्पा तु मालिनी लोमपादपूः कर्णपत्तनम् ॥ १० ॥
त्रिपुरी चेदिनगरी विदर्भा कुण्डिनं भवेत् ।
निषधा स्यान्नलपुरी दामलिप्तं तमालिनी ॥ ११ ॥
तामलिप्तं तामलिप्ती स्तम्बपूर्विष्णुमन्दिरम् ।
एकचक्रं चाथ पुष्पपुरं पाटलिपुत्रकम् ॥ १२ ॥
तद्भवस्तु त्रिलिङ्ग्यां स्यात्पूर्वपाटलिपुत्रकः ।
कोटिवर्षं बाणपुरं स्याच्छोणितपुरं च तत् ॥ १३ ॥
देवीकोटमुमारण्यमिन्द्रप्रस्थं तु दिल्लिका ।
माहिष्मती हैहयपूर्वह्निप्राकारिणी च सा ॥ १४ ॥
माहिष्मतेयस्तज्जः स्यात्कौण्डिनेयस्तथा त्रिषु ।
सौवास्तवं सुवास्तोर्यददूरे नगरं भवेत् ॥ १५ ॥
वैदिशं वार्णशं चैवं विदिशादेरदूरजम् ।
दत्तामित्रेण निर्वृत्ता दात्तामित्री पुरी त्रिषु ॥ १६ ॥

2626 द्विजपुरं१; °श्रयः २
2627 दुर्गं२; °वार १ श्च
2629 °पदी ४
2630 °करंडिनी ४
2631 पुष्करकंटकं १
2632 °द्वारं२; कांचि २
2634 हास्तिनं ३
2636 गाधिपुरं६; वत्सपत्तनं २
2638 °नगरी२; कुंडिनं २
2639 नलपुरी २
2641 एकचक्रं७; °पुत्रकम् ॥ २
2642 °पुत्रकः १
2644 °रण्य५; दिल्लिका २
2645 °कारिणी ३
2546 °ष्मतेय१; °नेय १
2647 सौवास्तवं १
2648 वैदिशं १ वार्णशं १
2649 दात्तामित्री १

वैधूमाग्नी विधूमाग्निनिर्वृत्ता नगरी भवेत् ।
सांकाश्यकस्तु सांकाश्ये भवः काम्पिल्य[8a]कस्त्रिषु ॥ १७ ॥
पूर्वैषुकामशम्युक्ता तद्भवस्त्री त्रिलिङ्गके ।
स्यान्नागरेयकः पौरो नागरो नगरोद्भवः ॥ १८ ॥
संकुत्सितः प्रवीणो वा भवेन्नागरकस्त्रिषु ।
स्यात्पौर्वनगरेयश्च यः पूर्वनगरीभवः ॥ १९ ॥
तथैव नान्दीपुरक एकचक्रिक इत्यपि ।
कास्तीरं तु द्वयोनं स्यादीषत्तीरयुतं पुरम् ॥ २० ॥
पुरभेदा अजस्तुन्दं वत्सगुल्मं तथा परे ।
मुखं निःसरणं तुल्ये पुरोटिः पुरसंस्कृतिः ॥ २१ ॥
खगं साल्वपुरं सौभमथ तन्मायया कृतम् ।
गन्धर्वनगरं प्रोक्तमथ पांसुकुलं भवेत् ॥ २२ ॥
रथ्या प्रतोली विशिखा निषद्या हट्ट आपणः ।
क्रयारोहो महाघोषं जन्यं ग्राममुखं च तत् ॥ २३ ॥
अट्टोऽस्त्री निगमो द्वंद्वे विपणिः स्याद्वणिक्पथः ।
क्रयस्थली पण्यवीथी वासनी विपणिर्द्वयोः ।
बहुमानवसंकीर्णं निर्मुटं च कचङ्गनम् ॥ २४ ॥
ीथी गृह[8b]तटी हट्टी पलिघः शालगोपुरम् ।
शालः सालश्च वरणः प्राकारोऽथाश्मपीठभूः ॥ २५ ॥
वप्रः पुमान्वप्रमस्त्री नेमं ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ।
प्राकारीया इष्टकाद्या याः प्राकारहितास्त्रिषु ॥ २६ ॥
कपीशीर्ष(?)तु तस्याग्रं प्राचीनं वाटिका वृतिः ।
आवेष्टकोऽन्त्ये प्राचीरं कुड्यं भित्तिश्च भित्तिका ॥ २७ ॥

2650 वैधूमाग्नी १
2651 सांकाश्यक १; कांपिल्यक १
2652 °शम्यु १ क्ता
2653 °रोद्भवः ४
2654 नागरक १
2655 °रेय १ श्च
2656 °पुरक १ एकचक्रिक १
2658 °स्तुंदं १; °गुल्मं १
2659 निःसरणं १; °संस्कृतिः २
2660 सौभ ३
2662 विशिखा ४
2663 °मुखं ७
2665 विपणि ४
2667 हट्टी ३
2668 शालः ३; प्राकारो ४
2669 नेमं ३
2670 प्राकारीया १
2672 प्राचीरं ५; भित्तिका ३

भवेदेडूकमेडोकं तदन्तर्न्यस्तकीकसम् ।
कन्था तु मृन्मयी भित्तिः प्राग्भारोऽस्यावतारभूः ॥ २८ ॥
स्यादिष्टकचिता या स्यादिष्टकाभिश्चिता त्रिषु ।
एवं पक्केष्टकचिताथाश्रयो वृषयः पुमान् ॥ २९ ॥
ओकः पदास्पदे स्थानमस्त्युपघ्नोऽन्तिकाश्रयः ।
मीरुष्ठानं तु गदितं चकितस्याश्रयो हि यः ॥ ३० ॥
अधस्पदं पदं वाधः शिरसस्तच्छिरस्पदम् ।
त्रिषु स्यात्प्रतिवेशी स्वगृहोपान्तगृहाधिपः ॥ ३१ ॥
वासो निवासो निलयो निवेशः
क्षयो निकाय्यावसथाश्रयाश्च ।
प्राणन्त(?)आवास इहा[9a]लयः स्यात्
संस्त्याय उक्तोऽत्र गृहा नृभूम्नि ॥ ३२ ॥
कुटिर्द्वयोः पुंसि न मन्दिरा स्यात्
स्त्रियां न गेहं भवनं च वास्तु ।
स्थानं च धानं वसतिश्च शाला
सभा निशान्तं च निकेतनं च ॥ ३३ ॥
आगारं स्यादुदवसितमगारं गृहं चोक्तमोको
वस्त्यं पस्त्यं सदन-शरणे सादनं धाम धामम् ।
धिष्ण्यं धर्त्रे विशिपकुलयुक् समवाश्रं च (?) घरं स्याद्—
वेश्याथास्मिन्मणिविरचिते न स्त्रियां कुट्टिमः स्यात् ॥ ३४ ॥
त्रिष्वावसथिको ह्यावसतिकान्तिकवासिनि ।
स्त्रियां त्वावसथक्युक्ता गोमुखं कुटिलं गृहम् ॥ ३५ ॥
अल्पकुट्यां कुटीरोऽस्त्री खाटिस्तल्पगृहे स्त्रियाम् ।
जलवाट्ट जङ्गमकुटी कावारी मूर्धकर्पटी ॥ ३६ ॥
चतुःशालं चतुःशाली क्लीबे संजवनं भवेत् ।
वयुनं स्यादायतनं देवलो देवतागृहम् ॥ ३७ ॥

2673 एडोकं २
2674 कंथा१; प्राग्भारो १
2675 °कचिता १
2676 °कचिता १
2677 स्थान ६
2678 मीरुष्ठानं १
2679 अधस्पदं १
2680 प्रतिवेशी २
2692 वेश्या४६; कुट्टिमः १
2693 °सथिको १
2694 °सथक्यु १ क्ता गोमुखं १
2695 कुटिरो१; खाटि १ स्त°
2696 °कर्पटी ४
2697 संजवनं ३
2698 °गृहं ४

देवक्षितीशयोर्गेहे प्रासादः पुंसि संमतः ।
सौघोऽस्त्री[9b]भूभुजां गेहे हर्म्यं धनवतामिदम् ॥ ३८ ॥
बुद्धादेस्तु विहारोऽस्त्री चैत्यं गन्धकुटी स्त्रियाम् ।
आवसथ्यं क्लीबमावसथः पुंसि मठस्त्रिषु ॥ ३९ ॥
शिष्यवेश्मन्यथास्त्री स्यादुटजः पर्णशालिका ।
तृण्यागेहं कायमानं छप्परं मयटस्तथा ॥ ४० ॥
खसूमः स्यात्कटकुटिः सौधाग्रं चन्द्रशालिका ।
आश्रमोऽस्त्री मुनिस्थानं सिद्धौकः क्षेत्रमस्त्रियाम् ॥ ४१ ॥
होत्रीयं स्याद्धविर्धानी प्राग्वंशः प्राकृतो गृहम् ।
आथर्वणं शान्तिगृहं कोशोऽस्त्री भाण्डमन्दिरम् ॥ ३० ॥
अपवरको गर्भगृहं भोगावासोऽपि शय्यौकः ।
इन्द्रकमास्थानगृहं संधानी कुप्यशाला स्यात् ॥ ३१ ॥
अरिष्टं सूतिकागारं गञ्जा स्त्री मदिरागृहम् ।
तैलशाला यन्त्रगृहं चित्रशाला तु जालिनी ॥ ३२ ॥
तन्तुशाला गर्त्तिका स्यात्सत्रशाला प्रतिश्रयः ।
आवेशनं शिल्पिशाला कर्मशा[10a]ला च सा भवेत् ॥ ३३ ॥
अन्वासनं चाथ कुम्भशाला पाकपुटी भवेत् ।
संदानिनी तु गोशाला वाजिशाला तु मन्दुरा ॥ ३४ ॥
गोशालः खरशालश्च तत्तच्छालाभवे त्रिषु ।
वत्सशालो वात्सशालो वाजिस्थानश्च तद्भवः ।
स्यात्पौर्वशाला पूर्वस्यां शालायां हि भवा त्रिषु ।
पूर्वशाला प्रिया यस्य पूर्वशालाप्रियश्च सः ।
चतुरं हस्तिशाला स्यादुष्ट्रगोष्ठं मयस्थलम् ।
वापशाला खरकुटी भवेन्नापितशालिका ॥ ३५ ॥

2700 सौधो१; हर्म्यं १
2701 °कुटी १
2702 मठ ३
2705 °कुटिः६; °शालिका २
2706 आश्रमो१; मुनिस्थानं २
2707 °र्धानी २
2708 आथर्वणं १
2709 गर्भगृहं २
2710 इंद्रक१; संधानी १ कुप्यशाला २
2711 अरिष्टं१; °गृहं २
2712 °गृहं२; जालिनी २
2713 गर्त्तिका२; °शाला १
2715 अन्वासनं४; °पुटी २
2716 गोशाला २
2717 गोशालः १ खरशाल १ श्च
2718 वात्सशालो१; °स्थान १ श्च
2721 हस्तशाला१; °स्थलं २
2722 वापशि (corrupt) for वापशाला; °शालिका २

प्रपा पानीयशाला स्याच्छीग्रहः शकुनिप्रपा ।
स्य * * * * शुद्धान्तोऽस्त्री क्लीबे त्ववरोधनम् ॥ ३६ ॥
अन्तःपुरं च राज्ञां यत्स्त्रीजनस्य निकेतनम् ।
अट्टोऽस्त्र्यट्टालको द्वंद्वे क्षौमं कथितमस्त्रियाम् ॥ ३७ ॥
अन्नकोष्ठः कुशूलः स्याद्वलतो(?)ऽथोपकारिका ।
उपकार्याथ वलमी गृहोपरि कुटी मता ।
पूर्वेषां वसतिस्थानं भवेदभिजनः पुमा[10b]न् ।
आत्मना वसतिस्थानं निवासः परिकीर्त्यते ।
मण्डपोऽस्त्री जनस्थानमथ वातायनोऽस्त्रियाम् ॥ ३९ ॥
गवाक्षो जालकं जालीः सिंहद्वारं प्रवेशनम् ।
तोरणोऽस्त्री बहिर्द्वारं तदूर्ध्वं मङ्गलस्रजि ॥ ४० ॥
स्त्रियां वन्दनमाला स्याद्द्वारं बलजमन्तिमे ।
प्रतिहारः स्त्रियां च द्वाः पक्षद्वारं तु पक्षकः ॥ ४१ ॥
प्रच्छन्नमन्तर्द्वारं च तस्मिन्खिडकिका स्त्रियाम् ।
बलजं गोपुरं कूटोऽस्त्री पुरद्वारि संमतः ॥ ४२ ॥
तत्सुम्नाद्यभिनिष्पन्नं स्रौघ्नं माथुरमन्यवत् ।
द्वारपिण्डी तु वारुण्डी * * * * * * * * ।
द्वाराधोदारुणि शिला शिली नासा त्विहोर्ध्वगा ॥ ४३ ॥
उत्तरङ्गं मतं तिर्यग्द्वारस्योपरि दारु यत् ॥ ४३ ॥
शालारं स्याद्धस्तिनखः पुरद्वारावरोहणः ॥ ४४ ॥
स्तूपोऽस्त्रियां मृदां कूटोऽलिन्दस्त्वालिन्दकोऽस्त्रियौ ।
प्रघाण–प्रघणौ पुंसि बहिर्द्वार–प्रकोष्ठके ॥ ४५ ॥
स्त्रियां कक्षा प्रको[11a]ष्ठः स्यात्कलाची च निगद्यते ।
गृहावग्रहणी देहल्युम्बरोदुम्बराम्बराः ॥ ४६ ॥

2723 °शाला३; छीद्वहः (corrupt)
2725 °पुरं ४
2726 क्षौमं ३
2727 °द्वलतो ३
2728 °कार्या २ धवलभी १
2730 निवासः १
2731 °स्थानं ४
2732 जालीः ३
2733 °द्वारं ४
2734 °माला १
2735 द्वाः४; पक्षकः २
2736 खिडकिका ३
2737 कुटो ३
2738 स्रौघ्नं १ माथुर १
2740 नासा १
2741 उत्तरंगं १
2742 °नखः २
2744 °प्रघणौ ४
2745 कलाची ३
2746 °रांबराः ५

अङ्गनं प्राङ्गनं क्लीबेऽजिरं चत्वरमङ्गणम् ।
छदौ छदिश्छादिषौ स्त्री कुलालं पटलं त्रिषु ॥ ४७ ॥
परवालं(?)चाथ न स्त्री वलीको नीध्रमन्तिमे ।
छदिप्रान्तेऽथ वलभी स्त्रियां स्याच्छदिराश्रयः ॥ ४८ ॥
छादिषेयं त्रिषु भवेद्यद्धितं छदिषे भवेत् ।
गोपानसी तु वलभी छादनं वक्रदारु यत् ।
कपोतपालिकायां तु विटङ्को न स्त्रियां भवेत् ॥ ४९ ॥
चत्वरं स्थण्डिलं क्लीबे स्त्री वितर्दिश्च वेदिका ।
वरण्डोऽभ्यन्तरावेदिर्भूया ❋ ❋ परिष्कृता ॥ ५० ॥
द्विस्तावा सा द्वित्रिगुणा त्रिस्तावाथ तमङ्गकः ।
इन्द्रकोशः शेखरोऽस्त्री निर्यूहो निर्गतं बहिः ॥ ५१ ॥
स्थूणा तु धारणं स्तम्भः स्थूणं चापि नपुंसकम् ।
गृहे स्थूणं क्लीबमेव शालभञ्जी तु पुत्रिका ॥ ५२ ॥
पाञ्चाली या पुत्तलिका व[11b]स्त्रदन्तादिनिर्मिता ।
दारुगर्भा दारुपुत्री कुरण्टी च निगद्यते ।
किर्महेय्य(?)कृता लेप्यरचिताञ्जलिकारिका ॥ ५
कपाटी च कवाटी च त्रिषु स्यादररी न ना ।
अरिः स्त्रियामथैतस्य विष्कम्भिन्यर्गलस्त्रिषु ॥ ५५ ॥
आर्घटः परिघोऽल्पोऽसौ भवेदर्गलिका स्त्रियाम् ।
सूचिः साधारणी तु स्यात्कुचिः कुञ्ची च कुञ्चिका ॥ ५६ ॥
तालकं द्वारयन्त्रं स्यात्प्रतिताली तु तालिका ।
तद्यन्त्रेत्येतु(?)सोपानमारोहणवदीरितम् ।
निःश्रेणिः स्त्र्यधिरोहिण्यां संनिवेशो निकर्षणः ॥ ५८ ॥
स्वस्तिकः सर्वतोभद्रो रुचको वर्धमानकः ।

2751 °षेयं १
2753 विटंको २
2754 वेदिकाः ४
2756 द्विस्तावा१; त्रिस्तावा १
2757 निर्यूहो४; बहिः १
2758 स्थूणं ४
2759 °स्थूणं १
2760 पांचाली ३
2761 कुरंटी ३
2764 अरिः ४
2765 परिघो३; °लिका १
2766 सूचिः २
2767 तालिका २
2768 °रोहण २ व°
2769 °रोहिण्यां२; निकर्षणः २
2770 स्वस्तिकः१; °भद्रो१; °मानकः १

नन्द्यावर्तादयोऽन्ये च भेदा वैच्छन्दका मताः ॥ ५९ ॥
संमार्जनी शोधनी स्याद्वर्धनी च समूहनी ।
भवेद्बहुकरीक्षिप्ते संकरोऽवकरस्तथा ॥ ६० ॥
अवस्करोऽवस्करजे स्यादवस्करकस्त्रिषु ।
संवसथः परिवसथः प्र[12a]तिवसथो पवसथौनिवसथश्च ।
* * * * * * * * * * * * ग्रामः ॥ ५७ ॥
ग्रामार्धे पाटकः पुंसि * * * * * * * * ।
द्विशतग्राममध्ये यो महाग्रामो मनोहरः ।
स कर्वटः खर्वटोऽस्त्री भवेद्द्रोणमुखं पुनः ॥ ६२ ॥
चतुःशतग्राममध्ये महीयान्ग्राम उच्यते ।
ग्रामेवासो ग्रामवासो ग्रामेवास्यादयस्तथा ।
दर्दुरो ग्रामजालं स्याद्गोमुखं तु विलेपनम् ॥ ६३ ॥
प्रकरी चत्वरमही ग्रामेया त्रिषु तद्धिता ।
ग्रामेयकस्तु कथितो ग्रामीणो ग्राम्य इत्यपि ।
दाक्षीग्रामीय उदितो यो दाक्षीग्रामसंभवः ।
एकग्रामीयमेवं स्यात्समूहे ग्रामता स्त्रियाम् ।
ग्रामान्त उपशल्यं स्यादत्र सीमेयनादिते (?) ।
अवधिर्घट आघाटः सीमा स्त्री सीम पुं सिमः ॥ ६४ ॥
स्थितिः स्त्र्यन्तोऽवसानं च मर्यादाथ तयोज्झिते ।
निःसीममपसीमं च क्लीबाव्ययमुदीरितः ॥ ६५ ॥
अल्पग्रामस्तु पल्ली स्याद्भवेद्ग्रामटिका च सा ।
[12b]पक्कणः शबरावासो घोष आभीरपल्लिका ॥ ६६ ॥
वेदानामेष वैदः स्याद्गार्गो दाक्षश्च तादृशः ॥

। इति पुरवर्गः ।

2771 °वर्ता१द°
2773 °कर २ स्तथा
2775 °स्करक १
2776 ग्रामः ७
2779 खर्वटो२; °मुखं १
2782 दर्दुरो १
2783 °मही २
2784 ग्राम्य ३
2785 °ग्रामीय १
2786 °ग्रामीय १
2790 °मपसीमं ३
2791 °टिका २
2792 °वासो २
2793 वैदः१; गार्गो १दाक्ष १

शिलोच्चयो ❋ ❋ भूभृद्धर-भूधर-पर्वताः ।
कुध्रः कुब्रीलः(?)कुट्टारो नगो ग्रावाचलो गिरिः ॥ १ ॥
शिखरी सानुमानद्रिरहार्यः कन्दराकरः ।
वातंधमोऽपि जीमूतो दन्ती गोत्राग-कूटिनः ॥ २ ॥
अविर्बलाहकोऽथोपगिरं स्यादुपगिर्यपि ।
उदयः पूर्वशैलः स्यादस्ताद्रिश्चाञ्जनागिरिः ।
उदगद्रिश्चाद्रिराजो मेनकेशो हिमालयः ॥ ३ ॥
हिमवांश्च हिमप्रस्थो भवानीजनकस्तथा ।
हिरण्यनाभो मैनाकः सुनाभश्च तदात्मजाः ॥ ४ ॥
मेनका तस्य कान्ताथ क्रौञ्चः क्रुञ्चोऽपि कौञ्चवत् ।
मलयोऽस्त्री दक्षिणाद्रिराषाढे जकुटोऽस्त्रियाम् ॥ ५ ॥
माल्यवान्स्यात्प्रस्रवणो विन्ध्यः स्याज्जलवालकः ।
इन्द्रकीलो मन्दरः स्यान्मन्थाना[13a]द्रिरपि स्मृतः ॥ ६ ॥
शत्रुंजयस्तु विमलशैलो रैवतकः पुनः ।
उज्जयन्तः सुदारुस्तु पारियात्रक उच्यते ॥ ७ ॥
सुवेलस्तु त्रिमुकुटस्त्रिकूटस्त्रिककुच्च सः ।
रौहणो मणिगर्भः स्याच्छ्रीशैलः स्कन्दपर्वतः ।
गोवर्धनो हरिच्छत्रं महेन्द्रस्त्विन्द्रपर्वतः ।
लोकालोकश्चक्रवालश्चक्रवाडोऽपि कथ्यते ॥ ८ ॥
शैलभेदास्तु निषधो गन्धमादनमस्त्रियाम् ।
ऋक्षः सह्यश्चित्रकूटो भाकूटोऽन्ये च भूरिशः ॥ ९ ॥
हिमवान्हेमकूटश्च निषधो मेरुरेव च ।
चैत्रः शृङ्गी च कर्णी च सप्तैते वर्षपर्वताः ॥ १० ॥

2798 °हको२६; °गिर्य २ पि
2799 °शैलो २ स्याद्
2801 °जनक ७ स्तथा
2802 °नाभो १ मैनाकः १ सुनाभ १
2803 मेनका१; कौंच ३ वत्
2804 °राषाढे ३ जकुटो ४
2805 °वणो१; °वालकः २
2806 °नाद्रि ३
2807 °शैलो २
2808 उज्जयंतः३; °यात्रक २
2809 °ककु ४ च
2810 °गर्भः२; °पर्वतः २
2811 °च्छत्रं २
2812 °वाडो ३ पि
2813 निषधो१; °मादन २
2814 ऋक्षः १ सह्य १ श्चित्रकूटो १ भाकूटो १
2815 °कूट १ श्च निषधो १ मेरु १
2816 चैत्रः १ शृंगी १ च कर्णी १

महेन्द्र-शुक्ति-मलय-पारियात्रक-ऋक्षकाः ।
सह्यो विन्ध्य इमे सप्त कुलशैलाः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥
पर्वतीयं पार्वतं च त्रिषु पर्वतजं फलम् ।
पर्वतीयो नरस्तादृक् नैषधं त्विदमादिशः ॥ १२ ॥
शैलाग्रं शृङ्ग-शिखर-कूटानि त्री[13b]णि न स्त्रियाम् ।
कूटनिः(?)स्त्री नितम्बोऽद्रेर्मेखला कटकोऽस्त्रियाम् ॥ १३ ॥
भृगुः प्रपातोऽप्यतटः स्त्रियां दरदपि स्मृता ।
बहिर्निर्गतदेशस्तु प्राग्भारो दन्तको गिरेः ।
द्रोणिस्तु शैलयोः संधिः पादाः प्रत्यन्तभूधराः ॥ १४ ॥
दरी गुहा कन्दरी च कन्दरास्त्रिषु कन्दरः ।
कटीरं गह्वरं त्वस्त्री स्नुः प्रस्थः सानुरस्त्रियौ ॥ १५ ॥
अधित्यका तूर्ध्वभूमिरासन्ना भूरुपत्यका ।
स्थूलोच्चयो गण्डशैलश्च्युतः स्थूलोपलो गिरेः ॥ १६ ॥
पाषाणः प्रस्तरो ग्रावा काठोऽश्मास्त्र्युपलः शिला ।
शिलेयं स्याच्च शैलेयं शिलावत्त्रिषु यद्घनम् ।
शिला दृषत्स्त्रियः पट्टः पेषणाश्मा दधद्(?)स्त्रियाम् ॥ १७ ॥
घर्घनालः शिलापुत्रो गृहाश्मा गृहकच्छपः ।
घरट्टः पेषयन्त्रं स्याद्रुचकं गन्धपेषणी ।
भैषज्यपेषणी खल्वो नारकीटोऽश्मकीटकः ॥ १८ ॥
अमृताश्मो भवेज्जातौ पिण्डा[14a]श्मो नाम्नि च स्मृतः ।
आश्ममश्ममयं च स्याद्विकारोऽथाश्मनं परम् ॥ १८ ॥
उद्देशो गण्डकूपोऽद्रेः खनिः खानिः स्त्रियामुभे ।
आकरो ना द्वयोर्गञ्जा चाथाकरिक-खानिकौ ।

2817 महेंद्र१; °मलय१; ऋक्षकाः १
2818 विंध्य१; °शैलाः १
2819 च २
2820 पर्वतीयो१; नैषधं १
2821 °कूटानि ४
2822 कटको ४
2823 दर ४ दपि
2824 °र्गतदे ४ शस्तु; दंतको १
2825 द्रोणि १ स्तु; पादाः १
2826 कंदर ७
2827 सानु ३
2828 °भूमि२; °रुपत्यका १
2829 °शैल २
2831 शैलेयं २
2832 दघद ३
2833 °पुत्रो२; °कच्छपः २
2834 °यन्त्रं२; रुचकं १
2835 °कीटो १२ श्म°
2836 अमृताश्मो१; पिण्डाश्मो १
2837 °मयं२; °थाश्मनं १
2838 °कूपो २ द्रेः
2839 °गंजा ४

त्रिष्वाकरे नियुक्तौ यौ रुमा स्त्री लवणाकरः ॥ १९ ॥
रुमण्वाल्लँवणाद्रिः स्यात्कबरं लवणं रुम ।
तीक्ष्णं क्षारं च न द्वंद्वे पटु वारिरसं तथा ॥ २० ॥
सैन्धवोर्मा(ना?) माणिमन्थं माणिबन्धं यदुत्तमम् ।
वरं शीतशिवं चाथ रोमकं स्याद्रुमाभवम् ॥ २१ ॥
वसूकं वसुकं चाथ बिडं पाक्यं च कृत्रिमम् ।
सौवर्चलं हृद्यगन्धं रुचकं चाक्षमित्यपि ॥ २२ ॥
तद्दुर्गन्धं शूलहृत्स्यान्नीलकं यदि मेचकम् ।
तीक्ष्णं सामुद्रमक्षीबं वशिरः कटकोऽस्त्रियाम् ॥ २३ ॥
यवक्षारस्तु पाक्यः स्याद्यावशूको यवाग्रजः ।
यवनालज उक्तोऽथ स्वर्जिः सुग्घ्नी सुवर्चिका ॥ २४ ॥
स्वर्जिका सर्जिकाक्षारः कापोतः सु[14b]खवर्चकः ।
योगवाही टङ्कणस्तु मालतीतीरसंभवः ॥ २५ ॥
रसशोधी पाचनको लोहश्लेषणकोऽपि सः ।
चूर्णोऽस्त्रियां सुधा तु स्त्री क्षारे ताम्बूलपौगिके ।
औद्भिदं पांसुजं शाकंभरं तत्स्थानसंभवम् ॥ २६ ॥
धूर्तं तु खण्डलवणं संसृष्टे लवणस्त्रिषु ।
सैन्धवं रुचकं पाक्यं सामुद्रं चौद्भिदं तथा ।
स्यात्पञ्चलवणं पांसूत्थेन षड्लवणं भवेत् ।
सौभाञ्जनपलाकास्तु किलापामार्गमुञ्जुकैः (?) ।
यवजस्वर्जिकायुक्तैः क्षाराष्टकमुदाहृतम् ।
त्रिषु लावणिकः प्रोक्तो यः स्याल्लवणविक्रयी ।
धातुः पुमान्गैरिकोऽस्त्री रक्तग्रावा गवेरुकम् ॥ २७ ॥
गिरिमृच्चवनीरक्तं(?) मृदु स्यात्स्वर्णगैरिकम् ॥
शुक्लधातुः पाकशुक्ला कठिनी खटिनी खटी ॥ ५२ ॥

2840 °करः २
2841 °णाद्रिः २; कबरं २
2842 °रसं ६
2844 शीतशिवं ७
2845 वसुकं ४; तथाक्यं २ for पाक्यं
2846 चाक्ष ४
2847 °न्निलकं ३
2848 कटको ५
2850 °नालज ५
2852 °वाही २
2853 °णको ५ पि
2855 औद्भिदं १ पांसुजं २ शाकंभरं १
2856 धूर्तं १; लवण १
2858 °लवणं १
2861 °णिकं १
2863 °रक्तं ५; °गैरिकं १

सितरङ्गा मको(क्रो)ले ना गौरग्रावा सितोपलः ।
काक्षी काच्छी सती मृत्स्ना सौराष्ट्री पार्वती तथा ।
तुवरी पर्पटकं कंसोद्भवाढक्यौ मृतालिका ॥ २९ ॥
[15a]कालिका वाथ कासीसं धातुकासीस–खेचरे ।
स्याद्धातुशेखरं पुष्पकासीसं त्वक्षिभेषजम् ॥ ३० ॥
लोमशं कंसकं च स्यात्कुनटी तु मनःशिला ।
मनोगुप्ता नागमाता गोला दिव्यौषधिः शिला ॥ ३१ ॥
नागजिह्वा च नेपाली करवीरा च रोचना ।
रसनेत्री च पाली च मनोह्वा नागरक्तकम् ॥ ३२ ॥
सिन्दूरं चीनपिष्टं च नागरेणुश्च नागजम् ।
शृङ्गारभूषणं नागगर्भं श्रीमदपि स्मृतम् ॥
रक्तचूर्णं च गन्धारं रक्तवालुकमित्यपि ।
वसन्तमण्डनं चाथ हिङ्गुलिर्हिङ्गुलोऽस्त्रियाम् ॥ ३३ ॥
दारदो हंसपादः स्यात्कुरुविन्दोऽपि रक्तकः ।
मणिरागकरो म्लेच्छो नरि स्याद्रक्तपारदः ।
अर्बुदोत्थं सीससत्त्वं तथा चोदारसङ्गकम् ।
हरितालमलं तालमालं न स्त्री विडालकम् ॥ ३४ ॥
वङ्गारिर्लोमहृद्विसद्गन्धि स्याद्वंशपत्रकम् ।
गोदन्तं पीतनं च स्यात्खर्जूरं पिञ्जरं समम् ॥ ३५ ॥
पीतनं पिञ्ज[15b]नं क्लीबे भवेत्तन्नटमण्डनम् ।
तुत्थं तुत्थाञ्जनं.शस्यं शिखिग्रीवं मयूरकम् ॥ ३६ ॥
मूषातुत्थं कांस्यनीलं हेमतारं वितुन्नकम् ।
भवेत्कर्परिकासङ्गममृतासङ्ग मञ्जनम् ॥ ३७ ॥
रसगर्भं तार्क्ष्यशैलं तार्क्ष्यजं तार्क्ष्यमित्यपि ।
रसाञ्जनं तुत्थदार्वी रसकाथसमुद्भवः ॥ ३८ ॥
स्रोतोञ्जनं तु कापोतं स्रोतोजं च नदीभवम् ।
सौवीरं यामुनं कृष्णं रीतिपुष्पं तु पौष्पकम् ॥ ३९ ॥
पुष्पाञ्जनं च गदितं पुष्पकेतनमित्यपि ।

2868 कालिका १२
2869 °शेखरं ४
2870 कंसकं ४
2873 मनोह्वा ४
2880 °संगकं ३
2885 मयूरकं ५
2887 °मंजनं ३
2891 कृष्णं ३
2892 °केतन ४

क्षारः काचः सितस्त्वेष देवलः परिकीर्तितः ॥ ४० ॥
चक्षुष्या तु कुलाली स्यात्तथारण्यकुलत्थिका ॥ ४१ ॥
गन्धाश्मा गन्धको लेलीतको लेली च गन्धिकः ॥ ४४ ॥
सौगन्धिकः शुल्बवैरी पामारिः कुष्ठहृद्बलिः ।
वैगन्धिकः कीरपुच्छोऽस्त्रियां बलिवसा च सा ॥ ४१ ॥
मानिनीपुष्पमप्यत्र ताप्यं स्त्री तु न माक्षिकः ।
कदम्बश्चक्रनामा च तारारिरजनाम[16a]कः ।
नदीभवश्च तापीयः कामारिर्विटमाक्षिकः ।
आवर्तश्चाम्बुधातुश्च शुक्लोऽसौ तारमाक्षिकः ।
कङ्कुष्ठं काक(ल)कुष्ठं च विडङ्गं रङ्गनायकम् ॥ ४२ ॥
रेचनं पुलकं ह्रासं शोधनं काकवालुकम् ।
वलि-गैरिक-कासीस(?)काङ्क्षी-तालशिलाञ्जनम् ॥ ४३ ॥
कङ्कुष्ठं चेत्युपरसाः प्रोक्ताः पारदकर्मणि ।
अस्त्री स्यादश्मनिर्यासः शिलाजत्वथ्यमश्मजम् ॥ ४४ ॥
गैरेयं गिरिजं चेन्द्रजतु स्याज्जतुपार्वतम् ।
धातुजं च शिलाह्वं च शिलानिष्यन्दजं च तत् ॥ ४५ ॥
अभ्रं स्यादभ्रकं व्योमाभिधं विमलमद्रिजम् ।
गिरिजामलमच्छं तदमलं गिरिजं समे ॥ ४६ ॥
कृष्णाभ्रकप्रभेदौ स्तो मेकं दार्दुरमित्यपि ।
धान्याभ्रं शोधितं तत्स्याच्छृङ्गाराभ्रं तु योगिकम् ॥ ४७ ॥
रसो रसेन्द्रः सूतश्च पारदः पारतोऽस्त्रियाम् ।
हरबीजं च चपलः स्वामी स्नेहनिधिश्चलः ॥ ४७ ॥
सर्वं तु तै[16b]जसं लोहं तान्यष्टौ हेमरूप्यकम् ।
ताम्रं रीतिः सीस-कांस्ये त्रपु पारशवं तथा ॥ ४८ ॥
चाम्पेयं हाटकं भर्म भूरि चामीकरं वसु ।
कल्याणं कनकं रुक्मं रिक्थं काञ्चन-कर्बुरे ॥ ४९ ॥

2893 क्षचः२; देवलः १
2894 °कुलत्थिका ३
2898 °पुष्प १५
2901 °धातुश्च १२
2904 वलि १ गरिक १ कासीस १ कांक्षी १
2905 कंकुष्ठं१; °रसाः १
2908 बिलाह्वं च ११; तत् १२
2910 °जामल६; गिरिजं २
2911 मेकं १ दार्दुर १
2914 °श्चलः १०
2915 लोहं१; हेम १
2916 °कांस्ये १ त्रपु १ पारशवं १

कार्तस्वरं शातकुम्भं भूत्तमं भूषणोत्तमम् ।
गारुडं गैरिकं पारगाङ्गेयं पुरटार्जुने ॥ ५० ॥
पिञ्जरं पीतकं जातरूपं लक्ष्मीनिकेतनम् ।
तपनीयाग्निवक्राग्निबीज-हेम-सुलोहकम् ॥ ५१ ॥
स्यान्महारजतं जाम्बूनदं च कलधौतकम् ।
चारुरत्नं च पिङ्गाशं हरिणं काञ्चिघः पुमान् ।
हारिद्रं स्त्री तु सुरभि ड्वेर्णिः(?)सानसिश्च राः ॥ ५२ ॥
हिरण्यमस्त्रियां हेमं निष्कमष्टापदं गमत् ।
स्वर्णं सुवर्णं रजतं कुमारं त्विदमुत्तमम् ॥ ५३ ॥
अलंकारसुवर्णं तु शृङ्गीकनकमायुधम् ।
शृङ्गी स्त्रियां चाथ हेमविकारे स्याद्धिरण्मयम् ॥ ५५ ॥
त्रिषु प्रतिकृतिस्त्वस्य हरिणी च हिरण्मयी ।
वर्णावलीपरीक्षार्थं स्या[17a]पितेऽस्याल्पभागकः ।
अकुप्यं च हिरण्यं च कोषः कोशोऽस्त्रियामुभौ ॥ ५५ ॥
कृतेऽकृते हेम्नि रूप्ये कुप्यं त्वाभ्यां परं हि यत् ।
आहतं तद्वयं रूप्यमथ स्याद्रजतोऽस्त्रियाम् ॥ ५६ ॥
रूप्यं च कलधौतं च तारं श्वेतं हिमांशु च ।
खर्जुरं च भवेद्धंसाह्वयं च कुमुदाह्वयम् ॥ ५७ ॥
हेम्नि रूप्ये च संश्लिष्टे न स्त्रियां घनगोलकः ।
ताम्रं शुल्वं म्लेच्छमुखमौदुम्बरमुदुम्बरम् ॥ ५८ ॥
द्यष्टं वरिष्ठं सूर्याङ्गं रक्तकं मुनिपित्तलम् ।
मर्कटास्यं शाबराख्यं सूर्याह्वं ब्रह्मवर्धनम् ॥ ५९ ॥
हेम्नि तारे च ताम्रे च संसृष्टे स्यात्त्रिलोहकम् ।
रिरी रीरी च रीतिः स्त्री पीतलोहं सुलोहकम् ॥ ६० ॥
सुवर्णकं कीशलोहमारः स्त्री पित्तला न ना ।
सिंहलं चारकूटोऽस्त्री राजरीतिर्महेश्वरी ॥ ६१ ॥
ब्राह्मी स्यात्कपिला राज्ञी ब्रह्मरीतिरथानरि ।
कांस्यं विद्युत्प्रियं पञ्चलोहं घोषं प्रकाशकम् ॥ ६२ ॥

2927 रजतं ४०
2929 °ण्मयं १
2932 कोशो ४
2933 कुप्यं १
2934 रूप्य १
2936 °दाह्वयं ८
2937 गोलकः १
2940 °वर्धनं १४
2944 चारकूटो ११
2945 °रीति ६

घण्टाशब्दं[17b]वङ्गशुल्वभवं रवण-लोहजे ।
कंसं कंसास्थि वाथास्मिन्सौराष्ट्रं पञ्चलोहकम् ॥ ६३ ॥
वर्त्तलोहं वर्त्तकं स्यादथ नागं सुवर्णकम् ।
गण्डूपदभवं वप्रं वर्भ्रं योगेष्ट-सीसके ॥ ६४ ॥
यवनेष्टं सुवर्णारि सीसपत्रं वरिष्ट(ष्ठ ?)कम् ।
सिन्दूरं तच्चीनपिष्टं सिन्दूरतिलकोऽस्त्रियाम् ॥ ६५ ॥
वङ्गं रङ्गः स्वर्णभवं पिच्चटं नागजीवनम् ।
मृद्वङ्गं तमरं चक्रसंज्ञं कास्तीरकं त्रपु ॥ ६६ ॥
सिंहलं गुरुपत्रं स्यादालीनं नागसंभवम् ।
त्रिषु त्रपुविकारे स्यात्त्रापुषं वाङ्गमित्यपि ॥ ६७ ॥
लोहोऽस्त्री गिरिसारं स्याच्छिलासारमयो घनम् ।
शस्त्रं पिण्डं पारशवं तीक्ष्णं कालायसं तथा ॥ ६८ ॥
पिण्डाश्ममश्मसारं च कृष्णं वीरं च पीवरम् ।
अयं च काठवीरं च स्थुलायाः श्राणमन्तिमे ॥ ६९ ॥
गौरीः स्त्री लोहचूर्णं स्यादथ शिङ्घाणमस्त्रियाम् ।
धूर्त-मण्डूर-सरण-किट्टालानि च तन्मले ॥ ७० ॥
द्वयोर्मणि[18a]श्चारुशिला रत्नं वसु तु न द्वयोः ।
सम्यकस्त्वाकरे शुद्धो मण्यादिर्भेद्यलिङ्गकः ।
हीरकः शिखरी पुंसि दधीच्यस्थि वरारकम् ॥ ७१ ॥
सूचीमुखं रत्नमुख्यं वज्राह्वं चाथ सुन्दरम् ।
गोमेदकं पीतमणिस्तथा तृणचरं मतम् ॥ ७२ ॥
गारुत्मतं मरकतमश्मगर्भो हरिन्मणिः ।
इन्द्रनीलो मसारः स्यान्नीलको मन्दरश्च सः ॥ ७३ ॥
कुरुविन्दो लोहितकः शोणोऽस्त्री पद्मरागकः ।
श्रीपुष्पं च सुरक्तं च माणिक्यं हंसपादकम् ॥ ७४ ॥
शिखरोऽस्त्री तस्य खण्डं वैडूर्यं वालवायजम् ।

2948 कंसास्थि११; सौराष्ट्रे; °लोहकं ११
2949 वर्तकं २
2952 °तिलको १४
2955 °संभवं १४
2956 वांग २
2960 काठवीरं च१७; श्राण १
2961 गौरीः १
2962 त ४ न्मले
2963 वसु ४
2964 सम्यक १
2966 वज्राह्वं ७
2967 तृणचरं ३
2968 हरिन्मणि ४
2969 मंदर ४ श्च
2972 शिखरो१; °वायजं २

प्रवालोऽस्त्री विद्रुमो ना रक्ताङ्गो हेमकन्दलः ॥ ७५ ॥

लतामणी रक्तकन्दोऽथार्काश्मा दहनोपलः ।
सूर्यकान्तः सूर्यमणिश्चन्द्रकान्तो विधूपलः ॥ ७६ ॥

चान्द्रश्चन्द्रमणिः स्वच्छो गल्वर्कः स्फटिकोऽस्त्रियाम् ।
अयस्कान्तविशेषाः स्युश्चुम्बकभ्रामकादयः ॥ ७७ ॥

मुक्ता स्त्री मौक्तिकं मुक्ताफलं * * * शुक्तिजे ।
[18b]रसोपलमथाहेयं तत्सर्पस्य फणाभवम् ॥ ७८ ॥

जीमूत-करि-मत्स्याहि-वंश-शङ्ख-वराहजाः ।
शुक्त्युद्भवाश्च विज्ञेया अष्टौ मौक्तिकजातयः ॥ ७९ ॥

विराटजो राजपट्टो राजावर्तश्च कथ्यते ।
चिन्तामणिः काममणिर्वैक्रान्तोऽसितहीरकः ॥ ८० ॥

। इति शैलवर्गः ।

अरण्यमस्त्री विपिनं कान्तारं समजं त्रसम् ।
गहनं गुहिनं वार्क्षं सत्रं षण्डं च काननम् ॥ १ ॥

वनं कुब्रं च नीध्रं च गोत्रं च दुमलं च तत् ।
ततं [लं] तल्कं दवो दावो झषः कक्षोऽटवी स्त्रियाम् ।
प्रस्तारस्तु तृणाटव्यामरण्यानी महावनम् ॥ २ ॥

वनी तदल्पं वन्या तु वनानां संहतिः स्त्रियाम् ।
आरामः स्यादुपवनं वेलं चापवनं च तत् ॥ ३ ॥

गृहारामा निष्कुटाः स्युः पल्याटा अथ पौरकाः ।
बहिर्गृहाच्छून्यवाटी भृष्टीः क्षुद्रप्रसीदिका ।
आक्रीडोऽस्त्री तथोद्यानं राज्ञां[19a]साधारणं वनम् ॥ ४ ॥

2974 °कंदो ६
2975 °मणि ४
2976 °मणि४; स्फटिको ३
2977 चुंबक १ भ्रामका १ दयः
2979 रसोपल ६ मथाहेयं १
2980 जीमूत १ करीमत्स्या १ हि १ वंश शंख १ वराहजाः १
2981 °द्भवा १ श्च; अष्टौ १
2982 °पदो (for °पट्टो). °वर्त ३ श्च
2983 काममणि२; °हीरकः २
इति शैलवर्गः ।
2985 गुदिनलं for गुहिनं
2987 °टवी २३
2988 प्रकार १ स्तु; महावनं ३
2989 वनी१; वन्या १
2990 चापवनं ४
2991 पल्याटाः ३
2992 भृष्टीः १

उद्यानपालकस्तु स्यात्कक्षावेक्षकनामकः ।
प्रमदवनं प्रमदानां
प्रमदावनमप्यदो महीपानाम् ।
स्याद्वृक्षवाटिका तन्
मल्ल्यादीनां प्रसूनवाटी च ॥ ५ ॥
न पुंसि दण्डका जम्बूमार्गं सैन्धव-नैमिषे ॥ ६ ॥
त्रिपुष्करं चार्बुदोऽस्त्री हिमवान्कुरुजाङ्गलम् ।
उत्पलावर्तकं चेति नवारणी प्रकीर्तिता ॥ ७ ॥
स्यात्कोटरावणं नाम्नि कोटराणां हि यद्वनम् ।
क्रीडोद्यानं केलिवनं पुरगाणां तु यद्वनम् ।
पुरगावणमेतत्स्यादग्रस्थेऽग्रेवणं वने ।
सारिकावणमेवं स्यादथानाम्न्यप्यमी परे ॥ ९ ॥
प्रवणं निर्वणं चान्तर्वणं शरवणादि च ॥ ८ ॥
दूर्वावणं तु दूर्वाणां स्याद्दूर्वावनमित्यपि ॥ १० ॥
देवदारुवनं तु स्याद्वनं यद्दैवदारवम् ।
स्यादीरिकावनाद्येवं वन्यं त्रिषु वनोद्भवम् ॥ ११ ॥
वीथिर्माला च विच्छोलिर्घोरण्यावलि-वीचयः ।
[19b]द्वयोः श्रेणिः पङ्क्ति-तति ※ ※ रेखालि-राजयः ॥ १२ ॥
कुडङ्गो वृक्षवल्लीनां वनं स्यादथ वल्लरम् ।
झाटो गह्वः कुञ्जमस्त्री निकुञ्जं च लतावृतम् ॥ १३ ॥
द्रुर्हरिद्रुर्द्रुमः शाखी शिखरी विटपी कुठः ।
कारस्करो विष्टरोऽद्रिर्नगोऽगः पुष्पदोऽगमः ॥ १४ ॥
फलदो भूरुहो भूजस्तरु-जर्ण-पलाशिनः ।
सालः स्थिरः पुलाकी च रुह्वानोकह-पादपौ ॥ १५ ॥

2996 प्रमदावन २
2998 °वाटी २
2999 दडका १ जंबूमार्गं १ सैंधव १ नैमिषे १
3000 चार्बुदो१; हिमवान १
3001 नवारणी १
3002 काटेरावणं १
3003 केलिवनं १
3004 °गावण१; °ग्रेवणं १
3005 °वण १
3006 प्रवणं १ निर्वणं १
3007 °वन २
3008 °दारुवनं १
3009 °वना १ द्येवं वन्यं १
3010 रिछोलिर्; पचयः (carrupt) for वीचयः
3011 °राजयः १३
3012 कुडंगो १
3013 निकुं ५ जं

वनस्पतिर्वृक्ष-गच्छ-नन्द्यावर्त-करालिकाः ।
पुष्पतः फलवान्वानस्पत्योऽपुष्पो वनस्पतिः ॥ १६ ॥
छायातरुः स्थिरच्छायो ह्रस्वशाखाशिफः क्षुपः ।
स्थाणुरस्त्री ध्रुवः शङ्कुः शाखापत्रविवर्जितः ॥ १७ ॥
औषधिस्त्वौषधिः स्त्री स्यात्फलपाकावसानिकाः ॥ १७ ॥
फलेग्रहिः फलावन्ध्योऽप्यवकेशी तु सोऽफलः !
पुष्पितः स्यात्कुसुमितः फलवान्फलिनः फली ॥ १८ ॥
फुल्ल-प्रफुल्ल-संफुल्ल-प्र[20a]फुल्लोत्फुल्ल-जृम्भिताः ।
प्रबुद्धोन्मीलितो जृम्भ-व्योकोच-विकच-स्फुटाः ॥ १९ ॥
स्मेरः स्मितो विकसितो दलितः स्फुटितोऽपि च ।
विकास्युन्मिषितोन्निद्र-विनिद्राण-विकस्वराः ॥ २० ॥
उल्लीलः स्यादुच्छ्वसित-हसितोन्मिषिता अपि ।
मि(मी?)लितः स्यात्संकुचितः फलेग्रह्यादयस्त्रिषु ॥ २१ ॥
व्रततिः प्रततिर्वल्लिर्लता वल्लरिरित्यपि ।
वीरुत्प्रतानिनी गुल्मिन्युलपः पुंनपुंसकम् ॥ २२ ॥
उलपस्तृणभेदे स्याद्गुल्मिन्यामुलपं मतः ।
कणीचिः स्त्री पुष्पितास्या ग्रन्थिकस्तु लताज्वरः ।
प्ररोहोऽस्त्री त्वङ्कुरः स्यादङ्कूरः कन्दलस्त्रिषु ॥ २३ ॥
पूर्वोऽर्थो बलिशं(?)स्युस्तु शिखा-शाखा-लताः स्त्रियः ।
अस्त्री स्याद्विटपश्चाथ शाख्यं शाखेव यत्रिषु ।
वातावर्जितशाखायां भवेद्योषिद्वकेरुका ।
शाला साला स्कन्धशाखाथाशाखं मूलतस्तरोः ॥ २४ ॥
प्रकाण्डोऽस्त्री पुंसि गण्डिः[20b]स्कन्धस्त्वस्य शिरो भवेत् ।
प्रधाणो मस्तकोऽस्त्री ※ शिफायां तु जटा झटा ।
जटिः स्त्रियां नृलिङ्गे तु मूलेरो विनिगद्यते ॥ २५ ॥

3018 °करालिकाः ३१
3019 °स्पत्यो१; °स्पतिः १
3020 स्थिरच्छायो २
3021 शंकुः ३
3022 °स्त्वौषधिः २
3023 °वंध्यो २ प्यवकेशी १
3024 कुसुमितः२; फली ३० (३ ?)
3029 °न्मिषिता २६
3030 °चितः २
3031 °र्लता ४ वल्लरि ५
3032 °न्युलपः ४
3034 कणीचिः१; ग्रन्थिक १ स्तु
3035 कंदल ४
3036 बलिशं १
3037 °द्विटप ४ श्चाथ शाख्यं १
3039 °शाखा ३
3040 गण्डिः २
3042 मूलेरो ४

शाखा शिफावरोहो ना मूलात्त्वग्रं गता लता ।
लतोद्गमोऽथाप्रकाण्डे गुल्मोऽस्त्री विटपोऽपि च ॥ २६ ॥
स्तम्बोऽप्यथ शिरोऽग्रं स्यात्तस्मिञ्छिखरमस्त्रियाम् ।
बुध्नोऽङ्घ्रिनामा मूलोऽस्त्री त्वचा-त्वक्-त्वचयः स्त्रियः ॥ २१ ॥
छल्ली त्वचश्चोचमन्त्ये न स्त्रियां वरक-वल्कलौ ।
मज्जायां सारमज्जानौ विस्तारो विटपोऽस्त्रियाम् ॥ २८ ॥
दैर्घ्यमायाम आनाह आरोहस्तु समुच्छ्रयः ।
उत्सेधोऽस्त्री समुच्छ्राय उदयस्तूच्छ्रयः ❋ ❋ ।
अल्पारोहपरीणाहा वृक्षाद्याः स्युर्निघा इति ।
दारु न स्त्री काष्ठमन्त्ये दलिरु(कं?) चाथ दीप्तिकृत् ॥ ३० ॥
एध इन्धनमग्ने(?)स्तदेधः पुंसीध्ममस्त्रियाम् ।
समित्स्त्री समिधायां स्यान्निष्कुहः कोटरोऽस्त्रियाम् ॥ ३१ ॥
मिथुने वल्लरिर्मञ्जा चमरा[21a]मञ्जरा न ना ।
पत्रबर्हिश्छदा न स्त्री पर्णं पत्रं दलं तथा ॥ ३२ ॥
पलाशं छदनं पर्फरीकं कि[स]लयं नवे ।
किसलं पल्लवस्त्वस्त्री प्रवालस्त्वचिरोद्गतः ॥ ३३ ॥
स्याल्लतायावकं चाथ तच्चेदङ्गुलिसंनिभम् ।
स्यादाङ्गुलिकनामा स्यात्कोशी शृङ्गो नरस्त्रियोः ।
मर्गटो ना स्त्रियां माढिः पर्वरीणं च तच्छिरा ॥ ३४ ॥
दौर्वीणं मृष्टपर्णं स्याज्जीर्णं त्वेतत्कशंवर(?) ।
कण्टक-द्रुणखौ न स्त्री दलसूचिश्च वङ्किलः ॥ ३५ ॥
शिताग्रोऽप्यथ वृन्तं स्यात्क्लीबे प्रसवबन्धनम् ।
कलिका जालकं क्लीबे क्षारकः कोरकोऽस्त्रियौ ॥ ३६ ॥
मुकुलो मकुलश्च स्यात्कुट्मलः कुड्मलोऽस्त्रियः ।

3043 °रोहो २
3044 लतोद्गमो १
3045 स्तंबो३; शिखर ३
3046 मूलो ३
3047 °वल्कलौ ८
3048 °मज्जानौ ३
3049 आनाह ३
3051 अल्पा २ रोह°; निघा १
3052 काष्ठ२; दलिरुचाथ
3053 इन्धन २
3054 समिधायां४; कोटरो २
3055 मंजरा ४
3057 छदनं ८
3058 पल्लव ४
3060 °गुलिक १ नामा २ स्या; शृंगो २
3061 पर्वरीणं ३
3064 शिताग्रो५; °बंधनं २
3066 कुड्मलो ४

गुच्छो गुञ्छो गुत्स[क]श्च गुलुच्छो ग्लप्स इत्यपि ।
स्तबकोऽस्त्री स्त्रियां लुम्बिः कोषविद्भिर्निगद्यते ।
स्त्रियः सुमनसः प्रायो भूम्नि स्युः प्रसवः पुमान् ॥ ३७ ॥
पुष्पं प्रसूनं सूनं च सुमं कुसुममस्त्रियाम् ।
मणीचकं चाथ पुंसि परागः पुष्पजं रजः । [21b] ॥ ३८ ॥
मकरन्दो मरन्दश्च तद्रसो मधुरस्त्रियाम् ।
आरण्याः स्युः सुमनसो या अरण्येसमुद्भवाः ।
फलं परीरं किंपाकं शस्यं सस्यमथ त्रिषु ।
व्युष्टं पर्युषितं शुष्कं त्ववानं वानमित्यपि ।
गौणं धारु(?)स्तु पुंस्त्वे स्यादथापकं शलाटु तत् ॥ ४० ॥
पेशी कर्कटकी च स्त्री पक्वं तत्तु पचेलिमम् ।
निर्यासोऽस्त्री वृक्षरसो बीजं त्वङ्कुरकारणम् ।
परु-ग्रन्थी ग्रन्थव(गु?)ल्माः स्तः पर्व-परुषी समे ।
* * * * * * * * बीजकोशी शमी शिमिः ।
शिम्बिः शिम्बा चाथ सर्वं मूले पुष्पे फले भवेत् ॥ ४१ ॥
द्वयहीनं यथैरण्डमशोकं चाम्रमित्यपि ।
जात्यादयः स्वलिङ्गाः स्युः पुष्पे जाती च मल्लिका ॥ ४२ ॥
मूले पुष्पे विदार्याद्याः पुष्पे क्लीबेऽपि पाटला ।
साल्वं मूले फले तु स्युर्हरीतक्यादयः स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥
स्वलिङ्गाः सूरणाद्याः स्युः कन्दे जम्ब्वास्तु जाम्बवम् ।
जम्बु क्लीबे स्त्रियां जम्बूः फलं जम्बूस्तु तज्जय(?) ॥ ४४ ॥
प्लाक्षं शैम्रव[22a]माश्वत्थं नैयग्रोधं च बार्हतम् ।
वैणवं चैङ्गुदं च स्यात्फलं प्लक्षादिसंभवम् ॥ ४५ ॥
अन्यत्रैते स्वलिङ्गाः स्युः फलपाकशुक(?)पुनः ।

3071 परागः १
3072 मधु ३
3073 आरण्याः १
3074 सस्य ५
3075 व्युष्टं १
3076 स्या १ दथा°
3077 कर्कटकी ३
3078 निर्यासो१; बीजं १
3079 समोः १
3080 ३ बीजकोशी
3081 शिंबा ५
3082 चाम्र १
3083 जाती १ च मल्लिका १
3085 साल्वं १
3087 जंबू३ः; जंबू १ स्तु
3088 प्लाक्षं १ शैम्रव १ माश्वत्थ १ नैयग्रोधं १ च बार्हतम् १
3089 चैगुदं १

फले प्रकृतिलिङ्गाः स्युर्यथा माषा यवास्तिलाः ॥ ४६ ॥
पञ्चाङ्गं तु तरोर्मूलवल्कपुष्पफलच्छदैः ।
पुष्पज्वरस्तु पर्वा स्याज्ज्यौतिष्कस्त्वौषधिज्वरः ।
दशाङ्गं रसनिर्याससारकण्टकवृन्तकैः ।
अश्वत्थः पिप्पलो बोधिश्चलपत्रो गजाशनः ।
मङ्गल्यः केशवावासः श्रीवृक्षः क्षीरपादपः ॥ ४७ ॥
कपीतनो गर्दभाण्डः कपिक्(चू?)तः कमण्डलुः ।
कन्दरालः सुपार्श्वश्च प्लवः पूगोऽपि मौग्धिगः ॥ ४८ ॥
तरुप्ररोहः प्लवगः सुशीतकवचोऽस्त्रियाम् ।
कपिया(वा?)सः फलीशश्च विलम्बः सुप्रतिष्ठितः ॥ ४९ ॥
अन्यस्थाली द्रुमः पिष्टक्षीरी कुञ्जरपादपः ।
स्यात्प्ररोही जयतरुर्नदीवृक्षो वनस्पतिः ॥ ५० ॥
प्लक्षः कपीतनः शुङ्गी जटी द्वंद्वे तु पर्कटी ।
य[22b]क्षवृक्षः सुपार्श्वश्च पिप्परिः पिप्पलश्छदः ॥ ४८ ॥
वटोऽस्त्रियां रक्तफलो न्यग्रोधो यक्षवासकः ।
बहुपादो ध्रुवः शुङ्गी सिद्धार्थः स्कन्धसंभवः ॥ ४९ ॥
नदीवृक्षः प्ररोही च पादरोही वनस्पतिः ।
अग्रशुङ्गी मरीची च दान्तो वैश्रवणालयः ॥ ५० ॥
उदुम्बरः क्षीरवृक्षो मशकी हेमदुग्धकः ।
सदाफलः कृमिफलो यज्ञाङ्गः शीतवल्कलः ॥ ५१ ॥
सुप्रतिष्ठो यज्ञयोग्यः कालस्कन्ध उदुम्बरः ।
अपुष्पः फलसंबद्धः सुचक्षुश्च वसुद्रुमः ॥ ५२ ॥
उदुम्बरममं(यं?)त्वौदुम्बरं तद्विकृतौ त्रिषु ।
वेतसो वुगुले(?)शीतो वञ्जुलो व्योमपुष्पकः ।
वानीरो गन्धपुष्पश्च सुषेणः कलनो रथः ॥ ५२ ॥
विदुलो मञ्जरीनम्रो नादेयी त्वम्बुवेतसः ।
परिव्याधस्तोयकामो जलौकःसंवृतोऽम्बुजः ॥ ५४ ॥
निकुञ्जकश्च विदुलो नदीकूलप्रियोऽपि सः ।
स्रोतोजो मेघपु(पु?)ष्पश्च नीले त्विज्जल-हिज्जलौ ॥ ५५ ॥

3091 माषा १ यवा १
3093 पर्वा १ स्याज्ज्यौतिष्क १ स्त्वौ°
3108 °णालयः १६
3112 वसुद्रुमः १६
3113 त्वौदुंबरं ३
3116 °नम्रो १
3119 °पुष्पश्च १२

हिङ्गुलश्चेङ्गलो[23a]गुच्छफलः स्यात्कक्षपोलिका ।
क्षीरिणः पिप्पल-प्लक्ष-वरोदुम्बर-वेतसाः ॥ ५६ ॥
आम्रो रसालो माकन्दः पिकानन्दी स्मरालयः ।
कामदुश्चैत्रवृक्षश्च प्रियङ्गो मदिरासखः ॥ ५७ ॥
मङ्गलद्रुर्मञ्जरी च शिलीष्टो भृङ्गवल्लभः ।
मनोभिनन्दनः पुष्पोत्सवश्चामरपुष्पकः ॥ ५८ ॥
वसन्तदूतश्चूतश्च श्यामतैलोऽङ्गनाप्रियः ।
मदिरास[ख]श्च सुफलो हेमपिङ्गः सुमृष्टकः ॥ ५९ ॥
सहारः सहकारश्च स भवेदतिसौरभः ।
पान्थामोदी चाथ वार्वरीटोऽस्यास्थ्यङ्कुरो मतः ।
स्यात्क्षुद्रमौकुलिर्जन्तुवृक्षो लीक्षातरुस्तथा ॥ ६० ॥
घनस्कन्धश्च कोशाम्रो रक्तकः क्षुद्रचूतकः ।
अतिमिष्टस्तु राजाम्र आम्रातः स्मरभावनः ॥ ६२ ॥
वर्षपाकी तनुक्षीरः शृङ्गी स्यादम्लवाटकः ।
फलीशको दुःफलः स्यात्स्त्री तु जम्बूश्च जम्बुवत् ॥ ६३ ॥
महाफला महास्कन्धा सौरभी सुफला तथा ।
कुमारी गन्धप[23b]त्रा च नीलपत्रासितच्छदा ॥ ६४ ॥
काकजम्बू मेघवर्णा नादेयी भ्रमरप्रिया ।
शतपत्रा भूमिजम्बू कुफला वैदिशोऽल्पकः ॥ ६५ ॥
वैदला सा च वैदेशी चाथ राजादनोऽस्त्रियाम् ।
तद्वद्राजातनश्चारः संनकद्रुर्धनुःपटः ॥ ६६ ॥
पिसालश्च प्रियालश्च पटो द्राक्षाफलो घनुः ।
शालः शाखामृगास्वाद्यत्वक्स्त्री तापसवल्लभः ॥ ६७ ॥
खरस्कन्धश्चाम्लफलो राजाह्वो फलनो वरः ।
पलाशः किंशुकः किर्मी ब्रह्मवृक्षस्त्रिपर्णकः ।
त्रिवृन्तः कटुपर्णश्च वातपोथः समिद्वरः ।
क्षारश्रेष्ठो रक्तपुष्पो यज्ञियश्च गणेरुकः ॥ ७१ ॥
लाक्षावृक्षश्च कनकः स्यात्सुभीरव(क?) इत्यपि ।

3120 °पोलिका: ६
3121 क्षिरिणः १ पिप्पल १ प्लक्ष १ वरो १ दुंबरवेतसाः १
3127 सुमृष्टकः २४
3129 °मोदी४; °रीटो १
3131 °चूतकः ५
3134 दुःफलः १०
3136 °च्छदाः १०
3139 वैदेशी ११
3143 वरः १३

बीजस्नेहो रक्तपुष्पः पृथुशिम्बो वमीतरुः ।
अङ्गारितं नूलाम्लित कलीनवनिर्गतो (corrupt) ।
बन्धः पलाशपत्राणां मूर्ध्नि पत्रपलाशिका ।
पालाशकं[24a]मेघवत्स्यान्निर्वृत्तं यत्पलाशतः ।
एलाफलः पान्थभोग्यो मधुकश्च मधुद्रुमः ।
गुडपुष्पो मधुष्ठीलो वानप्रस्थो मधुस्रवः ॥ ७५ ॥
लोध्रपुष्पो माधवश्च मधुपुष्पो मृगप्रियः ।
मध्वङ्गस्तीक्ष्णसारश्च भोग्यो मधुकलो मधुः ॥ ७६ ॥
सोऽम्भोजो दीर्घपत्रः स्याद्ध्रस्वपुष्पफलस्तथा ।
गौरवृक्षस्तीरवृक्षो गिरिकाख्यो मधूलकः ॥ ७७ ॥
घोण्टाकोली च गोकण्टी बदरी युग्मकण्टिका ।
गोपघोण्टा च घुण्टा च राष्ट्रवृद्धिकरी तथा ॥ ७८ ॥
स्निग्धच्छदाजाप्रिया च गृध्रनख्यलिपिका द्वयोः ।
कर्कन्धूः स्यात्फेनिलम्बं बदरी कुवलं त्रिषु ॥ ७९ ॥
सर्वावस्था युटा(?)स्वादु महत्सौवीरकं भवेत् ।
हस्तकोली सिञ्चनिका कर्कन्धूर्याममीयसी ॥ ८० ॥
सौवीरं बदरं कोलं फलं तासां च बेरटम् ।
कर्कन्धूनां तु पाके स्यात्कर्कन्धुकुणमन्तिमे ॥ ८१ ॥
बदरकुणं कुवल[24b]कुणे तेषां पाके समुद्दिष्टम् ।
बदराण्युञ्छति योऽसौ बादरिकः स्याद्विशेष्यलिङ्गस्थः ॥ ८२ ॥
ककुभोऽर्जुनसंज्ञः स्याद्वीरो वीरतरुस्तथा ।
वैरान्तको नदीसर्जो मधुगन्धि प्रसूनकः ॥ ८३ ॥
आशाफलश्चित्रयोधी धूर्तवृक्षेन्द्रवृक्षकौ ।
कुणिः कच्छस्तुणिस्तुन्नः कुपाणिश्च कुवेरकः ॥ ८४ ॥

3148 वमीतरुः २०
3150 °पलाशिका १
3151 पालाशकं १
3155 मधुः १५
3157 मधूलकः ६
3159 गोपद्युरा for °घोण्टा
3160 °नख्य ११ लिपका
3161 कुवलं ३
3162 सौवीरकं १
3163 सिञ्चनिका २
3164 बेरटं ४
3166 °कुणे २
3167 बादरिकः १
3169 वीरातको for वैरा°
3170 °वृक्षकौ ११

स्यादापीतः कान्तलको नन्दी नन्दीतरुस्तथा ।
लोध्रो रोध्रस्तिल्वकः स्यान्मार्जनः कालहीनकः ॥ ८५ ॥
चिल्लस्तिलस्तिरीटो ना सितलोध्रस्तु शाबरः ।
गालवो नेत्रभैषज्यं शीतपुष्पो व्रणौषधम् ॥ ८६ ॥
उत्सादनो घनत्वक्च शशोडती(?) सारमेषजे ।
क्रमुकः पट्टिकाख्योऽन्यः पट्टील्यच(?)बृहच्छदः ॥ ८७ ॥
लाक्षाप्रसादनः पट्टी जीर्णबुध्नो घनत्वचः ।
कट्फलः कत्फलः सोमवल्कः कारञ्जनस्तथा ॥ ८८ ॥
महावल्कः स्त्रियां कुम्भी महाकुम्भी प्रचेतसा ।
म[25a]हाकषायोग्रगन्धा भद्रा भद्रवती तथा ॥ ८९ ॥
श्रीपर्णिका कुमुदिका कैदर्यं मतमस्त्रियाम् ।
स्त्रीपुंसयोस्तिन्दुकः स्यात्कालस्कन्धोऽसितमत्सरुः ॥ ९० ॥
स्फूर्जकः स्फूर्जनी स्फूर्या विरला स्फुरणी च सा ।
जलोद्भवो दीर्घपत्रः काकेन्दुः काकतिन्दुकः ॥ ९१ ॥
कुलकः काकपीलुश्च कुपीलुर्विषतिन्दुकः ।
क्लीतकं मधुकं यष्टीमधुकं मधुयष्टिका ॥ ९२ ॥
मधुस्रवा लक्ष्यणं च यष्ट्याह्वं मधुनाम च ।
जलोद्भवा क्लीतनिका मधुपर्णी मधूलिका ॥ ९३ ॥
पीलुः स्रंसी गुडफलः सहस्राङ्गी हिमासहः ।
उष्ट्रप्रियस्तीक्ष्णतरुर्धारी सिन-विरेचनौ ॥ ९४ ॥
श्यामो भुजो दीपनोऽथ पाके पीलुकुणं भवेत् ।
सोऽद्रिजोऽक्षोट आक्षोटः स्वादुमज्जा पृथुच्छदः ॥ ९५ ॥
पर्वतीयः कन्दरालः कर्परालो गुडाशयः ।
फलस्नेहो वृन्तफलः कीरेष्टोऽथ[25b]शुकप्रियः ॥ ९६ ॥
फलश्रीः पुंसि राजन्यो दृढस्कन्धो नृपाभिधः ।
क्षीरी मृत्प्रियकश्च स्यात्प्रियालोकः फलाधिपः ॥ ९७ ॥

3172 °तरु १० स्तथा
3178 घनत्वचः ८
3182 कैदर्यं १५
3184 स्फुरणी ८
3185 दीर्घपत्रः १
3186 °तिन्दुकः ६
3188 मधुनाम ८
3189 मधूलिका ४
3191 °विरेचनौ ११३
3192 दीपनो १३

क्षीरिणी क्षीरिका स्वादुफला मृदुफलापि च ।
परूषकः परुषकः परुः क्लीबेऽसितच्छदः ॥ ९८ ॥
पारावतो मृदुफलो चत्वनच्छद इत्यपि ।
अल्पास्थि-कण्टकिफल-दग्धवृद्धि-परूंषि च ॥ ९९ ॥
तूदस्तुदश्च नूतश्च ऋमुको ब्रह्मचार्यपि ।
ब्रह्मनिष्ठश्च यूपश्च ब्रह्मण्यो ब्रह्मपादपः ॥ १०० ॥
तूलं तूली चाथ पालेवतं पारेवतं तथा ।
महापालेवतं रक्तमाणावं रैवतं च तत् ॥ १०१ ॥
आरेवतं पाण्डुपुष्पं तिन्दुकाकृतिः प्रोच्यते ।
सुगन्धिपुष्पः स्वाद्वम्लपक्वरसो महोन्नतिः ॥ १०२ ॥
मधूकपत्रसदृशो भवेद्राजकदम्बकः ।
फलं राजकदम्बस्य नीपराजकदम्बकम् ॥ १०३ ॥
भीषणः स्यादार्तगलो बहुकण्ठो रुजाकरः ।
जालीवृक्षो दुःप्रधर्षः [26a]स्वादुतिक्तफलोऽर्गटः ॥ १०४ ॥
पनसः पणसश्चास्त्री मुरजफलोऽसौ महासर्जः ।
............आयतफलः सकण्टकौ चासिन् ॥ २ ॥
लकुचो लिकुचः क्षुद्रपनसो ग्रन्थिमत्फलः ।
पीतनो सौ※※साक्षौ गर्भस्त्वेतस्य कण्टका ।
लिङ्गत्रये दाडिमः स्यात्सारश्च करकोऽस्त्रियाम् ॥ ३ ॥
रक्तबीजो रक्तपुष्पः कुट्टिमः फलखाडवः ।
शुकप्रियो दन्तबीजो हिण्डीरो दालिमी त्रिषु ॥ ४ ॥
विदलं दाडिमकणः शिखरं संपचेलिमः ।
कपित्थस्तु कपि(गि?)त्थः स्याद्दधित्थो रदहर्षणः ॥ ५ ॥
दध्याह्वः स्याद्दधिफलोऽक्षिस्पन्दः सुरभिच्छदः ।
चक्रास्थिः स्याद्दन्तशठः सितपुष्पः कपिप्रियः ॥ ६ ॥
जम्बीरश्च ग्राहिफलो मन्मथश्चिरपाक्यपि ।

3195 कीरेष्टो ११
3198 मृदुफला १३
3201 °परूंषि ११
3204 तूली ११; पारेवतं २
3208 °कदंबकः ५
3211 लोर्गटः ८
3213 सकंटकौ ७
3215 साक्षौ २
3216 °स्त्रियां ३
3218 त्रिषु ४
3219 शिखरं १
3220 °हर्षणः ५
3222 कपिप्रियः ६

हृद्यगन्धः स्वादुफलः सितक्षीरो जलेन्द्रकः ॥ ७ ॥
जम्बीरो जम्भलो जम्भोऽस्त्रियां जम्भील इत्यपि ।
द्विजकेतुश्चारुफलः करणो दन्तहर्षणः ॥ ८ ॥
अस्त्रियां रोच[26b]कश्चाथ वेतसाम्लोऽम्लवेतसः ।
अम्लो रसाम्लः शाखाम्लो मांसारिर्वरवेतसः ॥ ९ ॥
भीमः सहस्रवेधी स्याच्छतवेधी च वेधकः ।
रक्तस्रावो द्रावकश्च न स्त्री चुक्रीमथापरः (?) ॥ १० ॥
कपोताण्डोपमफलः साराम्लश्च परावतः ।
महापारावतश्चाथ निम्बूकं निम्बुकं समे ॥ ११ ॥
रसालं राजनिम्बूकं चौरनिम्बूकमल्पकम् ।
आरुकं वीरसेनं स्याद्वीरकं वीरनुत्तथा ॥ १२ ॥
भवं भव्यं भविष्यं च भावनं तच्चतुर्विधम् ।
कमरङ्गं कर्णफलं भावनं मुखशोधनम् ।
रोमान्तकं रोमफलं भव्यं पिच्छिलबीजकम् ॥ १३ ॥
ऐरावतो नागरङ्गो नारङ्गो वदनप्रियः ।
योगसारस्त्वक्सुगन्धः सुधा तक्राधिवासकः ॥ १४ ॥
मातुलिङ्गो मातुलुङ्गो लुङ्गोऽपि फलपूरकम् ।
बीजपूरः सुपूरश्च बीजाढ्यः केसराम्लकः ॥ १५ ॥
बृहत्फलश्च रुचकः केसरी स तु शैलजः ।
दैवदूती सुगन्धाढ्या मातुलुङ्गा वनीयकः ॥ १६ ॥
अ[27a]त्यम्ला पीतपुष्पा च स्मृता सा च महाफला ।
तित्तिडीका तित्तिडी च तिन्तिडी च कपिप्रिया ॥ १७ ॥
अम्लिका चाम्लिका चिञ्चा चुक्रिकाथ सिताम्लिका ।
असौ सुतित्तिडी प्रोक्ता शुक्लिका च निगद्यते ॥ १८ ॥
जम्बीरो वेतसाम्लश्च नारङ्गो बीजपूरकः ।
तित्तिडीका च पञ्चाम्लं जानीयाद्रसकर्मणि ॥ १९ ॥

3224 °द्रकः ७
3226 °हर्षणः ८
3228 °वेतसः ९
3230 चुक्री ४
3232 °पारावत४; निंबुकं २
3233 °निबूकं २
3235 भवं १ भव्यं १ भविष्यं१; भावनं १
3239 °वासकः ७
3242 केसरी ११
3244 महाफला ७
3246 चुक्रिका ८
3247 शुक्लिका २
3248 जंबीरो १ वेतसाम्ल १ श्च नारंगो १
3249 तित्तिडीका १ च पंचाम्लं १

फणिज्जकः फणी प्रस्थपुष्पः मरुवको मरुत् ।
समीरणो मरुतको भवेन्मरिचकोऽपि सः ॥ २० ॥
खरपत्रस्तीक्ष्णपत्रो जम्बीरो बीजपुष्पकः ।
तिंत्रिडीकस्तु वृक्षाम्लः शाकाम्लो रक्तपूरकः ।
अम्लवृक्षोऽम्लपूरः स्यादथ स्यात्करमर्दकः ॥ २० ॥
कृष्णपाकम(फ?)लाविग्न-सुषेण-स्थलकर्पटाः ।
वनशूद्रः(?)क्षीरफेनः कराम्लश्चाम्लपुष्पकः ॥ २१ ॥
करीरो ना मृदुफलः क्रकरः क्रकचोऽस्त्रियाम् ।
शाकपुष्पो गूढपत्रस्तीक्ष्णसारो हुताशनः ॥ २२ ॥
सुफलः कटुतिक्तः[27b]स्यात्तीक्ष्णकण्टक इत्यपि ।
गाङ्गेरुकं कर्कटकं तोदनं मृगलेण्डिकम् ॥ २३ ॥
क्रन्दनं चारुष्करस्तु तपनोऽग्निमुखो द्वयोः ।
अरुष्को वीरवृक्षः स्याद्वृक्षोष्मो रञ्जनो धनुः ॥ २४ ॥
दहनाह्वः शोथकरो भल्ली भल्लातकस्त्रिषु ।
पत्रैस्तु केसराकारैः कलायसदृशैः फलैः ॥ २५ ॥
पश्चिमार्णवतीरोत्थो वृक्षस्तुबरको मतः ।
वाताम्रं च वदाम्रं च स्निग्धमज्जफलं च तत् ॥ २६ ॥
लोचनाभं च वातारिरङ्कोटस्तु निकोचकः ।
अकोल्लको गन्धपुष्पो रेची स्यात्पीतसारकः ॥ २७ ॥
गुप्तस्नेहस्ताम्रफलो दीर्घकीलोऽरिकिल्लका ।
तस्मिंस्तु वामनेग्राही हुण्डी कोलम्बवर्णकः ॥ २८ ॥
कठोरमल्लिका चाथ पिस्तं स्याच्च मकूलकम् ।
कदली कन्दली काली रसा हस्तिबुसा तथा ।
चर्मण्वती भानुफला रम्भा मोचा च कृष्णला ।
वृन्तपुष्पा च निःसारा तृणसारा महाच्छदा ।
काष्ठाला वारणबि[28a]सा ग्रन्थिनी गजदन्तिका ।

3254 °पूरः ६
3256 °पुष्पकः ८
3259 °कंटक ११
3261 क्रंदनं ५
3263 भल्लातक १२
3265 तुबरको १
3266 °फलं १
3267 वातारि ५
3269 °किल्लका ११
3271 °मल्लिका३; °कुलकं २

सुकुमारा मृत्युफला कथिता दत्तविग्रहा ।
मोचं फलेऽस्याः पुष्पं तु शिलीध्रं कन्दलं त्रिषु ।
तालस्तलो ना श्रीबीजो ध्वजद्रुः स महाफलः ॥ २९ ॥
दुरारोहो दीर्घदण्डो दीर्घस्कन्धो महातरुः ।
तृणराजो लेख्यपत्रो द्रुमेशः पांशुताडकः ॥ ३० ॥
नारीकेलो नारिकेलो नारिकेलिपुटोदकः ।
नारिकेरो द्वयोः पुंसि लाङ्गली कूर्चशेखरः ॥ ३१ ॥
तुङ्गः स्कन्धफलश्चोचो जीववृक्षो महाशिराः ।
तृणराजो दृढफलो दृढबीजो महाफलः ॥ ३२ ॥
दृढवृक्षो ह्यक्षफलो लतावृक्षः शिरीफलः ।
नारिकेलासवोऽम्भोऽस्य चोचं त्वम्बुकरङ्ककम् ॥ ३३ ॥
खर्जुरः पुंसि खर्जूः स्त्री निःश्रेणिर्दृढकण्टका ।
सिंहिश्रेणी खरस्कन्धा कषायमधुराग्रजा ॥ ३४ ॥
दुःप्रधर्षा दुरारोहा भूमिखर्जूरिका पुनः ।
स्यात्कोकपर्कटी कोका स्वाद्वी तु[28b]स्वादुमस्तका ॥ ३५ ॥
मधुक्षीरा पिण्डखर्जूः सुफला च सुकण्टका ।
हिरण्यपुष्पी पूगस्तु क्रमुकः केम्बुको हुणिः ॥ ३६ ॥
गुवाकश्च गुवाकुः स्यात्खपुरः फलपुष्पकः ।
घोटा(ण्टा?) चाथ फलं तस्या उद्वेगं चिक्क-चिक्कणे ॥ ३७ ॥
स्त्रंसिचिक्का स्त्रियां पूगकोशः खोलक उच्यते ।
तालाद्याः पञ्च हिन्तालस्ताल्यां नाडी च केतकी ॥ ३८ ॥
तृणद्रुमाः स्युरेतेऽष्टौ काकोदुम्बरिका पुनः ।
मलपूर्मलयूः फलद्रू(?)फल्गुनी जघनं फलाः ॥ ३९ ॥
अराजिः फल्गुवाटी च सफला मञ्जरी च सा ।
भवेद्धनफलश्चित्रभेषजा फलभारिका ॥ ४० ॥
अञ्जीरं मञ्जुलं च स्यात्काकोदुम्बरिकाफलम् ।

3276 °विग्रहा २०
3277 मोचं१; कंदलं ३
3285 शिरीफलः २०
3286 °लासवो१; °करंककं २
3289 दुरारोहा १०
3290 कोका३; स्वादम°
3292 हिरण्यपुष्पी१६; हुणिः ४
3294 घोटा ९
3295 चिक्का५; खोलक १
3296 हिंताल१; केतकी १
3297 तृणद्रुमाः १
3300 °भारिका १३
3301 मंजुलं २

वरुणो वरणो रोधस्तरुः सेतुस्तमालकः ॥ ४१ ॥
श्वेतपुष्पः साधुवृक्षस्तिक्तशाकः कुमारकः ।
पाश्चात्त्य उरुमानोऽसावथ श्लेष्मातको हिमः ॥ ४२ ॥
वसन्तकुसुमो लेखशाटः स्या[29a]द्बहुवारकः ।
शैलूष-पिच्छिलोद्दाल-मुक्त-मुक्तफला अपि ॥ ४३ ॥
द्विजनिन्द्यः कर्बुदारः कफेलूर्नरि शापितः ।
भूतवृक्षो द्विलिङ्गानुशमी सक्तुफला शिवा ॥ ४४ ॥
लक्ष्मीस्तुङ्गापि मङ्गल्या स्निग्धपिच्छिलपत्रिका ।
स्यान्मर्कटीफला चेयं बहला केशहृत्फला ॥ ४५ ॥
भूमीशमी शमीरोऽस्त्री शंकराह्वोऽप्यथ त्रिषु ।
शामिलिः स्रुग्विकारोऽस्यास्तत्फलं संगरं शमी ॥ ४६ ॥
गुन्द्रा गोविन्दिनी गौरी गौः प्रियङ्गुश्च विन्दिनी ।
गन्धप्रियङ्गुः फलिनी फली च प्रियकश्च सः ॥ ४७ ॥
वृत्ता श्यामा गन्धकान्ता कान्ताह्वा कामिनी प्रिया ।
कारम्भा कङ्गुनी विष्वक्सेना गन्धफलीति च ॥ ४८ ॥
पृथ्वी पुष्करपर्णी च कोलाङ्गी वर्णभेदिनी ।
अश्मन्तकोऽश्मयोनिः स्याद्युग्मपत्रोऽम्लपत्रकः ।
श्लक्ष्णत्वग्बालुकापर्णाः कुशली पापनाशकः ॥ ४७ ॥
कोविदारस्ताम्रपर्णो महाय(?)चलप[29b]त्रकः ।
कूद्दालश्चापि कुद्दालः क्षीरद्रुः कुण्डली कुली ॥ ४८ ॥
उद्दालः स्याच्चमरकः कुण्डलः स्वल्पकेसरः ।
वरलब्धः काञ्चनको भ्रमरेष्टो मनोहरः ।
काञ्चनारिश्चमरिक आस्फोतस्तुल्यकेसरः ॥ ४९ ॥
रक्तपुष्पः श्वेतपाकशत्रुः स्यात्काञ्चनारकः ।
सप्तपर्णस्त्वयुक्पर्णः शुक्तिपर्णः सुपर्णकः ॥ ५० ॥
बहुत्वक्शाल्मलीपर्णस्त्रिपर्णो गुच्छपुष्पकः ।

3303 कुमारकः ९
3304 उरुमानो १
3306 °पला for °फला.
3308 °वृक्षो १४. Post.half=Amarakośa. I. 752 (N. S. ed.)
3310 °हृत्फला १०
3311 शंकराह्वो ३
3312 शमी २
3313 विन्दिनी ६
3314 सास्यः for सः
3317 °भेदिनी १७
3319 °नाशकः ८
3325 कांचभारकः ७

शारदः शारदी चाथ राजवृक्षः सुवर्णकः ॥ ५१ ॥
आरग्वधश्चार्ग्वधश्च प्रग्रहः कृतमालकः ।
आरोग्यशिम्बि-शम्याक-संपाकाश्चतुरङ्गुलः ॥ ५२ ॥
कर्णिकारो दीर्घफलो व्याध्यन्तक-द्रुमोत्पलौ ।
आरेवतो रेवतश्च कर्णी च स्वर्णपुष्पकः ॥ ५३ ॥
कुण्डली च करिव्याधः स्वर्णद्रुः कल्पपादपः ।
स्वर्णशेफालिकाथ स्यात्पारिभद्रः प्रभद्रकः ॥ ५४ ॥
रक्तपुष्पो निम्बतरुः कण्टकी पारिजातकः ।
मन्दारुरपि मन्दारः कण्टकी शुकं(?)इत्यपि ॥ ५५ ॥
[30a]निम्बो नियमनोऽरिष्टो यवनेष्टोऽपि कुष्ठहा ।
सुभद्रः सर्वतोभद्रः पारिभद्रः प्रभद्रकः ॥ ५६ ॥
कृमिघ्नो हिङ्गुनिर्यासोऽस्त्री सुतिक्तक-मालकौ ।
पिचुमर्दश्छर्दनश्च पिचुमन्दः शुकप्रियः ॥ ५७ ॥
देवदत्तः शीर्णपर्णः प्रियशालो रविप्रियः ।
वरत्वचोऽप्यथ द्रेका तस्यां रमण-रामणौ ॥ ५८ ॥
कैडर्यश्च महानिम्बः शाकसारोऽपि रम्यकः ।
पञ्चनिम्बं तु निम्बस्य पञ्चाङ्गं समुदीरितम् ।
किराततिक्तो भूनिम्बो नार्यतिक्तश्च तिक्तकः ।
रामसेनः किरातश्च नेपालोत्थस्तु हैमकः ।
कैरातः काण्डतिक्तश्च नाडीतिक्तोऽर्धतिक्तकः ।
मदना वामनो राठो गाल-गालव-पिण्डिनः ॥ ६० ॥
तस्करः करहाटश्च श्वसनो विषपुष्पकः ।
पिण्डीतकः शल्यकश्च पिण्डपुष्पश्च पर्वरुः ॥ ६१ ॥
मातुलो बीजपुष्पश्च पुमान्मरुबकः फलम् ।
श्वेतस्त्वेष करञ्जः स्याच्चर्मकारतरुश्च सः ॥ ६२ ॥
तीक्ष्ण[30b]कीलः श्वेतवर्मपादपश्च प्रकीर्तितः ।
कृष्णोऽन्यो गंच(?)पिण्डीतो महापिण्डीतको महान् ॥ ६३ ॥

3328 शारदी १०
3331 द्रुमोत्पलौ ३
3334 °शेफालिका ३
3342 वरत्वचो २३
3343 रम्यकः ७
3344 पंचनिंबं १
3346 किरात६श्च
3347 °तिक्तकः ६
3351 फलं १८
3354 पिंडीतो१; °तको १

पीतकः पीतपिण्डीतः सूक्ष्मपिण्डीतकोऽपि सः ।
श्लक्ष्णपिण्डीतकः पर्णपिण्डीतो वस्तिशोधनः ॥ ६४ ॥
करञ्जः करजो नक्तमालः स्याच्चिरिबिल्वकः ।
मञ्जरीकुसुमो रक्तमालोऽथ धूतपूर्णकः ॥ ६५ ॥
प्रकीर्यः स्निग्धगु(च्छोऽसौ)सोमवल्कः सगौरकः ।
पूतीकरञ्जः पूतीकः सुमनाः कलिमारकः ॥ ६६ ॥
कलिङ्गश्चोदकीर्या सुंतुं(?)षड्ग्रन्थो हस्तिचारणी ।
वल्लीकरञ्जशार्ङ्गेष्टा(?) कासघ्नी करभण्डिका ।
कैडर्यश्च सुमन्तश्च मातृनन्दन एव च ।
दन्तधावनकोऽङ्गारवल्लरी मर्कटी तथा ॥ ६८ ॥
उत्तुण्डकी काकतिक्ता सुरद्रुस्तु सुगर्भकः ॥ ६८ ॥
तिनिशः स्यन्दनो नेमिर्नरि पाषाणगर्भकः ।
वित्तकृत्सर्वसारश्च चक्रसंवरणस्तथा ॥ ६९ ॥
आरण्यस्तु रथद्रुः स्या[31a]दतिमुक्तश्च वञ्जुलः ।
शोभाञ्जनः कृष्णगन्धस्तीक्ष्णगन्धो बहुच्छदः ॥ ७० ॥
सौभाञ्जनोऽस्त्रियां शिग्रुरक्षिबो मोचकस्तथा ।
विद्रधिघ्निद् सालनोऽर्होऽप्यवदंशो घनच्छदः ॥ ७१ ॥
हलपत्रो वक्रभङ्गः स्त्रियां मूलकपर्ण्यपि ।
रक्तोऽसौ मधुशिग्रुः [स्या]न्मधुरो मधुशृङ्गकः ॥ ७२ ॥
स्वादुगन्धिर्गञ्जनकः सुगन्धश्च सभञ्जनः ।
सिंहकेशी सुरङ्गी स्यादथ श्वेतोऽतितीक्ष्णकः ॥ ७३ ॥
मुखभङ्गो विमुचति(?) चौरः श्वेतमरीचकः ।
तद्बीजं श्वेतमरिचं शिग्रुतैलं तु बैजकम् ॥ ७४ ॥
भूमीसहो द्वारदारु वरदारु खरच्छदः ।
स्थिरकच्छो महापत्रः शाकः सुरभिसारकः ॥ ७५ ॥
शालः सालः शङ्कुतरुः काश्योऽल्पस्तु लतातरुः ।
अजकर्णो बस्तकर्णः सर्जको रञ्जनद्रुमः ॥ ७५ ॥

3355 °तको २ पि
3356 °शोधनः ३
3358 °मालो ४ थ
3359 °वल्कः ४
3361 कलिंग ५; °चारणी ३
3368 वञ्जुलः ४
3372 °पर्ण्यपि १५
3375 सुरंगी ९
3377 °मरिचं १; बैजकं २
3379 °सारकः ८
3380 कार्यो ४

कुशिकः स्यात्स्नेहकरोऽश्वकर्णस्त्वेष शैलजः ।
सस्यसंवरणः शूरश्चीरिपत्रो गुरुच्छदः ।
[31b]तार्क्ष्यहृद्दीर्घपत्रः स्यात्पीतसालस्तु बीजकः ।
जीवकः प्रियकः काम्यो भवेद्बन्धूकपुष्पकः ॥ ७७ ॥
असनश्चासनश्च स्यादथान्यः कृष्णसर्जकः ।
सुगन्धिर्नीलनिर्यासः पुष्पवृक्षोऽलकप्रियः ॥ ७८ ॥
शौरिः कार्श्यो महासर्जः कृष्णद्रुस्तिलकद्रुमः ।
शिंशपा तु महाश्यामा कृष्णसारा युगच्छदा ॥ ७९ ॥
पिच्छिला गुरुसारा चागुरुर्मण्डलपत्रिका ।
कुशिंशपान्या कपिला भस्मगर्भावसादिनी ॥ ८० ॥
शिंशपाया विकारे स्याच्छांशपं मेघलिङ्गकम् ।
शिरीषः शुकवृक्षः स्यान्मृदुपुष्पश्च भण्डिलः ।
श्यामवल्कलभण्डीको भण्डीरः शङ्खिनीफलः ॥ ८१ ॥
प्लवगः कलमो विप्रोऽथान्यो देवशिरीषकः ।
चक्रेन्द्रको बदरकोऽप्यथ न स्त्री तमालकः ।
समौ तपिच्छ-तापिच्छौ कालस्कन्धश्च कीर्तितः ॥ ८२ ॥
महाकालस्तु किंपाको बर्बरीकोपकालकौ ।
खदिरो रक्तसारः स्यात्कु[32a]ष्ठघ्नो दन्तधावनः ॥ ८३ ॥
कण्टकी बालपत्रश्च जिह्वाशल्यक्षतक्षमः ।
यूपद्रुमो याज्ञिकश्च गायत्री तत्र च स्त्रियाम् ॥ ८४ ॥
गोराटः श्यामसारश्च शल्यको बहुशल्यकः ।
स सितः सोमवल्कः स्यात्कन्दरः श्वेतसारकः ।
पथिद्रुमोऽथासितेऽत्र नेमिद्रुः कुकुकण्टकः ॥ ८५ ॥
कालस्कन्धश्च काम्बोजी महासारोऽपि कार्मुकः ।
अथेरिमश्चारिमेद इरिमेदोऽहिमारकः ॥ ८६ ॥
गोधास्कन्धो विट्खदिरो रिमः पूत्यहिमेदकः ।
त्वक्सारः कृष्णवृक्षश्च गोधावल्ली सुमेदकः ॥ ८७ ॥

3382 स्नेहकरो ७
3384 °पत्रः ७
3390 °पत्रिका ८
3391 °सादिनी ३
3392 °च्छांशपं १; °लिंगकः
3394 °फलः ७
3395 विप्रो १०
3398 °कालकौ ४
3403 कढरः for कन्दरः
3404 पथिद्रुमो ४

गोधनः कट्फलोऽथ स्यादारीः खदिरवल्लरी ।
धवो दृढः स्थिरो गौरः शाकटाक्षो भरोद्वहः ॥ ८८ ॥
धुरंधरो नन्दिनको गोत्रवृक्षस्तु धन्वनः ।
गोत्रपुष्पो धनुर्वृक्षोऽधमर्णश्च रुजाहरः ॥ ८९ ॥
महाबलः सारवृक्षः पिच्छलश्च सुतेजनः ।
रक्तस्वादुफलश्चाथ बब्बूलो बब्बुलस्तथा ॥ ९० ॥
द्रोणीमुखः[32b]सूचिपुष्पो भवेच्चक्रकचक्षदः (?) ।
कुक्कुटः कर्णमेयः स्यात्तस्मिन्नाभाट(?)च संमता ।
विकङ्कतः सुवतरुर्ग्रन्थिलः स्वादुकण्टकः ॥ ९१ ॥
गोपकण्टः श्वानपादो व्याघ्रपादश्च किङ्किणी ।
यज्ञवृक्षोऽग्निवृक्षश्च पृथुबीजः सुधातरुः ॥ ९२ ॥
ऐरावणो मृदुफलः काकपादश्च कण्टकी ।
स्यात्पिण्डरोहणस्त्रय्यां त्विङ्गुदी तापसद्रुमः ॥ ९३ ॥
भल्लकोऽङ्गारवृक्षश्च तिक्ताह्वो वृद्धकण्टकः ।
स्यात्पूतिपर्णिकः स्नेहमज्जापि व्यावहारिकः ॥ ९४ ॥
बिन्दुकश्चाथ सरलः पीतद्रुः पूतिदारु च ।
उच्छितं स्याद्दीपतरुश्चण्डा स्त्री स्निग्धदारु च ॥ ९५ ॥
मारीचपत्रकश्चाथ हारिद्रः पीतवृक्षकः ।
कदम्बपुष्पकः श्रीमान्हरिद्रक-मरूद्भवौ ॥ ९६ ॥
दार्वी पचंपचा गौरी पर्जन्या पर्जनी च सा ।
कटंकटेरी हेमाभा तथा दारुहरिद्रिका ॥ ९७ ॥
कालीयकश्च[33a]न स्त्री स्यात्पीतदारु च पीतनम् ।
न स्त्रियां देवदारुः स्यात्सुरदारु च दारु च ।
भद्रदारु स्नेहविद्धं किलिमं च सुराह्वयम् ॥ ९७ ॥
पारिभद्रः पीतदारु पूतिदारु सुदारु च ।
कर्पटं च महादारु सुमङ्गल्येन्द्रदारुणी ॥ ९८ ॥
व्रीडा तारा गन्धवधूर्वातघ्ना भूतनाशनी ।
नपुंसि तरुणी चाथ द्वंद्वे रालोऽग्निवल्लभः ॥ ९९ ॥

3409 कट्फजो१४; °वल्लरी २
3411 नंदितको ६
3414 °फल ११ श्चाथ
3418 किंकणी for किङ्किणी
3420 कंटकी १६
3421 °रोहण ११
3423 °कर्णीकस्नेह°
3424 विन्दुक १०
3426 °पत्रक ८
3427 °द्भवौ ६

दीपवृक्षः सर्ज-सर्जरस-सर्वरसा गलः ।
बहुरूपो यक्षधूपः स्निग्धदारुश्च शीतलः ॥ २०० ॥
शक्रद्रुरसनिर्यासः श्रीकरो देवधूपकः ।
कान्तः कलकलश्चाथ श्रीवेष्टः सल्लकीद्रवः ॥ १ ॥
रक्तशीर्षः पायसश्च श्र्यङ्कः क्षीरश्रवस्तथा ।
श्रीवासोऽपि चदच्याह्वो(?) वृकधूपक इत्यपि ॥ २ ॥
रसाङ्कस्तिलपर्णी स्यात्कुम्भोलूखलकं पुनः ।
कौशिकः कालनिर्यासः पुरो गुग्गुलु-गुग्गलौ ॥ ३ ॥
नक्तंचरः शिवो दुर्गो देवधूप-ज[33b]टायुषौ ।
सर्वसह-मरुद्भाव-महिषाक्ष-जटायवः ॥ ४ ॥
खलको वायुसारोऽपि यातुकन्दः पलंकषः ।
उलूखलं च कुम्भः स्यात्तन्निर्यासमिदं पुनः ॥ ५ ॥
हिरण्यः कुमुदः पद्मो महिषाक्षो महासितिः ।
स्वनामवर्णाः सर्वे स्युः सल्लकी तु महेरणा ॥ ५ ॥
कङ्कारी गन्धवीरा च वल्लकी व्रणरोपणी ।
सुस्रवा सुरभिर्मोचा ह्लादिनी च ह्रदा रसा ॥ ६ ॥
गलरक्षा कुन्दुरुकी भक्ततिक्ताथ कुन्दुरुः ।
मुकुन्द-कुन्दौ पालिन्दः सुगन्धो भीषणो बली ॥ ७ ॥
नागः श्रीवल्लभः स्वक्षो मेचकः स्वघुरो मुनिः ।
चन्दनोऽस्त्री मलयजं भद्रश्रीर्गन्धसारकः ।
जाकुटश्च पटीरश्च श्रीखण्डो रोहिणद्रुमः ॥ ८ ॥
हिमं महार्हं मलयं श्वेतं स्याच्चन्द्रकान्तकः ।
हरिचन्दनमस्त्री स्याद्गोशीर्षं तैलपर्णिकः ॥ ९ ॥
मल्लेष्टं पीतकाष्ठं च कालीयं हरिवल्लभम् ।
कालसारं तु कालेयं कालीयं वंशिकं तथा ॥ १० ॥
जोगं कालानुसार्यं च वनच[34a]न्दनमस्त्रियाम् ।
नातिशीततमं श्वेतं कैरातं च शिलोद्भवम् ।

3435 भूत ५
3436 तरुणी २३
3440 °कलश्चा १५ थ
3443 °पर्णी ११
3446 °जटायवः ४
3448 कुंभः २१
3449 महिषाख्यो १
3453 °तिक्ता १५ थ
3458 °कांतकः १३
3460 °वल्लभं ७
3463 शिलोद्भवं २

बर्बरोत्थं श्वेतवर्णं निर्गन्धबर्बराह्वयम् ।
रक्तचन्दनमस्त्री स्याद्रक्तसारं च लोहितम् ॥ ११ ॥
कुचन्दनं रञ्जनं च हरिचन्दनमस्त्रियाम् ।
ज्योतिष्टोमं किरातं च ज्योतिरक्तारुणद्रुमौ ॥ १२ ॥
स्यात्क्षुद्रचन्दनं शैलभवेऽन्यत्तु कुचन्दनम् ।
पत्राङ्गं स्याच्च पत्रङ्गं रक्तकाष्ठं सुरङ्गकम् ॥ १३ ॥
पत्तूरं पत्ररागं च पट्टरञ्जनमेव च ।
भार्यावृक्षोऽयमन्यश्च कटुका शणपुष्पिका ॥ १४ ॥
अगुर्वगरु चायुस्कं राजार्हं जोङ्गकं तथा ।
कृमिजं कृमिजग्धं स्यादनार्यमसिते त्विह ॥ १५ ॥
कृष्णागरुर्लघ्वगरु कृष्णशीर्षं च वंशिकम् ।
कृष्णशृङ्गं नरेन्द्रार्हं लोहाह्वं काकतुण्डकम् ॥ १६ ॥
मल्लिगन्धि तु मङ्गल्यमस्त्री भूर्जः स्थिरच्छदः ।
चित्रपत्रो मृदुत्वक्को भूर्जो भूतहरः शिवः ॥ १७ ॥
लेख्यपत्रो बहुपुटश्चर्मी कालः पृथुत्वचः ।
[34b]शाल्मलिस्तु द्वयोर्मोचा पिच्छिला स्थिरजीविता ॥ १८ ॥
कुक्कुटी च स्थूलफला रक्तपुष्पा च पूरणी ।
कण्टकाख्या रक्तफला मानद्रुमो तुलद्रुमः ॥ १९ ॥
कुशाल्मलिः शाल्मलिको रोचनः कूटशाल्मलिः ।
शाल्मलीवेष्टकः पिच्छा शाल्मलो वेष्टकस्तथा ॥ २० ॥
मोचस्रावो मोचरसो मोचनिर्यास-मोचकौ ।
रोही रोहितको रक्तो रक्तघ्नो रक्तपुष्पकः ॥ २१ ॥
रोहिणो रोचनः प्लीहशत्रुर्दाडिमपुष्पकः ।
लोहितो रोपगः कूटशाल्मलिः पारिजातकः ॥ २२ ॥
अरिष्टो रक्तबीजश्च पीतफेनश्च फेनिलः ।
रक्ताफलः सुमङ्गल्यो गर्भपात्यर्थसाधनः ॥ २३ ॥

3466 °चंदन ७
3468 °चंदनं ५
3470 °रंजन ८
3471 शणपुष्पिनिहदी २ का २ corrupt.
3473 °दनार्य ७
3476 मंगल्यं २
3478 चर्मी१०; पृथुत्वचः १
को० क० २०
3479 शाल्मलि १
3481 °द्रुमः १२
3482 °शाल्मलि ४
3484 °स्रावी
3486 रोहणो
3487 °जातकः १३

कृष्णबीजः शीतफेनोऽप्यथ वारिप्रसादनम् ।
छेदनीयं भूतफलं कन्तं(तं) कतकमक्षिदम्॥ २४ ॥
द्रविडं चंघूलं(?) कार्क्षमथो कुटज-कूटजौ ।
कलिङ्गो मल्लिकापुष्प इन्द्रवृक्षश्च वत्सकः ॥ २५ ॥
काही च गिरि[35a]मल्ली स्त्री कुटजी त्वेष तुच्छकः ।
वरतिक्तः शक्रनामा वृक्षकः पाण्डुपादपः ॥ २६ ॥
मल्लिका नीलयष्टिः स्याद्बीजे त्वस्येन्द्रबीजकम् ।
भवेद्भद्रयवः पुंसि फलं त्विन्द्रयवो भवेत् ॥ २७ ॥
कलिङ्गकः शक्रनामा स्यादथो मोक्ष-मुष्ककौ ।
गोलीढो गोलिहो मुष्टिर्मुञ्चकः सूर्यकस्तथा ॥ २८ ॥
क्षारश्रेष्ठः क्षारवृक्षः पाटलः क्षुद्रपाटलः ।
खरशाखी स्त्रियां घण्टा द्विधासौ शुक्लकृष्णतः ॥ २९ ॥
वेल्लंतरो वीरतरुर्दीर्घमूलोऽश्मकृच्छ्रहा ।
क्षुरधारो वधाकारो दीर्घपत्रो महानिलः ॥ ३० ॥
अश्वक्षुरः श्वेतपुष्पी श्वेता च श्वेतनासिका ।
विषघ्नी गिरिकर्णी च कटभी किणिही तथा ॥ ३१ ॥
आस्फोता दधिपुष्पी खट्वाथाद्य(?)पराजिता ।
गर्दभी जनिका सूर्या श्वेतपाटलिपिण्डका ॥ ३२ ॥
विष्णुकान्ता गवाक्षोऽथ नीलपुष्पा गवादनी ।
महाश्वेताऽव्यक्तगन्धा वज्रस्तु स्यान्महातरुः ॥ ३३ ॥
समौ सीहुण्ड-सेहुण्डौ गण्डीरः ख[35b]ङ्गपत्रकः ।
बहुस्रावो बहुक्षीरो वज्रतुण्डक इत्यपि ॥ ३४ ॥
समन्तदुग्धा स्नुक् स्नुह्यः स्नुहा चैव विषाणिका ।
सुधा गुडा चाथ वज्रवल्ली स्याद्धस्तिशुण्डिका ॥ ३५ ॥
वनालिकास्थिसंहारो वज्राह्वा चामरा च सा ।
स्नुह्यपामार्गहलिनी धवार्कतिलमुष्ककैः ।

3490 शीतफेनो १०
3492 कार्क्ष ९
3494 कोहिव for काहीच; गिरिमल्ली ८
3496 मल्लीका; °यष्टिः ८
3497 °यवः २
3498 शक्रनामा ३
3499 मुंजकः
3501 घंटा ११३
3503 महानिलः ८
3508 गवाक्षो १७
3509 °गन्धा ४
3511 इत्यपि ५
3513 सुधागुडा १६
3514 चामरा ६

कुटजेन च संयुक्तैः सुह्यष्टकमुदाहृतम् ।
एरण्डो यक्षहस्तः स्याद्रुबुर्गन्धवैहस्तकः ॥ ३६ ॥
पञ्चाङ्गुलो वर्धमानो डिम्बो वातारिरप्यसौ ।
सितस्तूत्तानपत्रोऽयं गन्धर्वो दीर्घदण्डकः ॥ ३७ ॥
तरुणो रुचकश्चञ्चू रक्तस्तु गजकर्णकः ।
व्याघ्रो व्याघ्रतलो व्याघ्रपुच्छो लोहितशीर्षकः ॥ ३८ ॥
मण्ड आमण्ड आदण्डो व्याडम्बश्च व्यडम्बरः ।
रूबूको रुबुकश्चोरुबूकः स्यात्रिपुटीद(फ)लः ॥ ३९ ॥
भवेदुरुबुको रक्तपत्रो रक्तजटोऽपि सः ।
कासमर्दस्तु काशारिः कर्कशश्चारिमर्दकः ॥ ४१ ॥
कालंकृततरुस्तूक्तः स प्रोक्तः कासमर्दनः ।
शुषा तु का [36a] समर्दी स्यात्समौ पिचुल-कावुकौ ।
तुम्बुरुः सौरसः सौरो वनजस्तीक्ष्णपत्रकः ।
तीक्ष्णव(क)ल्कस्तीक्ष्णफलः शोधनश्च महामुनिः ।
हरीतकी त्रिष्वमृता जया च विजयाऽभया ॥ ४० ॥
पथ्याऽव्यथा च कायस्था वयःस्था प्राणदा शिवा ।
प्रपथ्या पूतना हेमवती स्याद्रोहिणी च सा ॥ ४१ ॥
चेतकी स्याद्विलवणा भिषब्माता च रोगहृत् ।
शक्रभक्ष्याथ तद्भेदाः सप्तायुर्वेद ईरिताः ॥ ४२ ॥
सा स्थूलवृत्ता विजया सुवृत्ता रोहिणी मता ।
पूतनास्थिमती सूक्ष्मा स्थूलमांसा तु साऽमृता ॥ ४३ ॥
अम्रा तु चेतकी ज्ञेया पञ्चास्रा त्वभया भवेत् ।
सुवर्णवर्णा जवनी कथिता सा भिषग्वरैः ॥ ४४ ॥
तिष्या तिष्यफला धात्री वयस्था चामृतोद्भवा ।
शिवा वृष्यफला वृष्या दिव्या सीधुफलापि सा ॥ ४५ ॥
सुधाफला कर्षफला जातीफलरसापि सा ।
आमला त्रिष्वामलकी मण्डा स्यादथ तत्फले [36b] ॥ ४६ ॥

3518 वातारि ८
3520 चञ्चु ६
3524 रक्तजटो १७
3526 कालंकृतहरिसुक्तः for prior half.
3527 °मर्दी२; °कावुकौ २
3534 शक्रभक्ष्या २०
3535 विजया१; रोहिणी १
3536 सामृता १
3537 चेतकी १; त्वभया १
3538 जयंती १ for जवनी
3542 मंडा१६; तत्फलो

माकन्दी स्त्री श्रीफलं च कोमलं न स्त्रि (?) चामलम् ।
बदरामलकं रक्तं प्राचीनामलकं हि यत् ॥ ४७ ॥
शृङ्गी धात्री चामलकी शुक्तिः शुष्कामलक्यपि ।
सर्वौषधिकसंमिश्राः संशुष्कामलकत्वचः ॥ ४८ ॥
सुगन्धामलक ह्येते (?) भवेत्पारावती पुनः ।
ज्योत्स्ना मुक्ताफलं राजामलकी लवली च सा ॥ ४९ ॥
शिवा बहुसुता च स्याद्दृढपादा हिमालया ।
भूधात्री च जटामाला विषघ्नी च वितुन्नकः ॥ ५१ ॥
बिभीतकस्त्रिषु पुमानक्षस्तुषफलः कलिः ।
संवर्तकः पिशाचद्रुर्मधुजीवो विभेदकः ॥ ५२ ॥
भूतावासश्च शाखोठो भवेत्कर्षफलोऽपि सः ।
एतस्य फलमक्षोऽथ पथ्याधात्रीबिभीतकैः ॥ ५३ ॥
क्रमवृद्धैः फलश्रेष्ठा ** ह्वा च फलोत्तमा ।
त्रिफला तृफला च स्यात्तृपला च फलत्रयम् ॥ ५४ ॥
त्रिवर्णकं चाथ बिल्वो मालूरश्च महाफलः ।
श्रीनामा श्रीफलो हृद्यगन्धो गन्धफलस्तथा ॥ ५५ ॥
शाण्डि[37a]ल्यश्च शलाटुश्च शैलूषः पूतिमारुतः ।
शचीको ग्रन्थिलः सत्यधर्मा स्यान्नीलकण्टकः ॥ ५६ ॥
महाकपित्थस्तीक्ष्णाख्यो वातसारो वरारुहः ।
मङ्गल्यः स्यात्पीतफलः सर्वरूपश्च कङ्कटः (कण्टक ?) ॥ ५७ ॥
सदाफलः कृष्णमुखो गन्धगर्भ(:) सरस्वती ।
नीलवल्ली नीलमल्ली रुच्यः स्याद्रोहरीतकी ॥ ५८ ॥
स्याद्बिल्वकर्कटी बिल्वकर्कटी पेशीबाले फलेऽस्य च ।
बैल्वं तैलं फलं वास्य विकारे भेद्यलिङ्गगम् ॥ ५९ ॥
श्रीपर्णी सर्वतोभद्रा गम्भारी काश्मरी हिरा ।
काश्मीरी मधुपर्णी च हीरा भद्रा विदारिका ॥ ६० ॥
गोपभद्रा भद्रपर्णी क्षीरिणी रोहिणी पुरा ।
कृष्णवृन्ता च गृष्टिः स्यात्कम्भारी सफला च सा ॥ ६१ ॥

3543 चामलं ३
3545 शुष्कामलक्य ४ पि
3547 °मलक १
3548 लवली ५
3550 वितुन्नकः १९
3553 कर्षकलो ११
3554 °मक्षो १ थ पथ्या १ धात्री १
3564 हरीतकी ३१
3565 पेशी २
3566 बैल्वं १

काश्मर्यो मिथुनेऽथ स्यादरणिर्नाऽग्निमन्थकः ।
मन्थानो वह्निमथनो मन्थतेजोद्रुकेतवः ॥ ६२ ॥
तनुत्वचा च तर्कारी नादेयी वैजयन्तिका ।
कणिका पानकाह्वा च श्रीपर्णं चाऽ[37b]सिता पुनः ॥ ६३ ॥
द्वयोर्जया जयन्ती स्त्री विजया च जयावहा ।
वसन्तदूतिका कामदूतिका कालवृन्तिका ॥ ६४ ॥
कुम्भीका ताम्रकुसुमाऽमोघा कालाम्बुवासिनी ।
काचस्थाली तथास्थाली पाटला पाटलिर्द्वयोः ॥ ६५ ॥
श्वेताह्वा श्वेतकुम्भीका कुवेराक्षी फलेरुहा ।
स्यात्काष्ठपाटलाऽथ स्यादिटुकष्टिन्दु-भल्लुकौ ॥ ६६ ॥
मयूरजङ्घोऽरलुकः कट्वङ्गश्च कटंभरः ।
शुकन्या(ना)सो दीर्घवृन्तः फल्गुवृन्तः कुटंन्नटः ॥ ६७ ॥
मण्डूकपर्णः पत्रोर्णः स्योनाकः शोणको नटः ।
भल्लूक-भल्ल-ऋक्षाश्च भूतद्रुः पृथुशिम्बिकः ॥ ६८ ॥
प्रियजीवोऽभ्यङ्गवृक्षोऽप्यथ विल्वादिपञ्चकम् ।
स्यान्महापञ्चमूलाह्वमथ पुष्पद्रुमाः परे ॥ ६९ ॥
पुंनागः पुरुषाह्वः स्यात्केसरो रक्तकेसरः ।
पद्मकेसरकस्तुङ्गः सुरेष्टः सुरपर्णिकः ॥ ७० ॥
चाम्पेयः कनकाह्वः स्यान्नागाह्वो नागकेसरः ।
मेरुजो हेमपुष्पः स्यात्केसरः[38a] सर्ववल्लभः ।
प्रोक्तः करिकुसुम्भाह्वो नागकेसरचूर्णकः ॥ ७१ ॥
चाम्पेयश्चम्पको हेमपुष्पको रम्य-चाम्पकौ ।
चञ्चरीकातिथिः स्वर्णसंज्ञः स्याद्वरलब्धकः ॥ ७२ ॥
तत्कली स्याद्गन्धफला बहुलस्तु बकूलकः ।
बाकूलकः सीधुगन्धो गूढपुष्पश्च शारदः ॥ ७३ ॥
शिबी केसरकः सिंहः केसरो मेघदोहदः ।
अशोको नरि कङ्केली रक्तमञ्जरिको नटः ॥ ७४ ॥

3571 काश्मर्यो २१
3574 श्रीपर्णं चा १४ सिता
3575 जयावहा ४
3579 श्वेताश्वौ for श्वेताह्वा
3580 °पाटला ४
3585 °भ्यंगवृक्षो २३
3586 °मूलाह्व १
3587 °पर्णिकः ८
3594 गंधफला १
3596 °दोहदः १०

शोकनाशो विचित्रश्च कामुकः कर्णपूरकः ।
हेमपुष्पः पिण्डपुष्पो गन्धपुष्पोऽपि वञ्जुलः ॥ ७५ ॥
कीताद्रुर्दोहदो रक्तो गौराङ्गश्चित्रगुच्छकः ।
मुचुकुन्दः क्षत्रवृक्षः श्रीतरुः प्रतिविष्णुकः ॥ ७६ ॥
धुको बको रुद्रनामा वसुको रुद्रकेसरः ।
कपिमालः किण्वमूलः सुव्रतः स्थूलपुष्पकः ॥ ७७ ॥
शिवमल्ली चाथ कुम्भयोनिर्मधुरशिग्रुकः ।
यतिर्मुनिद्रुमो वङ्गसेनश्चातुर्थिकापहः ॥ ७८ ॥
कदम्ब[38b]स्तु कलम्बः स्यात्प्रावृषेण्यो हलिप्रियः ॥ ७६ ॥
पुलकी कुत्सिताम्बश्च प्रियकः पर्वताधिपः ।
कादम्बर्यश्च सूराक्षोऽप्यथ नीपो वसन्तजः ॥ ७७ ॥
धूलीकदम्बको वृत्तपुष्पो हारिद्र इत्यपि ।
सुवासो गदितो धाराकदम्बोऽस्य तु केसरः ॥ ७८ ॥
पार्परं करुणस्तु स्यात्क्र(?)स्ताहः कण्टकद्रुमः ।
बृहत्पुष्प ॐ[श्च] नीचश्च मल्लिकापुष्प-कुब्जकौ ॥ ७९ ॥
स्याद्भद्रतरुणी चाथ समौ बन्धू[क]-बन्धुकौ ।
रक्तकः शारदो बन्धुजीवो माध्यं तु न द्वयोः ॥ ८१ ॥
करवीरः शतप्रासः प्रतीहासोऽश्वमारकः ।
मीनकाक्षः शातकुम्भः स बीजकुसुमोद्भवः ॥ ८२ ॥
रक्तपुष्पस्तु लगुडश्चण्डातो गुल्मकस्तथा ।
गणेरुका स्वर्णपुष्पी गणेरुर्गणकारिका ।
कर्णाङ्कश्च करेणुश्च कोको वर्णमनोहरः ।
द्रुमोत्पलः कर्णिकारः परिव्याधः ससौरभः ॥ ८३ ॥
सिन्दुकः स्याच्छीतसहः सि[39a]न्दुवारश्च सिद्धकः ।
श्वेतपुष्पेन्द्रसुरसौ तिलपुष्पक इत्यपि ॥ ८४ ॥
निर्गुण्डी द्राणिका चाथ नीलिका नीलमञ्जरी ।
शेफालिका च सुवहा निर्गुण्डी वनजा च सा ॥ ८५ ॥

3599 वंजुलः १२
3600 °गुच्छकः २
3601 °विष्णुकः ४
3604 शिवमल्ली १४
3605 °कापहः ६
3608 सूराक्षो १०
3610 °कदंबो ७
3611 पार्परं १
3612 °कजकौ for °कुब्जकौ
3614 जीवो ५
3617 गुल्मकः ४
3623 द्राणिका ९

कृष्णसंज्ञो विषघ्नश्च पवित्रो गिरिसिन्दुकः ।
भूपदी श्वेतसुरसा सुगन्धा तत(?)वेशिका ।
तिलकश्छत्रकुसुमः क्षुरकः खुरकोऽपि सः ।
मुचिलिन्दो विचित्रश्च स्त्रीनिरीक्षणदोहदः ॥ ८६ ॥
लक्ष्मीवान्पूर्णको रेची मुखसंहननो विटः ।
अम्लानस्त्वमिलातः स्याद्वर्णपुष्पो महासहा ॥ ८७ ॥
परिम्लानश्चोरटोऽथ रक्तः कुरवकश्च सः ।
पीतपुष्पः किंकिरातः किंकिरीटश्च पीतकः ॥ ८८ ॥
पीतभद्रो हेमगौरो विप्रलोभ्यलितोषदः ।
कुरण्टकः कुरण्ठश्च नीलस्त्वार्तगलश्च सः ॥ ८९ ॥
राजसैरेयकः केशरञ्जकः शाणकस्तथा ।
झिण्टी दासी द्वयोर्बाणा भवेदोदनपा[39b]क्यपि ।
सैर्यको युग्मवन कुरण्टकभेदाः सहचरः । (corrupt)
******** सैरेयश्च सहाचरः ॥ ९० ॥
अर्जको मृदुपुष्पश्च तत्र झिण्टी स्त्रियां भवेत् ।
अरुणोऽसौ कुरुवकः पीतस्त्वेष कुरण्टकः ॥ ९१ ॥
द्वयोः सहचरी चाथ नील आर्त्तगलो भवेत् ।
जपा जवा ओड्रपुष्पं वज्रपुष्पं तिलस्य तत् ॥ ९२ ॥
मल्लिका शीतभीरुश्च मदयन्ती प्रमोदिनी ।
मदनीया गवाक्षी च भूपदष्टपुटी तथा ॥ ९३ ॥
भद्रवल्ली चन्द्रवल्ली सुगन्धा माधवी च सा ।
मुकुटस्तृणशूल्यं वा अस्त्रा त्वेषा च वार्षिकी ॥ ९४ ॥
त्रिपुटा च सुरूपा च स्याद्वर्षा मुक्तबन्धना ।
वनोद्भवा तु सास्फोटा सैव स्याद्गिरिमल्लिका ॥ ९५ ॥
मागधी गणिकाम्बष्ठा यूथिका बलि(बाल?)पुष्पिका ।
गुणोज्ज्व(?)ला पुण्यगन्धा हसन्ती च शिखण्डिनी ॥ ९६ ॥
शङ्खपुष्पी श्वेतयूथी पीतासौ हेमपुष्पिका ।

3626 °वेशिका ४
3631 चोरटो ६; कुरवक २
3634 कुरंट १० श्च
3635 °सैरेयकः ८
3640 कुरुवकः १ पांतस्त्वे°
3641 सहचरी २; °गलो १
3642 °पुष्पं ३ वज्रपुष्पं १
3646 शूल्यं वा ४
3647 °बंधना ५
3648 °मल्लिका २
3649 °पुष्पिका ४
3651 °यूथी २; °पुष्पिका ४

हरिणी पीतिका चाथ वारमोटातिशोणका ॥ ९७ ॥
अति[40a]मुक्तो मुद्गु(द्गः?)रः स्यान्मण्डको भ्रमरोत्सवः ।
पुण्ड्रकः स्याद्विचकिलः सुगन्धश्चापि कामुकः ॥ ९८ ॥
स्याद्वेलाकेतकी सा च वासन्ती माधवी लता ।
मालती सुमना जाती राजपुत्री प्रियंवदा ॥ ९९ ॥
मनोज्ञा हृद्यगन्धा च चेतकी तैलभाविनी ।
प्रहसन्ती रात्रिपुष्पी कुन्दाह्वा मरुबान्धवी ।
सुवसन्ता शीतवासा सरणी दन्तनिर्मला ।
सप्तला तु सुगन्धा स्याद्वैष्मिका नवमालिनी ॥ ३०० ॥
नेपाली शिग्रुगन्धा चाम्लायिनी वटपत्रिका ।
मोदिनी सुकुमारा च कान्ता च शिखरिण्यपि ॥ १ ॥
सिन्दूरी तु त्रिसंध्या स्याद्रक्तपुष्पा सुकोमला ।
तरणी रामतरणी कर्णिका चारुकेसरा ॥ २ ॥
कूर्पिका च सुगन्धाढ्या कुमारी कुब्जवल्लिका ।
बृहत्पुष्पा सहा भृङ्गसंगता कण्टकावृता ॥ ३ ॥
महाकु*[मा]रिका चाथ जलजा जलकुब्जिका ।
केतकी जम्बुकाह्वः स्यात्सूचीपुष्पो हलानकः [40b] ॥ ४ ॥
करशून्यं करतृणं सुगन्धं क्रकचच्छदः ।
स्यात्स्वर्णकेतकी राजकेतकी कुसुमोत्तमा ॥ ५ ॥
दलामलो दमनको दान्तः स्यात्पाण्डुरागकः ।
गन्धोत्कटं पुण्डरीकं मुनिर्ब्रह्मजटा तथा ॥ ६ ॥
भवेन्मरुवको बीजपुष्पः खुरबुकः सुखः ।
रूपिकार्कः क्षीरपर्णो गणरूपो विकीरणः ॥ ७ ॥
आस्फोतश्च सदापुष्पः खरवङ्कफलस्तथा ।
राजार्कस्त्वेष रक्तः स्यात्तत्फलं क्ष्वेडमुच्यते ॥ ८ ॥
सितस्त्वलर्को मन्दारो वसुकश्च प्रतापसः ।
विकीर्णकः सदापुष्पः क्षतक्षीरो गणप्रियः ॥ ९ ॥

3652 °शोणका २
3655 °लता ३
3657 °भाविनी ९
3659 °निर्मला १
3662 °शिखरिण्य १२ पि
3663 सुकोमला ४
8667 महाकु*रिका १३ ; °कुब्जिका २
3669 क्रकरच्छदः ९
3670 राजकेतकी repeated. °मोत्तमाः ३
3672 ब्रह्मजटा ७
3673 सुखः ४
3675 °फल ८ स्तथा
3676 राजार्क १
3678 गणप्रियः ८

धुर्त्तो धत्तूर उन्मत्तो देविता तरलः शठः ।
घाण्टिकः कनकाह्वश्च काहलापुष्प-मातुलौ ॥ १० ॥
धुर्त्तरो मदनस्तूरी फलं मातुलपुत्रकः ।
शङ्खिनी चोरपुष्पी स्याद्बहुफेना सुकेशिनी ॥ ११ ॥
यशस्करी वेत्रमूला ग्रन्थिका चन्द्रनन्दिनी ।
चौरी निशाचरी चण्डा नाकुली च विसर्पिणी [41a] ॥ १२ ॥
दृढपादाथ महती भवेत्सा कम्बुपुष्पिका ।
शिवब्रह्मा कम्बुलता शङ्खिनी ※ [क]म्बुमालिका ॥ १३ ॥
मङ्गल्यपुष्पी मङ्गल्या क्षीरपुष्पी मनोरमा ।
रक्तपुष्पा सुभद्रासौ सर्पाक्षी सूक्ष्मपत्रिका ॥ १४ ॥
विष्णुक्रान्ता नीलपुष्पा सफला चापराजिता ।
मत्स्याक्षबीजोऽर्कसुतो विषबीजो विषोदरः ॥ १५ ॥
मण्डूकपर्णी मण्डूकी रविवल्ली वरौषधी ।
सुवर्चलार्कभक्ता च वरदा मूलपर्ण्यपि ॥ १६ ॥
अर्ककान्ता सत्यनामा सूर्यावर्त्ता सुनागरिका ।
अर्क※[पु]ष्पी तु सा पृथ्वी पार्था ब्रह्मसुवर्चला ॥ १७ ॥
कपोतवक्रा ब्राह्मी तु ब्रह्मसोमा सरस्वती ।
मेध्या सत्यवती दिव्या वयःस्था सोमवल्ल्यपि ॥ १८ ॥
कपोतवङ्का मण्डूकी ब्राह्मणी दर्दुरच्छदा ।
मण्डूकपर्णी मत्स्याक्षी लावण्या च महौषधी ।
हिलमोची शङ्खधरा जलब्रह्मी झषाण्डिका ॥ १९ ॥
हयुषा विद्युषा विस्रा मत्स्यगन्धा वि[41b]षापहा ।
तथाश्वत्थफला ध्वाङ्क्षनाशिका कच्छुनाशिनी ॥ २० ॥
श्रावणी श्रवणा मुण्डी भिक्षुकी श्रुतिशीर्षिका ।
अलम्बुसा श्रीमती च महामुण्डी तु मुण्डिनी ॥ २१ ॥
कदम्बपुष्पी गोशाला भवेद्ग्रन्थिनिकारुणा ।
वृद्धः कुलहलो बोटो भूकदम्बस्तपोधनः ॥ २२ ॥
अन्यो देवकदम्बः स्यात्त्र्यहा द्रोणाथ कुम्भिका ।

3681 °नस्तुरी १३; °पुत्रकः १
3685 दृढपादा १४
3687 मनोरमा ९
3688 °पत्रिका ४
3693 सुनागरिका १२
3695 तपोतवक्रा ५
3699 झषांडिका ४
3701 °नाशिनी ८
3703 श्रीमती च ७
3706 द्रोणा २ थ

द्रोणपुष्पा कुम्भयोनिर्द्रोणा सैव कुरंबकः ॥ २२ ॥
स्यात्कौण्डिन्य * * * * छिन्ना छिन्नरुहामृता ॥ २३ ॥
वत्सादनी गुडूची च जीवन्ती सोमवल्ल्यपि ।
चन्द्रहासा लता सोमा वयःस्था चक्रलक्षणा ॥ २४ ॥
तन्त्रिकामृतवल्ली च विशल्या मधुपर्ण्यपि ।
छिन्नोद्भवा वरा च स्यात्कुण्डली मण्डली तथा ॥ २५ ॥
पिण्डामृता त्वतिच्छिन्ना शच्याभा कन्दरोहिणी ।
अटरूषा त्वाटरूषः सिंहास्यो वाजिदन्तकः ॥ २६ ॥
वाशको मातृका वाशा सिंहिका सिंहपर्ण्यपि ।
शीतवल्ली भिषङ्मा[42a]ता वृषः स्त्रीपुंसयोरपि ॥ २७ ॥
मेदोगला विरजनी मृगदन्ती खरस्वरा ।
अलम्बुसा गन्धवती मदयन्ती खरत्वचा ॥ २८ ॥
वार्ताकी बृहती सिंही भण्टाकी स्थूलकण्टिका ।
कुली कण्टकिनी क्रान्ता राष्ट्रिका दुःप्रघर्षिणी ॥ २८ ॥
महोटिका च भण्टाकी बहुपत्रा विधानिका ।
क्षुद्रा तु कण्टकी व्याघ्री कण्टाली कण्टकारिका ॥ २९ ॥
प्रचोदनी धावनी च दुःस्पर्शा राष्ट्रिका स्पृशी ।
निदिग्धिका च बृहती कासघ्नी दुःप्रधर्षिणी ॥ ३० ॥
श्वेतसिंही तु चन्द्राह्वा लक्ष्मणा चन्द्रपुष्पिका ।
विघ्ना स्नेहफला रामा पुत्रदात्री प्रियंकरी ॥ ३१ ॥
स्यात्पुत्रिणी जयन्ती च रक्तबिन्दुच्छदा च सा ।
नागिनी मूलिनी नागाप्यथ सर्वानुकारिणी ।
शालिपर्णी दीर्घपर्णी कुमुदा शोथनाशिनी ॥ ३२ ॥
विदारिगन्धांशुमती त्रिपर्ण्यतिगुहा स्थिरा ।
अंशुपर्णी पीतनी च तन्वीः सैव ध्रुवाभिधा ॥ ३३ ॥
दीर्घमूला पार्णिनी च[42b]महाक्लीतनिकापि सा ।
पृश्निपर्णी पृथक्पर्णी क्रोष्टुविन्ना च पर्णिनी ॥ ३५ ॥

3707 °योनी द्रोणा
3708 कौंडिन्य ६
3712 मंडली २१
3713 °रोहिणी ४
3716 वृषः १२
3719 भांटाकी
3721 भंटोकी बहुपुत्रा विधाविका १४
3723 काशी for स्पृशी
3724 °घर्षिणी १४
3728 नागा ११
3732 °क्लीतनिका १७

लाङ्गूली धृतिका दीर्घा क्लीतनी क्रोष्टुमेखला ।
गोकण्टको गोक्षुरको भूक्षुरो व्यालदंष्ट्रकः ॥ ३६ ॥
त्रिकटश्च त्रिकण्टश्च वनशृङ्गाटकस्त्रिकः ।
भक्षटः स्थलशृङ्गाटः श्वदंष्ट्रः स्वादुकण्टकः ॥ ३७ ॥
क्षुरः पलंकषा च स्याच्छ्वदंष्ट्रा चेक्षुगन्धिका ।
पञ्चमूलं लघुबृहत्पादपो लक्ष्मणा विना (?) ॥ ३८ ॥
दशमूलं लघुबृहत्पञ्चमूलद्वयेन च ।
वायसोली तु काकोली काका स्यात्स्वादुमांसिका ॥ ३८ ॥
वयःस्था मेदुरा वीरा धीरा स्वा*** [दुरसा]पि सा ।
क्षीरिणी क्षीरकाकोली क्षीरशुक्ला विषाणिका ॥ ३९ ॥
क्षीरा विकारिका चोक्ता वयःस्था जीववल्ल्यपि ।
मेदा मेदोभवा विद्या तथा पुरुषदन्तिका ॥ ४० ॥
अल्पपर्णी धरा श्यामा मधुरा जीवनी च सा ।
महामेदा देवमेदा महापुरुषदन्तिका ॥ ४१ ॥
मणिच्छिद्रा देवमणि[43a]र्मधुरा वसुरन्ध्रिका ।
माषपर्णी सूर्यपर्णी पाण्डुरा हयपुच्छिका ॥ ४२ ॥
हंसमाषा स्वादुमाषा मांसमाषा महा * *[सहा] ।
काम्बोजिका सिंहवृत्ता मुद्गला च पिशाचिका ॥ ४३ ॥
अपुष्पी शालिपर्णी च कृष्णवृन्ताथ सापरा ।
कुरङ्गिका मुद्गपर्णी शिम्बिपर्णी च शिम्बिका ॥ ४४ ॥
काकमुद्गा क्षुद्रसहा महामार्जारगन्धिका ।
रिङ्गिणी वनजा सिंही मृगगन्धापि सा भवेत् ॥ ४५ ॥
जीवको जीवदः क्षोदी मङ्गल्यो मधुरप्रियः ।
कूर्चकः कूर्चशीर्षश्च शृङ्गकश्चिरजीव्यपि ॥ ४६ ॥
ह्रस्वाङ्गः प्राणदः श्रेयान्दीर्घायुः स्वरदः शमी ।
ऋषभो वृषभः शृङ्गी ककुद्मान्पृषतीपतिः ॥ ४७ ॥

3734 °मेखला १८
3738 °गधिका १६
3739 पंचमूलं १
3740 दशमूलं १
3742 स्वा ८
3744 °वल्य८ पि
3746 जीवनी ९
3748 °रंध्रिका ७
3752 °वृन्ता १५
3755 मृगगंधा ११
3758 शमी १५

धूर्षरो मातृको द्राक्षो बन्धुरो वृषलीपतिः ।
रसोनपत्रसदृशौ दीर्घकन्दौ ससौरभौ ॥ ४८ ॥
जीवकर्षभकावेतौ हिमाद्रिशिखरोद्भवौ ।
जीवन्ती जीवनी जीवा जीवनीया यशस्करी ॥ ४९ ॥
जीवभद्रा पुत्रभद्रा म[43b]ङ्गल्या च मधुश्रवा ।
शाकश्रेष्ठा जीवपृष्ठा देवपुष्पी सुखाकरी ॥ ५० ॥
* * * * * * * * * धुरा शृङ्गरीटिका ।
ऋद्धिः सिद्धिस्तुष्टिराशीश्चेतना च यशस्विनी ॥ ५१ ॥
आश्वासनी महामूर्धा श्रावणी शोधना प्रिया ।
लक्ष्मीर्योग्यं च सुसुखं मङ्गलं युगनामकम् ॥ ५२ ॥
सर्वलोकप्रिया वृद्धिर्गर्भदाप्यृद्धिनामिका ।
जीवनीयो गणः सोऽयं भवेन्मधुकर्संयुतः ॥ ५३ ॥
अष्टवर्गो विनाजीवा यष्टीभ्यां समुदीरितः ।
बला भद्रौदनी वाटी समङ्गा शीतकूर्चिका ॥ ५४ ॥
ऋष्या क्रूरा शीतपाका विज्जला खरयष्टिका ।
प्रभार्या पवनघ्नी च सहा वाट्यालकोऽपि च ॥ ५५ ॥
वाट्यायनी वर्षपुष्पी वाट्या वीर्या बृहद्बला ।
गन्धवल्ली महागन्धा मङ्गल्यार्थप्रसादिनी ॥ ५६ ॥
भारद्वाजी सुकर्णा च शीतपूरा महाबला ।
ऋक्षगन्धा पीतपुष्पी रिष्यप्रोक्ता महासहा ॥ ५७ ॥
गाङ्गेरुकी नागबला खरगन्धनिका(भा) झषा ।
विश्वदेवापरा[44a]रिष्टा घण्टा ह्रस्वगवेधुका ॥ ५८ ॥
शणपुष्पी सैव घण्टारवा स्याच्छणघण्टिका ।
शणघण्टश्चाथ दण्डोत्पला तु सहदेवकः ॥ ५९ ॥
वर्षपुष्पा च मङ्गल्या माता गोरक्षतन्दुला ।
अर्थप्रसाधनी च स्यात्सरणी तु प्रसारिणी ॥ ६० ॥
सरा च सरणा राजबला भद्रबला च सा ।

3762 जीवक १ र्षभका १ वेतौ
3769 °नामकं १७
3770 गर्भदा ३
3772 अष्टवर्गो १
3775 वाट्यालको १४
3779 महासहा १७
3781 विश्वदेवा ५
3783 शणघंट ७
3785 °घनी ७
3788 सुप्रसरा १२
3789 °पत्रिका ४

कटंभरा भद्रपर्णी भद्रकाली प्रतानिका ॥ ६१ ॥
चारुपर्णी सुप्रसराप्यथ द्वंद्वे पुनर्नवा ॥ ६० ॥
स्त्रियौ पुनर्भू-वर्षाभ्वौ ह्रस्वमण्डलपत्रिका ।
विशाखो रक्तवृन्तः स्याद्रक्तपुष्पक एव च ॥ ६१ ॥
शिवाटिका क्षुद्रपत्रा वृश्चीवोऽथ कटिल्लकः ।
वर्षकेतुः क्रूरकः स्याद्दीर्घरक्तच्छदश्च सः ॥ ६२ ॥
स्यात्प्रावृषायणी श्वेता त्वियं शोफहरी तथा ।
महापुनर्नवा चाथ बलैरण्डपुनर्नवैः ॥ ६३ ॥
मध्यमं पञ्चमूलं स्याच्छूर्पपर्णीद्वयेन च ।
पुत्रजीवो यष्टिपुष्पः कूटो मन्त्रार्थसिद्धिकृत् ।
शतमू[44b]ली शतपदी बहुपुत्रा शतावरी ॥ ६४ ॥
ऋष्यप्रोक्ता द्वीपिशत्रुर्द्वीपिकाधरकण्टकाः (कौ?) ।
भीरुर्नारायणी नाराजिह्वा सूक्ष्मदला च सा ॥ ६५ ॥
अभीरुस्तु महत्येषा पीवरीन्दीवरी वरी ।
सहस्रवीर्या केशी च महापुरुषदन्तिका ॥ ६६ ॥
सहस्रवीर्या-तुङ्गिन्यौ स्थिरपत्राप्यहेतुका ।
शतावरी च जीवन्ती काफोल्यौ जीवकर्षभौ ॥ ६७ ॥
जीवनाख्यं पञ्चमूलं चित्रकस्त्वग्निनामकः ।
पाठी पाली च पाठीनो दारुणः पाचकोऽरुणः ॥ ६८ ॥
ज्योतिर्ज्वालः शठो व्यालो वह्नी(?)वह्निः कुटः शिखी ।
चव्यं त्रिषु स्याच्चवनं चविका कोलवल्लरी ॥ ६९ ॥
तुबरो वशिरस्तीक्ष्णस्तथा कुक्कुटमस्तकः ।
मूलं तु ग्रन्थिकं ग्रन्थिः षड्ग्रन्थिचटिकाशिरः ॥ ७० ॥
कणामूलं च पत्राङ्गं विरूपं मागधं तथा ।
पिप्पली मागधी कृष्णा वैदेही चपला कटुः ॥ ७१ ॥
कणोपकुल्या कोला च शौण्डी[45a]स्यात्तीक्ष्णतन्दुला ।
ऊषणाप्युषणा शौण्डी सा भवेत्कृष्णतन्दुला ॥ ७२ ॥

3791 वृश्चीवो ६
3793 °षायणी ५
3794 °र्नवा २
3795 मध्यमं १
3799 सा ११
3804 जीवनाख्यं
3806 शिखी १४
3808 °मस्तकः ९

वशिरः श्रेयसी हस्तिपिप्पली कन्ववल्लरी ।
कोलवल्ली गजाह्वा च चविकाफलमित्यपि ॥ ७३ ॥
तोयपिप्पलिका त्वन्या लाङ्गली शकुलादनी ।
गण्डूपदी शारदी च मत्स्यगन्धा च कच्चटम् ॥ ७४ ॥
मरिचं यवनेष्टं स्यादुषणं तीक्ष्णमूषणम् ।
शिरोवृत्तं सुवृत्तं च कृष्णं कोलं च वेल्लजम् ॥ ७५ ॥
स्याद्धार्मपत्तनं चाथ शुण्ठी विश्वं नपुंसि च ।
विश्वौषधं नागरं च शृङ्गवेरं कटूत्कटम् ॥ ७६ ॥
राहुच्छत्रं च भद्रं च कटु चार्द्रकमित्यपि ।
कटुकन्दं शृङ्गवेरं कटुभद्रं तु आर्द्रकम् ।
पिप्पलीविश्वमरिचैस्त्रिकटु स्यात्कटुत्रयम् ।
व्योषं त्र्यूषणमेतत्तु सग्रन्थि चतुरूषणम् ।
पिप्पलीपिप्पलीमूलचव्यचित्रकनागरैः ।
पञ्चकोलं समरिचं त्वेतदुक्तं षडूषणम् ॥ ७९ ॥
भृङ्गं वराङ्गं सु[45b]रसं वरं रामाप्रियं त्वचम् ।
गुडत्वगुत्कटं हृद्यं चोचं स्यात्स्वर्णभूमिकम् ॥ ८० ॥
लाटपर्णं च तनुकं वल्कलोऽस्त्री त्वगङ्गना ।
तमालपत्रकं पत्रनाम रोमशमंशुकम् ॥ ८१ ॥
गोमेदं तापसं चाथ स्थूलैला चन्द्रकन्यका ।
पृथ्वीका त्वक्सुगन्धा च त्रिदिवा त्रिदिवोद्भवा ॥ ८२ ॥
निष्कुटिर्बहुला च स्यात्सूक्ष्मा तु त्रिपुटा मता ।
कपोतवर्णा कोरङ्गी तुच्छाप्येलोपकुञ्चिका ॥ ८३ ॥
कायस्था द्राविडी चैन्द्री पुटिका चर्मसंभवा ।
त्रुटिस्तुटिः स्त्रियां चाथ त्वक्पत्रैलं त्रिजातकम् ॥ ८४ ॥
त्रिसुगन्धि त्रिगन्धं * केसरं त्वहिकेसरम् ।
नागाह्वं नागकिञ्जल्कं चाम्पेयं नागरेणुकम् ॥ ८५ ॥

3815 °फल ७
3817 कंचटं ७
3819 वेल्लभं
3820 °पत्तनं १०
3822 चार्द्रक ११
3825 त्र्यूषण ४; चतुरूषणं १
3827 पंचकोलं१; षडूषणं १
3830 त्व१५गंगना
3831 °मंशुकं ८
3832 तापसं ७
3838 त्रिगंधं ३

हृद्रोहं चैव हेमाभं त्रिजातं त्वमुना युतम् ।
चातुर्जातं चतुर्जातं चतुर्गन्धमपि स्मृतम् ॥ ८६ ॥
लवं लवङ्गं भृङ्गारं शि(शे?)खरं वारिसंभवम् ।
श्रीसंज्ञं देवकुसुमं दिव्यं चन्दनपुष्पकम् ॥ ८७ ॥
जातीपत्री[46a]जातिकोशः पात्री सौमनसायनी ।
जातीफलं तु शालूकं फलं सौमनसं पुरम् ॥ ८८ ॥
मदशौण्डं जातिसुतमथ कङ्कोल-कोलके ।
उ(ज?)लं बहुफलं च स्यान्मारीचं माधवोषितम् ॥ ८९ ॥
कटुकं कटुकास्यं तथा कटुफलं च तत् ।
कङ्कोलकं पूगफलं लवङ्गं सुमनःफलम् ।
घनसारश्चेति पञ्च सुगन्धि समुदीरितम् ।
ताम्बूलवल्ली ताम्बूली नागवल्ली च नागिनी ॥ ९१ ॥
रेणुका नन्दिनी कान्ता कपिला च हरेणुका ।
कपिला स्यात्पाण्डुफली कौन्ती राजसुता द्विजा ॥ ९२ ॥
स्याद्बसगन्धिनी चाथ गन्धत्वग्घरिवालुकम् ।
एलावालुकमालूकमैलेयं च कपित्थकम् ॥ ९३ ॥
एल्वालुकं कुष्ठगन्धि वालुकं च सुगन्धि च ।
सुवर्णप्रसरं चाथ स्थौणेयं ग्रन्थिपर्णकम् ॥ ९४ ॥
शुकपुष्पं शुकं बर्हं बर्हिचूडं च पुष्पकम् ।
विकीर्णकः कीर्णरोम धौतेयं कुकुरं च तत् ॥ ९५ ॥
[46b]स्पृक्का स्पृग्ब्राह्मणी देवी माला लङ्कोपिका मरुत् ।
निर्माल्या कोटिवर्षा च पिशुना ललनाह्वया ॥ ९६ ॥
पञ्चमुष्टिमरुन्माला समुद्रान्ता सुगन्धिका ।
लघुः शुभा च मरुता नीलपुष्पी सुरात्मजा ॥ ९७ ॥
मांसी तपस्विनी मत्तो जटी च जटिला मिसी ।
क्रव्यादा पिशिनी पेशी लोमशा नलदं नृ ना ॥ ९८ ॥

3840 हेमाभं ८
3841 चतुर्गन्ध ३
3843 °पुष्पकं ९
3844 °सायनी ४
3846 जातिसुत ८
3848 कटुफलं ९
3850 सुगंधि १
3851 नागिनी ४
3854 °गंधिनी ११
3857 °प्रसरं ११
3858 पुष्पक २
3859 तत् ११
3863 सुरात्मजा २०

किरातिनी शिखा हिंस्रा भूतकेशी तु पूतना ।
गन्धमांसी पिशाची च केशी भूतजटा जटा ॥ ९९ ॥
अश्मपुष्पं शीतशिवं वृद्धं कालानुसार्यकम् ।
कालस्थं चापि शैलेयं शिलोध्रं तु शिलोद्भवम् ॥ ४० ॥
तालपर्णी गन्धकुटी कुटी गन्धवती मुरा ।
दैत्यहृद्या भूतगन्धा रक्षोघ्नी गन्धमादिनी ॥ ४०० ॥
कालानुसार्यं तगरं कुटिलं नहुषं नतम् ।
महोदरश्चण्डहस्तो पिण्डीतगर एव च ।
शुषिरा विद्रुमलता कपोताङ्घ्रिर्नटी नली ।
निर्मध्या नर्त्तकी शून्या धमन्यञ्ज[47a]नकेशिका ॥ २ ॥
चोरकः क्षेमकः शत्रुः कोपनः फलचोरकः ।
दुःपत्रो दुष्कुलो धूर्त्तो विषमाशुकरश्च सः ॥ ४ ॥
चण्डा धनहरी चौरी राक्षसी गणहासकः ।
लता कस्तूरिका कट्वी भवेत्स्वादुफला च सा ।
कर्चूरको गन्धमूलो द्राविडो वेधमुख्यकः ॥ ५ ॥
काल्पको दुर्लभः कार्श्यः कार्ष्यो जीमूतमूलकम् ।
गन्धोलिका गन्धवधूर्वधूर्गन्धपलाशिका ॥ ६ ॥
भद्रकाली गन्धमूला षड्ग्रन्था सुव्रता॥शी(शटी?) ।
सुगृहीता सोमदा च सती स्यात्सोमसंभवा ॥ ७ ॥
प्रपौण्डरीकं पुण्ड्रं च पुण्डर्यं पुण्डरीयकम् ।
श्रीपुष्पं च सुपुष्पं च चक्षुष्यं साधुनाम च ॥ ८ ॥
स्यात्पद्मकं पद्मगन्धि पद्माह्वं पद्मदारु च ।
पीतरक्तं मरूत्थं च पाटलापुष्पवर्णकम् ॥ ९ ॥
मुस्ता त्र्यां मुस्तकोऽस्त्री गाङ्गेयी भद्रमुस्तकम् ।
कुरुविन्दो मेघनामा गुन्द्रा राजकसेरुकः ॥ १० ॥
वराहः पूर्णको[47b]ष्टश्च भद्रहंसोऽपरः पुनः ।
नादेयः पिण्डमुस्तः स्यान्नागरः पिठरं च सः ॥ ११ ॥

3866 हिंस्रा ४
3867 जटा ७
3871 °मादिनी ९
3873 °तगर ९ एव च १
3875 °केशिका १०
3877 दुःपुत्रो; सः ९
3881 °मूलकं ९
3884 °संभवा ४
3886 °नाम च ८
3889 °मुस्तक ९
3892 पिठरं ४

कुटन्नटं नपुंसि स्याद्गोपुरं * * * पुरम् ।
सितपुष्पं दाशपुरं प्लवं च परिपेलवम् ।
वितुन्नकं शुकाभं च कैवर्तीमुस्तकं च तत् ॥ १२ ॥
जीर्णबुध्नं शीर्णपर्णं वानेयं वन्यमित्यपि ।
वाप्याह्वं पौष्करं मूलं काश्मीरं पुष्कराह्वयम् ॥ १३ ॥
ब्रह्मतीर्थं पद्मवर्णं धीरं स्यात्पुण्यसागरम् ।
सुगन्धि स्याद्वृक्षरुहमथ हट्टविलासिनी ॥ १४ ॥
हनुर्नागहनुः कोशी शुक्तिः शङ्खः खुरो नखः ।
नखी खलो हस्तिकर्णः सामुद्रं कोलपर्णकम् ॥ १५ ॥
खरः शल्यी संधिनालोऽप्यथ स्याच्चक्रकारकम् ।
शार्दूलजं व्याघ्रनखी पुरन्ध्रयसं (Corrupt) स च पादजम् ॥ १६ ॥
पौरं व्याडायुधं भृङ्गनिर्लोहं बर्बरं च तत् ।
तुरुष्कः सिह्लको धूम्रः पिण्डातः पिण्डकः कपिः ॥ १७ ॥
कपिशः कपिजः कल्को वृकधूपश्चलप्लवः ।
भवेत्कृत्रिमधूपश्च याचतः (?) सुरभिस्तथा ॥ १८ ॥
[48a] कुष्ठं रोगाभिधं वाप्यमुत्पलं पारिभव्यकम् ।
पाकलं पाठकं पारिभद्रं च हरिभद्रकम् ॥ १९ ॥
किञ्जल्कं च कुवेरं च रामं वानीरजं च तत् ।
त्रायन्ती त्रायमाणार्द्रा पालिनी भयनाशिनी ॥ २० ॥
बलभद्रा कृतत्राणा बलदेवाद्रिसानुजा ।
मङ्गल्या वार्षिकी त्राणा सुहृत्त्राणा सुनामिका ॥ २१ ॥
तालीशकं तु तालीसं पत्रं तालीसपत्रकम् ।
भवेत्तामलकीपत्रं पत्राढ्यं च शुकोदरम् ॥ २२ ॥
नाकुली नकुलेष्टा स्यात्सुरसा सर्पगन्धिका ।
सहदेवी महावीर्या सर्पाक्षी गन्धनाकुली ॥ २३ ॥
सर्पकङ्कालिका कामचारिणी विषनाशिनी ।
महासुगन्धा छत्राकी सुनन्दा सुवहा च सा ॥ २४ ॥
ईश्वरी नागदमनी महायोगेश्वरी सुता ।
योगेश्वरी नागपुष्पी लूता गर्द्दभघातिनी ॥ २५ ॥

3896 वन्य १५ सि°
3899 °द्रुक्षरुह ११
3902 °नालो १६
3910 वानीरजं १३
3913 त्राण्या for त्राणा; सुनामिका १४
3915 शुकोदरं ७
3916 °गंधिका ४

सर्पगन्धा सर्पसहा विषदंष्ट्रा विषापहा ।
अन्या तु श्वेतपुष्पी स्यान्नागविन्नोरगस्फु[48b]टा ॥ २६ ॥
मधुपुष्पा सर्वपुष्पी श्वेतदन्ता च नागिनी ।
पर्वपुष्पी श्येनगन्धा शूलिनी रोमदन्तिका ॥ २७ ॥
सशल्या काण्डिका चाथ सोमवल्ली द्विजप्रिया ।
यज्ञनेत्री धन्वलता पक्षपत्रा मखप्रभुः ॥ २८ ॥
महाधन्या गहागुल्मा भेदाः श्येनाहृतादयः ।
सुदर्शना सोमवल्ली वक्राङ्का मधुपर्णिका ॥ २९ ॥
वत्सादनी च दध्याली मेचका श्रीवणा तथा ।
पातालगरुडी च स्यादथ मूर्वा मधुस्रवा ॥ ३० ॥
मुरङ्गिका सुरश्रेणी मधुश्रेणी च तेजनी ।
देवी मधुरसा पीलुपर्णी गोकर्णिका स्रुवा ॥ ३१ ॥
मधु[धू]लिका मोरटा च पृथक्क्त्वक्चित्रपर्णिका ।
स्निग्धपर्णी स्वादुरसा गोपवल्ली धनुर्लता ॥ ३२ ॥
मध्वग्रजा मधुमती पीलुनी ह्वालिनी च सा ।
घनमूलोऽपरः क्षीरमोरटाङ्कोठपुष्पकः ॥ ३३ ॥
सदलो दीर्घमूलश्च कर्णपुष्पो मधुस्रवः ।
हस्तिपर्णः पीलुपर्णः पुरुषो बद्धमूलकः[49a] ॥ ३४ ॥
पाठाम्बष्ठाम्बष्ठकी च वृकण्येकैशी (Corrupt) कुचेलिका ।
एकाष्टीला विद्धकर्णी स्थायिनी श्रेयसी रसा ॥ ३५ ॥
पापचेली वृहत्तिक्ता प्राग्वीता वनतिक्तिका ।
त्रिसरा मालती च स्यात्स्थायिका वृकदन्त्यपि ॥ ३६ ॥
वृक्षपर्णी दीपनी च कृष्णपाठा सुवीवरा ।
कटुः कट्वी मत्स्यपित्ता मत्स्यविन्ना च रोहिणी ॥ ३७ ॥
चक्राङ्गी च द्विजाङ्गी स्यादरिष्टा जननी जनी ।
अशोकरोहिणी तिक्ता कटुरोहिण्यपि स्मृता ॥ ३८ ॥
स्यान्मत्स्यशकला कृष्णभेदी च शकुलादनी ।

3922 सर्वगंधा; विषापहः ९
3926 कांडिका १३
3928 °गुल्मा ९
3931 °गरुडी ८
3932 तैजनी
3936 ह्वालिनी २३
3938 कीर्ण° for कर्ण°
3939 परुषो for पु°; °मूलकः १०
3940 सुवैलिका
3944 सुवीवरा ४

शतपर्वा तिक्तरोहिण्यथ शृङ्गी विषाणिका ॥ ३९ ॥
कर्कटाक्षा महाघोषा चक्रावनतमूर्द्धजा ।
कुलीरशृङ्गी चक्रा च कुलीरा चन्द्रहासिका ॥ ४० ॥
निकुम्भो दन्तिका शीघ्रा हस्तिदन्त्युपचित्रका ।
चित्रा च चित्रकूला च तथोदुम्बरपर्ण्यपि ॥ ४१ ॥
विशोधनी शोणघण्टा[नु] कुलैरण्डफला चा सा ।
घुणप्रिया मुकु[49b]लेऽपि द्रवन्ती त्वाखुनामिका ॥ ४२ ॥
वृषा रण्डासुतश्रेणी प्रत्यक्श्रेण्याखुपर्ण्यपि ।
सुवर्णी विषपर्णी च वराङ्गी विजयच्छदा ॥ ४३ ॥
आवर्तकी केशरुहा वारणी वृषभध्वजः ।
स्यादेरण्डफलश्चाथ जयपालो मुकूलकः ॥ ४४ ॥
तित्तिरीफलमप्युक्तं द्रवन्तीसंभवं फलम् ।
कुम्भस्त्रिभण्डी त्रिवृता सरला सरडा त्रिवृत् ॥ ४५ ॥
काकाक्षी रेचनी अस्रा कण्ठविक्षोभिणी हिरा ।
आम्भसी चारुणा तु स्यादस्रा कुटरणायनी ॥ ४६ ॥
सर्वानुभूतिस्त्रिपुटा मता कुटर(रु)णा च सा ।
श्यामा मसूरविदला पालिन्दी कालमेषिका ॥ ४७ ॥
सुषेणिका श्याममूला विरला ताम्रपुष्पिका ।
अर्धचन्द्रा कोशफला निःसूत्रा कालपार्णिका ॥ ४८ ॥
काला मालविकाथ स्याद्गवाक्षी सुरवारणी ।
चित्रा मृगाक्षी गोदुग्धा सूर्याह्वा गजचिर्भिटी ॥ ४९ ॥
आत्मरक्षा चित्रफला चित्रदेवी महाफला ।
[50a] स्थाणुकर्णी धनुःश्रेणी हस्तिदन्ती गवादनी ॥ ५० ॥
त्रपुस्यथ विशाला स्यादैन्द्री चेन्द्रसुराह्वया ।
ऐन्द्रैर्वारुर्मृगैर्वारुर्मृगाक्षी च मृगादनी ॥ ५१ ॥
स्यादिन्द्रवारुणी क्षुद्रफला च वृषभादनी ।
जीमूतको देवताडो वृत्तकोषो गरागरी ॥ ५२ ॥

3949 °रोहिण्य १८ थ
3955 मूकूले १३ पि
3959 °फल १६
3960 °फल ३
3963 आंभसी १२
3964 °रणा ५
3968 मालविका १२
3970 °रक्तक्षा for °रक्षा
3972 त्रपुस्य १८
3974 °भादनी १०

देवदाली जालिनी च वेणी लोमशपत्रिका ।
कर्कोटी च विषघ्नी च मूषिका विषहापि च ॥ ५३ ॥
बला मोटा सूक्ष्ममूला जयन्ती विजया जया ।
हरिता सूक्ष्मपत्रा च प्रोक्ता सैवापराजिता ॥ ५४ ॥
करम्भा कर्कशा द्रोणी दीर्घवृन्तोचमारणी ।
इन्दीवरा युग्मफला सशोणी नालिका च सा ॥ ५४ ॥
आघाटः स्याच्छैखरिकः शिखरी शिखरस्वसः (?) ।
धामार्गवोऽप्यपामार्गो मार्गः कूटो मयूरकम् ॥ ५५ ॥
अघःशल्यः क्षारमध्यो दुर्ग्रहो दुरतिग्रहः ।
मर्कटी मर्कटकरा किणिही खरमञ्जरी ॥ ५६ ॥
प्रत्यक्पर्णी केशपर्णी रक्तोऽसौ रक्त[50b]बिन्दुकः ।
खरच्छदश्च वशिरो नीरजस्त्वेष रामठः ॥ ५७ ॥
तोयवृचिः शोषहारी भार्गी त्वङ्गारवल्लरी ।
पद्मा हञ्जी शुक्रमाता पर्विणी कासनाशिनी ॥ ५७ ॥
फञ्जी ब्राह्मणयष्टिः स्यान्महागर्दभगन्धिका ।
भृगुजा भङ्गुरा हंसी ब्राह्मणी बर्व-बर्बरौ ॥ ५८ ॥
पालिन्दी खरशाकं च शैलभित्त्वश्मभेदकः ।
शिलोद्भेदोऽश्मरीभेदी विडङ्गा तु त्रिलिङ्गका ॥ ५९ ॥
वेलं कृमिघ्नं भूतघ्नं तन्दुलाश्चित्रतन्दुला ।
अमोघा कैरला चैव जन्तुद्विण्मृगगामिनी ॥ ६० ॥
रक्तबीजा तु चेल्लासा गह्वरं कैरलं च तत् ।
उग्रोग्रगन्धा गोलोमी जटिला शतपर्विका ॥ ६१ ॥
लोमशा क्षुद्रपर्णी च मङ्गल्या विजया वचा ।
श्वेता मेध्या हेमवती षड्ग्रन्थाप्यरुणा पुनः ॥ ६२ ॥
साकर्षणी भोगवती बर्बरा त्वजगन्धिका ।
करवी कारवी तुङ्गी कवरी हिङ्गुपत्रिका ॥ ६३ ॥
पृथ्वीका बाष्पिका तन्वी नाडी हिङ्गु[51a]शिराटिका ।
शाकंभरा पूतिकीटा कुञ्चिका चोपकुञ्चिका ॥ ६४ ॥

3977 विषहा १२ पि
3981 नालिका ८
3986 केशपर्णी १९
3992 च १०
3993 °भेदी ४
3995 °गामिनी १
3996 कैरलं ३
3998 वचा १०
3999 षड्ग्रंथा ३
4003 कुंठिका

रामठी चोपकाली सा खरपुष्पा च पिण्डिका।
वेणुपत्री दारुपत्री पुमान्पूतिमयूरकः ॥ ६५ ॥
स्याद्रस्या रसना रास्ना रसा युक्तरसा च सा।
विरसा सुवहा गन्धमूला युक्ता च नाकुली ॥ ६६ ॥
श(ए?)लापर्णी श्रेयसी च भवेद्युक्तपला च सा।
घुणा घुणप्रिया माद्री विरूपा च विषारुणा ॥ ६७ ॥
शुक्लकन्दा त्वतिविषा सैव प्रतिविषा मता।
विश्वा शृङ्गी चोपविषा ❋ ❋ ❋ श्यामकन्दिका ॥ ६८ ॥
यासो यवासो दुःस्पर्शो धन्ययासः कुनाशकः।
मरूद्भवो दीर्घमूलो बालपत्रोऽतिकण्टकः ॥ ६९ ॥
रोदिनी कच्छुरानन्ता ताम्रमूली विशारदा।
गन्धारिका समुद्रान्ता दुरालम्भा दुरालभा ॥ ७० ॥
फणीहारी ग्राहिणी च विरूपा दुरभिग्रहा ।
गोपाङ्गना शारिवा स्यात्सारिवा काष्ठसारिवा ॥ ७१ ॥
प्रतानिनी नागजिह्वास्फो[51b]ता भद्रलतापि सा।
सुगन्धिका च सरलानन्ता चोत्पलसारिवा ॥ ७२ ॥
कृष्णमूला तु सा श्यामा भद्रा चन्दनगोपिका।
कालिन्दी चन्दना कृष्णवल्ली कालानुसार्यपि ॥ ७३ ॥
प्रोक्ता चन्दनमूला सा मसूरा कालपेशिका।
चर्मरङ्गा बिन्दुकिनी विभाण्डी पीतकालिका ॥ ७४ ॥
आवर्तकी रक्तपुष्पी महाजालिनिका च सा।
अपरा भूपैठरीकी मार्कण्डी मृदुरेचनी।
अजशृङ्गी मेषशृङ्गी शक्रनेम्यहिदंष्ट्रिका।
महाकाली मेषवल्ली कूर्चपर्णी च वर्तिका ॥ ७६ ॥
विषाणिका च चक्षुष्या वहलाङ्गोऽप्यवल्कलः।
नन्दी स दक्षिणावर्ता वृश्चिकाली सपुच्छिका ॥ ७७ ॥
ग्रामीणा नीलिनी नीली काला क्लीतकिकापि च।
रञ्जनी श्रीफली तुच्छा द्रोणी दोला विशोधि(ध)नी ॥ ७६ ॥

4005 °मयूरकः २३
4008 °पला १२
4010 प्रतिविषा २
4011 °विषा ४९
4016 दुरभिग्रहा १२
4019 °सारिवा १२
4022 °पेशिका: १०
4029 सुपुच्छिका २

मधुपर्णी नीलपुष्पी वृत्तिकाञ्जनकेशिका ।
गन्धपुष्पफला भारवाहिनी सरटी च सा ॥ ७७ ॥
मञ्जिष्ठा म[52a]ञ्जुला जिङ्गी रक्ताङ्गी रक्तयष्टिका ।
समङ्गा विकसा भण्डी भण्डीरी विजयारुणा ॥ ७८ ॥
कालमेषी ताम्रमूला चन्द्रहासा विषद्विषा ।
रसायनी च गण्डीरी छिन्नाङ्गी नागकन्यका ॥ ७९ ॥
मण्डूकपर्णी वस्त्रालंकरणी कालगोष्टिका ।
मृत्तिका छद्मका काला हेमा योजनवल्ल्यपि ॥ ८० ॥
लाक्षा राक्षा रङ्गमाता जन्तुमाता पलंकषा ।
रक्ता निर्मत्सरा दीप्तिर्यावोऽलक्तो द्रुमामयः ॥ ८१ ॥
जतु क्लीबेऽथ जतुका जतूका जतुकृज्जनी ।
जननी रञ्जनी चक्रवर्तिनी पर्पटी च सा ॥ ८२ ॥
संहर्षा चापि संस्पर्शा जन्तुकृष्णाह्वकृष्णिका ।
अस्त्री कुसुम्भो लट्वा च महारजनमित्यपि ।
कटरो रक्तपुष्पः स्यात्किरिका पद्ममित्यपि ।
कम्पिल्लकस्तु काम्पिल्लः कर्कशो रक्तचूर्णकः ॥ ८३ ॥
रक्ताङ्गो रञ्जनो रेची रेचकश्चन्द्रकश्च सः ।
तेजस्विनी तैजनी स्यादश्वघ्ना च महौषधी ॥ ८४ ॥
तेजोह्वा च [52b]किलासघ्नी पारिजाता च वल्कला ।
ज्योतिष्मती पीततैला पण्या काकादनीलता ॥ ८४ ॥
काकाण्डकी सूक्ष्मफला लवणा स्वर्णवल्लरी ।
चतुर्मदा वह्निभासा कटभी च त्रिपर्णिका ॥ ८५ ॥
पीतावेगा(गी?) कट्विका च कुदिनी कङ्गुनी च सा ।
वृषा पारावताङ्घ्रिश्च धातकी त्वग्निपुष्पिका ॥ ८६ ॥
ताम्रपुष्पी धातुपुष्पी सुभिक्षा मद्यवासिनी ।
बहुपुष्पी पर्वतीया वह्निज्वाला च कुञ्जरा ॥ ८७ ॥
मदहेतुर्मदा मद्यपुष्पी च मदनी च सा ।
मदनीया विशल्या तु लाङ्गलिक्यनला न ना ॥ ८८ ॥

4033 च सा १८
4039 °वल्ल्यपि २७
4042 जतु १२
4044 °कृष्णिका १२
4048 °श्चंद्रक ९
4050 °वल्कला ८
4055 °तांघ्रि २ श्च
4059 मदनीया १५

लाङ्गली कलिकारी च प्रमाता गर्भपातिनी ।
अर्धेन्दुपुष्प्यग्निशिखानन्ता कुटजपुष्पिका ॥ ८९ ॥
उल्का च फलिनी वह्निजिह्वा स्यात्पुष्पसारसा ।
नलवास्तुश्च शौरिः स्यात्काकाङ्गी तु शिरोबला ॥ ९० ॥
काकनाशा(सा) काकतुण्डी काका हिंस्रा मुरङ्गिका ।
चौरस्त्वायुर्जीवनीया काकजङ्घा तु सा मता ॥ ९१ ॥
[53a] स्थूला प्रोक्ता गृध्रनखी काका पारापनी(?)तथा ।
मदध्या कार्मणी काकतिक्ता दासी सुलोमशा ॥ ९२ ॥
पारावताङ्घ्रिश्च नदीकान्ता प्राचीबलः पुमान् ।
काकमाची तु कामाची कामाता जघनेफला ॥ ९३ ॥
वायसी काकमाची च स्वादुपाकफला च सा ।
कामाता कुष्ठहन्त्री च रसायनवरा च सा ॥ ९४ ॥
उत्तानको बद्धशिखा चूडाला चक्रलोचटा ।
इक्षुगन्धा तु काण्डेक्षुः काकेक्षुश्चेक्षुरः क्षुरः ॥ ९५ ॥
स्याच्चैलकण्टकोऽस्त्राक्षुरध्यण्डः कोकिलाक्षकः ।
बलं बशालिः कामश्च बृहत्काशश्च खक्खटम् ॥ ९६ ॥
स्यान्नदीकामुको रक्तमञ्जरिर्निम्नहूस्तथा ।
जलजस्तु नदीकान्तस्तोयजातः प्रतीफल(?) ॥ ९७ ॥
अश्वाश्वगन्धा गोकर्णी वल्या वाजीकरी च सा ।
वराहकर्णी पुष्पा च कम्बुका कुष्ठगन्धिका ॥ ९७ ॥
वृषोऽवबोधको बर्हिपित्तं च द्वीपजा तु सा ।
ताम्रसारा वा[53b]तहरी पौष्टिकी च गरीयसी ॥ ९८ ॥
उपदंशामयहरी द्वीप्या मधुरसापि सा ।
विदारीक्षुविदारी स्यात्स्वादुकन्दा हयप्रिया ॥ ९९ ॥
गजप्रेष्ठा चक्षुगन्धा कन्दवल्ली शृगालिका ।
* * * * * * * * वृक्षपर्णी बिडालिका ॥ ५०० ॥
भूकूष्माण्डी क्षीरशुक्ला त्विक्षुगन्धा पयस्विनी ।

4063 शौरिः १७
4068 °वलः १२
4071 °वरा १०
4072 °लोचटा ५
4075 खल्खटं १३
4076 °स्तथा ३
4077 प्रतीफलं १३
4080 पित्तं च १२
4082 मधुरसा ८
4086 पयस्विनी ५०

इक्षुवल्ली क्षीरवल्ली महाश्वेतर्क्षगन्धिका ।
क्षीरकन्दा चेक्षुपर्णी सैव क्षीरविदारिका ॥ १ ॥
गोधापदी हंसपदी त्रिपदी रक्तपादिका ।
प्रह्लादिनी विषग्रन्थिः सुवहा च मधुस्रवा ॥ २ ॥
कीटनामा कीटमारी घृतमण्डालसेलुका ।
लज्जावती तु लज्जालुर्लज्जा पृष्ठपुरोष्टिका ॥ ३ ॥
नमस्कारी गण्डकाली समाङ्गा च शमीछदा ।
समङ्गा रक्तपादी च रक्तमूला हिमच्छदा ॥ ४ ॥
प्ररोदिनी गन्धकारी खदिरी रक्तमूलिका ।
रक्तमूला रुहा स्पृक्का भवेदञ्जलिकारिका ॥ ५ ॥
तालमूला तु मुसला ताली तालच्छदापि सा ।
हिरण्यपु[54a]ष्पी खर्जूरी खलिनी वृष्यकण्टिका ॥ ६ ॥
महावृषा मौसली स्यादात्मगुप्ता तु मर्कटी ।
ऋष्यप्रोक्ता शूकशिम्बिः कण्डूरा प्रावृषायणी ॥ ७ ॥
कण्डूकर्यजहाव्यङ्गा गुप्ता च कपिलोमिका ।
आर्षमी लाङ्गली व्यङ्गा वामनी दुरभिग्रहा ॥ ८ ॥
विष्वक्सेनप्रिया गृष्टिः काश्मरी वनमालिका ।
वाराही बदरी काङ्क्षी वरा कन्दस्तु तद्भवः ॥ ९ ॥
सुखकन्दः सुकन्दश्च किटीः शम्बरकन्दकः ।
वज्रपत्रश्च वक्रालुर्वन्यः सूकरकन्दकः ॥ १० ॥
प्रोक्तो मूलकमूलाभो वाराहो वडवानलः ॥ ११ ॥
स्वर्णक्षीरी काञ्चनी स्यात्पीतदुग्धा हिमावती ॥ ११ ॥
पटुपर्णी हैमवती क्षीरिणी यवचिञ्चिका ।
तिक्तदुग्धा स्वर्णवती सुवर्णाभरणं तथा ॥ १२ ॥
ऋक्षगन्धा तु मेषाण्डी वृषगन्धाप्यजाण्डिका ।
वृत्तपत्री च मेषाम्री जुङ्गको जीर्णवालकः ॥ १३ ॥

4088 °विदारिका १०
4091 °सेलुका १२
4094 °माला for °मूला
4096 °कारिका ३०
4099 मौसली १०
4100 जंडूरा for कण्डूरा; प्रावृषायणी ७
4102 दुरभिग्रहा १६
4103 काश्मार° for काश्मरी
4104 वरा ७ कंदस्तु
4108 स्वर्णक्षारी
4110 °भरणं ११

अन्तःकोटरपुष्पी स्यादावेगी वृद्धदारकः ।
वृद्धदार्वेथ सा कृष्णाजा[54b]ग्नी महिषवल्लरी ।
वेल्लरी दीर्घवेल्लोऽथ महाश्यामा दवाग्निका ॥ १४ ॥
आग्नेयः स्यादग्नियमो ब्रह्मसोमाभिधश्च सः ।
चतुभङ्गाह्वयः प्रोक्तो वृद्धदारुविशेषकः ।
आरामशीतला देवगन्धा चटकभक्षिका ॥ १५ ॥
स्याद्भूरिनवनीता च भवेत्कुक्कुटमर्दकः ।
कुमारी कुण्डला माता फलमत्स्याक्षिकारिका ॥ १६ ॥
रसगन्धो गन्धरसो बोलो जातीरसो रसः ।
प्राणः शशश्च पिण्डश्च गोप-गोपरसावपि ।
गञ्जा पिका मातुलानी भङ्गिका विजया जया ।
उन्मादि[नी] हर्षिणी स्याद्भृङ्गराजस्तु मार्कवः ॥ १७ ॥
भृङ्गारको भृङ्गनामा पङ्कजः केशरञ्जनः ।
रविप्रियो महानीलः सूर्यावर्तश्च कीर्त्तितः ॥ १८ ॥
भवेद्भृङ्गरजःकेशराजोऽङ्गारक एव च ।
स्यादाकाशलतावन्ती पिच्छिलाक्षा महासहा ॥ १९ ॥
वन्दा वृक्षादनी वृक्षरुहा कामरुहा तथा ।
नलपर्णी नीलवल्ली जीवन्ती पादपाशना ॥ २० ॥
अस्या[55a]न रोहिणी सैव सौविर्यं पदरोहिणी ।
वन्दकः शिखरी कामतरुश्च विजयद्रुमः ॥ २१ ॥
मोदकी जिङ्गिणी झिल्ली मञ्जरी गुडमञ्जरी ।
जातसारा पर्वतीया झिङ्गिणी स्मरमञ्जरी ॥ २२ ॥
प्रहारवल्ली विकसा वीरवत्यपि * * * [कथ्यते] ।
मांसरोहा चर्मकसा वृत्ता पिशितरोहिणी ॥ २३ ॥
विमला सातला सारी सप्तला वर्चकी जनी ।
बहुफेना चर्मकषा चर्मसाह्वा सरालिका ॥ २४ ॥
सनालिका पीतदुग्धा केनादीप्ता रसालिका ।

4114 °दार्वी ९ थ (corrupt); कृष्णा १
4115 दीर्घवेल्लो ४; दवाग्निकः
4117 °विशेषकः ७
4120 °कारिका ५
4122 पिष्टश्च for पिण्डश्च
4124 हर्षिणी ७
4127 °रक १०
4128 °सहा ४
4132 °द्रुमः १४
4134 °मञ्जरी ९
4136 वृंता for वृत्ता; °रोहिणी ८
4139 रसालिका १५

गुञ्जा तु काकणन्ती स्यात्कणीचिः काञ्चिरुच्चटा ॥ २५ ॥
शिखण्डिका रक्तिका च * * [काक]चिश्ची च कृष्णला ।
मसी काकादनी काकपीलुका काकनम्रिका ॥ २६ ॥
चक्रशल्या च दुर्मेधा रतशीतपदी च सा ।
सा श्वेता श्वेतपाकी स्याच्चूडाला च भिरिण्डिका ॥ २७ ॥
दुर्माषा चक्रिका चूडा काम्बोजी काकपीलुका ।
वाकुची वागुचिश्चन्द्रशकला चन्द्रवल्लरी ॥ २८ ॥
[55b]चन्द्रप्रभा चन्द्रराजी खण्डराजी वरामृता ।
कालमेषी कृष्णफला सुवल्लिः पूतिफल्यपि ॥ २९ ॥
मल्पूश्चन्द्रिका च स्यात्कुष्ठघ्नी चाप्यवल्गुजः ।
कट्वम्लनामिका गोधावती श्यामा च मोहिनी ॥ ३० ॥
वटपत्री रेवतिका दीनकीशान्तकश्च सः ।
कार्पासी पटदा पद्मा कर्पासी वयनी तथा ॥ ३१ ॥
शतपुष्पी समुद्रान्ता साच्छादनफलापि च ।
अन्यावन्ध्यफला भद्रकर्पासी शोणपुष्पिका ॥ ३२ ॥
भारद्वाजी च भद्राथ कार्पासो बादरः पिचुः ।
पिचव्यस्तूलमप्यस्याः सूत्रेथ वरतिक्तकः ॥ ३३ ॥
पर्पटः पित्तहा रेणुनामा चर्माह्वयश्च सः ।
शीतप्रियः सूक्ष्मपत्रः कवचश्चर्मकण्टकः ॥ ३४ ॥
रक्तघाती च सृष्टाकस्त्रियष्टिर्ज्वरनाशकः ।
रक्तपुष्पोऽभिसाद(?)श्च तृष्णाघ्नो यवकण्टकः ॥ ३५ ॥
क्षवः क्षुताभिजननो नासासंवेदनस्तथा ।
तीक्ष्ण उद्वेजनो राजक्षवकः क्षुरकश्च सः ॥ ३६ ॥
ऐन्द्रिरा[56a]छिक्कपत्रा चाप्यथ स्यात्तुलसी सिता ।
सुरसा सुलभा ग्राम्या भूतघ्नी भूरिमञ्जरी ॥ ३७ ॥
अपेतराक्षसी गौरी प्रोक्ता सुरभिमञ्जरी ।
श्रीमञ्जरी भागमाताथ कृष्णा देवदुन्दुभिः ॥ ३८ ॥
चक्रपर्णी शक्रपत्नी सुरसा हरिकामिनी ।

4143 रतशीतीशीतपदी १७
4145 °पीलुका ८
4149 °वल्गुजः १७
4151 °कीशान्तक ८
4153 °लापि च ८
4155 भद्रा ५ थ
4156 पिचवस्तुल ५ म°
4163 °पत्रा ९
4166 °माता ११
4167 °कामिनी ५

कर्पूरतुलसी त्वन्या भूतेष्टा भूतनायका ॥ ३९ ॥
मधूकपर्णी कायस्था मयूरा राजसी शिखा ।
द्राक्षा फलोत्तमा स्वाद्वी प्रियाला काकमाचिका ॥ ४० ॥
मधुयोनिश्चारुफला मृद्वीका गोस्तनी च सा ।
काश्मीरजा हारहूरा रसाला कपिलापि च ॥ ४१ ॥
अन्तरापथिका माता भवेन्मधुफला च सा ।
ओषध्यो जातिमात्रे स्युरजातौ सर्वमौषधम् ॥ ४२ ॥
मूले पत्रे करीराग्रफलकाण्डे विरूढकाः ।
त्वक्पुष्पं कवकं चेति शाकं शिग्रु च न स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥
उपदंशो हरितकं शालनं सालनं च तत् ।
कचपं पत्रशाकं च भाजा[56b]भाजी तु पाचिता ॥ ४४ ॥
कलम्बश्च कडम्बश्च द्वयोः स्याच्छाकनाडिका ।
कार्षापणोऽस्त्री शाकादि बद्धमुष्टिर्मतो बुधैः ।
राजालुर्मूलकोऽस्त्री * हस्तिको हस्तिदन्तकः ॥ ४५ ॥
नीलपर्णं नीलकण्ठं हरित्पर्णं च सेकिमम् ।
शालामर्कटकं मिश्रं हस्तिकाक्षारसंज्ञितम् ॥ ४६ ॥
अवदंशक्षमं तीक्ष्णं विष्णुगुप्तमतं वृशम् (corrupt) ।
चाणक्यमूलकं रक्तं राजालुकमपीरितम् ॥ ४७ ॥
बाले मूलकपोतात्र गृञ्जनं त्वस्त्रियां भवेत् ।
गर्जरं पीतकं च स्याद्धवेन्नारङ्गकन्दकम् ॥ ४८ ॥
अर्शोघ्नः शूरणः कन्दः सूरणश्चित्रदण्डकः ।
कण्डूलोऽप्यथ वन्योऽसावुन्नु ओन्नोऽपि कीर्तितः ॥ ४९ ॥
समष्ठिला तु गण्डीरः पिण्डालुस्त्वृष्यगन्धिका ।
मध्वालुकं रोमशं स्याच्छङ्खालुः सङ्खसंनिभः ॥ ५० ॥
हस्त्यालुकं हस्तिकन्दो रक्तालू रक्तकन्दकः ।

4169 शिखा ८
4173 °फला ६
4174 ओषध्यो १
4175 करीराग्र १ फल १ कांडे
4176 त्वक् १ पुष्पं १ कवकं१; शिग्रु २
4177 सालनं ४
4178 भाजा ११३३ भाजी १ तु
4180 कार्षापणो १
4182 हरिश्वर्णं
4183 °संविर्त for °संज्ञितम्
4186 °कपोता १
4187 °कंदकं ४
4189 कंडूलो ६; ओन्नो २ पि
4190 गंडीर २
4191 °संनिभः २

सुरेन्द्रको वज्रकन्दो मुञ्जातं नालमस्तकम् ॥ ५१ ॥
मस्तकी त्वस्य निर्यासोऽथ स्व *[ल्प]विटपं भवेत् ।
को[57a]ल्टमपि कोदुम्बं जलोदुम्बरकन्दकः ॥ ५१ ॥
स्थलकन्दो ग्रामकन्दो महाकन्दस्तु माणकम् ।
चिश्चोटकं कशेर्वल्ली वृषपर्वाथ तन्महत् ॥ ५३ ॥
राजमुस्ताह्वयं राजकशेरुरपि न स्त्रियाम् ।
केम्बुकं तु भवेत्पेलुपेलुनी दलशालिनी ॥ ५४ ॥
कौश्चादनं तु नापाकं भेडं घेञ्चुलिका च तत् ।
अस्त्री पलाण्डुर्वेदनदूषी स च सुकन्दकः ।
लतार्को लवतार्कश्च दुर्द्रुमो हरितः स च ॥ ५६ ॥
न स्त्री रसोनो लशुनो म्लेच्छकन्दोऽप्यरिष्टकः ।
राहूत्सृष्टो महाकन्दोऽप्युग्रगन्धो नृणां तथा ॥ ५७ ॥
महौषधं गृञ्जनस्तु न स्त्री स्यादल्पनालकः ।
सूक्ष्मपत्रः पलाण्डोस्तु परणाघभिदो दशा ॥ ५८ ॥
भूमण्डला भूमिदण्डा प्रबोधा भूमिमण्डिका ॥ ५५ ॥
प्रबोधिनी चाथ शाकवीरः स्यात्क्षारपत्रकः ।
न स्त्री वास्तुक-वास्तूकौ प्रणालश्च प्रसादनः ॥ ५९ ॥
स्यान्मार्षो मारिषो रक्तस्त्वेष स्याद्रक्तनालकः ।
जीवन्तकः प्रणालोऽथ तन्दुली[57b]योऽल्पमारिषः ॥ ६० ॥
तन्दुलीयोऽपि चण्डालः श्वगलो मेघनादकः ।
काण्डीरस्तण्डुलीबीजो विषघ्नोऽपि घनस्वनः ॥ ६१ ॥
मार्षकस्त्वपरो वीजी बाष्पिकः कन्धरोऽपि सः ।
स्याद्गौडवास्तुकश्चिल्ली यवशाकं महद्दलम् ॥ ६२ ॥
चिल्लिका त्वतिरक्ताभा राजमाषस्तु रक्तकः ।
अम्लस्त्वेषोऽम्लबाष्पः स्याज्जलजस्त्वम्बुबाष्पकः ॥ ६३ ॥
पितृप्रियं कालशाकं कालिकाशाकमित्यपि ॥ ६४ ॥

4193 वज्रकंदो २
4194 मस्तकी १
4195 °कंदकः ४
4196 ग्रामकंदो२; माणकं २
4197 °पर्वा ३ थ
4199 °शालिनी ४
4200 °लिका ४
4202 दुर्द्रुमो ३
4206 सूक्ष्मपत्र ३
4209 प्रणाट ३ श्च प्रसादनः ६
4210 पारिषो २
4211 प्रगालो ११
4215 °श्चिल्ली २
4216 रक्ताभ४; रक्तकः २
4217 °बाष्पः २
4218 °शाक ३

सर्षपः स्यात्सरिषपस्तन्तुभश्च कदम्बकः ।
कटुश्च कटुकस्नेहो रक्षोघ्नो भूतनाशनः ॥ ६५ ॥
कण्डघ्नोऽप्यथ सिद्धार्थोऽनघः स्याच्छ्वेतसर्षपः ।
प्रभूततीक्ष्णगन्धस्तु चित्रलो रक्तसर्षपः ॥ ६६ ॥
क्षवः छिकाकरो राजसर्षपः कृष्णिकासुरी ।
राजिका दैत्यपत्नी चाप्यथ स्यान्मधुसूदनी ॥ ६७ ॥
पालङ्क्या स्त्री तु चञ्चूः स्याचञ्चुश्चञ्चुक एव च ।
तिलपर्णी कुन्तलिका नली बदर-बर्बरौ ॥ ६८ ॥
कुलिञ्जिका चाथ बृहद्धोलिका[58a]लोणिका च सा ।
कुलिञ्जरः स्यात्कुठिरो झञ्झरूकश्च झञ्झकः ॥ ६९ ॥
कालमाला तु पर्णास-कठिञ्जर-कुठेरकाः ।
कृष्णार्जकः सालनीयो मालुकः कृष्णमालुकः ॥ ७० ॥
करालः कपिशः कालमल्ली स्यात्कालमल्लिका ।
सितोऽसौ बिल्वगन्धः स्याद्गन्धपत्रो वटच्छदः ॥ ७१ ॥
वैकुण्ठश्चार्जकोऽथ स्यात्सुमुखः क्षुद्रपत्रकः ।
पोतक्युपोदिका मत्स्यकाली मदलिका च सा ॥ ७१ ॥
मदघ्नी पिच्छिला वृन्ता वृन्ताका च कलम्बिका ।
सूत्रङ्गिसंकटी कण्टकिनी मदहरी च सा ॥ ७२ ॥
श्रीहस्तिनी तु भूरुण्डी कुरण्टी शीर्षमञ्जरी ।
सिंहकेशी क्षेत्रभूषा चुबुकक्षेत्रनाशिनी ॥ ७३ ॥
नृत्यकुण्डः सूर्यशिरा कुरण्डस्त्वतिवारकः ।
सुनिषण्णः सूचिपत्रश्चतुःपत्रो वितुन्नकः ॥ ७४ ॥
श्रीवारकः शीतवरः स्वस्तिकः कुक्कुटः स्थितिः ।
चाङ्गेरीपत्रसदृशो वाहसः पत्रशूल्पिका ॥ ७५ ॥
मत्स्यान्तबीजोऽर्कसुतो[58b]विषगन्धो विषोदरः ।
सफलीभूर्दधिशमी विष्णुक्रान्तापराजिता ॥ ७६ ॥

4219 °स्तुत्तुभश्च for °स्तन्तुभश्च
4221 कंडुघ्नो ९; °सर्षपः ३
4222 °सर्षपः २
4224 दैत्यपत्नी ७; °सूदनः
4225 पालंक्याः २; °श्चंचुक ३
4227 कुलिंजिका ९; लोणिका २
4231 °मल्लिका १२
4233 °पत्रकः २
4236 सा १२
4238 °नाशिनी १
4239 °वारकाः ११
4242 °शूल्पिका १२

नीलपुष्पी दीनकी च जया च क्षुरिका च सा ।
सतीनकः सूक्ष्मपत्रोऽप्यथ राजक्षवो भवेत् ॥ ७७ ॥
दुग्धिनी दुग्धिका स्वादुपुष्पी क्षीराविका च सा ।
कपित्थपत्रा झरसी पूणिजा रूपपत्रिका ॥ ७८ ॥
चित्रप्रश्नी विरूपा च निर्जरा पुष्पपत्रिका ।
कूलजा वनजा तुम्बपत्री स्याच्चारुपत्रिका ।
क्षुद्राम्लिका तु चाङ्गेरी चुक्रिका चाम्ललोणिका ॥ ७८ ॥
चतुःपर्णी दन्तशठा तथाम्बष्ठा च लोणिका ।
सुनिषण्णच्छदा राजमोटाम्लोटाम्लदोलकः ॥ ७९ ॥
कलम्बिका स्थूलफला मद्यगन्धा कटंभरा ।
प्रपुन्नाटः प्रपुनटः प्रपुनाडश्च मर्दकः ।
दद्रुघ्नः स्यादेडगजश्चक्राह्वश्चक्रमर्दकः ॥ ८० ॥
आवर्तकः क्षोदकः स्यात्पद्माटो मेषलोचनः ।
मेषपुष्पो मेषराजोऽप्यथ नाडीकलापकः ॥ ८१ ॥
मत्स्यादनी मत्स्यगन्धा गण्डाली दार्विका पुनः ॥ ८२ ॥
दार्वीपत्री क्रोष्टु[59a]मूली गोजिह्वा भूमिकालिका ।
गोभी गोली च गोधूमी स्यादथाम्बालिकाम्बिका ॥ ८३ ॥
अम्बष्ठाम्बष्ठकी भूरिमूला सूचीमुखी शिवा ।
मधूकपर्णिकैषीका सदस्री माचिका तथा ॥ ८४ ॥
मयूरविदला दन्तशठा कम्बू महत्यसौ ।
वृषकर्णी श्रावणी च मूषिकश्रावणी च सा ॥ ८५ ॥
तालपर्णी तु मेथीका मिसिर्मधुरिका च सा ।
मिश्रेयाश्वबला पीतबीजा शीतशिवापि सा ॥ ८६ ॥
छत्रा स्यादथ शालेय आसाजः सालकोऽपि सः ।
शाली च शालिनी रक्तबीजो मेहनिवारणः ॥ ८७ ॥
धनिका धानिका धान्यं धान्याकं धनिकं तथा ।
धानेयं वेसनाग्र्याथ सालनाग्र्याद्रिकाल्लका ॥ ८८ ॥

4245 क्षुरिका ३
4253 °दोलकः १२
4254 कटंभरा ४
4258 °राजो १४
4261 गोधूमी ८
4263 तथा ११
4264 कंबू ३
4265 °श्रावणी ३
4268 छत्रा ९
4269 °निवारणः ७

कुस्तुम्बरी हृद्यगन्धा वेसना कटु मद्रिका ।
कुस्तुम्बरु स्त्रियां न स्याद्धन्याकं च वितुन्नकम् ॥ ८९ ॥
अजमोदा तु मिथुने मोदा स्यादुग्रगन्धिका ।
खराश्वा हृद्यगन्धा च ब्रह्मदर्भा च कारवी ॥ ९० ॥
यवानिका[59b]मयूरश्च दीप्यः स्याल्लोचमस्तकः ।
यवानो भूकदम्बः स्याद्भूतीको यवसाह्वयः ॥ ९१ ॥
दीप्यो यवानिकाथान्यश्छोहरः पारसीयकः ।
शतपुष्पा घोषवती शताह्वा कारवी मिसिः ॥ ९२ ॥
बहुपुष्पा सितच्छत्रा घोषा स्यान्माधवी शता ।
अतिच्छत्रा तु महती छत्राऽवाक्पुष्पिका च सा ॥ ९३ ॥
अजाजी युज्यमाना स्याद्दीर्घको जीरकोऽस्त्रियाम् ।
कणा च कणजीरश्च जरणो मेध्यमित्यपि ॥ ९४ ॥
कृष्णाजाजी वर्षकाली मोचाटश्च सुगन्धकः ।
कलिकृष्णोपकाली स्यात्कलिका कारवी च सा ॥ ९५ ॥
उपकुञ्ची च कुञ्ची च पृथ्वीका सुषवी पृथुः ।
स्यात्स्थूलकं भूमि * * दमनं माधवं च तत् ।
सहस्रवेधि जतुकं बाह्लीकं हिङ्गुरस्त्रियाम् ।
रामठं सूपधूपि स्याज्जरणं गूढगन्धि च ।
तथा शूलघ्नमुदितं हरिद्रा तु निशाह्वया ॥ ९६ ॥
विश्वेष्टा हरिता पीता पीतनी काञ्चनी तथा ।
वेश्या पि[60a]ण्डा भद्रलता वर्णिनी वरवर्णिनी ॥ ९७ ॥
दीर्घरङ्गा च पिङ्गा च भद्रा रोमशमूलिका ।
योषित्प्रिया तुरंगा च जयन्ती विषनाशिनी ॥ ९८ ॥
शाकादिवासनद्धाडं(?) वेषवार उपस्करः ।
शुण्ठी कणा च मरिचं कणामूलं च धान्यकम् ।
दाडिमं काञ्जिकं चेति वेसवारीयसप्तकम् ।
शाकस्य भवनं क्षेत्रं क्लीबे स्याच्छाकशाकटम् ॥ ९९ ॥

4276 °मस्तकः ११
4278 यवानिका६; °सीयकः २
4280 शला १० for शता
4281 °पुष्पिका ३
4283 मेध्य ८
4284 सुगन्धक ४
4289 °गंधि च २
4290 शूलघ्न १०
4294 °नाशिनी २०
4295 उपस्करः ३

स्याच्छाकशाकिनं चैवमिक्षुशाकटकादयः ।
वंशो वेणुर्यवफलो वंशी कर्मार-मस्करौ ॥ ६०० ॥
शतपर्वा सुपर्वा च त्वचिसारस्तृणध्वजः ।
मृत्युबीजः किलाटी च सतीनो रभकश्च यः ॥ १ ॥
तेजनः शब्दमालस्तु कीचको वायुना स्वनन् ।
इक्ष्वालिको रामशरो वेत्रो गुन्द्रश्च तेजनः ॥ २ ॥
पर्फरीकः पोटगलो नलोऽस्त्री मृत्युपुष्पकः ।
धमनः शून्यमध्यश्च नड-नर्तक-रन्ध्रिणः ॥ ३ ॥
वंशादेरङ्कुरोऽस्त्री स्यात्करीरोऽथ तुका तुगाः ।
तुगाक्षीरी तवक्षीरी त्वक्क्षीरी नादिमे शुभा ॥ ४ ॥
[60b]वैदेही क्षीरिका वांशी वंशक्षद्वंशलोचना ।
कम्बिः कुशा वंशखण्डे पत्राल्यां युगुले किटी ।
गुडे साधुर्य इक्षुः स्याद्गौडिकः स विशेष्यवत् ।
स्याद्वांशभारिकश्चैक्षुभारिकस्तस्य वोढरि ।
इक्षुर्मधुतृणो भूरिरसः स्यादसिपत्रकः ॥ ५ ॥
गण्डी च गण्डकीवेणुनिसृःतो मृत्युपुष्पकः ।
तृणराजः किष्कुपर्वा रसालो गुडदारु च ॥ ६ ॥
वेणुबीजं वेणुयवो वैणवं वेणुसंभवम् ।
इक्षुमूलं मोरटं स्यादिक्ष्वाली चेक्षुवालिका ।
रक्तेक्षुरित्कटः सूक्ष्मपत्रः कर्कटिका(?)पि सः ॥ ७ ॥
रसालः पुण्ड्रकः पौण्ड्रः सुकुमारक इत्यपि ।
दीर्घपर्वा तु कान्तारो वांसिको नीलयष्टिका ॥ ८ ॥
नेपालाद्या इक्षुभेदा अथ बर्हिः कुशोऽस्त्रियौ ।
कुथो दर्भो यज्ञियः स्यात्पवित्रं यज्ञभूषणम् ॥ ९ ॥
श्वेतदर्भः पूतिदर्भो ह्रस्वदर्भो लवः कुशः ।

4299 °शाकिनं २
4303 तेजनः१५; कीचको २
4304 तेजनः ५
4305 नृत्य° for मृत्यु°
4306 °रंघ्रिणः १०
4307 °त्करीरो १
4310 किटी ३
4311 विशेष्यवत् २
4312 °भारिक १ श्चैक्षुभारिक १ स्तस्य
4315 °दारु १२
4317 मोरटं २
4318 कर्कटिका ३
4319 सुकुमारक ४
4320 कांतारो २
4322 °भूषणं ७

क्षुरच्छदः संस्तरः स्यात्कुतपो मुनिशस्त्रकम् ॥ १० ॥
पिञ्जलं कुशवर्तिः[61a]स्यात्सग्रन्थि तु पवित्रकम् ।
मुञ्जो विपूय इक्ष्वाकुः स्थूलदर्भः पितामहः ॥ ११ ॥
शराह्व इत्कटोऽन्यस्तु भद्रमुञ्जो दृढत्वचः ।
स्याद्ब्रह्ममेखलश्चाथ काशोऽस्त्री श्वेतचामरः ॥ १२ ॥
इक्षुपुष्पः स्वादुकन्दो दुषिका चेक्षुबालिका ।
बल्वजो ना भूम्नि* स्यादुलपश्च प्रकीर्तितः ।
इक्षुः शालिः कुशः काशः शरः स्यात्तृणपञ्चकम् ।
रौहिषं रोबलं(?) पूति भूतीकं कतृणं तृणम् ॥ १३ ॥
ध्यामकं मुद्गलं पौरं श्यामकं विषगन्धिकम् ।
दवदग्धं देवजग्धं दग्धं बिन्दुचितं वरम् ॥ १४ ॥
धूमगन्धं गन्धपोटमालनं पाचनं च तत् ।
मालातृणं गुह्यबीजं बधिरं ध्वनिबोधनम् ॥ १५ ॥
पालघ्नो गोमयप्रेष्ठं छत्रातिच्छत्रकावपि ।
भूतृणं च वियन्मूलं दूर्वा तु शतपर्विका ॥ १६ ॥
सहस्रवीर्या-भार्गव्यौ रुहानन्ता च मङ्गला ।
हरिता हरिताली च श्यामाङ्गी शीतवल्लरी ॥ १७ ॥
गोलोमी च नमस्कार्या श[61b]तवीर्या च दुर्मरा ।
विरजा मण्डली रुद्रशाद्वलं शल्यमस्त्रियाम् ॥ १८ ॥
रणप्रियं वीरतरं वीरं वीरणमित्यपि ।
उशीरमस्त्री तन्मूलमभयं नलदं च तत् ॥ १९ ॥
समगन्धं च सेव्यं च तत्पुनर्बहुमूलकम् ।
देवदत्तं मृणालं स्याल्लामज्जं त्वमृणालकम् ॥ २० ॥
दीर्घमूलं शान्तमूलमवदाहं जलाशयम् ।
सुनालं स्याल्लघुलयं लयं लघु च तोयजम् ॥ २१ ॥
इष्टकापथमप्युक्तं ह्रीबेरं त्वम्बुसंज्ञकम् ।
बालकं पिङ्गलं तिक्तमुदीच्यं केशनाम च ॥ २२ ॥

4324 °शस्त्रकं ७
4325 पिंज्वलं १; पवित्रकं २
4327 इत्कटो ७
4328 °मेखल ३
4329 °बालिका ६
4335 याचनं २१
4338 वियन्मूलं १०
4343 वीरण ४ मि°
4345 सेव्यं च ६
4346 मृणालं २
4349 °पथ १२

बर्हिष्ठं स्यादाचमनमरिष्टं वज्रवद्गुचम् ।
गुथो वृत्ततृणः शृण्टो गुडाकः पृथुकन्दकः ।
गुच्छकन्दतृणं गुण्ठशृङ्गवेराभमूलकः ॥ १८ ॥
तृणमस्त्री द्वयोगर्मुत्नीवारादि नडादि च ।
विकारे गर्मुदादीनां गार्मुतं मौञ्जमन्यवत् ।
तृणं तु न स्त्री पर्पं च यवसं चार्जुनं च तत् ॥ २० ॥
शष्पं बालतृणं घासस्तृणता त्रिणता [62a]समे ।
तृण्या स्त्री यावससंघे नड्मा तु नडसंहतिः ॥ २१ ॥
बद्धे तु तृणसंघाते पूली लिङ्गत्रये भवेत् ।
कुष्माण्डः स्यात्पुष्पफलः कर्कारुः स्त्री महाफलः ॥ २३ ॥
पीतका च घृणावासी सोमा स्थिरफलाऽमृता ।
कुम्भाण्डी सोमगृष्टिर्द्विस्पृ (?) त्केवारुश्च कर्कटी ॥ २४ ॥
त्रपुसी शङ्कुलोर्वारुश्चिर्भिटी वालुकी स्फुटी ।
मधुरा सा गुडफला कालिङ्गं तु कलिङ्गजम् ॥ २५ ॥
कृष्णबीजमथ द्वंद्वे तुम्ब्यलाबुश्चिलिङ्गका ।
मधुरा सा राजफला राजालाबुरलाबुनी ॥ २६ ॥
शाकालाबूः स्तम्बकः स्यादिक्ष्वाकुस्तु महाफला ।
वीणाफला तिक्तबीजा कटुतुम्बी च दुग्धिनी ॥ २७ ॥
राजपुत्री पिण्डफला राजन्यप्रवरा च सा ।
बृहत्फला व्यालपत्री लोमशा स्वादु कर्कटा ॥ २८ ॥
गजदन्तफलैर्वारुवरा सा मूत्रलापि सा ।
त्रपुसं च सुधावासो मूत्रलं लघुवालुकम् [62b] ॥ २९ ॥
हस्तिपर्णी पाण्डुपत्रा दीपनी कटु–वालुकी (के) ।
चिर्भिटं स्वादु गोदुग्धं तथा गोरक्षकर्कटी ॥ ३० ॥

4351 °वद्रुचं १२
4353 °मूलकः ८
4355 मौंज १
4356 चार्जुनं ४
4357 घास३; त्रिणता २
4358 यावस २ संघे नड्मा १
4362 सोमगृष्टि ११
4363 स्फुटी ७
4364 गुडफला२; कलिंदजं
4365 कृष्णबीज३; °लिंगका ३
4366 °रलाबुनी ३
4367 स्तंबकः २
4368 दुग्धिनी १
4371 मूत्रला ७
4372 °वालुकं ४
4373 °वालुकी ४
4374 °कर्कटी २

सुखावासं शीर्णवृन्तं वनत्रपुसकं मतम् ।
मधुरान्या कर्कटकी वर्द्धमाना महाफला ॥ ३१ ॥
घण्टालिका स्वादुलुङ्गी देवदूता मधूच्छदा ।
मधुवल्ली बीजपूर्णा मधुकर्कटिका च सा ।
चीना कण्ठीनकं चीना तिन्दुकं तिण्डिशं च तत् ॥ ३२ ॥
छागडं मिथुने तु स्यात्पटोलः कर्कशच्छदः ।
राजिफलः पाण्डुफलः पटुस्तिक्तक इत्यपि ॥ ३३ ॥
ज्यौत्स्नी जाली च राजीमांस्तिक्तकश्चामृताफलः ।
कुलकं कूलकोऽस्त्री स्यादथ राजपटोलकः ॥ ३४ ॥
ऊर्ध्वा सीतो बीजगर्भो रमणं त्वस्य पत्रकम् ।
कोशातकी कोशावती घण्टाली श्वेतघोषिका ॥ ३५ ॥
कृमिच्छिद्रा जालिनी च स्यान्मृदङ्गफलापि सा ।
ज्यौत्स्ना पटोलिका जाली कर्कोटी कृतवेधनम् ॥ ३६ ॥
क्ष्वेडं [63a] धामार्गवो घोषो महाजाली तु पीतकः ।
राजकोशातकी हस्तिपर्णी कर्कोटिकी तथा ॥ ३७ ॥
धामार्गवः कोशफलोऽथैभी स्याद्धस्तिघोषिका ।
महाकोशातकी च स्यात्तत्फलं जाङ्गुलं भवेत् ॥ ३८ ॥
वार्तिगणं तु वृन्ताकं वार्ताकं तु नृलिङ्गकम् ।
वार्ताकुः स्त्री चोरभाण्डी भण्टाकी शाकनायिका ॥ ३९ ॥
वार्ताककुसुमे प्रोक्तं पकुटं पुंनपुंसकम् ।
बिम्बी विद्रुमपाकी स्यात्तुण्डिकेरी च तुण्डिका ।
पीलुपर्णी रक्तफला स्याद्विद्रुमफलापि सा ॥ ४० ॥
छर्द्दन्योष्ठफला गाह्वा काञ्चनी तिन्तिडी च सा ।
कटिल्लकः कारवेल्लो नासासंवेदनः कटुः ॥ ४१ ॥
उग्रकाण्डश्च कण्डीरः कारवल्ल्यम्बुवल्ल्यपि ।
बृहद्वल्ली वृक्षवल्ली सुषवी सुकुमारिका ॥ ४२ ॥

4375 वनत्रपुसकं ३
4379 चीना ३ तिंदुकं
4380 छागडं ३
4381 इ ६ त्यपि
4383 कूलको ७
4384 °गर्भो ३ रमणं १
4388 घोषे १५
4390 कोशफलो ६
4391 °कोशातकी३; जांगुलं १
4393 °नायिका ७
4397 तिंतिडी १२
4399 कंडीरः६; °वल्ल्य ८ पि
4400 सुकुमारिका ६

अल्पा तु क्षुद्रकाख्या*वन्ध्या कर्कोटिकी पुनः ।
कुमारिका नागरिपुर्विषकण्टकिनी तथा ॥ ४३ ॥
निष्फला मज्जदमनी देवी सा [63b] च मनोहरा ।
विषमुष्टिः क्षुद्रमुष्टिः केशमुष्टिः सुमुष्टिका ॥ ४४ ॥
काकाण्डो लावुकाकाण्डा खट्वा पर्यङ्कपादिका ।
दधिपुष्पी कोश (ल?) शिम्बिर्भवेच्छूकरपादिका ॥ ४५ ॥
कुशिम्बिवल्ली कुत्साम्रशिम्बिः पुस्तकशिम्बिका ।
फलशाकप्रभेदाः स्युर्व्याघ्राटं फाम्फटं तथा ॥ ४६ ॥
गोविन्दं रामकूष्माण्डं चित्रकूष्माण्डमित्यपि ।
सर्वच्छत्रं भूमिकन्दं शिलीध्रं कवकं च तत् ॥ ४७ ॥
शिलीनं गोमयच्छत्रं गोनासं भूतकेसरम् ।
भूमिस्फोटश्छत्रकश्च छत्राकं तु नपुंसके ।
अजशृङ्गी हरिद्रा च विदारी सारिवामृता ॥ ४८ ॥
बलाख्यं पञ्चमूलं स्यादथ त्विक्षुरसैर्यकौ ।
शतावरी च हिंस्रा च सुषेणः कण्टकाभिधम् ॥ ४९ ॥
नागरातिविषा मुस्तं त्रयमेतत्त्रिकार्षिकम् ।
गुडूचीमिश्रितं चैतच्चतुर्भद्रं प्रकीर्तितम् ॥ ५० ॥
कुरण्टाद्या अग्रबीजा मूलजास्तूत्पलादयः ।
इक्ष्वाद्याः पर्वजाः प्रो[64a]क्ताः स्कन्धजाः शल्लकीमुखाः ॥ ५० ॥
संमूर्छजास्तृणाद्याः स्युः शाल्याद्या बीजसंभवाः ।
इत्यौषधीकदम्बस्य षडेते मूलजातयः ॥ ५३ ॥

इति वनौषधिवर्गः ।

4401 क्षुद्रका १ ख्या
4403 मुनोहरा ८
4404 सुमुष्टिका ४
4406 °पादिका ६
4407 °शिंबिका २
4408 व्याघ्राटं १ फांफटं १
4409 गोविंदं १ रामकूष्मांडं १ चित्र)कूष्मांड १
4414 बलाख्यं १
4415 °काभिधम् १
4416 त्रिकार्षिकं १
4417 चतुर्भद्रं १
4418 अग्रबीजा १
4420 संमूर्छजा १

इति वनौषधिवर्गः ।

सिंहो हरिः पञ्चशिखो मृगेन्द्रो
मृगारि-नागारि-नखायुधाः स्युः ।
पारीन्द्र-कण्ठीरव-जङ्गमाद्रि-
शैलाट-विक्रान्त-सकृत्प्रजाश्च ॥ १ ॥

हर्यक्ष-पञ्चास्य-गभीरनादाः
स्याच्छ्वेतपिङ्गश्च स केसरी च ।
अष्टापदस्तूर्ध्वचतुष्पदः स्याद्
ऊर्ध्वेक्षणः स्याच्छरभो हरिद्विट् ॥ २ ॥

मृगराजः पञ्चनखः शार्दूलः श्वेतपिङ्गलः ।
व्याघ्रो द्वीपी द्वीपिनोऽस्त्री हिंसीरोऽप्यथ चित्रकः ॥ ३ ॥

गुहाशयः पुण्डरीकः कर्बुरस्तीक्ष्णदंष्ट्रकः ।
मृगादनस्तरक्षुः स्यात्तरक्षोप्यथ शूकरः ॥ ४ ॥ ५ ॥

सूकरः सूचिरोमा च भूमिदारः किरः किरिः ।
स्थूलनासो वक्रदंष्ट्रो घृष्टिर्गृष्टिश्च घोषिलः ॥ ६ ॥

कोलः किटिः स्तब्धरोमा दंष्ट्री पोत्री च रोमशः ।
वराहश्च मदारः [64b] स्याच्छिरोमर्मा बहुप्रजाः ॥ ७ ॥

मुस्ताद-क्रोड-कुद्दाल-दंष्ट्रास्त्र-मुखलाङ्गलाः ।
भवेदाखनिकश्चण्डः पीनस्कन्धो महांस्त्वयम् ॥ ८ ॥

क्रमरो विद्वरस्तु स्यात्तत्र ग्राम्येऽथ पोत्रिणः ।
मुखाग्रभागः पोत्रं स्याद् घुरी घोणाथ मेद्यवत् ॥ ७ ॥

वाराहकं वराहेण निर्वृत्तेष्वथ वानरः ।
कपिः कीशो वनौकाश्च प्लवङ्गः प्लवगः प्लवः ॥ ९ ॥

प्लवंगमः पूर्वगामी दुर्मुखश्च वलीमुखः ।
शाखामृगो ग्राममृगोऽस्थिभञ्जो मण्डलो हरिः ॥ १० ॥

कपिलो मर्कटश्चाथ गोलाङ्गूलोऽसिताननः ।
वाली वालिः शक्रसुतः सुग्रीवस्त्वर्कनन्दनः ॥ ११ ॥

4427 केसरी च १८
4429 हरिद्विट् ५
4439 पीनस्कंधो २९
4440 क्रमरो १
4441 पोत्रं १ स्याद्घुरी १
4442 वाराहकं १
4446 मर्कट १८ श्चाथ गोलांगूलो १
4447 °सुतः ३

तारापतिर्हनूमांस्तु हनुमान्वज्रकङ्कटः ।
त्रेतामल्लो मारुतिः स्यादाञ्जनेयोऽर्जुनध्वजः ॥ १२ ॥
अक्षान्तकः केसरिजो भास्करच्छात्र इत्यपि ।
कपिस्वभावः कापेयमथ भल्लूक-भल्लुकौ ॥ ११॥
ऋक्षो भालूक-भाल्लूकावच्छभल्लोऽपि भल्लवत् ।
पिङ्गरोमा च[65a] नीलाण्डोऽप्यथ खङ्गश्च खैलिकः ॥ १२ ॥
खङ्गी वाध्रीणसोऽपि स्याद्गण्डको महिषः पुनः ।
कृष्णशृङ्गो दंशभीरुः शृङ्गी च यमवाहनः ॥ १३ ॥
रजस्वलो जरन्तः स्यात्कासरः सैरिभो महः ।
वाहारिर्हेरम्बो घीरस्कन्ध-रक्ताक्ष-लालिकाः ॥ १४ ॥
स्याद्धंस-कालीतनयौ लुलायोऽपि घनाघनः ।
अरण्यजेऽस्मिन्गवलो गवलं शृङ्गमस्य च ॥ १५ ॥
द्वंद्वेऽश्वमहिषं वैरे हयस्य महिषस्य वा ।
जायमानविषाणाग्रः कम्रहो महिषीशिशुः ॥ १६ ॥
पिण्डारो महिषीपालः शृगालस्तु सृगालवत् ।
क्रोष्टु-जम्बुक-जम्बूक-कृश्व-फेरव-फेरवः ॥ १७ ॥
फेरण्डः कुरवो भूरिमाय-गोमायु-वञ्चकाः ।
मृगधूर्तो घोररासी भरुजश्च शिवा स्त्रियाम् ॥ १८ ॥
उल्कामुखी दीप्तजिह्वा शृगाली क्रोष्ट्रिका च सा ।
किखिः स्त्रियामल्पशिवा लोपाकः पृथुफेरवः ॥ १९ ॥
भवेद्गुण्डिवलश्चाथ कोक ईहामृगो वृकः ।
वनश्वा[65b]छागशत्रुश्च तिलिम्छश्च मृगादनः ॥ २० ॥
सर्पारिर्नकुलो बभ्रः पिङ्गलाङ्कुष-कैदिराः ।
ठिकुरो गृहबभ्रुः स्यान्मकुलारिस्तु सूचकः ।
मार्जालीयश्च मार्जार-पिङ्गनेत्रे बिडालकः ॥ २१ ॥

4448 तारापति ३
4450 °च्छात्र १
4451 कापेय १
4453 नीलांडो ९
4454 °द्रडको ५
4459 गवलं १
4461 कम्रहो १
4462 पिंडारो १
4467 किखिः १
4468 °वल ३
4469 मृगादनः १७
4471 गृहबभ्रुः २

हीकुरोतुश्च मायावी चित्राङ्गो वृषदंशकः ।
मैनाद आखुभुग्दीप्तनेत्रो जिह्वापिबश्च सः ॥ २२ ॥
शालिस्तु गन्धमार्जारः फूत्यण्डः पुष्कलश्च सः ।
पिङ्गलोडुबिडालः स्यादातुर्वनबिडालकः ॥ २३ ॥
ग्राम्यो वन्यस्तापजातः पक्षमार्जार-विड्वरौ ।
सुगन्धिवृषणश्चेति षण्मार्जारभिदः स्मृताः ॥ २४ ॥
जाहको गात्रसंकोची मण्डली शल्यकः पुमान् ।
सूचीधृक् सूचकी श्वाविच्छ*लः शललं शली ॥ २५ ॥
शललस्तच्छलाकायां शलली शललं शलम् ।
बिलेशया पञ्चनखी गोधा घोरप्रदा च सा ॥ २६ ॥
कृष्णसर्पात्तु गोधायां यो जातः स्याच्च[66a]तुष्पदः ।
तत्र गौधेर-गौधार-गौधेया दुर्विषः कहिः ॥ २७ ॥
मृगः कुरङ्गः सारङ्गोऽजिनयोनिः कुरंगमः ।
मृडीकः किं च वातायुः प्रियाक्षश्च मरूकवत् ॥ २८ ॥
हरिणश्च समीची तु हरिणी च कुरंगमी ।
स नैशो नैशिकश्च स्यान्निशायां वा हरेद्यदि ।
दक्षिणेर्मा तु स मृगो यो व्याधैर्दक्षिणे क्षतः ॥ २९ ॥
स सपत्राकृतोऽन्योऽपि सपत्रेषुप्रवेशनात् ।
योऽतिव्यथावानेवं स्यान्निष्पत्राकृत इत्यपि ॥ ३० ॥
परपार्श्वे सुपुङ्खेषुनिर्गमात्रिष्वमी त्रयः ।
द्वयोर्वातप्रमीर्वातमजो योऽभ्यनिलं व्रजन् ॥ ३१ ॥
एणः कृष्णः कृष्णसारः कमलोऽथैणमस्य यत् ।
चर्माद्यमेण्यास्त्वैणेयं त्रितयेऽथ कुरङ्गकः ।
चतुरश्चारुगामी च किंचिल्लोहितकृष्णकः ॥ ३२ ॥
चारुष्कः स्याच्चारुतनुः पृषतश्चित्रबिन्दुकः ।
छिक्कारः कालपुच्छः स्याद्गोकर्णो दीर्घशृङ्गकः ॥ ३३ ॥

4475 पुष्कल ४ श्च
4476 °बिडालः१; °लकः १
4477 ग्राम्यो १ वन्य १ स्तापजात १ पक्षमार्जार १
4479 मंडली ३
4481 शले ३
4484 कहिः ५
4487 हरिणश्च ११ समीची १
4488 नैशिक २
4489 दक्षिणेर्मा १
4491 °त्राकृत १
4494 कमलो ४ थैण १
4495 °स्त्वैणेयं१; कुरंगकः १
4497 चारुतनुः२; °बिंदुकः २
4498 छिक्कार१; °शृंगकः २

आधो निष्कान्तदन्तः स्यात्सुग[66b]न्धीर्मदतीमृगः ।
* * * * * * * स्याद्वनगौश्चामरोऽपि च ।
न्यङ्कुस्तु बहुशृङ्गः स्याद्रोहित्स्त्री रोहिताङ्गना ॥ ३५ ॥
चमूरुः स्याचित्रमृगो रुरुर्मेघान्तशृङ्गमुक् ।
कदली कन्दली चीनश्चमूरु-प्रियकावपि ।
समूरुश्चेति हरिणा अमी अजिनयोनयः ।
रिप्यश्यं-रङ्कु * * * * * * * * * * *
अष्टमश्चाष्टमश्च स्यात्पश्वङ्गावयवेऽन्यवत् ।
* * * * * * * * रोहिताद्या मृगाः परे ॥ ३७ ॥
गवयः स्याद्वनगवो गोसदृक्षोऽश्ववारणः ।
पशुस्तिर्यश्चलिः सर्वे वनजाः पशवो मृगाः ॥ ३८ ॥
सिंहादीनां स्त्रियां जातौ सिंही व्याघ्री च शूकरी ।
वानरी हरिणी च स्याच्छम्बरी गवयीति दिक् ।
कडंकरं त्वर्हति यः कडंग(क)र्यः स मेध्यवत् ।
पशुः कडंग(क)रोऽपि स्याचारिः स्त्री पशुभोजनम् ।
मृगेन्द्राद्या गवाद्याश्च सर्वे स्युः पशुजातयः ।
रोमन्थो ना पशूनां यद्भवेचर्वितचर्वणम् ।
स रोमन्थायमानो यो हनुना व[67a]र्तयत्यमुम् ।
गन्धर्वः शरभो रामः सृमरो गवयः शशः ॥ ३९ ॥
इत्यादयो मृगेन्द्राः स्युः शशस्तु मृदुलोमकः ।
लम्बकर्णो लोमकर्णः शूलिकश्च बिलेशयः ॥ ४० ॥
शशोर्णमन्ते तल्लोम्नि पृथुस्वल्पोदरा पुनः ।
शशाभा मृगमाता स्यान्मुसली तु गृहोलिका ॥ ४१ ॥
गृहगोधा च माणिक्या मुशली च गृहोलिका ।
कुड्यमत्स्या भित्तिपल्ली हालिनी तु हलाहलः ॥ ४२ ॥

4501 बहुशृंगः २ स्याद्रोहि १ त्स्त्री
4502 °मृगो २
4503 कदली १ कंदली १ चोन १ श्चमूरु १ प्रियका १
4504 °योनयः १
4508 °वारणः ४
4509 °चलिः ३
4513 चारिः १
4514 °जातयः १
4515 रोमंथो १
4516 °यमानो १
4517 शरभो १ रामः १ सृमरो १; शशः १
4518 मृगेंद्राः १
4519 बिलेशयः ६
4520 शशोर्णे १
4521 मृगमाता २
4523 भित्तिपल्ली ८

स्यादञ्जनाधिका चाञ्जनिका स्थूलाञ्जना पुनः ।
ब्राह्मणी रक्तपुच्छा च ज्येष्ठाथ सरटोऽण्डजः ॥ ४३ ॥
प्रतिसूर्यः शयानश्च कृकलासो घनोन्मदः ।
मूषकोऽस्त्री द्वयोराखुर्मूखिको दहरो वृषः ।
पुमांसो अयमियं वा आखुः । निद्रीरेकारो(?) मूषकशब्दः पुंनपुंसकयोः ।
आखुः*वक्र(?)दशना खनिका तुन्दुरून्दुरौ ॥ ४४ ॥
वृषलोचन-सूच्यास्य-कर्व-गर्ताट-पापकाः ।
नखी बिलेशयः पिङ्गो गन्धाखुः पुंवृषः स्मृतः[67b] ॥ ४५ ॥
छुछुन्दरी गन्धमूषी राजपुत्री सुमूषिका ।
मूषिका जातिपुंयोगे मौषिकारस्तु तत्सुतः ।
गिरिका बालमूषी च दीर्घतुण्डी तु घुर्घुरी ॥ ४६ ॥
मृत्कीरी च दिवान्धा च लूता स्त्री जालकारिका ।
जालिका तन्तवायोर्णनाभमर्कटका कृमिः ॥ ४७ ॥
अष्टपादूर्णनाभिः स्याल्लालास्रावः क्रिमिः कृमिः ।
नीलङ्गुः कृकलश्च स्यान्नीलाङ्गुः कृमिरान्तरः ।
नीलाङ्ग्वादिर्द्वीन्द्रियोऽथ द्वंद्वे कीटो बहिर्भवः ॥ ४८ ॥
अन्तर्जाश्च बहिर्जाश्च पुलका उभयेऽपि ते ।
अणुः कृमिः कीकसः स्यात्काष्ठलेखकरो घुणः ।
कोशकारः कीटतन्तुर्गुणिमध्यः पलोधरः ।
उद्दंशो मत्कुणो रक्तबीजः खट्वाकृमिश्च सः ॥ ४९ ॥
पिपीलकाद्याः कृमयस्त्रीन्द्रिया अथ पीलकः ।
पिपीलकोऽथ हीनाङ्गो हीरा प्रोक्ता पिपीलका ॥ ५० ॥
ब्राह्मणी स्थूलशी[68a]र्षा स्याद्वम्री तूपपदी तथा ।
उपजिह्वोपदेही च रिक्षा-लिक्षे समार्थके ॥ ५१ ॥
घृतेली पिङ्गकपिशो यूषा षट्पदिकौदनी ।

4524 चांजनिका ४
4526 घनोन्मदः ६
4531 पिंगो १७
4532 सुमूषिका ६
4533 मौषिकार १स्तु—After L. 4533, Ms. reads: आरक्पुंसि ततोऽन्यत्रेति श्लोकवार्तिकादारक्
4534 बाल्मूषी च २
4537 लालास्राव १०; कृमिः २
4539 °द्रियो २३ थ; कीटो १
4540 पुलाका १
4541 कीकसः १; घुणः २
4544 °स्त्रींद्रिया १
4545 पिपीलको ३
4546 स्थूलशीर्षा २
4548 [illegible]

यूकालो मक्षिकालश्च त्रिषु यूकादिसंयुतः ।
विषशृङ्गी शृङ्गरोमा परणस्तृणषट्पदः ।
गोपालिका महाभीरुर्गोमयोत्था तु गर्दभी ॥ ५२ ॥
स्यात्कोणकुण उद्दंश-किटिभोत्कुण-मत्कुणाः ।
इन्द्रगोपस्ताम्रकृमिः कैटिरोऽग्निरजोऽन्तिमे ॥ ५३ ॥
वैराटः कीटमाणिक्यं तित्तिभोऽप्यथ वृश्चिकः ।
द्वयोरालिरलिश्चाली द्रुणो द्रोणोऽप्ययं मतः ॥ ५४ ॥
अलं वृश्चिकपुच्छस्य कण्टकः प्रणिगद्यते ।
नीलोऽसौ शूककीटः स्यान्महांस्तूच्चिण्डको द्रुणः ।
ऊर्णी कर्णजलौका स्याच्छताङ्घ्रिः कर्णकीटिका ॥ ५५ ॥
भ्रमरो भसलो भृङ्गो मधुपो मधुलोलुपः ।
मधुव्रतो मधुकरो मधुलिण्मधुसूदनः ॥ ५६ ॥
इन्दिन्दिरश्चञ्चरीकः षट्पदश्च शिलीमुखः ।
अलिर्द्विरेफो रोलम्ब-घुण्ड-पुष्पंधया[68b]लिनः ॥ ५७ ॥
मधुद्रोऽपि मिलिन्दश्च शैलेयो मधुकेशटः ।
कलानुनादी खद्योतः पुनः स्याज्ज्योतिरिङ्गनः ॥ ५८ ॥
ध्वान्तोन्मेषस्तमोरत्नं पतङ्गः शलभः शिरिः ।
क्षान्तुरप्यथ गन्धोली गन्धाली वरटा द्वयोः ॥ ५९ ॥
तैलाटी वरटी च स्याद्दंशोऽस्त्री वनमक्षिका ।
दंशी तज्जातिरल्पा स्यात्पुत्तिका तु पतङ्गिका ॥ ६० ॥
वल्मीकगा तु गोद्दाला परोष्णी तैलपायिका ।
दम्भरा बम्भराली च मक्षिका चर्वणा तु सा ।
नीला क्षुद्रा तु सा पिङ्गा सरघा मधुमक्षिका ॥ ६१ ॥
मत्सरो मशकस्तुल्यावथ चीरी च चीरुका ।
झिल्लिका जिल्लिका वर्षकरी भृङ्गारिका तु सा ॥ ६२ ॥

4549 यूकालो १ मक्षिकाल १ श्च
4550 शृंगरोमा २
4551 महामीरु२; गर्दमी २
4552 °मत्कुणाः ५
4554 तित्तिभो ७
4555 द्रोणो ६
4557 शूककीट १; °ण्डको १
4564 कलानुनादी २४
4565 °रत्नं ४
4566 क्षांतु ४
4567 वरटी ४; °मक्षिका २
4568 दंशी १; पतंगिका २
4569 गोद्दाला २
4570 मक्षिका ३
4571 क्षुद्रा १; °मक्षिका २
4572 मशक २
4573 भृंगारिका ६

खगो विहंगो विहगो विहंगमः
पतन्पतंगः पतगः पतंगमः ।
पत्री पतत्री पतसो वि-पत्रिणौ
पित्सन्गरुत्मान्नभसंगमो द्विजः ॥ ६३ ॥
पक्षी पटाको विकिरः खजाको
नीडोद्भवः पत्त्ररथः सरण्डः ।
वाजी शकुन्तः शकुनिः शकुन्तिः
[69a]किरो नगौकाः शकुनो विहायाः ॥ ६४ ॥
पतेरो विष्किरोऽण्डोत्थो वलूकाङ्गः कठाकवः ।
वयोऽन्तिमेऽथ तुण्डं स्यात्सृपाटी त्रोटिरित्यपि ।
चञ्चू-चञ्च्वौ गरुत्त्वस्त्री पुंसौ पक्ष-च्छदावुभौ ॥ ६५ ॥
पत्रं पतत्रं च ** पक्ष-पिच्छे तनूरुहम् ।
स्त्री पक्षतिः पक्षमूलं कुलायो नीडकस्त्रिषु ॥ ६६ ॥
वर्तरूकं काकनीडं पेशी कोषस्तु पेशिका ।
कोषोऽण्डमन्तिमे डीनं डयनं च नभोगतौ ॥ ६७ ॥
प्रडीनोड्डीन-संडीनान्येताः खगगतिक्रियाः ।
तत्स्त्रीजातौ तु विहगी स्त्री विहाया द्विजा खगी ॥ ६८ ॥
चक्राङ्गो धवलगरुन्मराल-हंस-
चक्राङ्का अपि कलकण्ठ-केरवौ च ।
आरक्ताननचरणः स राजहंसः
श्वेतान्यैर्मुखचरणैः स धार्तराष्ट्रः ॥ ६९ ॥
तैर्मल्लिकाक्षो मलिनैरथायं
पीतैरिमैः स्यात्कलहंससंज्ञम् ।
कादम्बको धूसरपक्ष एष
कारण्डवः स्यान्मरुतोऽच्छपक्षः ॥ ७० ॥
वारला वरला हंसी वारटा वरटा[69b]पि सा ।

4583 वयोंतिमे २२
4584 चंच्वौ ५
4585 °रुहम् ९
4586 °मूलं २; नीड २ क°
4587 वर्तरूकं १
4588 डयनं २
4589 प्रडीनो १ ड्डीन १ संडीना १; °क्रिया १
4590 खगी ५
4592 °केरवौ ७
4593 राजहंसः १
4595 °मैल्लिकाक्षो १
4596 °हंस १ संज्ञं
4598 °पक्षः ३
4599 वरटा ५

रक्तमूर्धा पुष्कराह्वः सारसो लक्ष्मणोऽपि सः ॥ ७१ ॥
कुरंकरश्च नीलाङ्गो मुखरश्चित्रमन्यकः ।
विलीमाङ्गो दीर्घजङ्घो बन्धुरोऽस्य तु कामिनी ॥ ७२ ॥
सारसी लक्ष्मणा च स्याल्लक्षणा लक्ष्मणीत्यपि ।
कोको द्विकश्चक्रवाकश्चक्रो द्वंद्वचरोऽपि सः ॥ ७३ ॥
रथाङ्गनामा कामी च चक्रीवांश्च कुरंकरः ।
क्रुङ् क्रौञ्चस्तस्य तु स्त्री स्यात्क्रुञ्चाथ स्याद्बकोटकः ॥ ७४ ॥
स्याद्वारिबलिभुक्कह्वो बकोऽपि स्याद्बलाहकः ।
बलाको बिसकण्ठी तु बलाका च बकेरुका ॥ ७५ ॥
शरारिरातिराटिश्च स्त्रियोऽथ कुररो भवेत् ।
उत्क्रोशो मत्स्यभुक्चाथ चातकः स्यान्नभोम्बुपः ॥ ७६ ॥
घनारावः स्तोककश्च पप्पीहो जलरञ्जकः ।
दार्वाघाटः पुष्कराह्वः कर्बुरश्चित्रकन्धरः ॥ ७७ ॥
※ [की]रः शुको रक्ततुण्डो मेधावी च फलादनः ।
वचस्तु राजकीरः स्याद्रजकः शतपत्रकः ॥ ७६ ॥
चित्रपादा सारिका स्याद्वचण्डा चि[70a]त्रलोचना ।
गोराटिका गोकिरा ※ गोरका कलहाकुला ॥ ७७ ॥
मेधाविनी-राजदूती-प्रियवाग्राजसारिकाः ।
कङ्कस्तु लोहपृष्ठः स्यात्कंकरः कमनच्छदः ॥ ७८ ॥
स्कन्धमल्लो दीर्घपादः कालपुच्छश्च संमतः ।
चिल्लः शकुनिरातायी शशघा ※※※ [टकइ]त्यपि ॥ ५६ ॥
दाक्षाय्यो गृध्र-दक्षाय्य-दूरदृग्वक्रचञ्चुकाः ।
कूणिताक्षः खगव्याघ्रः कामायुः खगपुष्कसः (?) ॥ ८० ॥
संपातिः पक्षिराजः स्याज्जटायुस्तु जटायुषि ।
पक्षिघाती पक्षिमारी पक्षिग्राहक इत्यपि ॥ ८१ ॥
श्येन आपतिकः पत्री शशादी प्राचिका स्त्रियाम् ।

4602 बुंधुरो ११
4603 लक्ष्मणी ४
4606 क्रुंचा १
4608 बलाको ६; बकेरुका ३
4610 मत्स्यभु ३ क्चाथ
4611 °रञ्जकः ६
4612 °कंधरः ४
4614 °पत्रकः ४
4616 °हाकुला ८
4617 °सारिकाः ४
4619 संमतः १
4622 °पुष्कसः ९
4623 °राजः २; जटायुषि २
4625 प्राचिका ५

पक्षिणा येन गृह्यन्ते पक्षिणोऽन्ये स दीपकः ॥ ८२ ॥
दिविः किकी राजपक्षी किकिदीविः किकीदिविः ।
चाषश्चासश्चाथ भासो भाषो भासन्त इत्यपि ॥ ८५ ॥
शकुन्तः श्वेतचूडश्च गृध्राभोगोऽष्टकुक्कुटः ।
कुक्कुटोऽस्त्री निशावेदी कृकवाकुरुषःस्वरः ॥ ८६ ॥
शिखण्डिकस्ताम्रचूडः[70b]कावृकश्चरणायुधः ।
बहुपत्यश्च कालज्ञो बोधी स्याद्रणकुक्कुटः ।
शौण्डी दक्षो विवृत्ताक्षो देवट्टी त्वम्बुकुक्कुटी ॥ ८७ ॥
गङ्गाचिल्ली च विकषा कुक्कुभः कुहकस्वनः ।
मुरः कुलालदक्षश्च स्थूलोऽसौ रक्तवर्त्मकः ।
नीलच्छविः कृष्णगलः कोयष्टिस्तु जलोद्भवः ।
पानीयकुक्कुटश्च स्याद्भारद्वाजस्तु हिक्कटः ॥ ८८ ॥
व्याघ्राटोऽपि भरद्वाजः खञ्जरी*[ट]स्तु खञ्जनः ।
चलपुच्छः कर्कराक्षः कणाटीनोऽपि खञ्जरी ॥ ८९ ॥
मीनाम्रीणः सूत्रकण्ठः खञ्जलेखो जनेक्षणः ।
तडङ्कश्च कलिङ्गस्तु धूमी धूम्याट आटकः ॥ ९० ॥
भृङ्गोऽथान्यः स गोप्रेरी कृष्णवर्णो वनप्रियः ।
कर्करेटुः करेटुः स्यात्करटुः कर्कराटुकः ॥ ९१ ॥
कृकणः क्रकरस्तुल्यावुपचक्रो मदाविलः ।
हारीतो हारितोऽपि स्याद्धरित्पीतक इत्यपि ॥ ९१ ॥
मृदङ्कुरः प्लवस्तु स्याद्गात्रसंप्लव इत्यपि ।
टिट्टिभस्तु कटुक्वाण उत्पादशयनश्च सः ॥ ९२ ॥
जी[71a]वंजीवस्तु गुन्द्रालो विषदर्शनमूर्छकः ।
ज्योत्स्नाप्रियश्चकोरः स्यात्ताम्राक्षो विषसूचकः ॥ ९३ ॥
चलचञ्चुस्तथाङ्गारभोजी लट्वा तु पेचकः ।

4628 °श्वास ७
4629 °कुकुटः ७
4632 बोधी ११
4634 बिकषा ४
4635 °दक्ष ४ श्च स्थलोल्पो
4636 कृष्णगलः ३
4637 कुकुट ३ श्च
4638 भरद्वाजः ४
4641 तडंक ११ श्च
4642 भृंगो ५; वनप्रियः ३
4643 °राटुकः ४
4644 क्रकर २ स्तु°
4646 मर्दकुरं ४; °संप्लव ३
4647 °शयन ३
4648 °मूर्छकः ३
4650 °भोजी ६

पुच्छाधोभागरक्तोऽथ कामी गृहकपोतकः ॥ ९४ ॥
पारापतो रञ्जकश्च पारावतक इत्यपि ।
प्रासादकुक्कुटो झल्लकण्ठो रक्तान्तलोचनः ॥ ९५ ॥
मदोत्कटश्चाटुकर्ता भवेत्करलवोऽपि सः ।
नीलकण्ठः कपोतः स्याद्वन्योऽप्यथ घुघूत्करः ॥ ९६ ॥
कपोतकः शृङ्गधूमो भस्माङ्गोऽप्यरुणस्त्वसौ ।
भवेत्काणकपोतोऽथ तित्तिरिस्तित्तिरोऽपि च ॥ ९७ ॥
खरकोणश्चित्रपक्षो गौरस्त्वेष कपिञ्जलः ।
वार्तिरस्तु सचित्रः स्याद्वर्तकस्तु ततोऽल्पकः ॥ ९८ ॥
वर्तका वर्तिका च स्त्री गिरीका गिरिवर्तिका ।
चटकः कलविङ्कः स्याद्गृहनीडः कुलिङ्गकः ॥ ९९ ॥
स्याद्गेहबलिभुक्चित्रपृष्ठो ग्राम्यस्तु पुंद्रकः ।
योषित्तु तस्य चटका स्त्र्यपत्ये चटका तयोः ॥ १०० ॥
चाटकैरः सुतश्चित्रयोधी लावो महा[71b]र्घकः ।
काकतुण्डो वायसास्यो मधुहा मधुघातकः ॥ १ ॥
गोनर्दकस्तु गोक्ष्वेडश्चक्रविष्टा तु वल्गुनी ।
निशाटवी परा तु स्यादालेया मातृवाहिनी ॥ २ ॥
जतुका चर्मचटकाजिनपत्राथ पेचकः ।
घूको निशाटः काकारिरुलूकः कौशिकोऽपि सः ॥ ३ ॥
घूत्काकरो दिवाभीतो दिवान्धो हृदिलोचनः ।
प्रतिसूर्यः काकरूकः काकः पीयुः सकृत्प्रजः ॥ ४ ॥
मौकुलिः करटोऽरिष्टो बलिपुष्टोऽपि वायसः ।
चिरजीवी द्विको घूकवैरी ध्वाङ्क्षश्च शक्रजः ॥ ५ ॥

4651 °रक्तो ३
4654 °लवो ११
4655 वन्यो २
4656 भस्मांगो ४
4657 °कपोतो १
4658 °पक्षो ४; कपिंजलः १
4659 °द्वर्तक १ स्तु
4660 वर्तिका २; °वर्तिका २
4662 °पृष्ठो ६; पुंद्रक १
4663 चटका १; चटका १
4664 महार्घकः ३
4665 वायसास्यो २; °घातकः २
4666 गोक्ष्वेडो २
4667 निशाटवी ३; °वाहिनी २
4668 °पत्रा ३
4669 सः ३
4671 काकरूकः १२; °त्प्रजः ४

आत्मघोषो गूढकामी धूलिजङ्घो निमित्तकृत् ।
एकदृक्परभृद्द्रोणो नाडीजङ्घः कणूककः ।
स्त्रियां काकोलूकिका स्याद्वैरे वायसघूकयोः ।
झम्पाशी मत्स्यरङ्कुर्वा रङ्को मद्गुर्मलीरकः ।
कालकण्ठश्च दात्यूहः काकोलस्तु वनोद्भवः ॥ ६ ॥
वृद्धकाको द्रोणकाकोऽद्रिकाकः कृष्णवायसः ॥ ७ ॥
सितकाको बकोटः स्यात्सूगृहश्चञ्चुसूचिकः ॥ ८ ॥
कोकिलः क[72a]लकण्ठः स्यान्मधुकण्ठः कुहूमुखः ।
रसालगाली ताम्राक्षो ध्वाङ्क्षबन्धुश्च वाशरः ॥ ९ ॥
वनप्रियः परभृतो रवणो रवथः पिकः ।
मयूरो बार्हिणो बर्ही प्रचलाकी च चन्द्रकी ॥ १० ॥
सितपत्रः सितापाङ्गो नीलकण्ठो भुजङ्गभुक् ।
कङ्कार-शिखि-मेनाद-मेघनादानुलासिनः ॥ ११ ॥
केकी शिखावलश्च स्याच्छिखण्डी च कलापवान् ।
केकास्य वाक्चन्द्रकस्तु मेचकोऽस्त्री शिखण्डकः ॥ १२ ॥
कलापः प्रचलाकश्च पिच्छं बर्हस्तु न स्त्रियाम् ।
शिखा चूडा पक्षिभेदाः कोकवञ्जुलकादयः ॥ १३ ॥
गृहासक्ताः पक्षिमृगाश्छेकास्ते गृह्यकाश्च तौ ।
मृगा महामृगा मत्स्याः प्रतुदा विष्किरास्तथा ॥ १४ ॥
प्रसहा अप्चरा रन्ध्रेशयाः पिशितमष्टधा ।
महामृगैरप्चरैश्च मत्स्यैश्चानूपमुच्यते ॥ १५ ॥
साधारणं तु मांसं स्यात्प्रसहैश्च बिलेशयैः ।
जाङ्गलं तु भवेन्मांसं प्रतुदैर्विष्किरैर्मृगैः ॥ १६ ॥
शिशौ शावः कुमारोऽर्भोऽर्भकः पा[72b]कः स्तनंधयः ।
बाल-डिम्भोत्तानशय-क्षीरकण्ठ-मृडंकणाः ॥ १७ ॥
पृथुको रुदथः पोतो गर्भो मुष्टिंधयश्च सः ।

4675 कणूककः २
4676 काकोलूकिका १
4678 दात्यूहः ९
4680 सूचिकः २
4683 पिकः १३
4687 कलापवान् १७
4688 केका १
4690 चूडा २, कोक १
4691 गृह्यका १
4692 महामृगा १ मत्स्या १ प्रतुदा १ विष्किरा १
4693 °शयाः १
4694 °श्चानूप १
4695 साधारणं १
4699 पोतः १५; मुष्टिंधय १७

स्तनंधयी शिशुर्बाला पाका मुष्टिंधयी स्त्रियाम् ॥ १८ ॥
स्त्रीपुंसौ मिथुनं द्वंद्वेऽपत्ययुग्मं च युग्युगम् ।
युगलं यमलं द्वंद्वं यमं संघाटिका द्वयम् ॥ १९ ॥
समूहो निवहो व्यूहः संदोहः प्रकरो गणः ।
ओघ-व्रज-व्रात-वार-विसर-त्रज-संचयाः ॥ २० ॥
समुदायः समुदयः समवायश्चयः स्तमः ।
स्तोमः कलापः कूटोऽस्त्री संहतिः स्त्री कदम्बकम् ॥ २१ ॥
निकुरम्बं वृन्द-जाल-जात-पेटकमन्तिमे ।
चक्रमस्त्री चक्रवालं मण्डलं पटलं न ना ॥ २३ ॥
ग्रामो विषयशब्दास्त्रभूतेन्द्रियगुणोत्तरः ।
वृन्दभेदाः समैर्वर्गः संघ-सार्थौ तु जन्तुभिः ॥ २३ ॥
कुलं सजातिभिर्यूथं तिरश्चां पुंनपुंसकम् ।
समजस्तु पशूनां स्यात्समाजस्त्वन्यदेहिनाम् ॥ २५ ॥
सधर्मणामेष निकाय उक्तः
स्कन्धो नराणां करिणां हयानाम् ।
पु[73a]ञ्जोत्करौ राशिरिमे समार्थाः
कूटोऽस्त्रियां धान्यसमुच्छ्रयार्थः ॥ २६ ॥
सैंहं मार्गं काकं काङ्कं वाकं शौकं कापोतं च ।
अप्यौलूकं मायूरं स्यात्सिंहादीनां संघातार्थे ॥ २७ ॥

॥ इति सिंहादिवर्गः ॥

॥ श्री ॥ मर्त्यः शतायुर्मनुजो मनुष्यः
स्यान्मानवो मानुष-भूस्पृशौ विट् ।
नरः पुमान्पञ्चजनोऽङ्गनेष्टः
स्यात्पूरुषो ना पुरुषैधतू च ॥ १ ॥

4700 °धयी ५
4702 द्वयम् ९
4708 पटलं ३७
4710 °वर्गः १; °सार्थौ २
4711 कुलं १; °यूथं १
4712 समज १ स्तु
4713 निकाय १
4716 कूटो ४
4717 सैंहं १ मार्गं १ काकं १ कांकं १ वाकं १ शौकं १ कापोतं १ च
4718 अप्यौलूकं १ मायूरं १
इति सिंहादिवर्गः ।
4720 विट् ८
4722 °षैधतू ८

मानुष्यकं स्याच्चरमे नृवृन्दे
स्त्रियां तु चञ्चा तृणपूरुषः स्यात् ।
चञ्चा स्त्रियामेव हि तत्सदृक्षे
स्यात्पौरुषेयस्त्रिषु तत्कृतादौ ॥ २ ॥

पौंस्नं पुंस्त्वं स्त्रियां पुंस्ता पुंसो भावे समीरयेत् ।
स्त्रियास्तु भावे स्त्रीता स्त्री स्त्रैणं स्त्रीत्वमिमे समे ॥ ३ ॥

भवेत्कापुरुषो निन्द्यो नरः कुपुरुषोऽपि सः ।
निष्कामभोगे पुंसिद्धौ वहीनर-विहीनरौ ॥ ४ ॥

स्त्रैणं च पौंस्नं त्रिषु तद्भवादौ
स्त्रीवच्च पुंवत्सदृशेऽव्ययं स्यात् ।
जातौ स्त्रियां स्यान्मनुषी च मर्त्या
स्यान्मानवी सा कि[73b]ल मानुषी च ॥ ३ ॥

सीमन्तिनी स्त्री वनिता च वामा
नारी वधूः स्यादपि वर्णिनी च ।
योषा च जोषा पुरुषी च योषी
दशाऽबला स्यान्महिला महेला ॥ ४ ॥

प्रतीपदर्शिन्यपि वासिता च
स्याद्योषिता सा दयिता प्रिया च ।
सा स्त्रीतमापि स्त्रितमा स्त्रिरूपा
स्यात्स्त्रीतरापि स्त्रितरा प्रशस्ता ॥ ५ ॥

स्त्रीमन्या तु स्त्रियंमन्या स्त्रिब्रुवा स्त्रीब्रुवा त्रिषु ।
स्त्रीकल्पापि स्त्रिकल्पा * [स्या]त्स्त्रीपाशा चातिनिन्दिता ॥ ६ ॥

तद्विशेषा स्वनामानुरूपार्था भीरुरङ्गना ।
कामिनी मानिनी कान्ता ललना वामलोचना ॥ ७ ॥

4723 मानुष्यर्क १
4724 चंचा १
4726 पौरुषेय १
4728 स्त्रीत्व ३
4729 कुपुरुषो २
4730 °विहीनरौ २
4731 स्त्रैणं १ च पौंस्नं १
4732 पुंव १ त्स०
4734 °षी च ४
4740 प्रिया च २०
4742 स्त्रितरा ५ प्रसस्ता
4744 स्त्रीपाशा ३
4745 भीरु१रंगना १
4746 कामिनी १ मानिनी १ कांता १३ ललना १ वामलोचना १

प्रमदा सुन्दरी रामा रमणी वरवर्णिनी ।
नितम्बिनी वरारोहा सुत्तमा मत्तकाशिनी ॥ ८ ॥

वल्जा चाथ सा चण्डी कोपना भामिनी च सा ।
भाविनी मूढभावा सा मदिराक्षी मदोद्धता ।
मत्ता छेका वाणिनीयं च धीरा सा गूढमानयुक् ।
अधीरा व्यक्तकोपा स्याद्धीराधीरा[74a] तु मिश्रिता ॥ ९ ॥

सुभ्रूर्नतभ्रूर्मत्तेभगामिनी मन्दगामिनी ।
भवेच्चक्रनितम्बा सा चक्रतुल्यनितम्बिका ॥ १० ॥

युवखलतिर्या युवतिः खलतिर्जातैवमेवामी ।
युवजरती युवपलिता युववलिनामूर्विशेष्यघ्नाः ।
एवं चन्द्रमुखी पद्ममुखीत्याद्या विनिर्दिशेत् ।
उत्काप्सरायमाणा सा याचरत्यप्सरा इव ।
रूप्या च रूपिणी रूपवती सा रूपिकेत्यपि ।
स्वङ्गी स्वङ्गा सुगात्री च सुगात्रेति समार्थकाः ।
सुकण्ठी च सुकण्ठा च सुन्दरी सुन्दरापि च ।
स्यात्तुङ्गनासिकी चापि तथा स्यात्तुङ्गनासिका ।
नागी त्विभीया स्थूला * * * [स्यान्नागा] त्वन्यत्र कीर्तिता ।
सादृश्ये करभोरूः स्याद्वामोरूः कर्म धारयेत् ।
अप्रसूताङ्गना श्यामा सुविदल्ला विवाहिता ।
पद्मिन्याद्यास्तु तद्भेदा ज्ञेया वात्स्यायनोदितात् ॥ ११ ॥

ध्रुवाभिषिक्ता महिषी महादेवी नृपाङ्गना ।
भवेदसूर्यपश्येति तदादौ गोपिते त्रिषु ।
[74b]पत्नी पाणिगृहीती च वामाङ्गं सहधर्मिणी ॥ १२ ॥

4747 प्रमदा १ सुंदरी १ रामा १ रमणी १ वरवर्णिनी १
4748 वरारोहा १
4749 वलजा ३; भामिनी ३
4750 °भावा २
4751 धीरा १
4752 अधीरा १; धीरा १ तु
4753 °र्नतभ्रू २; °गामिनी २
4755 °खलति १
4756 °जरत १ युवपलिता १ युवबलिना १
4757 चंद्रमुखी १
4759 रूपिके ४ त्यपि
4760 सुगात्रेति ४
4761 सुकंठा २; सुंदरा २
4762 °नासिका २
4763 नागरू for नागी; स्थूला १
4764 करुमेरुः १; वामोरुः १
4765 सुविदल्ला १
4766 पद्मिन्या १ द्या°
4767 °देवी ३

भार्या जाया च गृहिणी द्वितीयोढा जनी वधूः ।
क्षेत्रं परिग्रहो भूम्नि दाराः पुंसि गृहा गृहम् ॥ १३ ॥
कलत्रं दं सहचरी पुरन्ध्री तु कुटुम्बिनी ।
पुरन्ध्रिरपि साध्वी तु सुचरित्रा पतिव्रता ॥ १४ ॥
सतां देवी चैकपत्नी सती चाथ कुलाङ्गना ।
स्याद्वंशपालिका चाथ प्रेयसी वल्लभा प्रिया ॥ १५ ॥
प्राणेशा हृदयेशा च कान्ता प्रणयिनी च सा ।
कृतसापत्नकाध्यूढाधिविन्नाथ स्वयंवरा ॥ १६ ॥
स्वरुः पतिंवरा वर्या कनी कन्या कुमारिका ।
तामपूर्वपतिं पाणौ गृह्णन्कौमार उच्यते ॥ १७ ॥
तस्य भार्यापि कौमारी नग्निकानागतार्तवा ।
गौरी स्यादष्टवर्षाथ मध्यमा प्रकटार्तवा ॥ १८ ॥
राकाथ तरुणी तल्ली तरुणी युवतीश्वरी ।
दिक्करी काहली चाथ वधूटी वर्वटी जनी ॥ १९ ॥
वधूः स्नुषा सुतस्त्री स्याच्चिरण्टी तु स्ववासिनी ।
पतिप्रिया वधूटी च सुभगा च सुवासि[75a]नी ॥ २० ॥
विलेपनी रोचना च चक्षुष्या च सुवेषिणी ।
पतिवत्नी जीवदीशा जीवतोका तु जीवसूः ।
वीरपत्नी वीरभार्या वीरमाता तु वीरसूः ।
बहुप्रसूः स्यात्क्रमिला काकवन्ध्या सकृत्प्रसूः ।
वृद्धपत्नी वृद्धपतिः सपत्नी तुल्यभर्तृका ।
नश्यत्प्रसूतिका निन्दुः जीर्णर्त्तुर्निष्कला भवेत् ॥ २१ ॥
अवीरा निष्पतिसुता विश्वस्ता-विधवे समे ।
रण्डा च ताडपत्री च भवेदनलकापि सा ।

4771 प्रासो for पुंसि
4772 सहचरी १
4773 पुरंध्रिर ३ पि
4774 सती ६
4775 °पालिका २
4777 °विन्ना ३ थ
4778 वर्या ४; कुमारिका ३
4779 कोमार १
4780 कौमारी १
4781 गौरी ३
4782 राका ३ थ
4785 सुवासिनी ६
4786 सुवेषिणी ४
4787 जीवदीशा ३
4788 वीरभार्या २
4789 कमिला १; सकृत्प्रसूः ५
4790 वृद्धपतिः २
4792 °सुता २

छत्रभङ्गस्तु वैधव्यं सौभाग्यं जीवभर्तृता ।
कामुकी तु वृषस्यन्ती त्रिगर्ता कामुका परा ॥ २२ ॥
ज्येष्ठा तु ज्यायसी नारी कनिष्ठा तु यवीयसी ।
प्रवत्स्यत्पतिका सा स्यात्प्रवत्स्यति यदीश्वरः ॥ २३ ॥
भर्तरि प्रोषिते देशान्तरे प्रोषितभर्तृका ।
अन्योपभुक्तपतिका खण्डिता साभिधीयते ॥ २४ ॥
कलहान्तरिता तु स्यात्तप्ता भर्त्रवमानने ।
विप्रलब्धां तु संकेतस्थले भर्तर्यनागते ॥ २५ ॥
उत्का ध्यायति[75b]या तत्र भर्त्रनागमकारणम् ।
भवेद्वासकसज्जा या तत्परा वासके स्वके ॥ २६ ॥
स्वाधीनपतिका तु स्याद्वशे यस्याः पतिः सदा ।
कामार्ताभिसरेत्कान्तं सारयेद्वाभिसारिका ॥ २७ ॥
अनुरागवती स्वीया निजपाणिग्रहीतरि ।
किंचित्कामा रतौ वामा मुग्धा लज्जातिशायिनी ॥ २८ ॥
लज्जास्मरान्तरालस्था मध्याथ कुशला रते ।
प्रगल्भा साथ गुप्ता सा सर्वथा रतगोपिनी ॥ २९ ॥
बालहीना त्वशिश्वी स्यात्पालिस्तु नरमालिनी ।
सश्मश्रुर्याथ पोटा स्यान्नारी स्त्रीपुंसलक्षणा ॥ ३० ॥
इभपोटा त्विभी तादृग्द्विजपोटा द्विजा तथा ।
आलिर्वयस्या सध्रीची सखी दासी तु चेटिका ॥ ३१ ॥
पोटा चेटा तथा कुट्टहारिका कुट्टिनी पुनः ।
चुण्टी चुन्दी शम्भली स्यात्कर्णिका माधवी च सा ॥ ३२ ॥
दूतिर्दूती रुण्डिका च तथा सुरततालिका ।
संघाटिका मता सा च तथा संचारिकेत्यपि ॥ ३३ ॥

4795 वृषस्यन्ती २; कामुका २
4796 ज्यायसी २; यवीयसी ३
4798 °भर्तृका १
4799 खंडिता १
4800 °तरिता १
4801 विप्रलब्धा १
4802 उत्का १
4804 °पतिका १
4806 स्वीया १
4807 मुग्धा १
4808 मध्या १ थ
4809 प्रगल्भा १
4810 त्वशिश्वी १; °मालिनी २
4812 इभपोटा १; द्विजपोटा १
4813 सखी ४
4814 °हारिका ५
4817 °रिके ६ त्यपि

पुंश्च[76a]ली धर्षणी बन्धक्यसती कुलटेत्वरी ।
अविनीता पांसुला च स्वैरिणी लाञ्छनी व(म)ता ॥ ३५ ॥
वेश्या साधारणी पण्या पण्यस्त्री वर्वटी च सा ॥ ३७ ॥
गणिका लञ्जिका रूपाजीवा क्षुद्रा गवेधुका ।
ऋच्छरा वारयोषा च शूरा दासी धराप्सराः ॥ ३८ ॥
यामस्त्री सा यामकिनी भुजिष्या कारकामिनी ।
कामकूटा विभ्रमोऽस्याः वारमुख्या तु सत्कृता ॥ ३९ ॥
तद्वृन्दे वैश्य-गाणिक्ये सैरन्ध्री त्वन्यगेहगा ।
अलंकारादिचतुरा स्वाधीना गन्धकारिका ॥ ४० ॥
असिक्न्यन्तःपुरे प्रेष्या तरुणी याथ कोटवी ।
नग्निका या वस्त्रहीना मुक्तकेशी च कामिनी ॥ ४१ ॥
कात्यायन्यर्द्धवृद्धा या काषायवसनाधवा ।
श्रवणा श्रमणा मुण्डा भिक्षुकी कुलटासती ॥ ४२ ॥
सुतः कौलटिनेयोऽस्याः कौलटेयोऽपि संमतः ।
वृद्धा पलिक्नी जरती प्रज्ञा प्राज्ञीप्रजानती ॥ ४३ ॥
प्राज्ञा तु प्रज्ञया युक्ता या[76b]त्वन्तःपुरगामिनी ।
विप्रश्निका चेक्षणिका दैवज्ञा सा च कथ्यते ॥ ४४ ॥
कारीषगन्ध्या कारीषगन्धेर्गोत्रप्रजा हि सा ।
शूद्रा तु शूद्रजातिः स्त्री शूद्री शूद्राङ्गना भवेत् ।
आभीरी तु महाशूद्री जातिपुंयोगयोः समा ॥ ४५ ॥
अर्याणी स्वयमर्या स्यात्क्षत्रिया क्षत्रियाण्यपि ।
उपाध्यायाप्युपाध्यायी या स्वतोऽध्यापिका भवेत् ॥ ४६ ॥
आचार्या तु स्वतो व्याख्याकर्त्री पुंयोगिनी पुनः ।
उपाध्यायाप्यु(न्यु ?)पाध्यायी स्यादर्यी क्षत्रियी तथा ॥ ४७ ॥
आचार्यानी चाथ पुनर्भूरुक्ता दिधिषूरपि ।
या द्विरूढा पतिस्त्वस्याः पुनर्भूर्दिधिषूरसौ ॥ ४८ ॥

4823 °कामिनी २०
4824 कामकूटो १; वारमुखा १
4825 वैस्य १; सैरंध्री १
4827 असिक्नं १ तःपुरे
4829 °यन्म १ र्द्ध°
4831 कौलटेयो २ पि
4832 जरती ३; प्रजानती ३
4834 दैवज्ञा ३
4835 °गन्ध्या १
4838 °मर्या २
4839 °ध्यायी २
4841 °ध्यायी २ स्यादर्यां १ क्षत्रियी १
4842 आचार्यानी १; दिधिषू २ रपि
4843 °षू २ रसौ

स तु द्विजोऽग्रेदिधिषूः सैव यस्य कुटिम्बिनी ।
परिवेत्तानुजोऽनूढे ज्येष्ठे दारपरिग्रहात् ॥ ४९ ॥
परिवित्तिस्तु तज्ज्यायाञ्जायास्य परिवेदिनी ।
पुष्पवत्यविरात्रेयी मलिनी च रजस्वला ॥ ५० ॥
ऋतुमत्यप्युदक्यावीः स्त्रीधर्मिण्यार्तवः पुनः ।
[77a]स्त्रीधर्मश्च रजः पुष्पमृतुस्तत्समयो भवेत् ॥ ५१ ॥
आपन्नसत्त्वा स्याद्गुर्विण्यन्तर्वत्नी च गर्भिणी ।
गुर्वी चोदरिणी भ्रूणः पुंस्यस्यां सा सदोहदा ॥ ५२ ॥
श्रद्धालुः स्यादथ श्रद्धा जोङ्गटः स्त्री न दोहदम् ।
दौहृदं च प्रजाता तु विजाता च प्रसूतिका ॥ ५३ ॥
प्रसूतका विजननं पुनः प्रसव उच्यते ।
सूतिमासो वैजननो गार्भिणं गर्भिणीगणे ॥ ५४ ॥
कुमारभृत्या गर्भिण्याः परिचर्या निगद्यते ।
भ्रूणः स्याद्गरभो गर्भस्तत्स्याद्दोहदलक्षणम् ॥ ५६ ॥
भर्ता भोक्ता वरयिता रमणो रामिलो वरः ॥ ५५ ॥
पतिर्धवो जीवितेशो वल्लभो दयितोऽपि च ।
कामलः सरसी कान्तः सुविदश्च हृदीश्वरः ॥ ५६ ॥
सेक्ता विवोढा चोद्वोढा प्रेष्ठः सहचरोऽपि सः ।
वातपुत्रस्तूपपतिर्जारोऽथ गणिकापतिः ॥ ५७ ॥
भुजंगः स्याद्विवाहे तूपयामोपयमौ समौ ।
तथोद्वाहः परिणयः पाणिपीडनमित्यपि ॥ ५८ ॥
स्यात्पाणिग्रहणं दारकर्म चाथाम्बुपूर्विका ।
कन्यामलंकृतां दद्या[77b]द्ब्राह्मोऽसौ वितते पुनः ॥ ५९ ॥
मखे दद्यादृत्विजे तामेष दैवो निगद्यते ।
चरतः सह धर्मं यत्प्राजापत्योऽथ गोयुगम् ॥ ६० ॥
दत्त्वा समुद्धरेदार्षो गान्धर्वः समयान्मिथः ।

4844 °दिधिषू १
4846 °देविनी १
4848 °र्मिण्या ९ र्त्तवः
4849 पुष्प ४ मृतु १
4851 भ्रूणः ७
4853 दौहृदं ४
4854 प्रसव २
4855 गार्भिणं १
4862 जारोथ ३ ३
4865 दारकर्म ८
4866 ब्राह्मो १
4867 दैवो १
4868 प्राजापत्यो ११
4869 °दार्षो

आसुरो धनदानाद्यः पैशाचश्छलचौर्यतः ॥ ६१ ॥
राक्षसो युद्धहरणाद्यौतकं युतकं तथा ।
विवाहादिषु यद्देयं सुदायो दाय इत्यपि ॥ ६२ ॥
हरणं चाथ सत्कृत्य कन्यादाताऽत्र कूकुदः ।
कुकुदोऽथाकृतोद्वाहो ठण्ठ इत्यभिधीयते ॥ ६३ ॥
वरस्य सुहृदो जन्या जनीवोढार इत्यपि ।
युवतिर्यस्य जाया स्याद्युवजानिरसौ वरः ॥ ६४ ॥
कल्याणीप्रिय एवं स्यात्सुभगाप्रिय इत्यपि ।
एवं स्यात्पञ्चमीभार्यः सुकेशीभार्य इत्यपि ॥ ६५ ॥
तथैव ब्राह्मणीभार्यः शूद्राभार्य इमा दिशः ।
परदाररते तु स्यात्क्षेत्रियः पारदारिकः ।
दंपती जंपती जायापती च भरिमा तु ना ॥ ६५ ॥
बर्हः पुमान्परीवारः सुविदत्रं कुटुम्बकम् ।
पुत्रः सुतो[78a]दारकः स्यान्नन्दन्तो नन्दनोऽङ्गजः ॥ ६७ ॥
आत्मजस्तनयः सूनुर्दायादश्चोद्वहश्च सः ।
द्वितीयः कुलकृच्चासौ पुत्राद्यास्तु स्त्रियाममी ॥ ६८ ॥
प्राहुर्दुहितरं सर्वे पुत्रका पुत्रिकापि सा ।
नन्दन्ती नन्दिनी च स्याद्धातकी च निगद्यते ॥ ६९ ॥
पुत्रोऽपि दुहिता पुत्रौ तयोस्तु तोकमन्तिमे ।
अपत्यं च प्रसूतिः स्त्री प्रजा संततिरित्यपि ॥ ७० ॥
स्वजाते त्वौरसोरस्यौ सुतादौ क्षेत्रजोऽन्यजे ।
अमृते जारजः कुण्डो मृते भर्त * [रि] गोलकः ॥ ७१ ॥
जारजा त्वमृते पत्यौ कुण्डी भवति कन्यका ।
पारस्त्रैणः पारशवः पारस्त्रैणेय इत्यपि ।
परस्त्रीजेऽथ कानीनः कन्याया उदितः सुतः ।
स्याद्भद्रा मातृसंबुद्धौ मात्रा श्लाघ्यत्वसूचने ।

4870 आसुरो १; पैशाचः १७
4871 राक्षसो १
4873 हरणं ५
4874 कुकुदो २; ठंठ १
4875 °वोढार २
4876 °जानि १ रसौ
4877 °णिप्रिय १; °प्रिय १
4878 °भार्य १
4879 °भार्यः १; °भार्या १
4881 जायापती २
4882 कुटुंबकं ४
4885 कुलत्र २ सुचासौ (corrupt)

सौभागिनेयः सुभगापुत्रो दौर्भागिनेयकः ।
दुर्भगानन्दनोऽथ स्यात्कैशिन्यः केशिनीसुतः ॥ ७३ ॥
स ज्यैष्ठिनेयः कानिष्ठिनेयो ज्येष्ठाकनिष्ठयोः ।
सुतो माध्यमि[78b]नेयः स्यान्मध्यमाया अथो भवेत् ॥ ७४ ॥
पौनर्भवो दैधिषवः पुनर्भूसंभवः सुतः ।
पीलायाः पैल-पैलेयौ नैधेयस्तु निधेः सुतः ।
दास्या दासेर-दासेयौ कौलटेरस्तु बन्धुलः ।
भवेद्बान्धकिनेयश्च तथा कौलटिनेयवत् ।
नट्या नाटेर-नाटेयौ जाडेरोऽपि जडासुतः ।
समौ काणेय-काणेरौ शौभ्रेयः शुभ्रनन्दनः ॥ ७७ ॥
जाडारः स्याज्जडापत्यं पाण्डारः पण्डनन्दनः ।
दत्तासुतः स्याद्दात्तेयः खाञ्जेरः खञ्जिकासुतः ॥ ७८ ॥
पुत्रस्तूरसिलोम्नो यः स स्यादौरसिलोमनः ।
सांमातुरः सतीपुत्रो भाद्रमातुर इत्यपि ॥ ७९ ॥
त्यादस्त्यादायनिस्त्यस्यापत्ये तस्य तु तादवत् ।
तादायनिरथैतस्यैतदायनिवदैतदः ॥ ८० ॥
गोत्रापत्ये तु जातस्य स्याज्जातायनसंज्ञतः ।
जातासुते तु जातेयो मैत्रेयो मित्रयूद्भवः ।
औडुलोमिस्तूडुलोम्नो बाहोर्बाहविराह्वये ।
उडुलोमा[79a]बहुत्वे स्युः शरलोमास्तथेरिताः ।
वैहीनरिस्त्वपत्ये स्याद्विहीनरसमुद्भवे ।
पौत्रो नप्ता पुत्रपुत्रो दौहित्रो दुहितुः सुतः ॥ ८१ ॥

4886 दुहितरं १
4888 °पुत्रौ १
4889 अपत्यं १; °संतति ६
4890 °सौरस्यौ २; क्षेत्रजो १
4891 कुंडो १; गोलकः १
4896 °नेयः १; °नेयकः १
4897 °त्कौशिन्मः १
4898 °नेयः १; °नेयो १
4899 °नेयः १
4900 दैधिषवः २
4900A °पैलेयौ २ नैधेय१स्तु
4901 दासेयौ २
4902 °नेय ४ वत्
4903 नाटेयौ २ जाडेरौ १ पि
4904 शौभ्रेयः १
4905 जाडारः १
4906 दात्तेयः १
4908 °मातुर ३
4909 °दायनि २
4910 तादायनि २
4911 जातायन १
4912 ज्ञातेयो २ मैत्रेयो १
4913 औडुलोमि १; बाहोर्व्याहठि १ (corrupt)
4914 उडुलोमा १; °लोमा १ स्तथे°
4915 वैहि १ नरि १ स्त्व°
4916 नप्ता २; दौहित्रो १

प्रणप्ता तु प्रपौत्रः स्यात्तत्पुत्रोऽस्त्री परंपरः ।
भ्रात्रीयः स्याद्भ्रातृपुत्रो भ्रातृव्योऽथ स्वसुः सुतः ॥ ८२ ॥
स्वस्रीयो भागिनेयश्च जामेयः कुतपश्च सः ।
सापत्नः स्यात्सपत्नीजः सुतः सापत्न्य इत्यपि ।
पैतृष्वसेयः स्यात्पैतृष्वस्रीयश्च पितृष्वसुः ॥ ८३ ॥
मातृष्वसेयो मातृष्वस्रीयो मातृष्वसुः सुतः ।
मातुलेयस्तु मातुल्यः श्यालेयः श्यालिकासुतः ।
जात्यन्धो जनुषान्धः स्याज्जानुषान्धिस्तु तत्सुतः ।
पुंसानुजोऽग्रजे पुंसि तस्य पौंसानुजिः सुतः ॥ ८५ ॥
आत्मनापञ्चमस्य स्यादात्मनापाञ्चमिः सुतः ।
भवेद्ग्रामणिपुत्रश्च ग्रामणीपुत्र इत्यपि ।
विना तु बाहविं सर्वेऽप्यौरसाद्या विशेष्यगाः ॥ ८६ ॥
तातस्ततः पिता वप्ता रेतोधा जनकोऽपि च ।
[79b]बीजी जनयितासौ तु व्रती संस्कारकृद्यदि ॥ ८७ ॥
महागुरुस्तातगुस्तु स क्षुद्रोऽथ पितामहः ।
पितृतातोऽथास्य तातः * * * प्रपितामहः ॥ ८८ ॥
मातुर्मातामहाद्येवं स्त्रियां तु स्यात्पितामही ।
एवं मातामही च स्यात्तद्वच्च प्रपितामही ।
जनयित्री जनित्री च जनन्यम्बा प्रसूश्च सूः ।
माता सवित्री चाकाल्ला धात्री तु पृथिवी मता ॥ ८९ ॥
पितरौ मातापितरौ मातरपितरौ जनित्वौ च ।
श्वश्रूश्वशुरौ * * * [श्वशुरौ]तातसुतौ स्तः पितापुत्रौ ॥ ९० ॥
मातापितृभ्यां यः शून्यश्छेमण्डः स प्रकीर्तितः ।
नरौ नरश्च नारी च युवानौ युवतिर्युवा ।

4917 प्रपौत्रः २
4918 भ्रातृव्यो ३
4919 कुतप ४ श्च
4920 सापत्य ३
4921=*AK*. 1123. ष्वस्रीय २ श्च
4922 ॰ष्वस्रीयो २
4923 श्यालेयः १
4924 जनुषांधः २; ॰षांधि १
4925 पुंसानुजो १
4926 ॰पांचमिः १
4927 ॰णीपुत्र २
4931 महागुरुः १
4933 पितामही १
4936 चाच्छाल्ला ९; धात्रीत्वन्यथिवीमता (corrupt)
4938 श्वशुरौ २; पितापुत्रौ २
4939 छेमंडा १
4940 नरौ १

भ्राता स्वसा च गदितौ भ्रातरावथ सोदरः ।
सहोदरः सगर्भ्यश्च समानोदर्य इत्यपि ॥ ९१ ॥
सोदर्यः सहजश्चाथ वैमात्रेयो विमातृजः ।
स्वसा जामिश्च भगिनी भग्नी यामिर्धवस्य तु ॥ १ ॥
सा ननान्दा ननन्दा च नन्दिनी च स्त्रियास्त्वसौ ।
[80a]ज्येष्ठश्वश्रूः कुली ज्येष्ठा श्यालिका तु कनीयसी ॥ २ ॥
हाली च यन्त्रिणी केलिकुञ्चिका च निगद्यते ।
मातृष्वसा मातृभग्नी पितृभग्नी पितृष्वसा ॥ ३ ॥
भ्राता ज्येष्ठः पूर्वजः स्यात्पित्र्यस्तत्राग्रियाग्रजौ ।
जघन्यजो यविष्ठः स्याद्यवीयाननुजोऽपि सः ॥ ४ ॥
कनीयांश्च कनिष्ठश्चावरजः सूनुरित्यपि ।
यमौ च यमलौ न स्त्री युगलौ जनकस्य तु ॥ ५ ॥
भ्राता पितृव्यो मातुस्तु तत्र मातुल-मामकौ ।
मातुलानी मातुली च मामिका चास्य कामिनी ॥ ६ ॥
श्यालाः स्युर्भ्रातरः पत्न्याः स्वामिनस्तु कनीयसि ।
रागारो देवरो देवा जामाता दुहितुः पतिः ॥ ७ ॥
भार्यास्तु भ्रातृवर्गस्य यातरः स्युः परस्परम् ।
पतिपत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः श्वशुरस्तु पिता तयोः ॥ ८ ॥
दौहित्री दुहितुः कन्या पौत्री नप्त्री सुतात्मजा ।
प्रजावती भ्रातृजाया सपिण्डास्तु सनाभयः ॥ ९ ॥
पितरः पितृवंश्याः[80b]स्युर्मातुर्मातामहाः कुले ।
स्वो ज्ञातिः स्वजनो बन्धुर्बान्धवश्चारिकोऽपि सः ॥ १० ॥
दायादो भागधेयोऽथ भावे ज्ञातेयमन्तिमे ।
बन्धुता तु व्रजे लोको जनो विट् चर्षणिः प्रजा ।

4941 भ्रातरौ १ वथ
4943 सहज ६ श्चाथवैमात्रेयो १
4945 नन्दिनी ३
4946 कुली २
4947 °कुंचिका ४
4948 मातृभग्नी २
4949 °ग्रियाग्रजौ ५
4952 यकुटो ३ [For युगलौ]
4953 पितृव्यो १; °मामकौ २
4954 मामिका ३
4956 देवा १ जामाता १
4957=*AK*. 1133. यातरः १
4958=*AK*. 1135. श्वश्रुः १ श्वशुरः १ स्तु
4959 नप्त्री २
4960 °जाया २; सनाभयः २
4961 पितरः १; °महाः १
4963 ज्ञातेय १
4964 बंधुता १

जनकीयं जनस्येदं ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ।
त्रिषु सार्वजनीनः स्यात्साधुः सर्वजनेषु यः ।
※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ जनता स्त्री जनव्रजे ।
भवेद्विश्वजनीनं तद्धितं विश्वजनाय यत् ।
स्यात्सार्वजनिकं सर्वजनीनं च विशेष्यवत् ।
सर्वेभ्योऽपि जनेभ्यो यद्धितं वस्तु भवेदिह ।
एवं प्रातिजनीनः स्यान्माहाजनिक इत्यपि ।
तथा पञ्चजनीनश्च सर्वीयः सार्ववत्स्मृतः ।
त्रिषु स्वो निज आत्मीय ※ ※ ※ सौव इत्यपि ॥ ११ ॥
न स्त्री नपुंसकः क्लीबः षण्ढो ना पण्ड-षण्डकौ ।
तृतीया प्रकृतिर्या स्यात्स्त्रियः प्राया दशावयः ॥ १२ ॥
शिशुत्वं शैशवं बाल्यं बालता शिशु[81a]ता स्त्रियौ ।
बालस्तु स्यान्माणवको माणवीनं तु तद्धितम् ॥ १३ ॥
माणव्यं तत्समूहेऽन्त्येऽथ भूते मासमीरितौ ।
मासीन-मास्यौ षाण्मास्यो भवेत्षण्मास इत्यपि ।
षाण्मासिकोऽस्त्री ※ ※ ※ वयःस्थस्तरुणो युवा ।
किशोरस्तलुनोऽथ स्याद्विकटो जातयौवनः ॥ १४ ॥
भवेत्तरुणिमा पुंसि तारुण्यं यौवनेऽस्त्रियाम् ।
प्रवयाः स्थविरो वृद्धो जीनो जीर्णो जरन्नपि ।
जरी जर्णो ※ ※ (यात)यामो वृद्धत्वं स्थाविरं समे ॥ १५ ॥
भवेद्दशमिता चात्र वार्द्धकं भाववृन्दयोः ।
अतिवृद्धस्तु वर्षीयान्वर्षिष्ठो दशमी च सः ॥ १६ ॥
परोवरीणः स भवेद्यः परानवरांस्तथा ।
आत्मनानुभवत्येवं पुत्रपौत्रीण इत्यपि ॥ १७ ॥
परंपरीणः स परंपरानुभववान्स्वयम् ।

4965 जनकीयं १
4966 सार्वजनीनः १.–After line 4966, Ms. reads: प्रतिजनादिभ्यः खञिति खञ् एवं प्रातिजनीतवर्षणो प्रजासाहचर्यात्स्त्रीत्वं
4968 °जनीनं १
4971 °जनीनः १
4972 सार्वव २
4973 सौव ५
4976 शिशुता ५
4977 माणवकौ २८; माणवानं १
4978 माणव्यं १
4979 °मास्यौ १
4981 °स्तलुनो १; °द्विकटो १
4982 यौवनस्त्रिया
4984 समे २
4987 °वरीणः १
4988 °पौत्रीण १
4989 °परीणः १

विना भावप्रत्ययान्तान्बालाद्या मेद्यलिङ्गगाः ।
पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादौ विस्रसा जरा ॥ १८ ॥
पलितंकरणी सा स्यात्त्र्यर्थे पलितकारिणी ।
अथो[81b]पजरसं क्लीबाव्ययं स्याज्जरसोऽन्तिके ॥ १९ ॥
सुप्रजाः शोभनापत्यो दुरपत्यस्तु दुःप्रजाः ।
अप्रजाः प्रजया हीनः सुजम्भा चारुदन्तकः ॥ २० ॥
एवं हरितजम्भाद्याः संज्ञायां श्यावदन्भवेत् ।
श्यावदम्भोऽरोकदंस्तु नाम्न्येवारोकदन्तकः ॥ २१ ॥
उपमायामसंज्ञायां भवेच्छिखरदन्निति ।
उत्काकुच्च विकाकुत्स्यादुद्गतापेततालुकः ॥ २२ ॥
स्यात्पूर्णकाकुदः पूर्णकाकुद्यः पूर्णतालुकः ।
औपम्ये स्यादेणीपदस्तथाजपद इत्यपि ।
पूज्यभ्राता तु सुभ्राता प्रज्ञुः प्रगतजानुकः ॥ २३ ॥
संज्ञुः संहतजानुः स्यादूर्ध्वज्ञुस्तूर्ध्वजानुकः ।
सुसक्थिः स्यात्सुसक्थश्च दुःसक्थोऽसक्थ इत्यपि ॥ २४ ॥
दीर्घसक्थो गौरसक्थो यस्य दीर्घादि सक्थि चेत् ।
दुःसक्था च सुसक्था स्त्री दीर्घसक्थीति दिक्स्मृता ॥ २५ ॥
द्विमूर्धः स्यात्त्रिमूर्धश्च द्विमूर्धी स्त्री त्रि[82a]मूर्ध्यपि ।
अन्तर्लोमो वहिर्लोमोऽथान्तर्लोमा स्त्रियां भवेत् ।
संज्ञायां द्रुणसोऽथ स्यादुन्नसस्तुङ्गनासिकः ।
प्रणसः प्रनसश्च स्यात्प्रकृष्टा यस्य नासिका ॥ २० ॥
खुरणाः स्यात्खुरणसो नःक्षुद्रः क्षुद्रनासिकः ।
खरणाः स्यात्खरणसः शितिनाः श्यामनासिकः ॥ २८ ॥
* * [विल्यौ]विग्रोऽपि च विखुर्यः स्याद्विगतनासिकः ।

4991=*AK*. 1155. पलितं १; जरा २
4993 °जरसं १
4995 अप्रजाः १; सुजंभा १
4997 श्यावदंभो २; °दंतकः २
5000 °काकु २ द्यः
5001 °जपद १
5002 सुभ्राता २ प्रज्ञुः १
5003 संज्ञुः २ संहतजानुः २; °जानुकः २
5004 °सक्थ २ श्च दुःसक्थो १ ऽसक्थ १
5005 दीर्घसक्थो १ गौरसक्थो १
5006 दुःसक्था १ च सुसक्था १; °सक्थी १ ति
5007 °त्रिमूर्द्ध १ श्च द्विमूर्द्धी १ स्त्री त्रिमूर्द्ध्य १ पि
5008 अंतर्लोमो १ वहिर्लोमो १ थान्तर्लोमा १
5009 द्रुणसो १; °न्नस १ स्तुंग°
5010 प्रनस २ श्च
5011 °णसो २
5012 °णसः २ शितिनाः २
5013 विखु ३

अवटीटोऽवनाटश्चावभ्रटो नतनासिके ॥ २९ ॥
स्यादामुष्यायणोऽमुष्यपुत्रः प्रख्याततातकः ।
आमुष्यपुत्रिका भावे स्यादामुष्यकुलिका तथा ।
पितृभोगाय स हितः पितृभोगीण उच्यते ॥ ३० ॥
एवं स्यान्मातृभोगीणोऽथो यः स्यात्पितृसंनिभः ।
स मनोजवसः प्रोक्तः पितृधर्मा मनोजवः ॥ ३१ ॥
असौ पितृसधर्मापि स्याद्थासै हितो हि यः ।
स स्यादाचार्यभोगीनो दुर्बलस्तु कृशस्तनुः ॥ ३२ ॥
क्षामः क्षीणोऽमांसलश्च तलिनच्छात-पेलवाः ।
निर्दिग्धः[82b]स्यादुपचितो बलवान्मांसलोंऽसलः ॥ ३३ ॥
पार्ष्णीलः पार्ष्णिसंयुक्तो धमनीलः शिरायुतः ।
बलूलो बलवानुक्तो ललाटूलो ललाटवान् ।
तुन्दिलस्तुन्दिकस्तुन्दिस्तुन्दवांश्च पिचण्डिलः ।
पिचण्डवान्पिचण्डी च बृहत्कुक्षिः पिचण्डिकः ॥ ३४ ॥
उदर्युदरिलोऽपि स्यात्तुण्डिभो वृद्धनाभिकः ।
प्रौण्डश्च बलिभस्तु स्याद्बलिनोऽथ बलासहः ॥ ३५ ॥
बलूलो भ्रातृयुक्तस्तु भवेद्भ्रातृवलाभिधः ।
पुत्रयुक्तः पुत्रवलो दन्तुरस्तूच्चदन्तकः ॥ ३६ ॥
प्रलम्बाण्डो मुष्करः स्यादथ बाल्यसमुद्भूतः ।
भवेदण्डीर आण्डीरः पौगण्डो विकलाङ्गकः ॥ ३७ ॥
पोगण्डश्चाथ कुब्जः स्यान्त्रिवक्रो गडुलोऽपि सः ।
कुणिः कूणिश्च कुकरो वन्धुस्तु छिन्नहस्तकः ॥ ३८ ॥
श्रोणः पङ्गुरथो खञ्जः खोटः खोडोऽथ पर्पिकः ।
पर्पचारी पर्पिकी स्त्री पर्पः पीठे हि तद्गतेः ॥ ३९ ॥

5014 °भ्रटो ३
5015 °ष्यायणो १
5016 °पुत्रिका १
5017 °भोगीण १
5018 °भोगीणो १
5020 °सधर्मा ४
5021 °भोगीनो १
5022 °पेलवाः ५
5023 °लोंऽसलः ५
5025 बलवा २
5028 °रिलो ११ पि
5029 प्रौंड ३; °द्बलिनो २
5030 बलूला २ भ्रातृ°; °वला १ भिधः
5031 पुत्रवलो २; °दंत २ तः
5032 मुष्करः २
5033 आण्डीरः २
5034 पोगंड ३; गडुलो ३
5035 कुकरो ३ वंधु १ स्तु
5036 पंगु २ रथो; खोडो ३ थ पर्पिकः १
5037 पर्वः १

खल्वाटः खलतिश्चेन्द्रलुप्तिको बभ्रुरित्यपि ।
शिपिविष्टश्च का[83a]णस्तु सिनः कनक(न) एकदृक् ॥ ४० ॥
स्युः क्लिन्नाक्षे चुल-पिल-पिच्छाः क्लिन्नेऽक्ष्णि चाप्यमी ।
नष्टलिङ्गोऽधोगताक्षः पृश्निस्त्वल्पशरीरकः ।
निखर्वः खदृतः खर्वः खर्वशाखश्च वामनः ॥ ४१ ॥
मुण्डस्तु मुण्डितोऽथ स्युः केशि-केशव-केशिकाः ।
अकर्ण एडो बधिरो दुश्चर्मा तु द्विनग्नकः ॥ ४२ ॥
वण्डश्च शिपिविष्टोऽथ मूको वाचा विवर्जितः ।
सुप्रजःप्रमुखाः सर्वे विना पर्पं विशेष्यगाः ॥ ४३ ॥
पिण्डोऽस्त्री विग्रहः कायः सरः (संचरः) स्कन्धपञ्जरः (रौ) ।
असुर्घनो भूघनोऽङ्गमिन्द्रियायतनं पुरम् ॥ ४४ ॥
करणं मूर्तिमत्क्षेत्रं गात्रं संहननं वपुः ।
श्रोत्रं वर्षाङ्कुबेरं च पुद्गलं च कलेवरम् ॥ ४५ ॥
मूर्तिस्तनूस्तनुश्च स्त्री कुडिः सान्तं तनुर्न ना ।
शरीर-देहे अस्त्रीके तत्तु शस्तं वपुष्टमम् ॥ ४६ ॥
देहार्द्धमर्द्धदेहं च देहादेः स्यात्समेंऽशके ।
अङ्गं प्रतीकोऽवयवोऽपघनोऽस्यैकदेशकः ।
प्राणस्थानं मर्म चान्ते पीडनाद्यत्र रुग्भवेत् ।
अङ्घ्रि[83b]रंह्रिः क्रमः पादः क्रमणश्चलनश्च पद् ॥ ४१ ॥
पदमस्त्री च चरणो गोहिरं मूलमस्य च ।
पादाग्रं प्रपदं क्षिप्रं त्वङ्गुष्ठाङ्गुलिमध्यगम् ॥ ४८ ॥
मध्ये पादतलस्याहुरभितोमध्यमाङ्गुलि ।
तलहृत्क्षिप्रतस्तूर्ध्वं द्व्यङ्गुले कूर्चमस्त्रियाम् ॥ ४९ ॥
अङ्घ्रिस्कन्धः कूर्चशिरो द्वंद्वे तु घुटिको घुटः ।
घुण्टिकश्चास्त्रियां गुल्फो निस्तोदः पादशीर्षकः ।
खुरकाप्रपदौ पार्ष्णिस्त्वधस्ताद्घुटयोर्द्वयोः ॥ ५१ ॥

5039 शिपिविष्ट ५; एकट्क ४
5041 °गवाक्षः ३; °रकः २
5042 वामनः ५
5043 मुंडितो २
5044 बधिरो ३
5045 शिपिविष्टो ४ थ मूको १
5052 अस्त्रीके २९; वपुष्टमं १
5055 मर्म २
5057 चरणो ९ गोहिरं १
5058 प्रपदं २ क्षिप्रं १
5060 तलहृ १ त्क्षिप्र°; कूर्च १
5061 कूर्चशिरो २
5063 प्रददौ ८ पार्ष्णि १ रस्त्वध°

पिचण्डिका पिण्डिका स्यादिन्द्रवस्तिस्तदन्तरम् ।
प्रतिजङ्घा त्वग्रजङ्घा जङ्घा तु प्रसृता भवेत् ॥ ५२ ॥
टङ्के नलकिनी टङ्गो अष्ठीवज्जानु चास्त्रियौ ।
नलकीलश्चोरुपर्व पश्चाद्भागोऽस्य मन्दिरः ॥ १५३ ॥
अग्रिमस्तु कपोल्यूरुर्वङ्क्षणं सक्थिचान्तिमे ।
मृगसक्थं पूर्वसक्थं * * * * तु पूर्वकम् ॥ ५४ ॥
तथा फलकसक्थं स्यादौपम्ये स्तम्भसक्थवत् ।
ऊर्वोरष्ठीवतोर्द्वंद्वे स्यादूर्वष्ठीवमन्तिमे ॥ ५५ ॥
ऊरुसं[84a]धिर्वङ्क्षणो ना नाभीलं स वरस्त्रियाः ।
विटपोऽस्त्री महाबीज्यं मुष्कवङ्क्षणमध्यगम् ॥ ५६ ॥
अण्डकः पेलकः पेलमस्त्रियामण्डकोषवत् ।
मुष्काण्ड-वृषणाः पायुः स्याद्गुदोऽपानमस्त्रियाम् ।
पेलमण्डं गुदस्त्वस्त्री पायुः पुं पुंसि विण्मुखम् ॥ ५७ ॥
अधोमर्म शकृद्द्वारं त्रिवलीकं बुलिश्च्युतिः ।
शृधुः क्लीबे त्वपानं स्यात्पुतमाधारचक्रकम् ॥ ५८ ॥
शिश्नमस्त्री मेहनं स्याच्छेपं शेवं च शेफवत् ।
पुंश्चिह्न-शेफ-शेपांसि लिङ्गं तद्वच्च साधनम् ॥ ५९ ॥
स्मरध्वजो मेढ्रमस्त्री मणिस्त्वस्याग्रमुच्यते ।
सावनी तदधःसूत्रं योनिस्तु न नपुंसके ॥ ६० ॥
च्युतिर्बुलिः कामरूपी मर्कटी च स्त्रियामिमे ।
कामगेहं स्त्रीकरणं वराङ्गं शौक-धेनुके ॥ ६१ ॥
कर्कटोऽपत्यमार्गश्च जत्रुर्ना भगमस्त्रियाम् ।
स्त्रीपुंसयोस्तु करणे गुह्यं प्रजननं च तत् ॥ ६२ ॥

5064 °वस्ति १
5065 त्वग्रजंघा २
5066 मलाकिनी टंगो ४.—After चा, Ms. read मृगस्यैतत्.
5067 °पर्व ४
5068 कपोल्यूजरुः स्त्रीपुंसयोर्वक्षते स्यात्सक्थि ३ चांतिमे (Corrupt)
5069 पूर्वसक्थं १
5071 °दूर्वष्ठीव १
5072 °र्वक्षणो ३ ना नाभीलं १
5073 °बीज्यं २
5075 मुष्क १ ण्डवृषणा ७; दुद्गुद for स्याद्गुदोपा
5076 °स्त्वस्त्री १
5078 °चक्रकं १२
5081 °मस्त्री १३ मणी १ स्त्व°
5082 सावनी १
5085 भगमस्त्रियां ४

उपस्थोऽथ कटिप्रोथः प्रोह-स्फिजौ स्त्रियौ युतम् ।
क्लीबे स्फिगं तदूर्ध्वं तु[84b]कटीक-तरुणे उभे ॥ ६३ ॥

पृष्ठवंशं ह्युभयतो यौ संधी कटिपार्श्वयोः ।
जघनस्य बहिर्भागे न स्त्री यौते ककुंद्रे ॥ ६४ ॥

रताकुके कूपकौ च द्वयोः श्रोणिः कटिः स्त्रियाम् ।
ककुद्मती त्रिकस्थानं कलत्रं रसनापदम् ॥ ६५ ॥

कटीर-भसदी श्रोणिफलकं च कटोऽप्यथो ।
पश्चान्नितम्ब आरोहः स्त्रीकट्या जघनं पुरः ।
पुंसि कोष्ठोऽन्तराधिः स्यात्पृष्ठवंशाधरे त्रिकम् ।
नाभिर्द्वयोः कुरुस्तुण्डिस्तुन्दकूपी ततस्त्वधः ।
मूत्राशयो द्वयोर्बस्तिस्तया मूत्रपुटं भवेत् ॥ ६८ ॥

रोमावली रोमलता शिखरिण्युदरं पुनः ।
उदलं जाठरं तुन्दं कुक्षि-कुक्षौ च गर्भकः ।
पिचण्डं जठरो न स्त्री तुन्दिः स्यात्तत्र च स्त्रियाम् ।
कूपीटं कालखण्डं तु कालखञ्जं च कालकम् ।
यकृत्कालेयकमथ तिलकं क्लोम दक्षिणे ॥ ७० ॥

रक्तफेनोद्भवो वामे पुप्फुसोऽथान्त्रमान्त्रवत् ।
पुरीतत् स्थविरान्त्रं तु वनिष्ठुः स्यात्प्लिहा पुमान् ॥ ७१ ॥

[85a]ललाटकण्ठजठरस्थिता रेखा वलिर्द्वयोः ।
स्तनौ कुचौ कुचौ वक्षोरुहौ तौ च पयोधरौ ।
तदधः स्तनमूलं स्यादूर्ध्वं तु स्तनरोहितम् ॥ ७२ ॥

स्तनवृन्तं पिप्पलकं चूचुकोऽस्त्री च नर्मठम् ।
कुचाग्रकमथ क्रोडो न पुंसि स्याद्भुजान्तरम् ॥ ७३ ॥
वत्सं वक्ष उरः क्लीबे हृदयस्थानमित्यपि ।

5087 उपस्थो ३
5093 चकटो १०
5094 आरोह २
5095 °तराधिरः; त्रिकं ११
5096 °कूपी ४
5097 मूत्रपुटं ३
5098 °रिण्यु ३ दरं
5100 पिंडं च for पिचण्डं
5102 कालेयक ५; क्लोम २
5103 पुप्फुसो १
5104 पुरीतत् ३; वनिष्ठुः १
5106 पयोधरौ ५
5107 स्तनमूलं १; °रोहितं १
5108 चूचुकं ४ स्त्री
5109 कुचाग्रक १
5110 °स्थान २६

विशेष्यवत्प्रत्युरसं यद्भवेदुरसि स्थितम् ।
हृदयं हृत्सत्त्वधाम स्तनोरःकोष्ठमध्यगम् ॥ ७४ ॥
रीढकः पृष्ठवंशः स्यात्पृष्ठं तु चरमं तनोः ।
पूर्वभाग उपस्थोऽङ्कः क्रोड उत्सङ्ग इत्यपि ॥ ७५ ॥
स्कन्धो भुजशिरोंऽसोऽस्त्री संधी तस्यैव जत्रुणी ।
वाहो बाहु-भुजे द्वंद्वे दोषा स्त्री दोस्तु तत्स्त्रियाम् ॥ ७६ ॥
प्रवेष्टोऽप्यथ दोर्मूलं खण्डिको भुजकोटरः ।
अभ्युपा(?)च द्वयोः कक्षा पार्श्वमश्री तयोरधः ॥ ७७ ॥
कफोणिश्च कपोणिश्च कफणिर्युजि कूर्परः ।
अरत्निपृष्ठं बाहूय(?)बाहुसंधिररत्निकः ॥ ७८ ॥
प्रगण्डः कूर्परांसान्त [85b] उपबाहुश्च संमतः ।
कलाचिका प्रकोष्ठोऽघोमणिबन्धावधिः स्मृतः ॥ ७९ ॥
करः कुलिः पालन-पञ्चशाख-
भुजादलाः पाणि-शयौ शमश्च ।
हस्तोऽस्त्रियामस्य पुनर्मणिः स्या-
दादिस्तथासौ मणिबन्ध उक्तः ॥ ८० ॥
मणिबन्धादाकनिष्ठं करस्य करभो बहिः ।
हस्तपुच्छं कुल्युषं च शकर्यङ्गुलिरङ्गुरिः ॥ ८१ ॥
करशाखाथाङ्गुलिभ्यो निर्गते स्यान्निरङ्गुलम् ।
प्रमाणे व्यङ्गुलादि स्यात्त्रिरङ्गुलमथास्त्रिषु ।
अस्त्री स्यादङ्गुलोऽङ्गुष्ठस्तर्जनी तु प्रदेशिनी ।
प्रदेशनी मध्यमा तु ज्येष्ठा मध्या च सा भवेत् ।
अनामिका तु सावित्री कनिष्ठा स्यात्कनीनिका ॥ ८४ ॥
पुनर्भवः कररुहः करकण्टः पुनर्नवः ।
करशूको महाराजो भवेत्कामाङ्कुशोऽपि सः ॥ ८५ ॥

5111 प्रत्युरसं १
5112 °धाम ३; कोष्ट
5113 दढीक: for रीढकः; °वंशः २ स्यात्पृष्ठं १ तु
5114 उत्संग ५
5115 °रोंऽसो ३; जत्रुणी १
5117 प्रवेष्टो ६; खंडको for खण्डिको
5118 कक्षा ५
5120 अरत्निपृष्ठं ५; °त्निकः १
5121 उपबाहु २
5122 प्रकोष्ठो २
5126 °बन्ध १
5127 A. K. I. 1235
5129 निरंगुलं १
5130 °लादि १
5132 मध्या ३
5133 सावित्री २; कनीनिका २

नखोऽस्त्री नखरी त्रय्यां नख्यं त्रिषु नखोद्भवम् ।
प्रादेशश्च प्रदेशश्च तर्जन्या सह विस्तृते ॥ ८६ ॥
अङ्गुष्ठे तालशो कर्णौ मध्य[86a]मानामिकायुते ।
सकनिष्ठे द्वयोः किष्कुवितस्तिदीष्टिररिफर्फटी । (corrupt)
* * * * * * * * * * कोपित्यपि । (corrupt)
प्रसारिताङ्गुलौ पाणौ प्रतलः स्यात्तलः पुमान् ।
तालः प्रहस्तश्चपटश्चपेटायुजि तालिका ॥ ८८ ॥
अर्द्धचन्द्रं कर्करेटं विदुरङ्गुलितोरणम् ।
द्वौ संहतौ सिंहतलौ स्तः संहततलौ करौ ।
प्रतलौ मुचुटी मुष्टिर्द्वयोः संग्राह-मुस्तुकौ ॥ ८९ ॥
संपीडिताङ्गुलौ पाणौ खटकस्त्वर्द्धमुष्टिकः ।
प्रसृतिः प्रसृतः पुंसि पाणौ संकुचिताङ्गुलौ ॥ ९० ॥
प्रसृते सद्रवे द्वंद्वे गण्डूषश्चुलुकश्चुलुः ।
प्रसृताभ्यां युताभ्यां स्यादञ्जलिर्नरलिङ्गकः ॥ ९१ ॥
प्रकोष्ठे विस्तृतकरे हस्तो मुष्ट्या तु बद्धया ।
सरत्निर्युज्यरत्निश्च निःकनिष्ठेन मुष्टिना ॥ ९२ ॥
एवं तत्तत्प्रमाणे स्युर्वितस्त्याद्या विशेष्यगाः ।
द्विसमादिप्रमाणेऽन्यवत्तावद्द्वयसं पुनः ॥ ९३ ॥
तावन्मात्रं तथा स्वार्थे प्रमाणपरिमाण[86b]तः ।
संख्यायाश्चापि संदेहे शयमात्रं विशेष्यवत् ॥ ९४ ॥
दिष्टिमात्रं प्रस्थमात्रं पञ्चमात्रमितीरयेत् ।
ऊर्ध्वविस्तृतदोःपाणेर्नुर्माने पौरुषं त्रिषु ॥ ९५ ॥
पुरुषद्वयसं च स्यादस्मिन्पुरुषदघ्नवत् ।
स्याद्वादशाङ्गुलं छायामानं पौरुषमत्र च ॥ ९६ ॥

5137 प्रदेशश्च २
5138 ताल १ शो कर्णौ १
5140 कोपि १ त्यपि
5142 तालिका ७
5145 प्रतलौ
5146 खटक १ स्त्वर्ध°
5147 प्रसृत ३
5148 °श्चलुः २
5149 °दंजलि १
5150 हस्तो १
5152 वितस्त्या १
5153 द्विसमादि १; °द्वयसं १
5154 तावन्मात्रं १
5156 प्रस्थमात्रं १ पंचमात्र १
5158 °दघ्न ३ वत्
5159 पौरुष १

हास्तिनं हस्तिदघ्नं च हस्तिद्वयसमित्यपि ।
हस्तिमाने द्विपुरुषं द्विहस्ति नवहस्ति च ॥ ९७ ॥
स्त्रियां द्विपुरुषी गङ्गा तथा द्विपुरुषापि सा ।
स्यादूरुद्वयसी चोरुदघ्नी स्यादूर्ध्वमानके ॥ ९८ ॥
ऊरुमात्रीत्यादि पुनर्माने साधारणे भवेत् ।
तिर्यग्बाह्वोः प्रसृतयोरन्तरे व्याम आदिमे ॥ ९९ ॥
न्यग्रोधकश्च व्यायामस्त्रिषु मानार्थका अमी ।
कण्ठो गलो निगरणः क्रोडाग्रो धमनी धरः ।
नालोऽथ तदधोवर्ती मणिः काकलको मतः ॥ २०० ॥
कंधरा धमनिर्ग्रीवा शिरोधिः स्त्री शिरोधरा ।
अ ※ वाजे त्वलंकारे ग्रैवं ग्रैवेयमन्यवत् ।
कम्बुग्री[87a]वा त्रिरेखा सा स्त्री तु घाटा कृकाटिका ॥ १ ॥
अवटुर्मिथुनेऽथ स्याच्छिरोधेरन्तरं कृकः ।
कृकपार्श्वौ वीतनौ स्तः नीले प्राक्कंधरा-शिरे ॥ २ ॥
पश्चान्मन्ये कलम्ब्यौ च व्युपो(?) स्त्रि मुखमाननम् ।
चुब्रमास्यं च वदनं लपनं वक्त्रमस्त्रियाम् ।
श्म च तुण्डं तत्तु कर्णालंकारेण मनोहरम् ।
स्यात्कार्णावेष्टिकं भालोऽलयलीकं निटिलालिके ।
ललाटं स्त्री तु गोधिः स्यात्त्रिपताकं त्रिरेखकम् ।
कर्णः शब्दग्रहः श्रुन्ना स्त्री श्रुतिः श्रवणोऽस्त्रियाम् ॥ ५ ॥
शब्दाधिष्ठान-पैञ्जूष-श्रवः-श्रोत्र-महारवम् ।
पालिस्तु कर्णलतिका वेष्टनं कर्णशष्कुली ।
कर्णमूलं कर्णजाहं यन्मूलं पादजाहकम् ॥ ६ ॥
शङ्खोऽस्त्री स्याद्भालकर्णमध्यगः स्त्री तु दृग्दृशा ।
दृष्टिश्च न स्त्रियां नेत्रं नयनं चक्षुरक्षिणी ॥ ७ ॥

5160 °द्वयस ३
5164 ऊरुमात्री १
5166 व्यायाम १
5167 °धरः ६
5168 काकलको १
5171 कृकाटिका १
5173 कृकपार्श्वे वीतनौ २; नीले २
5174 कलंब्यौ २
5176 तुण्डं १०
5177 वेष्टिकं १
5178 गोधिः ५ स्यात्त्रिपताकं १
5179 Ms. reads °ग्रहः स्त्री श्रुन्ना श्रुतिः
5181 °लतिका २; °शष्कुली २
5182 °जाहं २

ईक्षणं लोचनं देहदीपोऽम्बक-विलोचने।
दर्शनं तारकं ※ ※ [तार]-तारके च कनीनिका ॥ ८ ॥
अपाङ्गौ नेत्रयोरन्तौ द्वाविमौ नरलि[87b]ङ्गकौ।
वामं तु नयनं सौम्यं भानवीयं तु दक्षिणम्।
क्रूरे त्वस्मिन्नदृष्टिः स्त्री तथानक्षि नपुंसके ॥ ९ ॥
ये लोहितादिनेत्रास्ते लोहिताक्षादयस्त्रिषु।
भ्रुवौ स्त्रियौ दृगूर्ध्वे स्तो द्वंद्वे त्वक्षिभ्रुवं तयोः ॥ १० ॥
भ्रुवोर्मध्यं कूर्चमस्त्री कूर्पं चावर्तके पुनः।
ऊर्णा भ्रुवोर्मध्यगते पक्ष्मा स्त्री नेत्ररोमणि ॥ ११ ॥
भेद्यवत्पक्ष्मलस्तद्युङ्नासिका तु विकूणिका।
कुल्मा गन्धवहा घोणा गन्धज्ञा घ्रा च शिङ्घिनी ॥ १२ ॥
नासा नर्कुटकं नक्रं घ्राणं न स्त्री नासिक्यमन्यवत्।
चिकिनं चिपिटं चिक्कं निबिडं निबिरीसवत्।
अवटीटावनाटावभ्रटान्यपि नतेन सः।
ओष्ठाधरौ तु रदनच्छदौ दशनवाससी ॥ १३ ॥
ओष्ठप्रान्तः सृक्क सृक्कि सृक्कु क्लीबानि सृक्किणी।
पुरस्तात्त्वसिकं तस्याप्यधस्ताच्चिबुकं भवेत् ॥ १४ ॥
सृक्कणः स्यात्परो गल्लः कपोलो गल्लतः परः।
कपोलतः परौ गण्डौ हनुह[88a]न्वौ द्वयोस्ततः ॥ १५ ॥
मुखालंकरणौ दन्तौ दंशः खादन-मल्लकौ।
खरुः सीरी द्विजो जृम्भ-दशनौ न स्त्रियौ रदः ॥ १६ ॥
रदनो रागचूर्णश्च हालुः स्याद्रुचकं तथा।
दन्तूलो दन्तवान्राजदन्तौ मध्यगताविमौ।
दाढा दंष्ट्राथ मिथुने काकुः स्याद्रसना न ना ॥ १७ ॥
रसा रसज्ञा रसना जिह्वा लोला च सा मता।
लम्बिका घण्टिका कण्ठशुण्डिका च सुधास्रवा ॥ १८ ॥

5186 तारकं १४
5188 सौम्यं १ भानवीयं १
5189 °नक्षि २
5190 °क्षादय १
5191 भ्रुवौ २; °क्षिभ्रुवं १
5192 कूर्पं २
5193 ऊर्णा १; पक्ष्मा १
5194 पक्ष्मल १
5196 घ्राणं १२; नासिक्य १
5200 सृक्किणी ४
5201 °स्तात्त्वसकं
5202 गल्ल १ कपोलो १
5203 गण्डौ १ हनुहन्यौ २
5206 चूर्णश्च ३; °द्रुचकं १४
5208 दंष्ट्रा २ थ
5209 रशना
5210 सुधास्रवा ५

काकुदन्तालु युग्ये तु मौलिर्मस्तकमस्त्रियाम् ।
मस्तिकं चोत्तमाङ्गं कं वराङ्ग - शिरसी शिरः ॥ १९ ॥
शीर्षं स्यात्करणत्राणं मुण्डं मूर्द्धा कमव्ययम् ।
चिकुरश्चिहुरः केशो मूर्द्धजो वृजिनोऽङ्गजः ॥ २० ॥
अस्रो हलो वेल्लिताग्रस्तीर्थवाप(क)श्च कुन्तलः ।
शिरोरुहः शिरसिजः कचो वालस्तु न स्त्रियाम् ॥ २१ ॥
तद्वृन्दे कैशिकं कैश्यमथ केशादितः परः ।
पाशः पक्षश्च हस्तश्च कलापो भार उच्चयः ॥ २२ ॥
रचना चेति केशानां भूयस्त्वप्रतिपादकाः ।
अलको[88b]ऽस्त्री कर्कराल: खंखरश्चूर्णकुन्तलः ॥ २३ ॥
भाले त्वस्त्री भ्रमरकः कुरलो भ्रमरालकः ।
कबरी केशवेषोऽथ धम्मिल्लः संयताः कचाः ।
वेणिः प्रवेणिः शीर्षण्य-शिरस्यौ विशदे कचे ।
केशेषु वर्त्म सीमन्तः शिखा तु स्याच्छिखाण्डिका ॥ २५ ॥
चूडा केशी केशपाशी जुटकं च शिखण्डिका ।
बालानां काकपक्षोऽसौ शिखण्डक-शिखाण्डकौ ॥ २६ ॥
.......................स्ता जटा च सटा द्वयोः ।
जटालस्तद्युतः क्षेपे त्रिषु जूटः पुनर्नरि ।
जटुकं कवरोऽक्लीबे कक्षागुह्यकठा (चा ?) जटाः ॥ २७ ॥
तनूरुहं लोम रोम न स्त्री तु श्मश्रु दाढिका ।
दंष्ट्रिका मासुरी नव्या कूर्चोऽस्त्री चिबुकस्थिते ॥ २८ ॥
लोमस्वङ्कुरितेषु द्वौ हृषिता हृष्ट इत्यपि ।
लोमशो रोमशो रोमसंयुक्तः पञ्च मेघवत् ।

5211 °र्द तालु २
5213 मूर्द्धा ७
5216 बाल १५ स्तु
5217 कैश्य २
5220 °कुंतलः ४
5221 °रालकः ३
5222 °षोथ २ धम्मिल्लः १
5224 सीमंतः १
5225 शिखंडिका ७
5226 °शिखांडकौ ३
5227 For the prior half, Ms. reads : जटीः कं वालीप्रतीति (corrupt)
5228 जटाल १ स्त°
5229 कवरो २
5231 मासुरी १; कूर्चो १ स्त्री
5232 हृष्ट २
5233 °संयुक्तः ३

रसासृङ्मांस-मेदोऽस्थि-मज्ज-शुक्राणि धातवः ।
सप्त वा दश चैकेषां रोमत्वक्स्ना[89a]युभिः सह ॥ २९ ॥
रस आहारजन्माग्निसंभवः षड्रसासवः ।
आत्रेयोऽसृक्करो धातुर्घनमूलो(ल)महापरः ॥ ३० ॥
रुधिरे रक्त - कीलाल - तेजोज - रसजानि च ।
आत्मजं देहजं तिग्ममस्रं लोहितमस्त्रियाम् ॥ ३१ ॥
मांसकृच्छोणितमसृग्वाशिष्टं प्राणदं तथा ।
आसुरं क्षतजन्माथ क्रव्यं पललमस्रजम् ॥ ३२ ॥
पिशितं तरसं कीनं मेदस्कृत्काश्यपं तथा ।
जरूथमुद्धसं तेजोभवं जङ्गलमस्त्रियाम् ॥ ३३ ॥
पलमांसामिषाण्यस्त्री तन्नादौ पिशिमाविषस्(?) ।
त्रिषु वल्लूरमुत्तप्तं शष्कुली शुष्कमामिषम् ॥ ३४ ॥
अपि सा मिथुने वृक्का - बुक्कानौ बुक्कमग्रिमे ।
सुरसं चाथ तद्वल्ल्यः पेश्यो नारीभगादिजाः ॥ ३५ ॥
दन्तमांसे तु वेला स्त्री पूयो दूष्यं नपुंसकम् ।
वसा शुद्धामिषस्नेहोऽथान्तिमे मेद-मेदसी ॥ ३६ ॥
गौतमं मांसजं तेजःसंभवं च वपा च सा ।
मस्तिष्कोऽस्त्री शिरःस्नेहो मस्तु[89b]लुङ्गक इत्यपि ॥ ३७ ॥
गोर्दं - गोदे अस्त्रि कुल्यं भारद्वाजं च मज्जकृत् ।
मांसपित्तं च मेदोजं तेजोजं चास्थिसंभवम् ॥ ३८ ॥
कि(की)कसं श्वप्रियं सारः कर्करस्तरुणं तु तत् ।
ग्रीवाकर्णघ्राणनेत्रकोशजं वलयं पुनः ॥ ३९ ॥
स्यात्पर्शुका पृष्ठपार्ष्णिपछलाकानिबन्धजम् ।
नितम्बतालुशङ्खांसशिरोजान्वंसगण्डजे ॥ ४० ॥

5234 Cf. Vāgbhaṭa. °स १ मेदो १ स्थि १ मज्ज १ शुक्राणि १
5236 For lines 5236–7 cf. Abh. ci. 3. 284.
5237 महापरः ९
5241 °जन्मा १७ थ
5244 °मिषाण्य १५ स्त्री
5245 शष्कुली ३
5247 पेश्यो १
5248 दूष्यं २
5249 वसा १; °स्नेहो २
5250 च सा ७
5252 °गोदे ५
5253 चास्थि रुद्ध च
5254 कर्करः १२ स्तरुणं १
5255 वलयं १

कपालोऽस्त्री कर्परोऽस्त्रि निर्मूटं दन्तसंभवः ।
रुचकं नलकं त्वन्यच्छङ्खोऽस्थ्यास्थिलल्लाटजः ।
शरीरास्थि करङ्कः स्यात्कङ्कालोऽस्थ्यस्थिपञ्जरः ।
भगालं नृकपाले स्यात्खट्वाङ्गं नरपञ्जरम् ।
शिरोस्थनि करोटिः स्त्री पृष्ठास्थि तु कशेरुका ॥ ४२ ॥
कशारुका न ना पार्श्वास्थनि स्तो वङ्कि - पर्शुके ।
पार्श्वं तु पर्शुकावृन्दे पृष्ठग्रन्थौ गडुः पुमान् ॥ ४३ ॥
न क्लीबे मज्ज-मज्जे स्तः शुक्रकृत्कौशिकोऽस्थिजः ।
अस्थि स्नेहोऽप्यथो शुक्र-रेत-रेतांसि मज्जजम् ॥ ४४ ॥
इ[90a]न्द्रियं बीजमानन्दप्रभवं किट्टवर्जितम् ।
प्रधानं पौरुषं पुंस्त्वं गर्भकृद्धातुरित्यपि ॥ ४५ ॥
बलं वीर्या न ना वभ्रं त्वक्त्वचासृग्धरा शिपिः ।
कृत्तिश्छविश्छादनी च त्वचो ना चर्म चाजिनम् ॥ ४६ ॥
स्पर्शनं चाथ तद्भेदा भासिनी लोहिनी सिता ।
ताम्रा च वेदिनी रोहिण्यपि मांसधरा तथा ॥ ४७ ॥
लसीका तु त्वग्रसोऽथ धमनिः स्त्री शिरा सिरा ।
नाडी नाभिगृहा स्नायुः स्त्री स्नसा वस्नसापि सा ॥ ४८ ॥
कण्डरा॰[तु]महास्नायुः किट्टं तु मलमस्त्रियाम् ।
कफो रसमलः श्लेष्मा बलासः खटकूटवत् ॥ ४९ ॥
शिङ्घाणः स्नेहजन्माथ स्थानभेदात्स पञ्चधा ।
रसनास्थो बोधकोऽसौ त्रिकस्थस्त्ववलम्बकः ॥ ५१ ॥
शिरःस्थस्तर्पकोऽथामाशयस्थः क्लेदकः कफः ।
श्लेषकः संधिसंस्थानः श्लेष्मलः श्लेष्मणः कफी ।
त्रिष्वथासृड्मलः पित्तमाग्नेयं पललज्वरः ॥ ५२ ॥

5258 निर्मूटं ३
5259 रुचकं १ नलकं १
5260 °पंजरः ३
5261 भगालं १; खट्वांगं १; °पंजरं १
5262 करोटि १
5263 °पर्शुके २
5264 पार्श्वं १; गडुः १
5266 °होप्य ६ थो
5267 °वर्जितम् १
5269 वीर्या १५
5271 स्पर्शनं ११; भासिनी १ लोहिनी १ सिता १
5272 ताम्रा १ च वेदिनी १ रोहिण्य १ पि मांसधरा १
5273 लसीका १
5275 °स्नायुः २; मल २
5278 बोधको १
5279 °स्तर्पको १
5280 श्लेषकः १; कफी ३
5281 °ज्वरः ४

पाचकं पक्तृ पि[90b]त्तं स्यात्पक्वामाशयमध्यगम् ।
हृद्गतं साधकं तत्त्वामाशयस्थायि रञ्जकम् ॥ ५३ ॥
दृक्स्थमालोचकं त्वक्स्थं भ्राजकं ग्रहणी पुनः ।
पाचकस्याश्रयः सैव कला पित्तधरा स्मृता ॥ ५४ ॥
पक्वाशयादधो नाभेरूर्ध्वं त्वाहृत्स्थलं भवेत् ।
आमाशयो जरायुस्तु पुंसि गर्भाशयोऽपरा ॥ ५५ ॥
उल्बमस्त्री च कललं शुक्रार्तवघनेऽस्त्रियाम् ।
मूत्रं वस्तिमलं किट्टोत्थ (?) मनुष्यजलं स्रवः ।
प्रस्रावश्च भवेन्मेहोऽथोच्चारावस्करौ समौ ।
वर्चः पुरीषं लेण्डं च शकृच्छमलमन्तिमे ।
विष्ठा न स्त्री गूथ-मल-वर्चस्का विड्विषौ न ना ॥ ५८ ॥
मूत्रं विष्ठा वान्तमलौ खमला मांससंभवा ।
दूषीका दूषिका दूषिः पिचण्डी च पिचाटकम् ॥ ५९ ॥
दृब्मल कर्णगूथं तु ताक्मं पि ष इत्य ।
जिह्वामलं तु कुलुकं लाला तु कफकूर्चिका ॥ ६० ॥
सृणीका स्यन्दिनी [91a] वक्रास्रवोऽप्यस्यास्त्वतिस्रवः ।
स्यात्प्रसेकोऽथ शिङ्घाणकुरण्डो नासिकामलम् ॥ ६१ ॥
पिपिकं स्याद्दन्तमलं पुष्पिका लिङ्गजं मलम् ।
स्वेदो मेदोमलोऽथास्थिमलौ स्तो नख-रोमणी ॥ ६२ ॥
स्नेहोऽक्षित्वग्विशां मज्जो मलोऽथौजश्च रेतसः ।
शुक्रशोणितसंयोगे प्रकृतिर्दोषभूयजा ॥ ६३ ॥
वेषोऽस्त्री वेश आकल्पो नेपथ्यं प्रतिकर्म तु ।
प्रसाधनं मण्डनं च भूषितस्तु प्रसाधितः ॥ ६४ ॥

5282 पक्तृ २
5283 साधकं १; रंजकं १
5284 °चकं १ त्वक्स्थं १
5285 °धरा २
5287 आमाशयो १; °योषरा ३
5288 उल्ब ४ मस्त्री
5290 °न्मेहो ७
5292 विड्विषो १३
5293 °मलौ १ खमला १
5295 दृब्मल ६; पिंजूष ३
5296 कुलुकं १
5297 °स्रवो ५
5298 °त्प्रसेको १; °मलं ३
5299 पिप्पिकं १; पुष्पिका १
5300 मेदोमलो १
5301 °थौज १ श्र
5302 प्रकृति १
5303 नेपथ्यं ३
5304 मंडनं ३

विभूषितोऽलंकरिष्णुरलंकर्ताप्यलंकृतः ।
परिभूषित-विभ्राजौ रोचिष्णुर्मण्डितस्तथा ॥ ६५ ॥
भ्राजिष्णुर्भूषिताद्याः स्युरेकादश विशेष्यगाः ।
अलंकारः परिष्कारो मण्डयन्तोऽप्यलंक्रिया ॥ ६६ ॥
मण्डनाभरणे न स्त्री भूषणं तद्धिरण्मयम् ।
हैमं च मेद्यवच्चूडामणिस्तु स्याच्छिरोमणिः ॥ ६७ ॥
न स्त्री किरीट-कोटीरोष्णीषाणि मुकुटं तथा ।
मकुटं नरि मौलिः स्यात्पत्रपाश्या ललाटिका ।
[91b]बालपाश्या पारितथ्या शङ्खचर्चापि सा मता ।
कर्णपूरोऽवतंसोऽस्त्री कर्णिका कर्णभूषणम् ॥ ६९ ॥
ताटङ्को न स्त्रियां कर्णदर्पणश्च निगद्यते ।
कुण्डलोऽस्त्री कर्णवेष्टो वाली स्यात्कर्णपृष्ठगा ।
उत्क्षिप्तिका तु कर्णान्दूः स्त्रियां ग्रैवेयकं पुनः ।
ताडपत्रं दन्तपत्रमुभयं च समार्थकम् ।
स्याद्ग्रैवेयं कण्ठभूषा लम्बनं तु ललन्तिका ॥ ७१ ॥
लम्बमाना सा तु हैमी भवेत्प्रालम्बिका स्त्रियाम् ।
कन्धरातोरणं कण्ठी स्यादुरःसूत्रिका पुनः ॥ ७२ ॥
मौक्तिद्वंद्वे तु हारः स्यान्मुक्तास्रङ्मौक्तिकावली ।
मुक्तालता भवेन्मुक्ता प्रालम्बो मध्यगोऽस्य च ॥ ७३ ॥
मणिः स्यात्तरलो मध्यनायकोऽथ सरोलता ।
सरिका यष्टिका देवच्छन्दस्तु शतयष्टिकः ॥ ७४ ॥
इन्द्रच्छन्दोऽष्टोत्तरी स्याद्यष्टीनां च सहस्रतः ।
तदर्द्धे विजयच्छन्दो हारस्त्वष्टोत्तरं शतम् ॥ ७५ ॥
भवेद्रश्मिकलापोऽर्द्धहारोऽथ द्वादशोन्मितैः ।
[92a] तैरर्द्धमाणवोऽथार्द्धगुत्सोऽस्माद्द्विगुणैः सरैः ॥ ७५ ॥

5307 भ्राजिष्णु ११
5309 भूषणं ७
5310 हैमं २; °मणिः २
5312 मौलिः ५
5313 °चर्चा ३
5316 °वेष्टौ २ वाली १; °पृष्ठगा ७
5317 कर्णांदू २
5319 °भूषा २
5320 °माना ३; °बिका १
5321 कण्ठी १; °सूत्रिका १
5323 प्रालंबो ६
5324 °नायको २ थ
5326 इंद्रच्छंदो १
5327 विजयच्छंदो १ हार १
5329 °माणवो १; °गुत्सो १

गुत्सः सप्ततियष्टिः स्यात्क्वचिद्द्वात्रिंशता सरैः ।
इतोऽर्द्धतो माणवको मन्दरोऽपि तदर्द्धतः ॥ ७६ ॥
तद्वद्गोस्तन-गोपुच्छावेकावल्येकयष्टिका ।
सैव नक्षत्रमाला स्यात्सप्तविंशतिमौक्तिकैः ॥ ७७ ॥
बाहुभूषा खट्ट[:] केयूराङ्गदे चाथ न स्त्रियाम् ।
षडमी स्युः पारिहार्यः कटको वलयोऽपि च ॥ ७८ ॥
आवापः कङ्कणश्चैव बालकः करभूषणम् ।
हस्तसूत्रं प्रतिसरस्त्रिषु रात्नं तु पुष्पकम् ॥ ७९ ॥
अङ्गुलीयं तूर्मिका स्याद्वालकोऽपि च न स्त्रियाम् ।
साक्षराङ्गुलिर्मुद्रा सा स्यासको हस्तबिम्बकः ॥ ८० ॥
काञ्चिः काञ्ची सिञ्जिनी च रशना रसनापि च ।
सप्तकी च कलापोऽस्त्री क्लीबे सारसनं तथा ॥ ८१ ॥
शृङ्खला त्रिषु पुंस्कट्यामथ पादाङ्गदं भवेत् ।
सिञ्जिनी स्यात्तुलाकोटिः स्यात्पादकटकोऽपि च ॥ ८२ ॥
मञ्जीरो हंसको न स्त्री नूपुरश्च तथान्दुकः ।
[92b] त्वक्फल-कृमि-रोमाणि चतस्रो वस्त्रयोनयः ॥ ८३ ॥
क्षौमादि त्वङ्मयं वाल्कं क्षौममस्त्री दुकूलकम् ।
दुगूलकं च चरमे कार्पासं बादरं फलात् ॥ ८४ ॥
कौशेयं कृमिकोशोत्थं राङ्कवं मृगरोमजम् ।
त्रिषु कार्पासादयोऽथ चीर-वासोंशुकानि च ॥ ८५ ॥
आच्छादनं च वसनं चेलं सिक् नेत्रमस्त्रियाम् ।
प्रोत-प्राच्छाद-सिचया वस्त्रं शाटकमम्बरम् ॥ ८६ ॥
अस्त्रीण्यथो निष्प्रवाणि तन्त्रकं नाहतं नवम् ।
पटच्चरं जीर्णवस्त्रं त्रिष्वथो अञ्चलोऽस्त्रियाम् ॥ ८७ ॥
दशा भूम्नि द्वयोश्चाथ वर्तिर्वस्तिर्द्विलिङ्गकः ।

5330 गुत्सः १
5331 माणवको १
5332 °गोपुच्छ्र १
5337 प्रतिसर १; पुष्पकं १
5339 °मुंद्रा १
5341 सारसनं ८
5342 शृङ्खला १
5345 °योनयः १
5346 क्षौमादि १; वाल्कं २
5347 बादरं २
5348 °कोशोत्थं २
5350 चलसिक्
5351 °मंबरं १४
5352 नाहते for नाहतं

दशा तूली जवनिका शाणी सच्छिद्रवाससि ।
नक्तकः कर्पटोऽस्त्री स्यात्प्रोतं च पटलं त्रिषु ॥ ८८ ॥
गुणस्तन्तुः सूत्रमस्त्री तत्तु कार्पासजं पिचोः ।
पिचव्यं त्रिषु तत्साधु धौतकौशेयकं पुनः ॥ ८९ ॥
पत्रोर्णं बहुमूल्यं तु तन्महाधनमन्यवत् ।
तत्स्यादुद्गमनीयं यद्धौतयोर्वस्त्रयो[93a]र्युगम् ॥ ९० ॥
पटि त्रिषु सुचेलो ना वराशिः स्थूलशाटकः ।
स्त्रियां बृहतिका वस्त्रे महीयसि निगद्यते ।
कुथः कुटार ऊर्णायुः शाल्करो रल्लकाविकौ ॥ ९१ ॥
औरभ्रः कम्बलो द्वंद्वे परिस्तोमास्तरौ तथा ।
वर्णः प्रवेणिर्नवता सूची-वान-कुथास्त्रिषु ॥ ९२ ॥
निचोलः प्रच्छदपटो निचुलश्चोत्तरच्छदः ।
अधोंशुकं निवसनमुपसंव्यानमित्यपि ॥ ९३ ॥
परिधानं चान्तरीयं * * * * * * * * ।
संव्यानमुत्तरासङ्गो भवेद्बृहतिका स्त्रियाम् ॥ ९४ ॥
प्रावारश्चाथ नीशारो हिमानिलनिवारणम् ।
नीवी त्वधोंशुकग्रन्थिरुच्चयोऽथ वरस्त्रियाः ॥ ९५ ॥
अर्धोरुकेऽवरे चण्डातकोऽस्त्री चलनश्च सः ।
अन्यस्याश्चलनी क्षिप्रोढाया आनन्दवस्त्रकम् ॥ ९६ ॥
घर्घरी तु कुमारीणां शाटी चोटी चटी च सा ।
कच्छा कच्छाटिका कक्षा परिधानापराञ्चले ।
कच्छापटोऽस्त्री कौपीनमथ वक्षोम्बरे भवेत् ।
चोलोऽङ्गिका कञ्चुलिका कूर्पा[93b]सोऽस्त्री च कञ्चुकः ॥ ९८ ॥
बीटीका चोलकग्रन्थिरुष्णीषं पुनरस्त्रियाम् ।
तिरीटं च शिरोवेष्टः शिरोवेष्टनमित्यपि ॥ ९९ ॥

5355 जवतीका ५
5357 सूत्रम ३ स्त्री
5358 पिचर्व्यं १
5359 पत्रोर्णं १; °धन ३
5360 °नीयं १
5361 सुचेलो २; °शाटकः २
5364 द्वंद्वे ८
5365 °कुथ ८ त्रिषु
5366 नितुलोस्यो (corrupt)
5370 नीशारः १
5371 °रुच्चयो ३
5372 चलन२ श्च
5373 °श्चलनी १
5374 चटी ४
5375 °चले ५
5376 कौपीन ३
5377 कंचुलिका २
5378 °ग्रंथि २

निचोलो वारबाणेऽस्त्री कार्पासस्यार्द्धचोलकः ।
जङ्घावस्त्रं मह्लुणं स्यात्कन्था स्याद्यतिवाससि ।
चीवरं भिक्षुसंघाटी निवीतं प्रावृतं त्रिषु ॥ ३० ॥
गोमूत्रवर्णं वस्त्रं यत्तद्गोमूत्रकमुच्यते ।
स चीवरायमाणः स्यादर्जयेच्चीवराणि यः ।
स वस्त्रयंस्तु वस्त्राणि यः समाच्छादयेत्त्रिषु ॥ ३०० ॥
स्यात्त्रिष्वाप्रपदीनं तत्प्राप्नोत्याप्रपदं हि यत् ।
सर्वाङ्गीणं तु सर्वाङ्गव्यापि वस्त्रादि यद्भवेत् ॥ १ ॥
अस्त्री वितानमुल्लोचः कदर्कः खजकश्च सः ।
चन्द्रोदयश्चाथ भवेद्दूष्यं वस्त्रगृहं स्थलम् ॥ २ ॥
अस्त्रियां तुबरं प्रोताच्छादनं कुटरुः पुमान् ।
केणिका स्यात्पटकुटी भवेद्गुणलयन्यपि ॥ ३ ॥
अवस्तारो जवनिका नीरङ्गिन्यवगुण्ठिका ।
अपटी प्रतिसीरा च स्यात्ति[94a]रस्करिणी च सा ॥ ४ ॥
प्रतिशीरा काण्डपटो गोणीकण्ठालिकं समे ।
जालिकाल्पा तु सा गोणीतरी गोणितरी तथा ।
प्रसाधनं तु चरमे परिकर्माङ्गसंस्क्रिया ॥ ५ ॥
मृजा मार्ष्टिर्मार्जना स्यादभ्यङ्गस्तैललेपनम् ।
मूर्धतैलं शिरोबस्ति पिच्छ(ष्टा ?)भ्यङ्गैः ससिञ्चनैः ॥ ६ ॥
उद्वर्तनोत्सादने द्वे तत्रोच्छादनमित्यपि ।
जिल्यु (?) द्वर्तिर्मलं पिण्डमाप्लावस्त्वाप्लवो नरि ॥ ७ ॥
भवेदभिषवः स्नानं मज्जनं च समार्थके ।
जेन्ताकस्तु भवेत्सेको य उष्णोदकनिर्मितः ।
विलेपनं त्वङ्गरागो वर्णको न स्त्रियामथ ।

5380 After line, Ms. reads छेक ५।
5382 °संघाटी ३; प्रावृतं २
5385 वस्त्रयं १ स्तु
5386 °पदीनं १
5387 सर्वांगाणं १; यद्भवेत् १
5389 चंद्रोदय ५
5391 °यन्यपि ३
5394 कांडपटो ९
5395 °तरी गोणीतरी २
5396 संस्त्रियां २
5397 °र्मार्जना ३
5398 °तैलं १
5400 पिंड ३
5401 मज्जनं ५
5402 जेंताक १
5403 वर्णको ३

गात्रानुलेपनी वर्तीरनुबोधः प्रबोधनम् ॥ ९ ॥
विच्छित्तिः स्त्रीसमालम्भश्चर्चा चर्चिक्यमित्यपि ।
पत्रलेखा पत्रभङ्गिर्मकरी पत्रवल्लिका ॥ १० ॥
पत्राङ्गुलिश्च माढिश्च मालुरखी विशेषकः ।
तमालपत्रं पुण्ड्रश्च चित्रकं तिलकोऽस्त्रियाम् ॥ ११ ॥
कश्मीरजन्म घुसृणं वर्णं बाह्लीक-बाह्लिके ।
कालेयं [94b] जागुडं चाग्निशिखं च कुसुमान्त(त्म)कम् ॥ १२ ॥
केसरं किसरं वेरं पीतकं पीतनं वरम् ।
असृग्रक्ताम्बरं न स्त्री कुङ्कुमं हरिचन्दनम् ॥ १३ ॥
संकोचं पिशुनं धीरं दीपनं रक्तचन्दनम् ।
कस्तूरिका गन्धधूलिर्मृगनाभिर्लताण्डजा ॥ १४ ॥
स्यादेणनाभिजा दर्पो मदोऽसौ गन्धशेखरम् ।
मार्जारी वेधमुख्या च मदनी च निगद्यते ॥ १५ ॥
कर्पूरोऽस्त्री चन्द्रनामा घनसारः सिताभ्रकः ।
रेणुसारो वेधकं च तथैव रसकेसरम् ॥ १६ ॥
हिमभस्म हिमाह्वं च स्त्रियां तु हिमवालुका ।
गोरोचना रोचना स्याद्गोपित्तं च प्रकीर्तितम् ।
कर्पूरागरुकस्तूरीकङ्कोलैर्यक्षकर्दमः ॥ १७ ॥
पुरसर्जाभया लाक्षी शठी नखजटानतैः ।
स शैलेयैः समधुभिर्धूपः कामशरो मतः ॥ १८ ॥
स्थानात्स्थानान्तरं गच्छन्धूमो गन्धपिशाचकः ।
तरूणां प्रसवाधायी भवेद्दोहदधूपकः ।
चूर्णोऽस्त्री वासयोगाः स्युर्भावितं वासितं त्रिषु ।
पिष्टातः पटवासः[95a]स्यादुद्य(?)लिसक इत्यपि ॥ १९ ॥
संस्कारो गन्धमाल्याद्यैर्यः स्यात्तदधिवासनम् ॥ २० ॥
माल्यं मालास्रजौ मूर्ध्नि केशमध्ये तु गर्भकः ।
मालावान्मालिको माली मालभारी दधत्स्रजम् ॥ २१ ॥

5404 वर्तीर रनु°
5408 तिलके ५
5413 °चंदन ४
5416 मदनी १२
5420 °पित्तं १
5423 कामशरो १
5426 °योगाः २
5427 °लिसक ३
5428 °वासनम् १
5430 माली २; °भारी १

पद्ममालाधरः पद्ममालभारी निगद्यते ।
स्रगस्ति यस्य स स्रग्वी स्रजीयांस्तु स्रजिष्ठवत् ॥ २२ ॥
माला*[वा]नपि मालिष्ठः स्रग्विणोऽतिशये त्रिषु ।
प्रभ्रष्टकं शिखालम्बि पुरोन्यस्तं ललामकम् ॥ २३ ॥
प्रालम्बमृजुलम्बि स्यात्कण्ठाद्वैकक्षिकं तु तत् ।
यत्तिर्यक् क्षिप्तमुरसि शिखासु स्त्री न शेखरः ॥ २४ ॥
अवतंसस्तथोत्तंसो नरि त्वापीड उच्यते ।
उच्छीर्षकं तूपधानमुपबर्हश्च गण्डुकः ॥ २६ ॥
संस्तर-प्रस्तरौ तुल्यावासन्दी लघुखट्विका ।
निषद्याथो मञ्चकः स्याच्छयनं तल्पमस्त्रियः ॥ २७ ॥
मञ्च - पर्यङ्क - पल्यङ्क - कर्णवंश्या नृलिङ्गकाः ।
शयनीयं च तलिमं नैर्यूहो गजदन्त[95b]जः ॥ २८ ॥
तन्मण्डपस्तु कुद्रङ्कः शय्या स्यात्खट्वया समा ।
पर्यङ्किका बालशय्या महाशय्या तु भूपतेः ॥ २९ ॥
खट्वैकदेशो मार्जारोऽस्त्रियां त्वासन - विष्टरे ।
पीठं नपुंस्यथौशीरमेकोक्त्या शयनासने ॥ ३० ॥
पादपीठं फलहकः पादपः पादुकापि च ।
आसन्दी वेत्रपीठं स्याल्लोचकं कज्जलाञ्जने ।
दीपोऽस्त्रियां प्रदीपश्च दशाकर्षी दशेन्धनः ॥ ३१ ॥
जटाज्वालो गृहमणिर्द्योतनोऽञ्जनकेतनः ।
स्नेहप्रियोऽथास्य पात्रं कोशिका मल्लिका द्वयोः ॥ ३२ ॥
तदाधारस्थलं पूषी ताम्बूलं मुखवासनम् ।
चर्वितेऽस्मिन्नवेला स्त्री स्यादावेलो नृलिङ्गकः ॥ ३३ ॥

5431 °भारी १
5432 स्रग्वी १
5433 मालिष्ठः ४
5434 प्रभ्रष्टकं १; ललामकं १
5435 प्रालंब १; °क्षिकं १
5437 त्वापीड ४
5438 गंडुकः ४
5439 °प्रस्तरौ २
5440 निषद्या ३
5442 तल्मिं९ नैर्यूहो १
5443 कुद्रंकः १; खट्वया २
5444 °शय्या १ महाशय्या १
5445 मार्जारो १
5446 पीठं ३; °शीर १
5447 फलहकः २; पादुका ४
5448 आसंदी १; °लांजने ३
5451 स्नेहप्रियो ९; मल्लिका २
5452 पूषी १; °वासनम् २
5453 °दावेलो २

फरूबकं पूगपात्रं पर्कटी पूगकर्त्तकः ।
स्यात्ताम्बूलकरङ्कश्च स्थगी ताम्बूलभाजनम् ॥ ३४ ॥
ताम्बूलदो वागुरिकः ❋ ❋ ❋ [ताम्बूल]पिटकस्त्रिषु ।
स्त्रियौ तु पेटा - मञ्जूषे पुटकं पुस्तकादिभृत् ।
वंशजे भाजने पिण्ड - कण्डोलौ पिटक[96a]स्त्रिषु ।
समुद्गकः संपुटकः प्रसेवः स्यूत इत्यपि ।
कटस्त्रिषु किलिञ्जो नासने वीरणनिर्मिते ।
कटकोणः(लः) प्रतिग्राहः पतद्ग्राहः पतद्ग्रहः ॥ ३६ ॥
प्रोन्दुकः पालमप्यन्त्ये कङ्कतस्तु त्रिलिङ्गकः ।
प्रसाधनः केशमृट् च स्यादादर्शस्तु दर्पणः ॥ ३७ ॥
स्युरात्मदर्श - मुकुर - मकुराः कर्करो दृढः ।
यथामुखीनस्त्रितये स यथामुखदर्शनः ॥ ३८ ॥
एवं स्यात्संमुखीनेऽथ न स्त्री भ्रमरको गुडः ।
गिरिर्गुडेरो गण्डोलो गडोलोऽस्त्री तु कन्दुकः ॥ ३९ ॥
गेन्दुकोऽप्यस्य व्युतादानं(?)क्रीडावीटा तु पच्छिका । (?)

इति नृवर्गः ।

वंशोऽन्ववायः संतानोऽन्वयश्चाभिजनः कुलम् ।
गोत्रं च जननं जातिः संततिश्च समार्थकाः ॥ १ ॥
वंश्यः कौलेयकः कौलः कुलीनो वीजय - गोत्रजौ ।
महाकुलीनस्तु महाकुलो माहाकुलीनवत् ॥ २ ॥
सभ्य-साधू सज्जनार्यौ समौ पार्षद्य-पार्षदौ ।
पारिषद्यः पारिषदो भवेदुष्कुलजः पुनः ॥ ३ ॥
[96b]दौष्कुलेयो दुष्कुलीनः पांसनेऽमी विशेष्यगाः ।

5454 °पात्रं २
5455 °भाजनं ३
5456 वागुरिकः ३; पिटक २
5457 मंजूषे २ पुटकं १; °भृत्
5458 पिटक ३
5459 संपुटकः २; स्यूत २
5462 पाल ६
5463 केशमृट् ३
5464 °मकुराः ५
5465 °मुखीन १
5466 °त्संमुखीनो १
5467 गडोलो ६
5468 व्युतादानं १; °वीटा १
इति नृवर्गः ॥
5470 संतति १० श्च
5471 °गोत्रजौ ६
5474 पारिषदो ११
5475 पांसने ३

वर्णा नरि ब्राह्मणाद्याश्चातुर्वर्ण्यं पुनः स्मृतम् ॥ ४ ॥
विप्र-क्षत्रिय-विट्-शूद्रास्ते त्वशूद्रा द्विजा मताः ।
ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो भिक्षुश्चतुष्टये ॥ ६ ॥
आश्रमोऽस्त्री ब्राह्मणस्तु विप्र-भूदेव-वाडवाः ।
द्विजो द्विजातिर्मुखजोऽग्रजन्मा चाग्रजातिवत् ॥ ७ ॥
वर्णज्येष्ठो वेदगर्भः सूत्रकण्ठस्त्रयीमुखः ।
कजो मित्रश्च सावित्रो ब्रह्मा चैतश एतशाः ॥ ८ ॥
शमीगर्भश्च यागादियुक्तः षट्कर्मा * * * * * ।
* * * * * * * * सोमपीथी स सोमपाः ।
ब्रह्मण्यं स्याद्ब्रह्महितं विशेष्यसमलिङ्गकम् ।
ब्राह्मणौघे तु वाडव्यं ब्राह्मण्यमपि चान्तिमे ॥ ९ ॥
भवेद्ब्राह्मणजातीयो ब्राह्मणत्वसमन्वितः ।
असावग्निष्टोमयाजी सोमयाजी च सोमसुत् ।
जातिविप्रो ब्रह्मबन्धुः कुब्रह्मो ब्राह्मणब्रुवः ॥ ९ ॥
कुब्रह्माथ महाब्रह्मो महाब्रह्मा स वन्दितः ।
सुराष्ट्रब्रह्म-सौ[97a]वीरब्रह्मौ स्तो देशनामतः ॥ १० ॥
बटुस्तु स्यान्माणवकः स कृतोपनयो भवेत् ।
उपनायस्तूपनयो बटूकरणमानयः ॥ ११ ॥
भद्राकृतिः स्त्रियां मद्राकृतिश्चूडाकृतिः स्त्रियः ।
मङ्गल्यमुण्डनं चूडाकरणं चौलमित्यपि ।
अग्नीन्धनं त्वग्निकार्यमाग्नीध्रा चाग्निकारिका ॥ १२ ॥
स्याद्विधामघवन्नित्यादिक ऋग्ब्रह्मचर्यवान् ।
बटुर्माहानाम्निकोऽत्र माहानामिक एव च ।
वर्णी तु ब्रह्मचारी स्याद्भिक्षा स्याद्ग्रासमात्रकम् ।
भैक्षं भिक्षासमूहे स्यादथ संस्कारपूर्वकम् ॥ १३ ॥

5476 वर्णा १; °र्वर्ण्यं १
5477 द्विजा १
5478 ब्रह्मचारी १; °प्रस्थो १ भिक्षु १
5479 आश्रमो १
5482 एतशाः १९
5483 षट्कर्मा १
5485 ब्रह्मण्यं १; °लिंगकं १
5486 ब्राह्मण्य २
5487 °जातीयो १
5488 सोमयाजी ४
5490 °ब्रह्मा २
5491 ब्रह्म १ °ब्रह्मौ १
5493 °मानयः ४
5496 °कार्य२ माग्नीध्रा
5498 °नामिक २
5499 °चारी २ स्याद्भिक्षा १
5500 भैक्षं १

उपाकर्मोपाकरणं गुरुतो ग्रहणं श्रुतेः ।
स्याद्ब्रह्मवर्चसं वृत्ताध्ययनर्द्धिरथाञ्जलिः ॥ १४ ॥
पाठे ब्रह्माञ्जलिः पाठे विप्रुषो ब्रह्मबिन्दवः ।
ध्यानयोगासने ब्रह्मासनमध्ययनं पुनः ॥ १६ ॥
अधीतिः पठनं पाठो निपठश्च निपाठवत् ।
पाठे शिष्योपदेशार्थे निगाद-निगदौ समौ ।
साग्नि क्लीबान्ययं तत्स्याच्चेदग्नि[97b]ग्रन्थिसीम तत् ॥ १७ ॥
ब्रह्मोद्यं ब्रह्मवद्यं च वेदप्रवचनं समम् ।
*यतिः पाठविच्छेदो ब्रह्मारण्यं तु पाठभूः ।
साकल्यवचनं पारायणं कल्पो विधिक्रमौ ॥
मुख्यः स्यात्प्रथमः कल्पोऽनुकल्पस्तु ततोऽधमः ॥ १८ ॥
पठिताभ्यसनेऽभ्यासो योग्या च गुणनी स्त्रियौ ॥ १९ ॥
गर्भाधानादिसंस्कारकारी गुरुरुदीरितः ।
मन्त्रव्याख्याकृदाचार्य ईष्व इष्वोऽथ पाठकः ॥ २० ॥
उपाध्यायोऽध्यापकः स्याच्चक्षाश्च कवरः समाः ।
व्यापारितः ससत्कारं मासं सद्मालिक(?)स्त्रिषु ॥ २१ ॥
छात्रान्तेवासिनौ शिष्यो विनेयश्च समार्थकः ।
शिष्योपाध्याययोर्द्वंद्वे शैष्योपाध्यायिका स्त्रियाम् ।
निशाध्ययनमस्यास्ति सोढं नैशः स नैशिकः ॥ २२ ॥
अपपाठो यस्य वृत्तो भवेदेकः परीक्षणे ।
ऐकान्यिकः स शिष्यः स्यादेवं द्वैयान्यिकादयः ॥ २३ ॥
यो द्वितीयादिरूपेण ग्रन्थं गृह्णाति स द्विकः ।
द्वितीयकश्चाथ त्रिकः स तृतीयक [98a] इत्यपि ॥ २४ ॥
द्विकादयस्तु ग्रहणे ग्रन्थस्य क्लीबलिङ्गकाः ।
अधीयन्स्यादकृच्छ्रेण पठंस्तद्वत्तु धारयन् ।

5501 °करणं २
5502 °वर्चसं १
5503 ब्रह्मांजलिः१; °विंदवः १
5504 ब्रह्मासन १
5506 °निगदौ १
5508 °प्रवचनं ३
5509 पाठभूः ५
5510 पारायणं१; °क्रमौ ३
5511 कल्पो१नुकल्प१स्तु
5512 गुणनी ३
5513 गुरु १
5514 आवाप for आचार्य; इष्वोव४पाठकः
5515 स्यांद; कवरः ५ समा
5516 °लिक१त्रिषु
5518 °ध्यायिका १
5519 नैशिकः २
5520 भवेदेक
5521 ऐकाविकः; °कादयः १
5523 द्वितीयक २; तृकः स तृतीयक २

चतुर्दश्यां श्मशाने वा योऽधीते ब्राह्मणः श्रुतिम् ।
चातुर्दशिक उक्तोऽसौ तथा श्माशानिकस्त्रिषु ॥ २३ ॥
पारायणं वर्त्तयेद्यः स पारायणिकस्त्रिषु ।
येनाधीतमधीती स शैक्षः प्राथमकल्पिकः ॥ २४ ॥
अनूचानो गणिः पुंसि योऽधीती साङ्ग आगमे ।
स्यात्पारंपर्यमाम्नायः संप्रदायो गुरुक्रमः ॥ २५ ॥
एकब्रह्मव्रताचारा मिथः सब्रह्मचारिणः ।
सतीर्थ्यास्त्वेकगुरवो लब्धानुज्ञस्तु यो गुरोः ॥ २६ ॥
समावृत्तः स्नातकस्तु यो भवेदाप्लुतो व्रती ।
गर्भाधानादिसंस्कारैर्युक्तोऽसौ संस्कृतस्त्रिषु ।
अभावात्स्त्रीपरित्यागस्तुरगब्रह्मचर्यकम् ॥ २७ ॥
अजपस्त्वसदध्येता शाखारण्डो[ऽप्य]शाखकः ।
निराकृतिर्वेदहीनो नष्टाग्निर्वीरहा भवेत् ॥ २८ ॥
व्रात्यः संस्कारहीनः स्यादवकीर्णी क्षत[98b]व्रतः ।
गृही ज्येष्ठाश्रमी सत्री गृहपाय्यो गृहस्थवत् ।
गृहमेधी गृहपतिर्गृही च * गृहाधिपः ॥ २९ ॥
पुंस्युपाधिस्तथाभ्यागारिकः सोऽतिकुटुम्बकः ।
व्रतसंग्रहणं दीक्षाथादिष्टी क्रतुषु व्रती ॥ ३० ॥
यजमाने यष्टा यह्वो दस्रो याजकृदुक्थशाः ।
सोमयाजी दीक्षितः स्याद्दीक्षिता तत्क्रतुव्रती ॥ ३१ ॥
आर्त्विजीनस्त्वृत्विगर्हो यज्ञार्हो यज्ञियो मतः ।
स सोम्यः सोमपानार्हस्त्रैवार्षिकधनो हि यः ।
*********माहिताग्निश्च साग्निकः ।
अग्न्याहितोऽप्यथारम्भः उद्धातः प्रक्रमस्तथा ॥ ३४ ॥
अभ्यादानमुपोद्धातो ज्ञात्वारम्भ उपक्रमः ।

5527 चातुर्दशेक १; °निक १ त्रिपुः
5528 पारायणीकः १
5529 °मधीती १ स-शैक्षः १; °कल्पिकः २
5530 गणि: २
5531 °र्यं साम्नायः गुरुक्रमः ४
5533 °गुरवो १
5534 समावृत्तः १; व्रती १
5537 °दध्येता २ शाखारंडो १
5538 °हीनो १
5539 °हीनः २; °कीर्णी १
5541 °पति ऽगृहवि
5543 दीक्षा २
5544 याजकदुक्थसः
5545 दीक्षिना ३
5546 यज्ञियो १
5549 अग्न्याहितो ३
5550 उपोघातो ५; उपक्रमः १

प्रत्युत्क्रमः प्रयोगः स्याच्छंयुवाकस्तु शंयुगी ॥ ३५ ॥
वृतिः सुगहना कुम्बो स्यात्स्तम्भे युग–यूपकौ ।
चषालोऽस्त्री तत्कटको यूपाग्रं नर्म न स्त्रियाम् ॥ ३६ ॥
यज्ञः सवोऽध्वरो यागो वसुरोचिर्मखः क्रतुः ।
मन्युः स्तोमः संस्तरश्च संचाय्यः सप्ततन्तुकः ॥ ३६ ॥
बर्हिर्वितानमस्त्री स्या[99a]त्सत्रमिज्याथ यज्ञियम् ।
यज्ञकर्मोचितमथ कुण्डपाय्यः ससोमकः ॥ ३७ ॥
सौमिकी–दीक्षणीयेष्टि–ज्योतिष्टोमाः समार्थकाः ।
अग्निष्टोमश्च तद्भेदा राजसूयं न योषिति ॥ ३८ ॥
वाजपेयं चाश्वमेधो नरमेधादयोऽपरे ।
दर्शश्च पौर्णमासश्च यागौ पक्षान्तयोः पृथक् ॥ ३९ ॥
वैतानिकाः श्रौतयज्ञाः स्मार्ता गृह्याः प्रकीर्तिताः ।
स्थालीपाकः पार्वणः स्यादग्निहोमयुताहुताः ॥ ४० ॥
प्रहुता बलिहृत्याद्याः स्युर्ब्रह्मणि हुताः पुनः ।
विप्रभोजनसंयुक्ताः पाकयज्ञास्त्रयोऽप्यमी ॥ ४१ ॥
श्रुतिपाठो ब्रह्मयज्ञो देवयज्ञोऽनले हुतिः ।
बलिदानं भूतयज्ञः पितृदानं पितृक्रतुः ।
निवापः पिण्डदानं च श्राद्धं तर्पणमित्यपि ॥ ४२ ॥
नृयज्ञोऽतिथिसंतृप्तिः पञ्चामी स्युर्महामखाः ।
होमो होत्रं वषट्कारो हुतिराहुतिरित्यपि ॥ ४३ ॥
दीक्षान्तोऽवभृथो यज्ञे सुत्वा त्वभिषुतस्त्रिषु ।
स्वाध्यायः स्या[99b]ज्जपः सुत्याभिषवः सवनं च तत् ।
समाजस्तु सभा-संसद्घटा-समिति-पर्षदः ॥ ४४ ॥
आस्थाऽऽस्थानी-परिषदः समज्या गोष्ठिका च सा ।
आस्थानं च सदः पुंसि स्त्रीनपुंसकयोः सदः ॥ ४५ ॥

5551 प्रयोगः २; °वाक१मुशं°
5552 कुंबो २; °पूपकौ २
5553 चषालो १; नर्म १
5556 यज्ञियं १
5557 कुण्डपास्यः
5558 सोमिकी; °ष्टोमः
5559 अग्निष्टोम६श्च; °सूयं १
5560 वाजपेयं १ चाश्वमेधो १
5561 दर्श१श्च; वायुश्च
5562 गृह्याः १
5563 पार्वणः २; °हाम°; °हुताः १
5564 प्रहुता १
5565 पाकयज्ञा १
5566 °यज्ञो २ देवयज्ञो १
5567 बली°
5568 तर्पण ६
5569 °तृप्तिः २
5570 °राहुति ५
5571 °भृथो २; सुत्वा १
5572 °ज्जयः २; त्पा for तत्
5575 सदः १३

पर्षद्बलाः सभासूराः सदस्या विधिदर्शिनः ।
सभासदः सभास्ताराः सभ्याः सामाजिकाश्च ते ॥ ४६ ॥
होत्रा स्त्री(?) यजनाचार्य-ऋत्विगृक्षर-याज्ञिकाः ।
स्त्रीर्विर्यजुर्विदध्वर्युरविनः कठयज्युवत् ॥ ४७ ॥
अध्वर्योरिदमर्थे स्यादाध्वर्यवमिति त्रिषु ।
होता ऋत्विगथोद्गाता भवेत्सामग उक्थशाः ।
समग्रवेदविद्ब्रह्मा ब्रह्मत्वं तस्य कर्मणि ॥ ४८ ॥
आग्नीध्रो * ग्निमिन्धे * मेदाः पोत्रादयोऽपरे ।
द्वंद्वे तु होतापोतारावथ निर्मन्थदारुणि ॥ ४९ ॥
द्वंद्वेऽरणिर्गार्हपत्यो नर्यो गृहपतिश्च सः ।
शंस्य आहवनीयः स्यादथर्य्यो दक्षिणानलः ॥ ५० ॥
अग्नित्रयमिदं त्रेता प्रणीतः [100a] संस्कृतोऽनलः ।
समूह्य-परिचाय्योपचाय्या अग्निधृतिस्थले ॥ ५१ ॥
अनाय्यों दक्षिणाग्निर्यो संततोपचितोऽनलः ।
चित्यः स्त्रियां त्वग्निचित्या यदग्नेश्चयनं भवेत् ॥ ५२ ॥
धाय्या तु सामिधेनी स्यादग्नेर्या * [ऋक्] समिन्धनी ।
अग्न्याधानं त्वग्निहोत्रमग्निरक्षणमित्यपि ॥ ५३ ॥
हवनी होमकुण्डं स्याद्धुतं त्रिषु वषट्कृतम् ।
होमाग्निस्तु महाज्वालो महावीरः प्रवर्गकः ।
होमधूमस्तु निगणो होमभस्म तु वैष्णुतम् ॥ ५४ ॥
समिद्भस्म तु रक्षा [क्षा]रो भूतिर्भसितमित्यपि ।
परंपराकं शसनं प्रोक्षणं च पशोर्वधः ॥ ५५ ॥

5576 °दर्शनः
5577 सामाजिका ८
5578 °यजनोचार्य;° °याज्ञकाः
5579 यजुविद°; कठ ५
5580 °ध्वर्यव १
5581 ऋत्वि २ दथो; उक्थशाः ३
5582 °द्ब्रह्मा १
5583 °ग्नीमिंधे ३ मेदाः पोत्रा१दयो
5584 °पोपारो १ वथ
5585 °रणि १; °पति ३
5586 °वनीयः २; °णानलः २
5587 त्रेता १ प्रणीतः १
5588 समूह्य १ परिचाय्यो १ पचाय्या १
5589 संततो १
5590 °चित्यः १
5591 दगग्ने°
5592 तग्नि°; °रक्षण ३
5593 °कुंडं २; °कृतं २
5594 प्रवर्गकः ४
5595 निगणो १; वैष्णुतं १
5596 भंसित ३
5597 °णं च ३. After ॥ ५५ ॥, Ms. reads छेक ३

उपलम्भ्यः प्रशंस्योऽसावथालम्भ्यो वधोचितः ।
प्रमीत उपसंपन्नः प्रोक्षितश्च विशेष्यवत् ॥ ५६ ॥
हविर्होम्यं च सांनाय्यं हव्यपाके चरुः पुमान् ।
होत्रं च तत्र पक्के स्यात्तत्पात्रेऽपि भवेच्चरुः ॥ ५७ ॥
व्रीहीणां तु पुरोडाशो भवेद्व्रीहिमयो हि सः ।
अद्र[100b]स्तृप्रः पुरोडाशो कपालेष्वष्टसु ह्यसौ ।
संस्कृतोऽष्टाकपालोऽथ तप्तक्षीरगतं दधि ।
स्यादामिक्षा क्षीरसरः पयस्या मस्तु वाजिनम् ॥ ५८ ॥
हव्यं यद्देवदेयं स्यात्कव्यं पित्र्यमिमे समे ।
आज्ये तु दधिसंयुक्ते पृषदाज्यं पृषातकः ॥ ५९ ॥
दध्ना युते मधुन्यस्त्री मधुपर्कं महोदयः ।
यज्ञशेषे सुरोच्छिष्टममृतं च प्रकीर्तितम् ॥ ६० ॥
त्रिषु सा देवता यस्येत्यर्थेऽपोनप्त्रियं हविः ।
अपोनप्त्रीयमेवं स्यादपांनप्त्रियमित्यपि ॥ ६१ ॥
अपांनप्त्रीयमप्युक्तं यद्दैवतमपोनपात् ।
अपांनपात्क्रमाच्चाथ पिङ्गाक्षीपुत्रदेवतम् ॥ ६२ ॥
हविः पैङ्गाक्षीपुत्रीयमथ द्यावापृथिव्यवत् ।
सा द्यावापृथिवी पञ्च भवेत्तद्दैवतं हि यत् ॥ ६३ ॥
गृहमेध्यं तु तद्दैवं गृहमेधीयमित्यपि ।
माहाराजिकमेवं स्याद्यन्महाराजदैवतम् ॥ ६४ ॥
आमिक्षीयं तथामिक्ष(क्ष्य)मामिक्षार्थे हितं हि यत् ।
तथैव स्यात्पुरोडाश्यं पुरोडाशीय[101a]मित्यपि ॥ ६५ ॥
स्रुवादीनि तु पात्राणि स्रुवोऽङ्गुष्ठबिलो नरि ।
स्रुक् स्त्रियामुत्तरा त्वेषा जुहूः सा त्वल्पिकाऽधरा ॥ ६५ ॥

5598 उपलंभ्यः १; °त्रृथालंभ्यो १
5599 प्रमीत ३; प्रोक्षित ३
5600 सांनाप्यं ३
5601 होत्रं २
5602 पुरोडाशो ३
5604 °तौष्टाकपालो ११
5605 पयस्या ३; वाजिनं १
5606 हव्यं १; कव्यं १
5607 पृषातकः २
5608 महोदयः २
5609 सुरोछिष्टममृतं २
5610 ऽपोभस्त्रियं
5612 °नप्त्रीय २
5614 °पुत्रीयं १
5616 °मेध्यं १; °धीय २
5617 °राजिक १
5618 तथामिक्षं २ मोमिक्षार्यौ
5619 °डाशीय २
5621 जुहूः

उपभृत्स्याद्ध्रुवा तु स्याज्जुह्वाज्याप्यायिका हि या ।
सा भवेत्स्वयमातृण्णा स्वयमन्तर्बिला शिला ॥ ६६ ॥
खड्गप्रतिकृतिः स्फ्यः स्यात्सोमपानस्य भाजने ।
चमसस्त्रिषु शम्या तु दृषदानह्नी च सा ।
शम्यायास्तु स्थविष्ठोऽन्तः प्रोच्यते कुम्बमन्तिमे ॥ ६७ ॥
निधनं दर्भमुष्टिः स्यात्प्रस्तरस्तद्विशेषकः ॥ ६८ ॥
जीवतण्डुल उक्तोऽसौ य ईषत्पक्वतण्डुलः ।
व्रीहीणामवघाते स्यात्फलीकरणमन्तिमे ॥ ६९ ॥
स्यादाग्निष्टोमिकी राजसूयिकी तस्य तस्य चेत् ।
दक्षिणीयो दक्षिणार्हस्त्रिषु दक्षिण्य इत्यपि ।
क्रतुक्रिया भवेदिष्टं पूर्तोऽस्त्री खातकर्म यत् ।
इष्टापूर्तं तदुभयं दक्षिणा तु क्रतुप्रिया ॥ ७० ॥
वरोऽभीष्टार्थदानं स्याद्दानं तु प्रतिपादनम् ।
विश्राणनं वितरणं स्पर्शनं च विहापनम् ॥ ७१ ॥
प्रा[101b]देशनं निर्वपणमुत्सर्जन-विसर्जने ।
तथापवर्जनं त्याग-विसर्गोत्सर्गकाः समाः ॥ ७२ ॥
अंहतिश्च स्त्रियां तत्तु देवेभ्यः कामसिद्धये ।
चेद्दिव्यदोहदं तत्स्यादुपयाचितकं च तत् ॥ ७३ ॥
पूर्णानकं पूर्णपात्रं हर्षाद्वर्द्धापकं च तत् ।
प्रयत्नेन विना लब्धं स्वस्तिलब्धं विशेष्यवत् । (?)
प्रवारणं काम्यदानं हन्तकारो बलिः समौ ।
बलेर्हितादौ बालेयं गदितं मेध्यलिङ्गकम् ।
याथाकथाचं तु यथाकथा चैव प्रदीयते ।
प्रावृषेण्यं प्रावृषि यद्देयं शरदि शारदम् ॥ ७४ ॥

5622 °भृत्याद्ध्रुवा
5623 °तृण्णा १
5624 स्फ्यः १
5625 आनह्नी २
5626 कुंब १
5627 °मुष्टीः २ स्यात्प्रस्तर १
5628 °तंडुल १ उक्तौ
5629 °करण १
5630 °ष्टोमिकी १; °सूयिकी १
5631 दक्षिण्य ३
5632 क्रतुकृया; °दिष्टं १ पूर्तं
5633 °पूर्तं १; दक्षिणा १
5634 वरो १; °दानं २
5637 °र्गोत्सर्वगकाः
5638 अंहतिश्च १५
5639 °याचितकं १
5640 °द्वर्धापकं ३
5641 अय° for प्रय°; विस्वास्तिलब्धं
5642 °दानं १; बलिः २
5643 यथाकथाचं १
5644 °कथावं १
5645 प्रावृषेण्यं १

हस्त्यं हस्तेन यद्देयं चत्वारोऽमी विशेष्यवत् ।
मृतार्थं तदहे दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदैहिकम् ॥ ७५ ॥
अन्वाहार्यं मासिकं स्यात्पार्वणं दार्शिकं समे ।
नान्दीश्राद्धं वृद्धिहेतुः श्राद्धं श्रद्धायुतं त्रिषु ॥ ७६ ॥
पर्येषणा परीष्टिश्चान्वेषणा च गवेषणा ।
सनिस्त्वध्येषणा च स्यात्पूज्यानां याग्रतोऽर्थना ॥ ७७ ॥
विज्ञप्तिः स्याद्विज्ञपकं विनयात्प्रा[102a]र्थनं हि यत् ।
विनयः स्याद्वैनयिकः प्रश्रयः प्रणयश्च सः ।
याच्ञार्थना याचना स्याददर्दनाध्येषणैषणा ॥ ७८ ॥
भिक्षाभिशस्तिः प्रणयोऽथार्घ्यमर्घार्थमम्बु यत् ।
पाद्यं पादार्थकं वारि स्यादथाचमनार्थकम् ॥ ७९ ॥
भवेदाचमनीयं च तद्वत्स्नानीयमित्यपि ।
आतिथ्यमातिथेयी च स्यादावेशिकमित्यपि ।
अभ्यागतः प्राघुणः स्यादागन्तुश्च गृहागतः ।
प्राघूर्णकावेशिकौ चातिथिर्नाघ्यादयोऽन्यगाः ।
सूर्योढस्त्वस्तगे भानौ यः प्राप्तो गृहिणो गृहम् ।
पूजार्हणा सपर्यार्चा नमस्यापचितिः स्त्रियाम् ॥ ८२ ॥
नमस्कारो नतिः पादग्रहणं चाभिवादनम् ।
नमस्क्रिया वन्दना च प्रणाम उपसंग्रहः ॥ ८३ ॥
प्रणिपातस्त्वनुनयः प्रणतिः स्त्री क्षमापणम् ।
वरिवस्या तु शुश्रूषा परिचर्या प्रसादना ।
आराधनोपासना च परीष्टिर्भक्तिरित्यपि ॥ ८४ ॥
सेवोपास्तिश्च भजनं सेवनं चाप्युपासनम् ।
उपचर्योपचारोऽथ प्रतिपत्तिश्च गौ[102b]रवम् ॥ ८५ ॥
अभ्युत्थानं च सत्कारः सन्मानश्च सभाजनम् ।

5646 हस्त्यं १
5647 °दैहिकं १
5648 अन्वाहार्यं १; दर्शिकं २
5649 °श्राद्धं १; श्राद्धा श्रद्धायुता
5650 गवेषणा ४
5651 °षणा २
5652 °द्विज्ञपकं २
5655 °भिषस्ति; °थार्घ्य १
5656 पाद्यं १
5657 °त्स्नीनीय १
5658 °दावेशिक ३
5661 सूर्योढ १
5664 °क्रीया
5665 °वनम्
5669 °पचारो १६
5670 सभाजनं ३

व्रज्याटाट्या पर्यटनमव्याप्युक्ता स्त्रियामिह ॥ ८६ ॥
परिव्रज्या व्रतादानं चर्या त्वीर्यापथे स्थितिः ।
इर्या तपस्या संबोधमार्गश्च नियमस्थितिः ॥ ८७ ॥
आनुपूर्व्यं त्वानुपूर्वी-परिपाट्यावृतः स्त्रियः ।
क्रमानुक्रम-पर्याया अतिपातस्त्वतिक्रमः ॥ ८८ ॥
पर्यायोपात्ययौ चाथ व्यत्ययः स्याद्विपर्ययः ।
व्यत्यासश्च विपर्यासो व्युत्क्रमश्चोत्क्रमश्च सः ।
प्रायश्चित्तिः स्त्रियां प्रायश्चित्तं पापनिबर्हणम् ॥ ८९ ॥
उपस्पर्शस्त्वाचमनमथ मौनमभाषणम् ।
हृदि साक्षात्कृतिर्ध्यानं धारणा चित्तबन्धनम् ॥ ८८ ॥
प्राणायामः प्राणयमो निःश्वासोच्छ्वासरोधनम् ।
प्रत्याहारस्त्विन्द्रियाणां विषयेभ्यो विकर्षणम् ॥ ८९ ॥
मोक्षोपायो भवेद्योगो नियमो व्रतमस्त्रियाम् ।
पुण्यकं चाथ न स्त्री स्यादौपवस्त्रमुपोषणम् ॥ ९० ॥
उपवासोऽथ कृच्छ्रं स्याद्व्रतं सांतप[103a]नादिकम् ।
संसि(शि)तं तु व्रतं सम्यक्तया निष्पादितं हि यत् ।
व्रते तु यत्नवान्नो(न्यो)हि संशितो भेद्यलिङ्गकः ।
शरीरसाधनापेक्षं नित्यं यत्कर्म तद्यमः ॥ ९१ ॥
नियमस्तु स यत्कर्म नित्यमागन्तुसाधनम् ।
सर्वैनसामपध्वंसि जप्यं त्रिष्वघमर्षणम् ॥ ९२ ॥
उपवीतं यज्ञसूत्रं प्रोद्धृते दक्षिणे करे ।
प्राचीनावीतमन्यस्मिन्निवीतं कण्ठलम्बितम् ॥ ९३ ॥
यज्ञोपवीतपीठे स्याच्चातुलश्च मधूरकः ।
पालाशो दण्ड आषाढो व्रते राम्भस्तु वैणवः ॥ ९४ ॥

5671 °मव्या ४
5672 °दानं २
5675 °पर्याया ७
5676 °पात्ययौ ४
5678 °वर्हणो
5679 °चमन २; °षणं २
5680 धारणा° १
5681 °यमो २
5682 प्रत्याहार १
5683 °द्योगो २
5684 पुण्यकं ३
5685 उपवासो ३
5686 संसितं १
5687 संशितो १
5689 नियम १
5692 °नावीत १
5694 आषाढो १; रांभ १

आश्वत्थो जितनेमिः स्यादौदुम्बर उलूखलः ।
बैल्वः सारस्वतो रौच्यः पैलवस्त्वौपरौधिकः ।
कुण्डी कमण्डलुर्न स्त्री व्रतिनामासनं वृषी ॥ ९६ ॥
वृसी च कृत्तिस्त्वजिनं चर्म च व्रतिवाससि ॥ ९७ ॥
अङ्गुल्यग्रे तीर्थं दैवं स्वल्पाङ्गुल्योर्मूलेकायम् ।
मध्येऽङ्गुष्ठाङ्गुल्योः पित्र्यं मूले त्वङ्गुष्ठस्य ब्राह्मम् ॥ ९८ ॥
करमध्ये तु सौम्यं स्याद्वानप्रस्थस्त्वरण्यगः ।
वैखानसोऽप्य[103b]थो भिक्षुर्भवेत्सांन्यासिको यतिः ॥ ९९ ॥
पाराशरी च कर्मन्दी परिव्राण्मस्करी च सः ।
पारिरक्षक-निर्ग्रन्थ-पारिकाङ्क्षि-तपस्विनः ॥ १०० ॥
नीवरो रक्तवसन-परिव्राजक-तापसाः ।
साधन्तश्च भदन्तः स्यादथ वाचंयमो मुनिः ॥ १ ॥
तपःक्लेशसहो दान्तः शान्तः श्रान्तो जितेन्द्रियः ।
यतिर्यती स्थाण्डिलस्तु व्रतात्स्थण्डिलशायिनि ॥ २ ॥
द्वयातिगः सात्त्विकः स्याद्यो भवेद्विरजस्तमाः ।
ऋषयः सत्यवचसः सात्वन्तो ब्रह्मतत्पराः ॥ ३ ॥
योगाय यौ प्रभवतस्त्रिष्विमौ योग्य-यौगिकौ ।
पवितः प्रयतः पूतः पवित्रः पावनः शुचिः ।
मेध्यः पुण्योऽथ वाल्मीकि-वाल्मीक-कुशिनः कविः ॥ ४ ॥
प्राचेतसश्च वल्मीको मैत्रावरुण इत्यपि ।
त्रिशङ्कुयाजी गाधेयो विश्वामित्रश्च कौशिकः ॥ ५ ॥
व्यासस्तु माठरः कृष्णः कानीनो वादरायणः ।
पाराशर्यः सत्यवतीसूनुर्वैयासिकिः शुकः ॥ ६ ॥
व्यासमाता सत्यवती वासवी ग[104a]न्धकालिका ।
सालङ्कायनजा दाशेयी च योजनगन्धिका ॥ ७ ॥

5695 जितनोमिः; उलूखलः २
5697 कमंडलु २
5698 वृषी ३
5699=A. K. lines 1453-4. दैवं १; °कार्यं १
5700 पित्र्यं १; ब्राह्मं १
5701 सौम्यं १
5706 भदंतः १७; मुनिः २
5708 °र्यती ७
5709 सात्त्विका २
5712 पठितः for पवितः
5713 पुण्यो ८
5714 °वरुण ७
5717 °सूनु ७
5719 °गंधिका ६

कुशारणिस्तु दुर्वासाः शतानन्दस्तु गौतमः ।
राहुलो गौतमस्तस्य त्वहल्या कामिनी भवेत् ।
भवेद्यादिर्विन्ध्यवासी नन्दिनीतनयश्च सः ॥ ८ ॥
स्फोटायनस्तु कक्षीवान्पालकाप्यः करेणुभूः ।
कौटिल्यनामा चाणक्योऽशमिलो विष्णुगुप्तकः ॥ ९ ॥
अङ्कुलः पक्षिलः स्वामी कौण्डिन्यश्च स कथ्यते ।
उपव[र्षो]हलभृतिर्जोटिङ्गस्तु महाव्रती ॥ १० ॥
वात्स्यायनो मल्लिनागः कणादः कश्यपो मतः ।
याज्ञवल्क्यो यज्ञरात्रिर्योगीशो ब्रह्मवित्तमः ।
यास्को निरुक्तकारी स्यात्कुशाश्वो नटसूत्रकृत् ।
शालिहोत्रोऽश्विनीजन्मा तद्वेदा अङ्गिरा भृगुः ॥ ११ ॥
गर्गो नडो भरद्वाजः शङ्खो लिखित इत्यपि ।
अग्निवेशः सुश्रुतश्च खारणादिः पराशरः ॥ १२ ॥
गौतमश्च जरत्कारुरसितो बहवोऽपरे ।
गर्गस्यान[104b]न्तरापत्ये गार्गिर्नाडिर्द्ध(र्न)डस्य च ॥ १३ ॥
तयोस्तु गोत्रापत्ये स्याद्गार्ग्यो नाडायनः क्रमात् ।
गार्गी नाडायनी च स्यात्स्त्र्यपत्ये ह्यनयोः क्रमात् ।
पुमपत्ये तु गर्गस्य गार्ग्यायण उदीरितः ॥ १४ ॥
नाडायनिर्नडस्य स्यात्स्त्र्यपत्ये पूर्ववद्द्वयम् ।
स्याच्छौनकायनो वात्स्यः शौनकोऽन्य उदीरितः ॥ १५ ॥
शारद्वतायनो भृग्वपत्ये शारद्वतस्त्रयः ।
दार्भायणो भवेदाग्रायणो दार्भिः परः स्मृतः ॥ १६ ॥
बाभ्रव्यः कौशिकापत्ये स्याद्बाभ्रव्यायणी स्त्रियाम् ।

5720 दुर्वासाः २; गौतमः २
5721 गौतम २; °हिल्या १
5722 °तनय ३ श्च
5723 स्फोटामनस्तुकथीवा २ न्पा°; करेणुभुः २
5725 कौडिन्य ७
5726 उपवहलभृति २; °व्रती २
5727 °नागः २; कस्यपो २
5728 °वित्तमः ४
5729 यस्को; °कारी २ स्यात्कशाःश्वो; °कृत् २
5730 °जन्मा २; अंगिरा १
5731 गर्गो १ नडो १ भरद्वाजः १ शंखो १ लिखित १
5732 °वेशः १; खारणादिः १ पराशरः १
5733 गौतम ११ श्च; °त्कारु १ रसितो १
5734 गार्गि १ नाडि १
5735 °द्गार्ग्यो १; °यणः १
5737 पुवापत्ये; °यण १
5738 °यनि १; द्वयं १
5739 वात्स्यः २ शौनकौ १ न्य
5741 दार्भायणो १; हार्मिः १

कौञ्जिः कुञ्जानन्तरो यः कौञ्जायन्योऽस्य गोत्रजः ॥ १७ ॥
वातण्ड्यः स्यादाङ्गिरसो वतण्डी तु स्त्र्यपत्यके ।
काप्य-बौध्यावाङ्गिरसौ कापेयो बौधिरन्यजः ।
वत्सापत्ये तु वैकर्णः कश्यपस्य त्वपत्यके ॥ १८ ॥
वैकर्णेयस्ततोऽन्यस्यापत्ये वैकर्णिरुच्यते ।
भार्गायणस्तु त्रैगर्तो भार्गिस्त्वितर ईरितः ॥ १९ ॥
गार्गीया गर्गशिष्याः स्युर्गर्गरूप्यं[105a]तदागतम् ।
गार्गीयं यद्गर्गहितं गार्ग्याद्याः स्युर्विशेष्यगाः ॥ २० ॥
जारत्कारेय आस्तीकः स्याज्जारत्कारवश्च सः ।
भारद्वाजो भवेद्द्रोणः कृपीशो द्रुपदान्तकः ।
द्रौणिर्द्रौणायनिश्च स्यादश्वत्थामा कृपीसुतः ॥ २१ ॥
गोत्रान्तेभ्यस्तस्य वृन्दे क्लीबे स्युर्गार्ग्यकादयः ।
ऽयार्षेयः प्रवरस्त्वस्त्रि(?) ते पुनर्यस्य पञ्च चेत् ।
पञ्चावत्ती स उक्तोऽथ सापिण्ड्यं साप्तपूरुषम् ॥ २२ ॥
मेधारुद्रः कालिदासः कालीदासश्च तिन्तिडः ।
भूगर्भो भवभूतिः स्याच्छ्रीकण्ठपदलाञ्छनः ॥ २३ ॥
उम्बेको विश्रुतश्चासौ शतलुम्पस्तु भारविः ।
संन्यासवत्यनशने पुमान्प्रायोऽथ यो व्रती ॥ २४ ॥
श्राद्धे न भुङ्क्ते सोऽश्राद्धभोजी स्याच्छ्राद्धिकः पुनः ।
श्राद्धी स्याल्लिङ्गवृत्तिस्तु भवेद्धर्मध्वजी तथा ॥ २५ ॥
वार्त्ताशी भोजनार्थं यो गोत्रादि वदति स्वकम् ।
उच्छिष्टभोजनो देवनैवेद्यबलिभोजनः ॥ २६ ॥
गुरु[105b]हा नरकीलः स्यान्मलोऽश्राद्धः सुरार्चने ।
पञ्चयज्ञपरिभ्रष्टो यो द्विजः स मलिम्लुचः ॥ २७ ॥

5743 कौंजिः १; °यन्यो १
5744 वातृंब्य; °से वंत*तु
5745 काप्य १ बौध्या १; कापेयो १
5747 °र्णेय १; वैकर्णि १
5748 °यण १ स्तु; भार्गि १
5749 गार्गीया १; °रूप्यं १
5750 गार्गीयं १
5751 °व ३ श्च
5755 आर्कषेयः (repeated) प्रवर २ स्तु स्त्री for prior half.
5756 °वत्ती १ स उक्तोय सापिंड्यं १
5757 कालि° (both times); तिंतिडः ४
5759 विश्रुत ५; भारवि: २
5760 प्रायोथंयो
5761 °भोजी १ स्याच्छ्रद्धिकः
5762 श्राद्धी २
5763 वार्त्ताशी १
5764 °भोजनो १
5765 °कीलः २ स्यान्मलो १
5766 यव–for पञ्च–

खरुर्निषिद्धैकरुचिर्वीरोज्झो न जुहोति यः ।
अग्निहोत्रच्छलाद्याच्ञापरो वीरोपजीवकः ॥ २८ ॥
वीरविप्लावको जुह्वद्धनैः शूद्रसमाहृतैः ।
अनाश्रमी स्याद्विधुरो भानोस्तूदयनास्तयोः ॥ २९ ॥
सुप्तो भवेदभ्युदितोऽभिनिर्मुक्तश्च स क्रमात् ।
नग्नव्रता वेदबाह्याः सर्वे पाखण्डनामकाः ॥ ३० ॥
शैव ऊर्ध्वस्रोतसिकः शुद्धान्ती सिद्धमार्गिकः ।
पञ्चार्थिकः पाशुपतो नाकुलोऽथ महाव्रती ॥ ३१ ॥
तान्त्रिकः सोमसिद्धान्ती कापाली च विशेषदृक् ।
शाक्तो वामस्रोतसिकः कौल आन्वयिकोऽपि सः ॥ ३२ ॥
पूर्वाम्नायी तु महामार्गो भैरव्युपासको गदितः ।
वैष्णव एकायनकः स शाश्वतः पाञ्चरात्रिकश्चोक्तः ॥ ३३ ॥

इति ब्रह्मवर्गः ।

[106a] क्षत्रमस्त्री क्षत्रियः स्याद्राजन्यो बाहुजो विराट् ।
भार्यो द्वितीयवर्णश्च नाभिः क्षात्रं तु तस्य यत् ॥ १ ॥
राजा राट् पृथिवीशक्रो महीक्षित्पार्थिवो नृपः ।
मध्यलोकपतिर्भूभृत्प्रजानाथश्च भूपतिः ॥ २ ॥
गुपिलो जागृविः संपद्वरः संयद्वरोऽव्रसः ।
मूर्द्धाभिषिक्तो भूदेवो नरदेवोऽपि लोकपः ॥ ३ ॥
महिनं माहिनं राज्यमाधिराज्यं तु तन्महत् ।
प्रभावती तु प्रभुता तथैव प्रभविष्णुता ।
मण्डलेशो माण्डलिकः सामन्तो नृप इत्यपि ॥ ४ ॥
अधीश्वरोऽप्रतिरथो यं नमन्त्यखिला नृपाः ।
चक्रवर्त्ती सार्वभौमस्ते तु स्युर्भरतादयः ॥ ५ ॥

5767 खरु १; °र्वीरोज्झो १
5768 °जीवकः १
5770 °द्विधुरो १
5771 °दितो १; °क्त १ श्च
5773 °मार्गिकः ४
5774 नाकुलो ३
5776 °यिको ४
5777 °सको ३
5778 °रात्रिक ४७
इतिब्रह्मवर्गः ।
5780 क्षात्रं १; यतभृ for यत्
5783 गुपीलो
5784 लोकपः १०
5785 राज्य ३ माधिराज्यं १
5786 °विष्णुना ३
5787 नृप ३
5788 °रथो २
5789 °भौम २

ईजे यो राजसूयेन मण्डलेशोऽन्यभूपतीन् ।
आज्ञापयत्यसौ सम्राट् क्षत्रजातिस्तु तत्सुतः ॥ ६ ॥
साम्राज्योऽन्यस्तु साम्राजो विश्वाराट् सर्वभूपतिः ।
सुराजा यः प्रजापोषी कुराजा तु प्रजाहरः ।
द्विषन्तं तापयन्राजा द्विषंतप उदीरितः ।
द्विषन्तीं तापय[106b]न्नेष द्विषतीतापनामकः ।
परंतपः परोत्तापी राजघो राजघातकः ।
श्वेतच्छत्रिक उक्तोऽसौ यः श्वेतच्छत्रमर्हति ।
एवं शत्रुंसहः शत्रुंतपाद्या नाम्नि भेद्यवत् ।
राजन्यकं राजकं च क्षत्रं राजगणे क्रमात् ।
राजन्यानां तु विषयो भवेद्राजन्यकः पुमान् ॥ ८ ॥
राज्ञस्त्विदं राजकीयं कथितं भेद्यलिङ्गकम् ।
आदिराजो मनुर्द्वंद्वे विवस्वत्तनयोऽपि सः ।
मनायी च मनावी च मनुर्मनुनृपाङ्गना ॥ ८ ॥
मनूद्भवः स्यादिक्ष्वाकुरैक्ष्वाकस्तस्य नन्दनः ।
इक्ष्वाकवस्तु भूम्नि स्युरार्षभिप्रमुखाः पुनः ॥ ९ ॥
शलाकापुरुषा भूपाः पृथुः स्यादादिभूपतिः ।
वैन्यश्चाप्यथ मान्धाता युवनाश्वसुतो मतः ॥ १० ॥
कुवलाश्वो धुन्धुमारो हरिश्चन्द्रस्त्रिशङ्कुजः ।
पुरूरवा बौधिरैल उर्वशीरमणश्च सः ॥ ११ ॥
शाकुन्तलेयो भरतः स्यात्सर्वदमनोऽपि सः ।
दौष्यन्तिर्हैहयस्तु स्याद्दोः[107a]सहस्रभृदर्जुनः ॥ १२ ॥
कार्त्तिकेयोऽथाजमीढो धार्मिर्ब्राह्मणलिङ्गवान् ।

5791 सम्राद १
5792 साम्राजो १
5793 कुराजा १
5794 द्विषंतप १
5795 °यन्नेष्टषधिषंती
5796 परंतपः १; राजयो १
5799 °न्यक १ राजकं च १ क्षत्र ३
5800 °न्यकः १
5801 °कीयं
5802 °त्तनयो ३
5803 मनु ३
5804 °रैक्ष्वाक १
5805 °कव १ स्तु
5806 °पुरुषा १
5807 वैन्य ३
5808 °मारो १
5809 °रमण ४
5810 °त्सर्वदम सर्वं दमः नोपि सः
5811 दौष्यंति ४
5812 °केयो ४१ राज°; °वान ३

******** ऽजातशत्रुर्युधिष्ठिरः ।
धर्मपुत्रस्तपः पुत्रः शल्यारिः कङ्क इत्यपि ॥ १३ ॥
पृष्ठशृङ्गी भीमसेनो भीमो मारुतनन्दनः ।
वृकोदरो हिडिम्बेशो धृतराष्ट्रसुतान्तकः ॥ १४ ॥
बकारिर्मागधारिश्च गणकृत्कीचकान्तकः ।
किर्मीरारिश्चाथ पार्थः सव्यसाची धनंजयः ॥ १५ ॥
नरः कृष्णोऽर्जुनो राधावेधी फाल्गुन-फल्गुनौ ।
किरीटी विजयो जिष्णुः श्वेताश्वो हरिसारथिः ॥ १६ ॥
कपिध्वजश्च कर्णारिर्गुडाकेशश्च शक्रजः ।
किरातजेता *********** ।
सुभद्रेशश्च बीभत्सुस्तथा मध्यमपाण्डवः ॥ १७ ॥
गाण्डीवं गाण्डिवं न स्त्री धनुस्तस्य रथः पुनः ।
नन्दिघोषोऽथ शङ्खोऽस्य देवदत्तः प्रकीर्तितः ।
भीमस्य पौण्ड्रः शङ्खः स्यान्नकुलस्तन्त्रिपालकः ।
ग्रन्थिकः सहदेवः स्यान्माद्रेयौ द्वाविमौ यमौ ॥ १९ ॥
विना यमाभ्यां कौ[107b]न्तेयाः धर्मवाय्विन्द्रनन्दनाः ।
तापत्याः पाञ्चयश्च स्युरेते पञ्चापि पाण्डवाः ॥ २० ॥
तपाः कुन्ती पृथा च स्यान्मद्री माद्री समे उभे ।
पाञ्चाली द्रौपदी कृष्णा याज्ञसेनी च वेदिजा ॥ २१ ॥
भवेदुत्पलगन्धिश्च सैरन्ध्री नित्ययौवना ।
भीष्मः शांतनवो गाङ्गो गाङ्गेयश्च पितामहः ॥ २२ ॥
गाङ्गायनिस्तथा देवव्रतः स्वच्छन्दजीवनः ।
धृतराष्ट्रस्त्वाम्बिकेयो धार्तराष्ट्रास्तु कौरवाः ॥ २३ ॥
कर्णो वैकर्तनोऽङ्गेशो राधेयश्च वृषापि सः ।
कानीनोऽप्यस्य चापस्तु कालपृष्ठमुदीरितम् ॥ २४ ॥
सौभद्रस्त्वभिमन्युः स्यात्परीक्षित्तूत्तरात्मजः ।

5814 कंक ७
5818 °रारि ११ श्चायपार्थः; सव्यसची
5823 °पांडवः २१
5824 गांडिवं २ न स्त्री
5825 °घोषो १; °दत्तः १
5826 पौंद्रः १; °पालकः २
5827 °देवः २; माद्रेयौ १; यमौ २
5829 तापात्याः पांचय २
5830 पृथा ३; माद्री २
5832 °यौवना ८
5334 °जीवनः ८
5835 °केयो २; °राष्ट्रा१ स्तु
5837 कानीतो ६; °पृष्ठ १

पारीक्षितः सर्पसत्रव्रती च जनमेजयः ।
भम्भासारः श्रेणिकः स्यात्कुन्तलः शालिवाहनः ॥ २७ ॥
हालश्चाथो साहसाङ्को विक्रमादित्य इत्यपि ।
शकान्तकोऽथ श्रीहर्षो वत्सराज इति स्मृतः ॥ २८ ॥
महापद्मस्तु नन्दः स्याद[108a]ग्निमित्रस्तु शूद्रकः ।
वृषलश्चन्द्रगुप्तः स्याद्बिन्दुसारस्तु तत्सुतः ॥ २९ ॥
शकटारो नन्दमन्त्री शाकश्चेति नृपाः परे ।
सर्वे रामप्रभृतयो मता मौखरजा नृपाः ॥ ३० ॥
कुरोरपत्यं क्षत्रं यत्तत्कौरव्यं बहूक्तिषु ।
कुरूणि ब्राह्मणास्त्वित्थं कौरव्या इति संमताः ॥ ३१ ॥
राजबीजी राजवंश्योऽथाभिजिद्भूपनन्दनः ।
आभिजित्यश्चाभिजितो भवेद्ग्रन्थिहरः पुनः ॥ ३२ ॥
मन्त्री त्वमात्य आमात्यः सचिवः सामवायिकः ।
धीसखो व्यापृतस्त्वन्य आयुक्तश्च नियोग्यपि ॥ ३३ ॥
स्यात्कर्मसचिवश्चाथ मुक्तव्यापारमन्त्रिणि ।
पात्रटीरो महामात्रः प्रधानान्यन्तिमे ध्रुवम् ॥ ३३ ॥
पुरोहितः पुरोधाः स्यान्नेपः सौवस्तिकश्च सः ।
द्रष्टा तु व्यवहाराणां प्राड्विवाकोऽक्षदर्शकः ॥ ३४ ॥
त्रिषु धर्माधिकाराणां धर्माध्यक्षश्च धार्मिकः ।
दौवारिको द्वारपालो द्वाः[108b]स्थो द्वाःस्थितदर्शकः ॥ ३५ ॥
प्रतीहारो वेत्रधर-वेत्र्युत्सारक-दण्डिनः ।
क्षत्ता चाथ प्रतीहारी द्वाःस्था दौवारिकी स्त्रियाम् ॥ ३६ ॥
रक्षिवर्गस्त्वनीकस्थो राजशिक्षाविचक्षणः ।
अध्यक्षोऽधिकृतस्तुल्यावधिकारो नियोजनम् ॥ ३७ ॥

5838 °मन्युः २
5840 श्रेणिकः २
5841 हाल ३
5842 °तको ३; °राज २
5843 नंदः २; शुद्रकः २
5844 °गुप्तः २
5845 शाक २
5846 मौखरजा १
5848 कौरव्या १
5850 °जितो २
5854 °मात्राः; °नान्यं २ क्रबे १ तिमे (Corupt) ध्रुवं
5855 °न्नेयकार १ पः सौवस्तिक ४
5856 °हाराणां प्रास्यात्प्रायदृष्टिः स्येय २ ड्विवाको; °दर्शकः ४
5857 °काराण १
5858 दौपरिको; द्वाः स्थे, °दर्शकः ॥ ३५ ॥ ४ ॥
5860 क्षत्ता १०; °रिकी ३
5861 °क्षणः ३
586[illegible]

प्रक्रिया चाथ शुल्कोऽस्त्री देयं घट्टादिकेषु यत् ।
स्थायुकोऽधिकृतो ग्रामे गोपो ग्रामेषु भूरिषु ॥ ४० ॥
देशाध्यक्षो दैशिकः स्यादथ भौरिक-हैरिकौ ।
स्वर्णाध्यक्षो नैष्किकस्तु रूप्याध्यक्षोऽथ कौषिकः ॥ ४१ ॥
स्याद्भाण्डागारिकः कोषागारिकश्चाथ शौल्किकः ।
स्याच्छौल्कशालिकश्चाथ हाट्टिकश्चाधिकर्मिकः ॥ ४२ ॥
स्थानाध्यक्षः स्थानिकः स्यात्सेनानीर्दण्डनायकः ।
सेनापतिश्चाथ दौःसाधिको दण्डाधिकारिणि ॥ ४३ ॥
स्यादन्तर्वंशिकश्चान्तर्वेश्मिकश्चावरोधिकः ।
शौद्धान्तिकान्तः पुरिकौ त्रिषु तु स्थायुगा[का]दयः ॥ ४४ ॥
[109a] सौविदल्लाः कञ्चुकिनः स्थापत्याः सौविदाश्च ते ।
शण्ढः षण्ढो वर्षधरः सेवकस्तूपजीवकः ॥ ४५ ॥
अनुजीवी चोपजीवी स्यादर्थी च त्रिलिङ्गगाः ।
संवाहकोऽङ्गमर्द्दी स्याच्छायाकृच्छत्रधारकः ।
सेवा श्ववृत्तिर्दुर्वृत्तिरतिश्री च निगद्यते ॥ ४६ ॥
विषह्योऽनन्तरो राजा शत्रुर्मित्रमतः परम् ।
उदासीनः परतरः पार्ष्णिग्राहस्तु पृष्ठतः ॥ ४७ ॥
अमित्रः शात्रवः शत्रुर्द्विट् द्विषन्द्वेषणो रिपुः ।
परिपन्थी प्रत्यनीकः प्रतीपः परिपन्थिकः ॥ ४८ ॥
प्रत्यर्थी प्रत्यवस्थाता प्रतिपक्षः परोऽप्यरिः ।
दस्युः सपत्नोऽसहनो विरोद्धररु-दुर्हृदः ॥ ४९ ॥
वैरी वैरायमाणश्च विरोधी च विपक्षवत् ।
अभिघाती चाभिमातिर्जिघांसुरात्यरातयः ॥ ५० ॥
भ्रातृव्यश्चाहितो(तः) सध्र्यङ् वयस्यः सवयाः सुहृत् ।
सजूः स्निग्धः सहचरः सखा मित्रं नपुंसकम् ॥ ५१ ॥

5866 °ध्यक्षो ३; °ध्यक्षो २
5867 °गारिक ३
5868 °शालिकः ३ श्चाथ; °कर्मिकः २
5869 स्थानिकः २
5870 सेतापति ३; °कारिणि २
5871 °र्वाशिक° for °र्वेश्मिक°
5874 °कस्तप° for °कस्तूप
5875 °लिंगगाः ३
5877 श्ववृत्तिर्दु २ वृत्तिरतिश्री ४ च
5878 विषद्यानं°; शत्रु १ मित्र १
5879 परत्तरः २; पृष्टात्तः
5883 °त्नोहसनो
5885 °माती जिघा°
5886 °श्चाहितो ३३
5887 सख्यामित्रं

अजर्यं संगतं सख्यं सौहार्दं * [सौ]हृदं तथा ।
तथा साप्तपदीनं स्यान्मैत्री [109b] स्त्रीक्लीबयोर्भवेत् ॥ ५२ ॥
तारमैत्रं तु तत्सख्यं जन्मतारानुकूल्यजम् ।
अनुरोधोऽनुवृत्तिः स्त्री चरमे त्वनुवर्तनम् ॥ ५३ ॥ ५४ ॥
चरश्चारः स्पशो वार्तायनश्च प्रणिधिश्च सः ।
अवसर्पो मन्त्रवेत्ता हेरीको गूढपूरुषः ॥ ५५ ॥
यथार्हवर्णो विश्वस्तस्त्वाप्तः प्रत्ययितस्त्रिषु ।
स्वाम्यमात्य-सुहृत्कोश-राष्ट्र-दु*[र्ग]बलानि च ॥ ५६ ॥
राज्याङ्गानि प्रकृतयः पौराणां श्रेणयोऽपि च ।
तन्त्रं स्वराष्ट्रचिन्ता स्यादावापस्त्वरिचिन्तनम् ॥ ५७ ॥
परिस्पन्दः परिकरः परिबर्हः परिच्छदः ।
परिग्रहः परीवारस्तन्त्रोपकरणे अपि ॥ ५८ ॥
संधिर्ना विग्रहो यानमासनं द्वैधमाश्रयः ।
षड्गुणाः शक्तयस्तिस्रः प्रभुत्वोत्साहमन्त्रजाः ॥ ५९ ॥
क्षयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गो नीतिवेदिनाम् ।
स प्रतापः प्रभावश्च यत्तेजः कोशदण्डजम् ॥ ६० ॥
भेदो दण्डः साम दानमित्युपायचतुष्टयम् ।
भेदोप[110a]जापौ शास्तिः स्त्री * * * * * * * * ।
शास्तिः स्याद्भूपतेर्दण्डयमो दण्डश्च साहसम् ॥ ६१ ॥
दिशोदण्डस्तु दिग्दण्डो दम्यो दण्ड्यश्च भेद्यवत् ।
द्विपाद्यश्च त्रिपाद्यश्च दण्डो द्वित्रिगुणो हि यः ।
साम सान्त्वं सान्त्वनं च ढौकन-प्राभृते समे ॥ ६२ ॥
कार्याय गुप्तं यद्देयं तत्र लञ्चो द्वयोर्भवेत् ।
उत्कोच आमिषं कौशलिकं चात्र प्रकीर्तितम् ॥ ६३ ॥

5890 तत्सखं; °ल्यजं ४
5891 °वृत्तिः २; °वर्तनं ३
5894 °वर्णो १०; °यित ३
5895 °दुर्बलानि
5896 राज्यांगानि १ प्रकृतयः १
5897 तंत्रं १; °दावाप १
5899 °करणे ८
5900 =AK l. 1504. संधि १ र्ना विग्रहो १; °मासनं १; °श्रयः १
5901 = var. AK l. 1505 षड्गुणाः १ शक्तयः १ स्तिस्रः
5902 =AK l. 1506 स्थानं १ च वृद्धि १ श्च
5903 =AK l. 1507. प्रभाव १ श्च
5904 =AK l. 1508. भेदो १; साम १ दान १ मित्युपाय १
5905 °जापौ २
5907 द्विशोदंड १ स्तु; दंड्य २ श्च भद्यवत्
5908 द्विपाद्य १ श्च त्रिपाद्य १ श्च दंडो १
5909 सांत्वनं ३; °प्राभृते २
5911 कौशलिकं ४

उपहारस्तूपचार उपग्राह्यमुपायनम् ।
उपदानं चोपदा स्यादायस्त्वर्थागमो भवेत् ॥ ६४ ॥
आगतः शुल्कशालायास्त्रिष्वसौ शौल्कशालिकः ।
एवं तैर्थः शौण्डिकश्च तीर्थादिभ्यः स आगतः ॥ ६५ ॥
करो बलिर्भागधेयी द्वयोर्धर्मोदितः पुनः ।
शौचाशौचपरिज्ञानममात्यानां मतोपधा ।
मायोपेक्षेन्द्रजालानि क्षुद्रोपाया अमी त्रयः ।
मृगयाक्षाः स्त्रियः पानं वाक्पारुष्यार्थदूषणे ॥ ६७ ॥
दण्डपारुष्यमित्येतद्धेयं व्यसनसप्तकम् ।
पौरुषं विक्रमः[110b]शौर्यं शौण्डीर्यं च पराक्रमः ॥ ६८ ॥
रहस्यालोचनं मन्त्रोऽषडक्षीणस्तदादिकः ।
यस्तृतीयाद्यविषयोऽषडक्षीणादयस्त्रिषु ।
छन्न-प्रच्छन्न-विजिन-निःशलाक-विविक्तकाः ॥ ६९ ॥
उपह्वरोऽस्त्रियां क्लीबे केवलं च रहो रहम् ।
निर्मक्षिकं निर्जनं च क्लीबाव्ययमुपांशु तु ॥ ७० ॥
रहश्चालिङ्गमेकान्तं द्वंद्वहीनं प्रकीर्तितम् ।
अथानुरहसं त्र्यख्यं यद्रहोनुगतं भवेत् ॥ ७१ ॥
तथाऽवरहसं यत्स्याद्रहसोऽवगतं हि यत् ।
स्यात्तप्तरहसं यत्स्याद्रहो ह्यवेव तापकम् ॥ ७२ ॥
एकान्तिकं रहस्यं च रहोजन्म विशेष्यवत् ।
विश्वासाश्वास-विश्रम्भ-प्रत्ययाः स्युः समार्थकाः ॥ ७३ ॥
भ्रेषो यथोचिताद्भ्रंशोऽथाभ्रेषः कल्प आदिमे ।
न्यायो नयश्च नीतिः स्त्री देशरूपं समञ्जसम् ॥ ७४ ॥

5913 चोपदा ६; °गमो २
5914 °शालिकः १
5915 शौंडिक १ श्च
5916 °धेयी
5917 मतोपधा १
5918 क्षुद्रोपाया १
5920 °सप्तकं १
5921 पराक्रमः ५
5922 मंत्रे १ ऽषडक्षीण १
5924 छत्रप्रछत्र°
5927 °मेकांतं ११
5928 °रहसं १
5929 तथा ३ वरहसं १
5930 स्यात्तप्तरहसं १
5931 °जन्म ३
5932 °प्रत्ययाः ४
5933 भ्रेषो १; आदिपुल्लिंगमे for आदिमे
5934 नीतिष्ठस्त्री तु for नीतिः स्त्री; समंजसं ६

युक्तमौपयिकं लभ्यं भजमानाभिनीतवत् ।
न्याय्यं प्राप्तं सोचितं चेत्यष्टौ त्रिषु च सांप्रतम् ॥ ७५ ॥
[111a]स्थाने वरं चाव्ययानि मर्यादा धारणा स्थितिः ।
संस्था चाज्ञा तु निर्देशो निदेशोऽप्यववादवत् ॥ ७६ ॥
आदेशोऽपि नियोगश्च शासनं शिष्टिरित्यपि ।
विप्रियागो-व्यलीकानि मन्तुः स्यादपराधवत् ॥ ७७ ॥
दण्ड्यस्त्रिष्वपराधार्हः समे तूद्दान-बन्धने ।
संदानं स्यात्संयमनं हननं च समार्थकम् ॥ ७८ ॥
प्रकीर्णकं चामरोऽस्त्री वालव्यजनमित्यपि ।
रोमगुदोऽथातपत्रं तपादातपवारणम् ॥ ७९ ॥
छत्रं त्रिष्वथ तद्राज्ञो नृपलक्ष्म समीरितम् ।
वङ्किका तु स्त्रियामेतत्केकिपक्षादिनिर्मितम् ।
मञ्चो भद्रासनं राजपीठं सिंहासनं तु तत् ॥ ८० ॥
सौवर्णं पादपीठं तु पदासनमथास्त्रियाम् ।
भृङ्गारः कनकालुः स्त्री भद्रकुम्भो भृतो घटः ॥ ८१ ॥
बलस्थितिर्निवेशं स्याच्छिबिरं च नपुंसके ।
हस्त्यश्व-रथ-पादातं सेनाङ्गं स्याच्चतुष्टयम् ॥ ८२ ॥
हस्तीभो द्विपिबो द्विपो द्विरदनो नागः करी [111b] पुष्करी
पद्मी पेचकि-पीलु-कुम्भि-करटि-स्तम्बेरमानेकपाः ।
मातङ्गश्च मतङ्गजः सुरगजो दन्ती च दन्तावलो
वेतण्डश्च मितंगमोऽपि जलकाङ्क्षः सिन्धुरश्चन्दिरः ॥ ८३ ॥
दीर्घप्राण-विषाणि-वारण-महादाना द्विपायी जटी
स्याच्छूर्पश्रवणो विलोमरसनश्चोच्चैर्मृगः सामजः ॥ ८४ ॥
अन्तःस्वेदक-षष्टिहायन-महाकाया मतङ्गः कपिः
शुण्डालोऽपि च सूचिकौष्ठ-पिचिलौ शत्रिश्च गर्जोऽपि च ॥ ८५ ॥
स्त्रीलिङ्गेऽत्र न कुञ्जरो निगदितो द्वंद्वे करेणुस्तथा

5938 संस्था ४
5940 °यागो वालि अस्त्रियां वक्ष्मतकानि for the prior half; °राध ५ वत्
5941 दंड्य १
5942 हननं ३
5944 रोमगुद्रो ४; तपाधानप°
5945 छत्रं ४; °लक्ष्म १
5946 वंक्किका १
5947 °पीठं ३ सिंहासनं १
5948 पदासनं २ मथा°
594[9] cf. AK 1. 1592. °कुम्भौ; घटः २
5950 °च्छिबिरं ३
5955 वेतुंडश्च
5960 करेणु ३६

हस्तिन्यामिह धेनुकापि च वशा तस्यां मनाका कचा ॥ ८६ ॥
कालेऽपि योऽजातदन्तो गजो लघुत्रपुश्च यः ।
तौ मत्कुणौ पञ्चवर्षस्त्विभो बालः प्रकीर्तितः ॥ ८७ ॥
पोतस्तु दशवर्षोऽसौ विप्को विंशतिहायनः ।
विक्कः शुण्डारकोऽस्त्री तु कलभस्त्रिशदब्दकः ॥ ८८ ॥
यूथनाथो यूथपतिर्ॠषभस्तु मदोद्धतः ।
अरालोऽसौ मदकलो मारीचो जायकश्च सः ॥ ८९ ॥
[112a]राजहस्ती च सुग्रीवः प्रभिन्नो गर्जितोऽपि च ।
मत्तोऽथ निर्मदोद्वान्तौ विस्तारो मदकारि यत् ॥ ९० ॥
सज्जितः कल्पितस्तिर्यग्घाती परिणतो गजः ।
व्यालो दुष्टगजोऽथैष संनाह्यः समरोचितः ॥ ९१ ॥
गम्भीरवेदी तु गजो भवेदवमताङ्कुशः ।
राजवाह्यस्तूपवाह्य ईषादन्त उदग्रदन् ॥ ९२ ॥
द्वयोस्तु हस्तिनोऽपत्यं हास्तिनायनमीरितम् ।
हास्तिकं गजता वृन्दे करिणां घटना घटा ।
मदो दानं प्रवृत्तिः स्त्री वमथुः करसीकरः ॥ ९३ ॥
हस्तिनासा करः शुण्डा तद्धस्ताग्रं तु पुष्करः ।
विषाणौ त्रिषु दद्दन्तौ करीरं दन्तमूलकम् ॥ ९४ ॥
प्रवेष्टं दन्तमांसं स्याद्वराङ्गं गजमस्तकम् ।
कुम्भौ तु शिरसः पिण्डौ तयोर्मध्यं विदुः पुमान् ॥ ९५ ॥
वातकुम्भस्तु तस्याधो वाहित्थं तु ततोऽप्यधः ।
अधोऽस्य प्रतिमानं स्याल्ललाटं स्यादवग्रहः ॥ ९६ ॥

5963 मत्कुणौ २; बाल १
5964 योन १ स्तु; विष्का
5965 विक्कः for विक्कः; शुंडारको ३; कलभ- १ त्रिं°
5966 यूथपति २
5968 सुग्रीवः ९
5969 मत्तो ३; °दाद्वांतौ ३
5970 सजितः कल्पित १; °णतो १
5971 °गजो २ थैषः
5973 °स्तूपबाह्य २; °दन २
5974 हस्तिनो ३; °यन १ मीरीतं
5975 गजता २; घटा २
5976 प्रवृत्तिः ३; °करः २
5977 शुंडा ३; पुष्करः १
5978 दद्दंतौ २ करीरां
5979 प्रवेष्टं १; °मस्तकं २
5980 कुंभौ १; विदुः १
5981 °कुंभ १ स्तु; वाहित्थं १
5982 °वग्रहः १

आरक्षोऽस्त्री शिरोमर्म गण्डस्तु करटः कटः ।
[112b]अक्षिकूटमिषीका स्यादिषिका च भवेत्स्त्रियाम् ॥ ९७ ॥
अङ्कुलीः कर्णिका कर्णमूलं स्याच्चूलिका स्त्रियाम् ।
गुल्फः प्रौहः स्कन्धदेशस्त्वासनं पद्मकं पुनः ।
बिन्दवः पक्षभागस्तु पार्श्वतोऽप्यथ योऽग्रतः ।
दन्तभागो न ना गात्रं जङ्घादिप्राक्प्रदेशकः ।
पश्चाद्भागोऽपरो नाह्यो वारी स्त्री रज्जुरङ्गिगा ।
त्रिपदी गात्रयोर्बन्ध एकस्मिन्नपरेऽपि च ।
उत्पलं कर्णमांसं स्याल्लालिका कर्णवेधिनी ।
अपाङ्गदेशो निर्याणं पुच्छमूलं तु पेचकः ।
शृङ्खलस्त्रिषु चान्दूः स्त्री न स्त्रियौ निगडान्दुकौ ॥ २०० ॥
हिञ्जीरोऽस्त्री पादपाशस्त्रिपदी गात्रबन्धनम् ॥ १ ॥
प्रारब्धिः प्रतिमा हस्तिबन्धो वारीभबन्धभूः ।
आलानं त्वस्त्रियां बन्धस्तम्भोऽथ तलभं भवेत् ॥ २ ॥
क्लीबे करिकराघातस्तोत्रं वैणुकमद्वयोः ।
अङ्कुशोऽस्त्री सृणिर्द्वंद्वेऽपष्ठं त्वग्रं सृणेर्मतम् ॥ ३ ॥
निषादिनां पादकर्म यतं[113a]वीतं तु तद्वयम् ।
दूष्या कक्ष्या वरत्रा स्यात्कण्ठबन्धः कलापकम् ॥ ४ ॥
दन्तावलानां संनाहे गुडा स्त्रीपुंसयोर्मता ।
कल्पना सज्जना चाथ कुमारा गजपालकाः ।
भद्रो मन्दो मृगो मिश्रश्चतस्रो गजजातयः ।
बृंहितं गर्जितं क्लीबे गजस्यान्नं विधा स्त्रियाम् ॥ ५ ॥

5983 आरक्षो १; कटः ३
5984 °दिषिका २
5985 कर्णिका २; °च्चूलिका २
5986 प्रौहहः २ स्कंध ४ देशस्त्वासनं १ पद्मकं १
5987 पार्श्वतोप्य २ थयोग्रचः for post. half
5988 गात्रं १
5989 °परानाह्ये पादारी १ स्त्री
5990 त्रिपदी १
5991 कर्णवेधिनी ३
5992 निर्याणं १; मुच्छमूलं
5994 हिंजीर; पादपाश ६ त्रिपदी १
5995 °बंधो ३ वारिभ°
5996 °स्तंभो २
5997 करीकरा°; वैणुक २
5998 °पष्ठं १; °र्मतं १
5999 यतं १ वीतं १ तु ततद्वयं
6000 वरत्रा ३; कलापकं १
6002 सजना १; कुम्मारा १; °लकापाठः (Corrupt)
6003 भद्रो १ मंदो १ मृगो १ मिश्र १ थ°
6004 विधा १

महामात्रा हस्तिपका हस्त्यारोहा निषादिनः ।
आधोरणाश्च शण्ढाश्च हास्तिकस्त्रिषु हस्तिगः ॥ ६ ॥
नागवारिकनामा स्याद्राजकुञ्जरहस्तिपः ॥ ७ ॥
अर्वा तुरंगस्तुरगस्तुरंगमो
गन्धर्व-वाहाश्च-हयाश्च घोटकः ।
वाजी च मुद्गाशन-वीति-सप्तय-
स्तार्क्ष्यो हरि-श्रीसुत-सैन्धवा ययीः ॥ ८ ॥
क्रमणकेसरि-केसरि-विक्रमा-
निलरथैकशफा गृहभोजनः ।
कुटच-चामरि-पालक-किण्विनः
परुल-वाडव-हंस-मुहुर्भुजः ।
वडवाश्वा प्रसूर्वामी वाजिनी चार्वती हयी ।
अश्वस्यन्ती कामुकी सा टारो लघुतुरंग[113b]मः ॥ ९ ॥
हयः किशोरोऽल्पवया जवनस्तु जवाधिकः ।
रथस्य रथ्यो यो वोढा द्विरथ्यो द्विरथीं वहन् ।
युग्यो युगस्यान्यलिङ्गाविष्टो * * * * * * ।
* * * * * * स्थूरं बलं स्थौरी स कथ्यते ॥ १० ॥
ययुरश्वोऽश्वमेधीयो वीरभद्रश्च संमतः ।
अश्वोरसं वाजिमुख्ये विनीतस्त्रिषु साधुनीः ॥ ११ ॥
आजानेयः कुलीनोऽश्वो वाडवं वडवागणे ।
पुंस्यश्व-वडवौ द्वंद्वेऽथाश्वषट्केऽश्वषड्गवम् ।
अश्वीयं त्वश्ववृन्दे स्यादाश्वं चापि नपुंसके ॥ १२ ॥
शूकलो दुर्विनीतोऽश्वस्तत्तद्देशास्तु सैन्धवाः ॥ १३ ॥
वनायुजाश्च वानायुजन्मानः पारसीककाः ।
काम्बोजा बाह्लिका हौणा आरट्टास्ताजका अपि ॥ १४ ॥

6006 हास्तिक १; हस्तिगः २
6007 °वारिक १
6008 तुरंगस् is repeated
6012 –कसरिविक्रमाह
6016 वडवाश्वाप्र°; हयी ७
6017 टारो १
6018 किशोरो १; जवन १ स्तु
6019 रथस्य रथौ वोवोढा for prior half. द्विरथ्यो १ repeated
6020 After °विष्टो MS. reads लिंग: शेपृष्ठ्यः
6022 वीरभद्र ३
6023 अश्वौरसं
6024 कुलीनो २
6025 °वडवौ १; °श्वखङ्गवं षड्गवप्रत्ययः ४
6026 अश्वयं १; °दाश्वं २
6028 °जन्मानः २
6029 कांबोजा १ बाह्लिकाः १ हौणा १ आरट्टा १

तौरुष्काः कच्छजा द्वैप्याः पर्वतीयादयोऽपरे ।
कश्यस्त्रिषु कशार्हो योऽविकृतस्तु सुलक्षणः ।
असावविकृतो मार्गे न स्खलेद्वेगवानपि ॥ १५ ॥
हृद्यावर्त्तचतुष्कं च रो[114a]चमानश्च कण्ठगः ।
तदा श्रीवत्सकी सोऽश्वो यस्य तु स्यात्प्रदक्षिणम् ॥ १६ ॥
आवर्त्तयुग्मं शुक्तिर्वा भुजयोरङ्गदीति सः ।
यस्योपरन्ध्रयोरूर्ध्वे द्वावावर्तौ स मेखली ॥ १७ ॥
दशावर्तस्तु योऽश्वः स्यादावर्तैर्दशभिः शुभैः ।
स्फिक्पिण्डावर्त्तको वाजी लेण्डपाती निगद्यते ।
* * * द्विशकौ योऽश्वः कराली तु कुलान्तकः ॥ १८ ॥
यद्दन्तमूलमांसं चेद्बाह्यतो निर्गतं भवेत् ।
काकमूर्द्धा शिरःपुच्छशरीरेषु त्रिवर्णकः ॥ १९ ॥
शस्तवर्णोऽपि यो वाजी निन्द्यराजीसमन्वितः ।
भवेत्सिंहशरीराभः स स्यादवगडाभिधः ॥ २० ॥
मस्तकत्रिकवालेषु भिन्नवर्णो हयो ध्वजी ।
पञ्चभद्रस्तु हृत्पृष्ठमुखपार्श्वेषु पुष्पितः ॥ २१ ॥
पुच्छास्योरःशिरःपादस्थानेष्वष्टसु यः सितः ।
सोऽष्टमङ्गलकोऽप्यश्वः, श्वेते यस्योदरोरसी ॥ २२ ॥
अथ वा कृष्णशोणे ते स वैजयिकनामकः ।
वर्णेन वेष्टितः कट्यां यः सितेनेव वाससा ॥ २३ ॥
स[114b]संवीताभिधोऽथ स्यात्कर्कः कौकाहकः सितः ।
निचितो बिन्दुभिः कृष्णैराननोदरसक्थिषु ॥ २४ ॥
कुक्कुटः सिन्दुवाराभत्वगादिः सिन्दुवारकः ।
ताम्रत्वङ्मुष्कवक्त्रोऽश्वः सिंहसंनिभरोमवान् ॥ २५ ॥

6030 पर्वतीया १ दयो
6031 विकृत १ स्तु
6032 °ववितते
6033 द्रोच° for रोच°
6034 श्रीवस्तकी १
6035 °रंगदी १
6036 मेखली १
6037 °वर्त्त १ स्तु
6038 °पाती १
6040 °लांतकः २
6041 °मूर्द्धा १
6043 °गडा १ भिधः
6044 ध्वजी १
6045 °भद्र १ स्तु
6047 °गलको १ स्वः (or स्तः)
6048 वैजयिक १
6049 कद्यो for कट्यां; सितेनैव
6050 संवीता १ भिधो; कक:
6051 °सक्थिषु २
6052 कुक्कुटः १; °वारकः १

यः केशवालयोः श्वेतः सिंहपोतः स उच्यते ।
गुह्याक्षित्वक्खरौष्ठेषु कृष्णकेसररोमभिः ॥ २६ ॥
बालधौ तु सितास्ते स्युः क्रौञ्चपत्राह्वया हयाः ।
अन्यवर्णः सितैः केशैर्मुञ्जकेशो हयो भवेत् ॥ २७ ॥
कृष्णैः केशैरन्यवर्णस्तुरगोऽञ्जनकेशकः ।
मिश्रकेशो मिश्रवर्णोऽल्परक्तः कृष्णरोमकः ॥ २८ ॥
चक्रवाकाभिधः पीतकृष्णवालोऽपि यो हयः ।
खोङ्गाहः श्वेतपिङ्गोऽश्वः खुङ्गाहः कृष्णवर्णकः ॥ २९ ॥
पीयूषवर्णः सेराहो हरितः पीतवर्णकः ।
लोहितस्तु क्रियाहः स्यादानीलो नीलको हयः ॥ ३० ॥
त्रियूहः कपिलोत्कृष्टो वोल्लाहः पन्दुवालधिः ।
उतराहो[115a] मनाक्पीलुः कृष्णजङ्घो भवेद्यदि ॥ ३१ ॥
सुरूहको गर्द्दभाभो वोरुखानस्तु पाटलः ।
कुहालस्तु मनाक्पीतः कृष्णः स्याद्यदि जानुनोः ॥ ३२ ॥
उकनाहः पीतरक्तः कृष्णरक्तोऽथ वा हयः ।
शोणः कोकनदाभो यो हरिः सीतच्छविस्तु यः ॥ ३३ ॥
हरिको हालिकश्चासौ पिङ्गलः सितकाचवत् ।
मल्लिकाक्षः सितैर्नेत्रैः कृष्णैस्त्विन्द्रायुधो हयः ॥ ३४ ॥
कपिलो बभ्रुरोमाभो हंसः कर्बुरकस्तु सः ।
रक्तत्वग्धंसतुल्याङ्गः खञ्जनाभस्तु खञ्जनः ॥ ३५ ॥
आ नेत्रतो यस्य सितं सकर्णं
शिरो भवेत्प्राकृतकः स वाजी ।
यः श्वेतसुस्निग्धमुखाङ्घ्रिरश्व-
स्तं पञ्चकल्याणमुदीरयन्ति ॥ ३६ ॥

6054 °पोतः १
6056 °पत्राह्वया १
6057 हयो १
6058 °केशकः १
6059 °वर्णो १
6060 पात-for पीत-
6061 खोंगाह
6062 सीराहो २
6063 क्रियाहः १ स्यादानीलो १
6064 त्रियूहः १; वोल्लाहः १
6065 उतराहो १ मनाक्पीद्रुः
6066 सुरूहको १; वौरि° for वोरु°; पाटलः २
6067 कुहाल १
6068 उकनाहः १; रक्तौयवा
6070 हरिक
6071 °युधो १
6073 खंजनः १
6075 प्राकृतकः १
6077 °कल्याण°

श्वेतः सपत्नदमनो वदनाङ्घ्रिपुच्छे
नन्दीमुखस्तु मुखमूर्धपदेषु तादृक् ।
ज्योतिष्टकश्चरणलोचनपृष्ठवक्षः–
केशाननेषु धवलोऽखिलकृष्णगात्रः ॥ ३७ ॥

छादनिकस्तु स वाजी यस्य खुरा रोमभिर्निचिताः ।
पीनकटी[115b]जठरो रो*[को] लम्बोदरो वाजी ॥ ३८ ॥

यस्य वर्णस्य सादृश्यं यद्वर्णः संप्रपद्यते ।
तदेव तस्य नामापि वेदितव्यं मनीषिभिः ॥ ३९ ॥

इन्दोः स्वरश्मिसदृशास्तपनीयभासः
स्वर्भेतुरञ्जननिभास्तुरगा यमस्य ।
कर्का हरेर्दिनमणेः शुकपक्षवर्णाः
संफुल्लकिंशुकनिभास्तुरगाः कृशानोः ॥ ४० ॥

हलाहश्चित्रितो वाजी पुष्पाण्यङ्गेषु बिन्दवः ।
सारस्तु वर्णमिश्रत्वमावर्तो रोमसंस्थितिः ॥ ४१ ॥

तद्भेदा मुकुलं शुक्तिः संघः स्यादवलीढकः ।
शतपादी पादुका च पादुकार्धमिति स्मृताः ॥ ४२ ॥

स्वनामानुगतार्थाः स्युः सर्वेऽप्यावर्तभेदकाः ।
दशाश्वायुर्दशांशोऽथ क्षेत्रमङ्गव्यवस्थितिः ॥ ४३ ॥

निगालस्थो य आवर्तः स हि देवमणिः स्मृतः ।
तथा वक्षसि वाहस्य श्रीवत्सक इति स्मृतः ॥ ४४ ॥

एकः प्रपानेऽपि ललाट एको
द्वौ रन्ध्रयोर्द्वावुपरन्ध्रयोश्च ।
द्वौ मस्तके द्वावुरसि स्थितौ चे-
त्यावर्त्तकाः स्यु [116a]र्ध्रुवनामभाजः ॥ ४४ ॥

6078 °दमनो १
6079 नंदीमुख १
6080 ज्योतिष्टक १
6083 लंबोदरो १
6088 हरेःर्दिन°
6089 कृशानोः ४६
6090 हलाह १
6091 सार १ स्तु
6092 मुकुलं १; संघः १
6093 शतपादी १ पादुका १ च पादुकार्धे १
6095 दशा १ श्वायु°; क्षेत्र १; °स्थितिः २
6096 °लस्थो य आवर्तः; °मणिः १
6097 श्रीवत्सक १

सूनाश्वानां तालुनोऽधोऽथोत्तरोष्ठस्य पृष्ठकम् ।
प्रपानमूर्ध्वे त्वस्यास्त्री प्रोथो घोणास्ययोरपि ॥ ४५ ॥

ललामाश्वस्य पुण्ड्रे स ललामं तत्र न स्त्रियाम् ।
स्तुवः पुंसि ललाटाग्रं कटौ शङ्खश्रवोन्तरम् ।
गलनाडी हनूसंधौ निगालोऽथ गलादधः ॥ ४६ ॥

विदू नरौ मर्मविदू ततो*[घ]स्तात्प्रकीर्तितौ ।
स्कन्धपृष्ठं केसरं स्यात्केशान्तः श्रुतिपृष्ठतः ॥ ४७ ॥

काकसा कन्धरान्तः स्यादंसपृष्ठं वहो नरि ।
क्रोडस्तु कक्षाहृन्मध्यं कक्षाक्रोडवहान्तरा ॥ ४८ ॥

किणौ कक्षाधरेऽथाधोमन्दिरे समुदीरिते ।
पृष्ठभागे मन्दिरयोरुक्ते जानु-कपालिके ॥ ४९ ॥

कले जङ्घापृष्ठगते इषीके तु तदन्तरे ।
तयोरधः पुरोभागो(गे) पलिहस्तः प्रकीर्तितः ॥ ५० ॥

तस्य पश्चिमतः कूर्चः कुष्टिके स्त्री तयोरधः ।
खुरसंधिस्ततोऽधस्ताच्छफं त्वस्त्री खुरः पुमान् ॥ ५१ ॥

निघृष्वो वर्तकस्त्वश्वशफश्च चटकोऽपि च ।
खुरप्रान्ते[116b]नखशिखा खुराधस्तलमस्त्रियाम् ॥ ५२ ॥

तलमध्ये क्षीरिका स्त्री मण्डूकी क्षीपिकान्तरे ।
पृष्ठाधरे तु नीरोधः पार्श्वे त्वस्य च मांसले ॥ ५३ ॥

वट्टके तु स्फिजोरूर्ध्वं तन्मध्ये सीवनी स्त्रियाम् ।
हृत्कुक्षिनाभ्यन्तरगावुपरन्ध्रावुभौ मतौ ॥ ५४ ॥

6102 सूना १
6103 प्रोथो १
6104 ललामं २२
6105 स्तुवः १
6106 निगालो १
6107 मर्म विदू १
6108 केसरं २; केशांतः १
6109 काकसा १; वहो १
6110 क्रोड १; कक्षा १
6111 मंदिरे १
6112 °लिके १
6113 कले २
6114 पलिहस्तः १
6115 कुष्टिके २
6116 °संधि १
6117 निघृष्वो ३
6118 °शिखा १
6119 क्षीरिका १
6120 नीरोधः १
6121 वट्टके १; सीवनी १
6122 °रंध्रा १ वुभौ

अधोऽनयोः पृष्ठभागे रन्ध्रौ नरि च कीर्तितौ ।
रन्ध्राधरे चक्रसंधी स्थूरे ऊर्वोरधोऽस्त्रियौ ॥ ५५ ॥
कश्यं तु मध्यमश्वानां बालहस्तस्तु वालधिः ।
लाङ्गूलं लूमं पुच्छोऽस्त्री पिच्छः पुंसि च संमतः ॥ ५६ ॥
स उत्पुच्छयमानः स्यादुदस्यन्पुच्छमन्यवत् ।
कावृको वाजिनः पुच्छं वयसो ज्ञापकं हि यत् ।
दन्तचिह्नं व्यञ्जनं तत्कवी तु कविका स्त्रियौ ॥ ५७ ॥
मुखयन्त्रं च कवियं खलीनं खलिनोऽस्त्रियः ।
पञ्चाङ्गी वक्त्रपट्टे तु तलिका तलसारकम् ॥ ५८ ॥
वागावक्षेपणी वल्गा द्वयोः कविगुणे कुशा ।
पल्याणं स्यात्पल्ययणं प्रक्षरं प्रक्षरोऽस्त्रियाम् ।
दामाञ्चनं पादपा[117a]शो निगलः पुंनपुंसके ।
खलीनलम्बरज्जुस्तु वल्गावक्षेपणी कुशा ॥ ५९ ॥
कशा कषा चर्मदण्डरश्मिः स्यादथ वारकः ।
भवेद्वल्लभपालाह्वो हयस्कन्धो हयच्छटा ॥ ६१ ॥
ह्रेषा हेषा वाजिशब्दो वेल्लिते तु भुवि त्रिषु ।
उपावृत्तः परावृत्तो लुठितश्च निगद्यते ॥ ६२ ॥
धारास्तद्गतयः पञ्च धौर्यं धौरितकं तथा ।
धौरणं धोरितं चैतन्मयूरादिगतिप्रभम् ॥ ६३ ॥
वल्गितं त्वग्रकायस्य समुल्लासान्न तत्रिकम् ।
आकुञ्चितास्यं गमनं लङ्घनं तु प्लुतं भवेत् ॥ ६४ ॥
मृगपक्ष्यादिगतिवदथोत्तेजित-रेचिते ।
मध्यवेगेन गमनं यद्भवेच्छ्लथवल्गया ॥ ६५ ॥
उत्तेरितं तूपकण्ठमास्कन्दितकमित्यपि ।
उत्प्लुत्योत्प्लुत्य गमनं यद्भवेदतिवेगतः ॥ ६६ ॥

6123 किर्त्तितौ
6124 °संधी १ स्थूरे १
6125 कश्यं १
6126 पिछः ६
6129 व्यंजनं १
6130 यकाचिर्यं for च कवियं
6133 पल्ययणं २
6134 निगलः ३
6136 °रश्मिः ३
6137 °पालाह्वो १; °छटा २
6138 °शब्दो ३
6139 लुठित ३ श्च
6141 धोरितं ४
6143 प्लुतं २
6146 °दितक ३

आश्वकस्त्वथ चारः स्यात्तुरगी सादि-सादिनौ ।
अश्वस्य विक्रयी यः स्यात्स हेलारुक उच्यते ।
द्वयो रथः स्यन्दनोऽस्त्री शताङ्गश्चङ्कुरस्तथा ।
पद्मः सांग्रामिके याने[117b]चक्रशालिन्यथेतरत् ॥ ६७ ॥
चक्रयानं पुष्परथो दे॰तार्थः समरुद्रः ।
योगो रथो वैनयिकोऽध्वरथः पारियानिकः ॥ ६८ ॥
कर्णीरथः प्रवहणं डयनं रथगर्भकः ।
पुंस्कन्धवाह्यं यद्यानं विमानाभिध उच्यते ॥ ६९ ॥
आश्वोऽश्वैरूह्यमानोऽसौ तैश्चतुर्भिः स चातुरः ।
क्लीबेऽनः शकटस्तु स्याद्गन्त्री गात्री स्त्रियामुभे ॥ ७० ॥
* * * * * * * * * * * * * * * * ।
कूवरी न द्वयोर्गात्रं कूबरी च वहित्र्यपि ।
न स्त्री कम्बलिवाह्यं स्याद्राग्रं न नरि योषिति ।
शिबिके * याप्ययानं दोला प्रेङ्खोलिकापि च ॥ ७१ ॥
रज्जुप्रालम्बहिन्दोलो दोला प्रेङ्खा च योषिति ।
शयानिका शिशूनां सा शयनाय कृता यदि ।
उभौ तु द्वैप-वैयाघ्रौ द्वीपिचर्मावृते रथे ।
तद्वत्काम्बलवास्त्राद्याः कम्बलादिभिरावृते ॥ ७२ ॥
पाण्डुकम्बलसंवीतः स्यन्दनः पाण्डुकम्बलः ।
अष्टागवं त्वष्टगवयुक्ते स्याच्छकटे त्रिषु ।
रथ्या च रथकट्या च रथ वृ[118a]न्दे स्त्रियामुभे ॥ ७३ ॥
रथिको रथनश्चस्याद्रथिरो रथरोह्यपि ।
एवं शाकटिकश्च स्याद्रथिकाद्या विशेष्यगाः ॥ ७४ ॥
नियन्ता प्राजिता यन्ता सव्येष्टा क्षत्तृ-सारथी ।
सूतो रथकुटुम्बी च प्रचेता दक्षिणस्थवत् ॥ ७५ ॥

6149 °रुक १
6151 पद्वः ५
6152 °रुद्वः १
6153 °यिको १; °यानिकः २
6154 °गर्भकः ४
6157 शकट २
6158 is to be iqnored
6161 प्रेंखो २ लिका
6162 प्रेखा ५
6163 शयानिका १; शायनाय
6164 °वैयाघ्रौ २
6165 °त्काबल १
6166 °कंबलाः
6167 °गव २ युक्ते
6168 °कत्या २
6170 शाकटिक १

व्याप्नुवन्वाहनं सर्वं सर्वपत्रीण उच्यते ।
धूर्वी-धुरौ च यानाग्रमक्षो धूस्तु दृढा यदि ॥ ७७ ॥
तदा दृढधुराथाक्षो दृढधूरेव संमतः ।
रथपादौ रथ्यमरि रथाङ्गं चक्रमस्त्रियाम् ॥ ७८ ॥
चक्रधारा तु नेमिः स्त्री प्रधिर्द्वंद्वेऽथ पिण्डिका ।
* * * * * नाभिर्ना मणिराणिरणिर्द्वयोः ॥ ७९ ॥
अक्षाग्रकीलकेऽथास्त्री वरूथो रथगुप्तिका ।
युगंधरः कूबरोऽस्त्री वरूथश्च निषङ्गथिः ॥ ८० ॥
युगं द्वितीयं प्रासङ्गो युगं त्वीशान्तबन्धनम् ।
अनुकर्षो दार्वधःस्थं शम्या स्त्री युगकीलकः ॥ ८१ ॥
अपस्करो रथाङ्गं स्यान्नभ्योऽक्षो नाभये हितः ।
सर्वं स्याद्वाहनं बाह्यं वह्यं पत्रं च धोरणम् ॥ ८२ ॥
युग्मं यानं तु न स्त्री स्यादथ वै[118b]नीतकोऽस्त्रियाम् ।
परंपरावाहनेऽथ राजार्हं राजवाहनम् ॥ ८३ ॥
पादाति-पत्ति-पदगाः पदिकः पद्ग-पच्चरौ ॥ ८४ ॥
पदातिकः पदाजिश्च पादातश्च पदातिवत् ।
पादातिकश्चाथ भवेत्पादातं पत्तिसंहतिः ॥ ८५ ॥
शस्त्राजीवे काण्डपृष्ठा युधीयायुधिकाः समाः ।
भटाः प्राहारिका युध्मा योधा योद्धार इत्यपि ॥ ८६ ॥
सेनारक्षाः सैनिकास्ते सेनायां मिलिता अमी ।
सैन्याश्च सैनिका ये तु राजानं योधयन्त्यमी ॥ ८७ ॥
राजयुद्धान उद्दिष्टा राजानं रचयन्ति ये ।
स्युरे * * * * * * * [आ]हस्राः स्युः सहस्रिणः ।
ये सहस्रेण युध्यन्ते धनुष्मन्तस्तु धन्विनः ॥ ८८ ॥

6173 °पत्रीण १
6174 नामामक्षो ४ धूस्तु
6177 प्रधिः ३ द्वंद्वे
6179 °कीलके ३
6181 प्रासंगो १ युगं १
6182 दार्वधस्थं २ शम्या १; °लकः २
6183 नभ्यो १
6185 यानं तु ७; °र्तको १
6186 °वाहनं १
6189 पादांतिक ११; पादातं १ पति°
6190 °युधियायुधिकाः ४
6191 योद्धार ५
6192 सैनिका २ स्ते
6193 सैनिका २
6194 °युध्वान १

धानुष्का अस्त्रिणो धन्वधराश्चैव निषङ्गिणः ।
तूणिनः कृतहस्तस्तु कृतपुङ्खश्च यः शरम् ॥ ९० ॥
सुप्रयुङ्क्ते पराद्धेषुः ※[पु]नर्लक्ष्य※[च्यु]ताशुगः ।
लघुहस्तः शीघ्रवेधी दूरवेधी तु दूरतः ॥ ९१ ॥
लक्ष्यवेद्धा दूरपाती काण्डीरः काण्डवान्समौ ।
प्रासिकः कौन्तिकस्तुल्यौ शाक्ती[119a]कः शक्तिहेतिकः ॥ ९२ ॥
याष्टीक-पारश्वधिकौ यष्टिस्वधितिहेतिकौ ।
नैस्त्रिंशिकस्त्वासिकः स्याच्चाक्रिकश्चक्रहेतिकः ॥ ९३ ॥
वर्मी फलकपाणिः स्यात्पताकी वैजयन्तिकः ।
परिधिस्थः परिचरश्चामरी रौमगुच्छिकः ॥ ९४ ॥
सहकृत्वा सहायः स्यादनुगाम्यप्यनुप्लवः ।
भवेदनुचरश्चाभिसरः पत्त्यादयस्त्रिषु ॥ ९५ ॥
साहायकं तु साहाय्यं समूहे तु सहायता ।
पुरोगमः पुरोगः स्यात्पुरोगामी पुरःसरः ॥ ९६ ॥
प्रष्ठाग्रतःसरावग्रेसर उक्तः प्रतिष्कशः ।
सव्यसाची तु वामेन बाहुनापि शरं क्षिपन् ।
आमुक्तः प्रतिमुक्तश्च पिनद्धश्चापिनद्धवत् ॥ ९७ ॥
स्याद्व्यूढकङ्कटः सज्जो वर्मितो दंशितश्च सः ।
संनद्धश्च पुरोगाद्या एते स्युर्भेद्यलिङ्गकाः ॥ ९८ ॥
समूहे स्यात्कवचिनां क्लीबे कावचिकं तथा ।
अधिकाङ्गोऽस्त्रियां सारसनं हृदि स [119b] कञ्चुकैः ।
ध्रियते यत्तनुत्रं तु वर्म वर्म च दंशनम् ॥ ९९ ॥
उरश्छदः कङ्कटको जगरो दंश इत्यपि ।
संनाहः कवचो न स्त्री माठिर्माठी स्त्रियामुभे ॥ २०० ॥

6198 °पुंख २ श्च
6201 °पाती २
6202 कौतिक २; °हेतिकः २
6203 याष्टिक १ पारस्वधिकौ १ याष्टे १ स्व°
6204 °सिकः २; °हेतिकः २
6205 °पाणिः २; यंतिकः ३
6206 °चरः २ श्चा°
6208 °सरः ६
6209 साहाय्यं २; सहायता १
6214 सजो for सज्जो
6215 संनद्ध ५
6216 कावचिकं १
6217 सारसनं २
6218 दंसनं
6219 कंटकको
6220 °र्माठी १२

शिरस्त्राणं शिरस्कं च शीर्षण्यं शीर्षकं च तत् ।
नागोदमुदरत्राणं जङ्घात्राणं तु मत्कुणम् ॥ १ ॥

बाहुत्राणं बाहुलं स्याज्जालिका त्वङ्गरक्षिणी ।
जालप्रायाऽऽयसी चाथ क्षेयः क्षेतव्यमात्रकः ॥ २ ॥

क्षय्यस्तु शक्यः क्षेतुं यो जेयो जेतव्यमात्रके ।
जय्यस्तु शक्यो जेतुं यो जिष्णुर्जेता च जित्वरः ॥ ३ ॥

जैत्रोऽथ धर्मविजयी संतुष्येत्सेवयैव यः ।
द्रव्येण त्वर्थविजयी स्यात्त्वसुरविजय्यसौ ।
प्राणोपघाती भूकामोऽथोर्जस्व्यूर्जस्वलः समौ ।
स्यादुरस्वानुरसिलो यस्य व्यूढमुरो भवेत् ॥ ४ ॥

शूरः सूरश्चारभटो वीरो विक्रान्त इत्यपि ।
भडिलौजसिकौ यस्तु याति विद्विषतः प्रति ॥ ५ ॥

सोऽभ्यमित्रीयोऽप्यभ्यमि[120a]त्रीण इत्यपि ।
सांयुगीनो रणे साधुः संग्रामाय तु यः प्रभुः ॥ ६ ॥

भवेत्सांग्रामिकः सोऽथ जितकाशी जिताहवः ।
गेहेनर्दी गेहेशूरः क्षेपाद्याः स्युस्त्रिलिङ्गकाः ॥ ७ ॥

ध्वजिनी वाहिनी सेनानीकिनी च पताकिनी ।
वरूथिनी च पृतना चमु-चम्वौ स्त्रियौ बलम् ॥ ८ ॥

तन्त्रं सैन्यं च कटकं चक्रं चाविकमस्त्रियाम् ।
स्कन्धावारोऽपि दण्डोऽथ व्यूहो विन्यसनं पृतः ॥ ९ ॥

दण्डादयो व्यूहभेदाश्चक्रव्यूहादयोऽपरे ।
प्रत्यासारो व्यूहपार्ष्णिः सैन्यपृष्ठे प्रतिग्रहः ॥ १० ॥

6221 °स्त्रातं for °स्त्राणं; शीर्षकं ४
6222–3 = AC p. 104. 768 *cd.*–769 *ab.*—6222 °त्राणं २; मुत्कुणं २ ।—6223 बाहुलं २
6224 °प्रायाऽऽसी ४; °मात्रकः २
6225 क्षय्य १ स्तु for क्षय्यस्तु; जेयो १; °मात्रके २
6226 जय्य १ स्तु; जैष्णु° for जिष्णु°; जित्वरः२
6227 जैत्रो ४; °विजयी १
6228 विजयी १; °विजय्य १ सौ
6229 घाताभू; °स्वलः २
6230 °सिलो २
6232 °सिकौ ७
6233 °मित्रीण ३३
6235 °मिकः १; °सच २ for °हवः
6236 नर्दी १
6240 दंडो १७ थ व्यूहो १
6241 °दयो १; °व्यूहा १ दयो
6242 = AC 747 *cd.* प्रत्यासारो °पार्ष्णि २; प्रतिग्रहः १

एकेभैकरथा त्र्यश्वा पत्तिः पञ्चपदातिका ।
पत्त्यङ्गैस्त्रिगुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथोत्तरम् ॥ ११ ॥
सेनामुखं गुल्म-गणौ वाहिनी पृतना चमुः ।
अनीकिनी दशानीकिन्यक्षौहिण्युच्यते बुधैः ॥ १२ ॥

क्षुद्रकानां मालवानां सेनायां वृन्दसंयुता ।
वदन्ति तां कोषविदो बुधाः क्षौद्रकमालवीम् ।
सेनाजघनभागे तु भवेत्प्रतिस[120b]रस्त्रिषु ।
नासीरं ना न सेनाग्रं सज्जनं तूपरक्षणम् ।
शस्त्रं ना न प्रहरण-वधत्रास्त्र-धनूंषि च ॥ १३ ॥

हत्नुरस्त्र्यायुधं हेतिर्दलपस्तोत्रमन्तिमे ।
पाणिमुक्तं तु शक्त्यादि यन्त्रमुक्तं शरादिकम् ॥ १४ ॥
अमुक्तं तु कृपाणादि यष्ट्याद्यं स्याद्द्वयात्मकम् ।
धन्विष्वासौ द्रुणं चासो धन्व कार्मुकमस्त्रकम् ॥ १५ ॥

शरासनं धनुश्चाप-कोदण्डाः स्युर्न योषिति ।
दृढधन्वा दृढेष्वासोऽथाह्वये शतधन्ववत् ।
भवेच्छतधनुश्चायं मेद्यलिङ्गा अमी मताः ।
कोटिरस्यार्तिरटनी मध्यभागस्तु लस्तकः ॥ १६ ॥

मौर्वी ज्या शिञ्जिनी शिञ्जा जीवा वामा द्रुणा च सा ।
गुणो बाणासनं च स्यात्तारणमादिगव्यकम् ॥ १७ ॥

गोधा तु तलमन्त्ये स्याच्छिञ्जिन्याघातवारणा ।
वैष्णवं समपादं च वैशाखं मण्डलं तथा ॥ १८ ॥

प्रत्यालीढं तथालीढमिति षट्स्थानसंग्रहः ।
शस्त्राभ्यासस्तु खुरली तद्भूमिस्तु[121a]खरूलिका ॥ १९ ॥

6243 पत्तिः १
6245 सोभामुखं १ गुल्म १ गणौ १ वाहिनी १ पृतना १ चमुः १
6246 अनीकिनी १
6249 प्रतिसर १
6250 °रक्षणं २
6252 हत्नु २
6253 °युक्तं यु for °मुक्तं तु; शक्त्यादि १ यंत्र-मुक्तं १
6254 अमुक्तं १; °त्मकं १
6257 °ष्वासो २
6258 °धनु २; मता २
6259 °रटनाः २; लस्तकः १
6260 वामगृहीता for वामा
6261 तारणं मादिगव्यक । १७ ॥
6262 तल २; शिंजिन्माघा°
6263 वैष्णवं १ समपादं १ वैशाखं १ मंडलं १
6264 प्रत्यालीढं १ तथालीढं १

उपासनं शराभ्यासोऽथो शरव्यं च वेध्यकम् ।
लक्ष्यं लक्षं निमित्तं च चित्रपुङ्खः शिलीमुखः ॥ २० ॥
शरस्तु न स्त्रियां रोपो विशिखः खग आशुगः ।
अजिह्मगो गार्धपक्षः पत्रि-मार्गण-सायकाः ॥ २१ ॥
कङ्कपत्रः पत्रवाहः पृषत्कः सायकश्च सः ।
कलम्बः प्रदरोऽस्त्रीकौ बाण-काण्डाविषुस्त्रिषु ॥ २२ ॥
प्रक्ष्वेडनास्तु नाराचा सर्वलोहास्तथैषणाः ।
नालीको नलिका मोच्ये निरस्ताः प्रहिते शरे ॥ २३ ॥
विषाक्ते लिप्तको दिग्धो नीलीकाद्या विशेष्यवत् ।
क्षुरप्रत्द्दलार्धेन्दु-तीरे भल्लादयो भिदः ॥ २४ ॥
शरवाणिः स्त्रीपुमुखं कर्तरी पुङ्खमस्त्रियाम् ।
पक्षो वाजः पत्रपाली पत्रणा पत्रलं त्रिषु ।
शरसंक्रमणे पुंसि वातरायण उच्यते ।
बाणमुक्तिर्व्यवच्छेदो दीप्तिर्वेगस्य तीव्रता ॥ २६ ॥
　निषङ्ग-तूणीर-कलाप-बाणा-
　　वापा उपासङ्ग उपाश्रयश्च ।
　स्त्रीपुंसयोः स्यादिषुधिश्च केकि-
　　छन्दं द्वि[121b]हीनं त्रितयेऽत्र तूणी ॥ २७ ॥
निस्त्रिंशस्तरवारिश्छिदिरो धारापथस्त्रिमार्गोऽसिः ।
खड्गश्च गाढमुष्टिर्लोहभुजंगो जयश्रीदः ॥ २८ ॥
कौक्षेयको विशसनो धाराधर-चन्द्रहास-धाराङ्गाः ।
करवालः करपालः कोशधरो मण्डलाग्रश्च ॥ २९ ॥
श्रीगर्भ-चन्द्रभासौ शस्त्र-कृपाणौ द्वयो रिष्टिः ।
वारङ्गः त्सरुरेतन्मुष्टिः स्यान्मेखलाबन्धः ॥ ३० ॥

6266 शराभ्यासो २
6267 निमित्तं ५
6271 °विषु २१ त्रिषु
6272 °थैषणाः ४
6273 नालिको; °मोच्ये २
6274 दिग्धो २
6275 क्षुरप्र १ तद्दला १ र्द्धेंदु १ तिरे
6276 पुंख २
6277 पत्रमायास्थलंस्त्रिषु ॥ २५ ॥
6278 °रायण १
6279 °च्छेदो २
6280 –तूणिर–
6283 तूणी ९
6284 °वारिश्छिदिवो
6285 गाढपुष्टी; जयश्रीदेः
6287 करापालः कोशः धरो
6288 °रिष्टिः
6289 वारं गृत्ससरे° (corrupt).

प्रत्याकारः परीवारः कोषः खड्गपिधानकम् ।
तच्चार्म चर्मसंभूतमीली तु करवालिका ।
असिपुत्र्यसिधेनुश्च क्षुरिका च कृपाणिका ॥ ३१ ॥

शस्त्री च छुरिका चासिपत्रिकाथ घु फलम् ।
परञ्जं पात्रपालस्तु भवेदायतशस्त्रिका ॥ ३२ ॥
फलकोऽ ※[स्त्री]फलं चर्मावरणं खेटकाङ्कने ।
फरकोऽस्त्री स्फुरोऽथ स्यात्संग्राहो मुष्टिरस्य यः ॥ ३३ ॥

यष्टिः स्त्री लगुडो दण्डो लकुटः प्राजनश्च सः ।
द्रुघणो मुद्गर-घनौ कासूः शक्तिः स्त्रियामुभे ॥ ३४ ॥

कासूतरि तु सा ह्रस्वा प्रा[122a]सः कुन्तः शलश्च सः ।
भिन्दिपालो भिण्डिपालः सृगश्चेति समार्थकाः ॥ ३५ ॥
द्वयोः कुठारः स्वधितिः परशु-च्छिदि-पर्शवः ।
जीर्विः परश्वधोऽपि स्यात्स परस्वश्च (ध) इत्यपि ॥ ३६ ॥

तोमरोऽस्त्री सर्वला स्त्री परिघः परिघातनः ।
शूलिः स्त्री शूलमस्त्री※[स्यात्] क्षिपणिः क्षिपका स्त्रियाम् ।
अरि क्लीबे चक्रमस्त्री गदादीनि पृथक्पृथक् ।
शल्यं न स्त्री ध्रुवः शङ्कुः शम्बकः कीलकश्च सः ।
अस्त्रः पुंसि तथा कोणः स्त्रियः पाल्यश्रि-कोटयः ॥ ३७ ॥

शस्त्राण्यथो स्युर्यन्त्राणि नाल्यपि नालिका स्त्रियाम् ॥ ३८ ॥
सर्वाभिसारः सर्वौघः सर्वसंनहनं तथा ।
इषश्चेव दशम्यां यो राज्ञां नीराजनाद्विधिः ॥ ३९ ॥

तत्र लोहाभिसारः स्यादथ स्याद्गमनं गमः ।
प्रस्थानमभिनिर्याणं प्रयाणं प्रस्थितिः स्त्रियाम् ॥ ४० ॥

6290 MS. reads परिकारः for परिवारः
6291 चर्म १ संभूत°; °वाललिका
6293 °पत्रिका ७; घुरिफलं
6294 परंजं २ पात्रपाला १ स्तु
6296 स्फुरो ८; संग्राह्वो १
6297 लकुटकप्राज°
6298 -घनौ ३ कासू शक्ति २
6299 कासुतरी १; शल १ श्च
6300 मृग ३ श्चेति
6302 परस्वश्च ८
6303 सर्वला २; °घातनः २
6304 शूल २; क्षिपका २
6308 शस्त्रोण्याथो; मित्यपि (for नाल्य°)
6309 सर्वसंहननं १
6310 निलराज°
6311 °सारः १
6312 निर्वाणप्रयाणं

व्रज्या यात्राभिक्रमस्तु रिपून्प्रत्याहवे गमः ।
यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनम् ॥ ४१ ॥
स्यात्सुहृद्बलमासारः [122b] प्रचक्रं चलितं बलम् ।
प्रसारस्तु प्रसरणं तृणकाष्ठादिहेतवे ।
अथ क्रीडाप्रयाणे स्यात्प्रभूणां भ्रमणी स्त्रियाम् ॥ ४२ ॥
वैतालिका बोधकरा आर्थिकाः सौखसुप्तिकाः ।
चाक्रिका घाण्टिकास्तुल्या मगधा मागधाः समाः ॥ ४३ ॥
नग्नाः स्तुतिव्रतास्तेषां त्वाचार्यौ(?)हिण्डकः स्मृतः ।
भोगावली तु तद्ग्रन्थो विरुदं कर्म विश्रुतम् ॥ ४४ ॥
सूतो मङ्गलपाठी स्याद्बन्दी स च निगद्यते ।
आलोकस्तूच्यते सद्भिर्वन्दिनां भाषणं हि यत् ।
संसप्तकास्तु समयात्संग्रामादनिवर्तिनः ॥ ४५ ॥
रेणुस्त्रिषु स्त्रियां धूली रजनं शूक-पांशकः ।
पांशुश्च न रजो द्वंद्वे क्षोदश्चूर्णो न योषिति ॥ ४६ ॥
पताका वैजयन्ती च धूका केतुर्मतो नरि ।
केतनं ध्वजमस्त्रीके अस्योच्चूलावचूलिका ॥ ४७ ॥
मुखमूर्ध्वं कूर्चमधः पादरः पादधूलिका ।
पताकायास्तु चीरान्तो न पुंसि व्योममञ्जरम् ॥ ४८ ॥
स्त्रियां कद[123a]लिका प्रोक्ता पताका या गजस्थिता ।
स्याद्वीराशंसनं युद्धभूमिर्यातिभयप्रदा ॥ ४९ ॥
वृत्ते भाविनि वा युद्धे पानं स्याद्वीरपाणकम् ।
पराक्रमः प्राण ऊर्जो द्युम्नं च द्रविणं सहः ॥ ५० ॥

6313 यात्रा ८ भिक्रम १
6315=AC 790^{cd}
6316=AC 791^{ab}. प्रसार १ स्तु
6317 भ्रमणी १
6318 सौख्यसुप्तिकाः ४
6319 घाण्टिका ३ स्तुल्या; मागधाः २
6320 स्तुतिः व्रता २ स्तेषां; हिंडकः १
6321 भोगावली १
6322 °द्वंदी ३
6323 आलोक १ स्तु; वंदितां भाषणी
6324 संसप्तका १ स्तु
6325 धूलि; शुक°
6326 द्वंद्वे ७ क्षोदश्चूर्णो २
6327 नरी
6328 ध्वज ६; °चूलिका १
6329 कूर्चमधोः १; °धूलिका १
6330 चिरांतो; °मंजरं १
6332 °शसनं १
6333 °द्विरपाणकं १

न स्त्री बलसहे स्थाम-स्थामनी शुष्म-शुष्मणी ।
ओजः शौर्यं च शक्तिः स्त्री विक्रमस्त्वतिशक्तिता ॥ ५१ ॥
संग्रामः समुदाय-संगर-समाघाताभिसंपात-सं-
स्फोटाराालि-समाह्वया अभिमरोमाराङ्कपुग्विग्रहः ।
संस्फेटः कलहः कलिः समुदयः प्राह-प्रघाताहवा-
क्रन्दाभ्यागम-संप्रहार-समिघाभ्यामर्द-संमर्दकाः ॥ ५२ ॥
स्त्रीत्वे स्युः समिदाजि-युत्समितयो न स्त्री रणानीकभाक्
संख्यं संयुग-संपराय-समराः संयन्न पुंलिङ्गभाक् ॥ ४८ ॥
युद्धास्कन्दन-सांपरायिक-मृधं द्वंद्वं समीकं तथा
जन्यं च प्रविदारणं प्रधनवच्चायोधनं भण्डनम् ।
आडम्बरोऽस्त्री पटहो चङ्गलः सूरयो रणः ।
ग्राममद्गुरिका ग्राम[123b]युद्धं दोर्भ्यां तु तन्मिथः ॥ ५७ ॥
नियुद्धं तुमुलं तु स्यात्संग्रामः संकुलो हि यः ।
युद्धे प्रवृत्ते केशेषु केशेषु ग्रहपूर्वकम् ॥ ५८ ॥
केशाकेशीत्यव्ययं स्याद्दण्डादण्डि तु यो रणः ।
दण्डैर्दण्डैः प्रहृत्यास्ति बाहूबाहवि तादृशः ॥ ५९ ॥
यस्मिन्प्रहरणे दण्डौ द्वौ द्विदण्डि तदीरितम् ।
उभाहस्त्युभयाहस्ति द्विमुसल्येवमुन्नयेत् ॥ ६० ॥
त्रिषु रौक्मिण-सौभद्रौ रुक्मिण्याद्यर्थकौ रणौ ।
भारतादिकयोधौ तौ मतौ भारत-कौरवौ ॥ ६१ ॥
मल्लो नियुद्धकुशलो मल्लयात्रा तु मल्लवी ।
नियुद्धभूरक्षवाटे क्रन्दनं योधशब्दितम् ।
अवमर्दः पीडनं स्यान्निसुम्भोऽपि निशुम्भवत् ॥ ६१ ॥
बलात्कारो हठः खष्पः प्रसभं स्खलितं छलम् ।
प्रपातस्त्वभ्यवस्कन्दोऽभ्यवस्कन्दनमित्यपि ॥ ६२ ॥

6335 समाह्वयावभिमरोः
6345 प्रधन पच्चायोधरं
6346 °मुद्गरिका १
6347 नियुद्धं १ तु मूल १ तु
6349 °केशी १; °दंडि १
6350 प्रहृयास्ति; °बाहवि १
6351 द्विदंडि १
6352 °याहस्ति २ द्विमुसल्ये १
6353 रौक्मिण १
6355 मल्लो १; मल्लवी १
6356 °वाटे १
6357 निशुंभ ४ वत्
6358 छलं २
6360 धाडि ५ डिंवं

स्यादभ्यासादनं धाटी डिम्बं त्वक्षी च विप्लवः ।
उद्रवो डम्बरश्च स्यात्सौप्तिकं रात्रिमारणम् ॥ ६३ ॥
वैरनि[124a]र्यातनं वैरशुद्धिर्वैरप्रतिक्रिया ।
अवहारो युद्धिरामोऽथ जयो विजयः समौ ॥ ६४ ॥
पराजयो रणे भङ्गोऽथापयानं पलायनम् ।
प्रद्रावो द्राव-संद्राव-संदावा विद्रवो द्रवः ॥ ६५ ॥
अपक्रमोऽप्यथ त्रय्यां पराभूत-पराजितौ ।
परिभूतोऽभिभूतः स्यादात्तगन्धोऽपि भग्नवत् ।
उत्पिञ्जलः समुत्पिञ्ज-पिञ्जलौ लुपिताकुलौ ।
कान्दिशीकस्तु यो भीत्या व्याकुलः प्रपलायितः ।
पलायितस्तु नष्टः स्यादपक्रान्तस्तिरोहितः ॥ ६६ ॥
गृहीतदिग्विद्रुतश्च प्रद्रुतश्च विशेष्यवत् ।
प्रस्कन्नः पतितस्तुल्यो प्रहृतो घातितोऽपि सः ॥ ६७ ॥
पुंस्यालम्भ-निशुम्भ-पिञ्ज-विशरोन्माथाश्च घातो वधो
मारोऽपि प्रथमोऽस्त्रियां निगदिते संज्ञप्ति-हिंसे स्त्रियौ ।
क्लीबे स्युः प्रतिघातनं विशसनं व्यापादनं वर्जनं
किंचापासन-मारण-प्रशमन-प्रोज्ज्वासनोद्वासनम् ॥ ६८ ॥
प्रतिघातनं विशरणं वि[124b]शारणं
कदन-प्रवासन-परासनानि च ।
क्रथनं तथा प्रमथनं विकारणं
क्षणनं निषूदन-समापने अपि ॥ ६९ ॥
निस्तर्हण-विनिबर्हण-निर्वासन-संप्रमापणानि स्युः ।
निर्यातन-निर्वापण-हिंसनमपि संनिपातनं वात्र ॥ ७० ॥
स्युः कालधर्म-प्रलयात्ययान्त-
दिष्टान्त-नाशाः परलोकयात्रा ।

6361 उद्वगो; सौप्तिकं १
6362 °क्रिया ३
6363 अवहारो १; विजयः २
6364 पराजयो १; स्थापलानं for ऽथापयानं
6366 अपक्रमो ९
6368 उत्पिंजश्च for °जलः
6369 कांदिशीक १ स्तु योभ्यात्या
6371 प्रद्रुत ७ श्च
6372 पतित २ स्तुल्यो; घातितो
6373 °पंज° for °पिंज°
6378 °परासमानि
6379 त्रिकारणं for विका°
6380 क्षणेनं
6382 संनिपातनं ४०

स्याद्दीर्घनिद्रा च मृतिश्च संस्था
मृत्युर्द्वयोः स्यादपि पञ्चता स्त्री ॥ ७१ ॥
पञ्चत्वमस्तं मरणं निमीलनं
तत्रावसानं निधनस्तु न स्त्रियाम् ।
मारिश्च मारी मरकः स सर्वत-
श्चित्या चिता स्याच्च चितिस्तथा स्त्रियाम् ॥ ७२ ॥
रुण्डः शरीरं विशिरस्तु मुक्तं
न स्त्री कबन्धो यदि तत्क्रियावत् ।
क्ष(श)वस्तु षण्डे मृतकं तु पूति-
विवर्धनोऽस्त्री कुणपः शवोऽस्त्री ॥ ७३ ॥
मृतः प्रमीतश्च परासु–संस्थितौ
प्रेतः परेतो व्यसु......स्त्री ।
आलेख्यशेषोऽपि यशोवशेष-
स्तथोपसंपन्नक–नामशेषौ ॥ ७४ ॥
[125a] द्युपात–लोकान्तरगाप्तपञ्चत-
व्यापन्न-नष्टाश्च विशेष्यलिङ्गगाः ।
मृतस्य शय्या तु खट्वः स्त्रियां महा-
शय्याप्यपस्नानमजीविताप्लुतिः ॥ ७५ ॥
मृतयानं काष्ठमल्ले गाङ्गेष्टी कटशर्करा ।
सूना स्त्रियां वधस्थाने मतमाघातनं तथा ।
पितृवसतिः पितृविपिनं करवीरं दाहसा(स)रश्च ।
संकटमघमाशौचं भवत्यशौचं च तद्वदेवेह ॥ ७६ ॥
प्रग्रहोपग्रहौ तत्र बन्दी स्त्रियां
यद्बलद्धन्धनं शत्रुदारादिनः ।
गुप्ति-कारे स्त्रियौ पुंसि वारो भवेत्
तत्र बन्दी गृहं बन्धनस्यालयः ॥ ७७ ॥

इति क्षत्रवर्गः ।

6386 वंचता for पञ्चता
6388 निधन १८
6389 मरक ३
6390 स्त्रियां ३
6394 शवो ५
6395 °संस्थिताः
6396 व्यसुप्रुतऽसेत्री (corrupt)
6400 °नष्टा १६; °लिंगगाः ४
6402 °स्नान १
6403 °मल्ले २ यांगेष्टी
6404 सूता for सूना; °तनं २
6405 °सारस्त्र
6406 °त्यशौचं ४
6407 बंदी ३

इति क्षत्रवर्गः।

ऊरव्या ऊरुजा वैश्या अर्या भूमिस्पृशो विशः ।
वृत्तिर्वार्त्ता जीविका स्यादाजीवो वर्तनं तथा ॥ १ ॥
स्याज्जीवनं चाथ कृषिः कर्षणं प्रमृतानृते ।
उञ्छो धान्यकणादानं कणिशाद्यर्जनं शिलम् ॥ २ ॥
ऋतं द्वे अमृतं तु स्यादयाचितमथो मृतम् ।
याचितं स्याद्वणिज्या तु न ना वाणि[125b]ज्यमन्तिमे ॥ ३ ॥
सत्यानृतमृणं तु स्यात्प्रामीत्यं पर्युदञ्चनम् ।
कुसीदं च तथोद्धारो मुक्तौ विगणनं मतम् ॥ ४ ॥
तत्तत्काले देयमृणं कलापकमुदीरितम् ।
अश्वत्थकं यवबुसकं च ग्रैष्मकमित्यपि ॥ ५ ॥
आवरसमकं त्वृणमुक्तं यदन्यवर्षे प्रदेयं स्यात् ।
सांवत्सरिकं सांवत्सरकं वर्षेण यद्देयम् ॥ ६ ॥
मासादिके देयमृणं मासिकं वार्षिकं त्रिषु ।
प्रार्णं वत्सतरार्णं च प्रगतादावृणे क्रमात् ।
ऋणार्णं प्रागृणोच्छित्त्यै यदृणं क्रियते परम् ।
वृद्धिः कलान्तरं प्रोक्तमथार्थस्य प्रयोजने ॥ ५ ॥
कुसिदं कुसितं वृद्धिजीविका चेति वृत्तयः ।
ग्राहकस्त्वधमर्णो दाय्युत्तमर्णः प्रयोजकः ॥ ७ ॥
वृद्ध्याजीवो द्वैगुणिको वार्द्धुषी च कुसीदिकः ।
भवेद्वार्द्धुषिकः सोऽथ स्त्री तादृक्स्यात्कुसीदिकी ॥ ८ ॥
दशैकादशिकस्तु स्यादेकादशकृते दश ।
यः प्रयच्छेल्लग्नक[126a]स्तु प्रतिभूर्ऋणमत्कुणः ॥ ९ ॥

6411 ऊरया ऊरजा; विशः ६
6413 प्रमृतामृते ४
6414 उंछो १; शिलं १
6415 अर्तं १; °दयाचित १
6416 याचित २; वाणिज्य २
6417 सत्यानृत ३; MS. reads प्रामृत्यं for प्रामीत्यं
6419 कलापक १
6420 अश्वत्थकं १ यवबुसकं १ च ग्रैष्मिक १
6421 आवर समकं रंत्वृणयुक्तं corrupt
6422 संवत्सरकं २
6423 मासिकं १ वार्षिकं १ त्रिषु १
6424 प्रार्णं १ वत्सतरार्णं १ च दप्रतादा°
6425 ऋणार्णं १
6426 कुलांतरं २
6427 कुसिदं तुसितं वृद्धिजीविका ३
6428 ग्राहक १
6429 द्वैगुणीको
6430 °षिकः ५
6431 °दशिक १ स्तु

स्थेयः साक्षी विशेप्यघ्नः पुंस्याधिर्बन्धकः समौ ।
निमेयस्तु परावर्तो नैमेयो निमयोऽपि सः ॥ १० ॥
व्यतिहारः परावृत्तिः परिवर्तनमित्यपि ।
पुमान्विनिमयस्तत्रापमित्येत्यव्ययं मतम् ॥ ११ ॥
त्रिष्वापमित्यकं तत्स्यान्निवृत्तमपमित्य यत् ।
याचितेन तु निर्वृत्तमेवं याचितकं मतम् ॥ १२ ॥
क्षेत्राजीवः कार्षकः स्यात्कृषकश्च कृषीवलः ।
कर्षकः क्षेत्रि-हलिनौ कुटुम्बी च विशेष्यवत् ॥ १३ ॥
वापोऽहिर्वलयत्रय्यां वप्रं केदारमस्त्रियाम् ।
क्षेत्रं क्षैत्रं तु कैदार्यं कैदारिकमपि व्रजे ॥ १४ ॥
कैदारिकमकृष्टं तु खिलमप्रहतं त्रिषु ।
धान्यानां भवने क्षेत्रे
वक्ष्यमाणा विशेष्यगाः ॥ १५ ॥
द्विकाण्डा क्षेत्रभक्तिश्चेद्द्विकाण्डान्या विशेष्यवत् ।
तुल्ये व्रैह्येय-शालेये तथा तैलीन-तिल्यके ।
माषीण-माष्ये भाङ्गीन-भङ्ग्ये औमीनमुम्यवत् ॥ १६ ॥
[126b] अणव्यमाणवीनं च यव्यं स्याच्च यवस्य तत् ।
पृथग्यवक्यं षष्टिक्यं मौद्गीनं कौद्रवीणकम् ॥ १७ ॥
तस्मै हितेऽपि यव्यं स्यान्माष्यं तिल्यं च मेद्यवत् ।
बीजाकृतं वापितं स्यादुप्तकृष्टं हि यद्भवेत् ।
कृष्टं सीत्यं च हल्यं स्याद्द्विसीत्यं तु द्विहल्यवत् ॥ १८ ॥
द्विगुणाकृतं द्वितीयाकृतं च शम्बाकृतं चेदम् ।
त्रिगुणाकृतं तृतीयाकृतं त्रिहल्यं त्रिसीत्यमपि तस्मिन् ॥ १९ ॥

6433 विशेषघ्राः; °बंधकः २
6434 नियमस्तु परावर्तो नैमयेति ममोपि ङः corrupt
6436 °त्यव्ययं १०
6437 °मित्यकं १
6438 याचितकं १
6440 कुटुंबी ८
6441 वायोहिर्वलयत्रय्यां for prior half
6442 क्षेत्रं ६
6443 कैदारिक ४ मनूष्णं तु; °हतं २ त्रिषु ४
6444 क्षेत्रे
6145 द्विकांडा १
6447 °शाल्येये २; °तिल्यके २
6448 °माष्ये २; °भंग्ये २; °मुम्य२वत्
6449 °वीनं २ च यव्यं १
6450 °ग्यवक्यं १ षष्टिक्यं १ मौद्रानं १ कौद्रवीणकं १
6451 हितैपि यव्यं १ स्यान्माष्यं १ तिल्यं १
6452 बाजात्तं वापितं २
6453 सीतं च हल्यं ३
6454 शंबाकृतं ५
6455 तृतीयाकृतः; त्रिसीत्य ४

प्रस्थद्रोणादिवापादौ प्रास्थिक-द्रौणिकादयः ।
खारीवापस्तु खारीको द्विखारीकादयस्तथा ॥ २० ॥
पात्रवापा पात्रिकी स्यात्रिषु बीजाकृतादयः ।
खलोऽस्त्री खलधानं स्याल्लोष्टोऽस्त्री लोष्टुरादिमे ॥ २१ ॥
लेष्टुः पुंसि दलिः स्त्री स्यात्स महान्दरणीर्द्वयोः ।
न स्त्रियां हल–सीरौ स्तः कृन्तत्रं लाङ्गलं तथा ॥ २२ ॥
गोदारणं चाथ महद्धलं जित्या हलिर्द्वयोः ।
अहलस्त्वहलिस्तुल्यौ सुहलः सुहलिः समौ ।
[127a] दुर्हलिर्दुर्हलस्त्रय्यां हल्या तु हलसंहतिः ।
हलिं गृह्णाति यस्तस्मिन्हलयत्स्याद्विशेष्यवत् ।
कुशी स्त्री फाल-कृषकौ निरीषं कुटकं फलम् ॥ २३ ॥
कुशिकश्च स्त्रियां त्वीषापीषो लाङ्गलदण्डकः ।
स्त्रियौ सीता च शीता च भवेल्लाङ्गलपद्धतिः ॥ २४ ॥
प्रतोदस्तु प्रवपणं प्राजनं तोत्र-तोदने ।
प्रेषणं चाथ कूद्दाल-कुद्दालौ गोविदारणम् ॥ २५ ॥
आखनिकाखनिकबकावाखर आखान आखनोऽप्याखः ।
अवदारणं खनित्रं खात्रं क्लीबे च विख्यातम् ॥ २६ ॥
दात्रस्य मुष्टौ वण्टः स्यादथ मत्यं समीकृतौ ।
कुशा च लाण्डी कथिता या भवेद्दारुनिर्मिता ।
* * * * * * * * * * * *
लविर्द्वयोः कोटिश-लोष्टभेदनौ ।
आबन्धमाहुर्नरि योत्र-योक्त्रे
शम्या स्त्रियां स्याद्युगकीलकश्च ।
खलं त्रिषु खलेवालं धान्यराशीकृतिस्थलम् ।

6456 प्रास्थिक १
6457 खारिवावस्तु खरिको १; द्विखारिकादय १ स्तथा
6458 पात्रकी १
6459 °धानं २
6460 दलिः ४
6461 स्तात्तं तत्रं for स्तः कृन्तत्रं
6462 गोदारणं ५
6463 अहलस्त्यहलि २
6464 °र्दुर्हल २ स्त्रय्यां

6465 हलयत् १
6467 कुशिक ७ श्च; °पीशो for °पीषो
6469 =AC 893 *ab*. प्रवयणं for °पणं
6470 प्रेषणं ६; °दारणं ३
6472 खनिच for खनित्रं
6473 वंटः २; मंत्यं १
6474 लांडी २
6476 लवि ४; °भेदनौ २
6477 °योक्रे ३
6479 °वालं २

स्यात्खलयाहृतं खल्यं कथितं मेघलिङ्गकम् ॥ २७ ॥
उकारश्च निकारश्च द्वौ धान्य [127b] क्षेपणार्थकौ ।
खलेवाली स्त्रियां द्वंद्वे मेथिर्मेधिरुभे मते ।
खले गोबन्धकाष्ठेऽथ धान्यादिक्षेपणार्थके ॥ २७ ॥

काष्ठे पञ्चाङ्गुलं क्लीवे धान्यं सीत्यं च सस्यकम् ।
व्रीहिः स्तम्बकरी पुंसि व्रीहिस्त्वाशुश्च पाटलः ॥ २८ ॥
व्रीहिमान्व्रीहिको व्रीही शालिलः शालिकस्तथा ।
शाली च शालियुक्तेऽथ चरव्यश्चरवे हुतः ।
स राजभोजनो राज्ञा भुज्यते योऽन्यलिङ्गकः ।
शाल्यः कलमाद्याः स्युः कलमो ना कलामकः ।
लोहितो रक्तशालिः स्यान्महाशालिः सुगन्धिकः ॥ २९ ॥
जीर्णप्रकारशालिर्यो गदितः स च जीर्णकः ।
षष्टिको गर्भपाकी स्याद्व्रीहिभेदोऽस्त्रियामणुः ।
वनव्रीहिस्तु नीवारो यवस्तु शितशूककः ॥ ३० ॥
अश्वप्रियः प्रावटोऽथ तोक्मोऽसौ हरितो भवेत् ।
साक्तुकः सक्तुसाधुर्यो यव आपूपिकस्त्रिषु ॥ ३१ ॥
गोधूमचूर्णं समिता शुद्धा च कणिका स्त्रियः ।
गो[128a]धूम-सुमनौ तुल्यौ भूजम्बूरत्र योषिति ॥ ३२ ॥
प्रियङ्गु-कङ्गु-कङ्गुन्यः कङ्गुः स्त्री पीततन्दुला ।
शोधिका मुशटी श्वेता साथ पीता तु माधवी ॥ ३३ ॥
लोहिता मधुका मा(सा ?)तु सा कृष्णा विनिगद्यते ।
श्यामाकः श्यामकश्चाथ कोद्रवः कोरदूषकः ॥ ३४ ॥
उद्दालस्तु स वन्यः स्याद्यावनालस्तु जूर्णकः ।
युगंधरो योनलश्च योन्नालो बीजपुष्पकः ॥ ३५ ॥

6482 °र्मेथिरुभे for °र्मेधिरुभे
6484 पंचांगुलं १
6485 स्तंबकरी ५; पाटलः २
6487 शाली ३
6489 कलाचकः २ for कलामकः
6490 °शालिः २; सुगंधिकः २
6492 °मणुः १
6493 नीवारः २
6494 प्रावरो ४ थ तोक्मो १
6495 साक्तुक १; °पिक १
6496 कणिका ३
6497 यौषिति
6498 cf. AC 1176 *cd*. स्त्रीत्पीततंदुला ५
6499 मुशटी २; माधवी १
6500 मधुका १ मातु
6501 °दूषकः २

देवधान्यं बर्बटी तु गवेधूः स्याद्विलिङ्गका ।
चीनकः काककङ्गुः स्यादथ स्युस्त्रिःफलीकृताः ॥ ३६ ॥
स्थालीबिल्यास्त्रिषु स्थालीबिलीयाः कलमादयः ।
आबर्हिमूला शाल्या स्यान्मूल्याः स्युर्भेद्यलिङ्गकाः ।
तन्दुलोऽवहतव्रीहिगर्भो मुद्गस्तु शारदः ॥ ३७ ॥
लोभ्यो बलाटः प्रथनो हरितस्तु हरिर्मतः ।
पीतेऽत्र वसुखण्डीरः प्रवेलो जय इत्यपि ॥ ३८ ॥
कृष्णे प्रवर-वासन्त-हरिमन्थज-शिम्बिकाः ।
वन्ये खण्डी-तुबर[128b]क-निगूढ*[क]कुलीनकाः ॥ ३९ ॥
आढकी तुबरी वर्णा राजमाषस्तु बर्वटः ।
माषस्तु मदनो नन्दी वृष्यो बीजवरो बली ॥ ४० ॥
मसुरा च मसूरा च द्वंद्वे स्याद्व्रीहिकाञ्चनः ।
मङ्गल्यकश्चाथ समौ मकुष्टक-मयुष्टकौ ॥ ४१ ॥
राजमुद्गः कुलत्थस्तु कालवृन्तोऽभिधीयते ।
कुलत्थिका ताम्रवृन्ता कलायस्तु सतीनकः ॥ ४२ ॥
सातीनः खण्डिकश्च स्याद्धरेणुर्द्वयलिङ्गकः ।
त्रिपुटो वण्टकस्त्वेष वर्तुलो विनिगद्यते ॥ ४३ ॥
हरिमन्थस्तु चणको निष्पावः सितशिम्बिकः ।
वल्लश्चाथ तिलस्तैलफलपूतेऽथ जर्तिलः ॥ ४४ ॥
स वन्यस्तिलपेजस्तु तिलपिञ्जश्च निष्फलः ।
स एव कृष्णवर्णश्चेत्कृष्णको विनिगद्यते ॥ ४५ ॥
उमा क्षुमातसी चण्डी विकारे त्वौममौमकम् ।
त्रिषु तस्या अथो धूलौ स्यादुमाकटमन्तिमे ॥ ४६ ॥

6504 °धान्य ७; गघे धूः २
6505 वीनकः काककंगुः २
6506 °बिलीयाः
6507 भूल्याः १
6508 तंदुलो १
6509 Cf. AC. 1172 *ab*. प्रथनो ५; हरि २
6510 Cf. AC. 1172 *cd*. जय ३
6511 =AC. 1173 *ab*. °शिंबिकाः ४
6512 °मकाः ५
6513 वर्वटः २
6514 =AC. 1171 *cd*. माखोस्तु; वली ६
6516 मंगल्यक ४
6517 राजमुद्गः ३; °वृंतो २
6518 कुलस्थिका ताम्रवृंता ३
6520 त्रिपुटो ५
6521 वणको २
6522 वल्ल ३; °पूते ३ ३ थ जर्तिलः १
6523 °पिंज २ श्च निष्पलः
6524 कृष्णको १
6525 चंडी ४
6526 °कूट १

शणो भङ्गा मातुलानी रजस्त्व[129a]स्यात्तिलस्य च ।
भङ्गाकटं तिलकटमथाश्वयुजकं भवेत् ॥ ४७ ॥
यदुच्यते पौर्णमास्यामाश्वयुज्यां विशेष्यवत् ।
तद्विकारे तिलमयं तथा यवमयं भवेत् ।
किंशारुः सस्यशूकोऽस्त्री शिलोऽस्त्री कणिशोऽपि च ॥ ४८ ॥
सस्यस्य मञ्जरी चाथ काण्डोऽस्त्री सस्यनाडिका ।
नाली नालं निफलस्तु पलालोऽस्त्री पलश्च सः ॥ ४९ ॥
स्याद्यावकस्तु कुल्माषः पुलाकस्तुच्छधान्यकम् ।
बुषं बुसं तु न स्त्रियां कडंगरः कडंकरः ।
कणस्तु सूक्ष्मतन्दुलस्तुषस्तु पुंसि तत्त्वचि ॥ ५० ॥
रिद्धमृद्धं चावसितं पूतं स्याद्बहुलीकृतम् ।
यन्निर्बुसीकृतं धान्यं कण्डितं त्वाहतं त्रिषु ॥ ५१ ॥
माषादयः शमीधान्यं शूकधान्यं यवादयः ।
नीवारवरकाद्यानि नृणां धान्यानि निर्दिशेत् ॥ ५२ ॥
ईतिः स्त्रियां धान्यविघ्ने धान्यसंघे तु सास्यकम् ।
वाटभङ्गस्तु शस्यानां नखेन ग्रहणं भवेत् ।
प्रस्फोटनं तु पवन[129b]मवघातस्तु कण्डनम् ।
अयोग्रं मुसलं न स्त्री मुशलं मुषलं... ॥ ५३ ॥
अयोनिशूकिलोऽथास्याग्रे शम्बः कण्डनी पुनः ।
उलूखलोदूखले च ※ [शू]र्प-सूर्पे तु न स्त्रियाम् ॥ ५४ ॥
प्रास्फोटनं चालनी तु न ना तितउ न स्त्रियाम् ।
सूदशाला रसवती पाकस्थाने महानसम् ॥ ५५ ॥
पक्तिः पचा रन्धनं च पाकः पक्त्रिम-पाकिमे ।
निवृत्ते पाकतोऽथ स्यात्पक्ता ※ ※ च पाचकः ।

6527 मातुलानी २
6528 भंगाकूटं १ तिलक्ट १; °युजकं १
6530 तिलमय १; °मयं १ भवेत् ३
6531 किंशारुः १; °शूके २; कणिशो ३
6532 कांडो १
6533 नालं ३ निंफ°; फल २ श्च
6534 कुल्माष २ पुलाक १
6536 कण १ स्तु; °स्तुष १ स्तु
6537 चावसितं ३; °लीकृतं २
6538 त्वाहतं २
6539 °धान्यं १ शुकधान्यं १
6540 नीचातर for नीवार; घान्यानि १
6541 ईतिः १
6543=AC 1017[ab] पवनं २ मव°; कंडनं २
6544 after मुषलं, reads, गिरीया
6545 शंब ८
6546 °दूखले ३
6547 प्रास्फोटनं ३
6548 =AC. 998 *ab*. सूलशाला रसवती २
6549 °पाकिने २

महानसे त्वधिकृते पौरोगव-पुरोगुकौ ।
सूदाध्यक्षश्च सूदास्तु पाकुका वलवा गुणाः ॥ ५६ ॥
भक्तकाराः सूपकाराः सौपिकारालिकावपि ।
प्रस्थपाणिः पचेलुश्चौदनिकान्धसिकावपि ॥ ५७ ॥
आ*[पू]पिकः कान्दविको भक्ष्यकार इमे त्रिषु ।
अथान्तिका चुल्लिरधिश्रयणी मूलकारिका ॥ ५८ ॥
उद्धानमश्मन्तमथाङ्गारधानी हसन्तिका ।
हसन्यङ्गारशकटी तथा साङ्गारपात्रिका ॥ ५९ ॥
भ्राष्ट्रमि[130a]न्धो भ्राष्ट्रमिन्धे यः स्वयं मेद्यलिङ्गकः ।
भ्राष्ट्राम्बरीषौ न स्त्री स्तो ऋचीषं स्यादृजीषवत् ।
न द्वयोः पिष्टपचनं भवेन्मांस्पचनं पुनः ॥ ६० ॥
मांस्पाकपात्रं कन्दुस्तु द्वयोः स्यात्स्वेदनी स्त्रियाम् ।
पालिका स्यात्कुन्तलिका दध्यादिच्छेदिनी हि या ।
दर्विः कम्बिः खजाकाथ तर्दूर्ना दारुहस्तकः ॥ ६१ ॥
अलिंजरोऽस्त्री मणिके कटाहस्त्रिषु कर्परम् ।
कर्करी कर्करीका स्यादालुरालूर्गलन्तिका ॥ ६२ ॥
वार्द्धनी कारकोऽस्त्री स करङ्को नालिकेरजः ।
* * * * * * * * कुम्भी कुम्भीरुखा कुला ।
चरुर्ना पिठरस्त्रय्यां कलशः कलसस्त्रिषु ।
घटः कुम्भः करीरो ना न स्त्री कुट-निपावुभौ ।
घटः कुम्भश्च मिथुने करीरोऽस्त्री कुटो निपः ॥ ६४ ॥
पुटग्रीवश्च विट्टालः प्रघणस्ताम्रजो मतः ।
काचजः कटखादोऽथ कुनालो हण्डिकासुतः ॥ ६५ ॥
अयस्कुम्भः पयस्कुम्भोऽयस्पात्रीत्यादि तस्य चेत् ।

6551 °पुरोगुकौ १
6552 °ध्यक्षश्च ३
6554 °धसिका १२ वपि
6555 भक्ष्यकार ३
6557 °मस्मंत ७
6558 °पात्रिका ५
6560 भ्यचीषि for ऋचीषं
6561 °पचनं ३
6562 °पात्रं २ कंदस्तु; स्वेदनी २
6563 कुंतलिका २
6564 खजाका ३ थ तर्दूना दरू हस्तकः २
6565 कर्परं २
6567 वार्धानी करको ७; °केरजः २
6569 पिठर ८; कलशास्त्रिषु
6570 निपाटवुभौ
6573 °सुतः २

शरावोऽस्त्री वर्द्धमानः [130b] शालाजिरक-पार्थिवौ ।
मृत्कांस्यं चाथ मन्थन्यां गर्गरी कलशी समे ॥ ६६ ॥
नेत्रं मथिगुणो न स्त्री मन्थनं तु विलोडनम् ।
वैशाखः खजको मन्थो मन्थास्तकाट इत्यपि ।
माथः क्षुब्धोऽस्य विष्कम्भो मञ्जीरः कुटकोऽपि सः ॥ ६७ ॥
दण्डमाथं धावति यो भेद्यवद्दाण्डमाथिकः ।
श्रेणिर्द्वयोः कंशमयं स्थलं त्वशतभाजनम् ॥ ६७ ॥
मल्लिका कोशिका पारी कंसस्तु चषकोऽस्त्रियाम् ।
स्यात्पानभाजनं न स्त्री पिधानं स्यादुदश्वनम् ॥ ६८ ॥
कुतूः कृत्तेः स्नेहपात्रं सैवाल्पा कुतुपः पुमान् ।
कृता सर्वा चर्मणा सा सार्वचर्मीणकोच्यते ॥ ६९ ॥
भेद्यवत्सर्वचर्मीणं दृतिर्भस्त्रा च खल्वकः ।
प्रसेवकः पुमानत्र द्वयोश्चर्मप्रसेविका ।
भूते दृत्यां कलस्यां च दार्तेयं कालशेयवत् ।
चर्मणो जलपात्रे स्यादालुः करकपात्रिका ॥ ७० ॥
सर्वमावपनं भाण्डं पात्रं तु त्रिषु भाजनम् ।
अमत्रं भु[131a]ज्युराद्येऽथ स्थालं तच्च महीयसि ॥ ७१ ॥
प्रस्थंपचं प्रास्थिकं च द्रौणं द्रौणिकमित्यपि ।
द्रोणपाचि स्यादथाढकीनमाढकिकं तथा ॥ ७२ ॥
आचितीनं त्वाचितिकं पात्रीणं पात्रिकं तथा ।
सर्वपात्रव्यापकं यत्सर्वपात्रीणमुच्यते ।
प्रस्थंपचादित्रितये देहयात्रा तु भोजनम् ।
जक्षणं भक्षणं प्रत्यवसानं जेमनादने ॥ ७२ ॥
स्वदनं स्वादनं प्सानं विघ्वाणं कल्पनं च तत् ।

6574 अयस्कंभः पयस्कुंभो १ यस्पात्री १
6575 शादवो° for शरावो°
6576 मृत्कांस्यं ५; कलशी ३
6578 मंथाश्वकाट
6579 Cf. AC. 1023 *cd*. क्षुब्धोऽस्य; कुटकौपिनः
6580 धावविया for धावति यो; °मापि कः
6581 श्रेणि १ द्वेधो कंशमयं स्थलं १
6582 मलिका कौशिका; कंसस्त्वचषकोऽस्त्रीयो for post. half
6583 °दुदंचनम् २
6584 कुतुः १ कृत्वेः; कुनयः for कुतुपः
6585 °णकौ १ च्यते
6586 °चर्मीण २ इतिर्भ°
6587 °प्रसेविका ५
6588 °शेय १ वत्
6589 °पात्रिका २
6592 प्रास्थिक २ छ ?; द्रौणिक २
6593 °ढकिकं २

अवष्वानाशने न्यादो निघसोऽभ्यवहारवत् ॥ ७३ ॥
वल्भ आहारलेहा च घसि-जग्धी स्त्रियौ न्यदः ॥
ईषद्भुतादियुक्तेऽस्मिन्नव्ययं स्याद्भुतप्रति ।
चर्वणं चूर्णनं दन्तैर्जिह्वास्वादस्तु लेहनम् ॥ ७४ ॥
कल्यवर्तः प्रातराशः सग्धिः स्त्री सहभोजनम् ।
सपीतिस्तुल्यपानं स्यादथ ग्रासो गुडेरकः ॥ ७५ ॥
गुडः पिण्डो गडोलश्च गण्डोलः कवकोऽपि सः ।
कवलोऽस्त्री स्वयं त्वेष बद्धः सिन उदीर्यते ।
स्यात्सितोऽन्यस्तर्पणं तु तृप्तिः सौहित्यमित्य[131b]पि ॥ ७६ ॥
आघ्राणालेपने स्त्री तु फेला-पिण्डोलि-फेलयः ।
गण्डोलश्चोचमुच्छिष्टं तथा कवटमस्त्रियाम् ॥ ७७ ॥
उच्छिष्टभिन्नो भुक्तावशेषो विघस ईरितः ।
शोषणं तु रसादानं धीतिः स्त्री पान-धानके ॥ ७८ ॥
पेयं लेह्यं च चोष्यं च भक्ष्यं चेति पृथक्त्रिषु ।
काञ्जिकं * * * शुक्तं धान्याम्लं च तुषोदकम् ॥ ७९ ॥
आरनालक-सौवीर-कुल्माषाभिषुतानि च ।
अवन्तिसोममुन्नाहं सुवीराम्लं च कुञ्जलम् ॥ ८० ॥
महारसं कुण्डगोलं गृहाम्भो धातुनाशनम् ।
चुक्रं रक्षोक्षकं चाथ स्नेहे स्नैनं तु न स्त्रियाम् ॥ ८१ ॥
म्रक्षणाभ्यञ्जने वस्तु कटुतैलं तु सार्षपम् ।
न स्त्रियौ खल-पिण्याकौ खलि-पिण्ड्यौ स्त्रियावुभे ।
इक्षो रसस्य समलऽ्यंशोर्ध्वोज्झिमलामलाः ॥ ८२ ॥
विकाराः फाणित-गुड-मत्स्यण्डी-खण्ड-शर्कराः ।
गुड इक्षुरसक्वाथो मत्स्यण्डी पल्लिकापि सा ॥ ८३ ॥

6594 त्वाचितीकं २
6598 विष्काणं for विष्वाणं
6600 वल्य for वल्भ
6602 =AC. 424 *cd*. चर्वणं १
6603 =var. AC. 425 *ab*. श्मग्धिः for सग्धिः; °भोजनं २
6604 °पानं २; °दयग्राग्रासो for °दथ ग्रासो
6608 °लेपने ५: °पेल्या for °फेलयः
6611 रसादानं २; °धानके ३
6612 पेयं १ लेह्यं १ च चोष्यं १ च भक्ष्यं १ चेति
6613 सुक्तधा°
6614 °कुज्माषा°
6617 रक्षोक्षकं १९
6618 प्रक्षणाभ्यंजने ४
6621 फाणित १ गुड १ मत्स्यंडी १ खंड१ शर्कराः १
6622 °क्काथो २

मीनाण्डी मधुधूलिस्तु खण्डः स्यात्पिण्डश[132a]र्करा ।
शर्करा सिकता श्वेताहिच्छत्रा च सितोपला ॥ ८४ ॥
मधुरा सा माधवी सा पक्वा यस्य तु चार्करा ।
स्याद्यासशर्करा पुष्पासवस्तु मधु न स्त्रियाम् ॥ ८५ ॥
माक्षिकं मक्षिकाविट्च सारघं तैलवद्धि यत् ।
क्षौद्रं तु तत्कपिलाभं स्यात्पौत्तिकं घृतसंनिभम् ॥ ८६ ॥
भ्रामरं श्वेतवर्णं स्याच्चतस्रो मधुजातयः ।
मधूच्छिष्टं तु मयणं सिक्थं चात्र नपुंसके ।
आर्घ्यं छात्रं तथौद्दालं मधुभेदाः परेऽपि च ॥ ८७ ॥
रसाला स्याच्छिखरिणी रोमाली मार्जितापि सा ।
गुडाम्लिकादिसंयुक्तं पानकं सलिलादिकम् ॥ ८८ ॥
रागस्तु पानकं स्वादु पट्वम्लरससंयुतम् ।
मरिचाद्यन्वितो रागः खाडवो विनिगद्यते ॥ ८९ ॥
मधुखर्जूरमृद्वीकापरूषकसिताम्भसा ।
कृतं यत्पानकं रुच्यं पञ्चसारं तदुच्यते ॥ ९० ॥
कूर्चिका कुर्चिका क्षीरविकारोऽथ पयो यदि ॥ ९१ ॥
[132b] गदिता दधिकूर्चीका पक्वं दध्ना समन्वितम् ।
तक्रेण तक्रकूर्चीका क्षीरशाकस्त्वपाकतः ।
क्षीरदध्नोर्हि यो भागः पृथग्भूतघनद्रवः ।
किलाटो मिथुने क्षीरदध्नोर्यो घनभागकः ॥ ९३ ॥
द्रवभागो मोरणो यत्रिषु भारूटकावधः (?) ।
औख्यं तूखासंस्कृतं यद्दाधिकं दध्नि संस्कृतम् ॥ ९४ ॥
क्षीरे क्षैरेयमौदश्वित्कमौदश्वितमित्यपि ।
एवं सार्पिष्क-कौलत्थ-दकलावणिकादयः ॥ ९५ ॥

6623 मीनांडी ४; °शर्करा ३
6624 सितोपला ६
6625 मधुराता माधवी १सा for prior half
6626 °शर्करा १
6627 सारघं ३
6628 क्षैद्रं १; पौतिकं १
6630 Before the line reads अपिशब्दाद्रमिका च सिक्थं ३
6631 छात्रं १; मावुभेदाः for मधु°.
6632 मार्जिता ५
6633 पानकं १
6638 कूर्चिका कूर्चिका २
6639 °कूर्चीका १
6640 °कूर्चीका १ क्षीरशाक १
6642 किलाटी १
6643 मोरणो १
6644 औख्यं १
6645 क्षैरेय १; °श्वित २
6646 सार्पिष्क १ कौलत्थ १

स्याच्चर्णि चूर्णसंसृष्टं मौद्गं मुद्गैः समन्वितम् ।
प्रणीतमुपसंपन्नं प्रयस्तं तु सुसंस्कृतम् ॥ ९६ ॥
पक्वं राद्धं च संसिद्धं भृष्टं पक्वं विनाम्बुना ।
स्यात्पिच्छिलं विजिविलं विजिलं विज्जलं च तत् ॥ ९७ ॥
पूतं स्याद्गलितं स्निग्धं मसृणं चिक्कणं समम् ।
अम्लीकृतं त्वासुतं स्यान्मांसे शूलेन पाचितम् ॥ ९८ ॥
शूल्यं शूलाकृतं भारूटकं भूतिश्च भृष्टकः ॥ ९९ ॥
भक्तौदनोन्धोमसरारनाल-
[133a]प्रसादनान्नानि च जीवनं च ।
याजं च वाजं कुरुरोदनोऽस्त्री
कूराशने दीदिवि चात्र भिस्सा ॥ १०० ॥
त्रिष्वाशितंभवो येन भवेदतिथिराशितः ।
भिस्सटा-दग्धिकेऽथास्मिन्स यवेनाद्य-यावकौ ॥ १ ॥
तिलतन्दुलमाषाश्च कृशरा-त्रिसरे स्त्रियौ ।
भूतौदनो दधिनिशा सक्तुलाजतिलान्वितः ॥ २ ॥
मण्डः सर्वरसाग्रेऽस्त्री तस्मिन्नोदनसंभवे ।
मासराचाम-निस्रावा सिक्थः पुंसि पुलाकवत् ॥ ३ ॥
पार्परोऽस्त्री स्त्रियां तु स्यात्पेयाल्पतरसिक्थका ।
यवागुरुष्णिका किंचित्सिक्थोष्णा सा नखंपचा ॥ ४ ॥
श्राणा विलेपी तरला यवागूर्घनसिक्थका ।
गारित्रं लड्डुकः पुंसि मोदकोऽस्त्री च संमतः ।
एलाकर्पूरमरिचकयुक्तोऽसौ सिंहकेसरः ॥ ५ ॥

6647 स्याचूर्णि १; मौद्गं १
6648 =var. AK. 1797 °संपन्नं २ प्रयस्तं १
6649 संसिद्धं ३ भृष्टं १
6650 विज्जलं ४
6651 °द्गलितं २; चिक्कणं ३
6653 शूलाकृतं २ भारूटकं; भृष्टको
6654 भक्तं च नोंधो
6657 दिदीवि for दीदिवि
6658 °तभवो १
6659 °दाधिके २; यवेवाद्ययावकौ २

को० क० ३६

6660 निल–for तिल–; °माषश्च; °त्रिसरे २
6661 भूतौदनो १; सत्रूलाज°
6663 °निस्रावा ३
6664 पार्परो १; पेया १
6665 °रुष्णिका २; नखपग्ना
6666 विलेपितरला ३.—After यवागू, adds स्तरलं क्लीबे इति मालाः तरला-चसेत्यमरः ॥
6667 लड्डुकः; मोदको ३
6668 °युक्तौऽसौ

पूपोऽपूपः पिष्टकश्च मण्डकोऽसौ गुडादियुक्।
स्यात्संयावः पूलिका तु पोलिका[133b]पोलि-पूपिकाः ॥ ६ ॥
पूपल्यथेषत्पक्कासावभ्यूषोऽभ्योष आदिमे ।
पौलिः स्त्रियां पूरणं तु सगुडस्विन्नपिष्टकम् ॥ ७ ॥
पिष्टपूरो घृतवरो घृतपूरश्च घार्त्तिका ।
चमसि [पिष्टवर्ति स्यात्] * * * * * ॥ ८ ॥
आपूपिकं शाष्कुलिकं तद्गणे तु नपुंसकम् ।
तस्मै हितमपूपीयमपूप्यं च विशेष्यवत् ॥ ९ ॥
नियुक्तं दीयते श्राणा यस्यै सा श्राणिकी तथा ।
स्यान्मांसोदनिकी भाक्ती भाक्तिकी च विशेष्यगाः ॥ १० ॥
स्याच्चेमनं च निष्ठानं वटकस्त्ववसेकिमः ।
शाण्डाकी कन्दमूलादिमुद्गादिवटकैः कृताः ॥ ११ ॥
पायसं परमान्नं स्यात्प्रहितं त्ववरान्नकम् ।
सूदः सूपः कूलकोऽस्त्री बुस्तं मांसजलं रसः ॥ ९ ॥
यूर्णा रसो यूषमस्त्री पक्कमुद्गादिजे जले ।
खलः पक्कैर्मूलफलैरथ काम्बलिको भवेत् ।
समांसकटुम्लयुतो रसाद्यास्त्वकृताः कृताः ॥ १० ॥
कटुक्षारस्नेहहीना[134a]हीनाश्च क्रमतो मताः ।
यवचूर्णं चिक्कसोऽस्त्री धाना भृष्टयवे स्त्रियः ।
धानाचूर्णं सक्तवः स्युर्भूम्न्यस्त्री मस्तुरादिमे ।
ते द्रवाः खोडिता मन्थोऽथोदमन्थो जलप्लुताः ॥ १२ ॥
दध्नाप्लुतः करम्भोऽस्त्री त्वक्षताः पुंसि भूयसि ॥ १३ ॥

6669 मंडको ४
6670 संयावः १
6671 पूपल्य ५
6672 पूरणं १
6673 धृतबरो धृतफरश्च
6674 चमसी चमसः पिष्टवर्ति स्यादिति गौडः
6675 आपूपिकं १ शाष्कुलिकं १
6676 °मपूप्यं २
6678 °दनिकी १; भाक्तिकी २
6679 निष्टानं २
6680 शाण्डाकी १
6681 परमान्नं २
6682 Before सूदः adds सूयः; कूलको ५; लीबुस्त २ मस्त्री for बुस्तं; रसः १
6683 रसो for रसो
6684 कांबलिको १
6685 स मांसयट्टम्ल°; °स्त्वकृताः १
6687 यवकर्णं चिक्कसो १ स्त्री धानो
6689 खोडितामंथ १ थोदमंथो १
6690 करंभो १ स्त्री

लाजा भूम्नि द्वयोर्भृष्टः शलिखादिक उद्गुसः ।
भृष्टार्द्रशूकधान्ये स्यात्पृथुकश्चिपिटः समौ ॥ १४ ॥
उलुम्बकस्तु गोधूमो भृष्टो योऽथोलको भवेत् ।
भृष्टाः शिम्ब्या (?) व्यञ्जनं तु घृतप्रभृति कथ्यते ॥ १५ ॥
गव्यं त्रिषु गवां सर्वं पयस्यं तु पयोभवम् ।
अस्त्री क्षीरपयः सूमं सोमजोधस्यनामकम् ॥ १६ ॥
स्तन्यं पुंसवनं दुग्धं गोरसोऽभिनवं तु तत् ।
पेयुषोऽस्त्री स सप्ताहान्मोरणो मोलिकश्च सः ॥ १७ ॥
शार्कको दुग्धतालीयं दुग्धफेनश्च संमतः ।
शृतं पक्के घृतक्षीरे शीनं तु स्त्यानमित्यपि ।
उष्णीकृतं विलीनं स्याद्द्रुतं स्त्यानादयोऽन्यवत् ।
गोरसो दधिदुग्धोत्थं द्रप्सं स्यात्प[134b]त्तलं दधि ।
अजातं दधि मन्दं स्यान्मस्त्वन्त्ये दधिमण्डकः ।
दध्युत्तरो दधिसरो दध्यग्र्यः कट्वरोऽपि सः ।
दधिस्नेहो घृतं त्वस्त्री हविः सर्पिर्हविष्यवत् ॥ १९ ॥
आधार आज्यं खजपमुशिक्तामरमित्यपि ।
हैयंगवीनं तु नवं तक्रं त्वस्त्री च कट्वरः ॥ २० ॥
दधिसारः शरोत्थं चाथार्धाम्बूदश्विदन्तिमे ।
निर्जलं मथितं घोलो गोरसोऽरिष्टमित्यपि ॥ २१ ॥
दण्डाहतं कालशेयं भवेच्छ्वेतरसं तु तत् ।
द्विगुणाम्भोऽथ कामं स्यात्प्रकामं च निकामवत् ॥ २२ ॥
पर्याप्तमुपसंपन्नमिष्टं क्लीबे यथेप्सितम् ।
सर्पिर्मज्जा वसा तैलमिति स्नेहचतुष्टयी ।
द्वाभ्यां तु यमकस्ताभ्यां त्रिभिस्त्रिवृन्नामकः ।

6691 भुम्नि
6693 उलूंछक१स्तु; यो थोलको १
6694 शिंव्या
6695 गव्यं १ त्रिषु गर्भा; पयस्यं १
6696 मस्त्री for अस्त्री: °मजौधस्य°
6697 गोरसो ९
6698 पेयुषो १ रुय स; मोलिरकश्च
6699 °फेन ३ श्च
6700 भृते १; पीतं for शीनं; स्त्यान २
6702 द्रप्सस्यात्पत्तलं २
6703 मंदं १ स्यान्मस्त्वं १ स्ये
6704 ※ ध्यग्र्यः
6706 °क्तामर ९
6707 °गवीनं १; कह्वरः
6708 °सारशरोत्थं ४; °दश्वि १
6709 मथितं १
6710 कालशेयं ५; °रसं १
6712 यथेप्सितं १
6713 सर्पि १ मज्जा १ वसा १ तैल १
6714 यमकं १ स्ताभ्यां; °त्रिवृन् १

महांश्चतुर्भिरुदितो वैद्यशास्त्रविचक्षणैः ।
स्नेहमात्रोत्तमानन्ना प्राग्भक्तात्पावपीडकः ।
पाशुपाल्यं जीववृत्तिर्गोमान्गोमी गवीश्वरः ॥ २३ ॥
स्याद्गौसहस्रिको यः स्या[135a]द्गोसहस्रसमन्वितः ।
गोप-गोपाल-गोसंख्य-गोधुगाभीर-वल्लवाः ॥ २४ ॥
गोविन्दोऽधिकृतो गोषु स तु पञ्चगवस्वकः ।
यस्य स्वं पञ्च गावः स्युर्गच्छति त्वनु गुह्यतः ॥ २५ ॥
योऽसावनुगवीनः स्यादागवीनस्तु कर्मकृत् ।
गोः प्रत्यर्पणपर्यन्तं त्रिषु स्युर्गोमिदा(ना ?)दयः ॥ २६ ॥
गोमहिष्यादिकं पादबन्धनं पादवन्धनम् ।
गोधनं गोकुलं पुंसि व्रजश्च विनिगद्यते ॥ २७ ॥
वृषः ककुद्मानृषभोऽप्यनड्वान्
स्याद्वाडवेयो वृषभश्च भद्रः ।
गौः सौरभेयो वहतुश्च धाको-
ऽप्युक्षा बलीवर्द इहापि शक्वा ॥ २८ ॥
प्रोष्ठः सधिः शाक्वर-शांकरौ च
महोक्षनामोक्षतरः स उक्तः ।
वृद्धोक्ष उक्तोऽतिजरद्गवोऽथ
जातोक्षसंज्ञः स च जात उक्षा ॥ २९ ॥
स्कन्धवाही स्कान्धिकः स्यादार्षभ्यः षण्ढतोचितः ।
इट्वरो गोपतिः षण्ढो गोवृषो मद्कोहलः ।
स्यात्कूलमुद्रुजोऽनड्वान्यो दृप्तः कूलमुद्रुजन् ।
शकृत्करिस्तु वत्सः[135b]स्यादम्य-वत्सतरौ समौ ॥ ३० ॥
सद्योजातस्तर्णकोऽसौ द्विदन्षोडन्द्विषड्दौ ॥ ३१ ॥

6715 महां १ श्चतु°
6716 मनन्ना; °पीडकः १
6717 =AC. 888*cd*. °वृत्तिः २; गेमी गवीश्वरः ३
6718 सहस्रि (repeated) को १
6719 cf. AC. 889*ab*. °बल्लवाः ६
6720 गोविंदो १; °वस्वकः १
6721 °गुह्यतः ६
6722 °गवीनः १; °गवीन १ स्तु
6724 पादवं१धनं
6725 व्रज ३ श्च
6731 °तरः ३
6732 °द्रवो २
6733 जानोक्ष १
6734 स्कांधिकः २ स्यादार्षभ्यः १
6735 मद्दको°
6736 ऽनेड्वान्यो; कुल्मु°
6737 वत्सः २; °तरौ २
6738 सद्यौ°; तर्षकौ २; द्विदन् १

शृङ्गवाञ्शृङ्गिणः शृङ्गी कूटो भग्नविषाणकः ।
काले त्वजातशृङ्गोऽसौ तूवरः समुदीरितः ॥ ३२ ॥
नस्योतो नस्तितो नाथ हरिर्नस्यां वहन्नसि ।
स्यात्कूलमुद्वहः कूलं
पष्ठवाड्युगपार्श्वगः ॥ ३३ ॥
वहंलिहश्च प्रासङ्ग्यः शाकटस्तद्वहः पृथक् ।
तद्वोढा तेन खनतीत्यादौ हालिक-सैरिकौ ॥ ३४ ॥
धुर्यो धुरीणो धौरेयो धूर्वहश्च धुरंधरः ।
उभावेकधुरीणैकधुरावेकधुरावहे ॥ ३५ ॥
गलिः शक्तोऽप्यधूर्वोढा त्रिषु स्युः स्कान्धिकादयः ।
औक्षकं तूक्षवृन्देऽन्त्येऽथोक्ष्णः स्यादिदमादिषु ।
औक्षमौक्ष्णं त्वपत्येऽस्य गव्या गोत्रे गवां व्रजे ॥ ३६ ॥
धेनूनां धैनुकं वृन्दे वत्सानां वात्सकं गणे ।
आधेनवं त्वधेनूनां स्याद्धेन्वनडुहं पुनः ॥ ३७ ॥
धेनोर्वृषस्य च[136a]द्वंद्वे स्कन्धस्त्वस्य वहः स्मृतः ।
ककुदं कुकुदं न स्त्री यद्वृषस्यांसकूटकम् ॥ ३८ ॥
नैचिकं तु शिरोऽथास्त्री शृङ्गं स्यात्कूणिका स्त्रियाम् ।
विषाणी च विषाणा च स्वत एव त्रिलिङ्गभाक् ॥ ३९ ॥
नाथस्तु नासारज्जुर्या सास्ना तु गलकम्बलः ।
गौरुस्राघ्न्याप्यनड्वाही माता माहानडुह्यपि ॥ ४० ॥
सौरभेयी च माहेयी तम्पा तम्बा निलिम्पिका ।
उषा शृङ्गिण्यर्जुनी च रोहिणी सुरभिश्च सा ॥ ४१ ॥
नैचिकी तूत्तमा गोषु सैव स्याद्रोमतल्लिका ।
वर्णादिभेदात्संज्ञाः स्युः शबलीधवलादयः ॥ ४२ ॥

6739 शृंगी ३; °णकः १
6740 समसुदी°
6741 नस्तितो १; वह २ न्नसि
6742 मुद्वहः १
6743 °पार्श्वगः २
6744 °लिह १ श्च प्रासंग्यः १ णक्ट १
6745 हालिक १ सैरिकौ १
6746 धुरंधरः ५
6747 °धुरा २ वेक°
6748 गलिः १
6749 औक्षकं १
6750 औक्ष १
6751 धैनुकं १; वात्सकं १
6752 आधेनवं १; °डुहं १
6753 वहः १
6754 कुकुदं २
6755 नैचिक १
6757 °कंबलः २
6758 °प्राप्य°; °नुडु°
6760 सुरभी १ श्च
6761 °ल्लिका २
6762 शवली १ धवला १ दयः

वशा वन्ध्यावतोका तु स्रवद्गर्भाथ संधिनी ।
आक्रान्ता वृषभेणाथ वेहद्या हि वृषोपगा ॥ ४३ ॥
गर्भोपघातिनी चाथ प्रष्ठौही यास्ति गर्भिणी ।
असिक्री च पलिक्री च या गौः स्याद्बालगर्भिणी ।
काल्योपसर्या प्रजने धेनुः स्यान्नवसूतिका ॥ ४४ ॥
धेनुंभव्या भविष्यन्ती धेनुर्या सुव्रता पुनः ।
सुखदो[136b]ह्याथ करटा यातिदुःखेन दुह्यते ॥ ४५ ॥
सुकरा स्यादचण्डी सा परेष्टुर्बहुसूतिका ।
गृष्टिः सकृत्प्रसूता या बहुदुग्धा तु वञ्जुला ॥ ४६ ॥
प्रौढवत्सा बष्कयिणी पीनोध्नी पीवरस्तनी ।
अत्यूध्नी वन्दितोध्नी स्याद्व्यूध्नी तु द्विगुणस्तनी ॥ ४७ ॥
द्रोणक्षीरा द्रोणदुग्धा धेनुष्या पीतदुग्धका ।
उत्तमर्णगृहे यावदृणमुक्ति स्थिता हि या ॥ ४८ ॥
अद्यश्वीना तु सा गोः स्याद्याद्यश्वो वा विजायते ।
सुपुच्छी तु सुपुच्छा स्याच्चित्रपुच्छा तु सा भवेत् ।
नित्यं कम्बरपुच्छ्येव व्याघ्रपुच्छी तु तादृशी ।
समांसमीना प्रत्यब्दं या सूतेऽमी तु मेघवत् ॥ ४९ ॥
गवां मले गोमयोऽस्त्री भूमिलेपनमित्यपि ।
साढो गोग्रन्थिरुपलोत्पले न स्त्री करीषवत् ।
पिष्टकं छगणं छाणं शुष्के गोमूत्र-गोजले ।
आपीनोऽस्त्री क्लीबमूधः कीलः पुष्पलकः शिवः ।
तिष्ठद्गु त्वव्ययं दोहसमयः क[137a]थितो गवाम् ।
स्यादायतीगवं तद्वद्यत्रागच्छन्ति धेनवः ॥ ५० ॥
दारागवोः पुनर्द्वंद्वे क्लीबे दारगवं भवेत् ।
नपुंसि दाम * * * * * * * समन्विता ।

6763 वंध्या २; °द्गर्भा २ थ संधिनी १
6766 °पलिक्री २
6767 °सर्या २; धेनुः १; °सूतिका २
6768 °भव्या १
6769 °दोह्या २
6770 दचंडी २; परेष्टु १
6771 गृष्टिः १; वंजुळा २
6772 °यिणी २; °स्तनी २
6773 °ध्यूध्नी १
6774 °दुग्धा २
6776 °श्वीना १
6777 सुपुच्छा २
6778 °पुच्छ्ये १ प
6779 °मीना १
6782 °गोजले २
6783 °मूधः २; शिवः ३
6785 °तीगवं १
6786 °गवं १

उद्दामानं तथोद्दामां प्राहुरुत्कृष्टदामनीम् ॥ ५१ ॥
पशुरज्जुर्दामनी स्यात्प्रजनोपसरौ समौ ।
द्रोणी गवादनी च स्त्री गवादेर्भक्ष्यभाजनम् ।
गोगोयुगं तु गोयुग्ममेवं स्यादुष्ट्रगोयुगम् ॥ ५२ ॥
गोषड्गवं गवां षट्त्वं तद्वत्स्यादुष्ट्रषड्गवम् ।
अजः शुभोऽपि जाबालश्छगलश्छागलश्छगः ॥ ५३ ॥
वस्तः स्तभः पशुश्छागोऽथाजा छागी गलस्तनी ।
सर्वभक्षा च मञ्जाथ वर्करस्तरुणः पशुः ॥ ५४ ॥
वार्भ्रीणस ❋ ❋ ❋ ❋ पशुभेदाः प्रकीर्तिताः ।
अजथ्या❋[स्या]द्व्रयलिङ्गा हिताजाया अजस्य वा ॥ ५५ ॥
तथाविथ्याप्यथाजस्य भिषक्स्याच्छागलेमिनः ।
आजकं त्वजवृन्देऽन्त्ये मेण्ढस्तूर्णायुरेडकः ॥ ५६ ॥
अविर्हुडुरजो वृष्णिरुरणोर[137b]भ्र-रोमशाः ।
मेषोऽस्त्री भेड-संफाल-भृङ्गिणो अविको धनुः ॥ ५७ ॥
जालकिन्यविला वेणी कुररी चरुजापि सा ।
पृष्ठशृङ्गो वनाजः स्यादैडिकः शिशुवाहकः ॥ ५८ ॥
ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्त्री वृन्दे त्वौरभ्रकं मतम् ।
ऊर्णायास्तु विकारे स्यादौर्णमौर्णकमन्त्यवत् ।
कम्बल्यं कम्बलीया तु नामनि ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ।
संघातोऽवेरविकटोऽविपटस्त्वविविस्तृतौ ॥ ५९ ॥
अविसोढं चाविदूसं भवेदविमरीसवत् ।
अविक्षीरे महाङ्गस्तु मय उष्ट्रः क्रमेलकः ॥ ६० ॥
मरुप्रियः केलिकीर्णो दीर्घग्रीवः शिशुः शलः ।
द्विककुद्धोलि-वासन्त-रवणाः कण्टकाशनः ॥ ६१ ॥

6788 °द्दामां २; °दागकी
6789 °र्दामनी १; °सरौ २
6790 °दनी २ रस्त्री
6791 °युग्मं २; °युगं १
6792 °षड्गवं १; °षङ्गवं १
6794 °श्छागो १०
6795 मंजा १; वर्त्कर १
6796 °णस १ त्रिपिवाघाःरी (corrupt)
6797 अजथ्या १
6798 °विथ्या १; °लेमिनः १
6800 अविर्डुहुडुजा
6802 रुजा ६
6803 वनाजः २; °वाहकः २
6804 ऊर्णा १; °रभ्रकं १
6805 °मौर्णक २
6806 कबल्यं १ कंबलीया १
6807 °विकटो १ ऽविपट १
6808 °मरीस ३

दासेरकश्च भूतघ्नो वारणो दुर्गलङ्घनः ।
ललज्जिह्वो मया तूष्ट्रा करभः स त्रिहायणः ॥ ६२ ॥
औष्ट्रकं तूष्ट्रवृन्देऽन्ये चिरमेही तु गर्दभः ॥ ६३ ॥
चक्रीवांश्चक्रवालश्च बालेयो रासभः खरः ।
शङ्कुकर्णो[138a]थाश्वतरे स्त्रो वेगसर-वेसरौ ॥ ६४ ॥
सर्जूः स्त्री वाणिजवणिक्कुलाधारश्च नीवरः ।
क्रयिको नैगमः सार्थवाहो विक्रयिकश्च सः ।
पण्याजीवो ह्यापणिकः क्रयविक्रयिकोऽपि सः ।
वैदेहिको वस्निकश्च क्रायिकः क्रयिकः क्रयी ॥ ६६ ॥
कन्यापालः पालवणिक्कन्याजीवश्च स स्मृतः ।
मूल्यं निमानं वस्नोऽस्त्री पुंस्यर्घोऽवक्रयस्तथा ।
नीवी परीणयो मूलं लाभोऽधिकफलं हि यत् ॥ ६७ ॥
वैलाभ्यं तु विलाभत्वं स्त्रियां भावे विलाभता ।
विलाभिमा पुंसि च स्याद्विलाभो मूलसंक्षयम् ।
उपधानं तूपनिधिर्न्यासोऽनाख्याय भाण्डगम् ।
वस्तु न्यस्तं परकरे स्थापितं तु प्रकाश्य यत् ।
स निक्षेपोऽथ तद्दानं प्रतिदानमुदीरितम् ।
क्रेतव्यमात्रके क्रेयं क्रय्यं न्यस्तं क्रयाय यत् ॥ ६९ ॥
पणितव्यं तु विक्रेयं पण्यं पन्यं च तादृशम् ।
विक्रीतं पणितं च स्यात्पनितं च पणायितम् ॥ ७० ॥
क्रे[138b]याद्योऽन्यलिङ्गाः स्युर्विपणो विक्रयः समौ ।
तुला तु तोलनामत्रं पात्रं पाण-घटौ समौ ॥ ७१ ॥
प्रग्राहस्तु तुलासूत्रमुद्गीर्णं तोलितोद्यते ।
तुलया संमितं तुल्यमुद्गीर्णाद्या विशेष्यगाः ।
त्रिषु क्रीतादिके गौपुच्छिकं क्रीतं हि तेन यत् ॥ ७१ ॥

6813 °ज्ह्विो २०
6814 औष्ट्रक १
6816 °वेसरौ ३
6817 °णिग्गुलाधाश्च
6820 वस्निक १३
6822 °क्रय ५
6825 °द्विलाभो १
6826 °न्यासो ३
6828 सतिक्षेपो १; प्रतिदान १
6829 क्रेयं १ क्रय्यं १
6831 पनायितं ४
6832 विक्रयः २
6833 तुला १
6834 प्रग्राह १ स्तु; °तोद्यते ३
6835 तुल्य २

निष्केण नैष्किकं क्रीतं तथा परमनैष्किकम्।
पाणिकं पादिकं च स्यात्प्रास्थिकं द्रौणिकं तथा ॥ ७२ ॥
षाष्टिकं स्यात्साप्ततिकं क्रीतं यत्स्यात्पणादिभिः ।
शत्यं च शतिकं चाश्वशतं स्याच्छतकः पुनः ॥ ७३ ॥

परिमाणं यस्य शतं पञ्चक्रीतं तु पञ्चकम् ।
कतिकं कतिभिः क्रीतं भवेत्तावतिकं पुनः ॥ ७४ ॥
तावत्कं चाथ विंशत्या क्रीतादि स्याच्च विंशकम् ।
असंज्ञायां कंसिकी तु कंसक्रीत्यर्द्धिकी तथा ॥ ७५ ॥

प्रतिकी कार्षापणिकी शौर्पं शौर्पिकमित्यपि ।
तथा द्विशूर्पकक्रीते द्विशूर्पं च द्विशौर्पिकम् ।
पाराय[139a]णिकमेवं स्याद्वैपारायणिकं तथा ।
द्विकार्षापणतुल्यं स्याद्विकार्षापणिकं * नौ ॥ ७६ ॥

शातमानं वैशतिकं साहस्रं वासनं पृथक् ।
अध्यर्द्धप्रतिकं चाध्यर्द्धकार्षापणिकं तथा ॥ ७७ ॥
अध्यर्द्धकार्षापणवदथ द्विशतमानवत् ।
द्विशातमानं संप्रोक्तमथ द्वैनिष्किकं मतम् ॥ ७८ ॥

द्विनिष्कं बहुनिष्कं तु बहुनैष्किकमुच्यते ।
द्वैबिस्तिकं द्विबिस्तं स्यात्त्रिबिस्ताद्येवमुन्नयेत् ॥ ७९ ॥
अथोच्यतेऽध्यर्द्धविंशतिकीनमथ संमतम् ।
द्विखारीकं तथाध्यर्द्धखारिकाद्येवमुन्नयेत् ॥ ८० ॥

खारीकं च द्विपण्यं च द्विमाष्यं च द्विमाष्यवत् ।
अध्यर्द्धशाण्यमध्यर्द्धशाणं स्यात्तु द्विशाण्यवत् ॥ ७१ ॥

6837 °नैष्किकं १
6838 पाणिकं १ पादिकं २; प्रास्थिकं १ द्रौणिकं १
6839 पाष्टिकं १; °तिकं १
6840 शतिकं १
6842 कतिकं १
6843 विंशकं १
6844 कंसिकी १; °त्यर्द्धिकी १
6845 °पणिकी २ सौर्यं शौ°
6846 द्विसूर्पक°; द्विसूर्यं च द्विशौर्पिकं २
6848 °णिकं २
6849 शतमानं १ वै शतिकं १; वासनं १
6851 °पण ३ वद°
6852 द्विशातमानं २
6853 द्विनिष्कं २; °नैष्किक २
6854 द्विविस्तं २
6855 °कीनं १ मथ
6857 खारीकं १ द्विपण्यं १ द्विमाष्यं च द्विमाष्य १ वत्
6858 °शाणं २

द्वैशाणं च द्विशाणं स्यादथास्य परिमाणकम् ।
स्यात्प्रस्थः प्रास्थिकोऽसौ स्यात्पञ्चकः पञ्चसंघकः ॥ ७२ ॥
पञ्चच पञ्चको वर्गो दशद्दशक इत्यपि ।
क्लीबे सत्यापनं[139b] सत्यंकारः सत्याकृतिः स्त्रियाम् ।
गणेयं गणनीयं स्यात्संख्यातं गणितं त्रिषु ॥ ७३ ॥
संख्या त्वेकादिका सा तु संख्येयेष्वादश त्रिषु ।
विंशत्याद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः ॥ ७४ ॥
विंशत्यादेस्तु संख्यायां द्वित्वाद्यपि समुन्नयेत् ।
संख्यायामपि संख्येये ञ्यादयो भूम्नि संमता ।
नित्यं द्विवचनान्तो द्वावुभौ न तु तथोभयः ।
एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्ताष्टनवक्रमात् ।
दशैकादश संप्रोक्ता द्वादश स्युस्त्रयोदश ॥ ७५ ॥
एकोनविंशतिस्त्वेका द्विविंशतिरिमे समे ।
द्विचत्वारिंशता तुल्या द्वाचत्वारिंशदित्यपि ॥ ७६ ॥
अष्टाचत्वारिंशदष्टचत्वारिंशसमार्थका ।
त्रयश्चत्वारिंशति स्युस्त्रिचत्वारिंशदित्यपि ॥ ७७ ॥
द्वापञ्चाशद्द्विपञ्चाशत्षष्टिस्तु स्यात्रिलिङ्गका ।
दशानां तु समीपे ये भवन्त्युपदशा हि ते ॥ ७८ ॥
आसन्नविंशा त्वेकोनविंशतिश्चैकविंशतिः ।
पञ्च षड्वा पञ्च[140a]षाः स्युर्द्वित्रा द्वौ च त्रयोऽपि च ।
सुचतुष्कश्च सुचतुरोऽचतुरस्तु विवर्जितः ॥ ७९ ॥
चतुर्भिः स्याद्द्विचतुरस्त्रय्यां तूपदशादयः ।
तयबन्तं नपुंसि स्यादथ पञ्चतयं भवेत् ॥ ८० ॥
स्युर्यस्य पञ्चावयवा द्वयी तु द्वितयी भवेत् ।
त्रितयी तु त्रयी चाथोभयी चैकादशं पुनः ॥ ८१ ॥

6859 द्विशाणं ३
6860 प्रास्थिको १
6861 पंचको २; °द्दशक २
6862 °कृतिः ३
6863 °नीयं २; गणितं २
6864 °दिका १
6868 °थोभवः
6869 एक १ द्वि १ त्रि १ चतुः १ पंचः १ षट् १
6870 °कादश १; द्वादश १; °दशः
6871 एकोन°; °शति २
6873 °रिंश २ समा°
6875 द्विपंचाश २ त्ष°
6878 द्वित्रा १
6879 सुचतुरो १
6880 °द्विचतुरः २
6881 पंचतयं १
6882 द्वितयी २
6883 त्रयी २ चाथोभयी १ चैकादशं १

एकादशाधिकं यत्स्याच्छतं चापि सहस्रकम् ।
समानजातीयत्व एव प्रकृतिप्रत्ययार्थयोः ॥ ८२ ॥
त्रिंशं तु त्रिंशदधिकं शतं विंशं च तादृशम् ।
एकत्रिंशं चैकविंशं द्विम(त?)यं तु द्विभागवत् ॥ ८३ ॥
एकादशः पूरणे स्यात्पञ्चमः पञ्चपूरणः ।
षष्ठः षण्णां कतीनां तु पूरणः कतिथो मतः ॥ ८४ ॥
स्यात्कतिपयथोऽप्येवं चतुर्णां तु चतुर्थवत् ।
तुरीय-तुर्यौ पूगानां बहूनां च गणस्य च ॥ ८५ ॥
संघस्य पूरणे पूगतिथे बहुतिथस्तथा ।
क्रमाद्भवेद्गणतिथस्तथा संघतिथः पृथक् ॥ ८६ ॥
स्या[140b]द्विंशतितमो विंशो विंशतेः पूरणो हि यः ।
यावतां तावतां यावति ❋ ❋ ❋ ❋ [थ-तावति]थौ क्रमात् ॥ ८७ ॥
द्वयोर्द्वितीयः संप्रोक्तस्त्रयाणां स्यात्तृतीयकः ।
एकषष्टस्त्वेकषष्टितमस्तत्पूरणो हि यः ॥ ८८ ॥
षष्टेः षष्टितमोऽप्येवं सहस्रतमकः पुनः ।
सहस्रपूरणोऽथैकसहस्रतम ईदृशः ॥ ८९ ॥
तथा शततमः प्रोक्तो यो षट्शततमस्तथा ।
अक्तं तु स्यात्परिच्छिन्नं कियत्तु कति संस्मृतम् ।
यावांस्तावांस्तथैतावान्यदादिपरिमाणके ॥ ९१ ॥
एकादशादयस्त्रय्यां पङ्क्तिस्तु दशवाचिका ।
आब्धिभूतरसादीनां ज्ञेयाः संख्या हि लोकतः ॥ ९२ ॥
चतुरादिप्रकारे तु चतुर्धा पञ्चधा तथा ।
षोढा षड्धाथैकधा स्यादैकध्यं च द्विधा पुनः ॥ ९३ ॥

6886 त्रिंशं तु १; विंशं १
6887 एकत्रिंशं १; द्विमयं १
6888 करणे for पूरणे; पंचमः १
6889 षष्ठः १
6890 °ययो १
6891 °तुर्यौ ३
6892 °तिथौ १ बहुतिथ १
6893 संघतीथः १
6894 विंशो २; करणो for पूरणो
6896 °र्द्वितीयः १
6897 °तम २
6898 °तमो १
6900 °तम १ स्तथा
6901 अक्तं १; °च्छिन्न २; कति २
6902 यावां १ स्ता
6904 °भूत १
6905 चतुर्धा १
6906 षड्ढा २; °दैकध्यं २

द्वेधा द्वैधं त्रैधमेवं त्रिधा त्रेधा च तादृशम् ।
अव्ययं धान्तमेधान्तं ध्यमुञ् क्लीबे धमुञ्तथा ॥ ९४ ॥
त्रिषु भागे द्वितीयः स्याद्वै[141a]तीयीकश्च स स्मृतः ।
तार्तीयीकस्तृतीयः स्याद्विधायास्तु स चेद्भवेत् ॥ ९५ ॥
तदा द्वितीय एव स्यात्षष्ठः षाष्ठः समावुभौ ।
द्वौ द्वौ पादौ द्विपदिका द्वे द्वे द्विशतिका शता ।
एवं चतुर्मोदकिकेत्यादयोऽपि स्त्रियां मताः ।
एकादितो दशगुणं यथोत्तरमुदीरितम् ॥ ९६ ॥
एकं दश त्वलिङ्गं स्याच्छतं त्वस्त्री सहस्रकम् ।
अस्त्री स्यादयुतं लक्षं न ना प्रयुतमस्त्रियाम् ॥ ९७ ॥
स्त्री कोटिरर्बुदं त्वस्त्री स्यादब्जं खर्वमन्तिमे ।
निखर्वं च महापद्मं शङ्कुर्द्वद्वेऽथ वारिधिः ॥ ९८ ॥
अन्त्यं मध्यं परार्द्धं स्यान्न संख्यास्ति ततः परम् ।
असंख्यद्वीपबाह्यादि पुद्गलात्माद्यनन्तकम् ॥ ९९ ॥
परःशतं परोलक्षं यच्छ * [ता]दिकतः परम् ।
क्लीबाव्ययं भवेत्पारे परार्द्धं तस्य पारगम् ॥ १०० ॥
पोतुः स्यात्पौतवाध्यक्षो मेयवन्मानशोध्यकः ।
ऊर्ध्वमानं किलोन्मानं प्रतिमानं च कथ्यते ॥ १ ॥
[141b]आयामस्तु प्रमाणं स्यात्परिमाणं तु सर्वतः ।
तुलाद्यैः पौतवं मानं द्रुवयं कुडवादिभिः ॥ २ ॥
पाय्यं हस्तादिभिस्तत्र वंशी तु त्रसरेणुकः ।
षड्वंशीभिर्मरीचिः स्यात्ताभिः षड्भिश्च राजिका ॥ ३ ॥
त्रिराजिकः सर्षपोऽथ यवोऽष्टाभिश्च सर्षपैः ।
गुञ्जा चतुर्यवा तास्तु पञ्च स्युर्माषकोऽस्त्रियाम् ॥ ४ ॥

6907 द्वैधं ३; त्रेधा ३
6909 °यीक २ श्च
6910 तार्तीयस्तृतीयः २
6911 °तीय १
6912 °दिका १; द्वैद्वेर्द्विशातिका १
6913 °किके १ त्या°
6915 दश १
6916 °द्युतं १; प्रयुत २
6917 कोटि १ रर्बुदं १; दज्वं १ खर्वं १
6918 निखर्वं १; °पद्मं १ शंकु २
6919 अंत्यं १ मध्यं १ परार्धं १
6921 परःशतं १
6922 परार्द्धं १
6923 °वाध्यक्षो २
6925 प्रमाणं २
6926 पौतवं १; द्रुशयं
6927 पाय्यं १
6928 °मैरीचिः १; राजिका १
6929 सर्षपो २ थ यवो १
6930 °र्येवा २

धान्यको हेममाषोऽस्त्री स्यात्तत्र हेम नपुंसके ।
द्वे कृष्णले रूप्यमाषस्तथा धान्यकणा दश ।
कैश्चित्तु सप्तगुञ्जाभिर्माषकः परिकीर्त्यते ।
चतुर्माषस्तु धरणः शाणष्टङ्कश्च न स्त्रियाम् ।
निष्कोऽपि न स्त्री गद्याणो माषकैः षड्भिरीरितः ।
क्षुद्रको द्रङ्कणः कोलो वटकः*[स्त्व?]ष्टयुग्मकम् ॥ ५ ॥
कोलद्वयं तु कर्षोऽस्त्री स्यादक्षः पाणिमानिका ।
तिन्दुकं स्यात्पाणितलं किंचित्पाणि(:)पिचुश्च सः ॥ ६ ॥
बिडालपदकं क्लीबे स्त्रियां षोडशिका मता ।
करमध्यो हंसपदोदुम्बरे कवलग्रहः ॥ ७ ॥
सुवर्णको विस्तो[142a] हेम्नोक्षे कर्षाभ्यां शुक्तिरष्टमी ।
शुक्तिद्वयं पलं मुष्टिश्चतुर्थी षोडशी वशा (?) ॥ ८ ॥
प्रकुञ्चो विचमात्रं च हेम्नस्तत्कुरुविस्तकः ।
रूप्य-माषौ षोडशभिर्द्धरणो राजतो भवेत् ॥ ९ ॥
शतमानं तु न स्त्री स्याद्दशती राजतं पलम् ।
पलद्वयं तु प्रसृतः प्रसृतिः स्त्री च कथ्यते ॥ १० ॥
प्रसृतिभ्यामञ्जलिः स्यात्कुडवोऽर्द्धशरावकः ।
अष्टमानं च कुडवः सेटकः कुटपश्च सः ॥ ११ ॥
कुडवौ द्वौ सरावोऽस्त्री प्रस्थोऽस्त्री तौ च मानिका ।
त्रिष्वाढकश्चतुःप्रस्थो द्रोणोऽस्त्री चतुराढकः ॥ १२ ॥
नल्वणः कलशस्त्वर्य्यां राशिर्नोन्मनमन्तिमे ।
द्रोणाभ्यां शूर्पकुम्भौ *[च] चतुःषष्टिशरावकः ॥ १३ ॥
शूर्पाभ्यां तु भवेद्द्रोणी गोणी स्त्री च वहो नरि ।
गोणीभिः पञ्चभिः क्रीते पञ्चगोणिर्विशेष्यवत् ।
द्रोण्यश्चतस्रः खारी स्यात्पलानां तु शतं तुला ।
ऊर्णापलशते तु स्यात्कम्बलं मिथुने न तत् ॥ १४ ॥

6931 हेममषो; हेम ४
6932 °माष १
6935 निष्को ५
6936 क्षुद्रद्रो for क्षुद्रको; वंटक ४ ष्ट°
6940 °ग्रहः ३
6941 °र्णके ४ विस्तो २; °रष्टमी २
6943 °विचमाम्नं ७
6944 राजतो १
6945 दशने; पलं २
6946 प्रसृतिः २
6947 °मंडलिः
6948 सेटक १ कुटमश्च सः १
6949 सरावोऽ १ स्त्री
6950 °ढक १ श्चतुः प्रस्थो २
6951 °न्मान ६
6952 °शरावकः ३
6953 न ३ रि
6954 °गोणि १
6955 तुला १
6956 त्कंबलं २

स्यात्तु[142b]त्वविंशतिर्भार आचितो दशभारकः ।
शाकटीनः ❋ ❋ ❋ [शाकट]श्च शलाटश्चाचितोऽपि सः ॥ १५ ॥
स्याद्या ❋ [व ?]हारिकद्रव्ये नाणकं न स्त्रियां नरि ।
भागस्तु रूप्यकस्यार्द्धं ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ॥ १६ ॥
स जातरूपः सौवर्णो राजतः कलधौतकः ।
दीनारस्य तु भागे स्याद्धाणको नरलिङ्गकः ।
❋ ❋ [पण-]कर्षापणावस्त्री कार्षिकस्ताम्रिकः पणः ॥ ११७ ॥
पणश्चतुष्काकिणीको द्रम्मः षोडशभिः पणैः ।
निष्कोऽस्त्री षोडशद्रम्मास्त्रिषु भागस्य वृद्धिमत् ॥ १८ ॥
भाग्यं च भागिकं स्त्री तु विंशत्यादिर्हि भागिका ।
द्विखारं तु द्विखारि स्यात्खारिद्वयसमित्यपि ॥ १९ ॥
स्त्रियां तु खारीद्वयसी तथा स्यादर्द्धखारवत् ।
अर्द्धखारि च यत्खारी खार्यर्द्धादिप्रमाणकम् ॥ २० ॥
द्रव्यं द्युम्नं वित्तं रमृक्थं मघं रिक्थम् ।
स्तः स्वापतेय-वसुनी द्रविणं न स्त्री न राः क्लीबे ॥ २१ ॥
अर्थो विभवो लभसो नरि न स्त्री स्वो हिरण्य-दाये च ।
[143a]धनमप्यस्त्री शेवं पुनरन्त्ये स्थाप्यविन्नो स्यात् ॥ २२ ॥
धनवान्धनिको हिरण्यवो-
ऽप्ययमाढ्योऽपि धनीभ्य ऋद्धिमान् ।
अथ लक्ष्मण ईरितः श्रिया
सहितः श्रील उदीरितोऽपि सः ॥ २३ ॥
च्व्यर्थे त्वाढ्यंकरणं यस्त्वाढ्यो न भूतपूर्वः स्यात् ।
आढ्यचर एष धनको हिरण्यकोऽसौ धनादिकामो यः ॥ २४ ॥
केशवचरं च केशवरूप्यं चोक्तं गवादिविन्नं यत् ।
स्यात्केशवस्य पूर्वं भूतं धनवन्मुखास्त्रय्याम् ॥ २२५ ॥

इति वैश्यवर्गः ।

6957 °भार १
6958 °श्चाचितो ४
6960 भाग १
6961 सौवर्णो २; कालधौतकः २
6962 °द्धाणको १
6963 कार्षिक ३ स्ताम्रिक॰१ निष्वपण ७
6965 निष्को १; द्रम्मा १
6966 भागिकं २
6967 °द्वयस ३
6973 धन १८
6975 ऋद्धिमान् ६
6977 श्रीलः २
6978 भूतनपूर्वः for न भूतपूर्वः
6979 धनको १ हिरण्यको १ सौ
6980 °रूप्यं २

इति वैश्यवर्गः ।

शूद्रो जघन्यजः पज्जो वृषलोऽवरवर्णकौ(कः) ।
पद्योऽन्त्यवर्णोऽप्युक्तोऽथ ग्रामकूटो महत्तरः ॥ १ ॥
ते तु मूर्धावसिक्तादा रथकृन्मिश्रजातयः ।
क्षत्रियायां द्विजान्मूर्धावसिक्तोऽम्बष्ठकः पुनः ॥ २ ॥
वैश्यायां स्तः पारशव-निषादौ शूद्रयोषिति ।
माहिष्यो विट्स्त्रियां क्षत्रादुग्रस्तु वृषलस्त्रियाम् ॥ ३ ॥
शूद्र्यां तु करणो वैश्यात्सूतः क्षत्राद्विजस्त्रियाम् ।
[143b] वैश्याद्वैदेहिकस्तस्यां चाण्डालः शूद्रतोऽपि च ॥ ४ ॥
क्षत्र्यां वैश्यान्मागधः स्यात्क्षत्ता स्याच्छूद्रतः सुतः ।
वैश्यायां शूद्रजन्मायोगवोऽमी द्वादश स्मृताः ॥ ५ ॥
[माहिष्याद्रथकारः] स्यात्करण्यां यस्य संभवः ।
कारिः कारुश्च कृत्नुश्च शिल्पी च प्रकृतिः स्त्रियाम् ॥ ६ ॥
द्वयोः श्रेणिस्तद्गणः स्यादाम्बष्ठ्याम्बष्ठनन्दनः ।
कुलजस्तु कुलश्रेष्ठी कला-विज्ञान-शिल्पकाः ॥ ७ ॥
लेखाधिकारी कायस्थः पञ्जिकाकार इत्यपि ।
मालाकारो मालिकः स्यात्पुष्पाजीवस्तु पुष्पलूः ॥
पुष्पलावी कुलालस्तु मृत्करो भरटोऽपि सः ॥ ८ ॥
कुम्भकारो दण्डभृच्च स्तो दार्दुरिक-चाक्रिकौ ।
कुलालचक्रं दण्डारः पलगण्डस्तु लेपकः ॥ ९ ॥
तन्तुवायः कुविन्दः स्यात्तन्तुवापः स्थविस्तथा ।
तसर-त्रसरौ सूत्रवेष्टे तर्कुस्तु कर्त्तकः ॥ १० ॥
सल्लोल-तर्कौ तर्काटी तर्कला च सहापि सा ।
साधनं यत्कर्तनस्य नर्त्तना तर्कु[144a]पीठिका ॥ ११ ॥

6983 °वर्णो २; ग्राम्यकूरो for ग्रामकूटो; महत्तरः २
6984 =AC. 895*ab*.
6985 Cf. AC. 895*cd*. °सिक्तो १ बष्टकः १
6986 °निषादौ ३
6987 माहिष्यो १; °दुग्र १ स्तु
6988 करणो १; सूतः १
6989 चांडालः १
6990 क्षत्ता १
6991 °गवो १ मी
6992 क्षत्र्यां वैश्यान्मागधः १ for माहिष्याद्रथकारः. करिण्यां for करण्यां
6993 प्रकृतिः ५
6994 श्रेणि १; °दांबष्ठ्यां १ बष्ठ°
6995 °श्रेष्ठी २
6996 °कार ३
6997 मालिकः २
6998 पुष्पलावी ३
7000 दंडार १
7002 सूत्रवेष्टे ३
7004 °पीठिका ॥ ११।२

स्यात्पिञ्जनं विहननं तूलस्फोटनकार्मुकम् ।
वाणिर्व्यूतिः स्त्रियौ न स्त्री पुस्तं लेप्यादिकर्म च ।
न स्त्री वेमा वानदण्डस्तन्तुकाष्ठं तुरी स्त्रियाम् ।
तुन्नवायस्तन्तुवायः सौचिकश्च स्थविश्च सः ॥ १३ ॥
द्रव्यं तु तन्तुवायस्य कुविन्दो निगद्यते ।
कृपाणी कर्त्तरी कल्पन्यपि सूची तु सेवनी ।
सूचिसूत्रं पिप्पलकं सेवनं सीवनं समे ॥ १४ ॥
स्त्रियां स्यूतिरथो तैली धूसरश्चाक्रिकोऽपि सः ।
परञ्जं तैलयन्त्रं स्यात्षण्डाली तैलमानिका ॥ १५ ॥
तैलपात्रं कूपकः स्याद्रङ्गाजीवस्तु चित्रकृत् ।
भवेत्तौलिकिकश्चाथ शस्त्रमार्जोऽसिधावकः ॥ १६ ॥
शाणाजीवो भ्रमासक्तः क्षणवनं तेजनं समम् ॥ १७ ॥
व्योकारो लोहकारः स्यात्कर्मारो लोहघातकः ।
गुहेरोऽथास्त्रियां कूटमयोघनक इत्यपि ॥ १८ ॥
व्रश्चनः पत्रपरशुरिषीका तूलिकेषिके ।
इषीकतूलं द्वंद्वे स्यादिषीकातूलयोरपि ॥ १९ ॥
नाडिं[144b]धमः स्वर्णकारः कलादः पश्यतोहरः ।
हेमलो मुष्टिकृत्स्वर्णकारोऽथ निकषः कषः ॥ २० ॥
आकषो हेमलं शाणो द्वंद्वे स्यान्निकषोपलः ।
आकषे कुशलो मेचलिङ्ग आकषकः स्मृतः ॥ २१ ॥
तैजसावर्तनी मूषा कुन्दं तर्क-भ्रमौ नरि ।
आस्फोटनी वेधनिका संदंशः कङ्कवक्त्रकः ॥ २२ ॥
मणिकारो वैकटिकोऽथो काम्बविक·शाङ्खिकौ ।
करंधमी कांस्यकारः शौल्बिकस्ताम्रकुट्टकः ॥ २३ ॥

7005 विहननं २
7006 °व्यूति ३; °कर्म २
7007 °दंड २; तुरी २
7008 °वास for °वाय°; °स्थवि ४ श्च
7010 कल्पन्य ३ पि
7011 पिप्पलकं २
7012 स्यूति ३
7013 °यंत्रं २; °मानिका १
7014 कूपकः २
7015 °किक ३
7016 °सक्त ४; तेजनं २
7018 गुहेरो ५; °घनक २
7019 °परशु २
7020 °तूलं १
7023 °षोपलः ७
7024 आकषकः १
7025 मूषा २: °भ्रमौ २ नरि २
7026 वेधनिका २
7027 वैकटिको २; °शांखिकौ २
7028 °कारः २

तक्षा तु वर्धकिस्त्वष्टा रथकारश्च काष्ठतट् ।
स्थपतिर्ग्रामतक्षस्तु ग्रामाधीनो हि वर्धकिः ॥ २४ ॥
स्वतन्त्रः कौटतक्षोऽथ वासी वाशी च तक्षणी ।
वृक्षभित्ककचस्त्वस्त्री करपत्रकमन्तिमे ।
अयानयीनः शारा स्याद्द्वयोः साफलयौलिगः ॥ २५ ॥
स उद्घनो यत्र काष्ठे काष्ठं निक्षिप्य तक्ष्यते ।
वृक्षादनो वृक्षभेदी टङ्कोऽस्त्री ग्रावदारकः ॥ २६ ॥
निर्णेजकः स्याद्रजको धावकः कर्मकीलकः ।
[145a]मर्जूरथ स्याद्विट्सारी विट्किरः कुणपश्च सः ।
क्षुरमर्द्दी क्षुरी मुण्डी चण्डिलान्तावसायिनौ ॥ २७ ॥
दिवाकीर्त्तिर्नापितश्च क्षुरो नापितशस्त्रकम् ।
वपनं मुण्डनं क्षौरं तथैव परिवापणम् ॥ २८ ॥
नखलु स्यान्नखच्छेदि नाराची त्वेषणी स्त्रियाम् ।
अपत्ये कुम्भकारादेः कौम्भकार्यो भवेत्तथा ।
कौम्भकारिस्तान्तुवाय्यस्तान्तुवायिरिमौ समौ ।
सदृशौ ताक्ष्ण-ताक्षण्यौ नापिन्यो नापितायनिः ।
देवाजीवो देवलको देवागारिक इत्यपि ।
जाबालः स्यादजाजीवः सोऽजपालश्च कीर्त्तितः ।
जीवान्तकः शाकुनिकः पाक्षिकोऽप्यथ सौनिकः ॥ ३१ ॥
वैतंसिकः कौटिकश्च मांसिको मांसविक्रयी ।
स्यान्मार्गिको हारिणिकोऽथैवं सौकरिकादयः ॥ ३२ ॥
उन्माथः कूटयन्त्रं स्याद्वागुरा मृगजालिका ।
जालिकः स्याद्वागुरिकोऽथावपातावटौ समौ ॥ ३३ ॥

7030 °तक्ष १ स्तु
7031 °तक्षौ १
7032 वृक्षभि ३ त्क°; °पत्रक ३
7033 °यौलिगः ३
7034 =AC. 919*ab*. उद्घनो १
7035 Cf. AC. 919*cd*. °भेदी २; °दारकः २
7039 °र्नापित ७ श्चक्षुरो १
7040 °वापणं ४
7041 °छेदि ३; त्वेषणी २
7042 कौंभकार्सो
7043 कौंभकारी २; °वायि २
7044 °नानापिन्यौ for नापिन्यो
7045 °गारिक ३
7046 °पाल ३ श्च
7047 पाक्षिको ३
7048 °विक्रयी २
7049 °णको २
7050 स्या २ द्वा°; °जा २ लिका २
7051 °रिको २; °वटौ २

पाशकश्चैव पाशो यस्तथाकर्ष[145b]श्च ईरितः ।
आकर्षकस्तत्कुशलः पाश्या स्त्री पाशसंहतौ ।
पाशाकर्षौ बन्ध-वल्गे शुल्ब-शुम्बे बटारकः ।
गुणः स्त्रियौ रज्जु-तन्त्र्यौ वटी त्रिष्वथ सा यदि ॥ ३४ ॥
पाणिभ्यां सृज्यते पाणिसर्या संकीर्त्तिता तदा ।
वार्त्तावहो वीवधिको भवेद्विवधिकश्च सः ॥ ३५ ॥
तथा वैवधिकः स्त्री तु तादृग्वीवधिकी मता ।
बद्धशिक्ये तूभयतः स्कन्धवाह्ये हि दारुणि ॥ ३६ ॥
वीवधो विवधश्चोभौ पर्याहारे समार्थकौ ।
विहंगिका भा*[र]यष्टिः कथिता च विहंगमा ॥ ३७ ॥
तदालम्बि तु शिक्यं स्यात्काचो न न्यङ्कटोऽस्त्रियाम् ।
भारिको भारवाहः स्याद्भृतकस्तु भरण्यभुक् ।
तथा कर्मकरो वैतनिकोऽपि धमको(?)ऽथ सः ।
भृतिं विना कर्मकारोऽथ भरण्यं च वेतनम् ।
कर्मण्यं भर्म मूल्यं च भरणं निष्क्रयः पणः ॥ ३९ ॥
निर्वेशः स्त्री तु भृत्या स्याद्भर्मण्या च भृतिर्विधा ॥ ३३ ॥
वेश्याभृतिर्भवेद्भोगोऽथ भृत्यो दास-चे[146a]टकौ ॥ ४० ॥
प्रैष्य-दासेर-दासेय-नियोज्य-परिचारकाः ।
पराचित-परिस्कन्द-भुजिष्य-परिकर्मिणः ॥ ४१ ॥
डिङ्गरः किंकरो गोप्य-परजात-परैधिताः ।
प्रेष्यः श्लिकुश्चाथ नीचो विवर्णश्च पृथग्जनः ॥ ४२ ॥
इतरः पामरो मर्मरीकः प्राकृत-बर्बरौ ।
क्षुधुनो यवनो म्लेच्छो मातङ्गस्तु जनंगमः ।
अन्तावसायी श्वपचः श्वपाको निष्ठ्य-नाहलौ ।
अन्तेवासी दिवाकीर्तिः पुल्कसः प्लव इत्यपि ॥ ४४ ॥

7052 पाशश्चः श्चैव; °र्षश्च १
7053 आकर्षक १
7055 वटी ७
7056 °सर्या १
7058 वैवधिक ३; °धिकी १
7060 विवध २; समाप्यकौ॰
7061 विहंगमा ३
7062 श्च्यंकटो ३
7063 °वाहः २
7064 °निकौपिंधमको ४ थ
7065 °कारो १
7068 °द्भोगो १
7071 झिंकरः
7072 श्लिकु १८
7073 °बर्बरौ ८
7074 म्लेच्छो ३

समौ चाण्डाल-चण्डालौ निषादश्च निषादिवत् ।
चाण्डालकिस्तु चण्डालपुत्रो नैषादकिस्तथा ॥ ४६ ॥
पुलिन्दा नाहला निष्ठ्याः शबरा वरुडा भुराः ।
मेदा भिल्लाः किराताश्च सर्वेऽपि म्लेच्छजातयः ॥ ४७ ॥
पादूकृच्चर्मकारः स्यात्स्त्री तूपानच्च पादुका ।
पन्नद्धा स्यात्प्राणिहिता पादूः पादत्रमित्यपि ॥ ४८ ॥
आबद्धा तु पदं सानुपदीना परिकीर्तिता ।
नध्री नर्ध्रा वरत्रा च*[व] ध्री वर्ध्रा च नध्र[146b]कः ॥ ४९ ॥
सनंगव्या तदर्थां सा सनंगुश्चर्मणोत्रि(भि?)दि ।
स्याच्चर्मभेदिनी ह्यारा द्वयोश्चर्मप्रभेदिका ॥ ५० ॥
व्याधो मृगवधाजीवो लुब्धको मृगयुः पुमान् ।
पालिशं मृगहिंसा भूः श्यैनंपाता पुनः स्त्रियाम् ।
पापर्द्धिर्मृगयाऽऽखेटो मृगव्या क्लीबयोषितोः ॥ ४८ ॥
आच्छोदनं कुक्कुरस्तु कुकुरः कूकुरः शुनः ।
शुनिश्च शुनकः श्वानश्चास्थिभुग्भुग्नवालधिः ॥ ४९ ॥
कौलेयकः सारमेयो मण्डली रात्रिजागरः ।
रथ्यामृगश्च भषको रतशायी रतान्दुकः ॥ ५० ॥
रतकीलो ललज्जिह्वो जिह्वालिट् च रतव्रणः ।
शालावृको दृतिहरिर्वाताण्डो मृगदंशकः ॥ ५१ ॥
उन्मत्तोऽसावलर्कः स्याद्विश्वकद्रुर्मृगव्यवित् ।
सरमा तु शुनी प्रोक्ता शुनारोऽस्त्री शुनीपयः ॥ ५४ ॥
शुनःपुच्छादयो नाम्नि शुनीं पाता शुनिंधयः ।
शौवः कुकुरसंकोच[ः]शून्यं शुन्यं शुने हितम् ।
शुनःपुच्छादयस्त्रय्यां कपाटघ्नः पुनर्मतः ।
चोरश्चौरस्त[147a]स्करः स्यादैकागारिक-मोषकौ ।
प्रतिरोधि-परास्कन्दि-पाटच्चर- मलिम्लुचाः ॥ ५५ ॥

7077 निषादिवत् १५
7078 °दकि ३
7079 नाहला १ निष्ठ्याः १ सबरा १ वरुडा १ भुराः १
7080 मेदा १ भिल्ला १ किराता १
7081 °कारः २
7082 पादूः २५ पादत्र ६
7083 °पदीना १
7085 सनंगु ७
7088 पालिशं १
7089 ऽऽख्येटो
7090 आच्छोदनं १
7091 श्वान ४
7096 °वलर्कः १; °कद्रु १
7097 शुनी २; शुनिपयः
7098 शुनींधयः १
7099 शौवः १; शुन्य ३

स्यात्पारिपन्थिकः कम्बूः कुम्भिलः शङ्कितोऽपि सः ।
सुरङ्गादिचरः स्त्येनः स्तेनश्चोभौ न योषिति ॥ ५६ ॥
तद्भावे चौरिका चौर्यं स्तेयं स्तैन्यं च चौरिकम् ।
लोप्त्रं त्वपहृतं द्रव्यं चौरी चोरी च तत्स्त्रियाम् ॥ ५७ ॥
पानध्वजी पानवणिक् शौण्डिको मण्डहारकः ।
पानध्वजो वारिवास-कल्यपालासुतीवलाः ॥ ५८ ॥
सुराजीवोऽपि मद्यं तु कश्यं स्यात्कापिशायनम् ।
मधु कल्यं न ना हाला वारुणी च हलिप्रिया ॥ ५९ ॥
मदयित्नुश्च मदना मदिष्ठा मदिरा इरा ।
परिस्रुता कामसखी परिस्रुद्देवनिर्मिता ॥ ६० ॥
गन्धोत्तमा स्वादुरसा प्रसन्नाम्भोधिजा न ना ।
कादम्बरी द्वयोः शुण्डानुतर्षे मण्डमस्त्रियाम् ।
द्राक्षाकृते तु मद्ये स्याद्धारहूरं च कापिशम् ॥ ६१ ॥
मार्द्वीकं चाथ न स्त्री स्यात्सीधु मैरेयमासवम् ॥ ४३ ॥
पक्वशीतरसौ सीधू पक्वामेक्षुरसौ क्रमात् ॥ [147b]६२ ॥
शार्करो माधवो गौडः सितो मधुगुडादियुक् ।
जगलो मेदको मद्यपङ्कः किण्वं तु नग्नहूः ॥ ६३ ॥
नग्नहुश्च पुमांसौ द्वौ मद्यबीजं नपुंसके ।
आसुतिर्मद्यसंधा ❋ [न]मासवोऽभिषवः समौ ॥ ६४ ॥
कारोत्तमः सुरामण्डो व्यापानं पानगोष्ठिका ।
स्त्रियामरिष्टः क्वथितैर्यन्मद्यं भेषजैः कृतम् ॥ ६५ ॥
सरकश्चषकश्चास्त्री गल्वर्कोऽप्यनुतर्षणम् ।
शुण्डापानं मदस्थानं मधुवारा मधुक्रमाः ॥ ६६ ॥
उपदंशावदंशौ द्वौ चक्षणं मद्यपाशनम् ।
सुरापः स्यान्मद्यपिबो मत्तस्तूत्कट-शौण्डकौ ॥ ६७ ॥

7104 योषिती १७
7106 लोप्त्रं १; चोरी ३
7109 °जीवो ९
7111 मदरा for °ना; मदिच्छा for °ष्ठा
7112 परीस्रु for परिस्रुद्
7117 °रसौ १
7118 शार्करो १; गौड १
7119 °पङ्कः ३
7120 °बीजं ४
7121 °षवः ४
7122 °मंडो २; °गोष्टिका २
7123 °मरिष्टो १३; जेषजैः
7124 °तर्षणं ४
7125 =AK, AC 906 *cd*. मदस्थानं २; °क्रमाः २
7126 °पाशनं ४
7127 °पिबे २

क्षीबश्चामी विशेष्यघ्ना मद्यरोगो मदात्ययः ।
पणो ना स्यादक्षवती कैतवं च दुरोदरम् ।
दरोदरं द्यूतमस्त्री ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ॥ ६८ ॥
दूरोदरं च न स्त्री स्यात्पाशक-प्रासकौ पुनः ।
आकर्ष-देवनाक्षाश्च तत्पणस्तु ग्लहो नरि ॥ ६९ ॥
बिन्दुत्रिकद्वये तु स्यादक्षाणां दुन्दुभिः स्त्रियाम् ।
आकर्षो ना शारिफलाष्टापदे च न योषिति ।
शारिः[148a]पुमान्द्वयोः शारा खेलन्यासां समन्ततः ॥ ७० ॥
नयने परिणायः स्यात्प्राणिद्यूतं समाह्वयः ।
वञ्चुली तु स्त्रियां द्यूतक्रीडा स्यादम्लिकास्थिभिः ॥ ७१ ॥
धूर्तोऽक्षदेवी कितवोऽक्षधूर्तो-
ऽक्षद्यूश्च देवा च तथाक्षकृत्सः ।
स्याद् द्यूतकारी सभिकोऽथ मेद्य-
लिङ्गा मता योगभवा हि शब्दाः ॥ ७२ ॥

इति शूद्रवर्गः ।

कोषकल्पतरावस्मिन्विश्वनाथकवेः कृतौ ।
द्वैतीयीको धराकाण्डो वर्गैर्दशभिरीरितः ॥ ७३ ॥

इति श्रीविश्वनाथरचिते कोषकल्पतरौ द्वितीयो भूकाण्डः समाप्तः ॥ श्री ॥

7128 क्षीब ४; °त्ययः २
7131 दूरोदरं ५
7132 °नाक्षा ५ श्च; ल्हो २
7136 परिणायः १; °ह्वयः १
7137 वंचुली १; °स्थिभिः २
7140 सभिको १

इति शूद्रवर्गः

यो लोकपाता पाताले बबन्ध भवबन्धहृत् ।
बलिं बलिष्ठं स श्रेयोधाम नो वामनोऽवतु ॥ १ ॥
पातालनारकातङ्कैर्वर्गैः संगतिशालिभिः ।
नामालिविलसत्स्कन्धः (?) पातालस्कन्ध उच्यते ॥ २ ॥
पातालं बलिसद्माधोभुवनं वाडवोऽस्त्रियाम् ।
रसातलं नागलोकोऽधोलोकोऽप्यव्ययं त्वधः ॥ ३ ॥
छिद्रं तु कुहरं रोकं रन्ध्रं[148b]निर्व्यथनं बिलम् ।
निम्नं रोपं च विवरं भूकं श्वभ्रं तथान्तरम् ॥ ४ ॥
शुषिरं सुषिरं चास्त्री पुंस्यगाधो वपा-शुषी ।
द्वयोर्गर्ता दरस्त्रय्यामवटो युजि भूबिले ॥ ५ ॥
श्वभ्रं क्लीबे चाथ रन्ध्रयुक्ते स्यात्सुषिरं त्रिषु ।
भावे सौषिर्यमच्छिद्रे नीरन्ध्रं क्लीबमव्ययम् ॥ ६ ॥
तमो निशाचर्म खचर्म वृत्रो–
पकुष्वकं स्यात्तमसं तमं च ।
वृत्रोऽत्र ना ना न तमिस्रमुर्वी–
छाया षडस्त्री तिमिरान्धकारौ ॥ ७ ॥
स्यान्नीलपङ्कं दिनकेसरान्ध–
ध्वान्तानि तत्संतमसं प्रसारि ।
गाढेऽन्धपूर्वं तमसं विहीने
त्वत्रावपूर्वं तमसं प्रदिष्टम् ॥ ८ ॥
अनन्धेऽन्धे भवत्यन्धंभावुकोऽन्धभविष्णुवत् ।
अनन्धमन्धं कुर्वाणे स्यादन्धंकरणं त्रिषु ॥ ९ ॥
पातालौको दानवः पूर्वदेवो
दैतेयः स्यादासुरश्चासुरश्च ।
दैत्यो देवद्वेषणः शुक्रशिष्य–
स्तुञ्जः शक्रद्वेषणः स्याद्दितीजः ॥ १० ॥

7147 °सद्वंघः
7150 रध्रं
7151 टोपं for रोपं
7152 °शुषी १७
7153 भूषिलो for भूबिले
7154 क्लीबे ५; सुषिरं १
7155 सौत्रीर्यं १ म°
7161 °ध्वांतानि १५ तत्संतमसं १
7162 तमसं १
7164 °भविष्णु २ वत्
7165 °करणं १
7166 °लौका

हिरण्यकशिपुर्दैत्यराजो वैरोचनो बलिः ।
शिशुपालश्चे[149a]दिपतिः कंसो भोजपतिर्भवेत् ॥ ११ ॥
द्वैमातुरो जरासंघो मगधाधिपतिश्च सः ।
भौमस्तु नरको दैत्यभेदा बाणादयः परे ॥ १२ ॥
काद्रवेयाः पुनर्नागास्तेषां भोगवती पुरी ।
शेषो नागाधिपोऽनन्त-आलुकौ द्विसहस्रदृक् ॥ १३ ॥
सितपङ्कजचिह्नश्च सर्पराजस्तु वासुकिः ।
श्वेतो नीलसरोजाङ्को लोहिताङ्गस्तु तक्षकः ॥ १४ ॥
स्वस्तिकाङ्कितमौलिश्च महापद्मोऽतिशुक्लकः ।
दशबिन्दुकमौलिश्च शङ्खः स्यात्पीतवर्णकः ॥ १५ ॥
इन्दुरेखाङ्कितगलो ज्वालाधूमसमप्रभः ।
कुलिकोऽर्द्धेन्दुमौलिः स्यान्नागभेदास्तु कम्बलः ॥ १६ ॥
बलाहकोऽश्वतरको धृतराष्ट्रादयः परे ।
कालीयः स्यात्कालियको गोनासस्तु तिलित्सकः ॥ १७ ॥
गोनसो घोणसो चो(व्या?)डो मण्डली वाहसः पुनः ।
शयुस्तनजोऽजगरः शीवा शीरः शयानकः ॥ १८ ॥
शयुनः शयथश्चक्रमण्डल्यन्ते शयालु च ।
पारीन्द्रो राजसर्पस्तु भवेत्पन्नगभोजनः[149b] ॥ १९ ॥
कुकुटाहिः कुकुटाभो राजिलो डुण्डुभः समौ ।
अलगर्द्दोऽलगर्धश्च जलव्यालो द्वितुण्डकः ॥ २० ॥
ब्रह्मसर्पोऽश्वलाला स्यान्मालुधानस्तु मातुलः ।
सुरकस्तु सुरावर्णो दन्दशूको निगद्यते ॥ २१ ॥
निर्मुक्तश्च निर्लयनिर्भेद्यवन्मुक्त*[कञ्]चुकः ।

7170 °राजो २
7171 °पतिः २; केसे for कंसो; °पति २
7172 °पति ३ श्व
7173 नरको २
7174 भोगवती १
7175 आलकौ
7177 °जांको ३ लोहितीगस्तु
7178 °मौलि ३ श्व
7179 °मौलि ३ श्व
7180 °गल्रे ३ टाज्वालाधूमसप्रभः
7181 °मौलिः ३
7182 °हक्रो १ श्वतरको १ धृतराष्ट्रा १ दयः
7183 °यको २
7184 गोभसो for गोनसो; मंडली ५
7185 शद्युनः for शयुनः
7186 कायालु for शयालु
7188 कुकुटाभो२; डुंडुभः २
7189 अलगर्द्दालगर्भश्च; द्वितुंडकः ४
7190 °लाला २
7192 °श्चानिलयति; मुक्तचुकः ३ (corrupt)

सविषा निर्विषा वापि सर्पा द्विषनामकाः ॥ २२ ॥
वृश्चिकाद्या दृमविषा व्याघ्राद्या लोमसद्विषाः ।
लालाविषास्तु लूताद्या कालान्तरविषाः पुनः ॥ २३ ॥
मूषिकाद्या नराद्यास्तु नखक्ष्वेडाः प्रकीर्तिताः ॥ २४ ॥
सर्पः पृदाकुर्भुजगो भुजंगो
भुजंगमाशीविष-गूढपादाः ।
दर्वीकरः स्यादुरगश्च भोगी
चक्षुःश्रवश्चक्रि-सरीसृपाश्च ॥ २५ ॥
फणी कुण्डली मण्डली दन्दशूको
द्विजिह्वस्तथा जिह्मगः पन्नगश्च ।
भवेद्भेकभुक्कञ्चुकी दीर्घपृष्ठ–
स्तथा दीर्घजिह्वः स काकोदरश्च ॥ २६ ॥
व्यालानिलाशन-विषायुध-लेलिहाना
द्वंद्वे त्वहिर्विषधरो रसनाविषश्च ।
कुम्भीनसोऽपि सृदरश्च बिलेशय[150a]श्च
गोकर्ण-नागक-फणायुध-काद्रवेयाः ॥ २७ ॥
त्रिष्वाहेयं तदङ्गादि भोगस्तु व्यालविग्रहः ।
निर्मोकः कञ्चुकस्त्वस्त्री*[स्त्रि]यां निर्ल्वयनी तथा ॥ २८ ॥
भोगो दर्वी द्वयोस्तु स्युः फण-स्फट-फट-स्फुटाः ।
कफेलुः स्त्री च दाढा स्यादाशीराश्यहिदंष्ट्रिका ॥ २९ ॥
सर्पक्षतं तु दंशः स्यात्सर्पाण्डे पुनरीरितौ ।
समौ सुनार-सारण्डौ न तु स्त्री गरलं विषम् ॥ ३० ॥
हालाहलं हालहलं काकोलं च हलाहलम् ।
कालकूटं रसस्तीक्ष्णं क्लीबे मधुरकं च तत् ॥ ३१ ॥
कृत्रिमं तु विषं*[घो]रं गरश्चोपविषं समम् ।
दूषीविषं त्ववीर्यं तदौषधादिप्रभावतः ॥ ३२ ॥

7194 °सद्विषाः १
7195 =AC. 1313 ab. °विषास्तु; कालीतर°
7196 °क्ष्वेडाः १
7198 °पादः
7209 °हेयं १
7210 °निल्व्यनी २
7212 °लुः स्त्री ७; °राश्यहि°
7213 दंकाः १ स्या°; सर्पंढि
7214 °रंडौ ३
7215 हलाहकं
7216 मधुरकं ८
7217 °पविषं ५

आदीपनौ दारदश्च मकरश्च परे पुनः ।
अहिच्छत्रो मेषशृङ्गो कुष्ठ-वालुक-नन्दनाः ॥ ३४ ॥
कैराटिको हैमवतो मर्कटः करवीरकः ।
सर्षपो मूलको गारार्द्रकः सक्तुक-कर्दमौ ॥ ३५ ॥
अङ्कोलसारः कालिङ्गः शृङ्गिको मधुसिक्थकः ।
विस्फुलिङ्गः पिङ्गले[150b]न्द्रौ सगरं लाङ्गलिकाद[य]ः ॥ ३६ ॥
स्थावरा विषभेदाः स्युर्हयत्तालाहि फेनकः ।
विषशास्त्रं जाङ्गलं स्याच्चकाटो विषशास्त्रवित् ॥ ३७ ॥
कथाप्रसङ्गश्च मतो भवेज्जाङ्गलिकान्यवत् ।
व्यालग्राही जीवकः स्यादाहितुण्डिक इत्यपि ॥ ३८ ॥
अहितुण्डिक उक्तोऽथ विषादो विषभक्षकः ।
विष्यो विषेण वध्यो यो व्यालग्राह्यादयस्त्रिषु ॥ ३९ ॥

इति पातालवर्गः ।

स्यान्नारकस्तु नरकः परेत-प्रेत-यातिनः ।
स्यादातिवाहिकोऽथ स्यान्नरको नारकोऽपि च ॥ १ ॥
निरयो दुर्गतिः स्त्री स्याद्विष्टिस्त्वाजूः स्त्रियामुभे ।
कारणा यातना तीव्रवेदना च समा इमाः ॥ २ ॥
तपनः स्यादवीचिस्तु द्वंद्वे संहार-रौरवौ ।
स्यान्महारौरवः कालसूत्रं तामिस्रमित्यपि ॥ ३ ॥
कुम्भीपाकान्धतामिस्रासिपत्रविपिनादयः ।
बहवो नारका भेदा गदिताः पापकर्मणाम् ॥ ४ ॥
सिन्धुर्वैतरणी प्रोक्ता तत्रालक्ष्मीस्तु निर्ऋतिः ।
सीमन्तकाद्या बौद्धादि [151a] शास्त्रे नरकवासिनः ॥

इति नारकवर्गः ।

7219 आदियनौ १ दारद १ श्च मकर १ श्च
7220 °छत्रो १ मेषशृंगा १; °नंदनः १
7221 हैमवतो १ मर्कटः १ करवीरकः १
7222 सर्षपो १ मुलको १ गारार्द्रकः १ सक्तुक १ कर्द्दमौ १
7223 °सारः १ कालिंगः १ शृंगिको १; °सक्थिकः
7224 विस्फूलिंगः १ पिंगले१ द्रो १; °लिका १ दः
7225 °फेनकः २
7226 जांगलं २
7227 °लिकां ४ न्यवत्
7229 °तुंडिक ४
7230 विष्यो १

इति पातालवर्गः ।

7232 °वाहिको ५
7233 दुर्गतिः ४; °स्त्वाजू २
7235 तपनः १ स्यादवीचि १ स्तु; संहार १ रौरवौ १
7236 °सूत्रं १ तामिस्र १ मि°
7237 °पाकां १ धतामिस्रा १; °विपिना १
7239 °वैतरणी १
7240 °काद्या

इति नारकवर्गः ।

आतङ्क-तङ्कावस्त्रीकावम आम-गदामयाः ।
श्वयीचिरुपतापश्चामन-रोगौ च रुग्रुजे ॥ १ ॥
पाप्माबाधो विकारश्च यक्ष्मा यक्ष्मश्च जन्म(क्ष्मः?)त्तत् ।
व्याधिर्ना दुःखमाकल्पं मान्द्यं खिद्रोऽप्यपाटवम् ॥ २ ॥
प्रतीकार्यस्तु साध्योऽसौ याप्यस्त्वाजीवितस्थितिः ।
असाध्यः क्षेत्रिया दोषा वात-पित्त-कफास्त्रयः ॥ ३ ॥
शारीरा मनसस्तु स्याद्द्वौ दोषौ हि रजस्तमः ।
संसर्गः संनिपातश्च तद्द्वित्रिक्षयकोपतः ।
रसाद्याः समला दूष्याश्चयो वृद्धिः स्वधाम्नि या ॥ ४ ॥
पक्वाशयाद्या वातस्य स्थानं नाभ्यादयः पुनः ।
पित्तस्य श्लेष्मणस्तु स्यादुरःप्रभृतिकं स्थलम् ॥ ५ ॥
उन्मार्गगामिता कोपः परस्थानगतिः पुनः ।
प्रसरः स्थानसंस्थानं व्याप्तिर्या परवेश्मनाम् ॥ ६ ॥
व्यक्तिस्तु रोगप्राकट्यं भेदेन सहिता इमे ।
चयादयो दोषगति[ः]निमित्तं तु निदानकम्[151b] ॥ ७ ॥
उत्थानायतने हेतुः प्रत्ययश्च निगद्यते ।
प्राग्रूपं भाविरोगस्य ज्ञापकं लक्षणं हि यत् ॥ ८ ॥
संस्थानं व्यञ्जनं लिङ्गं लक्षणं रूपमित्यपि ।
आकृतिः स्यादुपशयो व्याधेर्यः शमकारकः ॥ ९ ॥
पोषकर्तानुपशयः संप्राप्तिर्जातिरागतिः ।
दोषाणां समवेतानां विकल्पोऽशांशकल्पना ॥ १० ॥
व्याधिना जनितो रोग उपद्रव इति स्मृतः ।
शाखा त्वगसृगाद्यं स्याद्बहिर्मार्गश्च सा स्मृता ॥ ११ ॥

7241 आम ५ गदामयाः
7242 °श्चामतरोगौ
7244 °प्यपाटवं २४
7245 साध्यो २ सौ; याप्य १ स्त्वाजीविता स्थितिः
7246 क्षेत्रिया १ दोषा १ वात १ पित्त १ कफा १
7247 °रामनयस्तु
7248 = Aṣṭāṅga, Sūtrasthāna, adhy. 1. s'l 17 संसर्गः १ संनिपात १ श्च
7249 दूष्या १ श्चयो
7252 कोपः १
7253 प्रसरः १ स्थानसंस्थानं १
7254 व्यक्ति १ स्तु रोगप्राकव्यं २
7255 दोषगति १ निमित्तं १
7256 प्रत्यय ६ श्च निगद्यते ॥ ८
7257 प्राग्रूपं १
7259 आकृतिः ६; °शयो १
7260 °नुपशय १; °रागतिः ३
7261 = *Mādhavanidāna* Pañcanidānalakṣaṇa st. 12 ab.
7262 उपद्रव १
7263 बहिर्मार्ग २ श्च

कोष्ठाद्यमन्तर्मार्गः स्यात्संधयस्तु शिरोमुखाः ।
रुजादिवृद्धिः संरम्भोऽथोपद्रवविहीनता ॥ १२ ॥
अल्पवेगः स्त्रियां तृषा भवेच्चिमिचिमायनम् ।
उत्क्लेशः पाकतो मन्दा दोषाणां स्वाशयाच्च्युतिः ॥ १३ ॥
हृल्लासो हृदयादीषद्व्यथः पट्वम्बुनिर्गमः ।
तृस्यैवान्नास्पृहातृप्तिररुचिः स्यादरोचकः ।
अश्रद्धान्नारोचकोऽथाविपाकोऽन्नापचिः स्त्रियाम् ।
ज्वरो रोगपतिर्दक्षाध्वरध्वंसी तथान्तकः ।
ओजोशनस्तथा क्रोधो रुद्रोर्ध्वनयनोद्भवः ॥ १५ ॥
[152a]संतापकः स्त्री जूर्जूर्त्तिर्वातिकस्तु स वातजः ।
पैत्तिकः पित्तजन्मासौ श्लैष्मिकस्तु बलासजः ॥ १७ ॥
ज्वरः स्यात्प्रकृतिसमसमवेतः स्वहेतुना ।
तुल्यो विकृतिविषमसमवेतोऽन्यथा भवेत् ॥ १८ ॥
नित्यज्वरः स श्वयथुर्भवेद्वातबलासकी ।
सांसर्गिको द्वंद्वजः स्यात्त्रिचयोत्थस्त्रिदोषजः ।
स्यात्सांनिपातिकश्चाथ संधिगाद्या हि तद्भिदः ॥ १८ ॥
नृणां ज्वरो[ज्वरा]ह्वः स्यात्पाकलः करिणामसौ ।
हयानामभितापः स्यादुष्ट्राणामलसो मतः ॥ १९ ॥
महिषाणां हरिद्रोऽसावीश्वरोऽनड्डहामयम् ।
रासभानां खोरकः स्यान्मृगाणां तु मृगामयः ॥ २० ॥
शुनामलर्कोऽजाव्योस्तु स प्रलेपकनामकः ।
उष्णीषसंज्ञः सर्पाणामन्नानां चूर्णको मतः ॥ २१ ॥
कुङ्कुमाह्वस्तु गोधूमे भूमौ तृषाभिधो मतः

7264 °मार्गः १ स्यात्संधय १ स्तु
7265 संरंभो १
7266 अल्पवेगः २ स्त्रयानूषा १; °मायनं २
7267 उत्क्लेशः १
7268 हृल्लासो १
7269 तृप्ति १ ररुचिः; °चकः २
7270 अश्रद्धा १
7273 जूर्जूर्त्ति°; वातजः २
7274 पैतिकः पित्तजन्मा २
7276 °समवेतो १
7277 °सकी १
7278 द्वंद्वजः २
7279 °पातिका ३ श्चाथ संधिगाद्या १
7280 ह्वः १ स्यात्पाकलः १
7281 °मलसो १
7282 हरिद्रो १ सावीश्वरो १
7283 खोरकः १; मृगाणां तु is repeated
7284 °मलर्को १; प्रलेपक १
7285 उष्णीष १; चूर्णको १
7286 कुंकुमाह्व १ स्तु

यथर्तु वृद्धदोषोत्थः प्राकृतो वैकृतः परः ।
अपक्कदोषः सामोऽसौ निरामस्तु ततोऽन्यथा ॥ १९ ॥
संततो नि[152b]त्यवृत्तिः स्याद्विषमः सततादिक[ः] ।
सततोऽह्नि द्विरावृत्त्याथान्येद्युष्को दिने सकृत् ॥ २० ॥
स्यात्प्रात्यहिकनामाथ तृतीयेऽह्नि तृतीयकः ।
चतुर्थकश्चतुर्थेऽह्नि द्व्याहिक-त्र्याहिकौ पुनः ॥ २१ ॥
क्रमाद्विपर्ययौ प्रोक्तौ तृतीयकचतुर्थयोः ।
शीतकस्तु स शीतादिरुष्णकस्तूष्णपूर्वकः ॥ २२ ॥
विशिष्टस्तु स शीतादिः शुद्धः शीतादिवर्जितः ।
अन्तर्दाहतृषायुक्तो ज्वरो गम्भीर उच्यते ॥ २३ ॥
ज्वरितो ज्वरवाञ्जूर्णो ज्वरी च परलिङ्गकः ।
दाहः सर्वाङ्गसंताप ओषस्त्वरतिघर्मवान् ।
प्लोषोऽर्चिषेव दग्धाङ्गे विदाहः संधिपाणिषु ॥ २४ ॥
रक्तपित्तं पित्तरक्तदोषो नासादिभिः स्रवन् ।
तदूर्ध्वगाम्यपानादिस्राव्यधोगं प्रकीर्तितम् ॥ २५ ॥
काशस्तु कासः क्षवथुः पीनसः स्यादपीनसः ।
प्रतिश्यायः प्रतिश्या स्त्री क्षुत्क्षवः क्षुतमन्तिमे ॥ २६ ॥
उपेक्षितः प्रतिश्यायो दुष्टपी[153a]नस उच्यते ।
नस्या रोगाः पूतिनास-नासानाहादयः परे ॥ २७ ॥
कफोपरुद्धगमनः पवनः श्वास उच्यते ।
श्वासभेदाः क्षुद्रकः स्याच्छिन्नश्च तमकस्तथा ॥ २८ ॥
महानूर्ध्वः प्रतमको द्विधा हिक्का च हिक्कितम् ।
भेदाः क्षुद्रा च यमला गम्भीरा महतीति च ॥ २९ ॥

7287 प्राकृतो १; पदः (for परः)
7288 सामो १ सौ निराम १ स्तु ततोन्यथा १
7289 नित्यवृत्तिः २ स्याद्विषमः १
7290 सततो १ ह्नि
7291 °हिक २ नामाथ
7292 चतुर्थक १; द्व्याहिक १ त्र्याहिकौ १ पुनः
7294 शीतक १ स्तु °रुष्णक १ स्तुष्ण°
7295 विशिष्ट १ स्तु; शुद्धः १
7296 गंभीर १
7298 °संताप २ ओष १ स्त्व°
7299 प्लोषोऽ१र्चिषवदग्धंगे विदाहः १
7300 रक्तपित्तं १
7301 °स्राव्यधोगं १
7302 क्षवथुः ३
7303 प्रतिश्या ४
7305 पूतितिनास १
7306 कपोपरुद्ध°; °श्वास १
7307 क्षुद्रक १ स्याच्छिन्नं १ श्च
7308 महा १ नूर्ध्वप्रतमक १; हेक्कितं ३
7309 क्षुद्रा १ च यमला १; महती १

यमला वेगिनी प्रोक्ता परिणामवती समा ।
रोगराजो राजयक्ष्मा यक्ष्मा जक्ष्मा च यक्ष्मवत् ॥ ३० ॥
क्षयः शोषश्चाथ भवेत्स्वरभेदः स्वरक्षयः ।
प्रच्छर्दिका वमिश्छर्दिः स्त्रियां छर्दिस्तु पुंसि न ॥ ३१ ॥
वमथुर्वमतिश्चाथापक्काहारे त्वजीर्णकम् ।
आमं कफाद्विदग्धं तु पित्तात्स्यादम्लपित्तकम् ॥ ३२ ॥
अम्लकस्त्वम्ल उद्गारः सान्तर्दाहः सतृड्व्यथः ।
धूमायनं शिरोग्रीवाकण्ठतालुषु धूमकः ॥ ३३ ॥
विष्टब्धाख्यं तदनिलदुर्गत्योः शूलमस्त्रियाम् ।
आध्मा आध्मानमानाह उदरापूर इत्यपि ॥ ३४ ॥
उदावर्तस्तु वाता[153b]दिस्रोतोरोधः प्रकीर्त्यते ॥
उद्गारः स्यादूर्ध्ववात आटोपस्त्वत्र निस्वनः ॥ ३५ ॥
विष्टम्भी स्यादलसको विसूची तु मलव्यथा ।
अजीर्णभेदोऽन्नविषं स्त्रियामुक्ता विलम्बिका ॥ ३६ ॥
जाठरोऽग्निः समः प्रोक्तो यो भुक्तं भेषजं तथा ।
चतुर्भिः पचति द्वाभ्यां प्रहराभ्यामनुक्रमम् ॥ ३७ ॥
स तीक्ष्णः शीघ्रपाकी स्यान्मन्दस्तु चिरपाचकः ।
अथानियतपाकोऽग्निर्विषमः परिकीर्तितः ॥ ३८ ॥
मिश्रं पथ्यमपथ्यं च भुक्तं समशनं मतम् ।
विद्यादध्यशनं भूयो भुक्तस्योपरि भोजनम् ॥ ३८ ॥
विरुद्धमशनं तत्स्याद्विरुद्धद्रव्यभोजनम् ।
संकीर्णानां गृहे भुक्तिः संकीर्णाशनमुच्यते ॥ ३९ ॥

7310 परिणामवती ३
7312 क्षयसोष ७ श्चा°; स्वरक्षयः २
7313 त्रमिर्छर्दिः स्त्रियां छर्दि तु पुंसिनः
7314 °हारे २ स्वजीर्णकं २
7315 आमं १; °पित्तकं २
7316 अम्लक १; सतृड्व्यर्थः
7317 धूमकः १
7318 विष्टब्धाख्यं १; शूल ३
7319 °रापूर ४
7320 उदावर्त १ स्तु
7321 °वात २ आटोप १
7322 °सको २; मलव्यवा २
7323 °विषं १
7324 समः १
7325 तीक्ष्णः १ शीघ्रपाकी २
7327 विषमः १
7328 = Aṣṭāṅga, Sūtra. adhy. 8, s'l. 33. समशनं १
7329 °दध्यशनं १
7330 विरुद्ध १
7331 °शन १

हृद्रोगः पुंसि हृद्रुवल्ली संन्यासो मद्यपानजः ।
गुदाङ्कुरोऽर्शमर्शश्च तद्वांस्त्रिष्वर्शसः स्मृतः ॥ ४० ॥
विबन्धो वातविड्रोधो ग्रहणी रुक्प्रवाहिका ।
चर्मकीलं चर्मशङ्कुरतीसारस्तु विट्स्रुतिः ॥ ४१ ॥
स्यादतीसारकी मेद्यलिङ्गोऽतीसारपीडितः ।
मूत्राघा[154a]तो मूत्रकृच्छ्रमश्मरी-शर्करे समौ ॥ ४२ ॥
वाताष्ठीला-वातकुण्डलिकाद्या मूत्रजा गदाः ।
मेहः प्रमेहो याप्योऽसौ मधुमेहः प्रकीर्तितः ॥ ४३ ॥
शराविका कच्छपिका जालिनी विनतालजी ।
मसूरिका सर्षपिका पुत्रिणी च विदारिका ॥ ४४ ॥
द्वंद्वे विद्रधिरेताः स्युः पिटिका दशमेहिनाम् ।
कुरण्डो वर्धो वृद्धिः स्त्री गुल्मोऽस्त्री जठरोपलः ॥ ४५ ॥
पक्काशयादधःशूले तून्यन्या तु प्रतूनिका ।
कुक्षिरोगः स्यादुदरं तत्तु वै जलतां गतम् ॥ ४६ ॥
दकोदरं परिस्रावि तच्च रन्ध्रोदरं तदा ।
पाण्डुस्तु मृद्गदोऽथ स्याद्धारिद्रः कामला द्वयोः ॥ ४७ ॥
स्यात्कुम्भकामला सैव यदि शोफसमन्विता ।
हलीमकः स्यादलसः श्वयथुः शोथ-शोफकौ ॥ ४८ ॥
त्रिषु शूनः शोफयुतो विसर्पी तु विसर्पवत् ।
तद्भेदास्त्वग्निवीसर्प-ग्रन्थिवीसर्पकादयः ॥ ४९ ॥
कुष्ठोऽस्त्री त्वग्गदोऽथ स्यात्किलासं श्वि[154b]त्रदारुणे ।
अपरिस्रावि तद्भेदाः कापालं मण्डलादि च ॥ ५० ॥

7332 हृद्रुक् २; °पानजः २
7333 °मर्शश्च २; °त्त्वर्शसः १
7334 °पिप्राघो २; °हिका ३
7335 °शङ्क २; विदुस्तुतिः २ corrupt
7337 °कृच्छ्र २; °शर्करे २
7338 °ष्ठीला १; °लिका १
7339 प्रमेहो २; मधुमेहः १
7340 शराविका १ कच्छपिका १ जालिनी १ विनता१लजी
7341 मसूरिका १ सर्षपिका १ पुत्रिणी १ च विदारिका १
7342 विद्रधि १ रेताः
7343 वृद्धिः ३ स्त्री; °रोपलः २
7344 तून्य १; प्रतूनिका १
7345 °दुदरं २; वे for वै
7346 रंध्रोदरं ३
7347 गृद्गदो २; कामला २
7348 °कामला १
7349 °दलस २; °शोफकौ ३
7350 °युतो २; विसर्पवत् २
7351 °वीसर्प २
7352 त्वग्गदो २
7353 तद्भेदाः ३ कापालं १

त्वक्पुष्प-सिध्मनी सिध्मं पादस्फोटो विपादिका ।
विपादिकालस्तु विपादिकायुक्तो विशेष्यवत् ।
पाम-पामे स्त्रियौ कच्छूः खसो ना स्त्री विचर्चिका ॥ ५१ ॥
खर्जूस्तु कण्डूः कण्डूया क्लीबे कण्डूयनं तथा ।
दर्दूर्दद्रूस्तथा दद्रूर्दद्रुरुच्छूनमण्डला ॥ ५२ ॥
पामनः पामरः पामायुतः कच्छुर इत्यपि ।
दद्रुणो दद्रुरोगी स्यात्पामनाद्या विशेष्यवत् ॥ ५३ ॥
शतारुषी शतारुः स्यादपतानोऽपतन्त्रकः ।
बाह्यायामो धनुःस्तम्भो वेगी च स निगद्यते ॥ ५४ ॥
एकायामोऽर्दितं क्लीबे भवेत्पक्षवधः पुनः ।
एकाङ्गरोगः सर्वाङ्गरोगः सर्वाङ्गवातजः ॥ ५५ ॥
विश्वाची गृध्रसी चोक्ता खल्ली तीव्ररुजान्विता ।
वातरोगविशेषाः स्त्री विश्वाची चावबाहुकम् ॥ ५६ ॥
गृध्रसीक्रोष्टुशीर्षश्च पादहर्षादयः परे ।
ऊरुस्तम्भस्त्वाढ्यवातो[155a]वातकी वातरुग्युतः ॥ ५७ ॥
खुडं वातबलासाढ्यरोगौ स्तो वातशोणितम् ॥
विस्फोटकः स्फोटकः स्याद्गण्डोऽपि पिटकस्त्रिषु ॥ ५८ ॥
क्षणनुर्ना व्रणोऽस्त्री स्यात्क्षतं दुष्क(त्वक्)ण्डुरोऽपि च ।
ईर्मेर्मणी अर्वरुषी शुष्के त्वत्र कचः पुमान् ॥ ५९ ॥
व्रणसंमार्जनं झाटः खाटिः शुष्कव्रणस्थलम् ।
किणो रूढव्रणपदमथ नाडीव्रणः पुमान् ॥ ६० ॥
गतिर्नाडिश्च नालिः स्त्री पृष्ठग्रन्थिः पुनर्गडुः ।
उपपायु तु सीवन्यां यो व्रणः स भगंदरः ॥ ६१ ॥

7354 सीध्यं ३ (for सिध्मं); विपादिका २
7355 °काल १ स्तु
7356 विचर्चिका ५
7357 कण्डूयनं ४
7358 दर्द्रूर्दर्द्रूस्तथादद्रूदर्दूरुच्छूनमंडला ५
7359 मामतः for पामनः; कर्ब्बुर ३
7360 दर्दूरोगी २
7361 शतारुषि शतारुः २; °तन्त्रकः २
7362 धनुस्त्वंभोवेगी ३
7363 एकायामोर्दितं ३
7364 °रोगः २
7365 खल्ली १
7366 विश्वाची १
7367 गृध्रसी १
7368 °वातो २
7369 °शोणितं ४
7370 स्फोटकः is repeated (with स्पो)
7371 दुष्कंदुरो
7372 कचः १ मुमान्
7373 झाटः १; °स्थलं २
7374 किणो १; नाडीव्रणः १

भगंदरविशेषाः स्युः शतपोनादयः परे ।
श्लीपदं पादवल्मीकमस्त्रियां पादगण्डिरः ॥ ६२ ॥

अर्बुदोऽस्त्री महाग्रन्थिर्गण्डमालापची च सा ।
युवगण्डो वरण्डः स्यात्स्त्रियां तु मुखदूषिका ॥ ६३ ॥

हनुसंधिसमुद्भूतः शोफः पाषाणगर्द्दभः ।
जड्डुल्यः कालकः पिप्लु***[स्तिलक]स्तिलकालकः ॥ ६४ ॥

क्षुद्ररोगविशेषाः स्युर्मसूरी चाजगल्लि[155b]का ।
इन्द्रविद्धा मण्डला च कक्षा तूक्ताग्निरोहिणी ॥ ६५ ॥

नीलिका स्याज्जतुमणिर्भवेत्कोठस्तु मण्डलम् ।
बालरोगोऽत्ययः क्षीरालसकं च नपुंसके ॥ ६६ ॥

बालग्रहाः स्कन्दमुखा आविष्टस्त्रिषु तद्वशः ।
तथोन्मादयुगुन्मत्तोऽथोन्मदिष्णुस्तु सोन्मदः ॥ ६७ ॥

स्मृत्यपायस्त्वपस्मारोऽपस्मारी त्रिषु तद्युतः ।
कृच्छ्रोन्मीलः पक्ष्मशातः पक्ष्मरोगाः परेऽपि च ॥ ६८ ॥

नेत्रपुष्पं तु शुक्रं स्यात्तिमिरं दृगपाटवम् ।
लिङ्गनाशो दृगान्ध्यं स्याद्दिवान्धाद्यास्तु दृगदाः ॥ ६९ ॥

आभिष्यन्दोऽक्षिकोपः स्यादधिमन्थः स वृद्धिमान् ।
सर्वाक्षिरोगाः शुष्काक्षिपाककाम्लोषितादयः ॥ ७० ॥

शीतादो दालनोऽथाधिदन्तो वर्द्धन इत्यपि ।
अधिजिह्वोपजिह्वौ तु जिह्वारोगौ प्रकीर्तितौ ॥ ७१ ॥

गलाङ्कुरो रोहिणी स्याच्छालूकस्तु गलागलः ।
शताङ्कुरा शतघ्नी स्याद्गलगण्डो गलार्बुदम्[156a] ॥ ७१ ॥

7378 °गंडिरः ३
7379 °ग्रंथि २ (repeated); °पची २
7380 °दूषिका ३
7381 °गर्दभः १
7382 जड्डुल्यः; °कालकः ५
7383 मसूरी १ चाजगल्लिका १
7384 इद्रविद्धा १; नूक्षा for तूक्ता; °रोहिणी २
7385 नीलिकां १; भवत् for भवेत्
7386 °ल्सकं ३
7387 १ बालग्रहाः १; आविष्ट १
7388 उन्मत्तो १; सोन्मदः २
7389 स्मारो २ पस्मारी १
7390 °न्मीलः १ पक्ष्मशातः १
7391 शुक्रं २; दगपाटवं २
7392 दगांध्यं १ स्याद्दिवांधा १ द्यास्तु
7393 °कोपः २ स्यादधिमन्थ १
7395 शीतास्या दालनो २; वर्द्धन १
7396 °जिह्वो १ पजिह्वौ १
7397 रोहिणी २; °गलः २
7398 शतघ्नी २; °गंडा गलार्बुदं २

मुखदौर्गन्ध्यकर्तोर्ध्वगुद उक्तो मुखामयः ।
अर्धावभेदकस्त्वर्धशिरोरोग उदीरितः ॥ ७२ ॥
शिरःकम्पः शिरस्तापः सूर्यावर्तादयोऽपरे ।
केशघ्नं त्विन्द्रलुप्तं स्यात्खलतिः क्रमकेशहृत् ॥ ७३ ॥
उपदंशो गुह्यरोगोऽथावमन्थः कफास्रजः ।
अन्तर्मुखी सूचिमुखीत्याद्या योनिगदाः पृथक् ।
ग्लान-ग्लास्नू त्वामयावी विकृतो व्याधितोऽपटुः ।
आतुरोऽभ्यमितोऽभ्यान्तो रुग्ण ****** ॥ ७५ ॥
मूर्छितौ मूर्त-मूर्छालौ यूकालो बहुयूककः ।
वार्तो निरामयः कल्य उल्लाघो निर्गदश्च सः ॥ ७६ ॥
दोषज्ञस्तु भिषग्वैद्य आयुर्वेदी चिकित्सकः ।
स्यादायुर्वेदिकः प्राणाचार्यः प्राणद इत्यपि ।
रोगहार्यगदंकारो ग्लानाद्याः स्युर्विशेष्यवत् ॥ ७७ ॥
अष्टाङ्ग आयुर्वेदः स्यादब्जो धन्वन्तरिः स्मृतः ।
वैद्यनाथश्चाथ भवेच्चिकित्सा स्त्री चिकित्सितम् ॥ ७८ ॥
उपचर्योपचारोऽथ भे(भै)षज्यं भेषजं स[156b]मे ।
तन्त्रं जीवन्त-जायू नागद औषधमस्त्रियाम् ॥ ७९ ॥
प्रवाहिकातस्तु भवेदव्ययं तच्चिकित्सने ।
संतर्पणं बृंहणं स्याल्लङ्घनं त्वपतर्पणम् ।
शोधनं दोषनिर्हारि शमनं दोषशान्तिकृत् ॥ ८० ॥
कोष्ठशुद्धिर्विरेकः स्याच्छिरोरेकस्तु नावनम् ।
स्नेहनस्यो ह्रस्वमात्रो मर्षोऽन्यः प्रतिमर्षकः ॥ ८१ ॥

7399 °र्ध्वगुद १
7400 °रोरोग २
7401 °स्तापः १
7402 °लुप्तं २; °हृत् २
7403 °रोगेः रथावमंथः कपास्र(स्र repeated)जः
7404 °र्मुखी १ सूचिमुखी १
7405 = var. A. K. l. 1189
7406 The last portion is corrupt.
7407 °मूर्छालौ ३; °यूककः २
7408 निर्गद ५ श्च=var. A. K. l. 1188
7409=A. C. 472 ab
7410 प्राणाद
7411 °कारो १
7412 आयुर्वेदः २
7413 वैद्यनाथ ३
7414 °र्योपचरो
7415 औषध ७
7416 प्रवाहिकात १ स्तु
7417 बृहणं २
7418 °निर्हारि २
7419 °र्विरेकः २; नावनं २
7420 मर्षो १ न्यप्रतिमर्षकः १

कल्काद्यैरवपीडः स्याद् ध्मानश्चूर्णैर्विरेचनैः ।
प्रदेशिन्यङ्गुलीपर्वद्वयान्मग्नसमुद्धृतात् ॥ ८२ ॥
यावत्पतत्यसौ बिन्दुरथ पर्येति दक्षिणम् ।
जानु यावत्कराग्रं स्वं तावन्मात्रा प्रकीर्तिता ॥
आस्थापनं निरूहः स्याद्बस्तिकर्म च संमतम् ।
फलवर्तिर्गुदे क्षेप्या वर्तिर्मलविशोधिनी ॥ ८४ ॥
अन्वासनं स्नेहवस्तिरनुवासोऽनुवासनम् ।
ह्रस्वमात्रा स्नेहवस्तिर्मात्रावस्तिः प्रकीर्तितः ॥ ८५ ॥
मूत्रस्रोतः प्रयोज्योऽसौ भवेदुत्तरवस्तिकः ।
निरूहान्वासयोरर्हौ निरूह्यान्वास्यकौ त्रिषु ॥ ८६ ॥
पञ्चकर्म वमी रे[157a]को निरूहोऽन्वासनावने ।
संसर्जनं तु संसर्गी प्रोक्तः पेयादिकक्रमः ॥ ८७ ॥
षडङ्गं शृतशीताम्बु घनाद्यैस्तृप्यति ज्वरः ।
वचाकिण्वादिभिस्तूर्णैरुपनाहोऽनुलेपनम् ॥ ८८ ॥
संस्तरः प्रस्तरस्वेदो नाम्ना(ड्या ?)ख्यो धूम * कृतः ।
पिण्डस्वेदः संकराख्यो भेदास्ते त्रय ऊष्मणः ॥ ८९ ॥
प्रतिसारणमङ्गुल्या घर्षणं वदनादिषु ।
पिण्डो रसक्रिया चूर्णस्तिस्रोऽञ्जनविकल्पनाः ॥ ९० ॥
विडालको बहिर्लेपो नेत्रे पक्ष्मविवर्जिते ।
प्रत्यञ्जनं तीक्ष्णतमे चूर्णे नेत्रप्रसादनः ॥ ९१ ॥
रसक्रियावलेहः स्यात्पिण्डस्तु गुटिका मता ।
आश्च्योतनं त्वक्षिसेकस्तस्य कालो निशा मता ॥ ९२ ॥

7421 °पीडः १ स्याद् ध्मानः १
7422 = Aṣṭāṅga, Sūtrasthāna, adhy. 20. s'l. 9
7423 बिंदु १
7424 °न्मात्रा १
7426 फलवर्ति १
7427 °वासनं ४
7428 °र्मात्रावस्तिः १
7429 °रवस्तिकः १
7430 °स्यकौ १
7431 पञ्चकर्म १; निरूहो १ न्वासनावने १
7433 षडङ्गं १; ज्वरो
7434 उपनाहो १
7435 संस्तरः १; नाम्नाख्यो १
7436 संकराख्यो १
7437 प्रतिसारण १
7438 पिडो १ रसक्रिया १ चूर्ण १ स्तिस्रो
7439 विडालको १
7440 प्रत्यंजनं १
7441 रसः क्रिया १; गुटिका २
7442 °सेक २; नेशा १

पाण्डुकं नवकं तुल्यलोहचूर्णं नवायसम् ।
रसस्तु स्वरसोऽथासौ स्थितो रात्रिंदि(द्र)वे हिमः ॥ ९३ ॥
कल्को विनीयो वाःपिष्टश्चूर्णः पिष्टः शिलादिभिः ।
[157b]यत्र कल्कः सिद्धतैले क्षेप्यः कल्कोऽतिगन्धवान् ॥ ९० ॥
शृतः क्वाथः पादशेषोऽथानायासकृतो हि यः ।
फाण्टोऽभिषुत*[पू]तो स्त्री गुटी तु वटिका द्वयोः ॥ ९५ ॥
रसः कल्कः शृतः शीतः फाण्टश्चेति कषायकाः ॥ ९६ ॥
कषाययोनयः पञ्च रसा लवणवर्जिताः ।
वाजीकरं वृषहितं वयःस्थायि रसायनम् ॥ ९७ ॥
कुटीप्रावेशिकं तत्स्याद्वातातपनिषेधयुक् ।
वातातपसहं वातातपिकं च विशेष्यवत् ॥ ९८ ॥
चन्द्रोदयस्तु मकरध्वजनामा रसः स्मृतः ।
स्वास्थ्यं त्वनामयं वार्तमारोग्यं सद्यमित्यपि ॥ ९९ ॥
भिषक्सहाय-भेषजामयाविनश्चतुर्गुणाः ।
चिकित्सितस्य पादकाश्चिकित्सकैर्निरूपिताः ॥ १०० ॥
श्रीविश्वनाथरचिते कोषकल्पतराविह ।
पातालादित्रिवर्ग्यायं पातालस्कन्ध ईरितः ॥ १०१ ॥

श्री । इति श्रीविश्वनाथकृते कोषकल्पतरौ
पातालकाण्डस्तृतीयः ॥ ३ ॥

7443 नवायसं १
7444 स्वरसो २; हिमः १
7445 विनीयो २; चूर्णः १
7446 कल्कः १
7447 पादशेषो ३
7448 वटिका २
7449 कषायकाः १
7450 °योनयः १
7451 वृषहित १; °यनं २
7453 °तपिकं २
7454 °ध्वजं २ नामा
7455 सद्य ५